ARISTOTELIS STAGIRITAE ORGANVM.

SEV LIBRI AD LOGICAM ATTINENTES,

Seuerino Boetho Interprete.

Ad optimorum Exemplarium Græcorum fidem nuper recogniti: & in capita distincti:

Cum Scholijs varijsque argumentis, Conclusionibus singulo quoq; capite continentis, ac varietatibus lectionum, miro figurarum artificio explanantibus, nuper additis.

Quæ omnia recenti hac nostra editione, ut potuit fieri, diligentißime expolita sunt atque elaborata.

VENETIIS Apud Cominum de Tridino.
M D LXXI.

CATALOGVS

eorum, quæ in Organo
Ariſtotelis con-
tinentur.

PORPHYRII *introductio ſeu Communium Quinque Vocum, uel Prædicabilium Liber.*

Ariſt. Categoriæ, ſiue decem Genere, ſeu prædicamenta.

Boetho Seuerino Interprete.

Gilberti Porretani De ſex Principijs.

Hermolao Barbaro Interprete.

Peribermenias, ſiue De Interpretatione.

Analyticon Proteron, ſeu Reſolutiuorum Priorum Libri. II.

Analyticon Hyſteron, ſiue Reſolutiuorum Poſteriorum Libri. II.

Boetho Seuerino Interprete.

Topicorum, ſeu De Arte inueniẽdi Libri. VIII.

Elenchi, ſeu De Sophiſticis Reprehenſionibus, ſeu Fallacibus & captioſis.

Ioachimo Perionio Cormœriaceno Interprete.

CATA-

CATALOGVS
Librorum Aristotelis.

VNIVERSOS *Aristotelis Libros periti redigũt ad quattuor classes. quarum Prima continet eos, qui dicẽdi persuadendique rationem tradunt. Ad hanc referri possunt ea, quæ de Poetica, Musica, prouerbijsque scripsit, aut si quod est aliud simile. Secunda, qui differendi ratiocinandique scientiam docent. Tertia, qui moralem ciuilemque disciplinam tradunt. Quarta, qui de naturalibus ac supernaturalibus tractant. Nunc quidem in quaque classe nobis perierit, aut extet, uelut in tabula depingatur. In prima, quæ Rhetoricen docet, qui Græci extant hi sunt, Rhetorices ad Theodecten, Libri tres, cum Laertius non numeret nisi duos, testans tamen illum de Rhetorica bis, duobus uoluminibus tractasse. Ad Alexandrum de ciuilibus sermonibus, lib. 1. De Poetica, lib. 1. In secũda, quæ Dialecticen tradit, extant hæc. De prædicamẽtis decẽ, lib. 1. De enunciatione, lib. 1. quẽ nunc secant in duos. Analyticorũ priorum, lib. 9. cũ nobis extent tantũ duo, nisi fortassis hi sunt, quos Laertius hoc titulo cõmemorat, Syllogismorum duo, Analyticorũ posteriorũ, siue demõstrationũ, lib. 2. Topicorum, lib. 8. Elenchorũ, lib. 1. quẽ nescio quis secuit in duos. In tertia, quæ mo-*

ralia continet, hæc superſunt. Ethicorũ ad Nicomacũ, lib. 10. Ethicorũ ad Eudemũ, lib. 8. ſic uidetur: eſt. n. ſeptimus lõgiſsimus Ethicorũ, q̃ magna moralia uocãtur, lib. 2. Politicorũ, lib. 8. Oeconomicorũ, lib. 2. quorũ alter nothus eſt. In quarta ſuperſunt hæc. Naturaliũ auſcultationũ, lib. 8. Meteorologicorũ, lib. 4. De cælo, lib. 4. Hiſtoriẹ aĩaliũ, lib. 10. De partibus aĩaliũ, lib. 4. De g̃natione aĩaliũ, lib. 5. De Generatione et Corruptione, lib. 2. De mũdo ad Alexãdrum, lib. 1. De Coloribus, lib. 2.* De Plãtis, lib. 1. De Sẽſu et Sẽſibili, lib. 1. De iuuentute & Senectute. lib. 1. De Somno & Vigilia, lib. 1. De Inſomnijs, lib. 1. De Diuinitate ĩ ſomnis, lib. 1. Problematũ ſectiones permultæ. De Vita & Morte, lib. 1. De Reſpiratione, lib. 1. De Flatu, lib. 1. De Phyſiognomicis, lib. 1. de aĩa, lib. 3. de Memoria & Reminiſcẽtia, lib. 1. De Mechanicis, lib. 1. De Lineis inſecabilibus, lib. 1. De Xenophanis, Zenonis, et Gorgiẹ placitis, lib. 1. Supernaturaliũ, lib. 14. Tãtũ nobis ſupereſt, & q̃dẽ Græcẹ. Nũc accipe q̃ in quaq; claſſe deſiderẽtur. De prima deſiderantur hæc. De poetis, lib. 3. De Rhetorica, li. 1. cui titulus Gryllus. Nerinthus, lib. 1. De Enthymematibus rhetoricis, lib. 2. Artis Poeticẹ tractatio, lib. 2. de cõſilio, lib. 1. de Homericis ambiguitatib. lib. 6. Liberaliũ diſciplinarũ lib. 2. Parabolarũ, lib. 1. Α τάκτων. i. inordinatorũ. lib. 12. Olympionicæ, lib. 1. Pythionicæ, lib. 1. Pythionicarũ elẽchi, lib. 1. Dionyſiacẹ uictoriæ, lib. 1. Pyticus muſices, lib. 1. De Tragedijs lib. 1.

Inter Grecẹ impreſſos non extat.

Hic nuper a Iulio Martiano Rota latinitate donatus eſt.

lib.1.De Doctrinis,lib.1.Prouerbiorũ, lib.1. Carmẽ.ad Phyloxenũ.Scripsit et elegias. His adiũgi possunt,Mathematicus,li.1.De magnitudine,li.1. De musica,li.1.Ex scda desiderãtur hæc.Sophista, li.1.Menexenus,l.1.De sciẽtijs,li.1.Solutiones cõtẽtiosorũ,lib.1.Diuisiones sophisticæ.lib.4. De cõtrarijs.l.1.De speciebus et generibus.lib.1.De ꝓprijs,lib.1.Cõmẽtaria aggressoria,lib.3.De Instãtia,li.1.De his q̃ aliquot modis dicũtur, aut iuxta additionẽ aut ꝓpositũ,ut reddidit Diogenis interpres cũ Aldina editio habeat κατὰ προσθέσιν *li.1. De Sciẽtia,li.3.Diuisiones decẽ et septẽ. Diuisibiliũ.lib.1.De Interrogãdo,& respõdẽdo,lib.2. De Propositionibus,li.1. Propositionũ cõtẽtiosarum, lib.4.De syllogismo,lib.1.De qõnibus,li.1.Methodicorũ,lib.8.De syllogismis, lib.2. Syllogisticorũ, et definitionũ.lib.1.De Eligibili et cõtingẽti,li.1. De his quæ ante locos sunt,lib.1. Topicon ad finitiones,lib.2.Diuisionum,lib.1.Definitionum li.3. Epicherematum, lib.2. Quæstiones aggressoriæ, lib.25.Artiũ collectio,lib.2.Ars,lib.1.Ars alia, lib.2.Compendium artis,lib.1. Artis Theodectĩ, cõtractio,lib.1. Enthymematum diuisiones, lib.1. De Dictione,lib.3.Collectionum, lib.2. Aduersus Gorgiã,lib.1.Prob lematũ ex Democrito,li.6.De Doctrina,lib.1.Aduersus Zenonis scita, li.2. Encycliorum.li.2.Et tertia intercide runt hec.De iustitia,lib.4.De philosophia,lib.3.De repub.lib.2. Amatorius,lib.1.Cõuiuium,li.1.De diuitijs,li.1. Exhortationũ,li.1.De Nobilitate, lib.1.De uolu-*

 ptate

ptate,li.1.Alexāder,seu de colonis,lib.1. De Regno,lib.1.De Bono,lib.3.De Platonis legib.lib.3. De Rep.Plato.lib.2.De amicitia,li.1.Quid sit affici aut affectū esse,lib.1.Propositiones de uirtute lib.3.De pturbationib.iræ,lib.1.De Imperio,li.1. De Meliori,lib.1.De affectib.lib.1.De uolūtario, lib.1.De Pulchro,lib.1. Quæstionum de amicitia, lib.2.Politicorū,lib.2.De Iustis,lib.2.Iustificatio nū,lib.2.Iura lib. 1.Lex cōmendatitia, lib.1. Legum,lib.4.Politiæ Ciuitatum,lib.128.et seorsum de democritia,oligarchia,aristocratia,& tyrannide. Addantur his epistolæ ad Philippum. Selymbriorum epistolę.Ad Alexandrum quatuor. Ad Antipatrum nouem. Ad Mentorē una.Ad olympiadā una. Ad Hephestionē una.Ad Themistagoram una.Ad Philoxenū una.Ex quarta intercide runt hæc.De elementis.lib.3. De Motu. lib.1. De Idea,lib.1.Qōnū de Aīa,lib.1.De Natura.lib.3. Physicus,lib.1.De architæ philosophia, lib.3. De Speusippi & Xenocratis philosophia, lib.1. De Timæi & Architæ libris decerpta, lib.1. Aduersus Melißi dicta,lib.1.Aduersus Pythagoricos,lib.1. Aduersus Alcmæonis placita,lib.1..Aduersus Xenocratem,lib.1.De Pythagoricis,lib.1.De incisionib.lib.8.Excerptio incisionū,lib.1.De compositis aīalibus,lib.1.De Fabulosis aīalib.lib.1.De nō gignēdo,lib.1. De Plātis,lib.2.Medicinaliū,lib.2. De signis tēpestatū,lib.1.Astronomices speculatiuus, lib.1.De motu,lib.1.Inspectorū problematū, lib.2.Exposita generatim,libri quatuordecim.*

*Hi libri nuper inuēti mox edentur.

DE ARISTO.

DE ARISTOTELIS OPERIBVS CENSVRA.

PLINIVS secundus libro Septimo Historiæ naturalis inquirit, quod nam existimetur maximum fuisse ingenium, ex his quidē quorum extet memoria, vel suis ipsorum, vel alienis monumentis, & eam tantæ ambitionis palmam videtur ad Homerum vatem deferre secutus Græciæ iudicium, quę illum fontem ingeniorum appellat. Sed mihi tamen actius eam rem intuenti, atque examinanti subtilius, nullum videtur fuisse ingenium Aristotelico præstantius. Legenti opera eius attente ac diligenter, exoritur ingens admiratio, quam ab vltimis principijs deducit abditissima & profundissima rerum omnium, quam acute refellit aliena, quam fortiter communit & corroborat sua, quo ordine digerit singula, & quod est in tradendis artibus perutile, quanta frugalitate verborum. nihil est in eo vacans aut inane, omnia solida & plena nusquam sinit lectorem oscitari, aut aliud agere. De hoc vere dici potest, quod Lysiæ Atheniensi minori de causa attribuitur, ruituram structuram vniuersam: si vel verbulum vnum tanquam lapidem detraxeris. Axiomata autem illa vniuersalia, quis non admiretur in omni argumento, & materia, tā multa esse ab illo excogitata vera & perpetua, quibus sequens ætas in tanto decursu seculorum vix exceptionem vllam annotauit? Scripserunt veteres

Plinius de ipso Arist.

Quantum fuerit Aris. ingenium.

philosophi ante Aristotelem pauca, atque ea confuse. Primus omnium Plato eleganter sane multa, & docte, sed ad docendum discendumque parum accommodatè. Aristótelis omnia ordinem, & formam habent institutionis ac disciplinæ, nec fuit dexteritas in aliquo ad artes tradendas par. omnia vero sunt illi certis præceptis, & formulis conscripta, ea breuitate, & grauitate verborum ac sententiarum, vt accipi facile, retinerique posśint, & ad vsum cum res postulat, accommodari. Verba autem nullus Græcorum habet æque, apposita, ita vt ex rebus videantur nasci, quas tractat. Non persequitur rerum flosculos, & orationis deliciolas, queis inani oblectamento delinitum lectorem teneat, postea remittat vacuum. Plena est illius oratio ingenti fructu cognitionis rerum sciri dignarum. non captat præsentem gratiam leuem ac momentaneam, sed adfert diuturnam vtilitatem. idcirco nec ad quemlibet gustum facit tantus author, nec quemlibet lectorem desiderat. Volunt Aristotelis opera lectorem ingenij non acuti tantum, sed etiam profundi, solidi, sani, circumspecti, volunt attentum diligentem, imbutum lectione variorum authorum, & cognitione rerum multarum. hæc si desint, nihil Aristotelicis libris existimabitur asperius, insuauius, inamœnius, quemadmodum nonnulli de eo iudicant, vel propter ignorantiam, vel propter teneritudinem ingeniorum, pondus non ferentes tante doctrinæ: quem admodum infirmis oculis lux solis, & diei splendor molestus est. quo nihil est sanis, & valentibus iucundius: verum vt Aristoteles primus inueniebat prope omnia, ita non poterat noua inuenta omnino vnus excolere, atque expolire. Erant etiam nonnulla, quæ propter nouitatem nondum habebat satis explorata & percognita. Accedebat ad hæc ingenium viri tectum, & calidum, & metuens, reprehensionis: quod inhibebat eum, ne proferet interdum aperte quæ sentiret, inde tā multa per eius opera obscura, & ambigua,

DE

LIBRI eius diu latuerunt cũ bibliotheca Theophrasti discipuli, quæ ad hæredes imperitos deuoluta, multis annis in tenebris, & squalore iacuit, vsque ad tempora L. Syllæ Dictatoris, qui bibliothecam illam coemit, & libros describendos, in ordinemque redigendos Tyrannioni dedit grammatico, sicut authores sunt Plutarchus, Chæronęus, & Strabo. Post ea tẽpora fuerunt in omnium manibus, sed non magno in pretio, propter difficultatem sensuum, quos pauci penetrabant, quousque Alexander Aphrodisiensis, Antoninorum temporibus diligens Aristotelis lector, commentarios in multa illius opera conscripsit, tum primum cœpit Aristoteles, & legi & intelligi, & versari in hominum manibus, nimirum intellecta vtilitate, quæ ex illius attenta lectione caperetur. Verum non omnia illius ingenij monimenta, etiam quæ L. Sylla inuenit, ad nostram ætatem peruenerunt: quod est intelligere ex ijs, quæ a veteris memoriæ scriptoribus citantur. M. Tullius in secundo lib. de Natura deorum, argumentum adfert Aris. quo ille Dei prouidentiam ex consideratione pulchritudinis ordinisque mundi huius colligebat. atqui argumentum hoc apud Aristotelem, quem habemus, nusquam legitur. Idem Cicero libros Aristotelis de Nat. Deorum visos a se testatur. Seruius grammaticus Aristotelem citat dicentem, aliqua numina mori. Isidorus, non Hispalensis antistes, sed antiquior quidam & clemens in Stromatibus, afferunt Aristotelem de dijs localibus mentionem fecisse, qui vrbibus, & regnis præsiderent. Transeo quæ de Aristotelis scriptis recenset Laertius, qui voluminum eius summam ad quadringenta perducit, de quibus quidem nihil dubitetur, & multo aliter distinguit libros quam nos. Ac vt nõ omnia Ari. habemus, ita quædam sub nomine illius aliena circunferũtur, ꝙ est Ari. cum omnibus fere magni nominis scriptoribus cõe. Iam de singulis dicamus libris.

PERI-

LIBER hic dicitur de interpretatione, quoniam in eo Philosophus interpretatur, quid sit nomen, quid verbum, quid oratio, quid pronunciatum, quæ sunt quidem partes grammatici. Explicat tamen illa Aristoteles in opere dialectico, quod grammatica nondum esset illa ætate inuenta, hæc vtique grammatica, qua nunc vtimur. nam olim prisci homines cognitionem elementorum, & syllabarum scriptionem rectam ac legitimam, tum prnunciationem germanam, & propriã cuiusque linguæ, grammaticam nuncupabant, iam inde ab Homeri seculo. Itaque grammatici munere Aristoteles fingitur in prima operis huius parte. Vnus est liber περὶ ἑρμηνείας non duo. Disputatio autem illa de futuris indefinitis, quæ contingentia nuncupantur perplexa est, & difficilis, atque eo magis, quod Aristoteles disputat secum ipse, obiijcit sibi argumenta, & dissoluit confusis omnino distinctionem notis, ita vt dialogismus fit absque personis, sed si distinctiones diligenter animaduertantur, dilucidior fiet tota tractatio.

CATEGORIAE.

OPVS hoc desumptum est ex prima philosophia, quæ μετὰ τὰ φυσικὰ nominatur, sed hæc tractantur illic, vt res categorijs autem, vt voces, res illas significantes idcirco categoriæ nominantur, quasi prædicationes, vt vulgo vertunt, vno autem verbo Latinæ dicere perdifficile. Sunt autem hæc modi quidam, & velut rationes, queis primas essentias, hoc est, singula rerum denominamus, consignamus, configuramus, coestimus, seu quod aliud vocabulum magis placet, aut si quod est istis aptius. Dicimus enim Socratem animans esse, & album, & procerum, & maritum, & Athenienfem, & quæ sunt eiusmodi.

di. Sed denominationes istę ex rebus pendent.atq; ve res separare, ac segregare operosum est, & arduum,ita & categorias istas multum tantum ab Arist.est profe-ctum,plurimum confectum vię vno decursu.

PRIORA ANALYTICA.

POST explicatas pronunciationes rationesque aliorum de alijs pronunciandi atque iudicandi, tradit Aristoteles præcepta, quemadmodum in ratiocinationem connectantur. Vocat autem analytica, hoc est, resolutiua, quod ratiocinationes in partes suas dissoluat,& ex quibus constent perhibeat. Ipsum totum facile est cuiuis intueri,etiam imperitissimo,nosse autem ex quibus componatur, quasique conflerur, & id docere, non nisi docti atque artificis. Nihil excogitari potuit ad omne artium, ac scientiarum genus conducibilius,quam syllogismorum formulæ, nihil rursum molestius, quam quæ de necessario, possibili,impossibili, & contingenti comparat, & coniungit inter se, magno quidem illa acumine, quis neget? sed inutiliter.

POSTERIORA.

DVO sunt in syllogismo,tāquam in homine corpus,& animus. In corpore est materia, & dispositio ac ordo partium.in animo vis,& vita,& actio. in superioribus analyticis Aristoteles velut de syllogismi præcipit corpore, hoc est, de partibus, deq; illarum nexu & compositione: ideoque priora nominantur. In his autem posterioribus, hoc est interioribus, & magis reconditis de anima ipsa syllogismi,nēpe de demonstratione de vi & efficacia rationis. Analytici libri sub Aristo.nomine multi olim circūferebantur, sed hi quatuor ex orationis filo, totiusque percipiendi rationis modo ac facie,Arist.sunt adiudicati, cęteris reiectis.

TOPICA

HOC est loci, vnde ducuntur argumenta. Opus est octo voluminibus. distinctum, varium sane, hoc est multæ eruditionis, & obseruationis rerum diuersarũ. Sed vt illa omnia primus ipse pariebat, non potuit tã multa simul edere, simul expolire. itaque relicta est velut ingens quædam materia, & diues, ad exturendum pulcherrimum ædificium. Eruere ex quantumlibet sedula & attenta lectione illorum librorum, rationem inueniendi argumenta, haud facile quisquam posſit. Rhetoribus hoc debent dialectici, qui obscuritatem hanc illustrauerunt, & tradiderunt, qui esset materiæ istius vsus, quod Cicero præstitit in topicis ad Trebatium. Nam partem hanc de dialectica inuentione, & rhetores auide occupauerunt, tanquam suam, & dialectici verecunde cesserunt, tanquam alienam, non id recenti vitio, vt alia permulta, sed ab Stoicis ipsis factitato, qui philosophorum omnium acerrimi sunt dialectici existimati.

ELENCHI.

ELENCVS multa significat, sed hoc loco pro redargutione sumitur. Libri sunt duo, ad cauendas sophisticas captiones & ne in differendo falsa pro veris per ignorationem colligamus, aut admittamus. Huic operi initium dedit Plato in Euthydemo, ostenduntur illæ pauci quidem doli disputatoris captiosi, Aristoteles autem rem omnem, vt solet, a primis initijs complexus, digessit in ordinem, & formulas. Cauendum tamen, ne & Latini homines fallantur, dum Græcæ linguæ exempla parum congruenter aptantur ad Latinam. Absoluta est ijs libris omnibus dialecticæ omnis, & de inueniendo argumento, & de inuentis iudicando.

PORPHY-

PORPHYRII COMMVNIVM QVINQVE VOCVM,

Siue Prædicabilium Liber, in Ariſtotelis dialecticam Introductio,

Seuerino Boetho Interprete.

SVMMA HVIVS LIBRI.

De quinque prædicabilium, ſeu quinque Vocum natura, & de Communitatibus, ac Proprietatibus, & differentijs eorundem.

Præfatio ad Chryſaorium. Cap. I.

CVM ſit neceſſarium Chryſaori, & ad eam, quæ eſt apud Ariſtotelem prædicamẽtorũ doctrinam noſſe quid ſit genus, quid differentia, quid ſpecies, quid proprium, & quid accidens, & ad diffinitionum aſſignationem, & omnino ad ea quæ, de diuiſione, & demonſtratione ſunt, vtili exiſtente iſtarum rerum ſpeculatione, compendioſam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea quæ ab antiquis dicta ſunt aggredi, ab altioribus quidem

Vtilis potius, quam neceſſaria eſt iſta quinque vocũ notitia.

Harũ quæstionũ solutiões. vide 7. Meta;

quæstionibus abstinens, simpliciores vero mediocriter conie&ans. Mox de generibus, & speciebus, illud quidem siue subsistant siue in solidis nudis intellectibus posita sint, Et siue subsistentia corporalia sint, an incorporalia, Et vtrum separata, an in sensibilibus posita, & circa hæc consistentia, dicere recusabo. altissimum enim est huiusmodi negotium, & alius maioris egens inquisitionis. Illud vero quemadmodum de his, ac de propositis [magis probabiliter *antiqui tra&auerunt, & horum maxime Peripapetici, tibi nunc tentabo monstrare,

* λογικώτερον magis logicę.

De genere, Cap. II.

Generis nomẽ ęquiuocũ est, in tertio vero vniuoca.

* Interpꝭ vsus ẽ hoc noĩe Romanorũ q̃d hoc Latinis, verum in Græcis legitur. ἡ ῥακλιδῶν Heraclidarum.

Videtur autem neque genus neque species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodammodo se habentium ad vnum aliquod, & ad seinuicem collectio, Secundum quam significationem, *Romanorum dicitur genus, ab vnius scilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habẽtium aliquo modo ad inuicem eam quę ab illo est cognationem secundum diuisionem ab alijs generibus di&um. Dicitur autem & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusque generationis principium, vel ab eo, qui genuit, vel ab eo loco, in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercule. & rursus, Pindarum quidem Thebenum esse genere, Platonem vero Athenienſem. Etenim patria principium quoddam est vniuscuiusque generationis, quemadmodum, & pater. Hæc autem videtur promptissima esse significatio. Romani enim dicuntur qui ex genere descendunt Romuli, & Cecropidæ qui a Cecrope, * & horum proximi. Et prius quidem appellatum est genus vniuscuiusque generationis principium. dehinc etiam & multitudo eorum, qui sunt ab vno principio, vt a Romulo, (quod * diuidentes, & ab

* Anti. Codex habet, genus hñt

* quam,

ab alijs separantes, dicebamus omnem illam collectionem Romanorum genus. Aliter autem rursus genus dicitur, cui supponitur species, ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddam est huiusmodi genus, earum, quæ sub ipso sunt, specierum. videtur etiam & multitudinem continere omnem specierum, quæ sub eo sunt. Tripliciter igitur, cum genus dicatur; de tertio apud philosophos sermo est, quod etiam describentes assignauerunt, Genus esse dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur, vt animal. Eorum enim, quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur, solo, sicut indiuidua, ut Socrates, & hic, & hoc, alia vero de pluribus, quemadmodum genera, & species, & differentia, & propria, & accidentia communiter, sed non proprie alicui.. Est autem genus quidem, vt animal, species vero vt homo, differentia autem, vt rationale, proprium, vt risibile, accidens, vt album, nigrum, stare, sedere. Ab ijs igitur, quæ de vno solo prædicantur, differunt genera, eo quod hæc de pluribus prædicantur. Ab ijs autem, quæ de pluribus a speciebus quidem, quoniam species, etsi de pluribus prædicantur, non tamen de differentibus specie, sed [numero. * homo enim cum sit species, de Socrate & Platone prædicatur qui non specie à seinuicem differunt, sed numero, animal vero cum sit genus, de homine, & boue, & equo prædicatur, qui differunt a seinuicem specie, non numero solum. A proprio vero differt genus, quoniam proprium quidem de vna sola specie, cuius est proprium prædicatur, & de ijs, quæ sub ipsa specie sunt indiuiduis, quemadmodum risibile de homine solo, & de particularibus hominibus. genus autem non de vna specie prædicatur, sed de pluribus & differentibus. A differentia vero, & ab ijs, quæ communiter sunt accidentia, differt genus, quoniam & si de pluribus, differentibus specie prædicantur diffe-

Generis descriptio.

Idē 1. Top. cap. v.

* Numero solum.

differentiæ, & communiter accidentia, non tamen in eo quod quid est prædicantur, [sed in eo, quod quale quid est.* Interrogantibus enim aliquibus. quid est illud de quo prædicantur hæc, genus respondebimus, differentias autem] & accidentia * non respondebimus, non enim in eo quod quid est prædicantur de subiecto, sed magis in eo quod quale quid est. interroganti enim, quale quid est homo? dicimus, quod rationale. & in eo, quod quale quid est coruus, dicimus, quod nigrum. Est autem rationale quidem differentia, nigrum vero accidens. quando autem quid est homo interrogamus, animal respondemus. est autem hominis genus, animal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab ijs quæ de vno solo eorum, quæ sunt indiuidua, prædicantur. Hoc vero de differentibus specie, separat ab ijs, quæ sicut species prædicantur, vel sicut propria. in eo autem, quod quid est prædicari, diuidit, a differentijs & communiter accidentibus, quæ non in eo quod quid est, sed in eo quod quale quid est, vel quomodo se habet vnumquodque, prædicatur de ijs, de quibus prædicantur. Nihil igitur superfluum, neque minus continet, generis dicta descriptione notionis.

* al. sed magis in eo quod quale quid est vel quo se habens.

* al. l. & cō muniter accidētia.

De specie. Cap. 3.

Primū qui dē species Euripidis versus.

SPecies autem dicitur quidem & de vniuscuiusque forma, secundum, quam dictum est, Prima quidem species digna est imperio. Dicitur autem species, & ea, quæ est sub assignato genere, secundum quam solemus dicere hominem quidem speciem animalis, cum sit genus animal. album autem colori speciem, triangulum vero figuræ speciem. Quòd si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur, & speciem dicimus id, quod sub assignato ge-

Obiectio.

to genere eſt: Noſſe oportet quod, & quoniam genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt ſpecies, utrunque vtriuſque, idcirco neceſſe eſt in vtrunque rationibus vtriſque vti. Aſsignant ergo & ſpeciem. Species eſt, quæ ponitur ſub genere; de qua genus in eo quod quid eſt prædicatur. Amplius autem ſic quoque: Species eſt, quæ de pluribus & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur. ſed hæc quidẽ aſsignatio ſpecialiſsimæ eſt, & quæ ſolum ſpecies eſt, non autem & genus: aliæ vero erunt etiam non ſpecialiſsimarum. planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vno quoque prædicamento ſunt quædam generaliſsima, & rurſus alia ſpecialiſsima; & inter generaliſsima, & ſpecialiſsima ſunt alia: quæ genera & ſpecies dicuntur eadem. Eſt autem generaliſsimum quidem, ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens genus. Specialiſsimum autem eſt, poſt quod non eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſsimum autem & ſpecialiſsimum alia, quæ genera & ſpecies ſunt eadem, ad aliud tamen, & ad aliud ſumpta. Fiat autem in vno quidem prædicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa genus, ſub hac autem eſt corpus, & ſub corpore, animatum corpus, ſub quo animal, ſub animali vero, rationale animal; ſub quo homo, ſub homine vero, Socrates & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſsimum eſt, & quod genus ſolum, homo vero ſpecialiſsimum, & quod ſolum ſpecies. corpus autem ſpecies quidem eſt ſubſtantiæ, genus vero animati corporis. ſed & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis, genus vero animalis. rurſus animal ſpecies quidem eſt corporis animati, genus vero rationalis animalis, ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autem hominis. homo vero ſpecies quidem eſt rationalis animalis, non autem genus particularium hominem, ſed ſolum ſpecies. & omne quod ante indiuidua propinquæ prædicatur, ſpecies erit ſolum, non etiam genus.

Solutio.

Genus eſt principiũ totius naturalis poſitionis. ſpeciei ſub genere, nõ ſic autẽ indiuiduum ſub genere eſt.

DESCRIPTIO ORDINIS

Generum ac ſpecierum in prædicamento ſubſtantiæ.

Genus	Subſtantia	Generaliſsimum
Species	Corpus	& Genus
Species	Corpus aĩatum	& Genus
Species	Animal	& Genus
Species	Rõnale animal	& Genus
Species	Homo	Specialiſsima
Particulares	Soc. & Plat.	Homines

Quemadmodum igitur ſubſtantia cum ſuprema ſit, eo quod nihil ſupra eam ſit genus eſt generaliſsimum: ſic etiam homo, cum ſit ſpecies, poſt quam non eſt alia ſpecie, neque aliquid eorum, quæ poſſunt diuidi in ſpecies, ſed ſolum indiuidua (indiuiduũ enim eſt Socrates & Plato, & hoc album) ſpecies erit ſolum & vltima ſpecies, &, vt dictum eſt ſpecialiſsima. quæ vero ſunt in medio, eorum autem, quæ poſt ipſa ſunt, erunt ſpecies, eorum autem, quæ poſt ipſa ſunt, genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, quæ eſt ad ea, quæ antecedunt, ſecundum quam ſpecies ipſorum eſſe dicuntur: & eam, quæ eſt ad poſteriora ſecundum quam genera ipſorum eſſe dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. Nam & generaliſsima ad ea quidem, quæ poſteriora ſunt, habet habitudinem, cum ſit genus omniũ id, quod eſt ſupremum

mum; eam vero, quæ ad superiora, non habet, cum sit supremum & primum principium, vt diximus, supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimum autem vnam habet & ipsum habitudinem, hāc quidē, quæ est ad superiora, quorum est species: hanc vero, quæ est ad posteriora, non diuersam habet habitudinem, sed eandem, & species indiuiduorum dicitur. sed species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens, species autem superiorum, velut, quæ ab eis continetur. Determinant igitur generalissimum genus ita, quod cum genus sit, non est species. Et rursus, super quod non est aliud superueniens genus. Specialissimum vero speciem sic, quæ cum sit species, non est genus. Et quę cum sit species, [in species diuidere* non possumus. Adhuc autem, & quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. Ea vero quæ in medio sunt extremorū subalterna vocant genera, & species, & vnumquodque ipsorum speciem esse, & genus ponunt; ad aliud tamen & aliud sumptum. ea enim quæ sunt ante specialissima vsq; ad generalissimam ascendentia, & genera dicūtur] & species subalterna, * vt Agamenon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerunque ad vnum reducuntur principium, verbi gratia, ad Iouem: in generibus vero & speciebus non sic se habet. Neque enim est commune vnum genus omnium ens. nec omnia eiusdem generis sunt secundum vnum supremum genus, quemadmodū dicit Arist. sed posita sint (quemadmodum in prædicamentis dictum est,) prima decem genera, quasi prima decem principia. Et si omnia quis entia vocet, æquiuoce, inquit, nuncupabit, sed non vniuoce. Si enim vnum esset commune omnium genus ens, vniuoce omnia entia dicerētur. Cum vero decem sint prima, communio secundum nomen est solum, non tamen secundum rationem, quæ secundum nomen est. Decem igitur generalissima quidem sunt, specialissima vero in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. indiui-

* a.l. i spēs amplius diuidere.

*a.l. & spēs & subalterna genera.

Ens nō est genus vni uoce dicta de decē generibus entium.

dua autem quæ ſunt poſt ſpecialiſsima infinita ſunt. Quapropter vſq; ad ſpecialiſsima a generaliſsimis deſcendentes iubebat Plato quieſcere: deſcendere aũt ꝑ media diuidentes ſpecificis differentijs. Infinita vero, inquit, relinquenda ſunt. [neq, enim eorũ * ſcientiã poſſe fieri. Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſsima neceſſe eſt diuidentes per multitudinẽ irȩ, aſcendentibus vero ad generaliſsima neceſſe eſt colligere multitudinem in vnũ. Collectiuum enim multorum in vnã naturam ſpecies eſt, etiã magis id, quod genus eſt. particularia vero & ſingularia econtrario ſemper in multitudinem diuidunt id, quod vnũ eſt. Participatione enim ſpeciei plures homines, vnus particularibus aũt & ſingularibus vnus & cõmunes plures diuiſiuũ enim ſemper eſt quod ſingulare eſt, collectiuũ autem & adunatiuum, quod cõmune eſt. aſsignato autem genere, & ſpecie quid ſit vtrunq; eorum, & genere quidẽ vno exiſtente, ſpeciebus vero pluribus (ſemper enim in plures ſpecies, diuiſio generis eſt) genus quidẽ ſemper de ſpecie prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus, ſpecies autem neque de proximo ſibi genere, neque de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim aut ȩqua de æquis prædicari, vt hinnibile de æquo: aut maiora de minoribus, vt animal de homine, minora vero de maioribus minime. neq; enim dices animal eſſe hominem, quemadmodũ hominẽ dices eſſe animal. De quibus autẽ ſpecies prȩdicatur, de ijs neceſſario, & ſpeciei genus prȩdicabitur, & generis genus vſq; ad generaliſsimum ſi enim verum eſt dicere. Socrat. hominem, hominem autem animal, animal autem ſubſtantiam. Verum eſt, & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam] ſemper enim cum * ſuperiora de inferioribus prȩdicentur, ſpecies quidem de indiuiduis prȩdicabitur, genus autem, & de ſpecie, & de indiuiduo: generaliſsimum vero de genere, vel generibus, ſi plura ſint media, & ſubalterna, & de ſpecie, & de indiuiduo. dicitur enim generaliſsimum quidẽ de omnibus ſub ſe poſitis generibus & ſpeciebus, & indiuiduis. genus aũt

quod

*a .l. neq; .n. aliquando eorum.

Genus extẽſiue magis collectiuũ eſt quã ſpecies, nõ aũt intenſiue.

Idẽ in ante ꝑdicamen. cap. 4.

Regula maiora sũt magis vniuerſalia, quæ nõ niſi per accidẽs de minoribus .i. minus vniuerſalibus, vel inferioribus ꝑdicantur.

*a. le. ſemper igitur cum.

quod ante ſpecialiſsimum eſt, de omnibus ſpecialiſsimis & indiuiduis. ſolum autem ſpecies de omnibus [indiuiduis. * indiuiduum autem de vno ſolo] particulari, * indiuiduum autem dicitur Soc. & hoc album, & hic veniens Sophroniſci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi, quoniam ex proprietatibus conſiſtit vnumquodque eorum; quarum collectio, nunquam in alio eadem erit. Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particularū erunt eædem. eę vero, quę ſunt hominis proprietates (dico autem eius, qui eſt communis) erunt eędem in pluribus, magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod homines ſunt. Continetur igitur indiuiduum quidem ſub ſpecie, ſpecies autem ſub genere. Totū enim quidam eſt genus, indiuiduum autem pars, ſpecies vero, & totum eſt, & pars. ſed pars quidem alterius, totum autem non alterius, ſed in alijs, in partibus enim totum eſt. De genere igitur & ſpecie, & quid generaliſsimum, & quid ſpecialiſsimum. & quæ genera eadem, & ſpecies ſint, quę etiam indiuidua, & quot modis genus & ſpecies dicantur, ſufficienter dictum eſt.

* a.l. indiuiduis, vt homo.

* a.l. particulariū indiuiduorū.

Genus eſt totū uniuerſale ps aūt diffinitiua ſpēs totū quodā diſſinibili et uniuerſale, & pars autē inferior genere.

Genus, cum collectionem ciuilem, ac multitudinis ciuilis principium dicatur ſignificare, nec non id eſſe dicant Philoſophi, cui ſupponitur ſpecies, iure ex æquiuocis acceptum, illud eſſe dicitur quod de pluribus differentibus ſpecie in eo, quod quid ſit prædicatur.

Genus generaliſsimum eſt quod, cum ſit genus nō habet ſupra ſe aliud ſuprauenïens genus.

Genus ſubalternum eſt, quod cum ſit genus, poteſt eſſe ſpecies, uarijs tamen relationibus.

Species dicit̄ aliquādo forma, nōnunquā id quod ponit̄ ſub genere, & de qua genus prædicat̄.

Species est quæ a pluribus differentibus numero in eo quòd quid sit prædicatur.

Species & genus sunt correlatiua.

Generalissima sunt tantum decem, sub nullo tamen genere contenta.

Ens non est genus decem prædicamentis.

Specialissima sunt in definito numero, nobis tamen incerto.

Indiuidua cum sint infinita, ab arte sunt penitus relinquenda.

De differentia. Cap. 4.

Differentia verò & communiter, & proprie, & proprijssime dicatur. Nã communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocũque modo, vel a se ipso, vel ab alio. differt enim Socrates a Platone alteritate, & ipse a seipso, & puero existente, & viro facto, & faciente aliquid, vel quiescente: & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus spectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando inseparabili accidẽte alterũ ab altero differt. Inseparabile vero accidens est, vt cæcitas oculorum, aut nisi curuitas, aut cicatrix, cũ ex vulnere occalluerit. Proprijssime autem differre alterũ ab altero dicitur, quãdo specifica differentia differt, quemadmodũ homo ab equo specifica differentia differt, rationalis, qualitate. Vniuersaliter ergo omnis differẽtia addita alicui alterum facit. sed eæ quidem, quę, & communiter, & propriæ sunt, alteratũ faciunt, quæ vero proprijssimæ aliud. Quæ quidẽ igitur aliud faciunt specificæ vocantur, illæ vero quæ alteratũ, simpliciter differentiæ, animali enim adueniens rationalis differentia, aliud facit, eius autem, quod est moueri alteratũ solũ a quiescente fecit. quare hæc quidem

aliud

aliud,illa vero alteratum solum fecit . Secundũ igitur aliud facientes differentias, diuisiones generum fiunt in species,& diffinitiones asignantur, quę sunt ex genere,& huiusmodi differentijs: Secundum autem eas, quæ solum alteratum faciunt, alteritates solum consistunt, & aliquo modo se habentis permutationes. A superioribus ergo rursus inchoanti dicendum, differẽtiarum quidem alias esse separabiles,alias vero inseparabiles.moueri enim, & quiescere, & egrũ esse,& sanũ esse,& quæcunq, his proxima sunt, separabilia sunt.at vero aquilinum esse, vel simũ, vel rationale,vel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium autẽ aliæ quidem sunt per se,aliæ vero per accidens. Nam rationale per se inest homini,& mortale, & disciplinæ esse susceptiuum. at vero aquilinum esse, vel simum per accidens,& non,per se. Illæ igitur, quæ per se sunt,in substantiæ ratione accipiuntur,& faciunt aliud,illæ vero, quæ secũdum accidens,nec in substantiæ ratione accipiuntur,nec faciunt aliud,sed alteratum.Quę quidem igitur per se sunt, non suscipiunt magis, & minus,quæ vero per accidens, etsi inseparabiles sint, intensionem accipiunt,& remissionem.nam neq; genus aut magis, aut minus prædicatur de eo,cuius fuerit genus, neque generis differentiæ, secundum quas. (diuiditur* ipse enim sunt,quæ vniuscuiusque rationem complẽt. esse autem vnicuique vnum, & idem neque intensionem neque remissionẽ suscipiens est.aquilinum autem esse, vel simum,vel coloratum aliqũo, & intenditur, & remittitur . Cum igitur tres species differentiæ considerentur: & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles & rursus inseparabilium, hæ quidem sint ꝑ se,illæ vero per accidens. rursus earum,quę per se sunt differentiarum,aliæ quidem sunt,secundum quas diuidimus genera in species, alię vero secundum quas ea, quæ diuisa sunt specificantur, vt cum per se differẽtiæ omnes huiusmodi animalis sint,animatum,& sensitiuum, rationale, & irrationale,mortale,& immortale, animati quidem, & sensitiui differentia constituta est

*a.l. diuiditur genus species.

ſubſtantiæ animalis (eſt enim animal ſubſtantia aĩa-ta ſenſitiua) mortalis vero,& immortalis differentia, & rationalis, & irrationalis diuiſiuæ ſunt animalis differentiæ: per eas enim genera in ſpecies diuidimus. Sed eæ quidem, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ, generum complectiuæ fiunt,& conſtitutiuæ ſpecierum. Diuiditur enim aĩal rationalis, & irrationalis differẽtia, & rurſus mortalis,& immortalis dr̃ia.ſed rationalis,& mortalis differentiæ cõſtitutiuæ fiunt hominis, rationalis vero,& immortalis Dei: irrationalis aũt & mortalis,irrationaliũ aĩalium.Sic vero & ſupremæ ſubſtantiæ cũ diuiſiuæ ſint aĩati & inanimatis dr̃iæ, & ſenſitiui,& inſenſitiui,animata quidem & ſenſitiua vna cũ ſubſtantia acceptæ,animal perfecerunt, animata vero & inſenſitiua perfecerunt plantam. Qm̃ ergo ædem aliquo modo quidẽ acceptæ fiunt conſtitutiuæ,aliquo modo autem diuiſiuę,ſpecificæ omnes vocãtur, & his maxime opus eſt ad diuiſiones generum, & ad difinitiones,ſed non his,quæ ſecundũ accidens,inſeparabiles ſunt,neque ẽt magis ijs,quæ ſunt ſeparabiles.Quas etiam determinantes dicunt. Differentia eſt qua abũdat ſpecies a genere.Homo enim plus habet quanquã animal,rationale, & mortale:aĩal enim nihil horũ eſt. Nam vnde ſpecies haberẽt differentias?neq; vero oẽs oppoſitas habet quoniam idem ſimul habebit oppoſita. Sed quemadmodum cenſent, poteſtate quidem habet omnes eorum,quæ ſub ſe ſunt differentias, actu vero nullam,ac ſic, neque ex ijs,quæ non ſunt aliquid fit,neq; oppoſita circa idem erunt. Diffiniunt autem eam & hoc modo. Differentia eſt, quæ de pluribus, & differentibus ſpecie in eo quod quale quid eſt prædicatur. Rationale enim & mortale de homine prædicatum in eo quod quale quid eſt homo dicitur:ſed nõ in eo quod quid eſt.quid eſt enim homo, nobis interrogatis, conueniens dicere animal: quale autem animal inquiritis, quod rationale & mortale eſt conuenienter aſsignabimus.* Rebus enim ex materia, & forma conſtantibus, vel ſecundum proportionem ad materiam

Eſt.n.dr̃ia extranea a conceptu generis vel præter ipſum genus intrinſeca autẽ ipſi ſpeciei.

*Sunt aũt hæc natura,& artificialia.

riam & formam, constitutionem habentibus, quemad modum statua ex materia quidem est ære, ex forma au tem figura, sic & homo cõis, & specialis ex materia quidem, proportionaliter cõsistit, ex genere ex forma autem, differentia. totum autem hoc, animal rationale mortale, homo est, quemadmodum illic statua. Descri bunt autem & hoc modo, Differentia est quod aptum natum est diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt. Ra tionale enim & irrationale, hominem, & equum, quæ sub eodem genere sunt, quod est animal, diuidũt. Asi gnant autẽ & hoc modo, Differentia est qua differunt a se singula. Namq; homo & equus secundum genus non differunt, sumus enim animalia, nos & equi, sed additum rationale disiunxit nos ab illis, & rationales sumus & nos & dij, sed mortale appositum diuisit nos ab illis. Exactius autem pertractantes ea, quæ ad diffe- rentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidẽtium ea quæ sub eodem genere sunt, esse drĩam, sed quod ad esse conducit, & quod quid erat esse, & ꝙ rei pars ẽ. Neque enim quod natũ est nauigare, est hominis dif- ferentia, & si sit proprium hominis. dicere enim possu mus animalium hæc quidem apta esse ad nauigandũ, illa vero minime, diuidentes hominem ab alijs, sed a- ptum natum esse ad nauigandum non est substantiæ completiuum, nec eius pars, sed aptitudo solum ipsius; iccirco quia non est talis differentia, quales sunt quæ specipficæ dicuntur differentiæ. Erunt ergo specificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcunque in eo quod quid erat esse accipiuntur. Et de differentia quidem tot sufficiant.

Differentia tripliciter dicitur: communiter, pro prie, & mãgis proprie.

Differentiarum, aliæ separabiles, aliæ uero in- separabiles.

Differentiarum aliæ alteratum & alterum fa- ciunt, aliæ uero aliud.

Differen-

Differentiæ communiter faciunt alterum, propriæ uero alterum & alteratum, propriissime faciunt aliud.

Differẽtię aliæ sunt diuisiuę, aliæ cõstitutiuæ, diuisiuæ generis, constitutiuæ specierum.

Differentia est qua species abundat a genere.

Differentia est qua differunt a se singula.

Differẽtia est q̃ conducit ad esse, & rei pars est.

Differẽtia est quę prędicatur de pluribus differẽtibus specie in eo quod quale quid sint.

De proprio. Cap. V.

Vide. 1. Top. c. 2.

PRoprium vero quadrifariam diuidunt. Nam & id quod soli alicui speciei accidit, & si non omni, proprium dicitur, vt homini medicum esse, vel geometram. Et quod omni accidit speciei, & si non soli: quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli, & omni, & aliquando, ut omni homini in senectute canescere. Quartum autem id in quo conuenerunt, & soli, & omni, & semper: quemadmodum homini esse risibile. Nam & si non semper rideat, tamen risibilis dicitur: nõ quòd rideat semper, sed quòd semper aptus natus sit ut rideat, hoc autem ei semper connaturale est, quemadmodum, & equo hinnibile. Hæc autem & propriè propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur. Si quid enim equus, hinnibile est: & si quid hinnibile est, equus est.

Hoc propriũ quarto modo naturã cõsequitĩ specificã, cæteri vero, varia consequũtur rerum accidentia.

Proprium dicitur quatuor modis.

Proprium primo modo est quod conuenit soli, & si non omni, non tamen semper.

Proprium secundo modo est quod conuenit omni, & si non soli, neq; semper, sed aliquando.

Proprium

Proprium tertio modo est quod cõuenit omni, soli, sed non semper.

Proprium quarto modo est quod cõuenit soli, omni & semper & conuersum prædicatur.

De accidente. Cap. VI.

Accidens autem est quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo. nanque hoc eius separabile est, illud vero inseparabile. est enim dormire separabile accidens, nigrũ verum esse inseparabiliter coruo & Aethiopi accidit. Potest enim intelligi, & coruus albus, & Aethiops abijciens colorem, præter subiecti corruptionem. Diffiniunt autem sic quoque. Accidens est quod contingit eidem inesse, & non inesse. Et quod sic, neque genus est, neque differentia, neque species, neque proprium, semper autem est in subiecto resistens. Omnibus autem determinatis, quæ proposita sunt (dico autem genere, specie, differentia, proprio, & accidente) dicendum est quæ eis communia sunt, & quæ propria.

Idem .1. Top. c. 1. Accidẽs cõsequitur naturã indiuidui. Adesse & abesse, i. affirmari & negari.

Accidẽtium aliud separabile, aliud inseparabile.

Accidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionem.

Accidens est quòd neq; est genus, neq; speciès, neque differentia, nec proprium, semper tamen est in subiecto subsistens.

DE COMMVNITATIBVS ET differentijs Quinque vocum.

De omniũ côitate.

Commune quidem est omnibus de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidem de omnibus sub se speciebus & indiuiduis, & differentia similiter. species autem de ijs, quæ sub ipsa sunt, indiuiduis. at vero proprium & de specie, cuius est proprium, & de ijs, quæ sub specie sunt indiuiduis. accidens autem & de speciebus & de indiuiduis. Nanque animal de equo & boue prędicatur, quę sunt species, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ sunt indiuidua. irrationale vero & de equo & boue, & de ijs, qui sunt particulares, prędicatur. species autem, vt homo, solum de ijs, qui sunt pariculares homines, prędicatur. proprium vero de specie, cuius est proprium, & de ijs, quę sub specie sunt, indiuiduis. vt risibile de homine & de ijs, qui sunt particulares. nigrum autem & de specie coruorum, & de ijs, quæ sunt particulares, quod est accidens inseparabile, & moueri de homine, & de equo, quod est accidens separabile, sed principaliter quidem de indiuiduis, secunda ratione autem de ijs, quę continent indiuidua.

De côitatibus generis & differentię.

*a.l. Angelum.

Commune autem est generi, & differentię continentia specierum. Continet enim differentia species, & si non omnes quot genera. rationale enim, etsi non continet irrationalia, quemadmodum animal, tamen continet hominem, & * Deum, quæ sunt species. Et quęcunque prędicantur de genere, vt genus, & de ijs, quę sub ipso sunt, speciebus prædicantur. & quęcunque prędicantur de differentia. vt differentia, & de ea, quę ex ipsa est, specie, prędicabuntur. Nam, cum genus animal sit, non solum de eo prędicantur vt genus, substantia, & animatum & sensibile sed etiam de ijs, quę sunt sub animali speciebus omnibus prędicantur hęc, vsque ad indiuidua. cumque differentia sit rationale, prædicatur de ea, vt differentia,

rentia, id, quod est ratione vti, & non solum de eo, quod est rationale, sed etiam de ijs, quæ sunt sub rationali, speciebus prædicabitur ratione uti. Commune etiam est perempto genere, vel differentia, simul perimi quæ sub ipsis sunt. Quemadmodum enim si nō sit animal, non est equus, neque homo, ita si non sit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Proprium autem est generi de pluribus prædicari q̃ differentia, & species & proprium & accidens. Animal enim de homine & equo, & aue, & serpente prędicat̃, quadrupes vero de solis quatuor pedes habentibus, homo vero de solis indiuiduis, & hinnibile de equo solū & de ijs, qui sunt particulares, & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus, non eas, quæ complent substantiam generis, sed quæ sunt diuisiuæ. Amplius, Genus continet differentiam potestate (animalis.n. hoc quidem rationale est, illud vero irrationale) differentię vero non continent genera. Amplius, Genera quidem priora sunt ijs, quę sunt sub se positę, differētias propter quod simul quidem eas auferunt, non autem simul auferuntur ab eis, Sublato enim animali, auferetur rationale & irrationale. differentiæ vero non amplius simul auferunt genus, nam etsi omnes interimantur, tamen substantia animata sensitiua intelligit̃, quæ est animal. Amplius, Genus quidem in eo quod quid est, differentia vero in eo quod quale quiddā est, quēadmodum dictum est, prædicatur. Amplius, Genus quidem vnum est secundum vnamquanq; speciem, vt hominis id, quod est animal, differentiæ vero plures sunt, vt rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. Et genus quidem consimile est materiæ, formæ vero differentia: Cum autem sint & alia communia, & propria generis & differentiæ, nunc ista sufficiant.

De differētijs generis & d̃riæ.

Genus autem & species cōmune quidē habent de pluribus quemadmodum dictum est, prædicari. Sumatur autem species, vt species solum, sed non vt genus. si fue-

De cōitate generis & speciei.

si fuerit idem species & genus. Commune autem his est,& priora esse ijs,de quibus prædicantur. Et totum quoddam esse vtrunque.

De differētiis ipsorū.

Differunt autem eo quod genus quidem continet species sub se, species vero continetur, & non continet genera. de pluribus enim genus quam species prędicatur. Amplius genera quidem præiacere oportet, & informata specificis differentijs perficere species. vnde & priora sunt naturaliter genera, & simul interimentia, sed quæ nō simul interimātur, & species quidem cum sit, est & genus omnino. genus vero cum sit, non omnino erit species. Et genera quidem vniuoce de speciebus prædicantur, species vero de generibus minime. Amplius, Genera quidem abundant earum, quæ sub ipsis sunt speciem continentia, species vero,* à generibus, abundant proprijs differentijs. Amplius. Neque species fiet vnquam generalissimum, neque genus fiet vnquam specialissimum.

* Genus exuperāt.

De cōitatibus generis & proprii.

Generis autem,& proprij commune quidem est sequi species, si quid enim homo est, animal est,& si quid homo est risibile est: Et æqualiter prædicari genus de speciebus,& proprium de ijs, quæ illo participant, indiuiduis. æqualiter enim & homo,& bos animal est, & Cato,& circo risibile est. Commune autem est etiā vniuoce prædicari genus de propriis speciebus, & proprium de iis,quorum est proprium.

De differētia generis & proprii.

Differunt autem, quoniam genus quidem prius est, posterius vero proprium. oportet enim esse animal, de hinc diuidi differentiis & propriis. Et genus quidem de pluribus speciebus prædicatur, proprium vero de vna sola specie, cuius est proprium. Amplius, Proprium quidem conuersim prædicatur de eo, cuius est proprium, genus vero de nullo conuersim prædicatur. nam neque si quid animal est. homo est, neque si quid animal est, risibile est. si quid vero homo est, risibile est, & conuerso. Amplius, Proprium omni speciei inest cuius est proprium, & soli, & semper, genus vero omni quidem speciei inest, cuius fuerit genus, &

semper,

ſemper, nõ autem ſoli. Amplius, propria quidem interempta, non ſimul interimunt genera, genera vero interẽpta, ſimul interimunt ſpecies, quarum ſunt propria, quare & his, quorum ſunt propria, interemptis, & ipſa ſimul, interimuntur.

De cõitate Generis & Accidẽtis.

Generis vero & accidentis commune eſt, de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prædicari, ſiue ſeparabilium illud accidens ſit, ſiue inſeparabilium Etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de Aethiopibus, & aliquibus inanimatis prædicatur.

De differẽtia generis & accidentis.

Differt autem genus ab accidente, quoniam genus ante ſpecies, accidentia vero ſpeciebus poſteriora ſunt. nam etſi inſeparabile ſumatur accidens, & prius eſt illud, cui accidit, quam accidens. Et genere quidẽ quæ participant, æqualiter participant, accidente vero non æqualiter intenſionem enim & remiſsionem ſuſcipit accidẽtim participatio, generum vero minime. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter ſubſiſtunt, genera vero & ſpecies naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtantiæ. Et genera quidem in eo quod quid eſt prędicantur de ijs quæ ſub ipſis ſunt, accidentia vero in eo quod quale aliquid eſt, vel quomodo ſe habeat vnumquodque. qualis enim eſt Aethiops nterrogatus, dices niger, & quemadmodum ſe Socrates habeat dices, ꝙ ſedet, vel ambulat. Genus igitur quo ab alijs quatuor differat dictũ eſt.

Contingit autem etiam vnumquodq; aliorum differre ab alijs quatuor, quare cum quinq; quidem ſint, vnumquodq; aũt ab alijs quatuor differat, quater quinque, viginti fiunt omnes differentiæ. Sed non ita ſe habet, ſed ſemper deinceps enumeratis, & duobus quidẽ vna differentia deficientibus (propterea quoniam iam ſumpta eſt) tribus vero duabus, quatuor vero tribus, quinq; vero quatuor, decem omnes fiunt differentiæ, quatuor, tres, duæ, vna. Genus.n. quo differt a differẽtia, & ſpecie, & proprior, & accidente, dictum eſt. quatuor igitur differentiæ. Differentia vero quo differat a genere dictum eſt, quando quo differt genus ab ea

dicebatur. reliquum est igitur quo differat differentia a specie, proprio, & accidente dicatur. & fiunt tres Rursus species quo quidem differat a differentia dictum est, quando quo differt a specie differentia dicebatur. quot etiam differat species a genere dictum est, quando quod differt genus e specie dicebatur. reliquũ est igitur vt quo differat species a proprio, & accidente dicatur, duæ igitur sunt & hæ differentiæ. Propriũ autem quo differat ab accidente relinquetur. nam quo a specie, & differentia, & genere differat, prædictum est in illorum ad ipsum differentijs. Quatuor igitur sumptis generis ad alia differentijs, tribus vero differentiæ, duabus autem speciei, vna vero proprij ad accidẽs, decem erunt omnes, quarum quatuor quæ sunt generis ad reliqua, superius demonstrauimus.

NVMERVS DIFFERENTIARVM Quinque Prædicabilium.

Genus.	Species.	Dr̃ia.	Proprium.	Accñs.
1	2	3	4	

Omnes reddunt 10.

De cõitate speciei & differentiæ.

Commune ergo differentiæ & speciei est; æqualiter participari. homine enim æqualiter participant particulares homines, & rationalis differentia. Commune etiam est & semper adesse ijs, quæ illis participant. Semper enim Socrates rationalis est, & semper Socrates homo.

De differẽtijs ipsorum.

Proprium autem differẽtiæ quidem est in eo quod quale est prædicari, speciei vero in eo quod quid est: nam etsi homo velut quale quid accipiatur, non tamẽ simpliciter erit quale, sed secundum id, quod generi aduenientes differentię eum constituerunt. Amplius Differentia quidem in pluribus sæpe speciebus consideratur, quemadmodũ quadrupes in pluribus animalibus specie differentibus, species vero in solis ijs, quæ

sub

sub specie sunt, indiuiduis est. Amplius, differentia prior est ea specie, quę est secundū ipsam: simul enim ablatum rationale interimit hominem: homo vero interemptus non aufert rationale, cum sit Deus. *Amplius, Differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale enim & mortale compositum est in substantia hominis) species vero speciei non componitur, vt gignat aliam aliquam speciem. quędam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationē: equam autem simpliciter asino compositam, nunquā perficere mulum.

*Grę. Angelus.

De cōitate proprii & differētię.

Differentia vero & proprium commune quidem habent æqualiter participari ab iis, quæ illis participant. æqualiter enim rationalia, rationalia sunt: & resibilia, resibilia sunt. Et semper & omni adesse cōe vtrisq; est. Et si enim curretur qui bipes est, tamē ad id quod natum est semper, *dicitur quoniam & resibile in eo quod natū est* habet semper, sed non in eo quod semper rideat. * Proprium autem differentiæ est, ꝙ hæc quidem de pluribus speciebus dicitur sæpe, vt rationale de Deo, & homine: proprium vero dicitur de vna sola specie cuius est proprium. Et differentia quidem illis est consequens, quorum est differentia, sed non conuertitur: propria vero conuersim prædicantur de iis quorum sunt propria, propterea ꝙ conuertuntur.

*a.l. habet

*a.l. hēt vt semper rideat quanuis.

*a.l. nō sꝑ rideat.

De differētiis ipsorū. De cōitate accidentis & dīæ.

Differentiæ autem & accidenti commune quidem est de pluribus dici. Commune vero est ad ea, quæ sunt inseparabilia accidentia, semper & omni adesse, Bipes enim semper adest omni homini: & omnibus coruis nigrum esse similiter.

De differētiis ipsorū.

Differunt autem, quoniam differentia quidem continet species, & non continetur. (continet enim rationale Deum & hominem: accidentia vero aliquo quidem modo continent, eo quod in pluribus sint: aliquo vero modo continent, eo ꝙ non vnius accidentis susceptiua sint subiecta, sed plurium. Et differētia quidem inintensibilis est, & irremissibilis: accidentia vero magis & minus suscipiunt. Et impermixtæ quidē

ſunt contrariæ differentiæ: mixta vero nonnunquam ſunt contraria accidẽtia. Huiuſmodi quidem communiones, & proprietates differentiæ & cæterorum ſunt. Species vero quo quidem differt a genere, & differentia dictum eſt, in eo, quod dicebamus, quo genus differt a cæteris, & quo differentia differt a cæteris* reliquũ eſt quo differt a proprio & accidente, vt dicatur.]

*Verus exẽplar G. ꝗ cũ hęc non habet.

De cõitate ſpeciei & proprii.

Speciei autem & proprij commune quidem eſt adinuicem conuerſim prædicari. Nam ſi quid homo eſt, riſibile eſt, & ſi quid riſibile eſt, homo eſt. Riſibile vero ꝙ ſecundum id quod natum eſt ridere ſumendum, ſæpe iam dictum eſt. Cõmune autem eſt & æqualiter eſſe.] Aequaliter enim adſunt* ſpecies ijs, quę illis participant, & propria ijs quorum ſunt propria

Et hęc nõ hẽt verus exemplar.

*a.l. ſunt.

De ipſorũ differẽtiis.

Differt autem ſpecies a proprio, quoniam ſpecies quidem poteſt, & aliorum genus eſſe proprium vero aliarum ſpecierum eſſe proprium impoſsibile eſt. Et ſpecies quidem ante ſubſiſtit quam propriũ: proprium vero poſt fit in ſpecie. oportet enim hominem eſſe, vt ſit riſibile. Amplius, Species quidẽ ſemper actu adeſt ſubiecto: proprium vero aliquando, & poteſtate. Homo enim ſemper actu eſt Socrates: non vero ſemper ridet, quanuis natus ſit ſemper vt ſit riſibilis. Amplius, Quorum termini ſunt differentes, & ipſa ſunt differentia. Et autem ſpeciei quidem ſub genere eſſe, & de pluribus è differentibus numero in eo quod quid eſt prædicari. & cætera huiuſmodi: proprij vero & ſoli, & omni, & ſemper adeſſe.

De cõitate ſpeciei & accidentis.

Speciei vero & accidentis commune quidem eſt de pluribus prædicari. Raræ vero ſunt aliæ communitates, propterea ꝙ plurimum diſtant abinuicem accidens, & id cui accidit.

De ipſorũ differẽtia.

Propria vero ſunt vtriuſque ſpeciei quidem in eo quod quid eſt prædicari de ijs, quorum eſt ſpecies: accidentis autem in eo quod quale quiddã eſt, vel quomodo ſe habens eſt. Et vnamquãq; ſubſtantiam vna quidem ſpecie participare, pluribus autem accidentibus & ſeparabilibus & inſeparabilibus. Et ſpecies

quidem

quidem præintelliguntur accidentibus, etsi etiam sine inseparabilia (oportet enim esse subiectum, vt illi quidem accidat) accidentia vero posterioris generis sunt, & aduentitiæ naturæ. Et speciei quidem participatio æqualiter est: accidentis vero & si inseparabile sit, non æqualiter. Aethiops enim Aethiopis habere posset colorem vel intensum, vel remissum, secundum nigredinem. Restat autem de proprio & accidente dicere quo enim proprium a specie, & differentia, & genere differt, dictum est.

De cōrate proprij & accidentis.

Commune autem proprio & inseparabili accidenti est, quod præter ea nunquam consistant illa, in quibus cōsiderantur, quemadmodum enim præter risibile non subsistit homo, ita nec præter nigredinem subsistit. Aethiops. Et quemadmodum semper, & omni adest proprium, sic & inseparabile accidens.

De differētiis ipsorū.

Differunt autem quoniam proprium vni soli speciei adest, quemadmodum risibile homini: inseparabile vero accidens, vt nigrum, non solum Aethiopi sed etiam coruo adest & carboni, & ebeno, & quibusdam aliis. Amplius, proprium, & æqualiter est: inseparabile vero accidens conuersim non prædicatur. Et proprium quidem æqualis est participatio, accidentium vero vel magis vel minus. Sunt quidem aliæ communitates, vel proprietates iis, quæ dicta sunt, sed sufficiunt & hæ ad discretionem eorum, communitatisque traditionem.

Introductionis Porphyrij. Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE.

PREDICAMENTA.

Seuerino Boetho interprete.

SVMMA LIBRI.

De nonnullis principijs ad prædicamẽtorũ notitiã utilibus. De ipſis prædicamentis & de quibuſdam ad ipſa conſequentibus. De quibuſdam deniq; uocibus, de quibus actũ eſt in p̃dicamẽtis.

TRACTATVS PRIMVS.

De ęquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, & eorum quæ dicuntur partitio. Cap. I.

Rō ſubſtā tię ipſa eſt definitio.

AEQVIVOCA dicuntur, quorum nomen ſolum cōe eſt, ſecundũ nomen vero ſubſtãtię ratio diuerſa: vt animal, & homo, & quod dictũ eſt. Eorũ.n. ſolum nomẽ cõmune eſt, ſecundũ nomen vero ſubſtantię ratio diuerſa. Si.n.quis aſsignet quid ſit eorum vtrunque quo animal eſt, propriam aſsignabit vtriuſque rationem.

Vniuoca vero dicuntur, quorum & nomen cōe eſt, & ſecundum nomẽ eadem ſubſtantiæ ratio: vt animal & homo, atque bos. communi enim nomine horũ vtrũque animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantiæ eadẽ. Si quis enim aſsignet vtriuſque rationem, quid vtrunque eſt, quo animal eſt, eandem aſsignabit rationem.

Denominatiua vero dicuntur, quæcũque ab aliquo differentiæ caſu, ſecũdum nomẽ habent appellationẽ: vt a grammatica grammaticus, & a fortitudine fortis.

Eorum, quæ dicuntur, alia quidem secūdū cōplexio nem dicuntur, alia vero sine complexione. Ea igitur, quæ secundum siue complexione dicuntur, sunt, vt homo currit, homo vincit: Ea vero, quæ sine complexione dicuntur, sunt, homo, bos currit, vincit. Dehisquæ dicitur.

Aequiuoca dicuntur, quorū nomē est cōe, & ratio substantiæ secundū illud nomē est diuersa.

Vniuoca dicūtur quorū nomē est cōe & ratio substātiæ secundū illud nomen est prorsus eadem.

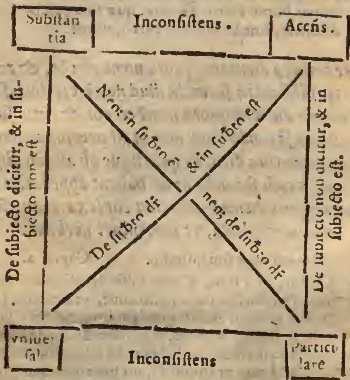
Denominatiua dicūtur quæcūque ab aliquo differētiæ casu secundū nomē habent appellationē.

Earum, quæ dicūtur, alia sunt cōplexa, ut oratio, alia incomplexa, vt nomen, uel uerbum.

Eorum quæ sunt, diuisio. Cap. 2.

EOrum, quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur: in subiecto vero nullo sunt, vt homo de subiecto quidem dicitur quodam homine. in subiecto vero nullo est. Alia autem in subiecto quidē sunt, de subiecto autem nullo dicūtur. In subiecto vero esse dico, quod cum in aliquo sit, nō sicut quædam pars, impossibile est esse sine eo, in quo est, vt quædam grāmatica in subiecto quidem est in anima, de subiecto uero nullo dicitur. & hoc album in subiecto quidem est corpore. omnis.n.color in corpore est: de subiecto autē nullo dicitur. Alia vero de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, vt sciētia in subiecto quidem est in anima, de subiecto vero dicitur, vt de grammatica, Alia vero neque in subiecto sunt, neque de subiecto aliquo dicūtur, vt quidam homo & quidam equus. Nihil enim talium neque in subiecto est, neq; de subiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ sunt indiuidua, & vnū numero de subiecto nullo dicuntur. in subiecto autem nihil aliqua prohibet esse. quædam.n.grammatica in subiecto est: at de subiecto nullo dicitur. Esse in subiecto qd sit.

Figura eorum quæ sunt.

ENTIVM DIVISIO.

Entiū aliud est.
- Substātia
  - Vniuersalis dicitur de subiecto
  - Particularis non dr̄ de subiecto.
- Accidens
  - Vniuersale —Dr̄ de subiecto
  - Particulare —Nō dr̄ de subto.

Substantia non est in subiecto.

Substantia vniuersalis neq; est in subiecto, neque dicitur de subiecto.

Accidens est in subiecto.

Accidens uniuersale est in subiecto, & dicitur de subiecto inferiori.

Esse in subiecto est quod cum sit in aliquo, non sicut quidam pars, impossibile est esse sine eo in quo est.

Indiuidua et singularia de nullo subiecto dicuntur.

Regula de prædicatis essentialibus. Cap. 3.

QVando alterum de altero prædicetur, vt de subiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur, dicuntur omnia etiam de subiecto dicentur. Vt homo de homine quodam prædicatur: animal vero de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo & homo est, & animal.

Vt de subiecto. i. vt de inferiori: & sic effugies sophismata.

Quicquid prædicatur de prædicato, ut de subiecto prædicatur etiam de subiecto.

Secunda regula de qua uide. 1. Top. ca. 4. & 6. Topi.

Regula distinguens genera subalterna a non subalternis. Cap. 4.

DIuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species* & differentię: vt animalis: & scientiæ. animalis enim differentię sunt gressibile, bipes, & volatile, & aquatile: scientiæ vero nulla earum est. neque enim scientia a scientia differt in eo quod bipes est. Subalternorum vero generum nihil prohibet easdem esse differentias.* superiora enim de ijs, quæ sub ipsius sunt, generibus prædicantur. quare quotcunque differentiæ prędicate fuerint, totidem & subiecti erunt.

* a. le. cum species.

* a. le. differentias & si non omnes.

Diuersorum generum, & non subalternorũ diuersæ sunt specie differentiæ, subalternorum uero non inconuenit easdem esse differentias.

Diuiduntur incomplexa in decem prædicamenta, & ostenditur quomodo affirmationem & negationem constituant. Cap. V.

De decẽ prędicamẽtis generatim

EOrum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut substãtiam significat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm esse, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem substantia quidem, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum autem, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi vero in foro, in lycio Quando autem, vt heri, superiore anno. Situm vero esse, vt iacet, sedet: Habere autem, vt calceatum esse, armatum esse. Agere vero, vt secare, vrere. Pati, vt secari, vri. Singula igitur eorum, quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se, in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione, horum autem ad seinuicem complexione, affirmatio vel negatio fit. omnis enim affirmatio, aut negatio videtur vel vera vel falsa esse. eorum autem, quæ secundum nullam complexionem dicuntur; nullum neque verum, neque falsum est: vt homo album, currit, vincit.

Prædicamenta sunt decem, Substantia, Quantitas, Qualitas, ad Aliquid, Vbi, Quando, Situs, Habere, Actio, Paßio.

Nullum ex prædicamentis affirmationem vel negationem constituit, nisi alteri coniunctum, uel ab altero separatum.

TRACTATVS SECVNDVS.

De ſubſtantia. Capur primum.

SVBSTANTIA autem eſt quæ proprie & principaliter & maxime dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur neque in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, & quidam equus.

Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, in quibus eæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt: & hæ quidem, & harum ſpecierum genera. vt quidam homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus vero ſpeciei animal eſt. ſecundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur, vt eſt homo atque animal.

Manifeſtum eſt autem ex iis, quæ dicta ſunt, quod eorum, quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur. prædicatur etiam & nomen, hominem enim de quodam homine prædicabis: & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo eſt, & animal. quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum nomen, neque ratio prædicatur de ſubiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationem vero impoſsibile eſt: vt album, cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto: (dicitur enim corpus album) ratio vero albi nunquam de corpore prædicabitur.

Alia vero omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtum eſt ex iis, quæ per ſingula proponuntur. vt animal de homine predicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur. Nam, ſi de nullo quorundam

hominum

hominū, neq; omnino de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in quodam corpore. Nam, si nō in aliquo esset singulorum, nec omnium in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantiis aut in subiectis eis sunt. Non ergo existentibus primis substantiis, impossibile est aliquid aliorum esse.

* Secundarum vero substantiarum, magis substantia est species, quam genus, propinquior enim est primæ substantiæ. si quis enim assignet primam substantiam quid est, euidentius & conuenientius assignabit speciem quam genus assignans. Vt hominem quēdam aliquis assignans manifestius assignabit hominē quā animal assignans. illud enim proprium magis cuiusdā hominis, hoc autem communius. & cum quandam arborem assignauerit, manifestius assignabit, assignando arborem quam plantam. Amplius primæ substantiæ, ideo quòd alijs omnibus subiiciuntur, & omnia alia vel de ipsis prędicantur, vel in ipsis sunt propter hoc maxime substantiæ primæ dicuntur. quemadmodum autem primæ substantię ad alia omnia se habēt, sic & species ad genus se habet. subiicitur enim species generi. genera enim de speciebus prędicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. * Quare & ex iis * species genere magis substantia est. Ipsarum vero specierum quęcunque non sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est. Nihil enim familiarius assignabis de quodam homine hominem assignādo, quam de quodam equo equum. * Similiter autem & in primis substantijs nihil magis alterū altero substantia est. Nihil enim magis quidam homo substantia est quam quidam bos. Merito igitur * post primas substantias sola aliorum omnium species & genera secundę substantię dicuntur. Sola enim hęc eorum, quę prędicantur, primam substantiam indicant. quendam enim hominem si quis assignauerit quid est speciem quidem, quam genus assignando, familiarius demonstrabit: & manifestius faciet hominem assignando, quàm animal. aliorum vero omniū quidquid assigna-

uerit

* Alias ī latina trāslatione addebatur. Oia. n. alia aut pdicantur de eis, aut ī subiectis eis sūt. quare non existentibus primis substātiis, impossibile ē aliorū aliquid esse. Quę verba in antiquo co. gre. reperiunt in aliis aūt a nobis visis minime.

* al. ex his manifestū, quòd.

* Cōm. 6.

* Cōm. 7.

* al. autē.

uerit quis, aſsignabit extraneę, velut album, aut currit, aut aliud quodcunque talium aſsignans. Quare merito hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur.

Amplius primæ ſubſtantiæ eo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, proprijſsimæ ſubſtantiæ dicuntur. ſicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent: ita genera & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habent. de his enim reliqua omnia prædicantur. quendam enim hominem dices grammaticũ eſſe, ergo & hominem & animal grammaticum dices. Similiter autem & in alijs.

Communiter autem omni ſubſtãtiæ eſt in ſubiecto non eſſe. Prima nanque ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quod nulla eſt in ſubiecto. homo enim de ſubiecto quidem quodã homine dicitur, in ſubiecto vero nõ eſt. neque enim in quodam homine homo eſt. ſimiliter autem & animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, non eſt aũt animal in quodam homine. Amplius, Eorum quæ in ſubiecto ſunt nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impoſsibile eſt. ſecundum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur, & nomen, rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis ſimiliter, quare non erit eorum ſubſtantia, quæ ſunt in ſubiecto. Nõ eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc, ſed & differentia eorum eſt quę non ſunt in ſubiecto. bipes enim & greſsibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt. neque enim in homine eſt bipes neq; greſsibile. Ratio quoq; differẽtiæ de illo prædicatur, de quocunq; ipſa differentia dicitur. velut, ſi greſsibile de homine prædicatur, & ratio greſsibilis de homine prędicabitur, eſt enim homo greſsibilis.

Cóm.8.

Dubium.

Non conturbent autem nos ſubſtantiarum partes, quę ita ſunt in toto, * quaſi in ſubiecto ſint, ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri. Non enim

*al.l. in toto corpore.

ita ea,

ita ea, quæ sunt in subiecto, dicebatur quasi vt partes inesset alicui. Inest autem substantijs & differentiis omnia vniuoce prædicari. Omnia enim, quæ ab his

Cóm. 9.

prædicata sumuntur, aut de indiuiduis prædicantur, aut de speciebus. a prima nanque substantia nulla est prædicatio. de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur, genus vero & de speciebus, & de indiuiduis. Similiter autem & differentiæ & de speciebus & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoque suscipiunt primæ substantiæ specierum, & generum, & species generis, quæcunque enim de prædicato dicuntur, eadem de subiecto dicentur. similiter autem rationem differentiarum suscipiunt & species & indiuidua, vniuoca autem erant, quorum & nomen commune est, & ratio eadem. Quare omnia quæ a substantijs & differentijs sunt, vniuocæ prædicantur. Omnis autem substātia videtur hoc aliquid significare. In primis igitur substantijs indubitabile, & verum est, quod hoc aliquid significant. Indiuiduum enim & vnum numero est quod significatur. In secũdis vero substantijs videtur quidem similiter propter appellationis figuram hoc aliquid significare, quãdo quis dixerit, hominem vel animal, non tamen verum est, sed magis quale aliquid significant. neque enim vnum est quod subiectũ est, quemadmodum prima substantia, sed de multis homo dicitur, & animal. Non autem simpliciter quale quid significat, quemadmodum albũ (nihil enim aliud significat album quam qualitatem) at species & genus circa substantiam qualitatem determinant. qualem enim quandam substantiam significant. plus autem in genere determinatio fit, quàm in specie. dicens enim animal plus complectitur, quam qui hominem. Inest autem substantiis nihil illis esse contrarium. Primæ enim substantiæ quid erit contrarium, vt cuidam homini vel cuidam animali? at vero nec homini, nec animali aliquid est contrarium. Non est autem hoc substantiæ proprium, sed etiam multorum aliorum, vt quantitati

A prima substantia nulla est p se & artificialis prædicatio. qua aliqd innotescit cui non obstat indiuiduũ de vno solo, videlicet de seipso prędicari, naturali quadã prædicatione magis, quam ex arte.

* Cóm. 10

Cóm. 2.

quantitati. bicubito enim, vel tricubito nihil est contrarium. at vero nec decem, nec alicui talium. Nisi forte quis multum pauco dicatur esse contrarium, vel magnum paruo. Determinatorum vero quantorum nullum nulli est contrarium,

Nullũ nulli est cõtrarium, duæ negationes negant & tantum est, ac si dicatur nullũ alii cuilibet est cõtrarium.

Videtur autem substantia nõ suscipere magis & minus. Dico autem, non quod substantia non est a substãtia magis & minus substantia (hoc enim dictum est quòd est,) sed quod vnaquæque substantia hoc ipsum quod est, non dicitur magis & minus. vt si est eadem substantia homo, non erit magis & minus homo, neque ipse seipso, neque alter altero. non enim est alter altero magis homo, sicut est album alterum altero magis & minus album, & bonum alterum altero magis & minus bonum, sed & ipsum seipso magis & minus dicitur. vt corpus cum sit album, magis nunc album esse dicetur quam prius. & cum calidum sit, magis & minus calidum dicitur. Substantia vero non dicitur magis, neque minus, nihil enim homo magis nunc homo quam prius dicitur, neque aliorum quicquam quæcunque substantiæ sunt. Quapropter non recipiet substantia magis & minus. Maxime vero proprium substantiæ esse videtur, cum vnum & idem numero sit, contrariorum susceptiuum esse, vt in alijs quidem non habet quisquam quod proferat tale, quæcunque nõ sunt substantiæ, quod cum sit vnum numero, susceptibile contrariorum sit. velut color, qui est vnus & idem numero, non dicitur * albus & niger, neque eadem actio, vna numero, praua * & studiosa. similiter autem & in alijs quæcunque non sunt substãtiæ. Substantia vero, cum vnum & idem numero sit, susceptiua contrariorum est, vt quidem homo, cum vnus & idem sit, aliquando quidem albus, aliquando sit niger & calidus & frigidus & paruus & studiosus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan insit, dicens orationem & opinionem contrariorum esse susceptibilia. eadem enim oratio vera & falsa videtur esse. veluti, si vera sit oratio, sedere quendam,

Cõm. 12.

*a.l. est.

*a.l. numero nõ erit praua.

Instantia.

*a.l. vere. dam, eo surgente ipsa eadem falsa erit, similiter autem, & de opinione, si quis, enim verum putet aliquem sedere, surgente eo falso putabit, eandem de ipso opinionem habens. Sed si quis & hoc suscipiat, tamen modo differt. Nam ea quæ in substantiis sunt, ipsa quidem mutata susceptibilia sunt contrarium. Frigidum enim ex calido factum mutatur. (alteratur enim) & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo. similiter autem & in alijs vnumquodque eorum mutationem suscipiens, susceptibile contrariorum est. Oratio autem & opinio, ipsa quidem immobilia omnino perseuerant, cum vero res mouetur, contraria circa ipsa fiunt. oratio nanque eius quod sedat aliquis permanet eadem, cum vero res mota sit, aliquando quidem vera, aliquando autem falsa dicitur. * similiter autem est in opinione. Quapropter saltem modo proprium substantiæ est, vt secundum mutationem sui ipsius susceptibilis sit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc orationem & opinionem susceptibilia esse contrariorum, non est hoc verum. Oratio nanque & opinio non in eo, quod ipsa aliquid recipiant, contrariorum susceptibilia esse dicuntur, sed eo quod circa alterum aliqua passio facta sit. Nam in eo quod res est, aut non est, in eo etiam oratio vera, vel falsa esse dicitur, non eo quod ipsa susceptibilis sit contrariorum. simpliciter enim a nullo, neque oratio, neque opinio mouetur. Quapropter non erunt susceptibilia contrariorum, cum nulla contrarij * passio in eis sit facta. Verum substantia in eo quod ipsa contraria recipiat, in hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur. languorem enim & sanitatem suscipit, & candorem & nigredinem, & vnumquodque talium ipsa suscipiendo, contrariorum susceptibilibus esse dicitur. Quare proprium erit substantiæ hoc, cum vnum & idem nnmero sit, secundum suiipsius mutationem, susceptibilem contrariorum esse. De substantia quidem hæc dicta sint.

*a.l. falsa sit.

*a.l. & oppositioné dicés susceptibilia. Idē infra c. de priore.

*a.l. cum nulla in ipsis sit:

Prima

Prima substantia, quæ proprie principaliter & maxime dicitur, est quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in aliquo subiecto est.

Secundæ substantiæ dicuntur species & genera, in quibus primæ substantiæ sunt.

Quæcunque substantiarum de subiecto dicuntnr, ut genera & species de suis inferioribus, necesse est uniuoce prædicari,

Peremptis primis substantijs impossibile est aliquid aliud remanere.

Ex secundis substantijs magis substantia est species, quam genus.

Nulla substãtia est magit substantia, quã altera.

Post primas substantias, species & proxima genera secundæ substantiæ dicuntur.

Nulla substãtia, quanque ex eis secũda de subiecto dicat, est in subiecto, & substantiæ partes in toto potius, quam in subiecto esse dicuntur.

Substantijs & earum differentijs inest uniuoce prædicari.

Prima substantia uidetur hoc aliquid significare, secundæ uero substantiæ quale quid magis.

Inest substantijs, quanquam non soli, nihil illis esse contrarium.

Substantiæ proprium est, quòd una & eadem numero existens, susceptiua sit contrariorum.

De quanto. Cap. 2.

QVanti autem aliud quidem est discretum, aliud autem continuum, & aliud quidem ex habentibus positionem ad seinuicem in ipsis partibus constat, aliud autem ex non habentibus positionem Cõm. 1.

nem. Est autem discretum quidem, vt numerus, & oratio, continuum vero, vt linea, superficies, corpus. amplius autem præter hæc, locus & tempus. Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quē copulantur partes eius, vt quinque, si sunt denarij partes, ad nullum terminum commune copulantur quinque & quinq;, sed semper discreta sunt. & tria & septē ad nullum communem terminum copulantur. neque omnino habeas in numero communem terminum partium accipere, sed semper discretæ sunt. quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio. Quod etenim quantum est oratio, manifestum est, mensuratur enim syllaba breui & longa. dico autem cum voce orationem factā, ad nullum enim cōmunem terminū particulæ eius copulantur. non enim est cōmunis terminus, ad quē syllabæ copulentur, sed vnaquæque diuisa est, ipsa secundum seipsam. Linea vero continua est. est enim sumere cōmunē terminū punctū ad quem partes eius copulentur, & superficiei lineam. plani nanque partes ad aliquem communem terminū copulantur. similiter autem & in corpore habeas sumere* communem terminum, lineam vel superficiem, ad quam corporis partes copulantur. Est autem talium & tempus & locus, præsens enim tempus copulatur ad præteritum, & ad futurum. rursus locus continuorum est, locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminum copulantur, ergo & loci partes, quæ obtinent singulas corporis partes, ad eūdem cōmunem terminum copulantur, ad quem & corporis partes, quapropter cōtinuus erit & locus, ad vnū enim communem terminum eius, partes copulantur.

*a.l. sumere, & assignare.

Cōm. 2

Amplius autem, Alia quidem cōstant ex partibus, quæ in eis sunt, positionem habentibus ad se inuicem, alia autem ex non habentibus positionē. vt lineæ quidem partes positionem habent ad seinuicem, singulę nanq; earum sitæ sunt alicubi, & habeat vnde distinctæ sumas, & assignes vbi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur, similiter autem

Cōm. 3.

partes

partes plani positionem habent aliquam. similiter nan que assignaretur vnaquæque vbi iacet: & quæ copulã tur ad se inuicẽ. sed solidi partes similiter, & loci. In numero autem nõ poterit quisquam ostendere quemadmodum partes eius positionem aliquam habent ad seinuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad seinuicem cõnectuntur. Neque eę, quæ temporis sunt nihil enim permanent partes temporis. quod autem non est permanens, quomodo positionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere: eo quod aliud quidem prius sit temporis, aliud vero posterius. Sed & in numero similiter, eo quod prius numeratur vnus quam duo, & duo quam tria & sic habebunt aliquem ordinem: positionem vero non omnino accipies. Sed & oratio similiter, nulla enim remanet partium * sed dictum est simul, & nõ est hoc amplius assumere. Quapropter non erit nulla positio partium eius: siquidem permanet. Igitur alia ex habentibus positionem partibus* constant: alia ex non habentibus. positionem. Proprie autem quanta hæc dicuntur sola, quæ dicta sunt; alia vero omnia secundũ accidens: adhæc enim aspicientes & alia dicimus quanta, vt multum dicitur album, eo quod superficies multa sit, & actio longa, eo quod tempus multum sit, & motus multus. Neq; enim horum singulum per se quãtum dicitur, vt si quis assignet quanta actio est, tempore definiet annuam, vel sic aliquo modo assignans: & album quantum quid sit assignans superfice definiet. quanta enim fuerit superficies, tantum album esse diceret. quare sola proprie secundum seipsa dicuntur quanta, quæ dicta sunt: aliorum vero nihil per se, sed si forte per accidens. Amplius. Quanto nihil est contrariũ. In definitis enim manifestum est, quòd nihil est contrarium: vt bicubito vel tricubito., vel superficiei, vel alicui talium: nihil enim illis est cõtrarium. Nisi quis forte dicat multum pauco esse cõtrarium, vel magnum paruo. Horum autem nihil est quantum, sed magis eorum, quæ sunt ad aliquid. Nihil enim ipsum per seipsum magnũ, vel par

*a.l. partiũ ipsius.

*al.l. positionẽ ad se inuicẽ partibus.

Cõm. 4.

Instantia.

uum dicitur:sed eo quod ad alterum refertur.vt mons quidē paruus dicitur,milium vero magnum:quod hoc ijs, quæ sunt sui generis, maius sit, illud vero ijs,quæ sui sunt generis,minus ergo ad alterum est eorum relatio.nam si ꝑ se ipsum magnū per paruum diceretur, nunquam mons quidem aliquando paruus,milium vero magnū diceretur. Rursus in vico quidem plures homines esse dicemus, Athenis vero paucos,cum sint illis multo plures, & in domo quidem multos, in theatro vero paucos,cū sint plures. Amplius, Bicubitum quidem & tricubitum, & vnumquodque talium quantū significat: magnum vero vel paruum non significat quantum, sed magis ad aliquid, quoniam ad alterū cōsideratur & magnum & paruum. quare manifestū est, quod ipsa sunt eorum, quæ ad aliquid. Amplius, Siue aliquis ponat quanta esse hæc siue non ponat,nihil est in illis contrarium. quod enim non potest sumi per se ipsum,sed ad alterum refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autē, Si sunt magnū & paruum contraria, continget idem simul contraria suscipere, & ea ipsa sibimet esse contraria. contingit enim simul* idem paruum esse magnum. est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero idipsum magnū. quare idem & paruum & magnū eodem tempore esse cōtingit:quare simul contraria suscipere. Sed nihil est,quod videatur simul contraria suscipere posse.vt in substantia quidem susceptibilis enim contrariorum esse videtur: sed nullus simul sanus est & æger, neque albū & nigrum est simul, nihilque aliud simul contraria suscipiet.Et eadem sibiipsius contingit esse contraria.nā, si est magnū paruo contrarium: ipsum autē eadē simul est magnum & paruum: ipsum sibi erit contrariū. sed impossibile est aliquid sibiipsi esse contrarium:non est igitur magnum paruo cōtrarium, neque multum pauco. Quare nisi & eorum,quæ ad aliquid, hæc quis dicat, sed quanti, nihil contrarium habebunt. Maxime autem circa locum esse videtur contrarietas quāti.sursum enim ei, quod est deorsum cōtrarium ponunt:locum

*a.l.n.aliquando simul.

Dubiū hęc soluitur a Gilb.Porretano in lib.

cum,qui in medio est,deorsum dicentes,eo quod plurima distantia est medii ad mundi terminos. Videntur autem & aliorum contrariorum ab iis afferre definitionem.quæ enim plurimum a se inuicem distant eorum, quæ sunt sub eodem genere, contraria esse definiunt. Non videtur autem quãtum suscipere magis & minus vt bicubitum neque enim alterum altero magis bicubitum.*neque in numero: vt tria quã quinque nihil magis quinque, aut tria dicuntur, neque quinque quã tria.nec tempus alterum altero magis tempus dicitur nec in nullo eorum, quæ dicta sunt omnino magis & minus dicitur. Quare quantũ non suscipit magis & minus.Proprium autem maxime quanti est,quòd ęquale & inæquale dicitur.Vnumquodque enim eorũ,quę dicta sunt quantorũ, æquale & inæquale dicitur, vt corpus, æquale & inæquale dicitur, & numerus & tempus ęquale & inæquale dicitur.similiter autẽ & in aliis quæ dicta sunt vnũquodq; æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero quæcunque quanta non sunt,nõ prorsus videbitur æquale & inęquale dici. vt dispositio ęqualis & inæqualis non omnino dicitur, sed magis similis & dissimilis & album æquale & inęquale non omnino dicitur,sed simile* vel dissimile. Quare quanti maxime sit proprium, ęquale & inæquale dici.

sex principiorũ, in cap.de vbi circa finẽ.

Cõm.5.

*a.l.magis & minus bicubitũ.

Cõm. 6.

*al. le.sed magis simile.

Quantitatis,alia continua,ut linea,superficies,et corpus: Alia discreta,ut numerus,& oratio.

Quantitatis,alia constat ex partibus positionem habentibus,ut continua, alia ex non habentibus,ut discreta.

Tria oportet habere,quæ positionem habent,ordinem partium,permanentiam, & ad aliquem communem terminum continuationem.

Quantitati nihil est contrarium.

Quantitas non suscipit magis & minus.

Quantitatis proprium maxime est secundũ ipsam æquale, & inequale dici.

De his, quæ ad aliquid. Cap. 3.

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunque hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet aliter ad alterum. vt maius hoc ipsum quod est alterius dicitur; aliquo enim maius dicitur. & duplum alterius dicitur hoc ipsum quod est: alicuius enim duplum dicitur. similiter autem & alia quæcũque huiusmodi sunt. At vero sunt etiam & hęc ad aliquid: vt habitus, dispositio, sensus, scientia positio. hæc enim omnia, quæ dicta sunt, hoc ipsum quod sunt aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet aliter ad alterum, & non aliud quiddam. habitus enim alicuius habitus esse dicitur, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio & alia quoque similiter. Ad aliquid igitur sunt, quæcunque hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet aliter ad alterũ: vt mons magnus dicĩ ad alterũ (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & simile alicui simile, & cætera talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio & sessio positiones quædam positiones vero ad aliquid sunt: iacere autẽ & stare vel sedere, ipsa quidẽ non sunt positiones: denominatiue vero dicũ-
Comm 2. tur ab ijs, quæ dictæ sunt, positionibus. Inest autem & contrarietas in ijs, quæ sunt ad aliquid. vt virtus vitio contrariũ, cum sit vtrunque eorum ad aliquid, & scientia ignorantiæ. Non autem omnibus ijs, quæ sunt ad aliquid insunt contraria * duplici enim nihil est contrarium, neq; triplici, neque vlli talium. Videntur autẽ & magis & minus ea, quæ ad aliquid sunt, suscipere. Simile enim & dissimile magis & minus dicitur, & ęquale & inęquale magis & minus dicitur, cum vtrunq; sit ad aliquid. simile enim alicui simile dicitur, & inæquale, alicui inæquale. Non autem omnia, quæ sunt ad ali-

*a.l. ad aliquid inest contrarietas.

quid, suscipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum nec aliquid talium. Omnia autem, quæ sunt ad aliquid, ad conuertentia dicuntur. vt seruus domini seruus, & dominus serui dominus esse dicitur & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium. & maius minore maius, & minus maiore minus, similiter autem & in alijs. Sed casu alicotiens different secundum locutionem. vt scientia scibilis scientia dicitur, & scibile scientia scibile. & sensus sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile. At vero aliquotiens non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed pecet is, qui assignet. vt alia si assignetur aui nō conuertitur, vt sit auis alæ. non enim prius conuenienter assignatum est ala auis, neq; enim quatenus auis est, eatenus ala ipsius dicitur, sed eo quod alata est. multorum enim & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare si assignetur conuenienter, & conuertitur, vt ala alati ala est, & alatu ala alatum. Aliquotiens autē forte & nomen fingere necesse erit, si non fuerit nomē impositū, ad quod conueniēter assignetur, vt temo si assignetur nauigij, non est assignatio conueniēs, neque enim eo quod nauigium est, eo ipsius temo dicitur. sunt enim nauigia, quorum temones non sunt, quare non conertitur. nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte cōuenientior assignatio erit, si sic quodāmodo assignetur; temo temonatæ rei temo est, aut quomodocūque aliter. nomen.n. non est positū, & conuertitur si conuenienter assignetur: temonatū enim temone temonatū est. Similiter autem & in alijs. vt caput cōuenientius assignabitur capitati caput, quam si animalis assignetur. neq; enim eo quod est animal, caput habet. multa enim animalia sunt capita non habentia. Sic autę fortasse facillime quis sumet, quibus posita non sunt nomina, si ab ijs, quę prima sunt, & ijs, ad quę cōuertūtur, nomina ponantur. vt in ijs, quæ prædicta sunt ab ala alatum, a temone temonatum. Omnia igitur, quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad con-

uerentia dicuntur. quoniam si ad quodlibet aliud assignentur,& non ad id,ad quod dicuntur,non conuertuntur. dico autem,quoniam neque eorum, quę in cōfesso ad conuertentiam dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur, si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia,assignentur,& non ad id,ad quod dicuntur. vt seruus, si non domini assignetur, sed hominis, vel bipedis,vel cuiusque talium, non conuertitur. neque enim dici potest,homo est serui homo:non enim conueniens est assignatio. Præterea si quidem conuenienter assignetur ad quod dicitur, omnibus aliis sublatis, quæcunque accidentia sunt,relicto autem solo illo, ad quod assignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicetur. vt si seruus ad dominum dicitur: circunscriptis omnibus,quæ accidentia sunt dominum.vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem, relicto vero solo quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur. seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id,ad quod dicitur,assignetur: circunscriptis omnibus aliis, relicto autem eo solo,ad quod assignatum est:non dicetur ad ipsum. assignetur enim seruus hominis,& ala auis, & circunscribatur ab homine esse dominum, non sane amplius seruus ad hominem dicetur.cum enim dominus non sit neque seruus est. Similiter & de aue,si adimitur eam alatam esse:nō enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim non sit alatum,nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare ad id ad quod conuenienter dicitur.Et si sit nomen positum,facilis erit assignatio: si autem nō sit, fortasse necessarium erit nomen fingere. si autem sic assignentur,manifestum est,quoniam omnia, quæ ad aliquid sunt,ad conuertentiam dicuntur. Videntur autem ipsa ad aliquid simul esse natura. & in plurimis quidem verum est: in aliquibus vero non verum. simul enim duplum, & dimidium sunt: & cum sit dimidium, duplum est.& cum sit dominus, seruus est:& cū sit seruus,dominus est. similiter autem his & alia. Simul autē hæc auferunt sese inuicem. si enim nō sit du

plum,

plum non erit dimidium. & si non sit dimidium, non erit duplum. similiter autem & in aliis quæcunque talia sunt. Non autem in omnibus his, quæ ad aliquid; verum videtur esse simul natura. scibile enim scientia prius videbitur esse. nanque in pluribus præexistentibus rebus scientias accipimus: in paucis enim vel nullo quisquam hoc perspiciet simul cum scibili scientiã esse factam. Amplius, Scibile sublatum simul aufert scientiam scientia vero simul non aufert scibile. nam si scibile non sit, non erit scientia: nullius enim erit * scientia. scientia vero si non sit, nihil prohibet esse scibile. vt circuli quadratura, si est scibilis, scientia quidẽ eius nondum est, ipsa vero scibilis est. Amplius Animali quidem sublato, non erit scientia: scibilium vero plurima esse contingit. Similiter autem his sese habent ea, quæ de sensu sunt. sensibile enim prius quã sensus esse videtur. sublatum enim sensibile, simul aufert sensum: sensus vero sensibile nõ simul aufert. sensus enim circa corpus & in corpore sunt. sensibili autem sublato, aufertur & corpus sensibile enim corpus est. *cum autẽ corpus non sit aufertur & sensus. quare simul aufert sensibile sensum. Sensus vero sensibile nõ simul aufert. sublato enim animali, sensus quidem auferetur, sensibile autem erit corpus: vt calidum, * dulce, amarum, & omnia alia quæcunque sunt sensibilia. Amplius, sensus quidem simul cum sensitiuo fit. simul enim fit animal, & sensus: sensibile vero ante animal, aut sensum est. ignis enim & aqua, & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal constat, ante sunt quàm animal omnino sit, aut sensus. quare prius sensibile quam sensus esse videbitur. Habet autẽ dubitationem, vtrũ nulla substantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, si * hoc contingat secundum quasdam secũdas substantias. Nam in primis substantijs verum est. nam neque tota, neque partes primarum substantiarum dicuntur ad aliquid. nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo, neque quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes: quædam enim ma-

* al.l. amplius erit.

*a.l. sensibilium .n. & corpus est.

*a.l. sensibile aũt nõ vt calidũ.

Dubium.

*al.le. an hoc.

nus non dicitur alicuius quædam manus, sed alicuius manus. & quoddam caput non dicitur alicuius quoddam caput, sed alicuius caput. Similiter autem & in secundis substantijs, atque hoc quidem in pluribus. vt homo nō dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, sed alicuius possessio dicitur: in huiusmodi ergo manifestum est, quoniam non sunt ad aliquid. In aliquibus vero secundis substantijs habet dubitationem. vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & singula huiusmodi. quare hæc fortasse ad aliquid esse videbuntur. Si igitur sufficienter eorum, quæ sunt ad aliquid, definitio assignata est, aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere quòd nulla substantia eorum quæ sunt ad aliquid dicitur. si autem non sufficienter, sed sunt ad aliquid, quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid quodam modo se habere, fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior vero definitio sequitur quidē omnia ea quæ sunt ad aliquid, non tamen in ipsis idem est cum eo, quod est esse ad aliquid, ipsa, quæ sunt, aliorum dicantur. Ex his autem manifestum est quod, si quis aliquid eorū, quæ sunt ad aliquid, definite sciet, & illud ad quod dicitur definite sciturus est. Manifestum igitur & ex ipsis est. si enim nouit aliquis hoc quod aliquid est (est autem esse ijs, quæ ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit ad quod hoc aliquo modo se habet. si enim nō nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet: neque si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, noscet. Sed & in singulis palā hoc est. vt si quid nouit quis definire, quod duplum est, & cuius duplū est, mox definite nouit. si .n. nullius definitorū nouit ipsum duplū esse, neq; si sit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quòd melius est, & quo melius est statim definite necessarium est nosse. Propter hæc autem non indefinite hoc cognoscet, ꝙ hoc est peiore melius. suspitio enim hæc est, non scientia. nō enim adhuc sciet exacte ꝙ est peiore melius. si enim sic accidit, nihil est

deterius

deterius ipso. Quapropter palam est, ꝙ necessarium est si nouerit quis aliquod relatiuorum definite, & id, ad quod dicitur, definite necesse est nosse. Caput vero & manus, & eorum singula, quæ substantiæ sunt, ea ipsa quæ sunt, sciri definite possunt: ad quod vero dicantur non est necessarium scire. cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus sit, non est scire definite. quare non erunt hæc ad aliquid. Si vero non sunt hæc eorũ, quæ sunt ad aliquid, verum erit dicere ꝙ nulla substantia eorum est, quæ sunt ad aliquid. Fortasse autem difficile sit de huiusmodi rebus vehementer asserere, nisi ea sępe pertractata sint. dubitasse autem de horum vno quoque non est inutile.

Dubitare de singulis nõ ẽ inutile, vide de hoc primo Top. ca. 1.

Ad aliquid ea dicuntur quæcunque hoc ipsum quòd sunt aliorum esse dicuntur.

Nõnulli relatiuorũ cõtrarietatẽ inesse cõtingit.

Relatiua suscipiunt magis & minus, et si nõ oĩa.

Omnia relatiua si conuenienter assignentur, ad conuertentiá dicuntur.

Relatiua sunt simul natura, & intellectu.

De quali & qualitate. Cap. 4.

QValitatem vero dico, secundum quam quales quidem esse dicuntur. Est autem qualitas, eorum, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem igitur species qualitatis, habitus & dispositio dicantur. Differt autem habitus a dispositione, ꝙ permanentior * & diuturnior est. Tales vero sunt sciẽtiæ & virtutes, sciẽtia enim videtur esse permanentium, & diuturnorum. * si quis vel mediocriter sumat scientiam, nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiusmodi. similiter autem & virtus, vt iustitia, & temperantia, & singula talium nõ videntur posse facile moueri, neque facile permutari. Dispositiones vero

Vide hoc 5. Meta. 9.

*a. l. quod multo permanẽtior.

*a. l. difficiliter mobilium.

vero dicuntur, quæ sunt facile mobilia, & cito permutabilia: vt calor & infrigidatio, & ægritudo, & sanitas, & quæcunque alia huiusmodi. afficitur enim quodammodo secundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit,& ex sanitate in ęgritudinem transit. similiter autem & in alijs, nisi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita immobilis, vel omnino difficile mobilis existens, quam iam quispiam vt * habitum vocet. Manifestum est autem, ꝙ hęc volunt habitus dicere, quæ sunt diuturniora, & difficilius mobilia. Nanque disciplinas non multum retinentes, sed facile mobiles existentes, non dicunt habitum habere, & tamen dispositi sunt aliquo modo secundum scientiam peius, meliusve. quare differt habitus a dispositione, ꝙ hæc quidem facile mobilis sit, ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus & dispositiones, dispositiones vero non necesse est habitus esse. qui.n. retinent habitum, & quodammodo dispositi sunt secundum ipsos, qui autem dispositi sunt, non omnino retinent habitum. Aliud vero genus qualitatis est, secundum quod pugillatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter quæcunq; secundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodq; huiusmodi dicitur: sed quod habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile aliquid facere vel nihil pati. vt pugillatores, vel cursores dicuntur, non ꝙ sint dispositi aliquo modo, sed ꝙ habeant potentiam naturalem vel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quod habeāt potentiam naturalem. vt nihil a quibuslibet accidētibus facile patiantur: insalubres vero quòd impotentiam habeant naturalem nihil facile a quibuscunq; accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle se habent. durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile secari: molle vero quod eiusdem ipsius habeat impotentiam. Tertium vero genus qualitatis est, passibiles

*a.l. q̄spiā fortasse.

2.ª [handwritten margin note]

pasſibiles qualitates & paſsiones. * Sunt autem huiuſmodi, vt dulcedo & amaritudo, & auſteritas, & omnia his cognata. amplius,& calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & hę qualitates ſunt manifeſtum eſt. quęcunque enim has ſuſceperint,ipſa qualia dicuntur ſecundum ipſas, vt mel,quoniam dulcedinem ſuſcepit,dicitur dulce,& corpus albũ, quoniã albedinem ſuſcepit. ſimiliter & in cæteris.* Paſsibiles vero qualitates dicuntur, non ꝙ ea, quę illas ſuſceperint qualitates aliquid patiantur. (neq; enim mel,quoniam aliquid paſſum ſit, dicitur dulce, neq; aliquid aliud huiuſmodi.) Similiter autem his,& calor, & frigus paſsibiles qualitates dicuntur, non ꝙ ea,quę illas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint, ſed quoniam ſecundum ſenſus vnaquæq; dictarum qualitatum paſsionis effectiua eſt, paſsibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim paſsionem quãdam ſecundum guſtum efficit, & calor ſecundum tractum.ſimiliter autem & alię.Albedo autem & nigredo, & cæteri colores non eodem modo ijs, quę dicta ſunt, paſsibiles qualitates dicũtur, ſed eo quod ipſe ab aliqua paſsione innaſcuntur.Quod enim fiunt propter aliquam paſsionem multæ colorum mutationes,manifeſtum eſt,erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt. & timens pallidus,& vnumquoq; talium. quare etiam ſi quis natura aliquid talium accidentium perturbationemve paſſus eſt,ſimilem* colorem veriſimile eſt eum habere. quę enim affectio nũc in eo quod verecundetur circa corpus facta eſt, etiam ſecundum naturalem continuationem eadem fieri poteſt affectio, vt naturalis color ſimilis ſit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus paſsionibus difficile mobilibus & permanentibus principium ſumpſerunt paſsibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecundum naturalem conſtitutionem pallor fit, aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim ſecundum eas dicimur) ſiue propter ægritudinem longam, vel propter æſtum eidem,contingit nigredo, vel pallor,& non facile prętereũt, vel etiam per vitam permanent

*a.l. qualitates vel paſsiones.

*a.l. cæteris ſe habet.

*a.l. quare & ſi qs natura taliũ aliquã paſsionũ paſſus eſt ex aliquibus naturalibus accidentibus ſimilem.

pasſibiles qualitates & ipſæ dicuntur: ſimiliter enim quales ſecundum eas dicimur. Quæcunque vero ex ijs, quæ facile ſoluuntur, & cito tranſeunt, fiunt, pasſiones dicuntur, qualitates vero minime. non enim aliqui ſecundum ipſas dicuntur quales. neque .n. qui propter verecũdiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur. neque cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt: ſed magis eò quòd aliquis paſſus eſt. quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur qualitates vero minime. Similiter autem his, & ſecundum animam paſsibiles qualitates & paſsiones dicuntur. quæcũq; enim mox innaſcendo ab aliquibus paſsionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipſæ: vt amentia, mẽtis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi: quales enim ſecundum eas dicuntur, ideſt iracundi, atq; amentes ſimiliter autem & quæcunq; alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus alijs accidentibus factæ ſunt difficile prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates ſunt ẽt huiuſmodi, quales enim & ſecundum eas dicuntur. Quæcunque vero ab ijs, quæ facile & cito prætereunt, fiunt, paſsiones dicuntur. vt ſi quis contriſtatus, iracundior fiat * non enim dicitur iracundus, qui huiuſmodi paſsione iracundior eſt, ſed magis quia aliquid paſſus. quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minime. Quartum vero genus qualitatis eſt forma, & circa vnumquodque conſtans figura. amplius autem ad hæc rectitudo & curuitas, & ſi quid aliud his ſimile eſt. ſecũdum.n. vnũquodque eorum quale quid dicitur. triangulum.n. vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum. & ſecundum etiam formam vnumquodq; quale dicitur. Rarum vero & ſpiſſum, & aſperum & lene putabuntur quidem quale quid ſignificare, ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe a diuiſione, quæ circa quale eſt. quandam enim poſitionem magis videntur partiũ vtrunque monſtrare. ſpiſſum enim dicitur, eò quòd partes ſibi ipſis propinquæ ſint. rarum vero, eò ꝙ diſtẽt a ſeinuicem. & lene quidem, ꝙ in rectitudine aliquomodo

* al. le. fiat paſsio dicitur.

quomodo partes iaceant,asperum vero, quòd hæc qui dem superet, illa vero sit inferior. fortasse quidem igi tur alius quispiam modus apparuerit qualitatis,sed se rè qui maxime dicuntur hi sunt, qualitates itaq; sunt quæ dictæ sunt. Qualia vero sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab ijs. In plurimis itaq; & ferè in omnibus denominatiue dicuntur, vt a candore candidus, & a grammatica grammaticus, & a iustitia iustus. similiter & in alijs. In aliquibus vero eo ꝙ nō sunt posita qualitati nomina,non contingit ea, quę dicuntur ab ijs denominatiue dici. vt cursor, aut pugillator, qui secundum naturalem dicitur potētiam,a nulla qualitate denominatiue dicitur.non.n. posita sunt nomina potentijs * secū dum quas isti quales dicuntur.sicuti disciplinis, secundum quas pugiles vel palestrici secundum dispositionem dicuntur. Pugillatoria enim & palestrica disciplina dicitur: quales vero ab ijs denominatiue dicuntur, qui disponuntur. Aliquando autem & posito nomine non dicitur denominatiue. ꝙ secundum eam quale dicitur: vt a virtute studiosus, eo enim ꝙ virtutē habeat studiosus dicitur, sed non denominatiue a virtute. nō autem in pluribus hoc tale est. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiue a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Inest aūt & contrarietas ſm qualitatem:vt iustitiæ iniustitia contraria est, & albedo nigredini,& alia. Similiter autem & ea, quę secūdū eas,qualia dicuntur vt iniustum iusto,& album nigro. Non in omnibus autē hoc accidit.rubro.enim aut pallido, aut huiusmodi coloribus nihil est contrarium, qualibus existentibus. Amplius,si contrariorum alterū fuerit quale & reliquum erit quale. hoc autem palam est ex singulis proponenti alia prædicamenta. vt si est iustitia iniustitiæ contrarium: quale autem est iustitia:quale igitur & iniustitia. nullum enim aliorum prædicamētorum aptabitur iniustitiæ,neq; quantum, neq; ad aliquid, neq; vbi, nec omnino,aliquid huiusmodi, nisi quale.sic autem & in alijs, quę secundū quale sunt

Diffinitio. qualium.

* a.l.potentijs ijs.

le sunt contraria. Suscipiunt autem qualia magis & minus. Album .n magis & minus album alterũ altero dicitur, & iustum alterum altero magis & minus sed & ipsa intensionem suscipiunt, cum candidum nã que sit, contingit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, sed plurima Iustitia nanq;, si dicatur magis & minus iustitia, potest quilibet ambigere, similiter autẽ & in aliis dispositionibus. quidam .n. dubitant de talibus. iustitiam nanq; iustitia non omnino aiunt magis & minus debere dici, nec sanitatem sanitate, minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt, & iustitiã alterum minus altero habere dicitur, sic autem & grãmaticam, & alias dispositiones. sed tamen ea, quę secũdum eas * dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus, grammaticior enim alter altero dicitur, & iustior, & sanior, sic autem & in alijs. Triangulus vero quadrangulus non videntur magis & minus suscipere, neq; aliqua aliarum figurarum. quę enim diffinitionẽ trianguli recipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt, eorum autem, quæ non recipiunt rationem eãdem, nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratum magis quam parte altera longius circulus est, neq; alterum enim recipit circuli rationem, simpliciter autem, si vtraq; non recipiunt propositi rationem, non dicetur alternm altero magis. nõ ergo omnia qualiã recipiunt magis & minus. Horum itaq; quæ prædicta sunt, nullum est proprium qualitatis. Similia vero aut dissimilia secundum solas dicuntur qualitates, simile enim & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secũdum id quod quale est. Quare proprium est qualitatis secũdum eam simile, vel dissimile dici. At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum, quæ sunt ad aliquid, connumerasse, habitus enim & dispositiones eorum, quę ad aliquid sunt, esse dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus * genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum, quæ sunt singularia, nam cũ disciplina genus sit, idipsum

*a.l. dicuntur qualia.

Remouet dubitationem.

*a.l. oĩb⁹ talib⁹ qualitatibus.

ſum,quod eſt,alterius dicitur,alicuius enim diſciplina dicitur. eorum vero,quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quod eſt alterius dicitur, vt grammatica non dicitur alicuius grammatica,nec muſica alicuius alterius muſica.ſed forte ſecundum genus,& hæ ad aliquid dicuntur,vt grammatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius grammatica,& muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. Quapropter quæ ſingularia quidem ſunt, non ſunt ad aliquid. dicimur autem quales ſecũdum ſingula* hæc enim & habemus.ſcientes enim dicimur,eo quod habemus ſingularum ſcientiarum aliquas:quare hæ erunt etiam qualitates, quæ ſingulares ſunt,ſecundum quas aliquando & quales dicimur, hæ autem non ſunt eorum,quæ ſunt ad aliquid. Amplius ſi contingit idẽ ipſum & quale & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniẽs in vtriſque hoc generibus enumerare.

*al.le.has .n. & habemus ſcientias.

Habitus & diſpoſitio,quæ prima ſpecies qualitatis ſunt,ſic diſtinguuntur,quod habitus difficile mobilis exiſtens dicitur, & permanentior eſt,contra uero diſpoſitio.

Quilibet habitus eſt diſpoſitio,et non cõuertitur.

Secunda qualitatis ſpecies,eſt naturalis potentia uel impotentia.

Paßio & paſsibilis qualitas, tertia eſt qualitatis ſpecies.

Paſsibilis qualitas dicitur, quòd paſsionem cauſat,uel ab ea cauſatur,Paſsio uero tranſeunter breuique tempore ſubiectum afficit.

Forma & circa aliquid conſtans figura quartum eſt qualitatis genus.

Rarũ et ſpiſſum,aſperũ ac lene,quale quid potius ſignificare dicũtur, quã qualitatem aliquam, cum partium poſitionem importare dicantur.

Spiſſum

Spissum dicitur, cuius partes sibijnuicē propinque Le sunt, rarū uero, cuius partes distāt abinuicē.
ne est, cuius partes æqualiter in recta iacent.
Asperum uero cuius pars alteri supereminet.
Qualia sunt quæ secundum has denominatiue, uel quouis alio modo dicuntur.
Qualitati, & ipsis qualibus cōtrarietatem inesse contingit & si non omnibus.
Contrariorum, si unum fuerit qualitas, reliquum erit qualitas.
Qualia suscipiunt magis & minus, & si nō oīa.
Secundum solas qualitates similia uel dissimilia aliqua dicuntur.
Habitus singulares, non ad aliquid, sed qualitates sunt, in specie autem, uel secundum genus ad aliquid dicuntur.

De agere & pati. Cap. 5.

Recipit autem agere & pati contrarietatem & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigefacere contrarium est, & calefieri ei quod est frigefieri, & delectari ei quod est contristari. quare suscipiunt contrarietatem. Et magis & minus. est enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis & minus & tristari magis & minus, suscipiunt igitur magis & minus agere & pati. De his igitur tot dicuntur.

Agere & pati contrarietatem suscipiunt, & magis & minus.

De cæteris Prædicamenti. Cap. 6.

DIctum est & de eo quòd est situm esse in iis, quæ sunt ad aliquid, quòd denominatiue a positionibus dicitur. De reliquis vero, id est quando, & vbi & habere, propterea quòd manifesta sunt, nihil de ipsis aliud dicitur, quam quæ in principio dicta sunt: quòd habere quidem significat calceatum esse, armatum esse: Vbi vero, vt in Lycio, in foro: & alia quæcunque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quæ proposuimus, sufficiunt dicta.

TRACTATUS TERTIUS.

De oppositis. Cap. 1.

DE OPPOSITIS autem, quot modis solent opponi dicendum est. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autem vnumquodque istorum, vt sit figuratim dicere tanquam ea, quæ ad aliquid quidem, vt duplum dimidio; tanquam contraria, vt malum bono: tanquam autem secundum priuationem, & habitum, vt cæcitas & visio: tanquam vero affirmatio & negatio, vt sedet non sedet. Quæcunque igitur, vt ad ali-

Tertia pars.

quid opponuntur, ea ipsa, quæ sunt oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipsa. vt duplum dimidij, hoc ipsum quod est, alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur, & scientia scibili, tanquam ea quæ sunt ad aliquid opponitur: & dicitur scientia ipsum quod est scibilis: & scibile dicitur ipsum quod est ad oppositum ad scientiam. scibile enim aliquo dicitur, scilicet scientia scibile, quæcunque ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorum, vel alio quolibet modo adinuicem dicuntur. Illa vero, quæ opponuntur vt contraria, ea ipsa quidem, quæ sunt, nullo modo ad seinuicem dicuntur: contraria tamen sibiinuicem dicuntur. neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium: quare differunt abinuicem hæ oppositiones. Quæcunque vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium. Quorum vero non est necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium. vt ægritudo & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori, vel ægritudinem, vel sanitatem. & par quidem & impar de numero prædicantur: & necesse est horum alterum numero inesse, vel par vel impar: & non est horum aliquod medium, neque ægritudinis & sanitatis, neque imparis atque paris. Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium. vt nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum inesse corpori. non enim omne corpus vel album vel nigrum est. sed & prauum & studiosum prædicantur quidem de homine & de alijs compluribus: non est autem necessarium alterum eorum inesse ijs, de quibus prædicantur non enim omnia aut praua aut studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium

dium, vt albi & nigri, fuscum & pallidum, & quicunque alii colores: praui vero & studiosi, quòd neque prauum neque studiosum est in aliquibus igitur medijs posita sunt nomina: vt albi & nigri, fuscum & pallidum, & quicunque alij huiusmodi colores: in aliquibus vero non est nomine facile medium assignare, vtriusque vero extremorum negatione medium definitur, vt quod neque bonum neque malum est, neque iustum neque iniustum. Priuatio vero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt uisio & cæcitas circa oculum. Vniuersaliter autem dicere est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum fieri. Priuari vero tunc dicimus vnumquodque habitus susceptibilium, quando in quo natum est inesse, vel quando illud natum est habere, nullo modo insit. edentulum enim dicimus non quod non habet dentes, & cæcum non quod nõ habet visum. sed quod non habet, quando natum est habere. aliquam enim ex natiuitate, neque dentes habent, neque visum: sed non dicuntur edentula, neque cæca. Priuari vero & habere habitum, non est priuatio & habitus. Habitus enim visus est, priuatio vero cæcitas. habere autem visum, non est visus, nec cæcum esse, cæcitas. Priuatio enim quædam est cecitas, cæcum vero esse priuari, non priuatio est. Amplius, si idem esset cæcitas & cæcum esse, vtraque de eodem prędicarentur, sed cæcus quidem dicitur homo, cęcitas vero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista videntur, priuari scilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus. idem enim modus est oppositionis. nam sicut cæcitas visui opponitur, sic cæcum esse, & uisum habere opponuntur. Non est autem neque hoc quod sub affirmatione & negatione est affirmatio & negatio, affirmatione nanque oratio affirmatiua est, & negatio oratio negatiua. quod uero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio, sed res.* dicuntur autem hæc esse opposita adinui-

* a.l. nõ habet, sed res

cem, tanquam affirmatio & negatio nam & in his modus oppositiones idem est. sicut enim affirmatio ad negationem opponitur (vt quod sedet, ei quod nō sedet) sic & res, quæ sub vtroque est, opponitur, scilicet sedere aliquem ad non sedere. Quod autem priuatio & habitus non opponuntur, vt ad aliquid manifestum est. non enim dicitur idipsum quod est oppositi. visus enim non est cæcitatis visus, nec vllo alio modo *ad ipsum dicitur. similiter autem neque cæcitas visionis cęcitas dicatur, sed priuatio quidem visionis dicitur, cæcitas vero visionis non dicitur, neque visus cæcitatis. * Amplius ad aliquid omnia ad conuertentiam dicuntur. quare, si cæcitas eorum, quæ ad aliquid sunt, esset, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, sed non conuertitur enim dicitur visus cæcitatis visus. Quod autem neque vt contraria opponuntur, quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est. Contrariorum enim, quorum nihil est medium, necesse est vel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipsorum inesse semper. eorum enim nihil medium erat, quorum alterum inesse susceptibili necessarium erat, vt in languore, & sanitate, & impari atque pari. quorum vero aliquid medium est, nunquam necesse est omni inesse alterum. neque enim necesse est omne susceptibile vel candidum, vel nigrum esse: neque frigidum, vel candidum horum enim medium aliquid, nihil esse prohibet. insuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterum inesse susceptibili non necessarium erat, præter illa, quibus vnum id est naturaliter, vt igni calidum esse, & niui candidum, in his enim determinate necessarium alterum est inesse, & non vtrumuis contingit. non enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram. quare omni quidem susceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse, sed solis, quibus natura vnum inest, & his determinate vnum non vtrumuis contingit

*a l. nō habet, neque visus cæcitatis.

tingit. in priuatione autem & habitu, neutrum eorum; quæ dicta sunt, verum est. non enim semper alterum eorum inesse susceptibili necessarium est, quod enim nondum natum est habere visum, neque cæcum, neque visum habens dicitur: quare non erunt hæc, vt ea contraria, quorum nihil est medium. sed neque vt ea, quorum aliquid est medium. necessarium est aliquando omni susceptibili alterum eorum inesse. quando enim iam ad habendam visionem natum fuerit, tunc aut cæcum, aut habens visum dicetur. Et eorum non determinat alterum, sed vtrumuis contingit, non enim necessarium est vel cęcum vel visum habens esse, sed * vtrumuis contingit. in contrarijs autem, quorum aliquid medium est, nunquam necessarium erat omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam: & his determinate vnum & non vtrumuis contingit. * Vnde palam est, quod secundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ secundum priuationem & habitum opponuntur. Amplius, In contrarijs quidem cum sit susceptibile, adinuicem mutationem fieri possibile est, nisi alicui vnum natura insit, vt igni calidum, * etenim sanum possibile est languere: & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etsi ad modicum aliquid proficiat, vt melior sit) si certe semel, quamuis modicum incrementum sumpserit, palam est, quia aut perfecte mutabitur, aut satis multum incrementum sumet. semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcunque incrementum sumpserit a principio. quare etiam verisimile est plenius eum sumere incrementum, & hoc dum semper fit, perfecte in contrarium habitum restituetur: nisi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impossibile est adinuicem mutationem fieri: ex habitu enim

*a.l. nō. n. necessario vel cęcum vel visum habēs dicetur determinate, sed.

*a.l. nō habet, & non vtrūuis cō tingit.

*a.l. calidū & niui album etenim.

In priuatione mutatio fit, a priuatione vero in habitum impossibile est. neque enim cæcus factus aliquis: rursus vidit, neque cum caluus fuerit, rursus comatus factus est neque cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti sunt. Quæcunque vero tanquam affirmatio, & negatio opponuntur, palam est quod nullo prædictorum modo opponuntur. in solis enim his necessarium est semper, hoc quidem eorum verum, illud autem falsum esse. neque enim in contrarijs necessarium est semper alterum verum esse, alterum autem falsum, neque in ijs, quæ ad aliquid sunt, neque in habitu, & priuatione, vt sanitas, & languor contraria sunt. & neutrum horum neque verum neque falsum est. similiter autem, & duplum, & dimidium tanquam ad aliquid opposita sunt, & non est eorum neutrum neque verum neque falsum. sed neque ea quæ secundum priuationem, & habitum dicuntur sicut visio, & cæcitas. Omnino autem eorum, quæ secundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falsum est. omnia autem, quę dicta sunt sine complexione dicuntur. Veruntamen maxime tale hoc, contingere videbitur in ijs, quæ secundum complexionem contraria dicuntur. sanum nanque esse Socratem, ad languere Socratem, contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum verum esse, & alterum falsum. cum enim Socrates sit, aliud quidem verum, aliud autem falsum erit, cum vero non sit, ambo falsa sunt. neque enim languere, neque sanum esse verum est. cum ipse non sit omnino Socrates. In priuatione vero, & habitu cum non sit, omnino neutrum verum est, cum autem sit, non semper alterum quidem verum erit, alterum autem falsum. habere nanque visum Socratem ei, quod est cæcum esse Socratem, opponitur. sicut priuatio: & habitus: & cum sit, non necessarium est alterum verum esse, vel falsum: cum enim nondum sit natus habere, vtraque falsa sunt: & cum

non sit omnino Socrates, similiter quoque falsa sunt vtraque, & visum eum habere, & caecum eum esse. In affirmatione vero, & negatione semper siue sit, siue non sit, hoc quidem falsum erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem cum ipse sit, palam est, quòd alterum eorum verum, alterum vero falsum est: & cum non sit, similiter. Languere etenim cum non sit falsum est non languere autem, verum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum, alterum falsum esse: quaecunque tanquam affirmatio, & negatio opponuntur. Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est. hoc autem per singulorum inductionem palam est. vt sanitati languor: & iustitiae iniustitia: & fortitudine timiditas. similiter autem, & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium, aliquando malum. defectui enim, cum malum sit, superabundantia contraria est, cum sit etiam ipsa malum, similiter autem, & mediocritas cum vtrique contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet, in pluribus vero semper malo bonum contrarium est. Amplius, Contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis nanque omnibus sanitas quidem erit, languor vero non. similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo vero non. Amplius, Si ei, quod est, Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est, non contingit autem simul vtraque eidem inesse, non vtique continget, cum alterum contrariorum sit, & reliquum esse. cum enim sit, Socratem sanum esse, languere Socratem non erit. Palam vero est quod circa idem, aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. Languor nanq; & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, albedo autem, & nigredo, simpliciter in corpore. Iustitia vero & iniustitia in anima hominis. Necessarium autem est omnia contraria vel in eodem genere esse,

De contrarijs.

vel in contrarijs generibus, vel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodem genere sunt. color enim eorum genus est, iustitia vero & iniustitia in contrariis generibus, illius nanque virtus genus est, huius autem vitium. bonum vero & malum in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Quæcunque opponuntur. aut relatiue, aut contrarie, aut ut habitus & priuatio, aut contradictorie opponuntur.

Relatiue opposita hoc ipsum quòd sunt aliorum esse dicuntur.

Contraria non inuicem dicuntur, sed alterum alteri absolute contrarium.

Contrariorum alia sunt immediata, quorum alterum, subiecto necessarium est inesse: alia uero mediata, quorum alterum non necessarium est inesse subiecto.

Medium cõtrariorum duplex, nominatum & innominatum.

Priuatio & habitus fiunt circa determinatum subiectum indefinito tempore.

Priuatio & habitus non opponuntur sicut relatiua, neque ut contraria.

Contrariorum alterum in alterum mutari contingit a priuatione uero ad habitum non est regressus.

Omnia contradictorie opposita, non autem contrarie, aut relatiue, uel sicut habitus et priuatio, quæ nullam complexionem dicunt, uerum alterum esse necesse est, alterum uero falsum.

Bono ex necessitate malũ contrariũ est, malo uero nonnunquam bonum, nonnunquam malum.

Contraria circa idem semper fieri habent, aut genere, aut specie.

Omnia contraria oportet in eodem genere esse, uel in contrarijs generibus, uel ea esse contraria genera.

Bonum & ma'ũ sunt dua genera contrariorum.

De priori. Cap. 2.

PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & maxime proprie secundum tempus: secundum quod antiquius alterum altero, & vetustius dicitur. in eo enim quòd tempus amplius est, & antiquius & vetustius dicitur. Secundo autem quod non conuertitur secundum subsistendi consequentia. vt vnum duobus prius est. duobus enim existentibus, mox vnum esse consequens est: vno vero existente, duo esse non necessarium est. quare non conuertitur ab vno consequentia, vt reliquum sit. prius autem illud esse videtur, a quo non conuertitur eius. quod est esse consequentia. Tertio vero secundum ordinem quendam prius dicitur: quemadmodum & in scientijs, & in orationibus. nam in demonstratiuis scientiis est prius & posterius ordine: elementæ enim in geometrica priora sunt ordine ijs, quę describuntur. sed & in grammatica, elementa syllabis priora sunt, & in orationibus similiter proœmium narratione prius ordine est. Amplius, preter ea, quæ dicta sunt, quod melius & honorabilius est, prius natura esse videtur consueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos a se priores apud se dicere. Est quidem & pene alienissimus priorum hic modus. Modi igitur, qui dicti sunt de priore, fere

tot

nt sunt. Videtur autem præter eos, qui dicti sunt, alter esse prioris modus. Eorum enim, quę conuertuntur secundum esse consequentiam, quod alteri quomodolibet causa est, conuenienter prius natura dici posit. Quòd vero quædam sunt huiusmodi, palam est. esse nanque hominem secundum esse consequentiam ad veram de se conuertitur orationem. Nam si homo est, vera est oratio, qua dicimus, ꝙ homo est. & conuertitur, nam si vera est oratio, qua dicimus quòd homo est, est homo. Est autem vera oratio, nequaquam causa. vt sit res. veruntamen res quodammodo causa videtur, vt sit vera oratio eò enim quod res est, aut non est, vera oratio aut falsa dicitur. quare secundum quinque modus prius alterum altero dici potest.

Prius dicitur quinque modis: Tempore, secundũ subsistendi, cõsequentiam, Ordine, Dignitate, causalitate, siue secundum naturam.

Ab eo quòd res est uel non est oratio uera uel falsa dicitur non autem econuerso.

De simul. Cap. 3.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem & proprijssime quorum generatio in eodem est tempore: neutrum enim eorum neque prius neque posterius est. Simul autem secundum tempus hęc dicuntur. Natura vero simul sunt, quęcunque conuertuntur quidem secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri causa est, vt sit. vt in duplo & dimidio. conuertuntur etenim hęc. nam, cum duplum sit, dimidium est: & cum dimidium sit, duplum est: sed neutrum alteri causa est, & sit. Dicitur autem simul natura, & quę ex eodem

genere

genere è diuerſo ab inuicem diuiduntur. è diuerſo autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ ſecundum eandem ſunt diuiſionem; vt volatile, greſsibile & aquatile. hæc enim ab inuicem è diuerſo diuiduntur, cum ſint ex eodem genere. Animal nanque diuiditur in hæc, in volatile, greſsibile, & aquatile, & nihil horũ prius vel poſterius eſt, ſed ſimul hæc natura eſſe videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in ſpecies rurſus, vt volatile, greſsibile, & aquatile. Erũt ergo & illa ſimul natura, quæcunque ex eodem genere ſecundum eandem ſunt diuiſionem. Genera vero ſpeciebus ſemper priora ſunt, neque enim conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam. vt cum quidem aquatile fit, animal eſt, cum vero ſit animal, non neceſſe eſt vt aquatile ſit. Simul ergo natura dicuntur, quæcunque quidem conuertuntur ſecundum eius, quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri vt ſit, cauſa eſt, & ea quæ ex eodem genere è diuerſo diuiduntur ab inuicem, Simpliciter autem ſimul ſunt quorum generatio in eodem eſt tempore.

Simul aliqua ſunt biſariam, tempore, & natura.
Simul tempore ſunt quorum generatio ſit, in eodem tempore.
Simul natura aliqua dicuntur, quæ conuertuntur ſecũdum eius, quod eſt eſſe conſequentiam. ſed nequaquam alterum alteri cauſa eſt, ut ſit, & quæ ex eodem genere è diuerſo ab inuicem diuiduntur.

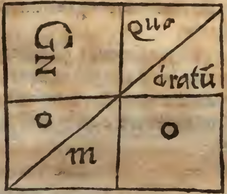
De motu. Cap. 4.

Motus autem ſpecies ſunt ſex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio. Alij itaque motus palam

palam est, quod ab inuicem diuersi sunt. non enim est generatio corruptio, neque argumentum diminutio, neque secundum locum mutatio, similiter autem & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationē, ne sit forte necessarium id quod alteratur, per aliquā reliquarum motionum alterari. Hoc autem non verum est. nam secundum omnes penè passiones, aut complures accidit nos alterari, nulla aliarum communicante motionum. nam neque augeri necessarium est quod per passionem mouetur, neque diminui similiter autem & in aliis. Quare alia præter alios motus erit alteratio. nam si esset eadem, oporteret id, quod alteratur, mox & augeri vel minui, vel quandam aliarum motionum sequi, sed non necesse est. Similiter autem & quod augetur, aut aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. sed sunt quædam, quæ augmentantur quæ non alterantur. vt quadratum gnomone circumposito creuit quidem, alteratum vero nihil factum est, sic & in aliis, huiusmodi. quare alij motus sunt abinuicem.

Dubium.

Augmentatio Quadrati Gnomono circūposito.

EST autem simpliciter motui quidem quies contraria

traria, iis vero, quæ per singula sunt,& singula. generationi quidem corruptio contraria, augmentationi vero diminutio, secundum locum mutationi, secundum locum quies. maxime autem videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio. vt ei, quæ inferius est, ea,quæ superius est, & ei, quæ superius, est ea, quæ inferius est. Reliquo vero assignatorum motum, non facile est assi nare quid forte est contrarium. videtur autem nihil esse ei contrarium, nisi quis, & in hoc secundum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitatis, mutationem, sicut & in mutatione secundum locum,quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationem, est enim & alteratio mutatio secundum qualitatem quapropter opponitur motui secundum qualitatem, quies secundum qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio, vt album fieri ad id; quod nigrum est fieri, alterator enim in contraria, qualis mutatione facta.

Sex sunt species ab inuicem distinctæ, Motus, Generatio, Corruptio: Augmentum, Diminutio, Alteratio & secundum locum mutatio.

Motui semper quies contraria est simpliciter, singulis uero singulæ motus species contrarie sunt.

Motui secundum locum sursum, contrariatur non tantum quies in loco deorsum, sed motus deorsum.

Motui secundum qualitatem, quies secundũ qualitatem apposita est, & in contrarium qualitatis mutatio.

De

De habere. Cap. V.

Habere secundum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum, & dispositionem aut aliam aliquam qualitatem, dicimur enim disciplinam aliquam atque virtutem habere. Aut vel quantum, vt quando contingit aliquis habens magnitudinem, dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea, quæ circa corpus sunt, vt vestimētum, vel tunicam. Aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt per partem, vt manum vel pedem. Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut amphora vinū. vinum enim habere amphora dicitur. & modius grana tritici. hæc enim omnia * habere dicuntur, vt in vase. Aut vt possessionem habere enim domum, & agrum dicimur. Dicitur autem, & vir vxorem habere, & vxor virum. Sed qui nunc dictus est modus, alienissimus est eius, quod est habere, nihil enim aliud vxorem habere significamus, quam quod cohabitant. Forte tamen, & alii quidam eius quod est habere, apparebunt modi, sed qui dici consueuerunt, penè omnes enumerati sunt.

* a.le. hæc igitur oīa.

Habere uarijs dicitur modis: Habere qualitatē, Quantitatem, corpori adiacentia, aut in parte, uel ut partē, uel ut in uase, uel ut possessum, uel ut uir uxorem, & econtra se habere dicuntur, idest cohabitare.

Categoriarum seu Prædicamentorum Libri.

FINIS.

GILB. PORRETANI DE SEX PRINCIPIIS LIBER,

Hermolao Barbaro Interprete.

SVMMA LIBRI.

De Ratione seu Forma, de Passione, Quando, Vbi, Positione, Habitu, & de suscipere Magis & Minus.

De Forma, siue Ratione. Caput Primum.

RATIO siue forma est id, quod superuenit cōposito, simplici cōstās & inuariabili essentia. Nec.n. ipsa cōpositū esse potest, quandoquidem à natura compositi secernitur. Nam compositum composito superueniens accessione sua maius efficitur. forma composito superueniens, maiorem miscellam accessione sua non reddit. nec enim corpus candidum maius minusve seipsa est, non candido, neque si cogitatur esse non candidum, propterea composito vel pernicies vel detractio magnitudinis contingit, sed immutatio duntaxat. Et quia videri potest hoc & animis cōpetere, iccirco essentiam eius inuariabilem esse diximus, quo verbo a definitione nostra separantur animæ, quas constat affici motibus contrarijs, nunc lætitię, nūc mœroris. Et quoniam philosophi sunt, qui putent aīam esse mundi quandā inuariabilem, atq; simplicem, discludi volens eam a mentione nostra adiecī

Ratio. Forma.

com-

Fortuna ne omnis perpetuo inuariabilis.

compoſito ſuperueniens. Quamobrem finis ille numeros omnes habet, nihil vt ſit, vel quod deſideres, vel quod redundet, ſi quis eũ ſubtiliter exploret. Sed quęri poteſt, nunquid hoc perpetuum ſit, vt omnis forma perhibeatur inuariabilis? alioquin plures videntur eſſe variabiles, nam, & oratio è vera cõmeat in falſam, & candor, & lucido ſuboſcurus, & tenebroſus fit, & opinio veritatis eadem, & mendacij capax eſt. At non eſt ita, ſed cãdorem dici lucidum nihil aliud eſt, quam ſtratum candoris ipſum dici lucidum, item nec oratio vel opinio contrarijs ipſæ ſunt obnoxiæ, ſed verba notæ impreſsionum earum ſunt, quæ in animo habentur. Verum de his alıubi dictum eſt. Eſſentiale appello, quicquid ſuum rebus eſſe confert, quacunque compoſitura iunctis atque conditis, ex maiore parte quod nec abeſſe quidem vllo modo poteſt, vt ſenſus, & ratio, & quæ ſunt his ſimilia, continens, & diſcretum. Eſſentiale porro ad aliud materię vicem pręfert, aliud formæ, quemadmodum in homine materia corpus eſt, animus forma. quapropter vtrunque futurum eſſentiale eſt, & animus corpori, & rationale homini. Sed hæc in libro de prædicamentis dictio fuſius explicata ſunt. E formis aliæ per naturam ſunt, aliæ per artem. ratio per naturam eſt, color, & alia quæ affectio, per artem. Aliquæ ſunt in quibus ambigitur, per naturam ortum habeant, an per artem, vt figura inciſionis. vbi nulla fit acceſsio, ſed ſeparatio ſola partiũ. An figura quidem ipſa naturæ [illegible]tur accepta. ſed vt ſenſu percipiatur hoc artis opus eſt. Nam quod forma partium iunctione coaleſcit, ſine dubio conſiſtit per artem, ſed hæc perſpicua, Illud ſpiſsius, nunquid formæ illæ, quæ verſari dicuntur in pluribus, per naturam exiſtere videatur, an per artem, per artem non poſſunt, cum nulla eſſe videatur actio, quæ poſsit ad formam in pluribus conſtitutam attingere, per naturam non videntur, quod ea, quæ per naturam efficiuntur, ab aliqua re condita, & creata principium cepere.

Eſſentiale Primo Periherme-nias.

Formarũ diuiſio.

cepere. At vero condite res non sunt, nec enim potest ratio vlla reddi, quamobrem sint huiusmodi An natura est ipsa, quæ formas illas molitur, imperspicue videlicet, & occulte? Nam quemadmodum partibus coniunctis pluribus, vniuersitas quædam consurgit, quæ magnitudinem partis cuiusque superat, ita ex singulis, quæ seorsum habentur, vna quædam forma concipitur, quæ omnia illa quasi ambit, & predicatione sua transilit. quo fit, vt omnis vniuersalitas a natura constet: quippe quę prodeat ex singulis & ipsa (sic dixerim) singularitas conditura pariter incedat, atque congruat. Si quis vero diligenti subtilitate id exigat, inueniet, quemadmodum natura vires suas exercet in actionibus clam nobis, ita, & conditorem naturæ suas in ipsa natura promere id, quod ex operibus cognoscitur. quandoquidem naturam ipse numero certo sanxit; Hactenus de his. nanque alterius instituti sunt. Formarum vero, alia est in subiecto, & de subiecto prædicatur. vt scientia, quæ tum in subiecto collocatur, anima: tum de subiecto prædicatur grammatica. Quædam in subiecto est quidem, sed de subiecto nullo dicitur: vt Sociatis albedo, & omnino quicquid tale numero vnum est. Formarũ alia diuisio.

Aliæ de subiecto prædicantur in subiecto, non habentur; vt mortale, rationaleque. Ex ijs, quæ in subiecto sunt, & de subiecto dici non possunt, aliæ sensiles, aliæ insensiles. Sensiles vocantur, quæ sensu comprehenduntur, vt candor, strepitus, odor, calor verbera, dulcedo. Insensilea, quæ mente percipiuntur, vt disciplinæ. Item quæcunque de subiecto prædicantur aliquo, sensiles appellari non possunt. Ex his, quæ dicta sunt, constat, alias esse formas, quæ aliquo loco videri sitę possunt vt nigritia in oculo. alias eiusmodi, quas difficile sit ostendere, vbi nam collocatæ sint: vt scientia, seruitus, dominium, relatio, qua pater esse dicitur, relatio, qua filius, nisi quis in ipsa temperatura gignentium, & con-

F dentium

dentium statuat. Omnes porro formæ quas prætexui, solitariæ hoc est circa complexum & seriem loquendi representatę, per notas quæque suas significãt vel substantiam, vel accidens, siue superueniens. Earum quę superueniunt extantibus, aliæ simpliciter intra substantiam, spectantur: vt linea, superficies, corpus; aliæ veniunt extrinsecus, vt facere, vt pati, vt compositum esse, vt vbi, vt quando, vt habere. De his, quæ subsistunt per se, item de his, quæ subiectum solum, in quo locentur, desiderant, in opere, quod prædicamenta inscribitur disputatum est: de cæteris nunc agendum.

Forma est id quod superuenit composito simplici & inuariabili essentia consistens.

Essentiale, seu substantiale diuiditur in materiam & formam.

Formarum, alia naturalis, alia artificialis.

Formarum alia vniuersalis, alia particularis.

Formarum alia sensibilis, alia intelligibilis.

De Actione. Cap. 2.

Actio eiusque spés.

Actio est forma, per quam in materiam subiectam denominamur agere, vel facere. Verbi gratia, qui secat, eo in quod secat denominatur secare. Actio alia corporis esse dicitur, alia pertinet ad animum. Differt hæc ab illa, quod actio corporis necessario mouet ipsum corpus, in quo est: idem enim corpus, & agens est, & mobile. sed actio animi siue functio, non hoc mouet, in quo est ipsa, sed coniunctum. Nam animus dum agit, quiescens est, & immobilis, & quanquam mouet subinde corpus, ipse tamen vt dixi, permanet immobilis, quandoquidem nec per locũ, nec per alium, quemuis motum animus agitari cernitur, nisi quod alterascit. Ac primum quidem

neque

neque motum sentit auctionis neque minutionis neque dilationis per loca. locus enim corpus est anima corpus non est. Quod aūt nō fit corpus, qui potest moueri per corpus? Quapropter aīa nulla est, quæ mutare locum ex loco posit. solum enim corpus de loco in locum mouetur. Dicat aliquis. Nōne speculis manentibus, respondens in ijs imago commeat aduerso obiectæ rei motu? Aut igitur sumi quęstio nō poterit simul atque fateamur imaginem quæ compareт, etiam reuera in speculo consistere. aut si hoc negemus, error vulgo intolerabilis exiturus est. Etiā si cōmodius futurū sit, ita dicere. Cæterum scire oportet in actione esse, quicquid vbique in motu est. nihil enim aliud est moueri, quam actio. Proinde quicquid mouetur, obiter quoq, agit: nam & omnis actio in motu est:& oīs motus in actione positus intelligitur. Quocirca proprium actionis est esse in motu: sicut motus quoque propriū videtur, esse in actione. Hoc autem quemadmodum verum est in actionibus, per quas creantur & excitantur aliqua, sic dubium videtur in actionibus, per quas euerti contingit aliqua vel corrumpi. Qui enim demolitur aliquid, is in motu est quidem, sed agere tamen nihil videtur: quippe si per eum nihil efficitur, sed quod factum est euertitur. At actio non quā rem agat, sed in quam agat, requirit & spectat. Neq; vero motus species actionis est, sed qualitas: proprerea ꝙ & quies ipsa quoque in qualitatis genus refertur. Prorsus quæcunque sunt inter se contraria, hęc eiusdem generis prædicationem recipiunt. Illa sane maxima proprietas actionis est, vt pasionem materiæ quæ subijcitur afferat & inurat. Omnis enim actio pasionis est efficiens: & quicquid pasionem inferre potest, hoc actio est. Ac potest quidem contingere vt ex actione fiat & inferatur actio. Nam actio alicuius, quod per se mouetur, effectris est actionis eius, quæ per aliud inuchitur. vt actio (verbi gratia) quam animal inusit alteri, ab ea quam primum animal. idem

Actio motus.

Actionis proprium.

Actio exactione.

edidit, excitata principium sumpsit. Equidem nihil interest, principium dicatur actio fuisse an passio, animalis eius quod actionem impressit alteri. aut si actio, principium quidem ipsa perhibeatur sincerum, & impromiscuum, passio promiscuum. Quocirca functio siue actus ille primus, & actionis, & passionis efficiens fuisse dicendus est. Ipse vero qualitas è sese gignit id quod est facere. Nam calor ipse, quem qualitatem esse constat, hanc actionem de se progenerat, quæ dicitur calefacere. Quantitates quoque particulares efficiuntur ab eo genere, quod compositum esse cognominauimus · a quo, & qualitates nonnullas manare conspicuum est. Eiusmodi sunt asperitas atque leuor, & similia; quæ certum est qualitates esse. item linea, superficies, atque corpus, & substantiam, & ortum habent ab ipso positu. Seu & quantitas quantitatis, & qualitas qualitatis efficientes sunt. nam, & linea longitudinem procreat, & planities latitudinem, & corpus crassitudinem, item calor calorem, ipsum quoque positum actio, & passio mollitur. Ad positum enim gignendum, quidam simplicium quasi ortus hoc est collocatio partium, & digestio necessaria est. Omnis vero talis ortus in actione gestioneue componentis, & collocantis ea constat. ipsum quando proficiscitur a tempore, vbi a loco. Hoc autem quod dico, habere constituitur a corpore. haberi enim sola ea, quę corpori circundata sunt, dicuntur. corpus indiuiduorum, quæ subiecto nullo constant, exitium, & occasus in primis est, sed ortus in ijs, quæ proxima sunt a primis.

Quæcunque porro de singulis prædicantur, hæc ab ijs, quæ nullo modo prædicantur, existunt, & coalescunt vt a singulis hominibus homo in commune prodit. Cæterum facere atque pati, recipiunt contrarium, & magis, & minus plures. nam, & huic quod dico cædere, contrarium est conferere: item huic quod dico amburere, contrarium est aspergere. Cale fieri

fieri quoque plus & minus aliqua dicuntur, item refrigerari, ſiccari, humeſcere, lœtari, mœrere.

Actio eſt ſecundum quam in id, quod ſubijcitur agere dicimur.

Actio duplex, corporis una, altera animæ.

Actio ſemper cum motu eſt, & ei propriū eſt non ſine motu fieri, non eſt tamē motus eius ſpecies.

Actioni proprium eſt ex ſe paſsionem inferre, & econuerſo.

Agere, & pati contrarietatem, & magis & minus recipiunt.

De paſsione. Cap. 3.

Paſsio effectus eſt, & illatio quædam actionis, quam alia propenſiùs accipiunt, alia contumaciter reſpuunt. Quamobrem animantium ferè dixerim, aliud alio cognoſcitur: vt bruta frutice homo brutis. Quæcunque vero de actione dicta ſunt, eadem conuenire poſſunt in paſsione, vocabulo tantum mutato. Paſsionis verbum ſignificatos plures habet. nam, & functiones animæ paſsiones vocantur. quas in genere tamen actionis locauimus: vt ſunt, amor, odium, letitia, mœſtitia, quod genus qualitates, interim actiones animæ patibiles appellant. Paſsiones dicuntur, & quæ ſalutem hominis infeſtant: vt languores, atque morbi, & cæteræ qualitates huiuſmodi, quas aliubi proditas, & digeſtas habemus. Ac paſsio quidem, ipſa quemadmodum ſumus teſtati, primum opus eſt quod ab actione proficiſcatur, atque gignatur: non tamen in ipſo agente poſita, ſed in eo, cui allinitur, & quod natam a faciente motionem accipit. Nec enim id, quod percutit, ipſum pati dicitur: ſed ſubiecta percutienti materia. Hactenus de

Paſsio.

Paſsionis vox varie accepta.

his. Si quis alia desiderat, relegendus est tractatum de actione.

Passio est effectus, illatioque actionis.
Passionis proprium est ex actione inferri, & esse in patiente non in agente.

De Quando. Cap. 4.

Verbum Quando rationem significat ex temporis insidentia relictam, non tempus ipsum: quãquam affinia plane sunt & germana. Proinde quando nec præteritum tempus est, sed euentus, eius & quædam (vt ita dicam) affectio rebus illita, per quã dicuntur aliqua fuisse: nec tempus coniunctum, vtpotè per quod æquales aliqui siue contra perhibeantur, sed temporis est affectio, per quam aliqua dicuntur esse in coniuncto. Sed nec tempus consequens idem est, quod quando: sed id, quod necessario futurum & exiturum est, a quo res habens vt dicãtur futuræ, vel crastino die, vel perendino, vel aliter. Ego vnum Quando est, quod manat a præterito, alterum prodit ex coniuncto, tertium ex futuro. Dictum vero in prædicamentis est, præteritum & futurũ quãtitates esse continuas: quippe quæ vinciantur ad instanciam. nõ quod præteritum permanentem habeat essentiam, sed quod in exitu suo, siue pollimitio, qua nectitur cum instanti, vtique non præterijt, nec elapsum omnino est futurum quoque non ideo continuũ esse diximus, quasi maneat & consistat, sed eo, quod prorsus & necessario paritur ũ & exiturum videatur. Quod quidem perinde est, atque omnino præsens esset: nec enim in hoc respectu discrimen vllum est inter illa tria, præteritum, instans futurum. Quamobrem plerunque de futuris agitur deque ijs non temere aliter quã de præsentibus decernitur. Et vocabula

eorum

eorum, quæ re subsistunt accommodantur etiamnum futuris. Orietur sol perendie. Prælium nauale fiet cras. quemadmodum & præteritis, vt pridie Socrat. decessit. Item aliqua prædicantur in futurum euasura necessario, quasi nata de presenti: vt Disputaturus, non disputaturus est crastino die Callias. nam verbum Disputaturus, actionem futuram significat cuius tamen nihil aliud adhuc est in re: Distant quando & vbi ꝙ in quacunque re tempus ipsum vel est, vel fuit, vel erit, in ea quoque suum quando vel est, vel fuit, vel erit: ab eo tempore profectum videlicet ad quod quidque seorsum respondet. illud autem quando, quod in rebus quæ sunt spectatur, semper cũ ipso præsenti momento est, & vtrunque in eodem subiecto constat. Sed illa quando, quæ ortum habent a tempore præterito & futuro, nunquam simul cum pręterito & futuro suo sunt. At ipsum vbi. & locus a quo fit ipsum vbi, nunquam in eodem subiecto constant: quãdoquidem ipsum vbi positum est in eo, quod circũscriptum, & comprehensum est a loco: sed locus in eo, quod circumscribit & comprehendit. Quando natũ ex præterito, differt ab eo quod nascitur ex futuro: quod natum ex præterito posterius est futuro. natum ex futuro prius ex præterito. quod si vnum & idem quando cœperis, inuenies ipsum protinus a futuro fluere: deinceps ab instanti, postremum a præterito. quemadmodum tempus ipsum primo est futurum, deinde præsens, vltimo præteritum. Sicut porro tempus aliud simplex est, atque punctum: aliud compositum, atque fusum.: simplex est, quod simplicem actionem, cuius comes assidet: metitur: compositum, quod compositam. Ita aliud quando simplex est, vt in puncto esse, vel momento: aliud compositum, vt esse in hora, die, mense, anno, similibus. Iam quemadmodum partes ipsæ temporis nunquam morantur, ita & partes ipsius quando continenter & perpetuo labuntur. Nam qnando genitum a præterito, religatur & nectitur

Quando & vbi quid distent.

Quādo & tempus differre. ad instantiam cum eo quando, quod a futuro gignitur, Cæterum inter quando, & tempus, interest: quod aliqua tempora mensurari possunt, vt horum, & anniculum, bimum, trimum. Eodem pacto motus aliquis multus esse dicitur, quasi multo tempore perstet. Sed per ipsa quando mensurari nihil contingit, etiam si res aliquæ dicuntur, vel esse, vel fuisse, vel fore aliquando prout ipsa quando in rebus, quarum assecla tempus, & comes est, euariat: ipsum quando non recipit magis, & minus, quia nec annus ipse, nec anniculus, magis annus esse posset, vel magis anniculus videtur. Item nec annus anno, nec anniculus anniculo plus minusve dici potest. Sed nec contraria quoque recipit ipsum quando. quippe quod vnum, & idem quando, quemadmodum diximus, è futuro, præsenti, præterito proficiscitur: neque fieri potest, vt idem insecabile contraria duo capiat, quæ prædicentur de ipso. Iam contraria quæ sunt in eodem simul haberi strato ideo possunt. At omnia tria quādo, coniuncti exacti consequentis, in eodem constare pariter atque simul intelliguntur. Eandem enim rem, quæ superstes modo sit, & stetisse retro, & in posterum staturam esse verum est. At contraria nec in eodem indiuiduo constare, nec prædicari possunt eodem tempore. Ipsum quando in omni re consistit orta. Proinde corpus hominis vniuersum aliquando est videlicet in tempore. sentit enim temporum discrimina, veris, æstatis, hyemis, autumni. sentit hæc & animus. vnde fit, vt alij per hyemem alij per æstatem nonnulli melius vere vel autumno lucubrentur, pro sua quique temperatura corporis. Nam anima corpori coniuncta, naturam & concreaturam eius effingit. Quibus enim corporatura contingit arida, vel gelida, ij per autumnum plerunque mentem habent plus solito commotam. quibus vero sanguis redundat, ij verno plus tentantur. Hoc ipsum in cæteris aspicitur, prout cum temporum cardinibus animantium.

Quādo nō recipere cō ttaria, nec magis vel minus.

Temporū in hominis & corpus animū vis.

tium naturæ vel congruunt vel discrepant. ita fit, vt quodcunque temporis vices audit,& ad illius momenta vertitur atque mutat; hoc in tempore necessarium sit esse,cuiusmodi ea sunt,quæ diximus. Nec alia magnopere comperias. de quibus hoc & verius & illustrius affirmari posit.

Quando est quod ex temporis adiacentia relinquitur in re temporali.

Quando, duplex est: simplex. ut nunc: & compositum,quod a composito tempore causatur, ut fuisse in præterito,fore in futurum, esse in præsenti.

Quando proprium est non habere contrarium, nec magis & minus suscipere.

Frigidioris complexionis existentes, seu siccæ, dementiores fiunt in autumno,quibus uero sanguis principatur,in uere.

De Vbi. Cap. 5.

IPsum vbi,circumscriptio corporis esse dicitur,a circumscriptione loci prodiens. ipse vero locus in corpore capiente circumscribenteque constitutus est. Proinde in loco videtur esse, quicquid a loco circumscribitur, non est autem idem loco cum eo, quod appellant vbi.nam locus in corpore continetur ambiente: ipsum vbi positum est in corpore quod ambitur. Neque vero suum quibusque rebus vbi videtur adiunctum esse.nam anima nusquam est,vtpote quæ locum nec occupet, nec impleat: locus enim in quo dicatur anima consistere, poterit animantem aliam capere, locus vero, quem alia quæres occupet & insideat, occupari ab alia re non potest vtique, nisi digrediatur,

Vbi.

Duo corpora non pñt esse in eodē loco.

atque

atque migret alio. Granum enim tritici modio suf persusum retineri non posset, quandiu aer is, qui modium replebat quiesceret: eliso quidem aere, granum illico succedit, & infertur. Itaque nec eundem locum obsidere duo possunt, nec vnum quid diuersos. Quamobrem nec anima circumscribi loco poterit, nec aliud omnino: quod alienum esse videatur a ratione corporis. Dubitet autem aliquis, Nõne potest vna res in pluribus esse posita? quandoquidem vox ipsa manens vna excipitur a diuersis, quæ siue aer est, siue non est quidem, sed sine aere non consistit, omnino aer idem futurus est in multis, quare corpus idem in diuersis locis esse putandum erit. Siquidem vox cum vna sit ad numerum, in diuersas partes aeris distributa credi non potest, vt ita demum in aures multorum ceu dissiliat. Ergo qui concedunt, vnam, & eandem vocem accidere multorum auribus, necessario confitendum habent, eandem quoque portionem aeris subire multorum aurem: quod quidem fieri nullo modo potest. Quare cum alterum adeundum sit, vt vel diuersa fateamur esse, quæ sentiuntur a diuersis, veluti vnum, & idem corpus in pluribus locis esse censeamus, eligendum est quod minus lędit, non eandem vocem esse quæ sentiatur, sed diuersas, & inuicem spiritualiter se gignentes, & exprimentes. Ita concedi potest, aliquam esse vocem ab animali non editam: nam ea quæ spiritaliter resultat, & ad primæ similitudinem effingitur, animalis vox non est: quippe quæ ab animali non eliditur: Alioquin vox omnis ab animali promitur. quis enim vnquam vocem præcepit vllam in animalium silentio? & proinde voces animalis esse perhibentur, quæ videlicet ex ipsis ore prodeũt: ita vox ad multos vnius vtiq; sed non vna pertinebit. Vbi aliud simplex, aliud compositum: simplex ex simplici loco nascitur: compositum ex composito. Locus simplex, initium, & origo continuorum est. Compositus is est, qui finitur ab Aristotele, cuius partes ad eundem terminum

Locus simplex & cõpositus.

terminum iunguntur, ad quem partes ipsæ corporis iunctæ sunt: corporis vero partes ad punctum loci coeunt: Ita loci particulæ particulas corporis includunt. loca enim simplicia minime corpus obtinent. Quo circa neque locus vllus sine corpore, neque corpus vllum sine loco futurum est. Sed reuocat hoc in dubium postrema cœli facies, extra quam nihil est. Hæc vero dici potest, quod ipsa sibi locus sit, vt veteres exploratum facere. quando id, quod ambitur, alterum, & disiunctum ab eo est quod ambit. Quare si globum illum extimum concessuri sumus in loco esse, diffiteri non poterimus, quin aliquod præterea corpus sit, in quo cœli facies extrema coerceatur. at enim præterea nihil est. igitur nec in loco facies illa fuerit. Sed super is decernere, cum imperspicuum est, tum infrequens, & vtique contra sensum. Ipsum vbi nec remitti nec intendi potest: non enim dici potest alterum altero plus minusve in loco esse, quanquam maiorem vel minorem locum possidens. Porro magis, & minus nec in ipso vbi, nec in quantitate cernitur. at in qualitate cernitur genus hoc, & contrarijs carebit. Quia neque locus habet contrarium. nec enim locus loco contrarius adhiberi potest. In cæteris quidem vbi nemo dubitat. Illud disceptationem habet, quod hæc duo, sursum esse deorsum esse, videntur inter se contraria. nam ea, quæ in summo agunt, ab ijs, quæ in imo sunt, distare plurimum noscuntur: sicut, & locus supernus ab inferno. & eam ob rem illa duo vbi, sursum esse, deorsum esse, quemadmodum ipsa quoque loca, periclitanter esse contraria. Cæterum qui contraria in ea faceret, is eodem subiecto contraria statueret. Nam hæc quæ dico, sursum esse deorsum esse, in eodem haberi possunt. eadem enim res, & sursum, & deorsum esse dicitur, tamen non ad idem relata; vt altitudines turrim comparatæ ad nos, sursum erunt, ad cęli faciem deorsum. Item futurum

Vbi nec remitti, nec intendi.

Idē ipſum ſibi cōtrarium. turum eſt, vt idem ipſum ſibi contrarium fiat. Si enim poteſt idem & ſurſum & deorſum eſſe, protinus quam ponuntur hæc inter ſe contraria, idem ipſum ſibi contrarium efficitur. Per hæc dicta ſunt, id, quod eſt in loco eſſe, liberum à contrarijs aſſeritur.

Vbi eſt corporis locati circumſcriptio a loci circumſcriptione procedens.

Vbi duplex: ſimplex ut punctum, & compoſitum, ut diuiſibilium magnitudinum locus.

Vbi proprium eſt, cum ſit quantitas, ac eſſe in loco ſignificet, non habere contrarium, nec magis & minus ſuſcipere.

De Poſitione. Cap. 6.

POſitio eſt collocatio quædam partium, & ea, quæ facit ortus, ipſa ordinatio, per quam dicuntur aliqua vel ſedere, vel ſtare, vel cubare, item vel aſpera, vel leuia, vel aliter compoſita, nam ſedere, ſtare, cubare, ipſa non ſunt poſitiones, ſed denominatiue ab ijs dicuntur. Sed quæri ſolet de recto, curuo, aſpero & leue, quadrangulo, triangulo, bicubito, tricubito magno, paruo, breui, longo, ſimilibus, quandam enim partium poſitionem ſignificare videantur. Hoc enim aſperum eſſe dicitur, cuius partium vna alteri prominet. Lene cuius partes in directum omnes & æquabiliter complanatæ ſunt. Hoc & in cæteris inuenias. Poſitiones autem non ſunt omnia ea, quæ dicta ſunt, ſed qualitates circa ſitum exiſtentes? Ex eo enim quod partes hoc vel hoc modo diſpoſitæ, iunctæ ſunt, atque conditę, iudicat ea ſenſus eſſe vel aſpera vel lenia, bicubita vel tricubita, non è conuerſo.

Aſperum. Leue.

Hoc

Hoc ipsum in cætera id genus decerni côueniet, quare singula ea non positiones haberi, sed qualitates ex positione profectas, & circa positionem constituitas necesse est. Et videtur quidem genus hoc suscipere contraria. Duo enim illa, sedere, stare, contraria suspicari possumus, vtique si contraria ea sunt, quæ non eodem tempore contineri possunt in vno aliquo, sed vicibus alternant. Is autem qui sedet, illico stare potest, & qui stat sedere, non tamen eodem tempore. At si contraria decernimus sedere stare, protinus ad eundum est incommodum, vt non vni vnum contrarium, sed vni plura contra ponantur. Nam illo quidem argumento non prius contraria probantur sedere stare, quàm sedere accumbere, cum nemo sit qui sedere, stare, accumbere possit eodem puncto temporis, non possit per vices. Quare constituendum est, positiones eiusmodi contrarias inter se non esse. Quanquam fortasse non insolens omnino sit, vt contraria quandoque minus plura compareant, quippe si pallori contraria noscuntur & candor & nigritia, nam & sub idê genus funguntur, & mutuo quoque cômeant. An contraria pallori candor & nigritia non sunt? quando pallor & cęteri colores intermedij consistere non possunt impromiscui, sed ex nigritia candoreq; temperantur omnes, & confunduntur. Quamobrem vbicunque vel pallor, vel color alius huiusmodi conspicitur, inibi tum nigritiam, tum candorem intelligi necessarium est. Iam contrariorum est, circa idem naturæ genus versari, sedere, accumbere non versantur, quoniam sedere præcipuum est hominibus, accumbere translatitium, nam & ad muta quoque pertinet, nihilo enim minus recumbit siue cubat equus, quam homo positus, nec intendi, nec remitti possunt, quia neque positus magis vel minus est sedere, quam recumbere, nec sedens aliquis vel recumbens plus minus ve sedens est vel recumbens, quam alter. Illud vero peculiare positionis omnis est, quod inter for-

mas extrinsecus accidentes, proxime pertinet ad substantiam. Nihil enim aliud videtur esse positio, quam vel naturalis partium substantiæ ordinatio. eiusmodi est ea, quæ rebus quibusdam statim ab ortu conuenit, vt asperis & lenibus, hirsutis, atque glabris, vel naturalis quidem nequaquam, sed ex frequenti quodam & consuetudinario naturæ motu nata collocatio, cuiusmodi sunt recubitus, atque fessus, quamobrem efficitur, vt quicquid extrinsecus superuenit, & proxime pertinet ad substantiam, id omne positio sit oporteat. Et retrorsum quicquid positio est, id omne superueniat extrinsecus, & ad substantiam proxime pertineat.

Positio est ipsa generationis ordinatio, & ipse partium situs.
Positioni proprium est non habere contrarium.
Positio non suscipit magis & minus.
Positioni propriũ & substãtiæ proxime assistere.

De Habitu. Cap. 7.

HAbitus est & corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt, adiacentia per quam hoc habere, illa vero haberi dicuntur, quæ quidem non ex corporis totius circuniectu, sed ex amictu solo partium dicuntur. vt braccatum & armatum esse, calceatum & petasatum esse. Cæterum talia nominibus appellata non sunt primigenijs & simplicibus, sed deriuatis & factitijs, armatura calceatura, soleatura, quæ quoties vsu veniunt, ad eandem similitudinem fingenda sunt. Habitus recipit magis & minus, nam & armatior videtur cataphractus eques esse, quam ferentarius atque veles, & calceatior, qui calligis vtitur, & calceo, quam qui vel calceo tantum, vel calligis, sunt etiam quæ non recipiunt magis & minus, vt ve-

stitum

ſtitum & tunicatum eſſe. Sed nec habitus eſt habitui contrarius, vt armatura, calceatura, cæteraque huiuſmodi, quandoquidem vnus, & idem homo armatus, & calceatus, & manicatus eſſe poteſt. Proprium habitus eſt in pluribus exiſtere. Hoc eſt tam in corpore, quam in ijs, quæ circa corpus ſunt. Eſt enim habitus, vt dixi, corporis & eorum quæ circa corpus ſunt adiacentia, non quidem ex vniuerſo eo, ſed ex amictu ſolo partium vocatus. Hoc autem diſcrimen admodum pauca ſunt quæ ferant, vt quantitas & relatio duntaxat. nam ſimilitudo diſsimilitudoque in ſimilibus & diſsimilibus multis cõſiſtant, & numerus idem in pluribus numeratis verſatur, ſubinde creſcens acceſsionibus monadũ multiplicibus. vt nihil omnino ſit, quod in plura, quã numerus, diſtributum eſſe videatur, differentia tamen ea, quod hoc nec omnis quantitas, nec omnis relatio commune ſentit, habitus omnis ſentit, vt idem ſit videlicet in pluribus. Quicquid ergo, & in corpore conſiſtit, & in ijs, quæ corpus ambiunt, hoc habitus vocatur. Quocirca maxime proprium erit habitus, quòd & in corpore, & in ijs, quæ per partes corpus amiciunt, tanquam in pluribus quibuſdam ineſt. Verbum habere multis modis capitur. Nam & qualitas haberi dicitur. vt albedo, nigredo, item quantitas, atque menſus, vt craſsitudo, proceritas. nihil enim aliud eſt nigredinem vel craſsitudinem habere, quam nigrum & craſſum eſſe. Dicuntur & vaſa quod continent habere, vt triticum ſextarius habentur & in partibus pleraque, vt annulus in pollice, quod quidem aliud non ſignificat, quam quod in annulo pollex eſt. Habet & vir vxorem, & vxor virum, ſed modus hic habendi peregrinus eſt, & inſolens, vt qui habet, idem haberi quoque perhibeatur. At hoc aliud non indicat, quam quod eſt vxori cum viro contubernium. Ita perſpicuum eſt, celebratiſsimo huius verbi ſignificatus intra quinarium conſiſtere. At notari fortaſſe poſſunt alij, ſed

Habitus ꝓpriũ quid.

Hre quot m dis dicatur.

ſolertiæ

solertiæ vestigantium relinquendi sunt. De sex principijs ad hunc finem dixisse contenti simus, si quis cętera desiderant, ad librum qui Analytica inscribitur, remittendi sunt.

Habitus & corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia.

Habitus suscipit magis, & minus, caret autem contrario in pluribus semper est.

De suscipere plus, & minus. Cap. 8.

Pluris & minoris modi vnde & quales.

Aliqua recipere, plus, & minus vno trium modorum putantur. Quidam intentionem, & remissionem constare dicuntur, & incremento subiectorum, & decremento, quidam ex incremento rerum, & decremento, quæ capiuntur, & continentur in subiectis, alij causæ faciunt vtrunque. De sententijs tribus quænam sit verissima, disceptabimus. Illud scire oportet prima, & secunda euersis, continuo euersum iri tertiam, quæ duarum societate coalescit. Primum crementa subiectorum, & decrementa facere, quo res aliqua cum discrimine pluris vel minoris dicatur, tueri nullo modo possumus, alioquin futurum est, vt hominem affirmantibus, vel animal, vel substantia huiusmodi recipere plus, & minus, occurri non possit. Vtique si de subiectorum crementis, & decrementis intensionem, & remissionem existere fateamur, idem equuus, & augeri potest, & minui, proindeque vel maior vel minor, qui lapis esse perhibebitur, cui tamen nunquàm vel auctio vel minutio contigerit. Mons quoque maior alio monte dicitur, quorum neuter vtique nec increscit, nec decrescit. Item vnio candidior equo dicitur, alterum pedem candido, atqui dubium non est, quin equum vnio magnitudine non superet. Itaque

stabit

ſtabit hæc complexio, vel vnionem equo candidiorē eſſe per magnitudinem vnionis & paruitatem equi: vel temere iactari, vnionem equo candidiorem eſſe, vel nihil omnino capere plus & minus ex magnitudine ſubiectorum, & paruitate cremento decrementoque. At nec primum nec ſecundum eſt. Relinquitur ergo tertium: nihil eſſe omnino. quod capiat plus & minus ex incremento ſubiectorũ & decremento. Sed nec ſecunda quoque opinio defenditur, quæ credit intenſionem & remiſsionem conſtare per magnitudinem & paruitatem earum rerum, quæ capiuntur & continentur in ſubiectis. Si enim ex magnitudine candoris aliud alio condidius eſſe poſſet, tunc & homo, & equus vnione candidiora prohiberentur. ipſum enim candoris æquor & amplitudo maior in vnione, quam in equo eſt. Deinde ſi plus & minus ex ſubiectorum modo non conſtant, vt probauimus, ex accidentium modo, qui couſtabunt? Modus enim eius quod recipitur, intra modum ſubiecti ſui conſtat & arcetur, neque poteſt vltra porrigi. nam ſuus cuiuſque modi & terminus atque limes fere ipſum corpus eſt. Magnum autem, atque paruum appellatione modi veniunt. quare paruitas, cur ita dicā attendi non poteſt, vltra quam corpus ipſum paruum. propterea quantũ in ſtrato demitur tantundem modo quoque deperit. Ex his apparet, diſcrimina pluris & minoris, neque per ſubiecti neque per accidentis incrementum & decrementum exiſtere. Quod ſi hoc, profecto nec per vtrunque iunctum. Proinde ratio nobis alia prodenda, quamobrem & intendi aliqua & remitti poſſe videantur. Hæc autem ſunt ea, quibus ipſum aduentitię alicuius formæ nomen habere contingit: non ex ſubiecti magnitudine, ſed ex eo quod vel priora ſunt illi formæ, cuius nomen ſortita ſunt, vel longius ſubmota. vt plus dicatur, quod ad rationem vocabuli acceſſerit, minus, quod receſſerit. Exempli gratia, Candidum abſolute dicitur, in quo prius candor inſit. quo quicque

Plus.
Minus.

quicque affectum albo propius ad hanc nominis vim accessit, eo candidus esse dicitur. At paruum & exiguum, comparatione sola constant: quicquid enim collatum ad alia staturæ modo vincitur, hoc paruum & exiguum vocamus. Quicquid ergo vtcunque superatur amplitudine, continuo paruius, atque breuius decernitur: similiter hoc in cæteris. Sed queritur vnde fiat, vt hæc recipiant plus & minus, substantiæ non recipiant? An vocabula substantiis imposita

*Habent. non * biant sed res in fine semper, & vt ita dixerim, in fastigio constitutas indicat? vltra quod procedere nulla potest. Sunt & accidētia quæ non capiunt plus & minus, vt quadrangulum, triangulum, & similia. Contingit hoc vel eo, quod in substantia describenda repræsentantur. nam & corpus ipsum & quantitatem, vtrunque triangulum vocamus. vel eo q, substantiæ modo semper in fine sunt vltra quem progredi non possunt. id quod in superpositiuis quoque cernitur. Candidissimus enim & nigerrimus liberi discriminibus pluris & minoris videntur, propterea quod potiti summa sunt, & termino, quem transgredi prodeundo non possunt. Ex eo enim quod potest esse non sequitur quod nō potest esse. Proinde si puncta omnia iungantur, amplitudo nulla cogitur, quod puncta punctis addita, cumulo nihil afferunt. simplex ortus & simplex occasus agitur; non accessu vel digressu corpusculorum insecabilium, quas atomos appellant, sed eo quod aer, exempli gratia, totus in aliud totum commeat atque transit. Duas enim res subiectum habet omne: materiam, atque formam. Quoties hæc mutantur ambo, tunc proprie simul exortus & simplex occasus agitur: quanquam ortus ignis & iam num simplicior est quam terræ. Ignis enim rationem quasi formæ continet, terra proprior est materiæ. At cum musicus vir quasi occidere siue corrumpi dicitur, & immusicus quasi oriri siue gigni, subiectum manet ipsum homo. Alioquin, si qualitates hæc non forent,

musicum

muſicum dico & immuſicum, ſed ſubſtantie, tunc & ortus eorum & occaſus plane ſimplex futurus eſſet. At qualitates homini & affectiones quædam ſunt, non ſubſtantiæ. ita ſit vt tam ortus quam occaſus hominis muſici & immuſici, non ortus & occaſus abſolute, ſed quidam quaſi ortus ſiue genitus, & quidam quaſi occaſus ſiue interitus, eſſe videantur. Quando quidem muſicum vel immuſicum affectiones, vt dixi ſunt hominis & ſuperſtitis & manentis. Nec huiuſmodi mutatio vel genitus vel interitus appellanda eſt, ſed alteratio duntaxat. Materia ſane ipſa proprie genitus & interitus ſubiectum eſt. At quare is qui docetur, in eo ſimpliciter effici ſiue gigni non dicitur, ſed doctus effici: ſiue doctus gigni dicitur? An explicatum eſt in volumine quod prædicamenta inſcribitur alia ſignificare hoc aliquid, & ſubſtantiam, alia quantitatem, alia qualitatem? Ergo quæcunque ſubſtantiam non ſignificant, hæc ſimpliciter nec occidere, nec oriri prohibebuntur, ſed quadam tenus. Accidentia tamen ſunt nonnulla, quæ ſubſtantiis ex natura cuiuſque ſua competunt, vt impetus ad inferna terræ, ad ſuperna ignis.

Materia eſt ſubiectum generationis, compoſitum uero eſt materia accidentium.

Non dicuntur aliqua magis & minus ſuſcipere ex parte ſubiecti, uel mobilis, ſed ex ipſa qualitatis primæ impoſitæ participatione.

Gilberti Porretani de ſex principijs.
Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE.
PERIHERMENIAS. LIBER I.

Seuerino Boetho Interprete

SVMMA LIBRI.

De signis. De principijs Orationis. De oratione, Enunciatione, & illius speciebus. De oppositionibus ipsarum enunciationum, & regulis circa veritatem & falsitatem ipsarum in quouis tempore.

SECTIO PRIMA.

De signis. Et sicut in intellectu, ita in voce quoque verum & falsum inueniri.
Caput primum.

PRIMVM oportet ponere quid sit nomen, & quid verbum: postea quid est negatio & affirmatio, & enunciatio, & oratio. Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, earũ quæ sunt in anima passionum notæ: & ea quę scribuntur, eorum quę sunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem, voces. Quorum

rum

rum tamen hæ primum notę sunt, eædem omnibus passiones animæ sunt: & quarum hæ similitudines, res etiam eædem. De his vero dictum est in iis, qui sunt de anima: alterius enim hæc sunt negotij. Est autem quemadmodum in anima aliquando quidem intellectus sine vero vel falso, aliquando autem, cui iam necesse est horum alterum inesse: sic etiam in voce. Circa compositionem enim & diuisionem est verum & falsum. Nomina igitur ipsa & verba consimilia sunt ei, qui sine compositione & diuisione est intellectui: vt homo vel album, quando non aliquid additur. neque enim falsum neque verum adhuc est. Signum autem huius est: hircoceruus enim aliquid significat: sed nondum verum aliquid, vel falsum, nisi esse vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.

In tertio de anima. Tex. 39.

Circa compositionē & diuisionē est veritas & falsitas.

Ea, quæ sunt in uoce, sunt signa earum quæ sunt in anima passionum.

Quanquam res eædem apud omnes sint, uoces tamen non eædem sunt.

Sicut circa compositionem & diuisionem ueritas & falsitas consistit, in simplicium uero intellectu nulla prorsus ueritas uel falsitas est, ita in oratione tantum, non autem in nomine uel simplici uero ueritas uel falsitas est.

De Nomine. Cap. 2.

Nomen igitur est vox significatiua, secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata. In nomine enim quod est equiferus, ferus nihil per se significat, quemadmodum in oratione, quæ est equus ferus. At vero non quemad-

Nomen significat q dē tempus idest rem, quæ est tēpus.

non tamē cū tempore, ideſt rē dependentem a tēpe.

quemadmodum in ſimplicibus, nominibus, ſic ſe habet in compoſitis. In illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt in his autem vult quidem, ſed nullius eſt ſeparata. vt in eo quod eſt equiferus, hoc, quod eſt ſeruus, nihil ſignificat per ſe. Secundum placitum vero, quoniam natura, nominum nullum eſt, ſed quando fit nota: quoniam deſignant & illiterati ſoni, vt ferarum. quorum nullum nomen eſt. Non homo vero non eſt nomen. at vero nec poſitum nomen eſt, quo illud oportet appellare neque enim oratio, neque negatio eſt. ſed ſit nomen infinitum: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. Philonis autem, aut Philoni, & quæcunque talia ſunt, non ſunt nomina ſed caſus nominis. ratio autem ipſorum eſt, in aliis quidem eadem: differunt autem, quoniam cum eſt, vel fuit, vel erit, neque verum, neque falſum eſt, nomen vero ſemper vt Philonis eſt, vel non eſt. nondum enim neque verum dicit, neque falſum.

Nomen eſt uox ſignificatiua ſecundum placitum ſine tempore cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata.

Nomen infinitum, ut non homo uel obliquum, ut Philonis non eſt nomen, ſe uel nomen infinitum, uel nomen obliquum.

De Verbo. Cap. 3.

Nota eſt ipſum verbū totius compoſitionis.

VErbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius pars nihil ſignificat ſeorſum, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem quod conſignificat tempus. vt valetudo quidem nomen eſt: valet vero verbum, conſignificat enim nunc eſſe: & ſemper eorum quę de altero dicuntur nota eſt, vt eorum quæ de ſubiecto vel in ſubiecto ſunt. Non valet autem. & non laborat non verbum dico.

eo. Consignificat enim tempus & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic nomen positum non est, sed infinitum verbum sit: quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Similiter autem & valebit & valebat non verbum est, sed casus verbi. Differunt autem a verbo, quod hoc quidem præsens consignificat tēpus, illa vero id quod circumcirca est. Ipsa igitur secundum se dicta verba nomina sunt, & significant aliquid: constituit enim qui dicit intellectum, & qui audit, quiescit, sed si est, vel non est, nondum significat. neque enim signum est rei, esse vel non esse, neq; si ipsum ens dixeris nudum * ipsum enim nihil est, cōsignificat autem compositionem quandam, quam sine compositis non est intelligere.

*a le. neq; si ens dixeris ipsum per seipsū nudum.

Verbum est quod consignificat tempus, cuius pars nihil significat seorsum, & est semper eorum, quæ de altero prędicantur nota.

Non ualet, non laborat, uerba minime sunt, sed uerba infinita.

Valebit, & ualebat non uerba, sed uerba obliqua sunt.

De oratione: enunciatione, vna pluri de affirmatione & negatione, & contradictione. Cap. 4.

Oratio autem est vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata, vt dictio, sed non vt affirmatio, * vel negatio. vt homo aliquid significat, sed non quod est, aut non est. sed erit affirmatio vel negatio, si quid additum fuerit. Sed non hominis syllaba vna. neque. n. in eo, quod est sorex rex significat, sed vox nunc est solum. In duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non s̄m se, quemadmodum dictum est. * Est autem oratio omnis

*Alii cod. carent eo verbo, vel negatio.

*a. l. addit in superioribus.

quidem significatiua, non autem sicut instrumẽtum sed quemadmodum dictum est, secundum placitum. Enunciatiua vero non omnis: sed in qua verum vel falsum est. non autem in omnibus inest. vt deprecatio oratio quidem est, se neque vera, neque falsa. Cæteræ igitur relinquatur. Rhetoricæ enim vel Poeticæ conuenientior est consideratio: enunciatiua vero præsentis est speculationis. Est autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio: aliæ vero omnes coniunctione vna. Necesse est autem omnem enunciatiuam orationem ex verbo esse, vel ex casu verbi. etenim hominis ratio, si non addatur aut est, aut fuit, aut erit, aut aliqui huiusmodi, nondum oratio enunciatiua est. Quoniam vnum quiddam est, & non multa animal gressibile bipes. non enim eo quod propinquæ partes dicuntur, vna erit. est autem alterius hoc tractare negotij. Est autem vna oratio enunciatiua, quæ vnum significat, vel coniunctione vna: plures autem, quæ plura, & non vnum vel inconiunctæ. Nomen igitur, vel verbum dictio sit solum: quoniam non est dicere sic aliquid significantem, voce, vt enunciare: vel aliquo interrogante, vel non, sed ipso sponte proferente. Harum autem hæc quidem simplex est enunciatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo: hæc autem ex his composita, velut oratio quædam iam composita. Est autem simplex enunciatio, vox significatiua de eo, quod est aliquid, vel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt. Affirmatio vero est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio vero enunciatio alicuius ab aliquo. Quoniam autem enunciare est, & quod est, non esse: & quod non est, esse: & quod est, esse: & quod non est, non esse: & circa ea, quæ extra præsens tempus sunt, similiter: omne vtique contingit quod quis affirmauerit, negare: & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifestum est, ꝙ omni affirmationi opposita est negatio, & omni negationi, affirmatio. Et sit hoc contradictio, af-

Vide 7. & 8. metaph.

De affirmatione, & negatione.

firmatio & negatio oppositæ. Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuoce, & quæcunque cætera talium contra sophisticas determinauimus importunitates.

Diuiditur enunciatio secundum notam quantitatem, & variæ illarum describuntur oppositiones: De illarum item veritate & falsitate regulæ ponuntur:& demum quæ nam vna sit affirmatio & negatio determinatur. Cap. 5.

QVoniam autem sunt hæ quidem rerum vniuersales: illæ vero singulares. (Dico autem vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est: Singulare vero quod non: vt homo quidem vniuersalium est, Callias vero eorum, quæ sunt singularia) necesse est etiam enunciare, ꝙ inest aliquid, aut non: aliquando quidem alicui eorum, quę vniuersalia sunt, aliquãdo autem eorum quæ singularia* sunt. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciet quis, *quod est, aut non est, contrariæ enunciationes erũt. Dico autem in vniuersali enunciare vniuersaliter: vt omnis homo albus est, nullus homo albus est. Quando autem in vniuersalibus, non vniuersaliter autem, * non sunt contrariæ: quæ autem significantur, est esse aliquando contraria. Dico autem non vniuersaliter enuntiare in ijs, quæ vniuersalia sunt, vt est albus homo, non est albus homo. cum enim vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enunciatione. omnis nanque non vniuersale significat, sed quòd vniuersaliter. In eo vero, quòd prædicatur vniuersale, id quod est vniuersaliter prædicare, non est verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua cum vniuersale sit prædicatum, vniuersaliter prędicatur: vt est omnis homo, omne animal. Opponi autem affirmationem negationi dico contradictoriæ, quæ vniuersaliter

SECTIO secunda secundum Grecos.

*a.le. sunt siquidẽ in vniuersali.

*a.l. quod est aliquid aut non erunt hæ contrariæ enunciationes.

*al. le. hæ quidẽ non sunt, contrarię.

liter significat eidem, quod non vniuersaliter. vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est: nullus homo albus est, aliquis homo albus est. Cõtrariæ vero vniuersalem affirmationem, & vniuersalem negationem, * vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

* al. le. vt omnis homo albus est, nullus homo albus est.

Figura, qua opposita enunciationes describuntur.

De regulis oppositorũ propositionũ.

Qvocirca has quidem impossibile est simul esse veras: his vero oppositas: contingit aliquando in

in eodem simul esse veras. vt non omnis homo albus est, & aliquis homo albus est. Quæcunque igitur contradictiones vniuersalium sunt vniuersaliter, necesse est alteram esse veram vel falsam, & quæcunque in singularibus sunt: vt est Socrates albus, non est Socrates albus. Quæcunque autem in vniuersalibus quidem, non vniuersaliter autem, non semper hæc quidem vera est. illa vero falsa est. simul enim verum est dicere, quòd est homo albus, & quòd non est homo albus. & est homo pulcher, & non est homo pulcher, si enim turpis est, non est pulcher, & si fit aliquid, non est. Videbitur autem subito inconueniens esse: iccirco quoniam videbitur significare idem, hoc, non est homo albus, & hoc, nullus homo est albus, hoc autem neque idem significat, neque simul necessario. Manifestum est autem quod vna negatio vnius affirmationis erit. hoc enim idem oportet negare negationem, quod affirmatio affirmabit, & ab eodem vel ab aliquo singularium, vel aliquo vniuersalium: vt vniuersaliter, vel vt non vniuersaliter. dico autem vt est Socrates albus, non est Socrates albus. Si autem * aliud aliquid ab eodem, vel ab alio idem, non est opposita, sed erit ab ea diuersa. Huic vero, quæ est, omnis homo albus est, illa quæ est, non omnis homo albus est, illi vero quæ est, aliquis homo albus est, illa quæ est, nullus homo albus est. illi autem quæ est, est homo albus, illa quæ est, non est homo albus. Quod igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictorie, & quæ sunt hæ, dictum est. & quod contrariæ aliæ. & quæ sunt illæ dictum est. & quod non omnis vera vel falsa contradictio, & quare, & quando vera vel falsa. Vna autem affirmatio & negatio est, quæ vnum de vno significat, vel cum sit vniuersale vniuersaliter, vel non similiter. vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est. est homo albus, non est homo albus. nullus homo albus est, aliquis homo albus est: si album vnum

*a.l. aliud vel ab alio idem non eodem.

De affirmatione, & negatione vna.

significat

ſignificat. Si vero duobus vnum non poſitum eſt ex quibus non eſt vnum, non eſt vna affirmatio, neq; vna negatio, vt ſi quis ponat hoc nomen tunica homini & equo, quod tunica alba eſt, hæc non eſt vna affirmatio, nec vna negatio. Nihil.n.differt hoc quam dicere quòd, eſt homo * equus albus hoc autem nihil differt quam dicere, eſt homo albus, & eſt equus albus. Si ergo hæ multa ſignificant, & ſunt plures, manifeſtum eſt quod, & prima vel multa vel nihil ſignificat. neque enim eſt aliquis homo equus. Quare nec in his neceſſe eſt hanc contradictionem veram, illam vero falſam eſſe.

*a.l. dicere eſt homo & equus alb⁹.

De futurorum contingentium contradictione. Cap. 6.

IN his ergo quæ ſunt, & quæ facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem, vel negationem veram eſſe vel falſam. Et in vniuerſalibus quidem vt vniuerſaliter, ſemper hanc quidem veram, illam vero falſam eſſe, & in iis, quæ ſingularia ſunt, quemadmodum dictum eſt. in vniuerſalibus autem, quæ non vniuerſaliter dictę ſunt, non neceſſe eſt. dictum eſt autem, & de his. In ſingularibus vero, & futuris, non ſimiliter. Nam ſi omnis affirmatio, & negatio vera vel falſa eſt, & omne neceſſe eſt eſſe, vel non eſſe * quare ſi dicat futurum eſſe aliquid, ille vero non futurum dicat hoc ipſum, manifeſtum eſt, quod neceſſe eſt verum, dicere alterum ipſorum, ſi omnis affirmatio vel negatio vera vel falſa eſt. vtraque enim non erunt ſimul in talibus. Nam ſi verum eſt dicere, quod album vel non album, neceſſe eſt eſſe album vel non album, & ſi eſt album vel non album verum erat affirmare vel negare, & ſi non eſt, falſum dicit, & ſi falſum dicit, non eſt. Quare neceſſe

*a. l. ſi enim his quidem.

cesse est semper affirmationem aut negationem veram esse vel falsam. Nihil igitur neque est, neque fit, nec a fortuna, nec vtrumlibet contingit, neque erit, neque non erit, sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet contingit. aut enim qui dicit verus est, aut qui negat. similiter enim vel fieret, vel non fieret. quod enim vtrumlibet contingit nihil magis sic vel non sic se habet vel habebit. Amplius autem, si est album nunc, verum erat dicere prius, quod erit album. quare semper fuit verum dicere quodlibet eorum, quæ facta sunt, quod est, vel erit. si autem semper verum fuit dicere quod est vel erit, non potest hoc non esse vel non futurum esse, quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri, & quod impossibile est non fieri, necesse est fieri, omnia igitur quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur vtrumlibet contingit, neque a fortuna erit: * nam, si a fortuna, non ex necessitate. At vero nec quod neutrum verum est dicere contingit, vt quod neque erit, neque non erit. Primum enim cum sit affirmatio falsa negatio non vera erit, & cum hæc falsa sit, contingit affirmationem non veram esse. Et ad hæc, si verum sit dicere, quod album est simul, & magnum, oportet esse vtrunque, si vero erit cras, oportet fore cras. si autem neque erit, neque non erit cras, non erit vtrumlibet contingit, vt est nauale bellum, oporteret enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri. Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc sunt: & huiusmodi alia, si quidem omnis affirmationis, & negationis, aut in vniuersalibus dictis, vt vniuersaliter, vel in ijs, quę sunt singularia, necesse est oppositarum, hanc quidem veram esse, illam vero falsam. nihil autem vtrumlibet contingit, esse in ijs, quæ fiunt, sed omnia esse, & fieri ex necessitate. Quare neque consultare oportebit, neque negotiari, quod si hoc quidem facimus, erit hoc, si vero non hoc, non erit hoc. Nihil enim prohibet

*a. sed omnia ex necessitate.

hibet, & in annum decies millesimum, hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum vero non dicere. quare ex necessitate erit vtrumlibet eorum quod ab ipso verum erat dicere tunc. At vero nec hoc differt, si aliqui dixerint contradictionem, vel non dixerint. manifestum enim, quod sic se habent res, etiam si non hic quidem affirmauerit quid, ille vero negauerit. non enim propter negare vel affimare erit; vel non erit, nec in decies millesimum annum, magis quam in quantolibet tempore. Quare, si in omni tempore sic se habebat, vt alterum vere diceretur, necesse erat hoc fieri, & vnumquodque eorum, quæ fiunt, semper sic se habebant, vt ex necessitate fieret. si enim vere dixit quis quod erit, non potest non fieri, & quod factum est, verum erat dicere semper, quod erit. si itaque hæc impossibilia sunt, videmus enim esse futurorum principium, & ab eo quod consultamus, atque aliquid agimus, & quod est omnino in iis, quæ non semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter, in quibus vtrunque contingit, & esse, & non esse, quare, & fieri, & non fieri; & multa nobis manifesta sunt sic se habentia, vt quod hanc vestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur, similiter autem, & non incidi possibile est, non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset non incidi, quare & in aliis generationibus, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur. manifestum igitur est, quod non omnia ex necessitate vel sunt vel fiunt, sed alia quidem vtrumlibet contingit, & nihil magis affirmatio, quam negatio erat vera vel falsa, alia vero magis quidem, & vt in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri, & alterum, alterum vero minime. Igitur esse quod est, quando est, & non esse quod non est, quando non est, necesse est. sed non omne quod est, necesse est esse, nec quod non est, necesse est non esse. non enim idem est, omne quod est, necessario

esse

esse quando est, & simpliciter necessitate esse. similiter autem & in eo quod non est. Sed, & in contradictione eadem ratio est. esse quidem vel non esse omne necesse est, & futurum esse vel non, non tamen diuidentem, dicere alterum necessarium, dico autem vt necesse est futurum esse bellum nauale cras, vel non futurum esse. non tamen fieri cras bellum naualè necesse est, neque non fieri, fieri tamen, vel non fieri necesse est. Quare cum similiter orationes veræ sint, quemadmodum, & res, manifestum est, quod si quæcunque se habent, vt sint vtrumlibet contingit, contraria suscipiant, necesse est similiter se habere, & contradictionem. quod contingit in ijs, quę non semper sunt, vel non semper non sunt. horum enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse vel falsam, non tamen hanc, vel illam, sed vtrumlibet contingit, & magis quidem veram alteram, & non tamen iam veram vel falsam. Quare manifestum est, quod non est necesse omnis affirmationis, vel negationis oppositarum, hanc quidem veram, illam autem falsam esse. non enim quemadmodum in iis quæ sunt sic se habent, & in iis quæ non sunt quidem, possibilius tamen esse vel non esse, quemadmodum dictum est.

Perihermenias Liber primus

FINIS.

ARISTO-

ARISTOTELIS STAGIRITAE. PERIHERMENIAS.

LIBER II.

SVMMA LIBRI

De infinitis enũciationibus. De earum unitate & pluralitate. De coniunctis, & diuisis prædicationibus. De modalium constitutione, Quæ demum enunciationum magis contrariæ sint.

De enunciationibus infinitis cuiusuis generis, & earum oppositionibus, & consequentijs. Quod nomina item & verba transposita idem significent ostendit.
Caput primum.

QVONIAM autem est aliquid de aliquo affirmatio significans hoc autem vel nomen est, vel innominatum, vnum autem oportet esse & de vno id, quod est in affirmatione, nomen autem dictum est & innominatum prius: (non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum, vnum enim significat aliquo

quo

quomodo infinitum nomen: quemadmodum, & non valet, non verbum) * sed infinitum verbum erit, igitur omnis affirmatio & negatio vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine, & verbo. Sine verbo autem nulla affirmatio vel negatio est. est enim vel fuit, vel erit, vel fit, vel quæcunque alia huiusmodi verba ex ijs sunt, quæ posita sunt: consignificant enim tempus, Quare prima erit affirmatio, & negatio, negatio, est homo, non est homo: deinde, est non homo: non est non homo. Rursus, est omnis homo, non est omnis homo, est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in ijs, quæ extrinsecus sunt temporibus eadem ratio est.

*a. l. verbū dico addit.

Quando autem est, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Dico autem, vt est iustus homo, est tertium, dico adiacere nomen, vel verbum in affirmatione. Quare ob id ipsum quatuor erunt illæ, quarum duæ quidem ad affirmationem, & negationem se habebunt secundum consequentiam, vt priuationes: duæ vero nomine. Dico autem quod est, * aut iusto adiacebit, aut non iusto; quare etiam negatio. quatuor igitur erunt. Intelligimus vero quod dicitur ex ijs, quæ subscripta sunt. Et iustus homo, huius negatio est, non est iustus homo; est non iustus homo, huius negatio est, non est non iustus homo. est enim hoc in loco, & non est, iusto, & non iusto adiacebit. Hæc igitur quemadmodum in resolutorijs dictum est, sic sunt ordinata. Similiter autem se habebunt, & sic vniuersaliter nominis sit affirmatio. vt omnis est homo iustus, negatio huius, non omnis est homo iustus: omnis est homo non iustus, non omnis est homo non iustus. Tamen non similiter angulares veras esse contingit. contingit autem aliquando,

Sectio tertia apud Græcos.

*a. le. dico autē q est hic.

In fine primi priorū.

Indefinitarum Enunciationum dispositio ac cepta ex fine primi libri Priorum.

Simplices.

Simplex affirmatiua. Simplex negatiua.

A. Homo iustus est. C. Homo iustus non est.

Priuatoriæ.

Negatio. Affirmatio.

C. Homo iniustus non est. A. Homo iniustus est.

Infinitæ.

Negatio. Affirmatio.

C. Homo non iustus non est. A. Homo non iustus est.

Dispositio Enunciationum uniuersalium, & particularium.

Simplices.

Affirmatio vniuersaliter. Negatio particulariter.

A. Omnis homo iustus est. C. Non omnis homo iustus est.

Priua-

Priuatoriæ.

Negatio vniuersaliter.	Affirmatio vniuersaliter.
Non omnis homo iniustus est.	Omnis homo iniustus est.

Infinitæ.

Negatio particularis.	Affirmatio vniuersaliter.
Non omnis homo non iustus est.	Omnis homo non iustus est.

Quemadmodũ ordinatæ sunt hæ enunciationes de subiecto finito. Eodem modo fieri possunt de subiecto infinito, addẽdo negationem termino homini, hoc tamen notabis quòd.

Literæ { A. Antecedens / C. Consequens } Significat.

Hæ igitur duæ oppositæ sunt mutuo. Aliæ autem duæ ad non homo, quasi ad subiectum aliquod additum. vt est, iustus non homo: non est iustus non homo. est non iustus non homo: non est non iustus non homo. plures autem his non erunt oppositiones. Hę autem extra illas, ipsę secundum se erunt, vt nomine vtentes eo, quod est non homo. In quibuscunque autem est non conuenit, vt in eo quod est sanum esse, & ambulare, in ijs idem facit sic positum, ac si est addere tur. vt est, sanus est omnis homo: non sanus est omnis

homo. sanus est omnis non homo, non sanus est omnis non homo. non enim dicendum est non omnis homo, sed non, negationem enim ad id, quod est homo, addendum est. omnis enim non vniuersale significat, sed φ vniuersaliter. Manifestum est autem ex eo quod est, valet homo, non valet homo, valet nō homo non valet non homo. hæc enim ab illis differunt, eo φ vniuersaliter non sunt. quare omnis, vel nullus nihil aliud consignificat, quam quod vniuersaliter de nomine vel affirmationem vel negationem. ergo & reliqua eadem oportet opponi. Quoniam vero cōtraria est negatio ei quæ est, omne est animal iustum, illa quæ significat, φ nullū est animal iustum. hæ quidem manifestum est, φ nunquam erunt neque veræ simul, neq; in eodem, his vero oppositæ, erunt aliquādo, vt nō oē animal iustum est, & est aliquod animal iustū. Sequuntur vero & hæ, eam quidē quæ est, omnis est homo nō iustus, hæc, nullus homo est iustus. *Illam vero est nō omnis homo non iustus opposita, quod est aliquis homo iustus. necesse est enim aliquem esse. Manifestum est autem etiam φ in singularibus, si verum est interrogatum negare, quod & affirmare verum est, vt, putàsne Socra. sapiens est? non. Socrates igitur est non sapiens. In vniuersalibus vero non est vera, quę similiter dicitur, vera autem negatio est. vt putasne, omnis homo sapiens est? non. omnis igitur homo nō sapiens est. hoc enim falsum est. sed non, igitur omnis homo sapiens est, verum est. hæc enim opposita est, illa vero contraria. Quæ vero secundum infinita contraiacētes sunt nomina, & verba, vt in eo quod est nō homo vel non iustus quasi negationes sine nomine & verbo esse videbuntur, sed non sunt. Semper enim vel veram vel falsam esse necesse est negationem, qui vero non homo dixit, nihil magis quam qui dicit homo, sed etiam minus verus vel falsus fuit, nisi aliquid addatur. Significat autem est omnis non homo iustus, nulli illarum idem. nec huic composita, quæ est, non est omnis non homo iustus. ea vero quæ est, omnis

*al. l. illā vero quæ est aliquis est homo iniustus, opposita φ non omnis homo est non iustus.

non

no n iustus non homo est, illi quæ est nullus est iustus non homo, idem significat. Transposita vero nomina & verba idem significant: vt est albus homo, & est homo albus. Nam, si hoc non est, eiusdem multæ erunt negationes sed ostensum est, quòd vna vnius est. Eius enim, quæ est, est albus homo, negatio est, non est albus homo. eius autem, quæ est, est homo albus, si non eadem est ei quæ est, est albus homo, erit negatio, vel ea quæ est, non est non homo albus, vel ea quę est, non est homo albus. Sed altera quidem est negatio ea quæ est, non est non homo albus, eius, est non homo albus altera vero * eius quæ est, est albus homo. quare erunt duæ vnius. Quod igitur transposito nomine & verbo eadem sit affirmatio & negatio, manifestum est.

* a l. negatio eius q̃ est, est nõ homo albus, altera vero.

De vnitate ac pluralitate enunciationum: Quo item pacto veritas & falsitas a parte prædicati in eis reperiatur ostendit. Cap. 2.

AT vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare vel negare, nisi sit vnum aliquid, quod ex pluribus significatur, non est affirmatio neque negatio vna. Dico autem vnum, non si vnum nomen positum sit, non sit autem vnum aliquid ex illis. vt homo est fortasse & animal, & bipes & mansuetum, sed ex his vnum fit. ex albo autem & homine & ambulare non est vnum. Quare nec si vnum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna: sed vox quidẽ vna, affirmationes vero multæ. nec si de vno ista. sed similiter multæ. Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partes cõtradictionis: propositio vero contradictionis est vnius pars, nõ erit vna respõsio ad hæc. neque enim interrogatio vna neque etiam sit si vera. dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, q nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est, opor- 8. Topic.

oet enim datum esse ex interrogatione eligere, vtram velit contradictionis partem enunciare: sed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc sit homo, an non hoc.

Quoniam vero hæc quidem prædicantur composita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur: alia vero non: quæ est differentia? De homine enim verum est dicere, & extra animal, & extra bipes: & hæc vt vnum hominem, & album, & hæc vt vnum. sed non si coriarius est, & bonus: etiam coriarius bonus. Si enim quoniam vtrunque verũ* esse oportet & simul vtrunque, multa inconuenientia erunt. De homine enim & hominem verum est dicere & album: quare & omne. rursus si album ipsum & omne. quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. & rursus musicus albus ambulans. & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, Si Socrates Socra. est. & homo: & Socra. Socrates homo. & si homo & bipes, erit homo bipes. Quod igitur si quis simpliciter *dicat cõplexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia, manifestum est. Quemadmodum autem ponendum est, nũc dicimus. Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunq; secundum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc non erunt vnum. vt homo albus est, & musicus. sed non est vnum album & musicum. accidentia enim sunt vtraq;. Nec si album, musicum verum est dicere, tamen non erit album musicum vnũ aliquid secundum accidens enim album musicum. quare non erit album musicum vnũ aliquid. quocirca nec coriarius bonus simpliciter, sed animal bipes. non.n. secundum accidens. Amplius, Nec quæcunque insunt in altero. quare neq; album frequenter, neque homo, homo animal est vel bipes insunt enim in homine animal & bipes. Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter: vt aliquem hominem hominem, aut aliquem album hominem, hominem album. non autẽ semper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum insit,

[Margin notes:]
σκυτεύς
*al. Quare nõ si alterũ verũ.
*al. simpliciter & vt cõtingit dicat.

insit, quod consequitur contradictio, non verum, sed falsum est: vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non insit, verum. * Aut quando insit quidem semper non verum est: quando vero non insit, non semper verum est. vt Homerus est aliquid, vt poeta, verum igitur est? an non secundum accidens. n. prædicatur est, de Homero (quod enim est poeta) sed non secundum se prædicatur de Homero, ipsum est. Quare in quibuscunque prædicationibus neque contrarietas in est, si diffinitiones pro nominibus dicãtur, & secundum se prædicentur, & non secundum accidens, in his aliquid, & simpliciter verum erit dicere. Quod autem non est, quoniam opinabile est, non est verum dicere esse aliquid. opinio enim eius est, non quod est, sed quod non est.

*a. le. semper verũ.

De enunciationibus modorum, Possibilis, Contingentis, Impossibilis, & Necessarij. Cap. 3.

HIs vero determinatis considerandum est, quemadmodum sese habent negationes & affirmationes ad seinuicem, quæ sunt de possibili esse & nõ possibili, & de contingenti & non contingenti, & de impossibili & necessario. habent enim aliquas dubitationes. Nam si eorum, quæ complectuntur, illæ sunt sibi inuicem oppositæ contradictiones, quæcunque secundum esse, & non esse disponũtur, vt eius quę est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non ea quæ est, esse non hominem: & eius quæ est, esse album hominem, ea quæ est, non esse album hominem, sed non ea quæ est, esse non album hominem (si enim de omni aut affirmatio, aut negatio est, lignum erit verum dicere esse non album hominem.) * quòd si hoc modo, & in quibuscunque esse non additur, idem faciet quod pro esse dicitur. vt eius quæ est homo ambulat, non hæc ambulat non homo negatio erit, sed

SECTIO quarta apud Græcos.

*a. l. quod inconueniens est.

hæc, non ambulat homo, nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem esse. Quare si hoc modo vbique, & eius quæ est, possibile esse, negatio erit possibile non esse, sed non ea quæ est, non possibile esse. Videtur autem idem posse, & esse non esse, omne enim quod est possibile diuidi vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio autem est quoniam omne, quod sit possibile est, non semper in actu est. quare inerit ipsi etiam negatio, potest enim & non ambulare quod est ambulatiuũ, & non videri quod est visibile. at vero impossibile est de eodem oppositas veras esse affirmationes, & negationes. non igitur eius, quæ est, possibile esse, negatio est hęc, possibile nõ esse. Contingit enim ex his, aut idem affirmare, & negare simul de eodem, aut non secundum esse vel non esse, quæ opponuntur fieri affirmationes, & negationes, si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligendum. est igitur negatio quæ est, possibile esse, ea quæ est, nõ possibile esse, sed non ea quæ est possibile non esse. Eadem quoque ratio est in eo quod est contingens esse, etenim negatio eius est, non contingens esse. & in alijs quoque simili modo, vt in necessario, & impossibili. Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones, subiectæ vero res, hoc quidem album illud vero homo eodem quoque modo hoc in loco, esse quidem, & non esse, vt subiectum sit, posse vero, & contingere appositiones sunt, determinantes (quemadmodum in illis esse, & non esse) veritatem, & falsitatem, similiter hæ in eo quod est, esse possibile, & esse non possibile. Eius vero quæ est, non possibile non esse, negatio est, non ea quę est, nõ possibile esse, sed ea quæ est, non possibile non esse. & eius quæ est possibile esse, non ea quæ est possibile non esse, sed ea que est, non possibile esse. quare, & sequi sese inuicem videbuntur, possibile esse, & possibile non esse. idem enim possibile esse, & non esse. non enim contradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi possibile esse, & possibile

non

non esse. Sed possibile esse, non possibile esse nunquam simul in eodem veræ sunt. opponũtur enim neque ea quæ est, possibile non esse, & non possibile non esse, nunquam simul in eodem veræ sunt. Similiter autem, & eius quæ est, necessarium est esse, negatio non est ea quæ est, necessarium non esse, sed ea quæ est, non necessarium esse. eius vero quæ est, necessarium non esse, ea quæ est, non necessarium non esse. & eius quæ est, impossibile esse, non est ea quæ est, impossibile non esse, sed, hæc non impossibile esse. eius vero quæ est impossibile non esse, ea quæ est, non impossibile non esse. Vniuersaliter vero (quemadmodum dictum est) esse quidem, & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta, negationem vero, & affirmationem hæc facientem, ad esse, & non esse apponere. & has oportet putare esse oppositas dictiones, possibile, & non possibile contingens, non contingens, impossibile, non impossibile, necessarium, non necessarium, verum non verum. Consequentię vero secundũ rationem fiunt, cum ita ponuntur. illam enim quæ est, possibile esse sequitur ea quæ est, contingit esse, & hæc conuertitur illi, & non impossibile esse, & non necessarium esse. illam vero quæ est, possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necesse non esse, & non impossibile non esse. illam autem quę est, non possibile esse, & non contingens esse, ea quæ est impossibile esse, & necesse non esse. illam vero quę est, non possibile non esse, & non contingens non esse, ea quę est impossibile non esse, & necessarium esse. consideretur autẽ ex subscriptione, quemadmodum dicimus.

Modalium

Modalium enunciationum consequentiæ: quatuor ordinibus distributæ ex aliorum sententia.

ORDO. I.		ORDO. III.	
Ańced.	Posſibile eſſe Contingens eſſe	Non poſsibile eſse Nō cōtingens eſse	Ańced.
Cōſeq̄n.	Non impoſe eſſe Nō neceſsariū eſse	Impoſsibile eſse Neceſsariū nō eſse	Seq̄ntes

ORDO. II.		ORDO. IIII.	
Ańced.	Poſsibile non eſse Conting. non eſse	Non poſe non eſse Nō cōting. nō eſse	Ańced.
Seq̄ntes	Nō ípoſe non eſse Nō neceſsariū ńeſse	Impoſe non eſse Neceſsarium eſse	Seq̄ntes

HAE igitur impoſsibile, & non impoſsibile, cum quæ eſt contingens, & poſsibile, & non contingens, & non poſsibile ſequuntur quidem contradictorię: ſed conuerſim. eam enim quę eſt, poſsibile eſse, negatio impoſsibilis ſequitur, quę eſt, non impoſsibile eſse, negationem vero affirmatio. nam illam, non poſsibile eſse, ea quę eſt impoſsibile eſse affirmatio. enim eſt impoſsibile eſse, non impoſsibile vero negatio. Neceſsarium vero quemadmodum ſe habet, conſiderandum eſt. Manifeſtum eſt enim * quòd non eodem modo ſe habet, ſed contrarię ſequuntur, contradictorię autem ſunt extra. nō enim eſt negatio

* a.l. Manifeſtum eſt autem.

gatio

gatio eius, quæ est, necesse non esse, ea quæ est, non necesse esse, contingit enim veras esse vtrasque in eodem. quod enim est necessarium non esse, nō est necessarium esse. Causa autem huius est, cur non sequitur necessarium similiter cæteris, quoniam contrariæ impossibile esse, necessario redditur idem valens. nam quod impossibile esse, necesse hoc, non quidem esse, sed potius non esse. quod vero impossibile non esse, hoc necessarium esse. quare si illa similiter sequuntur possibile, & nō possibile, hæc econtrario, quoniam nō significant idem necessarium, & impossibile, sed (quemadmodum dictum est) conuersim. An certe impossibile est sic poni contradictiones necessarij. Nam quod necessarium esse, possibile esse. nam si non, negatio consequetur, necesse enim est aut affirmare, aut negare. quare si non possibile esse, impossibile esse. igitur impossibile esse, quod necesse esse, quod est in conueniens. At vero illam, quæ est, possibile esse, non impossibile esse, sequitur, hanc vero, ea quæ est, non necessarium esse. quare contingit quod necessarium esse, non necessarium esse: quod est inconueniens. At vero neque necessarium esse, sequitur eam quæ est, possibile esse, neque ea quæ est, necessarium non esse. Illi enim vtraque contingit accidere. Harum autem vtra libet vera fuerit, non erunt illa vera, simul enim possibile esse, & non esse. si vero necesse esse vel non esse, non erit vtrunque possibile. relinquitur ergo non necessarium non esse, sequi eam quæ est. possibile esse. Hæc enim vera est, & de necesse esse. hæc enim fit cōtradictio eius quæ sequitur illam quæ est, non possibile esse. illam enim sequitur ea quæ est, impossibile esse, & necesse non esse, cuius negatio est, non necesse non esse. Sequuntur igitur, & hæ contradictiones secundum prædictum modum: & nihil impossibile contingit sic positis.

Modalium

Modalium propositionum consequentiæ secundum sententiam Aristotelis.

	ORDO I.	ORDO. II..	
	Contrariæ		
Añced.	Posſibile eſſe.	Poſe non eſſe.	Añced.
	Cótingẽs eſſe.	Cõting.nõ eẽ.	
	Contra.		
Seq̃ntes	Non ĩpoſe eẽ.	Nõ ĩpoſ: ñ eẽ.	Seq̃ntes
	Nõnecẽri nõ eẽ.	Nõ necẽm eſſe.	

	ORDO. III.	ORDO. IIII.	
Añced.	Nõ poſe ñ eẽ.	Non poſe eſſe.	Añced.
	Nõ cõtig.ñ eẽ.	Nõ cõting.eſſe.	
	Contra.		
Seq̃ntes	Impoſ: nõ eẽ.	Impoſsibile eẽ	Seq̃ntes
	Neceſſariũ eẽ.	Necẽium nõ eẽ	
	Contra.		

Dubitatio

DVBITABIT autem aliquis, ſi illã quæ eſt, neceſſarium eſſe, ea quæ eſt, poſsibile eſſe ſequitur. Nam ſi non ſequitur contradictio ſequetur quæ eſt, nõ poſsibile eſſe. Et ſi quis, hanc non eſſe dicat contradictionem, neceſſe eſt dicere poſsibile non eſſe: quę vtræque falſæ ſunt de neceſſe eſſe. *at vero rurſus idem videtur eſſe poſsibile incidi & non incidi, & eſſe & non eſſe: quare erit neceſſe eſſe, contingens non eſſe. hoc autem falſum eſt. Manifeſtum eſt aũt, ꝙ nõ oẽ poſsibile vel eſſe vel ambulare, ẽt oppoſita põt: ſed eſt in quibus nõ ſit verũ. primũ quidẽ in ijs, quę nõ ẜm rõnem pñt. vt ignis calefactiuus eſt, & habet vim irrationalem. Quę igitur ſcd̃m rõnẽ poteſtates ſunt, eędem plurium etiã contrariorum ſunt. irrationales vero non omnes: ſed (quemadmodum dictum eſt) ignem non eſt poſsibile calefacere, & non: neque quęcunque alia ſemper agunt.

*al. le. eſſe quare ad neceſſariũ eſſe poſsibile eſſe ſequitur.

agunt. alia vero possunt & secundum irrationales potestates simul opposita suscipere, sed hoc huius gratia dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorũ susceptiua est, neque quæcunque secundum eandem speciem dicuntur. Quædam vero potestates æquiuocę sunt, posibile enim non simpliciter dicitur. sed hoc quidem, quoniam verum est quod in actu est, vt posibile ambulare, quoniam ambulat iam, & omnino possibile esse, quoniam iam est in actu quod dicitur esse posibile. illud vero, quoniam actu esse posset vt possibile ambulare, quoniam ambulare posset. & hæc quidem in solis mobilibus est potestas, illa vero, & in immobilibus. vtrunque vero verum est dicere, posibile ambulare vel esse, & quod ambulat, & actu est, & ambulatiuum. Sic igitur posibile non est verum de necessario simpliciter dicere, alterum autem verũ est. Quare quoniam partẽ vniuersale sequitur, illud quod ex necessitate, consequetur posse esse, sed non omne. Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & quod non necessarium est, omnium vel esse, vel non esse, & alia, quemadmodum horum consequentia, considerare oportet.

Consequentiæ modalium ad ipsum necessarium.

ORDO. I.	ORDO. II.
Necessarium esse.	Non necessarium esse
Non posibile non esse.	Posibile non esse
Non contingit non esse.	Contingens non esse
Imposibile non esse.	Non imposibile esse.
ORDO. III.	ORDO. IIII.
Necessarium non esse.	Non necessariũ nõ esse.
Non posibile esse.	Posibile esse
Non contingens esse.	Contingens esse.
Imposibile esse.	Non imposibile esse.

Manifestum est autem ex ijs quæ dicta sunt, quod

id quod

id quod ex necessitate est, secundum actum est, quare si propria sunt sempiterna, & quæ actu sunt potestate priora sunt, & hæc quidem sine potestate actus sunt, vt primæ substantię, alia vero cum potestate, quæ natura quidem priora sunt, tẽpore vero posteriora. alia autem nunquam actus sunt, sed potestates solum.

Quæ magis apte enunciationes contrariæ dicantur. Cap. 4.

SECTIO quinta secundum Græcos.

Idem in principio primi huius.

VTrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi & oratio orationi, quæ dicit, quod omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est, aut omnibus homo iustus est, ei quę est, omnis homo iniustus est, vt, est Callias iustus, non est Callias iustus; Callias iniustus est, vtra harum contraria est? Nam si ea quæ sunt in voce, sequuntur ea quæ sunt in intellectu, illic autem contraria est opinio contrarij, vt quod omnis homo iustus est ei, quæ est, omnis homo iniustus est etiam in ijs, quæ sunt in voce affirmationibus, necesse est similiter sese habere. quod si neque illic contrarij opinio contraria est, nec affirmatio affirmationi erit contraria, sed ea quæ dicta est negatio, quare cõsiderandum est quæ opinio falsa opinioni verę cõtraria est, vtrum negationis. an ea quę contrarium esse opinatur. Dico autem hoc modo. est quædam opinio vera boni, quod bonum est, alia autem quod nõ bonum est falsa, alia vero quod malum, vtra harum contraria veræ? & si est vna, secundum quam nam contraria. Nam arbitrari contrarias opiniones diffiniri, eo quod contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quod bonũ est, & mali quod malum est, eadem fortasse opinio est etiã vera, siue plures, siue vna sit. sunt autem ista contraria sed non eo quòd contrariorum sint, contraria sunt, sed magis quòd contrarie. Si ergo est boni quidem quod est bonum opinio, alia autem quod nõ bonum est. est autem aliquid aliud quod non est, neque esse potest,

aliarum quidem nulla ponenda est, neque quæcunque esse quod non est opinatur, neque quæcunque nõ esse quod est. infinitæ enim vtræque sunt, & quę esse opinantur quod non est. & quæ non esse quod est. Sed in quibuscunque fallacia est. hæ autem sunt ex ijs, ex quibus sunt generationes. ex oppositis vero generationes. quare etiam fallaciæ. Si ergo quod bonum est, & bonum, & non malum est, & hoc quidem secundum se, illud vero secundum accidens, (accidit enim & non malum esse) magis autem in vnoquoque vera est quę secundum se est, etiam falsa, siquidem, & vera, ergo ea quæ est, quod nõ est bonum quod bonum est, eius quæ secundum se est, falsa est, illa vero quæ est quod malum est, eius quæ secundum accidens. quare magis erit falsa de bono, ea quę est negationes opinio, quam ea quæ est contrarij. Falsus est autem maxime circa singula qui contrariam habet opinionem, contraria.n. sunt eorum quæ plurimum circa idem differunt. Si igitur harum contraria est altera, magis vero negationis est contraria, manifestum est quod hęc erit contraria. Illa vero quæ est, quod malum est quod bonum est, implicita est. Etenim quod non bonum est, necesse est forte ipsum eundem opinari. Amplius, Si etiam in aliis similiter oportet se habere, hoc modo videbitur bene esse dictum. Aut enim vbique ea quæ est cõtradictionis, aut nusquam. quibus vero non sunt contraria, de illis quidem falsa, ea quæ est vere opposita vt qui hominẽ nõ putat esse hominẽ, falsus est. si igitũ hę cõtrarię sunt, etiã, & aliæ, quę sunt contradictionis Amplius, Similiter se habet opinio boni quod bonum est. & non boni quod non bonum est. & præter has boni quod non bonum est, & non boni quod bonũ est. Illi ergo quæ est, non boni quod non bonũ veræ opinioni, quæ est contraria? Non.n. ea quæ dicit quod malũ est, si aliquando * fuerit vera. nunquam autem vera verę contraria est, est enim quoddam non bonum, malũ. quare contingit simul esse veras. At vero nec illa quæ est. quod non malum, vera enim & hęc simul enim & hæc

* a.l. malũ. est. simul. n. aliqñ.

hæc erunt. relinquitur igitur ei quę est, non boni, quod non bonum est. contraria ea quæ est, non boni, quod bonum est. falsa enim hæc* quare, & ea quæ est, boni quod non bonum est, ei quæ est, boni, quid bonum est. Manifestum ergo est quod nihil interest, nec si vniuersaliter ponamus affirmationem. vniuersalis enim negatio contraria erit. vt opinioni quæ opinatur, quod omne quod est bonum, bonum est, ea quæ est, quod nihil eorum, quæ bona sunt, bonum est, nam ea quæ est boni, quod bonum, si vniuersaliter sit bonum, eadem est ei quæ opinatur, quod quicquid bonum est, quod bonũ est. hoc autem nihil differt ab eo quod est quod omne quod est bonum, bonum est. similiter autem, & in non bono. Quare si in opinione sic se habet, & sunt hę quæ sunt in voce affirmationes, & negationes, notæ earum quæ sunt in anima, manifestum est quod affirmationi contraria quidem negatio est, quæ de eodem vniuersaliter. vt ei quæ est, quòd omne bonũ est, vel quod omnis homo bonus, ea quę est, quod nullum vel nullui, contradictoriæ autem quæ est, quod non omne aut* non omnis. Manifestum est autem, quod, & veram veræ non contingit esse contrariam, neque opinionem, neque contradictionem. contrariæ enim quæ circa opposita sunt, circa eadem autem contingit verum dicere eundem, simul autem non contingit eidem inesse contraria.

*al. nõ bonum vere contraria ea quæ non boni quod bonum. falsa, falsa. n. hæc.

*al. le. & quod.

Aristotelis in Perihermenias.

FINIS.

SYLLOGISMORVM diuerſitas ac numerus, ex Nicephoro.

QVONIAM ſyllogiſmus omnis ex duabus ſaltem propoſitionibus conſtanter; maioreq́ue & minore maiora toties poſita, quoties propoſitionum annumeratio, toties autem ipſi minore annexa, ita quingentis ſeptuaginta ſex maioribus propoſitionibus cum minoribus multiplicitatis, euenit totos ſyllogiſticos & ad ſyllogiſticos modos cõgregari in myriadas triginta tres, & mille ſeptingẽtos ſeptuaginta ſex. Ex modorum autem mixtura duodecies; rurſus totidem colliguntur. Vel enim maiore propoſitione neceſſaria poſita, minore uero uel cõtingẽte uel impoſſibili. uel maiore exiſtẽte minore uero neceſſaria, uel cõtingẽte uel ĩpoſsibile, uel maiore cõtingẽte minore neceſſaria uel exiſtẽte uel impoſsibile uel maiore impoſsibili, minore autem neceſſaria uel exiſtẽte, uel cõtingere, duodecies multiplicantur omnes prædicti, ut ſimul oẽs immixti & mixti in myridias tricenas. 98. & mille tricenos duodecim peruenìant abſoluendi. Nam ſi trinam dicimus eſſe materiam, neceſſariam contingẽtem, &

impossibilem contingentem certe Arist. in duo diuisit, in euenientem & futurã, & euenientem quidem existentem nominat futurã uero proprie cõtingentem. Ex harũ autem quatuor mixtura per cõiugationes, syllogismos in mixtionibus exponit. Cũ itaque trinæ sint figuræ, & in unaquaque figura tot sint texti syllogismi, triplicati enumeratorũ omnes fiunt, ut omnino sint numero quidẽ myriades mille centũ nonaginta quatuor ac tria millia nõgenti triginta sex, syllogistici pariterq; asyllogisti in prima quidẽ figura myriades sexagĩtasex & ter mille quĩgenta duo syllogismi: In secũda similiter totidẽ, in tertia myriades centum dene ac quinæ nõgẽti ac uiginti, ac simul omnes syllogistici myriades ducẽtæ quadragĩta tres, & ter mille uiginti quatuor. Reliqui autẽ asyllogistici myriades octingẽtæ quĩquaginta una nongenti duodecim, ut sit ad syllogisticos ratio syllogisticorũ modorũ in prima ac secũda figura sub quinta multiplicatione, ĩ tertia aũt sub duplicatione ter quinquier, &c. Plura uide apud Nicephorum.

ANNOTATIONES.

Nota quòd græca hęc dictio ὅτι quę latine & quod & quoniam referre potest in veteri translationi fere semper nulla intelligentię ipsius literæ habita ratione in quoniam translata fuit. Nos vero diligentius græcæ literæ intellectum animaduertentes, vt res ipsa postulabat, & in quod & in quoniam ipsam transtulimus. Aduertas etiam quòd dictio hæc græca καθόλου in veteri translatione fere semper in hanc latinam vniuersale,

ſale tranſlata fuit, cum tamen & vniuerſale & vniuerſaliter poſsit ſignificare: vniuerſale quidem cum rei naturam vt ſi hominem dicimus vniuerſalem naturā ſignificamus, vniuerſaliter vero cum id quod latini ſignum diſtribuens appellarunt. vt ſi omne aut nullum dicimus vniuerſaliter propoſitioné proferimus. quam rem in lib. Perihermen. in 2. Secti. initio docuit Ariſt. Nos itaque Ariſt. doctrinam ſequentes & in vniuerſale & in vniuerſaliter vt conueniens fuit ipſam tranſtulimus. Errabat pariter vetus tranſlatio dictiones has εν μερη ex κατα μερος in hanc particularem vertens, cum tamen non particularem, ſed in parte vel ſecundum partem vel particulariter importent, ſignificantia diſtribuentia propoſitionem, non autem naturam aliquam denotantia.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Peripateticorum principis priorum analyticorum. Liber I.

SVMMA LIBRI.

Præmittuntur nonnulla principia ad ſequentium cognitionem. De propoſitionum conuerſione. De ſimplicium ac mixtorum ſyllogiſmorum figuris, & omnibus complicationibus. De numero item figurarum, & terminorum in quouis ſyllogiſmo. De inuentione medij in quolibet ſyllogiſmo. De reſolutione demum omnium ſyllogiſmorum in proprias figuras.

De propositione,Termino,Syllogismo,dici de Omni, & dici de Nullo. Cap. I.

PRIMVM dicere circa quid, & cuius consideratio sit, quoniam circa demonstrationem, & demonstratiuæ scientiæ. * deinde determinare; quid est propositio, & quid terminus, & quid syllogismus & qualis perfectus, & qualis imperfectus. Post hæc autem & quid in toto esse, aut non esse hoc in hoc, & quid dicimus de omni aut de nullo prædicari. Propositio igitur est oratio affirmatiua, vel negatiua, alicuius de aliquo, hæc autem aut vniuersaliter,aut in parte, aut indefinita. Dico autem vniuersalem quidem omni aut nulli inesse, in parte vero, alicui aut non alicui, aut non omni inesse, sed indefinitam, quæ inesse aut non inesse significat, sine vniuersali, aut particulari, vt contrariorum eandem *esse scientiam, aut voluptatem non esse bonum. Differt autem demonstratiua propositio a Dialectica, quoniam demonstratiua, quidem sumptio alterius particulæ contradictionis est. non enim interrogat,sed sumit qui demonstrat. Dialectica vero interrogatio contradictionis est. Nihil autem differret quomodo fiat vtriusque syllogismus. nam & qui demonstrat, & qui interrogat syllogizat, accipiens aliquid de aliquo inesse, aut non inesse. Quare erit syllogistica quidem propositio, simpliciter affirmatio, aut negatio alicuius de aliquo *secundum dictum modum. Demonstratiua vero,si vera sit,& per suppositiones, quæ a principio sunt sumpta. Dialectica autem, percunctanti quidem interrogatio contradictionis. syllogizanti autem sumptio apparentis & probabilis, quemadmodum in Topicis dictum est. Quid itaque est propositio,& quomodo differat syllogistica, & demonstratiua, & dialectica,diligenter quidem

* Dicere, sub intelligitur,oportet,ex consuetudine attica.

In græca cõsideratio Alexã. legit & sciẽtiã demonstratiuam.

*a.l.vnã.

*a.l.de aliquo vel alicuius ab aliquo.

In primo libro.

In prin.primi li.Post.

quidem in sequentibus dicetur, ad præsentem vero vsum sufficiant quæ nūc a nobis determinata sunt. terminum autem voco, in quē dissoluitur propositio, vt prædicatum, & de quo prædicatur, aut apposito, aut diuiso esse, aut non esse. Syllogismus autem est oratio * in qua positis quibusdam, alterum quid a positis ex necessitate contingit, eo quòd hæc sint. Dico autem, eo quòd hæc sint, propter hæc contingere, propter hęc vero contingere, nullius extrinsecus termini adiumēto indigere, vt fiat necessarium. Perfectum itaque voco syllogismum, nullo alio indigentem, præter ea quæ assumpta sunt, vt necessarium appareat. Imperfectum vero qui indiget aut vnius, aut plurium, quæ sunt quidem necessaria per subiectos terminos, non autē sumpta sunt per propositiones. In toto autem esse alterū in altero, & de omni prædicari alterum de altero idem significat. Dicimus autem de omni prædicari, quando nihil sit subiecti sumere, de quo alterum non dicatur, & de nullo similiter.

* aliqui cō cedūt esse legendum ratio.

Propositio est oratio affirmatiua, uel negatiua, alicuius de aliquo, vel alicuius ab aliquo.

Omnis propositio uel est uniuersalis, vel particularis, uel indefinita.

Propositio demonstratiua est acceptio alterius partis contradictionis.

Propositio dialectica ē cōtradictiōis īterrogatio.

Terminus est in quem primo resoluitur propositio, ut subiectum & prædicatum.

Syllogismus est oratio, in qua positis quibusdam alterum quid a positis necesse est contingere, eo quòd hæc sint.

In toto esse, & dici de omni est, quādo nihil subiecti est accipere, de quo alterum non dicatur.

De conuersione propositionum inexistentium. C. 2.

QVoniam autem omnis propositio est, aut inesse, aut necessario inesse, aut contingenter inesse: harum autem aliæ quidem affirmatiuę, aliæ vero negatiuæ, secundum vnamquanque allocutionem: rursus vero affirmatiuarum ac negatiuarum, aliæ sunt vniuersaliter, aliæ in parte, aliæ indefinitæ. Vniuersalem quidem priuatiuam in eo quod est inesse terminis conuerti necesse est: vt si nulla voluptas bonum, neq; bonum vllum erit voluptas. Prędicatiuam autem conuerti quidem necessarium est, non tamen vniuersaliter, sed in parte, vt, si omnis voluptas bonum, & bonũ aliquod erit voluptas. Earum vero, quæ in parte, affirmatiuam quidem particulariter conuerti necesse est, si enim voluptas aliqua bonum, & bonum aliquod erit voluptas. Priuatiuam autem non est necessarium: non enim si homo non inest alicui animali, & animal non inerit alicui homini. Primum itaque sit priuatiua vniuersaliter, A B, propositio. Si enim nulli A ipsum eorũ, quæ sunt B, inest, & B inerit nulli eorum quæ A. nam si alicui, vt C, nõ verum erit quod dicitur nulli ipsum A, eorum quæ B inesse: C enim ex his quæ B sunt, est. Si vero omni A ipsum eorum quæ sunt B, & B alicui eorum quæ A, inerit. nam si nulli, & A eorum, quæ B, nulli inerit, verum suppositum fuerat omni inesse. Consimiliter autem & si propositio secundum partem sit. si enim A alicui eorum quæ B, & B alicui eorum quę A necesse est inesse. nam si nulli, & A nulli eorum quæ B. sin autem A alicui eorum, quæ B, non insit, non necesse & B alicui eorum quæ A, non inesse. vt si B quidem sit animal: A vero homo: homo quidem enim nõ omni animali, animal autem omni homini inest.

Propositio omnis, aut inesse, aut necessario inesse aut contingenter inesse significat.

Propositio uniuersalis negatiua cõuertitur in terminis

minis simpliciter.

Propositio uniuersalis affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuam.

Propositio particularis negatiua non necessario conuertitur.

De cõuersione propositionum necessariarũ. Cap. 3.

EOdem aũt modo se habebit & in necessarijs ppositionibus. vniuersaliter.n. negatiua vniuersaliter conuertitur: affirmatiuarum vero vtraq; particulariter. Nã si necesse est A, nulli B inesse, necesse est & B nulli A inesse.si.n.alicui contingit, & A alicui B continget.si aũt ex necessitate A, omni, vel alicui B, inest, & B, alicui A necesse est inesse.si.n.non necesse, neq; A alicui B ex necessitate inerit. In parte vero negatiua nõ conuertitur ob eãdẽ, cãm ob quã & prius diximus.

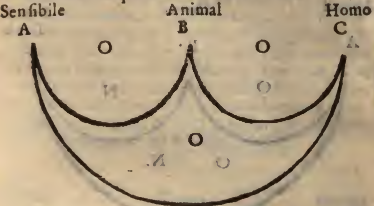
Propositio uniuersalis negatiua de necessario conuertitur in terminis simpliciter.

Vniuersalis affirmatiua de necessario, conuertitur in particularem.

De conuersione contingentium propositionum. C. 4.

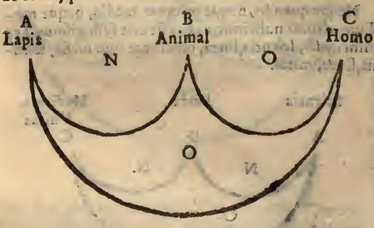
IN contingentibus vero qm̃ multipliciter dicitur cõtingere: (etenim necessarium & non necessarium, & possibile contingere dicimus:) In affirmatiuis quidẽ consimiliter se habebit ẽm cõuersionẽ in omnibus. si enim A omni, vel alicui eorum quę B contingit, & B alicui eorum quę a continget vtique. si enim nulli, neque A nulli B: ostensum est enim hoc prius. In negatiuis vero non similiter: sed quæcunque quidem contingere dicuntur, eo quod ex necessitate non insunt, vel in eo ꝙ non ex necessitate insunt, similiter. vt si quis hominem dicat, contingere non esse equum, aut albũ

aut sit, aut non sit: necesse est extremitatum esse syllogismum perfectum. Voco autem medium quidem, quod & ipsum in alio, & aliud in ipso est: quod & positione fit medium: extrema vero, quod & ipsum in alio est,& in quo aliud est. Si enim A de omni B: & B de omni C: necesse est A de omni C prædicari. prius enim dictum est quo modo de omni dicimus.

Barbara. Prima vtilis coniugatio, ex vniuersalibus.

Similiter autem, & si A de nullo quidem B: B vero de omni, quod A nulli C inerit.

Cælarent. Secũda vtilis cõiugatio, ex vniuersalibus maiori negatiua.

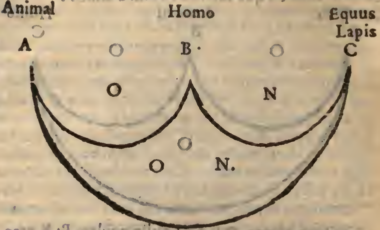
Si autem primum; quidem omni medio consequens est,* medium vero nulli inest extremo, non erit syllogismus extremitatum. nihil enim necessarium accidit

*a. l. inest.

eo

eo quòd hęc fint. nanq; & omni & nulli contingit ultimo primum ineſſe, quare neque q̃ ſecundum partẽ, neque quod vniuerſaliter ſit neceſſarium. cum vero nullum ſit neceſſarium, per hęc non erit ſyllogiſmus. Termini eius, qđ eſt omni ineſſe, animal, homo, equus: nulli, animal, homo, lapis.

Prima inutilis coniugatio.

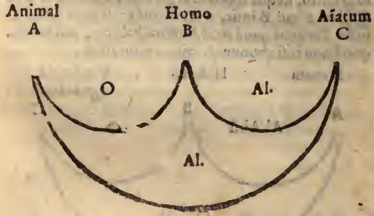
Neque quando, neque primum medio, neque medium vltimo nulli inſit, neque ſic erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, ſcientia, linea, medicina: non ineſſe, ſcientia, linea, vnitas.

Sc̃da inutilis coniugatio.

Vniuerſali-

Vniuersalibus igitur terminis existentibus, manifestum est in hac figura, quando erit & quando non erit syllogismus, & quod si fuerit syllogismus, terminos ita se habere necesse est, vt diximus, & ita se habuerint, planum quod erit syllogismus. Si autem hic quidem terminorū vniuersaliter ille vero particulariter ad alium, quādo quidē vniuersaliter quidē ponitur ad maiorē extremitatē, vel prædicatiuum, vel priuatiuum, in parte vero ad maiorem prædicatiuum, necesse est syllogismum esse perfectum. cum vero ad minorem, aut aliter quodāmodo termini se habuerint, impossibile. Dico autem maiorem quidem extremitatem, in qua mediū est. minorē vero, quę sub medio. Insit.n. A quidē omni B, B vero alicui C, si itaq; est, de omni prædicari, quod in principio diximus, necesse est A alicui C inesse.

Darij. Tertia vtilis coniugatio ex maiori vniuersali, & minori particulari affirmatiuis.

Et si A quidem nulli B inest, B vero alicui C, necesse est A alicui C nō inesse. determinatū enim est & de nullo quomodo dicimus. quare erit syllogismus perfectus. Consimiliter autem & si indefinitum sit B C, prædicatiuum existens. nam idem erit syllogismus, & indefinitio & in parte sumpto.

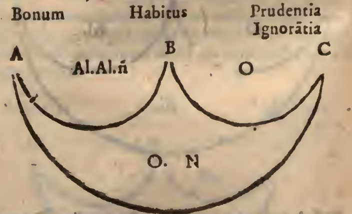
Lapis

Erio. Quarta vtilis cõiugatio ex maiori vniuersali negatiua minori particulari affirmatiua particularẽ negatiuã cõcludẽtib⁹.

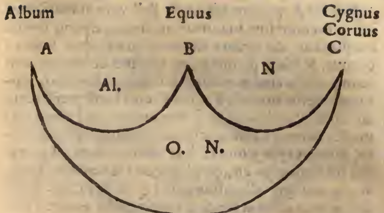
Si autem ad minorem extremitatem vniuersaliter ponatur, vel prædicatiuum, aut priuatiuum, non erit syllogismus, neque affirmatiuo, neque negatiuo, neque indefinito, neque secundum partem existente. vt si A quidem alicui B insit, aut non insit: B vero omni C insit. Termini quod insit, bonum, habitus, prudentia. quod non insit, bonum, habitus, ignorantia.

Tertia inutilis coniugatio ex particulari negatiua.

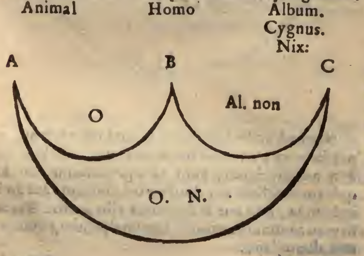
Rursus, si B nulli insit C: A vero alicui B insit, aut non insit, aut nõ omni insit, neq; sic erit syllogismus. Termini, quòd omni insit, album, equus, cygnus: quod nulli, album, equus, coruus. ijdem autem & si A B indefinitum sit.

Album

Quarta in utilis coniugatio ex maiori particulari affirmatiua.

Neque quando ad maiorem extremitatem quidem vniuersaliter ponatur aut prædicatiuum, aut priuatiuum ad minorem vero priuatiuum particulariter non erit syllogismus, vel indefinito, vel particulariter sumpto. vt, si A quidem omni inest B: B vero alicui C non inest, aut non omni inest: cuicunque enim alicui non insit medium, hoc omne, & nullum ipsum sequetur primũ. Subijciantur. n. termini, animal, homo, albũ: postea & de qbus albis nõ prædicatur homo, sumãtur cygnus & nix: igitur animal de illo quidem prædicatur omni: de hoc autẽ nullo: quare non erit syllogismus.

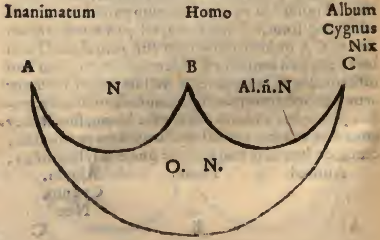

Quinta inutilis coniugatio. ex minori particulari negatiua.

Rursus

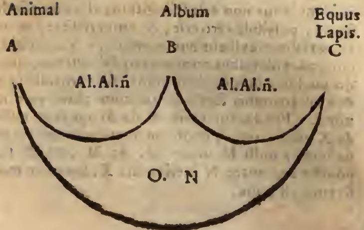
Rursus A quidem nulli insit B, B vero alicui C non insit. Termini sint, inanimatum, homo, album, postea accipiantur de quibus albi non prædicatur homo, cygnus, & nix, inanimatum nanque de hoc quidem omni, de illo autem nullo prædicatur. Amplius, quoniam indefinitum est, B alicui C non inesse, verificatur autem & si nulli inest, & si non omni, quod alicui non inest. Sumptis autem talibus terminis, vt nulli insit, non erit syllogismus, hoc enim dictum est prius. Manifestum ergo est, quòd eo quod termini sic se habeant, non erit syllogismus, esset enim & in his. Similiter autem ostendetur & si vniuersaliter ponatur priuatiuum.

Sexta inutilis coniugatio ex negatiuis.

Neque si ambo interualla secundum partem, aut prædicatiuæ, aut priuatiuæ dicantur, aut hoc quidem prædicatiuum, illud vero priuatiuum, aut hoc quidem indefinitum, illud vero definitum, aut ambo indefinita, non erit syllogismus vllo pacto. Termini vero communes omnium, animal, album, equus, animal album, lapis.

Animal

Omnium inutilium exemplũ.

Manifestum est igitur ex his, quæ dicta sunt, quòd si sit syllogismus in hæc figura secundum partẽ, quod necesse est terminos sic se habere, vt diximus. & si sic se habuerint termini, necesse est fieri syllogismum, aliter vero se habentibus nullo modo fit. Planam aũt & quod omnes, qui in hac sunt syllogismi, perfecti sunt: omnes enim perficiuntur per ea, quæ a principio sunt accepta. & quod problemata omnia ostenduntur, per hanc figuram. nanque & omni & nulli, & alicui & nõ alicui inesse, voco autem figuram talem primam.

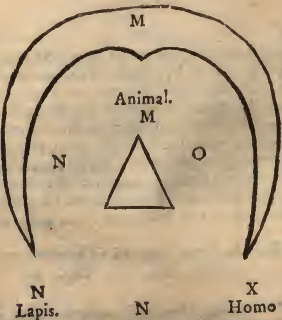
De secunda figura, quæ est ex propositionibus inexistentibus. Cap. 6.

QVando vero idem huic quidem omni, illi autem nulli insit. aut vtrique omni, aut nulli, figuram quidem talem voco secundam. Medium autem in hac dico, quod de vtrisque prędicatur, extrema vero de quibus dicitur hoc. Maius vero extremum, quod ad medium iacet, minus autẽ quod longius est a medio. ponitur autem medium quidem extra, extrema, primum vero positione. Perfectus

quidem

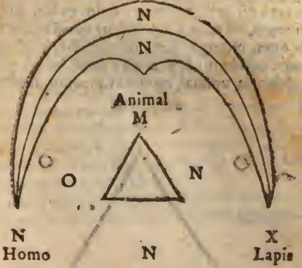
quidem igitur non erit syllogismus vllo modo in hac figura, possibile vero erit, & vniuersaliter, & non vniuersaliter existentibus terminis. Vniuersaliter quidem existentibus terminis erit syllogismus, quando medium huic quidem omni, illi vero nulli insit, & si ad vtrumuis fuerit priuatiuum aliter vero minime. Prædicetur enim M de M quidem nullo, de X autem omni, quoniam itaque conuertitur priuatiuum, nulli M inerit N. At M omni X supponebatur, quare N inerit nulli X. hoc enim monstratum est prius.

Cęsare Prima vtilis cõiugatio ex maiori vniuersali negatiua, minor vniuersali affirmatiua quę minoris conuersione reducitur ad primam.

Rursus si M N quidem omni inest, X vero nulli, & X N nulli inerit. nam si M nulli X, & X nulli M, M autem omni N inerat. X vero nulli inerat M, facta nanque rursus est prima figura. Quoniam vero conuertitur priuatiuuum, neque N nulli X inerit, quare idem erit syllogismus.

Homo

Est autem ostendere ipsa & ad impossibile ducentes.

Deduc... ad impossibile ex vtrisque coniugationibus.

K Quod

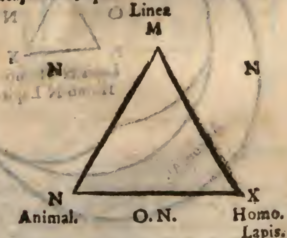
Quod itaque fit syll. ita se habentibus terminis plenum verũ nõ perfectus:nõ.n.solum ex his, quæ ab initio sumpta,sed & ex aliis efficitur necessarium.Si autẽ M.de omni N,atque X prędicetur,nõ erit syllogismus. Termini quòd insit,substantia animal,homo q non insit,substantia, animal, numerus.medium substantia.

Prima inutilis coniugatio ex vtrisq; affirmatiuis vniuersalibus.

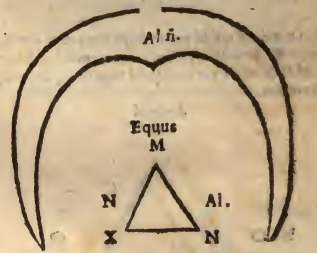
Nec quando de N, nec de X nullo prædicatur N. Termini quòd insit, linea,animal homo:quod non insit,linea,animal,lapis.

Ex vtrisq; negatiuis inutilis cõiugatio.

Manifestũ itaq;,si sit syllogismus, vniuersaliter terminis existẽtibus necesse est terminos ita se habere,vt diximus

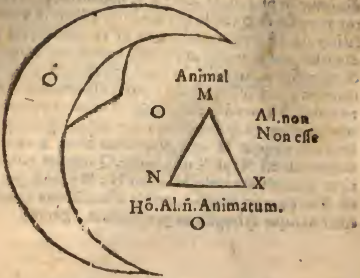
diximus in principio: aliter.n.se habentibus,nō efficitur necessariū. Quando aūt medium ad alterū vniuersaliter sit qn̄ quidem ad maius sit vniuersale, aut prædicatiue,aut priuatiue,ad minus vero & particulariter & opposite vniuersali(dico aūt opposite, si vniuersale quidem priuatiuum quod in parte affirmatiuum:si vero vniuersale prædicatiuum, quod in parte priuatiuū) necessarium est syllogismum fieri priuatiuum particularite. Si nanque M inest N quidem nulli: X vero alicui:necesse est N ipsi X non inesse. Quoniam.n.conuertitur priuatiuum.nulli M inerit N : M vero suppositū est X alicui non inesse.quare N alicui X non erit.efficitur nanque syllogismus per primam figuram.

Festino vtilis conuersio indigens maioris conuersione vt reducatur ad primā.

Rursus si M N quidē omni : X vero alicui M nō insit:necesse est N alicui X non inesse . Si.n.oī inest pdicetur aūt M de oī N : necessariū est M oī X inesse: suppositum vero fuerat alicui non inesse.Et si M N quidē omni inest: X vero non omni : erit syllogismus, quod non omni X N.demonstratio autem eadem.

Baroco. Quarta vtilis cō iugatio quæ per impossibile tantū reducitur.

Si vero de X quidē omni:de N vero non omni prædicetur M: non erit syllogismus: termini quòd insit, animal, substantia, coruus: quòd non insit, animal, album coruus.

Tertia inutilis coniugatio.

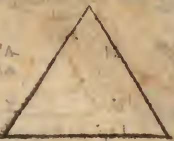

Neque quādo de X quidē nullo : de N vero aliquo: Termini quòd insit, animal, substantia vnitas: quòd nō insit, animal, substantia scientia.

Animal

Animal

M

Al. N

Quarta inutilis coniugatio.

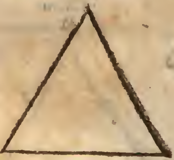
Substantia. N. O.N. X.Vnitas.

Scientia

Quando itaque oppositũ fit vniuersali, qđ est ſm partẽ, dictũ est, qñ erit & qñ non erit syllogismus. Qñ aũt similis figuræ fuerint propositiones, quemadmodũ vtręque priuatiuę aut affirmatiuę, nullo pacto erit syllogismus. Sint .n. primũ priuatiuę, & vniuersale adiaceat maiori extremo, vt M N quidẽ nulli: X vero alicui nõ insint: cõtingit vtiq; N & omni & nulli X inesse. Termini quòd nulli insit, animal, nix, nigrum.

Animal

M

N Al.non

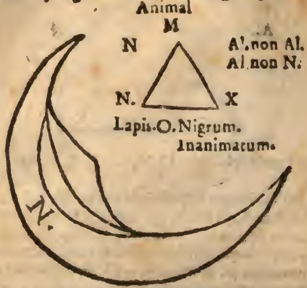
Quinta inutilis coniugatio.

Nix.N N. X.Nigrum

Quod vero omni insit nõ est sumere, Si N X alicui quidẽ inest: alicui autem non. si.n. N omni X, M vero nulli N: M nulli X inerit: sed suppositum fuerit alicui inesse. sic itaque non contingit terminos sumere. Ex in

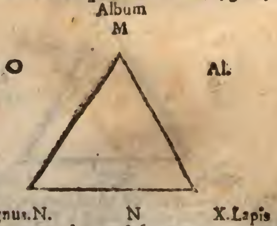
definitio aurē ostēdendum est.qm̄ N verificatur,ꝙ M alicui X nō insit, & si nulli insit:cum vero nulli inerit, non erit syllogismus: manifestum ꝙ neque nunc erit.

Demōstratio p impossibile, ꝙ nō concludatur de oī nisi ex indefinito.i particulari expositione non natura.

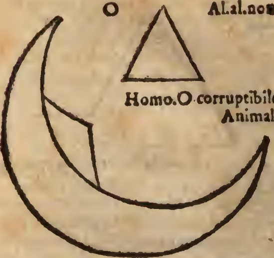
Rursus sint p̄dicatiuę,& vt̄e ponaē cōsimiliter,vt M N.quidē oī X vero alicui inēit cōtingit vtiq, N,& oī & nulli inesse X.Termini ꝙ nulli insit albū, cygnus,lapis.

Sexta inutilis coniugatio.

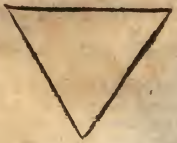
Quòd vero omni non est sumere propter eandem causam.quā & prius:sed ex indefinito monstrandum.

Substantia

Demõstratio per impossibile, q non cõcluditur de omni sicut praecedens.

Si vero vniuersale ad minus est extremum: & M X quidem nulli: N vero alicui non inest: contingit N, & omni & nulli inesse X. Termini quòd insit, album, animal, coruus: quòd non insit, album, lapis, coruus.

Sexta inutilis coniugatio.

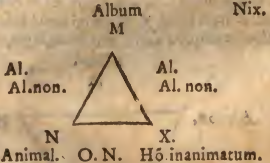
Si aũt p̃dicatiuæ sint propõnes, termini q nõ insit, album, animal, nix: q vero insit, albũ, animal, cygnus,

Sexta inutilis coniugatio.

Manifestum itaque quando similis figuræ sint propositiones,& hæc quidē vniuersaliter,illa vero in parte,quòd nullo modo efficitur syllogismus. Verum neque si alicui vtrique insit,aut neutri omni:aut indefinite: Termini omnium communes,album,animal, homo album,animal inanimatum.

Inutilium cōiugationum exēplum.

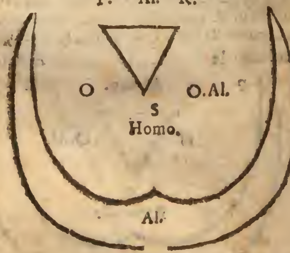
Manifestum itaq; ex dictis,ꝙ & si ita se habeāt termini ad seinuicem,quemadmodum dictum est,ex necessitate fit syllogismus: & si syllogismus fit, necesse est terminos ita se habere.Palam autem: quod & omnes,qui in hac figura,syllogismi imperfecti sunt (omnes enim perficiuntur assumptis quibusdam, quæ vel insunt terminis ex necessitate,aut ponūtur, vt suppositiones, vt quando per impossibile ostendimus:) & quòd non fit affirmatiuus syllogismus per hāc figurā, sed

sed omnes priuatiui, & qui vniuersaliter, & qui secundum partem.

De tertia figura. Cap. 7.

SI autem eidem, hoc quidem omni, illud vero nulli insit: vel ambo omni: vel nulli, figuram talem voco tertiam. Medium autem in ipsa dico, de quo ambo prædicamus: extremitates vero quæ prædicantur: maius quidem extremum, quod A medio lōgius, minus autem quod proximius. Ponitur vero mediū extra quidem extrema, positione autem vltimū. Perfectus itaque neque in hac figura syllogismus efficitur: poterit vero, cum & vniuersaliter & non vniuersaliter termini ad medium extiterint. Vniuersaliter igitur terminis existentibus, cum & P, & R omni insit S, erit syllogismus, quòd alicui R inerit P ex necessitate. Quoniam enim conuertitur prædicatiuum, inerit S alicui R. quamobrem quoniam P inest omni S. S vero alicui R. necesse est P alicui R inesse. per primam namque figuram syllogismus efficitur.

Animal Substantia.

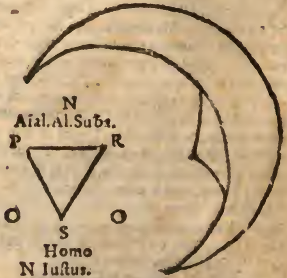

Darapii ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, quæ ad primam reducitur minori conuersione.

Est autem & per impossibile, & exponendo demonstrationē facere. Si ambo enim omni insunt S, si quid eorum

eorum, quę sunt S sumatur vt N. huic & P, & R inerunt quare alicui B inerit P.

Demōstratio per impossibile, & per expositionē.

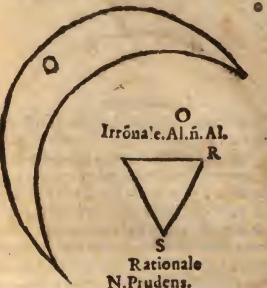
Et si R oī quidē S. ipsā vero E nulli insit: erit syll°, quod P alicui R non inerit ex necessitate. erit. n. idem modus demonstrationis, conuersa, R S propositione.

Felaptoñ cōiugatio quę minoris conuersione reducitur ad primam.

Osten.

Ostenderetur autem & per impossibile, quemadmodum & in prioribus.

Ostensio eiusdē per impossibile.

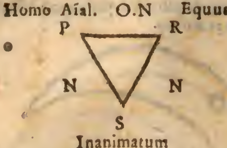
Si vero R null's S: P vero omni insit S: non erit syllogismus. Termini quòd insit, animal, equus, homo, q non insit, animal, inanimatum, homo.

Inutilis cōiugatio.

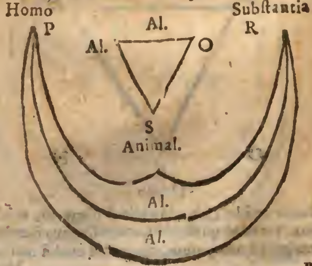
Neque quādo ambo de nullo S dicuntur, erit syllogismus. Termini quod insit, animal, equus inanimatū, q non insit, homo, equus, inanimatū med.ū inanimatū Homo

Inutilis cõiugatio.

Manifestum itaq; & in hac figura qñ erit, & qñ non erit syllogismus ex vniuersalibus terminis. Qñ.n.ambo termini p̃dicatiui positi sint, erit syllogismus quod alicui inerit extremũ extremo, qñ aũt priuatiui, non erit. Quãdo aũt hic priuatiuus sit, ille vero affirmatiuus, si maior quidẽ factus fuerit priuatiuus, alter autẽ affirmatiuus, erit syllogismus ꝙ alicui non inerit extremum extremo, si aũt econuerso, non erit syllogismus. Sed si hic quidẽ vniuersaliter sit ad mediũ, ille autẽ in parte, terminis vtrisque p̃dicatiuis existẽtibus, necesse est fieri syllogismũ, & si alteruter terminorũ vniuersaliter sit. Si.n.R omni inest S, ipsum vero P alicui, necesse est P alicui R inesse. Qm̃.n.cõuertitur affirmatiua, inerit esse alicui P. Quare qm̃ R q dã oĩ S insit S vero alicui P, & R alicui P ĩerit. quare & P alicui R.

Disamis cõiugatio quæ maioris & conclusionis cõuersione, & p̃missarum trã spositione reducitur ad primã.

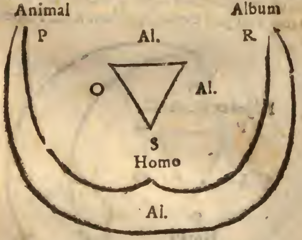
Rur-

Ostẽsio eiusdem ꝑ impossibile.

Demõstratio ꝑ expositionẽ.

Rursus si R quidẽ alicui S, P vero oĩ S inest, necesse est P alicui R inesse. Idẽ. n. modus erit demõstrationis.

Quarta vtilis coniugatio minoris conuersione indigens.

Est autem demonstrare & per impossibile, & expositione, quemadmodum in prioribus.

Sed

Ostensio eiusdem p impossibile.

Quinta vtilis coniugatio p deductionem ad impossibile.

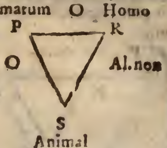
Sed si hic q̃dē sit p̄dicatiuus, ille vero priuatiuus vtr aūt p̄dicatiuus, qń minor qdē fuerit p̄dicatiuus erit syllogism⁹. Si.n R.oi S ipsū vero p alicui nō iuest, necesse ē P alicui R nō inesse. Si.n.oī, & oī S, & P omni S inerit, sed nō inerat. Mōstraē aūt & sine deductiōe, si acceptum fuerit aliquid eorum, quę sunt S. cui P non insit.

Demonstratio p impossibile.

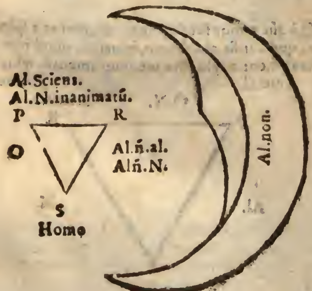
Quaa

Quando autem maior quidem sit prædicatiuus, minor vero particularis priuatiuus non erit syllogismus, vt si P quidē omni inest S, R aūt alicui nō inest. Termini quòd omni inest, animatum, homo animal.

Tertia inutilis coniugatio.

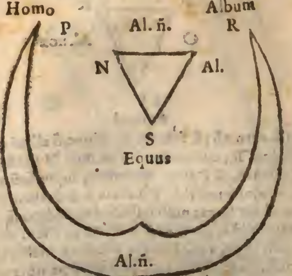
Nulli vero nō est sumere terminos, si alicuī quidem inest S, ipsū R, alicui aūt nō. si.n.nulli N inest P. ipsū vero R alicui S, & P alicui S nō ierit, suppositū aūt ē oī inesse. Si.n.oī S iest P, R vero alicui S & P alicui R inest suppositū aūt fuerat nulli iesse. Sed quēadmodū in prioribus accipiēdū ē, cū eteni indefinitū sit alicui nō inesse & q nulli inest, verū ē dicere alicui nō inesse, cū vero nulli insit, nō est syll. manifestū igitur, q nō erit syll.

Demōstratio p impossibile q nō concludatur de nullo nisi ex indefinito.

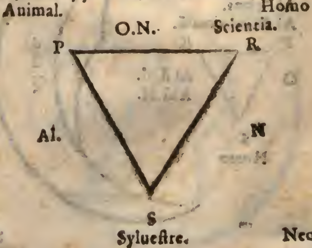
Si autem priuatiuus sit vniuersaliter terminus, qui autem in parte affirmatiuus, cum maior sit priuatiuus minor verò prædicatiuus, erit syllogismus, si enim P nulli S R Autem alicui inest S, & P alicui R nō inerit Rursus.n.erit prima figura, R S propositione cōuersa.

Ferison cō iugatio minoris conuersione ĩdigens.

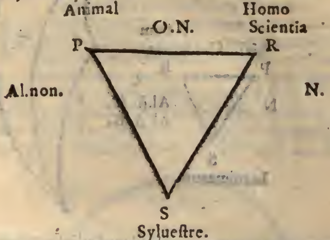
Qñ aũt minor fuerit priuatiuus, non erit syl. Termini quòd insit, aĩal, homo, syluestre, quod non insit, animal, scientia, syluestre, medium amborũ, syluestre.

Quarta inutilis coniugatio.

Neque

Neque quando ambo priuatiui positi fuerint, sit autem hic quidem vniuersaliter, ille vero in parte. Termini quod insit, quãdo minor est vniuersaliter ad medium, animal, scientia, syluestre: quod non insit, animal, homo, syluestre.

Quinta inutilis cõiugatio.

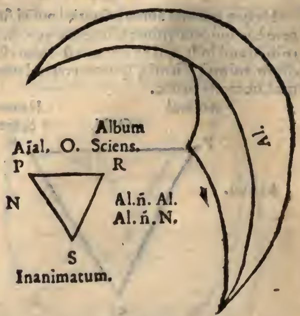
Quando autem maior vniuersaliter, minor vero in parte, quod non insit, coruus, nix, album.

Sexta inutilis coniugatio.

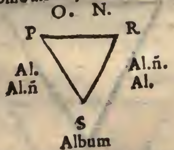
Quod autem insit non est sumere terminos, si R alicui quidem inest S, alicui vero non inest: si enim P omni R insit: R autem alicui S, & P alicui S inerit. sed fuerat suppositum nulli. sed ex indefinito monstrandum est.

Demõstratur per impossibile, quòd concluditur de omni nisi ex indefinito.

Neque quando vterque alicui medio insit, aut non insit, aut hic quidem alicui, ille vero nõ omni, aut indefinite, nullo modo erit syllogismus. Termini oĩum cões, animal, homo album, animal, inanimatum, albũ,

Inutilium cõiugationum exemplum.

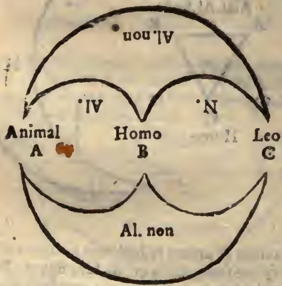

Manifestum itaque & in hac figura, quando erit, & quando nõ erit syllogismus, & quod ita se habentibus terminis, quemadmodum dictum est, fit ex necessitate syllogismus: & si fit syllogismus necesse est terminos ita se habere. Manifestum est etiam, quod omnes imperfecti sunt syllogismi in hac figura, (perficiuntur nãque omnes assumptis quibusdam) & quod syllogizare vniuer

vniuersaliter per hanc figuram non licet, neque priuatiuum, neque affirmatiuum.

De vtilibus & inutilibus coniugationibus in quacunque figura. Quomodo item perficiantur imperfecti syllogismi & reducantur ad modos vniuersales primæ figurę. Cap. 8.

PAlam autem, & quod in oībus figuris, quãdo non fiat syllogismus prædicatiuis, aut priuatiuus vtrisque existẽtibus terminis, & in parte, nihil omnino fit necessarium: prædicatiuo autem & priuatiuo & vniuersaliter accepto priuatiuo semper fit syllogismus minoris extremi ad maius. Quemadmodum si A quidem omni B, aut alicui B vero nulli C. conuersis namque propositionibus, necesse est C alicui A non inesse.

Demõstratio qũo ex maiori affirmatiua, & minori negatiua in prima figura vtilis fiat.

Consimiliter & in aliis figuris: semper enim per conuersiones fit syllogismus. Patet etiam, quod & indefinitum pro prædicatiuo in parte positum, eundem faciet syllogismum in omnibus figuris. Manifestum autem & quod omnes imperfecti syllogismi perficiuntur per primam figuram. aut enim ostensiue, aut per impossibile perficiuntur omnes: vtroque autem mo-

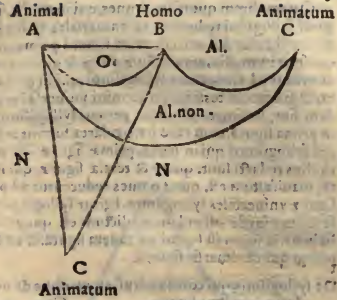
do prima efficitur figura. Si quidem monstratiue perficiantur: quoniam per conuersionē perficiuntur oēs cōuersio vero primā efficiebat figurā. Sin aūt per impossibile mōstrantur:qm̄ posito falso, syllogismus efficitur per primā figuram. Quemadmodum in vltima figura, si A,& B omni insunt C, quod A alicui B inest. si enim A nulli B: B vero omni C: A nulli C inerit: sed positum erat omni: consimiliter & in aliis.

Quomodo prima con iugatio. Tertiæ figuræ reducatur ad primam.

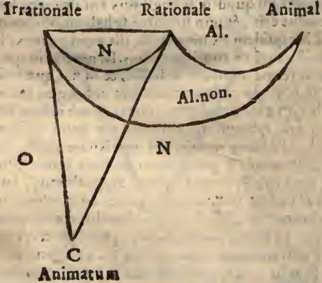
iuer
qui
Est autem & omnes syllogismos reducere ad vn in-
saliter syllogismos, qui in prima sunt figura. Nam
in secunda sunt figura, planum, quod per illos pe ces
ciuntur: verum non similiter omnes, sed vniuersa l
priuatiua conuersa, eorum vero, qui in parte, vterq ue
per deductionem ad impossibile. Qui autem sunt in
prima figura secundum partem, perficiuntur quidem
& monstrare ad impossibile deducendo. vt si A omni
B: & B alicui C: quod A alicui C inerit, hoc enim fit
per secundam figuram.

Animal

Darii cõiugatio quo modo reducantur ad primã secundę figurę.

Consimiliter autem & in priuatiuo erit demonstratio. si.n. A nulli B, B vero alicui C inest, A alicui C non inerit, si.n. omni, nulli autem B inest, nulli C B inerit. sed hæc erat media figura.

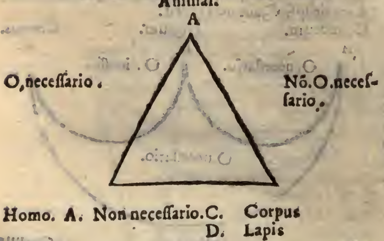
Demonstratio per impossibile, qnomodo reducatur ad secundã secundæ.

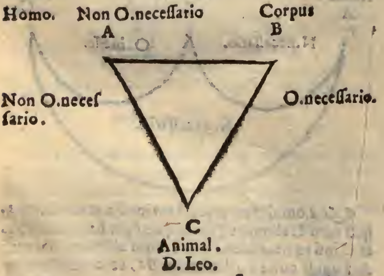
Quamobrem quoniam omnes, qui in media sunt figura, syllogismi reducũtur ad uniuersales syllogismos primæ figuræ qui vero in parte sunt in prima, ad eos, qui sunt in media, manifestum est, ꝙ & qui in parte reducentur ad vniuersales syllogismos, qui in prima figura. Qui vero in tertia, cum termini vniuersaliter quidem sint, statim perficiuntur per eos syllogismos, qui in prima figura. cum vero particulares fuerint accepti, per syllogismos qui in parte, primæ figuræ: isti autem in illos redacti sunt: quare & tertiæ figuræ, qui in parte, manifestum est, quod omnes reducentur ad primæ figuræ vniuersales syllogismos. Igitur syllogismi inesse & non inesse ostendentes, dictum est quomodo se habent: & secundũ se, qui ex eadem figura: & ad seinuicem qui ex diuersis figuris.

De syllogismis, qui constituũtur ex vtrisque de necessario in tribus figuris. Cap. 9.

Quoniam autem diuersum est, inesse, & ex necessitate inesse, & contingere inesse (multa enim insunt quidem non ex necessitate tamen: alia vero neque insunt omnino, contingunt autem inesse) manifestum quod & syllogismus vniuscuiusq; horum diuersus erit, & non similiter se habentibus termini: sed hic quidem ex necessariis, ille vero ex inexistentibus, ille autẽ ex contingentibus. In necessariis quidem igitur ferme similiter se habet, & in his, quæ insunt: eodẽ.n.modo positis terminis, & in his, quæ insunt: & in his, quæ ex necessitate insunt. vel nõ insunt. erit & non erit syllogismus præterquam quod different in eo, quod adiacet terminis ex necessitate inesse, vel nõ inesse. namque & priuatiuum similiter conuertitur. & in toto esse de omni similiter assignabimus. In aliis igitur eodem pacto ostendetur per conuersionẽ, quod cõclusio est necessaria, quemadmodum in eo, quod est inesse. In media autem figura: quando fuerit vniuersale affirmatiuum, particulare vero priuatiuum: & rursum in tertia, quando vniuersale, quidem prædica-

tiuum, particulare vero priuatiuum, non similiter erit demonstratio. Sed necesse est exponentes, cui alicui vtrunque non inest, de hoc facere syllogismum: erit enim necessarium & in his: si autem de exposito necessario est, & de illo quodam: nam hoc quod est expositum ipsum quidem illud aliquid est. Fit autem vterque syllogismorum in propria figura.

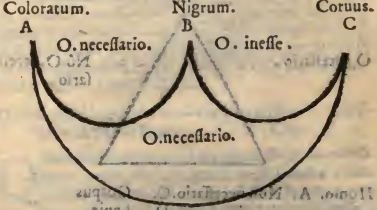

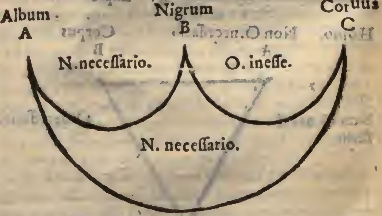

Mistio necessarii & inesse in prima figura. Cap. 10.

Contingit autem quandoque & altera propositione necessaria existente, necessarium fieri syllogismum: veruntamen non vtralibet, sed quæ ad maius extremum. vt si A quidem sumptum est inesse ipsi B ex necessitate, aut non inesse: B vero ipsi C inesse solum. sic enim sumptis propositionibus, ex necessitate A inerit ipsi C, aut non inerit.

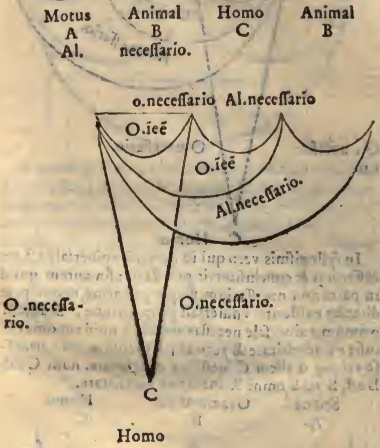
Coniugationes ex maiori de necessario & minori de inesse vniuersales.

Qm̃.n. omni B ex necessitate inest, aut non inest A: ipsũ vero C aliquid est eorũ, quæ sunt B: manifestũ q̃ & C ipsi ex necessitate erit horum alterum. Sin autẽ A B quidẽ non est necessarium: B C vero necessarium: non

non erit conclusio necessaria. Nam si est, continget A B alicui inesse ex necessitate, & per primam & per tertiam figuram. sed hoc falsum. Contingit enim B tale esse, cui nulli accidit inesse A.

Coniugatio ex maiori de inesse & minori affirmatiua de necessario.

Præterea & ex terminis palam, quod non est conclusio necessaria. vt si A quidem esset motus, B autem animal, in quo autem C homo. nanque homo animal ex necessitate est? verum mouetur animal non ex necessitate, neque homo. Similiter autem & si priuatiuum esset A B, eadem enim demonstratio.

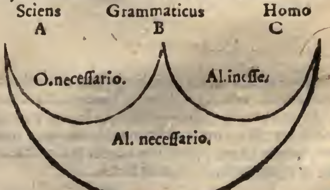
Motus

Coniugatio ex maiori de necessario, & minori negatiua de necessario.

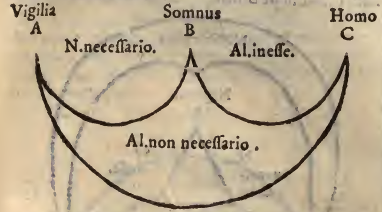

In syllogismis vero qui in parte, si vniuersale est necessarium & conclusio erit necessaria: sin autem quod in parte non necessarium, neque priuatiua, neque prædicatiua existente vniuersali propositione. Si autem primum vniuersale necessarium. & A quidem omni B insit ex necessitate: B vero alicui C solum insit. necesse vtique A alicui C inesse ex necessitate. nam C sub B est, B vero omni A inerat ex necessitate.

Coniugatio ex maiori de necessario, minori de inesse particulari affirmatiua.

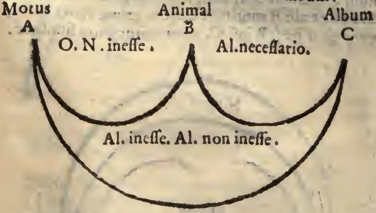

Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus: eadem erit demonstratio.

Negatiua.

Si autem ꝙ ꝑm partē est necessarium, nō erit cōclusio necessaria. nullum.n. impossibile euenit, quēadmodum, neq; in vniuersaliter syllogismis . Similiter autē & in priuatiuis. Termini, motus, animal album.

Duę cōiugationes ex maiori de inesse , minori de necessario particularis vtraq; sunt inutiles.

De mistis vna necessaria & altera absoluta in secunda figura. Cap. 2.

IN secunda autem figura, si priuatiua quidem propositio est necessario, & conclusio erit necessaria: si vero prædicatiua, non necessaria. Sit enim primum priuatiua necessaria, & A nulli contingat B, ipsi vero C solum insit, quoniam itaq; conuertitur priuatiuum,

& B

& B nulli A contingit, A vero omni ineſt C, quare nulli C contingit B nanque C ſub A eſt.

Coniugatio ex maiori de neceſſario minori de ineſſe, quæ maioris cõuerſione oſtẽditur.

Similiter aũt & ſi ad C ponatur priuatiuũ. Nã ſi A nulli C cõtingit & C nulli A continget: A vero oĩ ĩeſt B: quare nulli B contingit C. fit. n. prima figura rurſus non igitur neq; B ipſi C, conuertitur enim ſimiliter.

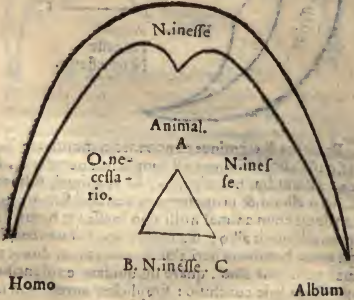
Secunda coniugatio ex maiori de ineſſe, & minori de neceſſario q̃ minoris & concluſionis conuerſione & p̃miſſarũ trãſpoſitione oſtẽditur.

Si autem

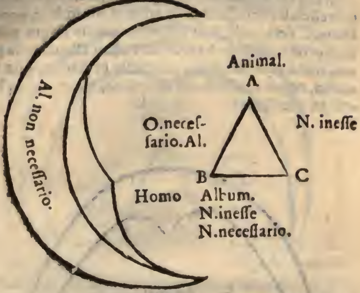
Si autem prædicatiua propositio est necessaria, non erit cōclusio necessaria. insit enim A omni B ex necessitate. C vero nulli insit solum, conuerso itaque priuatiuo prima efficitur figura . ostensum est autem in prima, quod non necessaria existente priuatiua, quæ ad maius, neque conclusio est necessaria, quare nec in his erit ex necessitate.

Eadē coniugatio q̄ minoris cōuersionem mōstratur.

Præterea, si conclusio est necessaria, contingit C alicui A non inesse ex necessitate. si enim B nulli C inest ex necessitate. neque C nulli B inerit ex necessitate , ipsum vero B alicui A necesse est inesse, siquidem & A omni B ex necessitate inerat , quare & C necesse alicui A non inesse sed nihil prohibet, A tale aptum fuisse, cui omni C ipsum contingit inesse.

Eiuſdē deductio per impoſsibilia.

Præterea & terminos exponentem monſtrare liceret, quòd concluſio non eſt ſimpliciter neceſſaria, ſed his exiſtentibus neceſſariis. vt ſit A animal, B homo, C uero album, & propoſitiones ſimiliter ſint acceptę. contingit enim animal nulli albo ineſſe: & homo vtique nulli inerit albo, ſed non ex neceſsitate: contingit enim hominem fieri album, non tamen donec animal nulli inſit albo. quare his quidem exiſtentibus neceſſaria erit concluſio: ſimpliciter autem nòn neceſſaria.

Similiter autem ſe habebit & in ſyllogiſmis in parte, cum enim priuatiua propoſitio & vniuerſaliter ſit & neceſſaria, & concluſio erit neceſſaria: quando autem prædicatiua & vniuerſaliter ſit & neceſſaria: priuatiua autem ſecundum partem, non erit concluſio neceſſaria, ſit enim primum priuatiua & vniuerſaliter & neceſſaria, & A nulli B contingat ineſſe: alicui vero C ſit: quoniam itaque conuertitur priuatiuum, & B nulli A contingat ineſſe: A vero alicui C ineſt: quare ex neceſsitate B alicui C non inerit.

Rurſus

Coniugatio negatiua ex maiori de necessario minori de inesse, quę maioris cõuersione ostẽditur.

Rursus ad prædicatiua vniuersaliter, & necessaria, & ponatur ad B prædicatiuum. Si itaque A omni B ex necessitate inest: C vero alicui non inest, quod itaque non inerit B alicui C, manifestum, sed non ex necessitate ijdem nanque termini erunt ad demonstrationẽ, qui & vniuersalibus syllogismis.

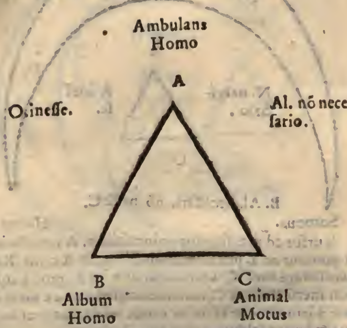
Eadem dispositio, diuersa quo ad propositiones. Dicit Ale. q̃dã exẽplaria habere hæc verba demonstratio vno solo trãsum-

Sed

pro, ꝙ Albertus dicit sed aliter ordinandi sūt termini, sumatur pro homine.

Negatiuæ particularis quo ad modos.

Sed neque, si priuatiuum necessarium acceptum sit in parte est conclusio necessaria, nam per eosdem terminos demonstratio. * vno solo transumpto.

De sylogismis mistis ex altera necessaria, & altera de inesse in tertia figura. Cap. 12.

IN tertia autē figura uniuersalibus quidem existentibus terminis ad medium, & ambę propositiones prædicatiue, si uterlibet necessarius existat & conclusio erit necessaria. sin autem hoc quidem prædicatiuum, illud uero priuatiuū sit, quando priuatiuum quidem sit necessarium, & conclusio erit necessaria, quando autem prędicatiuum non erit necessaria. Sint enim primum ambę prædicatiue propositiones, & A & B omni C insit, necessarium uero sit. A C, quoniam igitur B omni C inest, & C alicui B inerit, eo ꝙ uniuersale secundum partem conuertitur. quare, si oī C inest A ex necessitate, & C alicui B, necessariū est A alicui B inesse. nam B sub C est. fit igitur rursus prima figura.

Animal

Coniugatio ex maiori de neceſſario minori de ineſſe vtriſque vniuerſalibus prædicatiuis eſt vtilis.

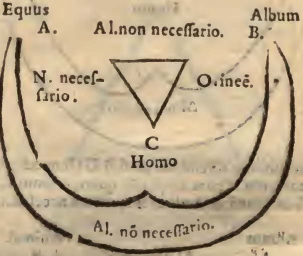
Conſimiliter oſtendetur, & ſi B C eſt neceſſariũ cõuertitur enim C cum aliquo A: quare, ſi omni C B ex neceſsitate ineſt: & A alicui B inerit ex neceſsitate.

Oppoſita prçcedẽtis

Rursus sit A C quidem priuatiuum : B C vero affirmatiuum: priuatiuum autem necessarium. Quoniā igitur conuertitur affirmatiuum,erit C alicui B: A vero nulli C ex necessitate : neque B alicui inerit A ex necessitate.nam B sub C est.

Cōiugatio ex maiori de necessario minori de inesse. vniuersalibus altera affirmatiua, altera negatiua.

Conclusio sequitur partē deteriorem.

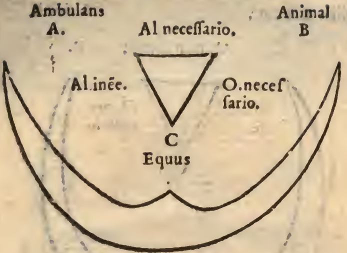
Si autem sit prædicatiuum necessarium, non erit conclusio necessaria. Si enim B C prædicatiuum & necessarium: A C vero priuatiuum, & non necessarium quoniam igitur conuertitur affirmatiuum, inerit & C alicui B ex necessitate. quare, si A nulli C:C vero alicui B: A alicui B non inerit: sed non ex necessitate. ostensum est enim in prima figura, & quod priuatiua propositione non necessaria existente, neque conclusio erit necessaria.

Præcedentis opposita quo ad modos.

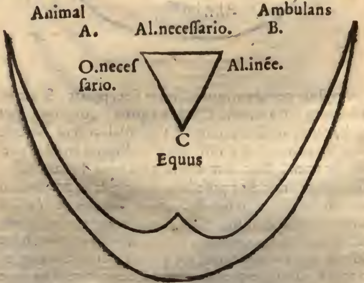
Amplius per terminos planum fieri possit. Si enim A bonum: B animal: C vero equus. contingit igitur bonum, nulli equo inesse: animal autem necesse omni equo inesse: sed non necesse aliquod animal non esse bonum, siquidem contingit omne bonum esse. Sin autem non hoc possibile, sed vigilare, aut dormire, terminum ponendum. omne nanque animal horum est susceptiuum. Si igitur termini vniuersaliter ad medium sint, dictum est quando erit conclusio necessaria. Si vero hic quidem vniuersaliter, ille autem in parte, vtrisque prædicatiuis existentibus, si vniuersale necessarium & conclusio erit necessaria, demonstratio vero eadem, quæ & prius. conuertitur enim & prædicatiuum in parte. Si itaque necesse est B omni C inesse: A vero sub C est: necesse est B alicui A inesse: sed si B alicui A, & A alicui B inesse necessarium. conuertitur enim.

Coniugatio ex maiori de inesse minori necessaria particulari affirmatiua.

Sitr,& si A C sit necessariū vl̃r existēs, nā B sub C ęst.

Superiori opposita ex propositionū quātitate.

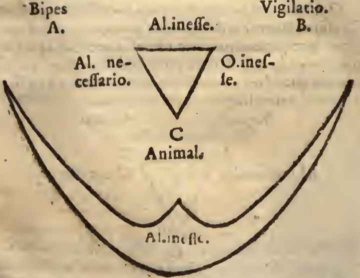
Si vero qđ in parte necessariū est,nō erit cōcl̃o necessaria. Sit.n.B C in ꝑte & necessariū:A vero oī C insit, nō tñ ex necessitate: cōuersio igit B C prima efficit figura:& vl̃is q̄dē propō necessaria,q̄ aūt in ꝑte necessaria. sed cū ita se habeant propōnes,nō erat cōclusio necessaria:

ceſſaria: quare nec in his. Ampliꝰ & ex terminis manifeſtũ. ſit.n. A qdē vigilatio: B bipes. ĩ quo āt C aĩal B igiť alicui C necēe ē inēe. A vero ipſi C cõtigit: & A ipſi B ń neĉiũ: nõ.n.necēe ē aliquē bipedē dormiř vř vigilare.

Coniugatio ex maiori de ineſſe, minori neceſſaria affirmatiua particulari.

Similiter autem & per eoſdem terminos oſtēdetur, & ſi A C ſit in parte & neceſſarium.

Superiori oppoſita ex propoſitionum quantitate.

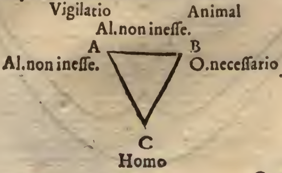
Si vero hic quidem terminorũ sit prædicatiuus, ille autem priuatiuus, quando vniuersale priuatiuum sit & necessarium, & conclusio erit necessaria. Si enim A nulli C ex necessitate contingit: B vero alicui C inest, necesse est A alicui B non inesse.

Coniugatio ex minori negatiua, de necessario vniuersali & minori pticulari affirmatiua de inesse.

Quando autem affirmatiuum necessarium positum sit vniuersaliter existens, aut in parte, aut priuatiuum secundum partem non erit cõclusio necessaria: sed alia quidem eadem quæ & in prioribus, dicemus. Termini vero quando sit vniuersale prædicatiuum necessariũ vigilatio, animal, homo medium homo.

Coniugatio ex maiori particulari affirmatiua de inesse, minori affirmatiua vniuersali de necessario.

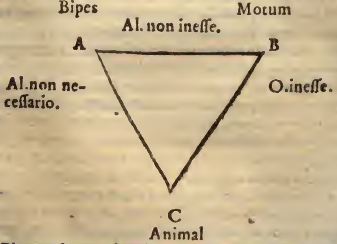
Quando

Quando autem in parte prædicatiuum sit necessarium, vigilatio, animal, album. necesse nanque est animal alicui albo inesse: vigilatio autẽ contingat nulli: & non necesse alicui animali non inesse vigilationem.

Coniugatio ex mari negatiua vniuersali de inesse, minori affirmatiua particulari de necessario.

Sed quando priuatiuum in parte existens necessarium sit, bipes, motum, animal, medium animal.

Coniugatio ex maiori negatiua particulari de necessario, minori affirmatiua vniuersali de inesse.

Planum itaq; ꝙ inexistendi syllogismus nõ est, nisi vtræque sint propositiones inexistentes: sed necessarij

est,& cum altera solū sit necessaria. In vtrisque vero, & cum prædicatiui & cum priuatiui syllogismi sint,necesse alteram propositionem esse similem conclusioni. dico autem similem,si inexistens,inexistentem,si autē necessaria, necessariam. Quare & hoc manifestum, ꝙ non poterit conclusio, aut necessaria, aut inexistēs esse, nisi accipiatur necessaria,aut inexistens propositio. De necessario itaque quomodo sit, & quam habet ad inexistens differentiam, dictum est quasi sufficienter.

De contingenti, & propositionum secundum contingens conuersionibus. Cap. 13.

DE contingenti vero post hæc dicamus, quando & quomodo, & per quæ erit syllogismus. Dico autem contingere & contingens,quod cum non sit necessarium, si tamen ponatur inesse, nihil erit propter hoc impossibile: nanque necessarium æquiuoce contingere dicimus. Quod autem hoc est contingēs, manifestum & ex negationibus,& affirmationibus oppositis. *nam non contingit inesse,& impossibile inesse,& necesse non inesse,aut eadem sunt,aut consequentia seinuicem, quare & opposita his contingit esse, & non impossibile inesse, & non necesse non inesse, aut eadem sunt, aut consequentia seinuicem: de omni enim affirmatio aut negatio: erit igitur contingens non necessarium,& non necessarium contingens. Accidit autem omnes,quę secundum contingens sunt, ꝓpositiones conuerti inter se: dico autem non affirmatiuas cum negatiuis, sed quæcunque affirmatiuam habent figuram,secundum oppositionem. vt contingere inesse,cum eo quod est contingere non inesse.& omni contingere,cum eo quod est, nulli contingere, vel nō omni; & alicui cum eo, quod est, alicui non. eodem autem modo & in aliis. Quoniam enim quod est contingens non est necessarium: non necessarium vero possibile est non inesse planū, quod si contingit A inesse B,contingit & nō inesse, & si omni cōtingit inesse, & omni

*lege secū do Periher menias. cap.3.

& omni contingit nō inesse. Similiter autem & in affirmationibus in parte: nanque eadem demonstratio. verum tales oppositiones affirmatiuæ sunt,& non priuatiuæ. Contingit enim ad similitudinem ipsius esse ordinatur, quemadmodum dictum est prius. Determinatis vero his rursus dicimus, quod contingere secundum binos dicimus modos. Vno quidem quod vt plurimum fit,& deficit necessarium. vt canescere hominē vel augeri, vt minui, vel omnino quod aptum natum est esse. hoc enim non cōtinuum quidem habet necessarium, eo quod non semper est homo, existente tamē homine aut ex necessitate, aut in pluribus est. Aliud, autē infinitum: quod & fit & non fit possibile: vt ambulare animal, aut ambulante motum terræ fieri, aut omnino quod a fortuna fit, nil.n. magis aptum est natum, quam in contrarium. Conuertitur itaque & secūdum oppositas propōnes vtrunq; contingentiū, nō tamen eodē modo: sed quod natū est esse cum eo, quod est, non ex necessitate inesse: sic enim contingit non canescere hominē. infinitum aūt cum eo, quod est, nihil magis sic quā illo mō se habere, aut habitū ire. sciētia vero ac syllogismus demonstratiuus de ipsis quidē infinitis nō est, eo ꝙ inordinatum est medium. de apte vero natis est & fere rationes & cōsiderationes fiunt de sic contingentibus, de illis autem accidit quidem fieri syllogismum, non tamen cōsueuerunt quæri. Hęc igitur magis determinabuntur in sequentibus. Sed nunc dicamus, quādo & quomodo, & quis erit sylllogismus ex contingentibus proopositionibus.

Supra in c.4. aut in lib. Perihermen.

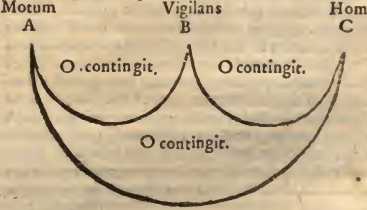
De syllogismis ex ambabus de contingenti in prima figura. Cap. 14.

QVoniam autem contingere hoc huic inesse dupliciter erit accipere: aut enim cui inest hoc aut cui contingit. ipsum inesse: A nanque contingere, de quo B, horum alterum significat: aut de quo dicitur B, aut de quo cōtingit dici. A vero de quo

B, vel

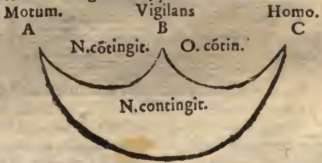
B, vel A contingit, omni B, nihil differt: manifestũ igitur, quòd bifariam dici posset, A contingere omni B inesse. Primum igitur dicamus, si de quo C, contingit B, & de quo B cõtingit A, quis erit & qualis syllogismus: sic enim & propositiones vtræque sumuntur secundũ contingere: cum vero de quo B inest A contingat: illa quidem inexistens, illa autem contingens. Quare ab ijs, quæ consimilis sunt figuræ, incipiendum quemadmodũ & in alijs. Quando itaque A omni contingat B: & B omni C: erit syllogismus perfectus, ꝙ A omni C contingit inesse. Hoc autem manifestum ex definitione: contingere nanque omni inesse sic dicebamus.

Coniugatio prima ambabus vniuersalibus affirmatiuis ex cõtingenti.

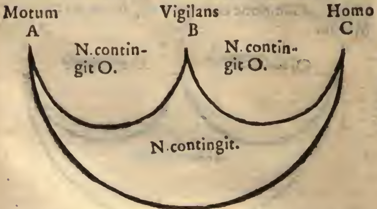
Similiter autem & si A quidem contingit nulli B: B vero cõtingit omni C. ꝙ A contingit nulli C. nam de quo B contingit, A non contingere, hoc erat nullum omittere contingentium, quæ sub B.

Secunda vtilis eiusdem generis.

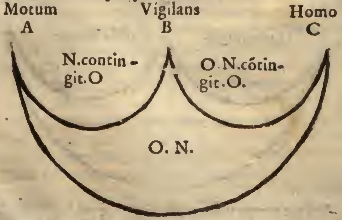
Cum

Cum vero A omnis B contingat, B vero nulli contingat C, per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus, conuersa autem B C secundum contingere, idem erit, qui prius. nam, quoniã contingit B nulli C inesse, contingit & omni inesse. hoc autem dictum est prius. quare si B quidem omni C, A vero omni B rursus idem efficitur syllogismus.

Tertia ob minóris cõuersionẽ.

Consimiliter & ad vtrasque propositiones negatio ponatur cum eo, quod est contingere, dico autem, vt si A nulli contingit B, & B nulli C, per sumptas enim propositiones nullus fit syllogismus, conuersis vero, rursus idem erit qui prius.

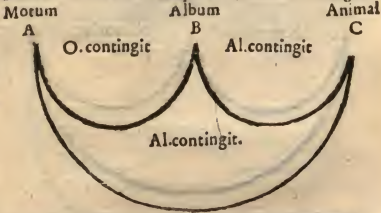

Quarta vtilis per vtriusque propositionis conuersionem.

Manife-

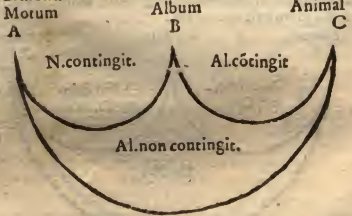
Manifestum est igitur, q negatione posita ad minus extremũ, vel ad vtrasq; propões, aut nõ fit syllogismus, aut fit quidem sed non perfectus: ex conuersione nanque concluditur necessarium. Sin autem hæc quidem propositionum vniuersaliter accepta sit, illa vero in parte, vniuersali posita ad maius extremum, syllogismus erit perfectus. Nam si A omni contingit B: B autem alicui C: A alicui C contingit. hoc aũt manifestum ex diffinitione eius, quod est, de omni cõtingere.

Secunda vtilis eiusdem generis.

Rursus, si A contingit nulli B: B autem alicui C contingit inesse, necesse est A cõtingere alicui C non inesse demonstratio autem eadem.

Tertia vtilis coniugatio.

Si vero propositio in parte priuatiua sumatur, vniuersalis autem priuatiua, positione vero consimiliter

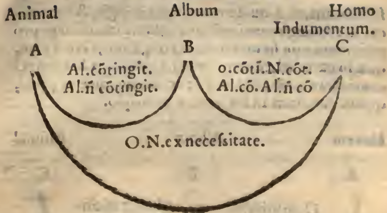
se habeant, vt, A quidem omni B cõtingit, B vero alicui C contingit non inesse, per assumptas quidem propositiones non fit manifestus syllogismus, verũ si eam, quæ in parte est, cõuerterimus, & ponamus B Alicui C contingere inesse, eadem erit conclusio, quæ & prius, quemadmodum in his, quæ a principio.

Quod si quæ ad maius extremum in parte sunt ea quæ vero ad minus vniuersaliter, siue vtræque affirmatiue sumantur, siue priuatiue, siue non consimilis figuræ, siue vtræque indefinitæ, aut secundum partem, nullo modo erit syllogismus. Nihil enim prohibet, B transcendere A: & non prædicari de æquis, in quo autem B transcendit A, accipiatur C. huic enim neque omni, neque nulli, neque alicui, neque non alicui contingit A inesse, si quidẽ conuertuntur propositiones, quæ secundũ contingere, & B pluribus contingit quam A inesse. Amplius & ex terminis planum, ita nanq; se habentibus propositionibus, primum vltimo & nulli cõtingit, & omni ex necessitate inesse. Termini vero cõmunes omnium, quòd ex necessitate insit, animal, albũ, homo, quòd non contingat, animal, album indumentum.

Animal

Exemplũ commune omniũ inutilium.

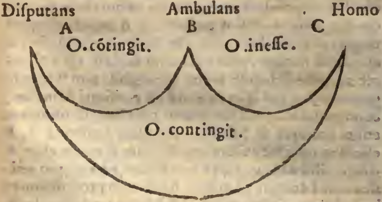

Manifestum igitur, quod hoc modo se habẽtibus terminis nullus fit syllogismus. Aut enim existendi, aut ex necesſitate, aut contingendi omnis est syllogismus. ꝙ quidem inexistendi ac necessarij non fit, planum, affirmatiuus.n.priuatiuo tollitur, priuatiuus autẽ affirmatiuo. superest igitur, vt contingendi sit, hoc autem imposſibile, ostensum enim est, ꝙ ita terminis se habẽtibus, & omni postremo necesse est primum, & nulli cõtingit inesse. quare esse non posset cõtingendi syllogismus, necessarium nanque non erat cõtingens. Manifestum itaque, & ꝙ si vniuersaliter termini extiterint in contingẽtibus propositionibus semper fit syllogismus in prima figura, siue sint prædicatiui, siue priuatiui, verum ex prædicatiuis quidem perfectus, ex priuatiuis autem imperfectus. Oportet autem contingere sumere non in necessarij, sed secundum dictam determinationem. plerunque autem latet, quod tale est.

Mistio contingentis & inexistentis in prima figura. Cap. 15.

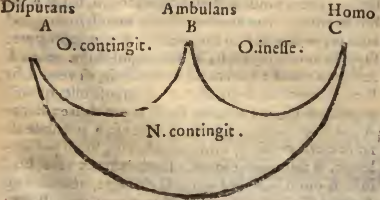
SInautem propositionum hæc quidẽ inesse, illa vero sumatur contingere, quando quæ ad maius est extremum contingere significet, & perfecti omnes

erunt syllogismi, & contingentis s͠m dictam determinationē,cum vero quę ad minus,& imperfecti omnes, & priuatiui syllogismi contingentis,non secūdum determinationē,sed eius,quod est nulli, aut nō omni ex necessitate inesse.Si.n.nō omni, aut nulli ex necessitate cōtingere dicimus,& nulli & nō omni inesse.Cōtingat nanque A oī B:B vero omni C ponatur inesse,qm̄ igitur C est sub B:omni aūt B contingit A, manifestū ꝙ & C omni cōtingit A, fit itaq; ꝑfectus syllogismus.

Prima con iugatio ex conting.& inesse, con cludēs cōtingens.

Sit aūt & si A B ꝓpō extiterit priuatiua: B C vero affirmatiua, & A C quidē cōtingere: B C aūt inesse accipiatur,perfectus erit sylls,ꝙ A cōtingit nulli inesse.

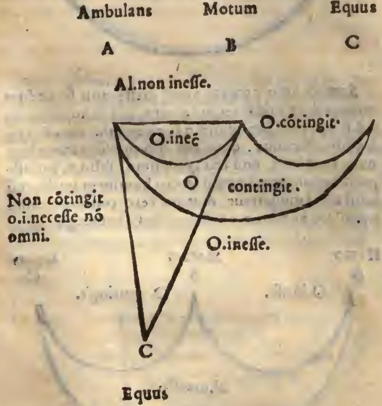
Secūda cō iugatio idē cōcludens.

Quod

Quod igitur si inexistēs ad minorē ponatur extremitatem, perfecti fiant syllogismi, manifestum. Sed quòd dum econtrario se habeat, erunt, syllogismi, per impossibile monstrandum. simul autem clarū erit, & quòd imperfecti, nam ostensio non est ex sumptis propositionibus. Primum autem dicendum est, quod si dū A fuerit, necesse est B esse, & dū possibile A extiterit, possibile erit & B ex necessitate. Si enim ita se habentibus in C quo quidē A possibile, in quo autē B impossibile, si igitur possibile sit quidē quando possibile esse fiat, impossibile vero, quando impossibile nō vtique fiet, simul autē si A possibile, & B impossibile, contingeret vtiq; A, fieri posse sine B. si vero factū esse, & esse, factū nanque, quando factum fuit, est. verū oportet accipere possibile atque impossibile non solum in generatione, sed & in eo quod est verificari & inesse, & quotcūq; modis aliter dicitur possibilē: in omnibus enim similiter se habebit. Amplius existente A, B esse, non oportet existimare. tāquam si vnum esset A B fore, nihil nanque est ex necessitate, vno aliquo existente, sed duobus ad minus, sicuti cum propositiones ita se habeat, veluti dictum est secundum syllogismū. nam, si C de D autem de F & C de F ex necessitate, & sit vtrūque possibile, & conclusio erit possibile. Quēadmodum ergo si quis ponat A quidem propositionē B vero conclusionem, euenire posset non solū A necessario existēte simul & B esse necessarium, sed & possibili possibile. Hoc autem ostensio manifestum, quod falso supposito, & non impossibili, & conclusio ꝑpter suppositionem falsa erit, & non impossibilis. veluti si A falsum quidē est, nō tamē impossibile, cū vero A sit B est, & B erit falsū quidē, non tn̄ impossibile, quoniā monstratū est, ꝙ existente B est, & possibili existente A erit B possibile, suppositum autē est, A possibile esse, & B erit possibile. si.n.impossibile, simul possibile erit, & impossibile idem. Determinatis vero his, insit A omni B, B autē omni C cōtingat, necesse itaq; A omni C cōtingere inesse. Non.n.contingat, B vero

omn

omni C ponatur inesse, hoc falsum quidem, non tamē impossibile. si itaque A non contingit omni C, B vero omni inest C, A non omni B contingit. fit enim syllogismus per tertiam figuram. verum suppositum fuerat omni contingere inesse. necesse igitur A omni C contingere. falso enim supposito & non impossibili, quod accidit est impossibile.

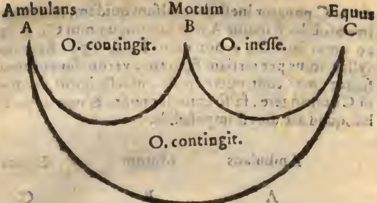

Tertia coniugatio cō cludēs contingēs qua per impossibile demōstratur in tertia figura.

Possibile est autem & per primam figuram facere impossibile, ponentes: B inesse ipsi C. Si enim B omni C inest. A vero omni B contingit, & C omni cōtingere vtique A, sed fuerat suppositum non omni contingere.

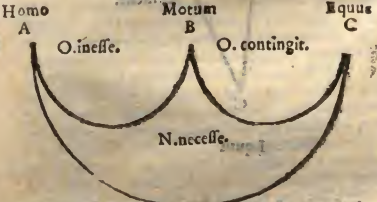
N Ambulans

Eiusdem ostēsio p primam figuram.

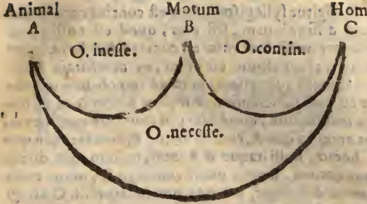
Sumere vero oportet omni inesse non secundum tempus determinantes, puta nunc, aut in hoc tēpore, sed simpliciter, per huiusmodi.n.propositiones & syllogismos facimus. quoniam si propositio secundum nunc accipiatur, non erit syllogismus nihil.n. fortasse prohibet, aliquando omni moto hominem inesse, vt si nihil aliud moueretur. motum vero contingit omni equo, sed hominem nulli equo inesse contingit.

Syllogismus probās propositionē de inesse sumendi esse simpliciter.

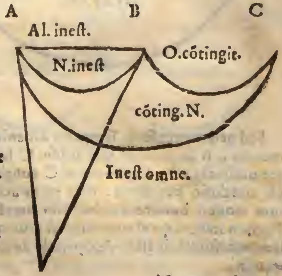
Præterea sit primum animal, medium motum, vltimum vero homo. propositiones itaque consimiliter se habebunt, conclusio vero erit necessaria non contingens ex necessitate enim homo animal.

Animal

Secundus idem probans.

Manifestum igitur quod vniuersale accipere oportet simpliciter & non tempore determinãtes. Rursus sit priuatiua vniuersaliter propositio A B: & sumptũ sit A inesse nulli B: B vero omni cõtingat C inesse. his itaque positis, necesse est A contingere nulli C inesse. Non.n.contingit & B ponatur inesse C, quemadmodũ prius: necesse est igitur A alicui B inesse. fit.n. syllogismus per tertiam figuram. hoc aũt impossibile. quare contingeret vtique A nulli C inesse. falso enim posito & non impossibili, impossibile est quod accidit.

Non cõtingit nulli.i. necesse alicui.

Quarta cõtingit nulli.i.ex necessitate.

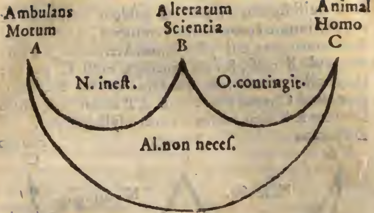
Hic igitur syllogismus non est contingentis secundum diffinitionem, sed eius, quod est nulli ex necessitate inesse. hæc enim est contradictio factæ suppositionis: suppositum est enim, ex necessitate A alicui C inesse, syllogismus vero ad impossibile oppositæ est contradictionis. Amplius autem & ex terminis manifestum, quod non erit conclusio contingens. Sit enim in quo A, coruus in quo B, discurrens, in quo C homo. nulli itaque B A inest, nullum enim discurrens coruus. B vero omni contingit C, omni enim homini discurrere, sed A ex necessitate nulli C nō igitur conclusio contingens.

Ex prædicta cõiugatione non cõcludi verum contingens.

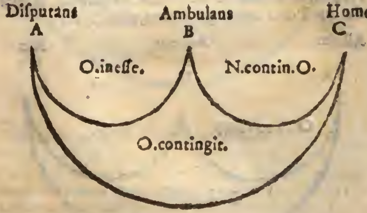
Sed neque necessaria semper. Sit enim A quidem motum, B scientia in quo autem C homo. A igitur nulli inerit B, B vero omni C contingit, & non est conclusio necessaria. non enim necesse est nullum moueri hominem, sed non necesse aliquem. Planum itaque, quod conclusio est eius quod est nulli ex necessitate inesse. Accipiendi vero melius sunt termini.

Ambulans

Ad idem modus ſecundus.

Sed ſi priuatiuum ad maiorem ponatur extremitatem contingere ſignificans, ex ipſis quidem acceptis propoſitionibus, nullus erit ſyllogiſmus: conuerſa aũt ſm contingere propoſitione, erit quemadmodum in prioribus. inſit.n. A omni B: B vero contingat nulli C: ſic igitur ſe habentibus terminis, nihil erit neceſſariũ. ſi autem conuertatur B C, & ſumatur B omni C con tingere, fit ſyllogiſmus quemadmodum prius. nã conſimiliter termini poſitione ſe habebunt.

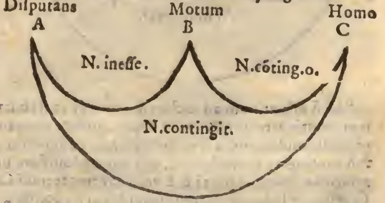

Quinta cõiugatio cõcludens cõtingens p minoris cõuerſionẽ.

Sed eodem modo & cum priuatiua extiterint vtraque interualla, ſi A B quidẽ non inſit: B vero cõtinge-

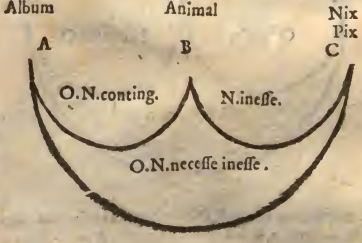
se C nulli significet: per ipsa quidem accepta nō fit necessarium, sed propositione conuersa, quæ est secūdum contingere, erit syllogismus. Accipiatur. n. A quidem nulli B inesse, B vero contingat nulli C. per hæc igitur nihil necessarium. quod si accipiatur B contingere omni C, quod est verum. A B autem propositio similiter se habeat, rursus idem erit syllogismus.

Sexta coniugatio cō cludens cō tingens p minoris cō uersionem.

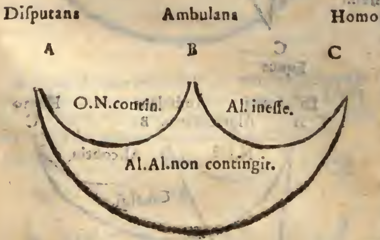
Si vero non inesse ponatur B ipsi C, & nō continge re non inesse, nō erit syllogismus nullo modo neq; cū priuatiua, neq; cum affirmatiua fuerit A B propositio. Termini cōes quòd ex necessitate insit, album, animal nix. quod non contingat, album, animal, pix.

Inutiles.

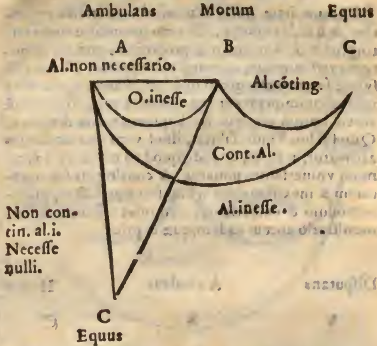
Planum itaq; quod si termini vniuersales extiterint, & hæc inexistens, illa vero propositionum contingens accipiatur: quando propositio, quæ ad minorem extremitatem, contingere accipiatur, semper fit syllogismus: præterquam quod aliquando quidem ex ipsis, nonnunquam vero ex conuersa propositione. quã autem horum vterque, & ob quam causam diximus. Quod si hoc vniuersaliter, illud vero interuallorum accipiatur in parte, quando quod ad maius est extremum vniuersaliter ponatur, & contingens seu negatiuum & inexistens, erit syllogismus perfectus, quemadmodum & vniuersaliter terminis existentibus, demonstratio autem eadem, quæ & prius.

Coniugationes concludentes contingẽs per dictum de omni.

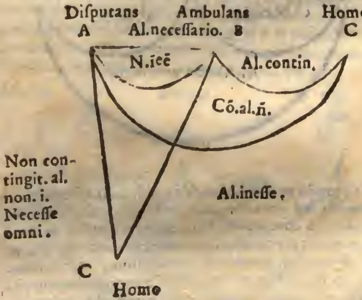

Quando autem vniuersale quidem fit ad maius extremum, sed inexistens nõ contingens, alterum vero in parte, & contingens, seu negatiue, siue affirmatiue ponantur vtræque, siue hæc quidem negatiua, illa vero affirmatiua, omnino erit syllogismus imperfectus. verum hi quidem per impossibile monstrabuntur, illi vero per conuersionem eius, quod est contingere, quemadmodum in præcedentibus.

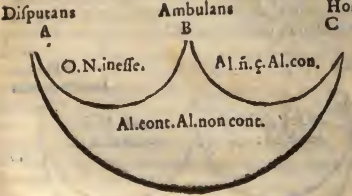
Coniugatio particularis cõcludens cõtingens, q̃ per impossibile ostenditur.

Coniugatio concludens contingens, q̃ pimpossibile ostenditur.

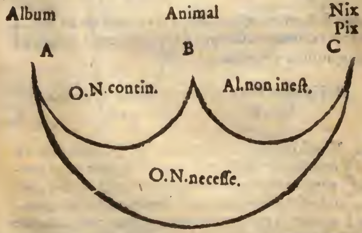

Erit autem syllogismus per conuersionem, & qñ vniuersalis ad maius posita extremũ significet inesse, aut nõ inesse: q̃ vero ĩ parte priuatiua existens contingere accipiat. Vt si A omni quidem inest B, aut non inest: B autem alicui C contingit non inesse, conuersa enim B C secundum contingere, fit syllogismus.

Coniugationes concludentes cõtingens, p minoris conuersionem.

Sed quando quæ secundum partem ponitur non inesse accipiat, non erit syllogismus. Termini quod insit, album, animal, nix: quod non insit, album, animal, pix, per infinitum nanque sumenda est demonstratio.

Particulares coniugationes inutiles.

Si autem vniuersale q̃dem ad minus ponatur extremum,

mum, quod vero in parte ad maius, siue priuatiuum, seu affirmatiuum, vel contingens, aut inexistens quomodocunque, nullo pacto erit syllogismus. Neque qñ in parte, aut indefinitæ ponantur propositiones, seu contingere, accipientes, siue inesse, aut vicissim, neque sic erit syllogismus. demonstratio vero eadem, quæ & in prioribus. Termini communes: quòd insit ex necessitate, animal, album, homo: quòd non contingat, animal, album, indumentum.

Omnium inutilium coniugationum exemplum.

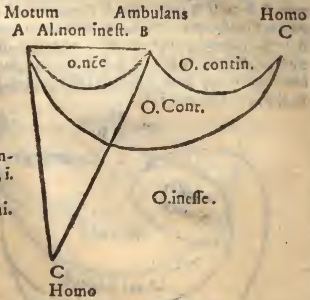

Manifestum est igitur, quòd si vniuersale ad maius ponatur extremum, semper fit syllogismus: si vero ad minus, nullius vnquam.

Mistio necessariæ & contingentis in prima figura. Cap. 16.

QVando autem hæc quidem propositionum ex necessitate inesse, aut non inesse, hæc vero contingere significet syllogismus quidem erit, eodem modo se habentibus terminis, & perfectus quando ad minorem extremitatem ponatur necessarium; Conclusio vero, si termini fuerint pdicatiui, erit eius quod est cõtingere, & non eius qđ est inesse, siue vniuersaliter

uersaliter, siue non vniuersaliter ponantur. sed cum hoc quidem affirmatiuum sit, illud vero priuatiuum, qñ affirmatiuum quidem necessarium sit, eius, quod est contingere, & non eius quod est non inesse, cum vero priuatiuum, & eius quod est contingere non inesse, & noñ inesse, & vniuersaliter, & non vniuersaliter, terminis existentibus. Cõtingere aũt in conclusione eodem pacto accipiendum, quo & in prioribus. Eius aũt, quod est ex necessitate non inesse, nõ erit syllogismus. aliud.n.est non ex necessitate inesse, & ex necessitate non inesse. Quod igitur terminis affirmatiuis existentibus non fit conclusio necessaria, planum. Insit nanq; A omni B ex necessitate, B autem contingat omni C. erit vtiq; syllogismus imperfectus, quòd A contingit omni C inesse. Quod autem imperfectus ex demonstratione manifestum, nam eodem monstrabitur pacto, quo & in prioribus.

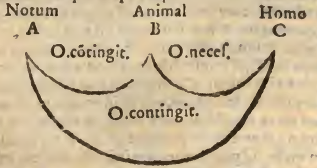
Non contingit. o, i. Necesse non omni.

Prima coniugatio cõcludens cõtingens q̃ per impossibile ostenditur in tertia figura.

Rursus A contingat omni B inesse, B vero omni C insit ex necessitate erit vtiq; syllogismus, quod A omni contingit C inesse, sed nõ quod inest, & perfectus,

non

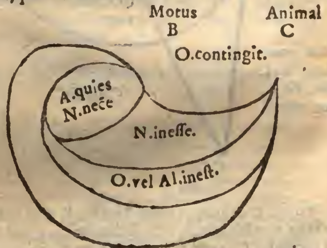
non autem imperfectus, statim nanque perficitur per propositiones quæ A principio.

Secunda concludẽs cõtingens per dictum de omni.

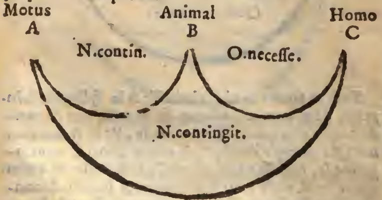
Si autem non consimilis figuræ propositiones extiterint, sit primum priuatiua necessaria, & A quidem nulli contingat B ex necessitate, B vero omni C contingat, necesse est, A nulli C inesse. ponatur enim inexistens aut omni, aut alicui: B vero supponebatur nulli contingere: Quoniam itaque conuertitur priuatiuum, & B nulli A contingit, A vero omni C, aut alicui ponitur inesse, quare nulli, aut non omni contingeret B inesse, supponebatur autem A principio omni contingere. Manifestum autem & quoniam eius quod est contingere non inesse, efficitur syllogismus, siquidem & eius, quod est non inesse.

Tertia concludens de inesse quæ per impossibile ostenditur in prima figura.

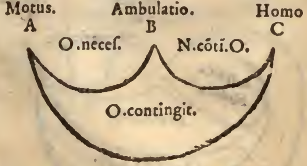
Rursum

Rursum sit affirmatiua propositio necessaria, & A quidem contingat nulli B inesse, B vero omni C insit ex necessitate, syllogismus itaque erit perfectus, sed non eius, quod est non inesse, sed eius quod est contingere non inesse. nanque propositio sic accepta fuit, quę est ad maiorem extremitatem. Et ad impossibile non est ducere. si enim supponatur, A nulli C inesse positũ est autem, A: B, nulli contingere inesse, nihil accidit propter hæc impossibile.

Quarta cõcludẽs cõtingens ꝑ dictum de nullo.

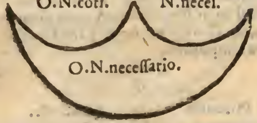
Si vero ad minus extremum ponatur priuatiuum, quando contingere quidem significet, syllogismus erit per conuersionem, quemadmodum in prioribus.

Quinta cõcludens contingẽs per cõuersionem.

Quando autem non contingere, non erit; neque quando ambo ponantur priuatiua, non sit autem contingens, quod ad minus. Termini autem inesse quidem

dem, album, animal, nix: non inexistendi, album, animal, pix.

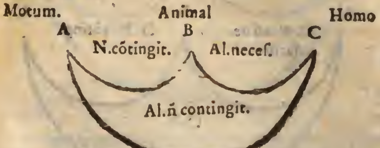
Inutilis.

Eodem autem modo ſe habebit & in ſyllogiſmis in parte, nam cum priuatiuum ſit neceſſarium & concluſio erit eius quod eſt non ineſſe. Vt ſi A quidem nulli B contingit ineſſe, B, A, autem alicui C contingit ineſſe, neceſſe eſt A, alicui C, non ineſſe. Si enim omni ineſt, nulli vero B contingit, & B nulli A contingit ineſſe. Quare ſi A quidem omni C ineſt, B vero nulli C contingit, verum ſuppoſitum fuerat alicui contingere.

Particularis cõiugatio concludens cõtingens, p impoſsibile oſtenſa.

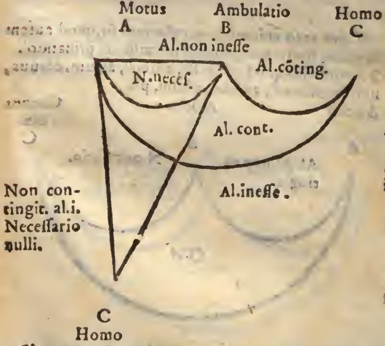

Sed cum particulare affirmatiuum, quod est in syllogismo priuatiuo, necessarium sit vt B C. aut vniuersale in prædicatiuo. vt A B non erit eius, quod est inesse syllogismus. demonstratio vero eadem, quæ & in prioribus.

Prima intus.

Coniugatio concludens contingens p dictum de nullo.

Tertia cōcludens cōtingens p alicui non inesse.

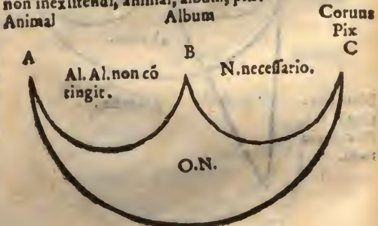
Si autem vniuersale quidem ponatur ad minus extremum, aut affirmatiuum, aut priuatiuum cōtingens

quod auté in parte necessarium ad maius extremum, non erit syllogismus. Termini eius, quod est inesse de necessitate, animal, album, homo. non inexistendi autem, animal, album, indumentum.

Prima inutilis.

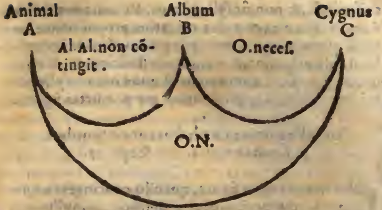
Cum vero vniuersale necessarium sit, quod autem in parte, contingens, vniuersali existente priuatiuo. Termini eius quod est inesse, animal, album, coruus, non inexistendi, animal, album, pix.

Secunda inutilis.

Si vero affirmatiuũ fuerit inesse quidẽ, aĩal, albũ, cygnus, vero quod est non contingere, aĩal, album, nix.

Animal

Tertia inutilis.

Neque quando indefinitę sumuntur propositiones aut vtræque secundum partem, neque sic erit syllogismus. Termini communes inexistendi, animal, album, homo: non inexistendi, animal, album, inanimatum. nanque animal alicui albo: & album inanimato alicui, & necessarium inesse, & non contingit inesse. Et in eo quod est contingere similiter. quare ad omnia termini sunt vtiles.

Quarta inutilis.

Manifestum est igitur ex dictis, ꝙ terminis consimiliter se habentibus, in eo quod est inesse, & in necessariis,

cessariis, fit, & non fit syllogismus. Veruntamen secundum inesse quidem posita priuatiua propositione eius quod est contingat, erat syllogismus, secundū necessariū autē priuatiua, & eius, quod est cōtingere, & eius, quod est inesse. Palam autem & quod omnes syllogismi imperfecti, & ꝙ perficiuntur per prædictas figuras.

De syllogismis ex ambabus contingentibus in secunda figura. Cap. 17.

IN secunda autem figura, quando contingētes quidem vtræque accipiuntur propositiones, nullus erit syllogismus, seu prædicatiue, siue priuatiue ponatur vel vniuersaliter, aut secundum partem. Cum vero hæc inexistere, illa autem significet contingere, si affirmatiua quidem significat inexistere, nūquam erit, sin autem vniuersaliter priuatiua, semper. Eodem modo & cum hæc propositionum ex necessitate, illa contingere accipiatur. Oportet autem & in his accipere in conclusionibus contingens, quemadmodum in prioribus. Primum igitur ostendendum quod non conuertitur contingens priuatiuum, vt si A contingit nulli B. non necesse est & B contingere nulli A. Ponatur enim hoc, & contingat B nulli A inesse. quoniam itaq; conuertuntur contingentes affirmationes cum negationibus, & contrariæ & oppositæ. B vero cōtingit nulli A inesse: manifestum quod & omni A contingere posset B: inesse sed hoc falsum. non enim si hoc huic omni contingit, & hoc huic necessariū, quare nō conuertitur priuatiuum. Amplius autem nihil prohibet. A quidē contingere nulli B, B vero alicui A ex necessitate non inesse. vt album omni homini contingit non inesse, & inesse. hominem autem non verum dicere, quod cōtingit nulli albo. pluribus. n. ex necessitate non inest, necessarium aūt non erit cōtingēs. Sed nec ex impossibili mōstrabit cōuerti. veluti si qs existimaret, qm falsum est B cōtingere nulli A inesse, verum non contingere affirmatio nanque & negatio. Si autem hoc verū, B ex necessi-

necessitate inesse alicui A: quare & A alicui B sed hoc impossibile. non enim si B, non contingit, nulli A necesse est A, alicui B, inest, namque *non contingere nulli dicitur dupliciter vnū, si ex necessitate alicui inest, alterum, si ex necessitate alteri non inest. nam quod ex necessitate alicui eorum quæ sunt A, non inest, non est verum dicere, quod omni contingit nō inesse, quemadmodum neq; quod alicui inest ex necessitate quod omni contingit inesse. Si itaque quispiam censeret, propterea quòd nō cōtingit C omni D inesse, ex necessitate alicui ipsum nō inesse, falso acciperet, omni.n. inest, si fortasse cōtingat, sed quoniam quibusdā ex necessitate, inest, ob hoc dicimus, non omni contingere: quare huic quod est contingere omni inesse, opponitur & ex necessitate alicui inesse, & ex necessitate alicui non inesse. similiter autem & ei quod est nulli contingere. Manifestum igitur, quod ad sic contingens, & non cōtingens quemadmodū in principio determinauimus, non solum ex necessitate alicui inesse, sed & ex necessitate alicui non inesse sumēdum. hoc autē sumpto nil accidit impossibile, quare non fit syllogismus. Manifestum itaque ex dictis, quod nō conuertitur priuatiuū. Hoc autem monstrato, ponatur A nulli quidem B contingere: C vero omni. per conuersionem igitur nō fit syllogismus, dictū est.n. quòd nō conuertitur talis propositio. Sed neque per impossibile. si nanque ponatur B omni C, contingere inesse, nihil accidit falsi. contingere.n. posset A ipsi C & omni, & nulli inesse. Sed si omnino est syllogismus, planū, quod eius quod est contingere vtique esset propterea quòd neutra propositio sumpta fuit in eo quod est inesse. & iste aut affirmatiuus, aut priuatiuus. Neutro autē modo possibile est. si affirmatiuus quidem ponatur, monstrabitur per terminos, quod nō contingit inesse, si vero priuatiuus, quòd conclusio non contingens est, sed necessaria. Sic enim A quidem album, B homo, in quo C equus. A itaque album contingit huic quidem omni, illi vero nulli, sed B ipsi C neque inesse cōtingit, neque nō inesse

*a l. necesse est inesse alicui solum, sed & ex necessitate non omni nanque.

esse. quod igitur inesse non possibile est, manifestũ, nul lus. n. equus homo. sed neq; contingere non inesse: necesse nãq; nullũ equũ hoĩem esse, necessariũ aũt nõ, erat contingens. non itaq; fit syllogismus. Itidem aũt mõstrabitur, & si econuerso positum fuerit priuatiuum.

Inutiles ad concludendũ contingens.

Et si vtræque affirmatiuæ acceptæ fuerint aut priuatiuę, per eosdem nãque terminos erit demõstratio.

Inutiles modi.

Et quãdo hęc vniuersaliter, illa in parte, aut vtræq; secundum partem, aut indefinitę, aut quotcunque modis aliter contingit trãsumere propositiones. semper enim erit demonstratio per eosdem terminos.

Album

Inutiles modi.

Planum itaque ꝙ ſi vtræque propoſitiones ſecundũ contingens ponuntur, nullus fit ſyllogiſmus.

Miſtio inexiſtentis, & contingentis in ſecunda figura. Cap. 18.

SI autem hæc inexiſtente, illa vero contingere ſignificet, ſi prædicatiua ponatur inexiſtere priuatiua autem contingere, nullus erit ſyllogiſmus: neque dũ vniuerſaliter neq; dum in parte termini accipiuntur. demonſtratio vero eadem, & per eoſdem terminos.

Inutiles modi & vniuerſales.

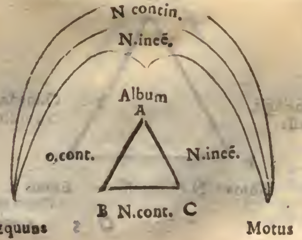
Quando autem affirmatiua quidem contingere, priuatiua autem inexiſtere, erit ſyllogiſmus. Sumatur.n. A B nulli ineſſe: C vero omni contingere: conuerſo itaque priuatiuo, B A nulli inerit: ſed A omni C contingit: fit igitur ſyllogiſmus, quòd contingit B nulli C per primam figuram.

Prima coniugatio cōcludens cōtingens æquiualēter ipſi ineſſe.

Conſimiliter autem & ſi ad C ponatur priuatiuum.

Scda idem cōcludens.

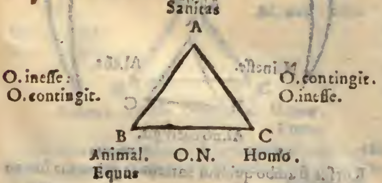
Cum vero vtræque sunt priuatiuæ, significet autem hæc quidem non inesse, ille vero contingere non inesse, per ipsa quidem assumpta nihil accidit necessariū: sed conuersa propositione quę est secundum contingere, syllogismus efficitur, quod B nulli C contingit inesse, quemadmodum in prioribus. erit enim rursum prima figura.

Tertia idē cōcludens, & in qua cōuertitur cōtingens.

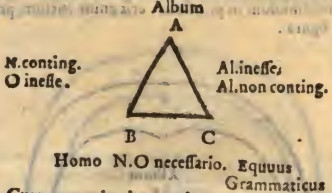
Si vero vtræque ponantur prædicatiuæ, non erit syllogismus. Termini, quòd insit, sanitas, animal, homo: quod non insit, sanitas, equus, homo.

Inutiles modi.

Eodem autem modo se habebit & in syllogismis in parte. Cum enim affirmatiuum sit inexistens, aut vniuersaliter, aut in parte aceptum, nullus erit syllogismus. Hoc autem consimiliter, & per eosdem monstratur terminos, quibus & prius.

Particulares & inutiles modi.

Cum vero priuatiuum, erit per conuersionem, quẽadmodum in prioribus.

Modus vtilis qui maioris cõuersione reducitur ad primam figuram.

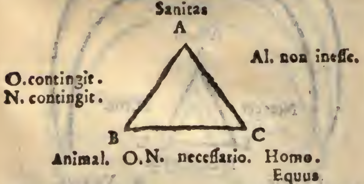
Rursus si ambo quidem interualla priuatiua sumantur,

tur, vt autem, quod non inexistere, ex ipsis quidē propositionibus non erit necessarium, sed conuerso eo, quod est contingere, quemadmodum in prioribus, erit syllogismus.

Modus vtilis qui cōuersione cōtingētis ad primā figuram reducitur.

Si vero priuatiuum quidem inexistens sit, sed in parte acceptum, non erit syllogismus: siue affirmatiua, siue priuatiua, altera fuerit propositio.

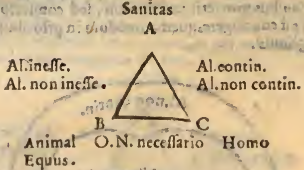

Modi inutiles.

Neq; quando vtræque indefinitæ sint acceptæ, aut negatiue, aut affirmatiue, vel secundum partem. Demonstratio

monstratio vero eadem,& per eosdem terminos.

Inutiles modi.

Mistio necessarij contingentis in secunda figura. Cap. 19.

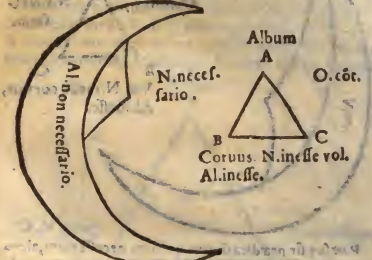
VErum si hæc quidem propositionum ex necessitate illa vero contingere significet, priuatiua existente necessaria, erit syllogismus; non solũ quòd contingit non inesse, sed qm̃ non inest: affirmatiua autem non erit. Ponatur.n. A B nulli ex necessitate inesse: C vero omni contingere: conuersa igitur priuatiua,& B A nulli inerit, sed A C omni contingit: fit igitur rursus per primam figuram syllogismus, quòd B nulli C. contingit inesse.

Prim⁹ modus concludens cótingens quod æquiualet inesse.

Simul autem manifestũ, quòd B nulli C inest. ponatur enim inesse, igitur si A B nulli contingit, B vero inest

ineſt alicui C, A alicui C non contingit, ſed omni ſupponebatur contingere.

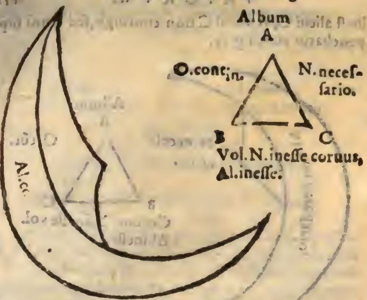
Eiuſdem oſtenſio ꝑ impoſsibile.

Eodē pacto mōſtrabit & ſi ad C ponatur priuatiuum.

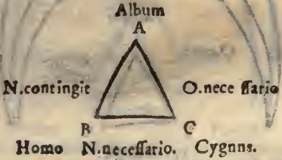
Secundus modus eiuſdem cōcludens ꝙ primus,

Ostensio eiusdem per impoßibile.

Rursus sit prædicatiuum quidem necessarium, alterum vero priuatiuum & cōtingēs: & A contingat nulli B: C vero omni insit ex necessitate: sic itaque se habentibus terminis, nullus fit syllogismus. accidit enim B ipsi C ex necessitate non inesse. sit nāq; A album, in quo B homo, in quo C cygnus album igitur cygno ex necessitate inest, homini vero contingit nulli, & homo nulli cygno ex necessitate. Quod igitur eius, quod est contingere non est syllogismus, manifestum est: nam quod ex necessitate, non erat contingens.

Inutilis modus.

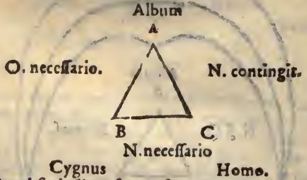

Veruntamen

Veruntamen neque necessarii. necessarium nanque aut ex vtrisq; necessariis, aut ex priuatiua accidit. Amplius autem & licet his positis, B ipsi C inesse, nil. n. phibet C sub B esse, A vero B omni cōtingere B aūt ex necessitate inesse. Vt si C esset vigilatio, B aīal, in quo A motus. nam vigilanti ex necessitate motus inest. animali vero omni contingit, & omne vigilās animal.

Manifestum itaque, quòd neque non inexistendi, si quidem ita se habentibus terminis necesse est inesse. neq; vtique oppositarum affirmationum. quare nullus erit syllogismus. Similiter autem ostenditur si ecōuerso ponatur affirmatiua.

Modus inutilis.

Quod si eiusdem figuræ sint propositiones, cū priuatiue sunt, semper fit syllogismus conuersa propositione, quæ est secundum contingere, quemadmodum

in prio-

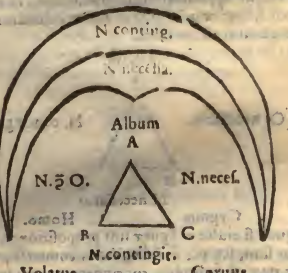
in prioribus. Accipiatur enim A ipsi B ex necessitate non inesse, C autem contingere non inesse, conuersis igitur propositionibus, B nulli A inerit, A vero omni C contingit, fit itaque prima figura.

Modus cō cludēs cō-tingens ex ambarum conuersio-ne.

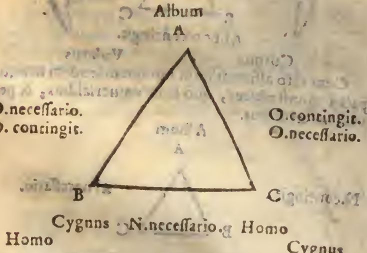
Et si ad C ponatur priuatiuum similiter.

Modus cō cludēs cō-tingēs pluribus indigēs cōuer-sionibus, & præmissarum trā-spositione.

Si autem

Si autem prædicatiuæ positæ fuerint, non erit syllogismus. nanque non inexistendi, aut ex necessitate non inexistendi, planum quod non erit, propterea quod non fuit accepta priuatiua propositio, neque in eo, quod est inesse, neque in eo, quod est ex necessitate inesse. Sed neque eius, quod est contingere non inesse, ex necessitate enim sic se habentibus, B ipsi C non inerit, quemadmodum si A poneretur album, in quo B cygnus, C vero homo.

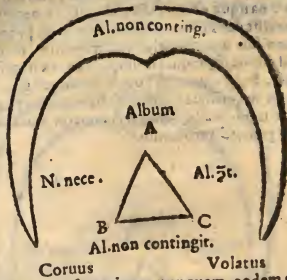
Modus vtilis.

Neque vtique oppositarum affirmationum, *quoniam monstratum est B ipsi C ex necessitate non inexistens, non igitur fit syllogismus omnino. Similiter autem se habebit & in syllogismis in parte. Cum .n. sit priuatiuum, & vniuersale, & necessarium, semper erit syllogismus, & eius quod est contingere non inesse, & eius quod est non inesse, demonstratio autem eadem per conuersionem.

*a.l.negationum vt Philoponus legit.

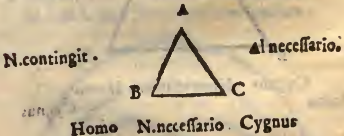
Al.non

Particularis modus cōcludens cōtingens.

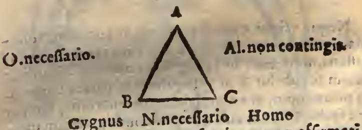

Cum vero affirmatiuum nunquam. eodem nanque pacto monstrabitur, quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos.

Modus inutilis.

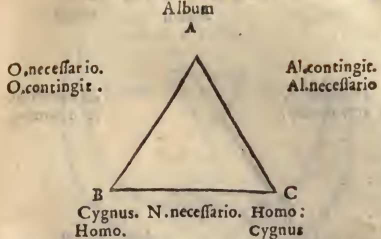

Modus inutilis.

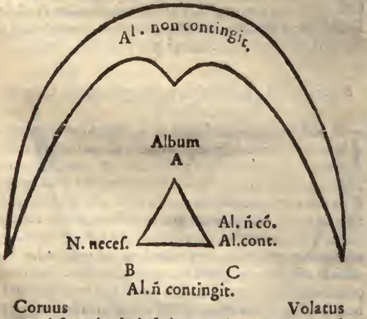
Neque quando vtræque fuerit acceptæ affirmatiuæ.huius enim eadem demonstratio, quæ & prius.

Album

Modi inutiles.

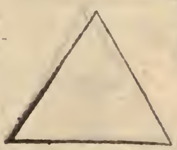
Cũ vero vtrq; priuatiuę vr̃is aũt necessaria, quæ non inesse sigñat, per ea quidem, quę sumpta sunt, nõ erit necessarium: sed conuersa propõne, quę est ſm contingere erit syllogismus, quemadmodum in prioribus.

Modus vtilis, qui ambarum conuersiones pficitur.

Quod si ambæ indefinitæ, aut in parte positæ fuerint, non erit syllogismus. demonstratio autem eadem & per eosdem terminos.

P Album

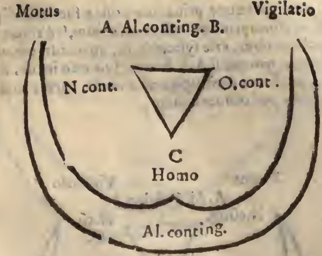

Planũ itaque ex dictis, ꝙ dũ priuatiua vniuersaliter ponitur, & necessaria semper fit syllogismus, nõ solum eius, qđ est cõtingere non inesse, sed & eius qđ est non inesse dũ vero affirmatiua, nunquã. & ꝙ eodẽ modo se habentibus in necessariis, & inexistentibus, fit & nõ fit syllogismus. Sed & manifestũ ꝙ omnes imperfecti syllogismi, & quod perficiuntur per prædictas figuras.

Figura tertia ex ambabus contingentibus. Cap. 20.

IN postrema autem figura & vtrisque contingentibus & altera erit syllogismus. Cum itaque contingere significent propositiones, & conclusio erit contingens, & qñ hæc quidẽ cõtingere, illa vero inesse. Cũ vero altera necessaria posita sit. si affirmatiua quidẽ non inerit conclusio, neque necessaria, neque inexistens. si aũt priuatiua, inexistendi erit syllogismus, quẽadmodũ in prioribus. Accipiendum vero & in his similiter contingens quod in conclusionibus. Sint itaq; primũ contingentes, & A & B omni C contingãt inesse. quoniam igitur conuertitur affirmatiuum in parte, B vero omni C cõtingit: & C alicui B cõtingit, quare, A vero omni C contingit C, C autem alicui B: necesse & A, alicui B contingere: fit enim prima figura.

Motus

Prim' modus cócludẽs contingés qui per conuersionẽ ostenditur.

Et si A contingit nulli C inesse: B vero omni C cótingeret, necesse & A alicui B contingere non inesse. erit enim rursus prima figura per conuersionem.

Secundus modus cócludés contingés per minoris cóuersioné.

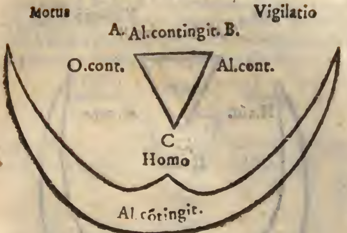
Quod si vtræque priuatiuæ positæ fuerint, ex ipsis quidem assnmptis non erit necessarium, sed conuersis propositionibus, erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. nanque si A & B contingit non inesse, si trãsumptum fuerit contingere non inesse, rursus erit prima figura per conuersionem.

Tertius modus, qui ambarum conuersione concludit contingens.

Si vero hic quidem terminorum est vniuersaliter, ille in parte, eodem pacto se habentibus terminis, quo in eo quod est inesse, erit & non erit syllogismus. Cõtingat enim A omni C inesse: B autem alicui C, erit itaque prima figura propositione conuersa, quæ est in parte. nam si A omni C. C vero alicui A: igitur alicui B contingit.

Motus

Alius modus concludens contingit.

Et si ad B C positum fuerit vniuersale consimiliter:

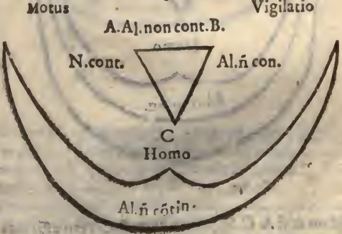
Alius idē concludēs.

Itidem & si A C sit priuatiuum: B C vero affirmatiuum, erit rursus prima figura per conuersionem.

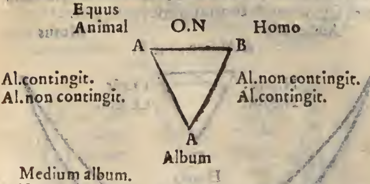

Modus cō-cludens cō tingens ne gatiuum.

Sin aũt veræq; positę fuerint priuatiuæ, hæc vniuer saliter illa in parte, p ipsa assumpta non erit syllogismus, sed conuersis erit quemadmodum in prioribus.

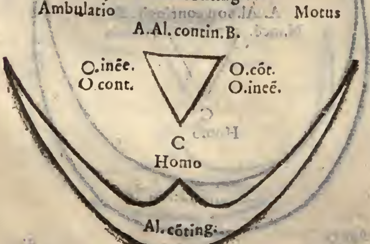
Cum vero vtræque indefinitæ,aut in parte acceptæ sint,non erit syllogismus: necesse etenim, A omni, & nulli B inesse. Termini inexistendi, animal, homo, album:non inexistendi,equus, homo,album.

Modi particulares inutiles.

Mistio inexistẽtis & cõtingẽtis in tertia figura. C.21.

SI aũt hæc quidem propositionũ inexistere,illa vero significet cõtingere,conclusio erit, ꝙ contingit, & non ꝙ inest:syllogismus aũt erit, eodem modo se habentibꝰ terminis,quo & in prioribus. Sint.n.primum ꝑdicatiue,& A omni insit C:B vero omni contingat inesse:cõuersio igitur B C,prima erit figura, & conclusio,ꝙ contingit A alicui B inesse: nam quando in prima figura propositionũ altera significet contingere,conclusio erat contingens. Consimiliter autem & si B C inesse, A C vero contingit inesse.

Duo modi vniuersales concludentes contingens.

Et si A C quidem priuatiuum: B C autem prædicatiuum:sit autem vtrumuis, vtroq; modo erit conclusio contingens:sit enim rursus prima figura. Monstratum verum est q dum altera propositio in ipsa cótingere significant,& conclusio erit contingens.

Modi idē concludentes.

Sed si contingens priuatiuum ad minus extremu n positum fuerit,vel & ambo ponantur priuatiua per ipsa quidem posita non erit syllogismus: conuersus autem erit,quemadmodum in prioribus.

Duplici contingentis conuersione, concludens cótingens.

Si aũt hæc q dem propõnũ, vniuersaliter, illa vero in parte sit, vtrisq; pdicatiuis existentib⁹: aut ea priuatiua, q̃ vniuersaliter: affirmatiua vero q̃ iu parte, idẽ erit syllogismorũ modus: omnes. n. per primam concludũtur figuram. quare manifestum, ꝙ eius, quod est contingere, & non eius quod est inesse, erit syllogismus.

Quatuor modi affirmatiui particulares concludentes contingens, quorum primi duo probãtur minoris conuersione, reliq binis conuersionibus.

Duo modi particulares concludentes cõtingens.

Quod

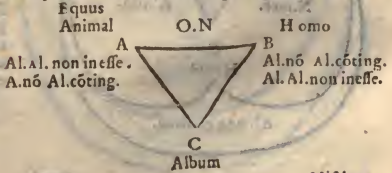
Quod si affirmatiua vniuersaliter, priuatiua vero in parte per impossibile erit demonstratio. insit.n. B oī C: A vero contingat alicui C non inesse: necesse est igitur, A alicui B contingere non inesse. nāq; si A inerit ex necessitate oī B: B vero oī C ponitur inesse: A oi C ex necessitate inerit. Hoc aūt monstratum prius, verū supponebatur alicui contingere non inesse.

Modus negatiuus p impossibile mōstratus.

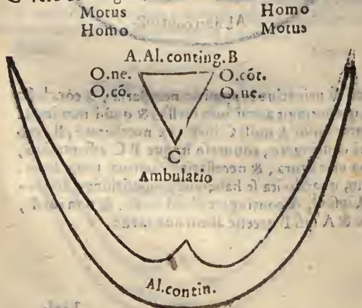
Sed cum indefinitæ, aut in parte vtręq; fuerint acceptæ, non erit syllogismus. Demonstratio autem eadem, quæ & in vniuersalibus, & per eosdem terminos.

Modi particulares indefiniti & inutiles.

Mistio necessarij & contingentis in tertia figura. Cap. 22.

VErum si est hæc quidem propositionum necessaria, illa vero contingens termini si sunt prędicatiui semper eius, quod est contingere, erit syllogismis. Cum vero sit hoc quidem prædicatiuum, illud autem priuatiuum, si affirmatiuum sit necessariū, eius erit quod est contingere, non inesse, si vero priuatiuū & eius quod est contingere, & eius qđ est non inesse. Sed eius, qđ est, ex necessitate non inesse, non erit syllogismus, quemadmodum neque in alijs figuris. Sint itaque prædicatiui primum termini, & A omni C insit ex necessitate, B vero contingat inesse omni C, qm itaque A omni C ex necessitate, C vero alicui B contingit, & A alicui B contingens erit & non inexistens. Sic enim accidebat, & in prima figura. similiter autem ostendetur, & si B C necessarium positum fuerit, A C vero contingens.

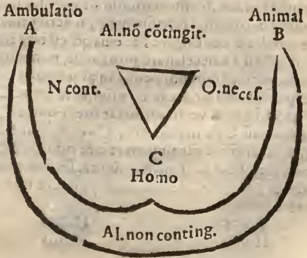

Duo modi concludentes contingens.

Iterum

Iterum, sit hoc prædicatiuum, illud priuatiuum, sed prædicatiuum necessarium, & A contingit nulli C inesse, B vero omni insit C ex necessitate, erit itaq; rursus prima figura, & conclusio contingens, sed non inexistere. Etenim priuatiua propositio contingere significat. Planum igitur quòd conclusio erit contingēs. namque cum sic se haberent in prima figura propositiones, & conclusio erat contingens.

Alius concludens cō tingens.

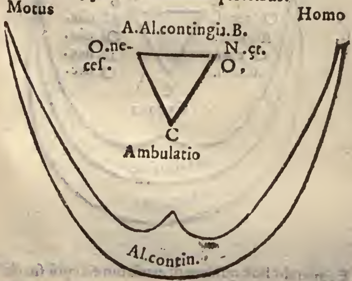
Sed si priuatiua propositio necessaria, & conclusio erit, ꝙ contingit alicui non inesse, & quòd non inest. Ponatur enim A nulli C inesse ex necessitate, B vero omni contingere, conuerso itaque B C affirmatiuo, prima erit figura, & necessaria priuatiua propositio. verum, quando ita se haberent propositiones, accidebat A ipsi C, & contingere alicui inesse, & non inesse, quare & A ipsi B necesse alicui non inesse.

Lapis

Modus cō cludens de inesse.

Cum vero priuatiuū ad minus extremū positū fuerit, si contingens quidem erit syllogismus transumpta propositione, quemadmodum in prioribus.

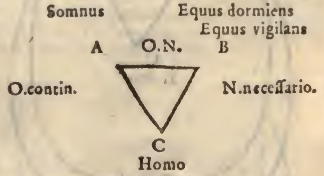

Modus du plici contingentis conuersione concludens contingens.

Si

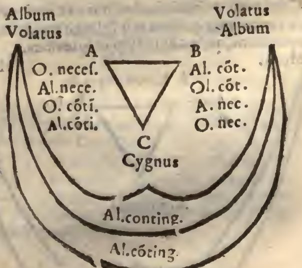
Si vero necessarium non erit. etenim omni necesse, & nulli cõtingit inesse. Termini, quod omni insit, somnus, equus dormiẽs, homo, quod nulli, somnus, equus, vigilãs, homo.

Modus inutilis.

Similiter autem se habebit, & si hic terminorum vniuersaliter, ille in parte ad medium. nam cum prædicatiui fuerint vtrique, eius quod est contingere, & non eius, quod est inesse, erit syllogismus.

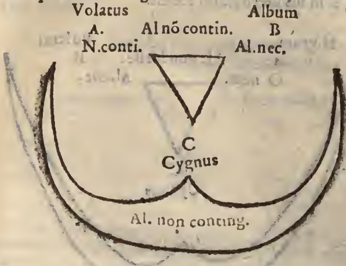
Modi particulares affirmatiui concludentes contingens q conuersione & premissarũ transpositione mõstrantur.

Et quando hoc quidem priuatiuũ acceptũ fuerit, il-

lud

lud vero affirmatiuum, sed necessarium affirmationũ eius qoud est contingere.

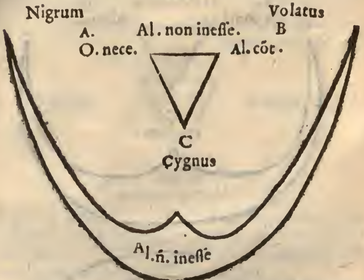
modus cõtingentis qui minoris conuersione monstratur.

Alius contingentis modus, q per impossibile monstratur.

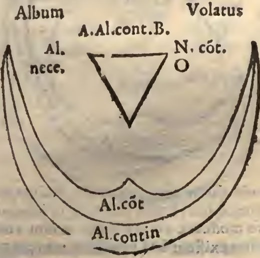
Quandò autem priuatiuum necessarium,& conclusio erit eius,.quod est non inesse. idem nanque monstrationis modus,& vniuersaliter, & non vniuersaliter terminis existentibus, necesse etenim per primã figuram

guram syllogismos perfici. quare quemadmodum in illis, & in his necessarium accidit.

Modus cōcludens de inesse, qui minoris cōuersione ostenditur.

Cum vero priuatiuum vniuersaliter acceptum ad minus positum fuerit extremum, siquidem contingēs erit syllogismus per conuersionem.

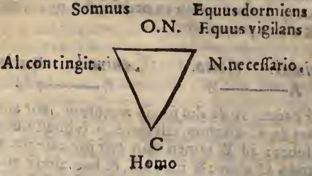

Modus cōtingentis, qui triplici conuersione ostenditur, & præmissarum trāspositione.

Sin

Sin autem necessarium non erit, monstrabitur autem eodem pacto, quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos.

De syllogismis ad impossibile.

Modus inutilis.

Manifestum ergo & in hac figura, quãdo & quomodo erit syllogismus, & quando contingendi, & quando inexistendi. Palam autem, & quod omnes imperfecti, & quod perficiuntur per primam figuram.

Quod figuræ syllogismorum sunt tantum tres. Cap. 20.

QVòd igitur syllogismi, qui in his sunt figuris, per vniuersales perficiuntur syllogismos qui in prima figura, & in istos reducuntur, planum ex dictis. Quod aũt simpliciter omnis syllogismus ita se habebit, nunc erit manifestum, quando monstratum fuerit syllogismum omnem per harum aliquam figuram effici. Necesse igitur omnem demonstrationem, atque omnem syllogismum, aut inexistens quippiam, aut non inexistens monstrare: & hoc aut vniuersaliter, aut secundum partem. Amplius, aut ostensiue aut ex suppositiue, eius vero qui est ex suppositiue, pars est qui per impossibile. Primum itaque dicamus de ostensiuis: his enim ostensis, planum erit & in his qui ad impossibile, & omnino de his, qui ex suppositione. Si igitur oporteat, A de B ratiocinari, vt inexistens, aut non inexistens, necesse est accipere ali-

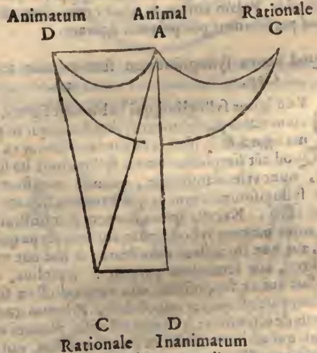
De syllogismo ostẽsiuo.

quid de aliquo. Si ergo A de B acceptum fuerit, quod est A principio sumptum erit. sin autem de C, C vero de nullo, neque aliud de illo, neque de A alterum, nullus erit syllogismus, eo enim quod vnum de vno sit acceptum, nil accidit ex necessitate; quare assumenda & altera propositio.

Animal. *Homo.* *Animal.* *Rationale.*
A———B A———C

Si itaque A de alio fuerit acceptum, aut aliud de A, aut de C alterum, esse quidem syllogismum nihil prohibet: ad B tamen non erit per accepta. neque quando C alteri: & illud alii. & hoc alteri: non fuerit autem ad B copulatum, nec sic erit ad B ipsius A syllogismus.

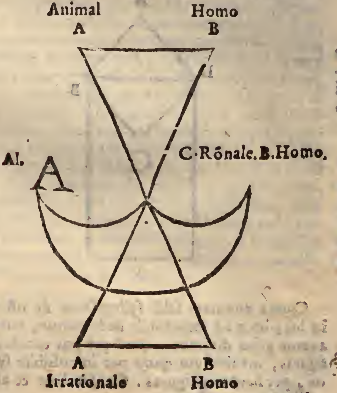
Modi non concludentes; quod propositū.

Omnino enim diximus, ꝙ nullus unquam erit syllogismus alius de alio, non accepto aliquo medio, quod

ad

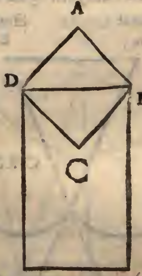
ad vtrũque se habet quodãmodo pdicationibus. Syllogismus nanq; simpliciter ex ppositionibus est: ad hoc aũt syllogismus ex ppositionibus ad hoc. qui autẽ est huius ad hoc p ppositiones huius ad hoc, sed impossibile est ad B propositionẽ capere nihil de ipso aut pdicãtes, aut negãtes, aut iterũ ipsius A ad B, nihil cõe accipiẽtes: verũ de vtroq; sigillatim quædã prędicãtes, aut negãtes. quare accipiendũ mediũ aliquod vtrunq; quod prædicationes copulabit: siquidẽ erit huius ad hoc syllogismus. Si igitur necesse quidẽ est accipere ad vtraque cõmune, hoc autem tripliciter contingit: aut n. A de C, & C de B pdicaturos: aut C de vtrisq;, aut vtraq; de C, hæ vero sunt tres dictæ figuræ: planum syllogismum omnem necessarium fieri per harum aliquam figurarum. eadem enim ratio & si per plura copulatur ad B. eadem nanq; erit figura & in pluribus.

Modi non concludentes propositũ tribus modis variantur.

Quod igitur ostensiui omnes concluduntur ꝑ prædictas figuras, manifestum. Quod autem & qui ad impossibile planum erit per hæc. omnes enim per impossibile concludentes, falsum quidem ratiocinantur. quod autem a principio ex suppositione monstrant, cum impossibile aliquid accidat contradictione posita. vt quòd diameter incommensurabilis, eo quòd imparia æqualia paribus fiunt, si fuerit posita commensurabilis. æqualia igitur fieri imparia paribus ratiocinatur, diametrum vero incommensurabilem esse ex suppositionem monstrat, quoniam falsum accidit propter contradictionem. hoc enim erat per impossibile ratiocinari, aliquid monstrare per impossibile propter suppositionem, quę ex principio.

Mõstratur ꝙ diameter sit ipsi lateri incõmensurabilis.

Quare quoniam falsi syllogismus fit ostensiuus in his, quæ ad impossibile deducuntur, ostensiuos autem prius diximus. quod per has concluduntur figuras, manifestum quòd per impossibile syllogismi, per has erunt figuras. Consimiliter & alij omnes,

nes, qui ex ſuppoſitione. in omnibus enim ſyllogiſmus quidem ſit ad tranſumptum: quod autem ex principio, concluditur per confeſsionem, aut aliquam aliam ſuppoſitionem. quòd ſi hoc verum, omnem demonſtrationem, & omnem ſyllogiſmum neceſſe fieri per tres prædictas figuras. Hoc autem monſtrato, planum & quod omnis ſyllogiſmus perficitur per primam figuram, & reducitur ad vniuerſales ſyllogiſmos qui in hac ſunt.

De ſyllogiſmis ex ſuppoſitione.

De qualitate & quantitate terminorum ſyllogiſmi. Cap. 24

Amplius autem in omni oportet terminorum aliquem prædicatiuum eſſe, & vniuerſale exiſtere. nam ſine vniuerſali, aut non erit ſyllogiſmus, aut non ad poſitum, aut quod ex principio petetur. ponatur enim muſicam voluptatem eſſe ſtudioſam. ſi itaque quiſpiam cenſeat voluptatem eſſe ſtudioſam, non addens omnem, non erit ſyllogiſmus. ſi vero aliquam voluptatem eſſe ſtudioſam, ſi quidem aliam, nihil ad poſitum. ſin autem ipſam hanc, quod ex principio accipit. Sed magis efficitur manifeſtum in deſcriptionibus. vt quod æquicruris æquales, qui ad baſim. ſint enim ad centrum ductæ, A B. ſi igitur ęqualem accipiat A C D angulum ipſi B D C nō omnino exiſtimans ęquales angulos, qui ſemicirculorum. & rurſus C ipſi D, nō omnem aſſumens eum qui ſecti: amplius ab ęqualibus exiſtentibus totis angulis & ablatorum ęquales eſſe reliquos, E F quod ex principio petet. niſi acceperit ab ęqualibus, æqualibus demptis, ęqualia derelinqui.

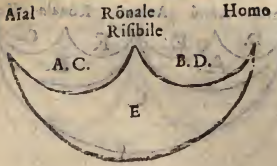
Quod anguli æquicruris, qui supra basim sunt, inter se æquales.

Planum igitur, ꝙ in omni oportet vniuersale existere. & ꝙ vniuersale quidē ex omnibus terminis vniuersaliter mōstratur: quod autē in parte, & sic & illo modo. Quare si conclusio quidem vniuersaliter sit, & terminos necesse vniuersaliter esse: si vero termini vl'r, cōtingit conclusionē non esse vniuersaliter. Manifestū ēt ꝙ & in omni syllogismo aut vtrasq;, aut alterā propositionem similem necesse fieri cōclusioni. Dico autem non solum affirmatiuam, aut priuatiuā, sed necessariam, aut inexistentem, aut contingentem. Considerare vero oportet & alia prædicamēta. Planum autem & simpliciter, qñ erit, & qñ non erit syllogismus. & qñ posibilis, & qñ perfectus: & ꝙ si fuerit sill's, necessarium est se hēre terminos ſm aliquē dictorū modorū.

Quemuis syllogismum componi ex tribus terminis, & duabus propositionibus: quo item modo ex terminorum additione augeantur propositiones ac conclusiones. Cap. 25.

SEd manifestum & ꝙ omnis demonstratio erit per tres terminos, & non plures nisi per alios & alios eadem conclusio fiat. vt E, per A B, & per C D.

Animal

Eadē conclusio quo modo in eadē figura per diuersos terminos ostē datur.

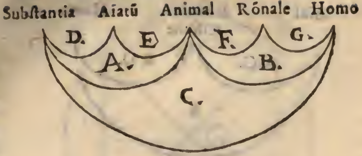
Aut per A B, & A C, per B C. plura nanque media eorundem esse nihil prohibet. his autem existentibus, non vnus, sed plures sunt syllogismi.

Eodē medio eadem mōstratur cōclusio diuersimode in tribus figuris.

Aut rursus quando vtrunque A B, per syllogismū fuerit acceptum, vt A per D E, & rursum B, per F G. aut hoc inductione, illud syllogismo, verum & sic plures syllogismi: plures nanque conclusiones sunt, vt A, & B, & C.

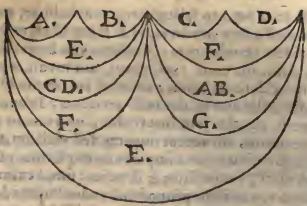
Conclusio ostēsa per syllogismū & p̄ syllogismum.

Si igitur non plures, sed vnus sic accidit per plura eandem fieri cōclusionem: vt vero C, per ea quæ sunt, A B, impossibile. Sic enim E conclusum ex A B, C D, ergo necesse est ipsorum aliquid ad aliud acceptum esse, hoc quidem vt totum illud vero vt pars hoc enim prius ostensum est, ꝙ si fuerit syllogismus, necesse est terminorum aliquos ita se habere. Sic igitur se habeat A ad B: est itaque aliqua ex ipsis conclusio. aut ergo E, aut eorum, quæ C D, alterum, aut aliud quippiam prę ter hæc. & si E quidem ex A B, tantum syllogismus vti que esset C D vero, siquidem sic se habent, vt sit hoc, vt totum, illud vt pars erit aliquid & ex illis: aut E, aut eorum quæ A B alterum, vel aliud quippiā præter hæc. Et si E quidem, aut eorum quæ A B alterum, vel plures erunt syllogismi, aut vt contingebat idem per plures terminos concludi accidit. si vero aliud præter hæc plures erunt, & in coniuncti syllogismi ad seinuicem. ꝙ si non ita se habeat C ad D, vt faciat syllogismum frustra erunt accepta, nisi inductionis* aut occultationis, aut alicuius alius talium gratia. Si autem ex A B non E, sed aliud quid sit conclusio, ex C D vero, aut horum alterū, aut aliud quiddā præter hæc, & plures fiunt syllogismi, & non ipsius suppositi: suppositum nanque fuerat syllogismum esse ipsius E. Si autem ex C D, nulla,* efficitur conclusio, frustra accepta ea fuisse accidit, ac syllogismum nō esse eius, quod a principio. quare planum ꝙ omnis demonstratio, & omnis syllogismus erit solum per tres terminos.

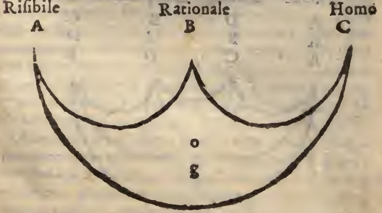
*Sicut Alexan. & alij legunt Burana vero habet ἀπαγωγῆς & legit abductionis.

Alexan. & Philop. legunt hæc verba affirmatiue si autem ex C D, nulla, & dicūt ꝙ corrupte leguntur in omnibus codicibus, debēt enim legi, ꝙ si ex A B nulla cōclusio efficitur.

Ostēditur omnem syllogismum cōstare ex tribus terminis.

Cum aūt hoc planum sit, manifestū ꝙ & ex duabus propōnibus, & non pluribus. tres nanque termini, duę sunt propōnes, nisi assumat quemadmodū ex principio dictū est ad syllogismorum perfectionē. Planū itaq; ꝙ in qua rōne syllogistica non sunt pares propositiones, per quas conclusio propria fit (quasdā nanq; ex superioribus conclusionibus, necesse est propōnes esse) hęc ratio aut non est ratiocinata, aut plura necessariis interrogauit ad positionē. Si itaq; syllogismi secūdū proprias accipiātur propositiones, omnis erit syllogismus ex propositionibus quidem paribus, ex terminis autē imparibus: vno nanque plures termini quam propositiones. conclusiones vero dimidium propositionum.

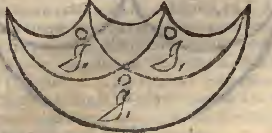

Simplex modus.

Sed

Sed cum per pro ſyllogiſmos concludiitur, aut per plura media non continua, vt A B per C D, multitudo quidem terminorum cõſimiliter vno ſuperabit propoſitiones. aut enim extrinſecus, aut medium ponetur intercidens terminus: vtroque autem modo accidit interualla vno minora eſſe terminis. Propoſitiones vero æquales ſunt interuallis, non tamen pares ſemper erunt, illi autem impares. ſed viciſsim, quando propoſitiones pares impares termini, cum vero pares termini, propoſitiones impares: ſimul enim cum termino vna additur propoſitio, vndecunque addatur terminus. quare, quoniam illæ pares, iſti impares erũt, neceſſe eſt permutari, cum eadem fiat appoſitio. Concluſiones vero non etiam eundem habebunt ordinem neque ad terminos, neque ad propoſitiones. cũ enim vnus terminus additur, concluſiones addentur vno pauciores, præexiſtentibus terminis: ad ſolum nanque vltimum non facit concluſionem, ſed ad alios omnes. Veluti ſi A B C adiiciatur ipſum D, ſtatim & concluſiones duæ adiiciuntur, & quæ ad A, & quæ ad B. Con ſimiliter autem & in alijs, Verum & ſi ad medium intercidat, eodem modo: ad vnum nanque ſolum non faciet ſyllogiſmum. quare multo plures concluſiones erunt & terminis & propoſitionibus.

Riſibile	Rõnale	Diſciplinabile	Hõ
A	D	B	C
A	B	C	D
A	C	D	B

Quæ nam

Quænam problemata facile, ac difficile in vnaquaque figura concludantur. Cap. 26.

QVoniam autẽ habemus de quibus syllogismi, & quale in vnaquaq; figura,& quot modis mõstratur, manifestum nobis est & quale problema difficile,& quale bene argumentabile.quod enim in pluribus figuris, & per plures casus concluditur, facilius quod aũt in paucioribus & ꝑ pauciores, difficilius argumentabile. Vniuersale itaq; affirmatiuum per solam primã monstratur figurã,& per hanc vno tantũ modo. Priuatiuũ autem & per primã & per mediã.ac per primã quidẽ vno solum modo,per mediã vero dupliciter. Sed affirmatiuũ in parte per primã & per vltimã. vno tantum modo ꝑ primã,trifariam autẽ per vltimã.Priuatiuũ vero secundum partẽ in oĩbus figuris monstratur:verum in prima quidem semel, in media vero atq; vltima,in illa bifariã,in hac tripliciter. Planum itaque qđ vniuersale ꝓdicatiuũ construere quidẽ difficillimũ destruere vero facilius. Oĩno autẽ tollere vniuersalia facilius q̃ ea q̃ sunt in parte.nanq; & si nulli,& si alicui non insit, sublatũ est. horum autẽ alicui quidem non in omnibus mõstratur figuris: nulli vero, in duabus. Eodem aũt modo & in priuatiuis. nanque & si omni & si alicui, sublatũ est qđ a principio: hoc aũt erat in duabus figuris. In ijs vero,quæ sunt in parte, vno tã tum modo,aut omni, aut nulli ostendentẽ inesse. Sed construenti, faciliora quæ in parte. nanque & in pluribus figuris & per plures casus. Et omnino nõ oportet latere,ꝙ destruere ꝑ se inuicem est,& vniuersale ꝑ ea, q̃ sunt in parte,& hæc ꝑ vniuersalia.cõstruere vero nõ est vniuersale ꝑ ea quæ sunt ẜm partẽ,sed per illa hæc est.Simul aũt manifestũ ꝙ & destruere facilius est,quã cõstruere. Qũo igit̃ efficiat̃ oĩs syllogismus, & ꝑ quot terminos ac propõnes,& qũo se habentes inuicem:amplius,quale ꝓblema in vnaquaq; figura,& quale ĩ pluribus,& quale in paucioribꝰ monstrat̃, planũ ex dictis.

Facilius est destruere quam cõstruere.

Sectum

SECTVM SECVNDVM

De propositionum copia, & de medij syllogistici inuentione.

Quomodo sint inueniendæ propositiones. Caput primum.

QVomodo autem abundauimus syllogismis, ipsi semper ad positum, & per qualem viam accipiemus principia, quæ circa vnum quodq;, iam nunc dicendum. non enim solum fortasse oportet generationem cõsiderare syllogismorum, verum & faciendi potentiam habere. Omnium itaque entium, hæc quidem talia sunt, vt de nullo vere vniuersaliter prædicentur, vt Cleon & Callias, & * quod secundum vnumquodque & sensibile: de his autem alia: etenim horum vterque homo & animal est: illa vero ipsa quidem de alijs prædicantur, de his autem alia prius non prædicantur, sed alia & ipsa de alijs, & de ipsis alia: vt homo de Callia, & de homine animal. Quod igitur entiũ quædã de nullo apta nata sunt dici, manifestum. ferme enim sensibilium vnumquodque tale est, vt de nullo prædicetur, nisi vt accidens. dicimus nanque aliquando album illud Socratem esse: & hoc veniens Calliam. Quod autem & sursum tendentibus; statur aliquando, rursus dicemus: nunc vero sit hoc positum. De his igitur non est demonstrare alterum prædicatum. nisi secundum opinionem: sed hęc de aliis. neque quæ secundum * singula de aliis, sed alia de illis quę vero intermedia sunt, planum, quòd vtroque modo contingunt, nanque & ipsa de aliis, alia de his dicentur: & quasi rationes & considerationes sunt

* al.l. singulare.

* al.l. singularia.

maxime

maxime de his. Oportet itaque propositiones circa vnumquodque horum sic sumere. supponētem ipsum primum & diffinitiones, & quæcunque propria rei sunt, deinde post hoc quæcunque rem sequuntur. ac rursus, quæ res sequitur, & quæcunque non contingunt ipsi inesse, quibus autem ipsum non contingit, non eligendum, eo quod conuertitur priuatiuum. Diuidenda autem sunt & consequentium, quæcunque in eo quod quid est;& quæcunque vt propria,& quæcunque vt accidentia prædicantur, & eorum qualia ex opinione,& qualia secundum veritatem. quanto enim pluribus talibus abundauerit quispiam, citius conclusionem assequetur, quanto autem verioribus, magis demonstrabit. Oportet autem eligere non quæ aliquod sequuntur,sed quæ totam rem sequuntur,quemadmodum non quid aliquem hominem,sed quid omnem hominem sequitur. per vniuersales nanque propositiones fit syllogismus. nanque quum est indefinitum, incertum, si vniuersalis propositio est, cum vero definitum, planum. Similiter autem eligendum, & quæ ipsum sequitur tota, ob dictam causam, ipsum vero consequens non assequendum totum sequi, dico autem veluti hominem, omne animal, aut musicam scientiam omnē, sed tantum simpliciter sequi, quemadmodum & protendimus. nanque inutile alterum, & impossibile, vt omnem hominem esse omne animal, aut iustitiam omne bonum. sed ex quo sequitur, in illo omni dicitur. Sed cum ab aliquo contineatur subiectum,quod consequentia oportet accipere,quæ sequuntur vniuersale, vel non sequuntur, non eligenda in his, sunt enim in illis accepta, quæcunque enim animal, & hominem sequuntur, & quæcunque non insunt, consimiliter. Quæ vero circa vnumquodque propria accipiendum. sunt enim quædam speciei propria præter genus, necesse nanque diuersis speciebus propria quædam inesse. Neque igitur vniuersalis eligenda, quæ sequitur quod continetur, vt animali, quæ sequitur homo. necesse enim si hominē sequitur

Animal

animal, & hæc omnia sequi. conuenientiora autem hæc hominis electionis. Assumenda vero & quæ vt plurimum sequuntur,& quæ sequitur. Problematum nanque vt plurimum & syllogismus ex propositioni bus vt plurimum, aut omnibus, aut aliquibus: similis nanque vniuscuiusque conclusio principiis. Amplius quæ omnia sequuntur, non eligendum. non enim erit ex ipsis syllogismus. ob quam autem causam in sequẽtibus erit manifestum.

Quomodo media in quouis syllogismorum genere inuenienda, & quo pacto construendi sint syllogismi. Cap. 2.

Construere igitur volentibus aliquid de aliquo toto, aspiciendum quidem in subiecta, ius quod construitur, de quibus ipsum dicitur: de quo autẽ oportet prædicari, quæcunque hoc sequuntur. si nãque horum aliquid idẽ fuerit, necesse est alterum alteri inesse. Si vero non quod omni, sed quod alicui, quæ sequitur vtrunque. si enim horum aliquid idẽ, necesse alicui inesse. Quando autem nulli oporteat inesse, cui non est opus inesse ad sequentia. quod autem oportet non inesse, in quæ non contingunt ipsi inesse. aut ecõuerso, cui quidem oportet non inesse, quæ non contingunt ipsi inesse: quod autem non inesse, in consequentia. cum enim hæc vtralibet eadem fuerint, nulli contingit alteri alterum inesse. fit enim quãdoq; quidẽ qui in prima figura syllogismus, quandoq; autẽ qui in media. Quod si alicui non inesse, cui quidem oportet nõ inesse, quæ sequitur ꝙ autem non inesse, quæ nõ possunt ipsi inesse. si enim horum alicui idem sit, necesse alicui non inesse. Sed magis fortasse sic erit vnũquodq; dictorum manifestum. Sint enim consequentia A, in quibus B: quæ vero ipsum sequitur, in quibus C. ꝗ autem non contingunt ipsi inesse, in quibus D. Rursus ipsi E, inexistentia, in ꝗbus F, quæ vero ipsum sequitᷣ in quib' G. ꝗ aũt nõ contingũt ipsi inesse in quib' H.

Figura

Cōſeqn-tia. B Bonū, vtile Eligibile perſe-quendū familiare. Compendioſum. Cōferēs appetibile. Repugnantia homo. Fugiendum. Nocēs. Malum nō cōferens di- D ſpendioſum. Alienū Dānoſū Inutile iperfectū. Turpe. Āntia bonum Felicitas bona habitudo. Sanitas. Virtutes quod ſecundum naturam perfectū cuius gratia, Operatioſecūdum vir- C tutem,

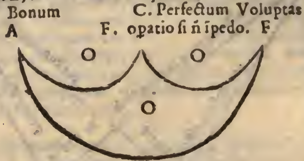

F. Cōſequentia voluptatem; Placitum non laborioſū nō triſte nō timoroſū Operatio ſiue īpedimento. Applicabile ſecūdū naturā Imperturbabile Eligibile, motus tenis repugnātia H voluptati. Aegritudo. Labor, triſtitia. Timor. Indigentia. Quod p̄ter nām. Āntia uoluptatē. Sanitas. Abundātia bona glor ia bona propagatio. G Operatio ſecundum virtutem tranquilitas

Si itaque

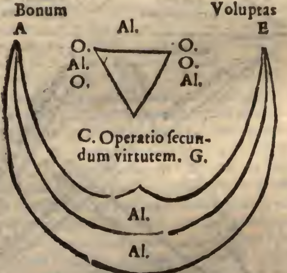
Si itaque aliquid eorum, quæ C. idem erit alicui eorum, quæ F, necesse est A omni E inesse: nanque F omni E, A vero omni C: quare A omni E.

Modus cõcludẽs vniuersalem affirmatiuam.

Modi concludentes particularem affirmatiuam qui reducuntur ad primã, vt supra.

Quod si C, & C. idẽ, necesse A inesse alicui eorum quæ E, nanque A ipsi C. E autem sequitur omne C.

Si vero F, & D idem, nulli eorum, quæ E A, inerit ex pro syllogismo, quoniam enim conuertitur priuatiuum & F ipsi D idem, nulli eorum, quæ F, inerit A. F autem omni E.

Bonum

Modus ad vniuersalẽ negatiuã prius in secũda ex ꝑ syllogismo deinde in prima per conuersionem.

Rursus si B & H idem nulli eorum, quæ E inerit A. nam B omni A nulli vero inerit eorũ in quibus E, idẽ nanque erit ipsi H: H autem nulli E inerat.

Modi ad vniuersalẽ negatiuam.

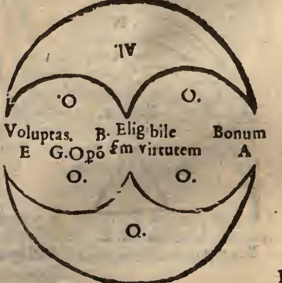
R Quod

Quod si D,& G idẽ, A alicui E non inerit ipsi nãq; G non inerit A: quoniam neque ipsi D: G autem est sub E: quare alicui E non inerit A.

Modi ad particularẽ affirmatiuã in tertia figura, & ĩ prima per cõuersionem.

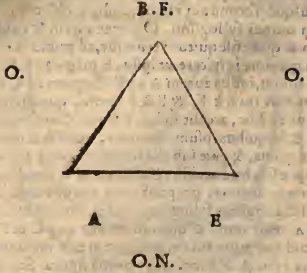
Si vero ipsi G B idẽ, conuersus fit syllogismus. G nã que inerit omni A: B enim omni A: E vero ipsi B: nam idem erat ipsi G. A autem omni quidẽ E non necesse inesse alicui vero necesse: eo quod, quæ secundũ partem cum vniuersali prædicatione conuertitur.

Modus ad particularẽ affirmatiuã, p conclusionis conuersionem.

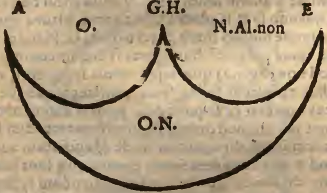
Planum itaque, quod ad prædicta inspiciendum vtriusque secundum vnumquodq; problema per hæc enim omnes syllogismi. Oportet autem & consequẽtium & quæ cõsequitur vtrunque, ad prima & vniuersalia maxime inspicere. vt ipsius E magis ad K F, quam ad F solum, ipsius autem A ad K C, quam ad C solum Si enim A inest k F, & F & E inerit. quod si non sequitur ex hoc, accidit ipsum F sequi. Consimiliter autem & in quibus ipsum sequitur, considerandum. si enim prima, & quæ sub illa sequitur. quod si non hęc sed quæ sub hæc accidit. Palam vero, & quod per tres terminos ac binas propositiones consideratio, & per prædictas figuras syllogismi omnes. monstratur nanque. A inesse omni E, quando eorum quę C & F idem aliquid acceptum fuerit. hoc autem erit medium: extrema vero A & E. fit itaque prima figura Sed alicui, quando C & G sumptum sit. hęc autem vltima figura: medium enim fit G. Nulli vero quando D & F idem. sic autem & prima figura & media. Prima quidem, quod A inest nulli F (si quidem conuertitur priuatiuum) F autem omni E. media vero, quoniam D nulli A: E autem omni inest. Verum alicui non inesse, quando D & H idem fit. hoc autem vltima figura: A nanque nulli G inerit, E vero omni G. Planum itaque, quod per prædictas figuras syllogismi omnes, & quod non eligenda quæcũque omnia sequuntur, eo q nullus ex ipsis fit syllogismus. construere nanque penitus non erat ex sequentibus. priuate autem non cõtingit per id, quod omnia sequitur: oportet enim huic quidem inesse, illi vero non inesse. Manifestum autem quod & aliæ considerationes eorum, quæ sunt secundum electiones inutiles sunt ad faciendum syllogismum. quemadmodum si consequentia vtrunque, eadem sunt. aut si qua sequitur A, & quæ non contingunt ipsi E. aut quodcunque rursus non accidit vtriq; inesse. non enim efficitur syllogismus per hæc nanq; si consequentia eadem, vt B & F, fit media figura, prædicatiuas habens vtrasque propositiones.

Incõſiſtẽs ex duabus affirmatiuis.

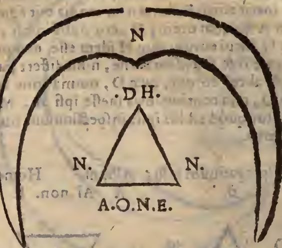
Sinautem quæ ſequitur A, & quæ non contingunt ipſi E, vt C & H, prima figura priuatiuam habens propoſitionem, quæ ad minus extremum.

Incõſiſtẽs ex minori negatiua in prima figura ob eãdem rationem.

Si vero quotcunque non contingunt vtrique, vt D & H, priuatiuæ ambæ propoſitiones, aut in prima, aut in media figura. ſic autem nullo modo ſylgiſmus.

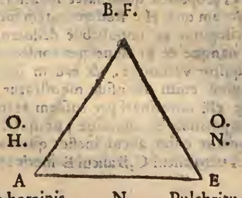
Sed

Incōſiſtentes ex duabus negatiuis eadē ratione.

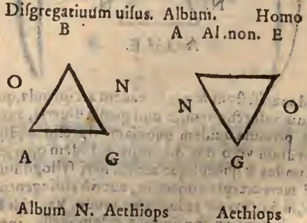
Sed manifeſtum & qualia eadem accipienda, quę ſecundum inſpectionem, & non qualia diuerſa, aut contraria. primum quidem quoniam inſpectio medij gratia: medium vero non diuerſum, ſed idem oportet accipere. poſtea & quocunque accidit fieri ſyllogiſmum, eo quòd fuere accepta contraria, aut nō cōtingentia eidē ineſſe, in pdictos oīa reducentur modo. Veluti ſi B & F contraria, aut non contingunt eidem ineſſe. inerit.n. his acceptis ſyl'ſ, ꝙ A contingit ineſſe nulli E. ſed non ex ipſis, verum ex prædictō modo. nā B A quidem oī: E vero nulli inerit: quare neceſſe E idem eſſe alicui H.

Nullus eſt modus ad vīm negatiuā cōcludendā. idē .n. eſt dicere oīs pulchritudo mala, ac nulla bona vel omnis finis hominis bonus, ac nullus malus.

Rursus si B & G nō contingunt eidem inesse, quod A non inerit alicui E. sic etenim media erit figura. Nam B A quidem omni; G uero nulli inerit, quare necesse G alicui eorum, quę H idem esse. nanque non contingere B & G eidem inesse, nihil differt; aut G, idem esse alicui eorum, quæ D, omnia enim accepta sunt in D, non contingentia inesse ipsi A. Manifestum igitur quòd ex his ipsis inspectionibus nullus fit syllogismus.

Hic mod' concludit per B & H.

De syll's assertoris ad imposibile, et reliqs qui ex sup position e.

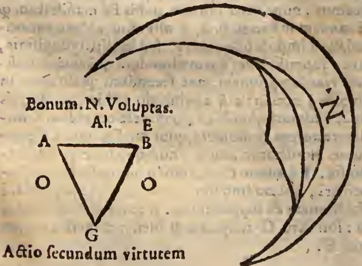
Quod si B & F contraria, necesse B, idem esse alicui eorum quæ H, & syllogismum per hæc fieri. Accidit itaque ita speculantibus inspicere aliam viam a necessaria, propterea quod latet identitas eorum, quæ B, & eorum quæ H. Eodem autem modo se habent, & syllogismi ad imposibile deducentes cum ostensiuis. nanque & hi fiunt per consequentia, & quæ consequitur vtrunque. & eadem inspectio in ambobus. quod enim ostensiue monstratur, & per imposibile est ratiocinari per eosdem terminos & quod per imposibile & ostensiue, ut quod A nulli E inest. ponatur enim alicui inesse. quoniam igitur B omni A, A uero alicui C, B alicui E inerit: sed nulli inerat.

Veile

Modus p impoſsibile ad vniuerſalē negatiuam.

Rurſus quod alicui A ineſt E: ſi enim A nulli E, E vero omni G: nulli G inerit A: ſed omni inerat.

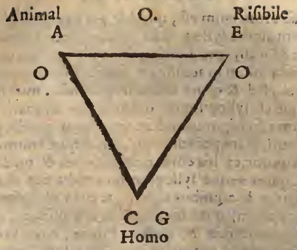

Modus per impoſsibile ad particularē affirmatiuam.

Consimiliter autem & in alijs problematibus. semper enim & in omnibus erit monstratio per impossibile ex consequentibus, & quæ sequitur vtrunque: ac secundum vnumquodque problema, eadem consideratio & ostensiue volenti ratiocinari, & ad impossibile ducere. ex eisdem namque terminis vtræque demonstrationes. Quemadmodum si monstratum est, A inesse nulli E, quoniam accidit & B inesse alicui E, quod impossibile. si acceptum fuerit B inesse quidem nulli: A vero omni. planum itaque, quòd A inerit nulli E. Rursus, si ostensiue ratiocinatum fuerit A inesse nulli E. supponentibus inesse per impossibile monstrabitur nulli inexistens. Consimiliter autem & in alijs. in omnibus enim necesse communem aliquem accipere terminum alium A suppositis, ad quem erit falsi syllogismus. quare conuersa hac propositione. altera vero similiter se habente, ostensiuus erit syllogismus per eosdem terminos. Differt autem ostensiuus ab eo, qui ad impossibile: quoniam in ostensiuo secundum veritatem vtræque ponuntur propositiones, in eo autem qui ad impossibile, solum vna. Hæc igitur magis erunt manifesta per sequentia, quando de impossibili dicemus. nunc vero tantum nobis sit manifestum quod ad eandem inspiciendum, & ostensiue volenti ratiocinari, & ad impossibile ducere. sed in alijs syllogismis, qui ex suppositione (quemadmodum quicunque secũdum transumptionem, aut secundum qualitatem in subiectis) non in ijs quæ à principio sed in transumptis erit consideratio, modus vero inspectionis idem. Considerare autem & diuidere, quot modis, qui ex suppositione. Monstratur itaque vnumquodque problematum sic. Est autem & alio modo nonnulla horum ratiocinari, quemadmodum vniuersalia per particularē inspectionem ex suppositione. si enim C & G eadem sint: soli vero G accipiatur B inesse: A inesset vtique omni E.

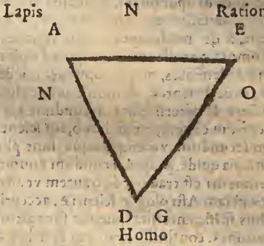
De syllogismis ex suppositione.

Animal

Hic mod⁹ vniuersalē concludit, qa minor conuertiт in terminis.

Et rursus, si D. & G eadem: E autem de solis C prędicaretur: quòd A inerit nulli eorum, quæ E. Planùm itaque, quòd sic inspiciendum.

Hic mod⁹ concludit vniuersalem negatiuam, ob eādem qua superius, rationem.

Eodem autem modo & in necessarijs & contingentibus: eadem nanque consideratio, & per eosdem terminos erit ordine eius, quod est contingere, & eius quod est inesse siliogismus. accipiendum autem in contingentibus, quæ non insunt, sed possunt inesse. monstra-

non est naturaliter demonstratio, hoc facere manifestum. Vniuersaliter itaque quomodo opus est propositiones eligere, ferme dictum est, cum diligentia vero percurrimus in negotio circa Dialecticam.

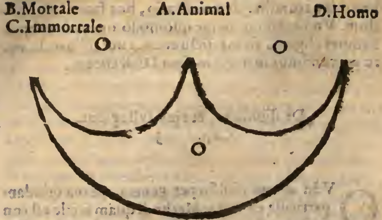
De diuisione, & eius syllogismo. Cap. 3.

QVòd autem diuisio per genera, parua quædam particula est dictæ Methodi quàm facile est conspicere, est enim diuisio velut imbecillis syllogismus. quod enim oportet monstrare petitur, ratiocinamur autem semper enim aliquid superiorum. Primum verò ipsum hoc latuerat omnes vtentes ipsa & persuadere conabantur, quòd esset possibile * de substantia demõstrationem fieri, & eo quod est quid quare neque * quòd contingit ratiocinari diuidentes intellexere, neque quod sic contingebat, quemadmodum diximus. In demonstrationibus itaque, quando opus vt aliquid ratiocinari inesse, oportebat medium per quod fit syllogismus, & minus semper esse, & non vniuersalius prima extremitatum. diuisio autem contrarium vult, ipsum nanque vniuersale accipit medium. Sit enim animal in quo A, mortale in quo B. & immortale in quo C, homo aut, cuius terminum oportet accipere, in quo D. omne igitur animal accipit aut mortale, aut immortale hoc autem est, quodcunque sit A, omne esse aut B, aut C. rursus hominem semper diuidens. ponit animal esse, quare de D accipit A inesse. syllogismus itaque est, quòd D aut B, aut C omne est. quare hominem aut mortalem aut immortalem necessarium esse, animal vero mortale solum non necessarium esse, sed petitur. hoc autem est quod oportebat ratiocinari.

* a.l.ĩpossibile.

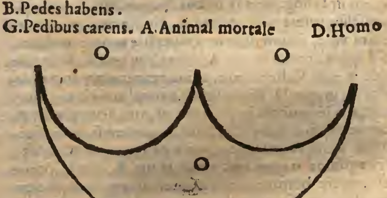
* a.l.quid.

B. Mortale

Modus cōcludēdi diuisiuus.

Rursus ponens A quidem animal mortale, in quo autem B pedes habens, in quo vero C. sine pedibus, hominem autem C consimiliter accipit, aut in B esse, aut in C. omne enim animal mortale, aut cum pedibus, aut sine pedibus est, A vero de D, hominem nanque animal mortale esse accipit, quare cum pedibus, aut sine pedibus animal necesse est hominem esse, cum pedibus aut non necesse, sed accipit, hoc autem erat quod oportebat iterum monstrare.

Modus vt supra.

Et hoc modo semper diuidentibus accidit quidem ipsis vniuersale medium accipere, de quo autem oportebat

tebat monstrare & differentia extrema s: ad finem autem, quod hoc est homo, vel quodcũque sit quæsitum, nihil dicunt planum, vt necessarium sit. etenim aliam viam faciunt omnem, neque contingentes abundantias existimante esse. Manifestum autem, quod neque destruere licet hac methodo, neque de accidente aut proprio ratiocinari, neque de genere, neque in quibus ignoratur vtrum quod sic se habet, an ne. Vt vtrum diameter commensurabilis, aut incommensurabilis. si enim acceperit, quod omnis longitudo aut commensurabilis aut incommensurabilis, diameter autem est longitudo, ratiocinatum est, ꝙ incommensurabilis, aut commensurabilis, quod oportebat ratiocinari sumetur. non ergo est ostendere. via enim hæc, per hanc aut non est monstrare incommensurabile, aut commensurabile, in quo A, longitudo B, diameter.

Commensurabile, vel incommensurabile. Longitudo Diameter

Hic modus quanquã affirmatiuus, destructiuus tñ est nã vno oppositorum posito, reliquum destruitur ĩpossibile. enim est fieri syllogismũ diuisiuum priuatiuum.

Manifestum igitur, quòd neque ad omnem considerationem cõuenit inquisitionis modus, neque in quibus maxime videtur dicere, in his est vtilis. Ex quibus igitur demonstrationes fiunt, & quomodo, & ad qualia inspiciendum secundum vnumquodque problema, manifestum ex dictis.

SECTVM

SECTVM TERTIVM

De resolutione syllogismorum.

Quomodo omnes syllogismorum modi in aliquam figurarum prædictarum sint reducendi. Cap. primũ.

QVomodo autem reducemus syllogismos in prædictas figuras esset utique post hæc dicẽdum. reliquũ enim istud adhuc ex consideratione. Si. n. syllogismorum generationẽ specularemur, & inueniendi potestatem haberemus, amplius aũt factos resolueremus in prædictas figuras, finem habere posset, quod A principio propositum. Accidit autem simul & prius dicta confirmari, & planiora esse, quod ita se habent, per ea, quæ nunc dicentur. oportet enim verum omne, ipsum sibi ipsi cõfessum vndecunque esse. Primum igitur tentare oportet duas propositiones accipere syllogismi. facilius nãque maiora, quam minora diuidere. maiora autẽ sunt composita, quam ex quibus componuntur. postea cõsiderare utra in toto, & utra ĩ parte. & si nõ sint ambæ acceptæ, ipsum ponentem alteram. plerunque nanque uniuersalem proponẽtes, quod est in hac nõ accipiunt neque scribentes neque interrogantes, aut has quidem proponũt, per quas uero hæ concluduntur, prætermittunt, alia autem frustra interrogant. Considerandum itaq; si quid superfluum acceptum est, & si quid ex necessariis prætermissum fuit, & hoc quidem ponendum, illud uero auferendum, quousque ad duas propositiones quispiam deuenerit. absque enim his nõ est reducere sic interrogatas rationes. Quarundam igitur facile defectum conspicere, quædam autem latent & uidentur ratiocinari, eo ꝙ necessarium aliquid accidit expositis. Veluti si acceptum fuerit, non substantia sublata non auferri substantiam, sublatis autẽ ex quibus est, &

quod ex his, corrūpi. his enim positis, necessarium est substantiæ partem substantiam esse, non tamen per accepta ratiocinatum est, sed desunt propositiones.

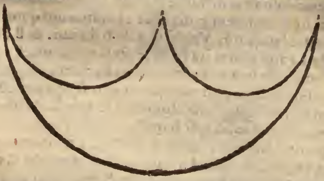
Substantia, Quę simul tollunt substantiam. Partes subæ.

Prædictus modus ad hunc reducitur, multis intericctis, mutatisq; ppositionibus.

Rursus si homine existente, necesse animal esse, & animal substantiam, homine existente, necesse substantiam esse. verum nondum ratiocinatum est. non enim se habent propositiones, vt diximus.

Substantia Id, quo posito, Aial ponitur. Homo

Et hic modus ad hūc reducitur vel similē.

Decipimur autem in talibus, eo quod expositis necessarium aliquid accidit, quoniam & syllogismus necessarium est, in plus autem est necessarium quam syllogismus. syllogismus enim omnis necessarium, necessarium

In plus est necessariū, quā syllogismus.

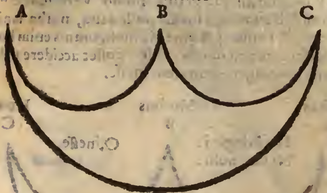
De resolutione terminos.

sarium vero nō omne syllogismus. Quare non si quid accidit positis quibusdam, tentandum est statim reducere, sed primo accipiendæ duæ propositiones, deindē sic diuidendum in terminos. medius autem ponendus terminus, qui in vtrisque propositionibus dicitur. necesse enim medium esse in vtrisque in omnibus figuris. Si itaq; prædicetur ac subijciatur medium, aut ipsum quidem prædicetur, aliud autem ab illo negetur, prima erit figura, quòd si & prædicetur & negetur ab aliquo, media, sin autem alia de illo prædicentur, aut hoc quidē neget, illud vero prædicet, vltima. sic enim se habebit in vnaquaque figura medium. consimiliter & si non vniuersaliter sint propositiones. eadē nanq; medii determinatio. Manifestum itaque, quoniam in qua ratione non dicitur idem plerunque, quod non fit syllogismus, non enim acceptum fuit medium. Quoniam autem habemus quale problematum in vnaquaque concluditur figura, & in qua vniuersale, & in quali, quod in parte, manifestum, quod non in omnes figura perspiciendum, sed in propriam cuiusque problematis, quæcunque vero in pluribus concluduntur, medii positione cognoscemus figuram. Plerunque igitur decipi accidit circa syllogismos propter necessarium, quemadmodum dictum est prius. aliquando autem iuxta similitudinem positionis terminorum quod non oportet latere nos.

Deceptio secundum similitudinē positionis terminorum.

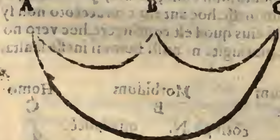
Veluti si A de B dicitur. & B de C. videri enim posset ita se habētibus terminis, esse syllogismus. non fit autem neque necessarium quippiam neque syllogismus. Sit nanque in quo A semper esse, in quo B, intelligibilis Aristomenes, in quo C, Aristomenes. verum itaq, A ipsi B inesse, semper enim est intelligibilis Aristomenes, sed & B ipsi C, Aristomenes nāque est intelligibilis Aristomenes, A vero ipsi C nō inest. corruptibilis enim est Aristomenes. nam non efficiebatur syllogismus ita se habentibus terminis, sed oportebat vniuersaliter A B propōnem acceptā fuisse, hoc aūt falsum, existimare omnē intelligibilem Aristomenē semper esse, quum sit corruptibilis, Aristomenes.

semper

Non concludit hic modus, qa deficit vniuersalis ꝑpositio.

Rursus sit in quo quidem C Miccalus, in quo a musicus Miccalus, in quo A corrũpi cras, verũ igitur B prędicari de C, nã Miccalus musicus Miccalus, sed & A de B. corrumpi enim posset cras musicus Miccalus. A vero de C falsum. hoc igitur idẽ est ei, quod prius. non. n: verum vniuersaliter, Miccalus musicus quod corrumpitur cras, hoc aũt non sumpto, non erat syllogismus.

Neque hic modus cõcluditur eadem ratione.

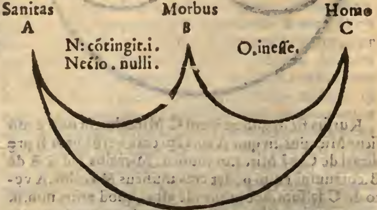
Hæc itaque deceptio fit, eo quod bene tanquam. n: nihil differat dicere, hoc huic inesse, aut hoc huic omni inesse, concedimus. Frequenter autem mentiri accidit, iuxta id quod non bene exponuntur termini, qui

Deceptio ex parte

terminorũ verſimodi in proponi bus aſſum ptorũm.

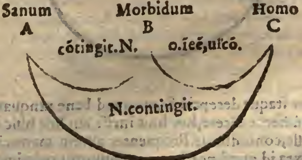
Non concludit hic modus.ter minis.n.acceotis ĩ ab ſtracto,mi nore falſa, in cõcreto vero maio ri, ſi variis modis error eſt in expoſitione terminorum & modus eſt ex quatuor termi nis.

ſunt ſecundum propoſitionem. vt ſi A ſit ſanitas, in quo B morbus,in quo vero C homo. Verũ.n.dicere, ꝙ A nulli B contingit ineſſe: nulli nanq; morbo ſanitas ineſt, & rurſus ꝗ. B omni C ineſt, omnis enim homo ſuſceptiuus eſt morbi. videri poſſet accidere nulli homini contingere ſanitatem ineſſe.

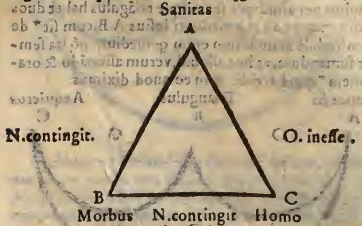
Huius autem cauſa eſt non bene expoſitos fuiſſe terminos ſecundum dictionem.quoniam ſi tranſumatur qui ſunt ſecundum habitudines,non erit ſyllogiſmns. vt pro ſanitate,ſi poſitum fuerit ſanũ,pro morbo autem morbidum,non enim,verum, ꝙ nõ cõtingit morbido ſanum ineſſe.hoc autem non acceoto non ſyllogiſmus,niſi eius quod eſt contingere.hoc vero nõ impoſsibile:contingit. n. nulli homini ineſſe ſanitatem.

Hic mod° concludit, quia omnes termini accipiũtur in concreto.

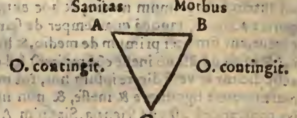
rurſus

Rursus in media figura consimiliter erit falsum. sanitatem nanque morbo nulli: homini vero omni contingit inesse. quare nulli homini ęgritudinem.

Hic modus idem probat quod primus.

In tertia aūt figura ſm cōtingere accidit falsum nā que & sanitatē & morbū & sciētiā & ignorātiā & omno oī contraria eidē cōtingit inesse: sibi aūt inuicem impossibile. hoc aūt dissonū A prędictis. quādo enim eidē contingerent plura inesse, contingebant & sibiinuicē.

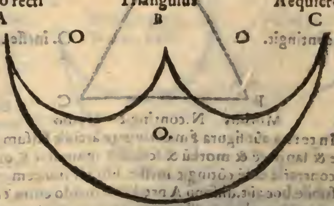

Hic modus in abstracto est falsus, in cōcreto verus.

Planū igitur, φ in omnibus his deceptio fit iuxta terminorum expositionē. si. n. trāsumpti fuerint, qui sunt secundū habitudines nullū efficitur falsum. Manifestū igitur, φ ſm tales propositiones semper quod secūdū habitudinē pro habitudine transumendum, & ponēdū terminum. Nō oportet autem semper quærere, vt terminos nomine exponamus, plerunq;. n. erunt oratiōnes, quib⁹ nō est positū nomē quapropter difficile est reducere tales syllogismos. Aliquādo aūt & decipi ac-

cidet ob talem inquisitionem, vt ꝙ immediatorum est syllogismus. Sit a duo recti, in quo B triangulus, in quo C æquicrus, ipsi itaque C inest A per B: ipsi vero B nō amplius per aliud· per se nanque triāgulus habet duos rectos: quare non erit medium ipsius A B, cum sit* demonstrabile manifestum enim ꝙ medium nō ita semper sumendum, vt hoc aliquid, verum aliquādo & orationem *quod accidit & in eo quod diximus.

* a. le. quā uis sit demonstrabi e manifestū igitur.
* a. l. & ora ione.

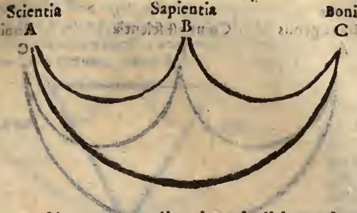
Hic modus a maiori titur ora ione.

Quod autem insit primum medio, & hoc extremo non oportet accipere, tanquā quæ semper de seinuicē prædicentur, aut similiter primum de medio, & hoc de vltimo, (& in eo qđ est nō inesse cōsimiliter) sed quot modis esse dicitur & verū dicere ipsum hoc, tot modis existimare oportet significare & inesse, & non inesse. veluti ꝙ contrariorū est vna scientia. Sit enim A, vnā esse scientiā, contraria inter se in quo B. A itaq; ipsi B inest, nō tāquā contraria vnam esse ipsorum scientiā, sed quod verū de ipsis dicere, vnā esse ipsorū scientiam.

A. Vna scientia. ———— *B. Contraria.*

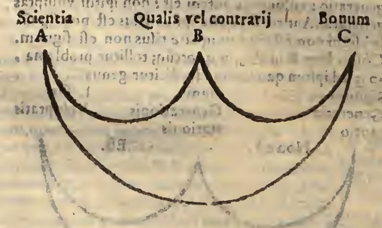
Accidit autem quandoque de medio primum dici, medium vero de tertio non dici. Quemadmodum si sapientia est scientia: boni autem est sapientia scientia. Conclusio quod boni est scientia, bonum quidem sane non est scientia, sapientia autem est scientia.

Scientia

In hoc r
minorē
obliquo.

Quãdoque vero medium de tertio dicitur, primum autem de medio non dicitur. Quemadmodum si omnis qualis est scientia vel contrarij: bonum autem & contrarium,& quale conclusiō quidem, quòd boni est scientia, non est autem bonū scientia, neq; quale, neq; contrarium, sed bonum hæc.

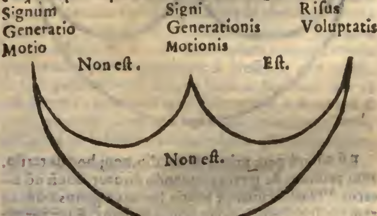
Hic mod
habet m
iorem i
obliquo

Est aūt qñ neq; primū de medio, neq; hoc de tertio, cum primum de tertio aliquando dicatur, aliqñ nō dicatur. Veluti si cuius est sciētia, huius est genus: boni autem est sciētia: cōclusio ꝙ boni est genus. pdicatur aūt nullū de nullo. si vero cuius est scientia, genus est hoc: boni aūt est scia: cōclusio, ꝙ bonum est genus: de extremo igitur predicatur, primū, de se iuicē aūt nō dicunt.

Horũ mo-
lorum v-
nus habet
omnia in
bl quo
quo alter
propoſi-
iones.

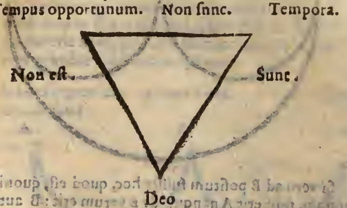
Eodem autem modo & in non ineſſe accipiendum, non enim ſemper ſignificat non ineſſe hoc huic, non eſſe hoc hoc: ſed aliquando non eſſe hoc huius, aut hoc huic. Vt ꝙ non eſt motionis motio, vel generationis generatio: voluptatis autem eſt: non igitur voluptas generatio. Aut rurſus quòd ipſius riſus eſt non ſignũ: ſed ſigni non eſt ſignum: quare riſus non eſt ſignum. Cõſimiliter & in aliis, in quocũq; tollitur problema, eo ꝙ ad ipſum quodammodo dicitur genus.

i modi
gatiuę
ncludũt
propoſi
nibus i
liquo.

Rurſus buóe tempora non ſunt tẽpus opportunum Deo enim ſunt tẽpora, non aũt eſt tempus opportu-num:

num:eo q nihil Deo vtile, terminos nãq; ponendnm, tempora,& tempus opportunum, & Deum : propositionem vero accipiendum secundum nominis casum.

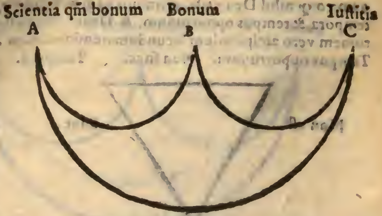
Hicmodus in tertia figura concludit ex propositionibus in obliquo.

Simpliciter enim dicimus hoc de omnibus, quod terminos semper ponendum secundum * vocationes nominum, vt homo, aut bonum, aut contraria, non hominis, aut boni, aut contrariorum, propositiones autem accipiendæ secundum uniuscuiusque casus. uel enim quoniam huic, vt æquale aut quoniam huius, vt duplum. aut quoniam hoc, ut uerberas, aut uidens, vel quoniam hic. ut homo animal: vel si aliquo modo aliter cadit nomen secundum propositionem. Inesse autem hoc huic, & verificari hoc de hoc, tot modis accipiendum, quot modis prædicamenta distincta sunt, & hæc, aut quo, aut simpliciter. amplius simplicia, aut conplicia. Consimiliter autem & non inesse, verum considerandum hæc ac distinguendum melius. Reduplicatum autem in propositionibus ad primum extremum ponendum, non ad medium. Dico autem, quoniam si fieret syllogismus, quod iustitiæ est scientia, quoniam bonum, hoc, quod est quodam bonum, uel inquantum bonum, ad primũ ponendum. sit enim A scientia, quoniã bonum, in quo B bonum, in quo C iustitia. A itaque verum de B prædicare, boni enim est scientia, quoniam bonum, sed & B de C, iustitia enim quoddam bonum, ita igitur fit resolutio.

*a.l. declinationes.

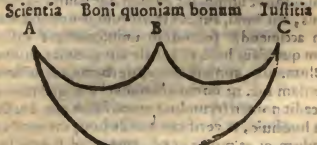
De geminatione & positione terminorum præcepta.

Hic mod⁹ concludit, nam terminus reduplicatiuus posit⁹ est ad maiorē extremitatē.

Si vero ad B positum fuisset hoc, quod est, quoniam bonum, non erit A nanque de B verum erit: B autem de C non verum. bonum enim quoniam bonum prædicare de iustitia falsum, & non intelligibile.

Hic mod⁹ non concludit. nā minor est falsa & nō intelligibilis

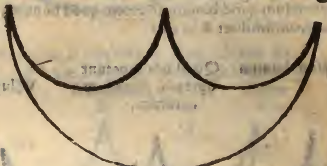

Quomodo termini cū reduplicatione sunt accipiendi.

Similiter itaque & si sanabile demonstraretur, quod est scibile, in quantum bonum, aut hircocerus opinabile, inquantum non ens: aut homo corrupcibile, in quantum sensibile. in omnibus enim super prædicatis ad extremam reduplicationem ponendum. Non est autem eadem terminorum positio, quando simpliciter aliquid ratiocinatum fuerit, & quando hoc aliquid, aut quo, aut quomodo. Dico autem, quemadmodum quādo bonum scibile monstratum fuerit, & qnando scibile quid, quoniam bonum. verum si simpliciter scibile monstratum fuerit, medium ponendum ens: sin autē

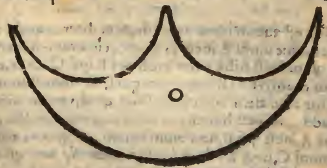
quoniam

quoniã bonum hoc, quod est, aliquod ens: sit enim A scientia, qm̃ ens: in quo B, ens aliquod: in quo C bonũ. Verum itaque A de B prædicare. erat enim scientia alicuius entis, quoniam aliquod ens. sed & B, de C: qđ enim in quo C ens aliquod, quare & A de C. Erit igitur scientia boni, quoniam bonum: nanque aliquod ens erat propriæ substantiæ signum.

Hic mod° medium maiorem extremitatem sumis in parte.

Si vero ens medium positũ fuisset, & ad extremum eius simpliciter, & non dictum esset aliquod ens, non esset vtiq, syllogismus, quod est scia boni, qm̃ bonum. sed qm̃ ens, vt si sit in quo A scia, qm̃ ens, in quo B ens. in quo C bonum. Manifestum igitur, quòd in syllogismis, qui in parte, ita accipiendi sunt termini.

Hic mod° sumit terminos absolute.

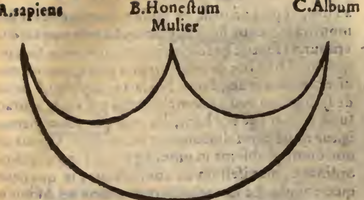
Quo pacto nomina & orationes transumiēda sunt.

Oportet autem & trāsmere quæ idem possunt, nomina pro nominibus, & orationes pro orationibus, & nomen & orationem, & semper pro oratione nomen accipere facilior nanq; terminorum expositio. Quemadmodum si nihil differat dicere suspicabile non esse genus opinabilis, aut opinabile non esse quod suspicabile quod idem enim significatum; pro dicta oratione suspicabile & opinabile termini ponendi. Quoniam vero non est idem voluptatem esse bonum, & voluptatem esse ipsum bonum, non similiter ponendi termini, sed si est syllogismus quòd voluptas bonum terminum ponendum quòd bonum, si autem quòd bonum, bonum, consimiliter & in aliis.

Attinet hoc ad articulos græcos.

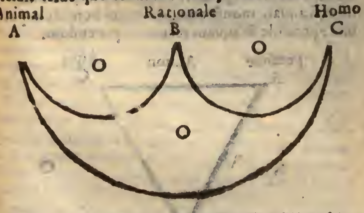

Non est autem idem neq; esse, neq; dicere, quòd cu B inest, huic omni A inest. & dicere, cui omni B inest, & A omni inest. nihil enim prohibet B ipsi C inesse, nō autem omni. vt sit B honestum quid, C vero album. si igitur albo alicui inest honestum quid, verum dicere, quòd albo inest honestum. sed non omni fortasse. si itaque A inest ipsi B, non omni autem de quo B. neq; si B omni C, neq; si solum inest, necesse A, non quod non omni, sed neque inesse C.

Modus nõ concludit, qa non habet maiorẽ vniuersalem.

Sin aũt de quocũq; B vere dicatur, huic oĩ inest A, accidit A, de quo omni B dicitur, de hoc omni dici.

Hic modus est vniuersalis.

Si tñ A dr̃ de quo vtiq; B dicatẽ de oĩ, nihil prohibet B inesse ipsi C nõ omni aũt ipsum A. aut oĩno nõ inesse. In trib' itaq; terminis manifestũ, ꝙ de quo B, oĩ A, dici, hoc est de quotcũq; B dr̃, de oĩbus dici & A, & si B de oĩ, & A itidem, si vero nõ de oĩ, nõ necesse A de oĩ. Non oportet aũt existimare penes id qđ exponimus, aliquid accidere absurdum, nihil enim vtimur, eo qđ est hoc aliquid esse: sed quemadmodum Geometra pedalem & rectã hãc, & sine latitudine dicit, quæ nõ sunt, verum nõ sic vtitur tanquam ex his ratiocinans. Omnino enim quod non est vt totum ad partem & aliud ad hoc

SECTVM TERTIVM

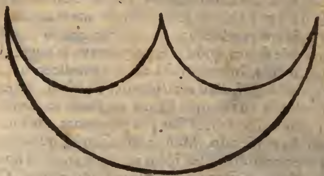
De reſolutione ſyllogiſmorum.

Quomodo omnes ſyllogiſmorum modi in aliquam figurarum prædictarum ſint reducendi. Cap. primũ.

QVomodo autem reducemus ſyllogiſmos in prædictas figuras eſſet utique poſt hæc dicẽdum. reliquũ enim iſtud adhuc ex conſideratione. Si.n. ſyllogiſmorum generatione ſpecularemur, & inueniendi poteſtatem haberemus, amplius aũt factos reſolueremus in prædictas figuras, finem habere poſſet, quod A principio propoſitum. Accidit autem ſimul & prius dicta confirmari, & planiora eſſe, quod ita ſe habent, per ea, quæ nunc dicentur. oportet enim verum omne, ipſum ſibi ipſi cõfeſſum vndecunque eſſe. Primum igitur tentare oportet duas prôpoſitiones accipere ſyllogiſmi. facilius nãque maiora, quam minora diuidere. maiora autẽ ſunt compoſita, quam ex quibus componuntur. poſtea cõſiderare utra in toto, & utra ĩ parte. & ſi nõ ſint ambæ acceptæ, ipſum ponentem alteram. plerunque nanque uniuerſalem proponẽtes, quod eſt in hac nõ accipiunt neque ſcribentes neque interrogantes, aut has quidem proponũt, per quas uero hæ concluduntur, prætermittunt, alia autem fruſtra interrogant. Conſiderandum itaq; ſi quid ſuperfluum acceptum eſt, & ſi quid ex neceſſariis prætermiſſum fuit, & hoc quidem ponendum, illud uero auferendum, quouſque ad duas propoſitiones quiſpiam deuenerit. abſque enim his nõ eſt reducere ſic interrogatas rationes. Quarundam igitur facile defectum conſpicere, quædam autem latent & uidentur ratiocinari, eo ꝙ neceſſarium aliquid accidit expoſitis. Veluti ſi acceptum fuerit, non ſubſtantia ſublata non auferri ſubſtantiam, ſublatis autẽ ex quibus eſt, &

quod ex his, corrũpi. his enim positis, necessarium est substantiæ partem substantiam esse, non tamen per accepta ratiocinatum est, sed desunt propositiones.

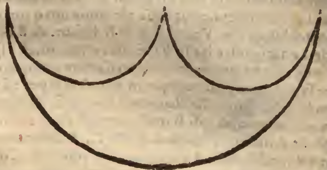
Substantia | Quę simul tollunt substantiam. | Partes subæ.

Prædictus modus ad hunc reducitur, multis interiectis, mutatisq; ppositionibus.

Rursus si homine existente, necesse animal esse, & animal substantiam, homine existente, necesse substantiam esse. verum nondum ratiocinatum est. non enim se habent propositiones, vt diximus.

Substantia | Id, quo posito, Aial ponitur. | Homo

Et hic modus ad hũc reducitur vel similẽ.

Decipimur autem in talibus, eo quod expositis necessarium aliquid accidit, quoniam & syllogismus necessarium est, in plus autem est necessarium quam syllogismus. syllogismus enim omnis necessarium, necessarium

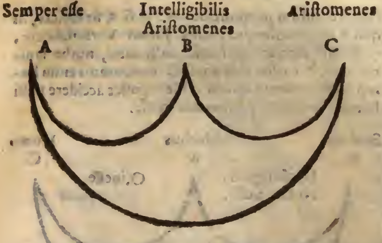
In plus est necessariũ, quã syllogismus.

De resolutione terminos.

sarium vero nō omne syllogismus. Quare non si quid accidit positis quibusdam, tentandum est statim reducere, sed primo accipiendæ duæ propositiones, deindē sic diuidendum in terminos. medius autem ponendus terminus, qui in vtrisque propositionibus dicitur. necesse enim medium esse in vtrisque in omnibus figuris. Si itaq; prædicetur ac subijciatur medium, aut ipsum quidem prædicetur, aliud autem ab illo negetur, prima erit figura, quòd si & prædicetur & negetur ab aliquo, media, sin autem alia de illo prædicentur, aut hoc quidē neget, illud vero prædicet, vltima. sic enim se habebit in vnaquaque figura medium. consimiliter & si non vniuersaliter sint propositiones. eadē nanq; medii determinatio. Manifestum itaque, quoniam in qua ratione non dicitur idem plerunque, quod non fit syllogismus, non enim acceptum fuit medium. Quoniam autem habemus quale problematum in vnaquaque concluditur figura, & in qua vniuersale, & in qua li quod in parte, manifestum, quod non in omnes figura perspiciendum, sed in propriam cuiusque problematis, quæcunque vero in pluribus concluduntur, medii positione cognoscemus figuram. Plerunque igitur decipi accidit circa syllogismos propter necessarium, quemadmodum dictum est prius. aliquando autem iuxta similitudinem positionis terminorum quod non oportet latere nos. Veluti si A de B dicitur. & B de C. videri enim posset ita se habētibus terminis, esse syllogismus. non fit autem neque necessarium quippiam neque syllogismus. Sit nanque in quo A semper esse, in quo B, intelligibilis Aristomenes, in quo C, Aristomenes. verum itaq; A ipsi B inesse, semper enim est intelligibilis Aristomenes, sed & B ipsi C, Aristomenes nāque est intelligibilis Aristomenes, A vero ipsi C nō inest. corruptibilis enim est Aristomenes. nam non efficiebatur syllogismus ita se habentibus terminis, sed oportebat vniuersaliter A B propōnem acceptā fuisse, hoc aūt falsum, existimare omnē intelligibilem Aristomenē semper esse, quum sit corruptibilis, Aristomenes.

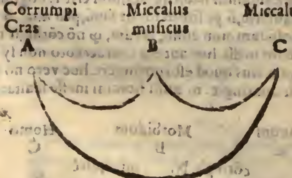
Deceptio secundum similitudinē positionis terminorum.

semper

Non concludit hic modus, q̃a deficit vniuersalis ꝓpositio.

Rursus sit in quo quidem C Miccalus, in quo a musicus Miccalus, in quo A corrũpi cras, verũ igitur B prędicari de C, nã Miccalus musicus Miccalus, sed & A de B. corrumpi enim posset cras musicus Miccalus. A vero de C falsum. hoc igitur idẽ est ei, quod prius. non. n: verum vniuersaliter, Miccalus musicus quod corrumpitur cras, hoc aũt non sumpto, non erat syllogismus.

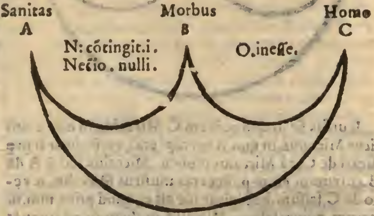
Neque hic modus cõcluditur eadem ratione.

Hæc itaque deceptio fit, eo quod bene tanquam. n: nihil differat dicere, hoc huic inesse, aut hoc huic omni inesse, concedimus. Frequenter autem mentiri accidit, iuxta id quod non bene exponuntur termini, qui sunt

Deceptio ex parte

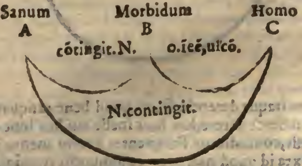
terminorū verſimodi in propōnibus aſſumptorū.

ſunt ſecundum propoſitionem. vt ſi A ſit ſanitas, in quo B morbus, in quo vero C homo. Verū.n.dicere, ꝙ A nulli B contingit ineſſe: nulli nanq; morbo ſanitas ineſt, & rurſus ꝙ B omni C ineſt, omnis enim homo ſuſceptiuus eſt morbi. videri poſſet accidere nulli homini contingere ſanitatem ineſſe.

Non concludit hic modus. terminis.n.acceptis ī abſtracto, minore falſa, in cōcreto vero maiori, ſi variis modis error eſt in expoſitione terminorum & modus eſt ex quatuor terminis.

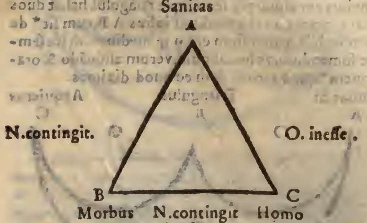
Huius autem cauſa eſt non bene expoſitos fuiſſe terminos ſecundum dictionem. quoniam ſi tranſumātur qui ſunt ſecundum habitudines, non erit ſyllogiſmus. vt pro ſanitate, ſi poſitum fuerit ſanū, pro morbo autem morbidum, non enim, verum, ꝙ nō cōtingit morbido ſanum ineſſe. hoc autem non accepto non ſyllogiſmus, niſi eius quod eſt contingere. hoc vero nō impoſsibile: contingit. n. nulli homini ineſſe ſanitatem.

Hic mod⁹ concludit, quia omnes termini accipiūtur in concreto.

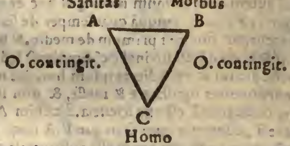
rurſus

Rursus in media figura consimiliter erit falsum. sanitatem nanque morbo nulli: homini vero omni contingit inesse. quare nulli homini ęgritudinem.

Hic modus idem probat qđ primus.

In tertia aũt figura ẜm cõtingere accidit falsum nã que & sanitatẽ & morbũ & sciẽtiã & ignorãtiã & omno oĩ contraria eidẽ cõtingit inesse: sibi aũt inuicem impossibile. hoc aũt dissonũ à prędictis. quãdo enim eidẽ contingerent plura inesse, contingebant & sibiinuicẽ.

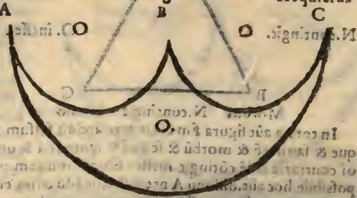
Hic modus in abstracto est falsus, in cõcreto verus.

Planũ igitur, ꝙ in omnibus his deceptio fit iuxta terminorum expositionẽ. si. n. trãsumpti fuerint, qui sunt secundũ habitudines nullũ efficitur falsum. Manifestũ igitur, ꝙ ẜm tales propositiones semper quod secũdũ habitudinẽ pro habitudine transumendum, & ponẽdũ terminum. Nõ oportet autem semper quærere, vt terminos nomine exponamus, plerunq;. n. erunt orationes, quib⁹ nõ est positũ nomẽ quapropter difficile est reducere tales syllogismos. Aliquãdo aũt & decipi accidet

cidet ob talem inquiſitionem, vt ꝙ immediatorum eſt ſyllogiſmus. Sit a duo recti, in quo B triangulus, in quo C æquicrus, ipſi itaque C ineſt A per B: ipſi vero B nō amplius per aliud: per ſe nanque triãgulus habet duos rectos: quare non erit medium ipſius A B, cum ſit* demonſtrabile manifeſtum enim ꝙ medium nō ita ſemper ſumendum, vt hoc aliquid, verum aliquãdo & orationem *quod accidit & in eo quod diximus.

*a.l. e. quã [...]uis ſit demonſtrabi[...]e manife[...]ſtũ igitur.

*a.l. & ora[...]ione.

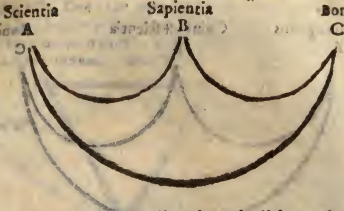
[...]ic modus [...]a maiori [...]titur ora[...]ione.

Quod autem inſit primum medio, & hoc extremo non oportet accipere, tanquã quæ ſemper de ſeinuicẽ prædicentur, aut ſimiliter primum de medio, & hoc de vltimo, (& in eo qđ eſt nō ineſſe cõſimiliter) ſed quot modis eſſe dicitur & verũ dicere ipſum hoc, tot modis exiſtimare oportet ſignificare & ineſſe, & non ineſſe. veluti ꝙ contrariorũ eſt vna ſcientia. Sit enim A, vnã eſſe ſcientiã, contraria inter ſe in quo B. A itaq; ipſi B ineſt, nō tãquã contraria vnam eſſe ipſorum ſcientiã, ſed quod verũ de ipſis dicere, vnã eſſe ipſorũ ſcientiam.

A. Vna ſcientia. ——————— *B. Contraria.*

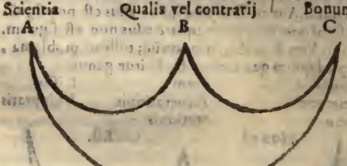
Accidit autem quandoque de medio primum dici, medium vero de tertio non dici. Quemadmodum ſi ſapientia eſt ſcientia: boni autem eſt ſapientia ſcientia. Concluſio quod boni eſt ſcientia, bonum quidem ſane non eſt ſcientia, ſapientia autem eſt ſcientia.

Scientia

In hoc m
minoré
obliquo.

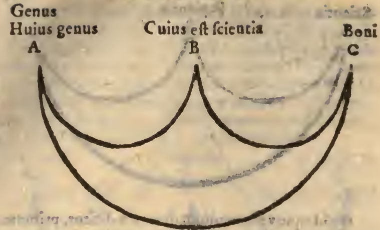
Quãdoque vero medium de tertio dicitur, primum autem de medio non dicitur. Quemadmodum si omnis qualis est scientia vel contrarij: bonum autem & contrarium,& quale conclusio quidem, quòd boni est scientia,non est autem bonũ scientia, neq; quale, neq; contrarium,sed bonum hæc.

Hic mod
habet m
iorem i
obliquo.

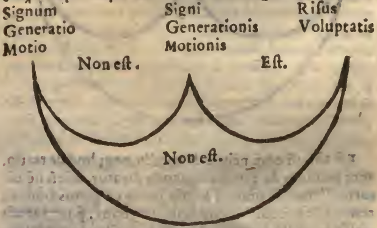
Est aũt qñ neq; primũ de medio,neq; hoc de tertio, cum primum de tertio aliquando dicatur, aliqñ nõ dicatur. Veluti si cuius est sciẽtia,huius est genus:boni autem est sciẽtia:cõclusio ꝙ boni est genus. ꝑdicatur aũt nullũ de nullo. si vero cuius est scientia, genus est hoc: boni aũt est scĩa:cõclusio,ꝙ bonum est genus:de extremo igitur predicatur,primũ,de se inuicẽ aũt nõ dicunt.

Horū mo-
dorum v-
nus habet
omnia in
pbl quo
quo alter
propofi-
iones.

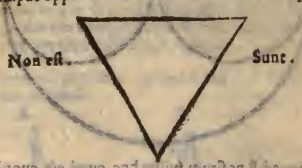
Eodem autem modo & in non ineffe accipiendum, non enim femper fignificat non ineffe hoc huic, non effe hoc hoc: fed aliquando non effe hoc huius, aut hoc huic. Vt φ non eft motionis motio, vel generationis generatio: voluptatis autem eft: non igitur voluptas generatio. Aut rurfus quòd ipfius rifus eft non fignū. fed figni non eft fignnm: quare rifus non eft fignum. Cōfim liter & in aliis, in quotcūq; tollitur problema, eo φ ad ipfum quodammodo dicitur genus.

i modi
gatiue
ncludūt
propofi
nibus i
liquo.

Rurfus huōe tempora non funt tēpus opportunum Deo enim funt tēpora, non aūt eft tempus opportunū:

num:eo q nihil Deo vtile, terminos năq; ponendum, tempora,& tempus opportunum, & Deum : propositionem vero accipiendum secundum nominis casum.

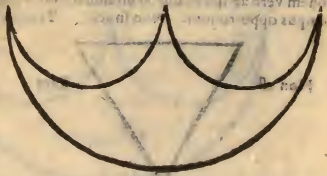
Hicmodus in tertia figura concludit ex propositionibus in obliquo.

* Simpliciter enim dicimus hoc de omnibus, quod terminos semper ponendum secundum * vocationes nominum, vt homo, aut bonum, aut contraria, non hominis, aut boni, aut contrariorum, propositiones autem accipiendæ secundum uniuscuiusque casus. uel enim quoniam huic, vt æquale aut quoniam huius, vt duplum. aut quoniam hoc, ut uerberas, aut uidens, vel quoniam hic. ut homo animal: vel si aliquo modo aliter cadit nomen secundum propositionem. Inesse autem hoc huic, & verificari hoc de hoc, tot modis accipiendum, quot modis prædicamenta distincta sunt, & hæc, aut quo, aut simpliciter. amplius simplicia, aut complicia. Consimiliter autem & non inesse. verum considerandum hæc ac distinguendum melius. Reduplicatum autem in propositionibus ad primum extremum ponendum, non ad medium. Dico autem, quoniam si fieret syllogismus, quod iustitię est scientia, quoniam bonum, hoc, quod est quodam bonum, uel inquantum bonum, ad primū ponendum. sit enim A scientia, quoniā bonum, in quo B bonum, in quo C iustitia. A itaque verum de B prędicare, boni enim est scientia, quoniam bonum, sed & B de C, iustitia enim quoddam bonum, ita igitur fit resolutio.

*a.l. declinationes.

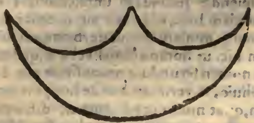
De geminatione & positione terminorum pręcepta.

Hic mod° concludit, nam terminus reduplicatiuus posit° est ad maiorē extremitatē.

Si vero ad B positum fuisset hoc, quod est, quoniam bonum, non erit A nanque de B verum erit: B autem de C non verum. bonum enim quoniam bonum prædicare de iustitia falsum, & non intelligibile.

Hic mod° non concludit. nã minor est falsa & nõ intelligibilis

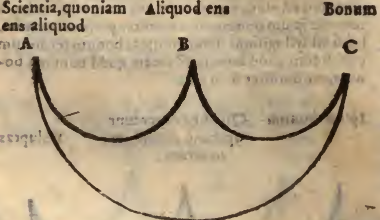

Similiter itaque & si sanabile demonstraretur, quod est scibile, in quantum bonum, aut hircocerus opinabile, inquantum non ens: aut homo corrupcibile, in quantum sensibile. in omnibus enim super prædicatis ad extremam reduplicationem ponendum. Non est autem eadem terminorum positio, quando simpliciter aliquid ratiocinatum fuerit, & quando hoc aliquid, aut quo, aut quomodo. Dico autem, quemadmodum quãdo bonum scibile monstratum fuerit, & qnando scibile quid, quoniam bonum. verum si simpliciter scibile monstratum fuerit, medium ponendum ens: sin autē

Quomodo termini cũ reduplicatione sunt accipiendi.

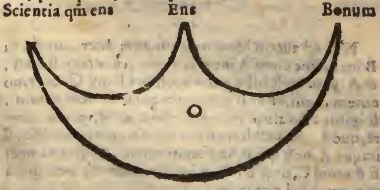
quoniam

quoniã bonum hoc,quod est, aliquod ens: sit enim A scientia,qm̃ ens:in quo B,ens aliquod: in quo C bonũ. Verum itaque A de B prædicare. erat enim scientia alicuius entis,quoniam aliquod ens.sed & B, de C: qđ enim in quo C ens aliquod,quare & A de C. Erit igitur scientia boni,quoniam bonum:nanque aliquod ens erat propriæ substantiæ signum.

Hic mod[9] medium maiorem extremitatem sumis in parte.

Si vero ens medium positũ fuisset, & ad extremum eius simpliciter,& non dictum esset aliquod ens, non esset vtiq, syllogismus,quod est scĩa boni, qm̃ bonum. sed qm̃ ens,vt si sit in quo A scĩa,qm̃ ens, in quo B ens. in quo C bonum. Manifestum igitur,quòd in syllogismis,qui in parte,ita accipiendi sunt termini.

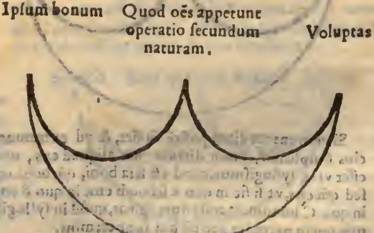
Hic mod[9] sumit terminos absolute.

Opor-

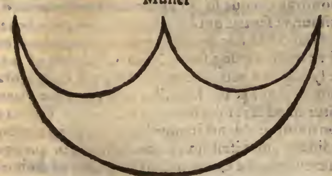
Quo pacto nomina & orationes transfumiẽda sunt.

Oportet autem & trãſmere quæ idem poſſunt, nomina pro nominibus, & orationes pro orationibus, & nomen & orationem, & ſemper pro oratione nomen accipere facilior nanq; terminorum expoſitio. Quemadmodum ſi nihil differat dicere ſuſpicabile non eſſe genus opinabilis, aut opinabile non eſſe quòd ſuſpicabile quid idem enim ſignificatum; pro dicta oratione ſuſpicabile & opinabile termini ponendi. Quoniam vero non eſt idem voluptatem eſſe bonum, & voluptatem eſſe ipſum bonum, non ſimiliter ponendi termini, ſed ſi eſt ſyllogiſmus quòd voluptas bonum terminum ponendum quòd bonum, ſi autem quòd bonum, bonum, conſimiliter & in aliis.

Attinet hoc ad articulos græcos.

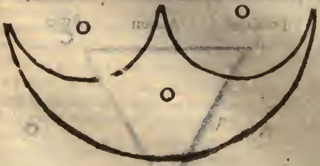

Non eſt autem idem neq; eſſe, neq; dicere, quòd cu B ineſt, huic omni A ineſt. & dicere, cui omni B ineſt, & A omni ineſt. nihil enim prohibet B ipſi C ineſſe, nõ autem omni. vt ſit B honeſtum quid, C vero album. ſi igitur albo alicui ineſt honeſtum quid, verum dicere, quòd albo ineſt honeſtum. ſed non omni fortaſſe. ſi itaque A ineſt ipſi B, non omni autem de quo B. neq; ſi B omni C, neq; ſi ſolum ineſt, neceſſe A, non quod non omni, ſed neque ineſſe C.

Modus nõ concludit, qa non habet maiorẽ vniuersalem.

Sin aũt de quocũq; B vere dicatur, huic oĩ inest A, accidit A, de quo omni B dicitur, de hoc omni dici.

Hicmodus est vniuersalis.

Si tñ A dr̃ de quo vtiq; B dicatẽ de oĩ, nihil prohibet B inesse ipsi C nõ omni aũt.ipsum A.aut oĩno nõ inesse. In trib⁹ itaq; terminis manifestũ, ꝙ de quo B, oĩ A, dici,hoc est de quotcũq; B dr̃,de oibus dici & A,& si B de oĩ,& A itidem,si vero nõ de oĩ, nõ necesse A de oĩ. Non oportet aũt existimare penes id qđ exponimus, aliquid accidere absurdum, nihil enim vtimur, eo qđ est hoc aliquid esse: sed quemadmodum Geometra pedalem & rectã hãc, & sine latitudine dicit,quæ nõ sũt, verum nõ sic vtitur tanquam ex his ratiocinans. Omnino enim quod non est vt totum ad partem & aliud ad hoc

Exempla ponimus vt sentiant addiscentes, non vt ita sint.

ad hoc, vt pars ad totũ, ex nullo talium monstrat ipse monstrans, neque fit syllogismus. Expositione vero sic vtimur, vt sentiat qui dicit dicentes, non enim sic tanquã quod sine hoc demõstrari non possit, quemadmodũ ex quibus syllogismus. Nõ lateat aũt nos qđ in eodẽ syllogismo non oẽs conclusiones per vnam figuram sunt, verum hęc per hanc, illa verò per aliam. Planum igitur quod & resolutiones ita faciendum. Quoniã aũt non omne problema in omni figura, sed in vnaquaque ordinatæ, manifestum ex conclusione, in qua figura quærendum. Et ex rationibus quæ sunt ad diffinitionem, quæcunque ad vnum aliquid redarguunt eorum quæ sunt in diffinitione, ad quod redargutum est, ponendum terminum, & non totam rationem. accidit. n. minus conturbari propter longitudinem, quemadmodum, si aquam monstrauit, quoniam humidum potabile: potabile & aquam terminos ponendum.

Hic mod⁹ destruit partẽ definitionis, non totã.

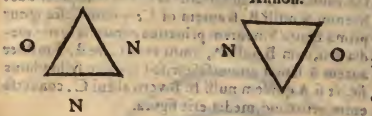

De relatione syllogismorum ad ĩpossibile, & ex suppositione.

Amplius autem ex suppositione syllogismos non est tentãdum reducere. non. n. est ex positis reducere: nanque non sunt ostensi per syllogismum, sed ad placitum confessi omnes. Quemadmodum si supponens, si vna quædam potentia non sit contrariorum, neque scientiam vnam esse: postea, disputatum sit, quòd non est vna potentia contrariorum, vt si sanabilis & ægrotabilis: simul. n. idem erit sanabile & ægrotabile.

Prosyl-

Prosyllogismus eiusdem effectiuus — Vna potentia — Syllogismus. Contraria Al.non.

Vna potentia — Sanabile & ægrotabile. — Sanabile & ægrotabile

Cōclusio ostēsaper prosyllogismum & syllogismū quæ anś est syllogismi conditionalis.

Quod itaque nō est vna omniū contrariorum potē tia, monstratum est:quod autē scientia non est * non fuit monstratū at qui cōfiteri necessariū. sed nō ex syllogismo verū ex suppositione, hanc igitur nō est reducere,qđ aūt nō vna est potētia,sic.n.fortasse & syllogismus esset,illud vero suppositio.Similiter aūt & in ijs,q per impōre abductiōnē est sylīo nanq; monstratur, alterum vero non est, ex suppositione enim cōcluditur.

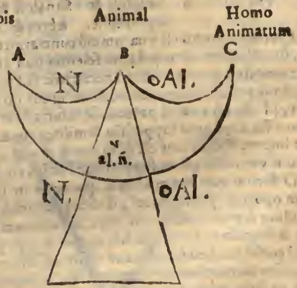
* a.le. sciā contrariorū nō est.

Differunt autem à prædictis. quoniam in illis quidem oportet præconfiteri, si debet assentiri, quēadmodum si monstrata fuerit vna contrariorum potentia & scientia eandem esse.hic autem & non præconfessi concedunt,eo quod manifestum est falsum.veluti si posita fuerit,diameter cōmensurabilis,imparia æqua esse paribus.Multi vero & alii concluduntur ex suppositione,quos oportet considerare,& notare pure,Quæ igitur sint horum differentiæ, & quot modis fit quod est ex suppositione,postea dicemus: nunc autem tantū sit nobis manifestum,quod non est resoluere tales syllogismus in figuras,& ob quam causam,diximus.

De mutua syllogismorum resolutione. Cap. 2.

Quæcunque vero problematū in pluribus monstrantur figuris, si in altera ratiocinatum fuerit,est reducere syllogismum in alteram quemadmodum

admodum priuatiuum, qui est in prima, in secundam: & eum qni est in media, in primam. non omnes autẽ sed quosdam. manifestum vero erit in sequentibus. Si enim A nulli B, B autem oĩ C: A nulli C. sic igitur prima figura. Sin autem priuatiua conuersa fuerit. media erit, nam B nulli A, omni vero C inest. Similiter autem & si non vniuersaliter, sed in parte syllogismus fit. vt si A quidem nulli B: B vero alicui C. conuerso enim priuatiuo, media erit figura.

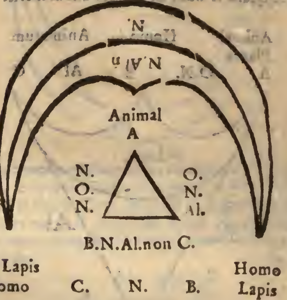

Duo modi simul ĩ prima figura qui ad secundã reducuntur per maioris conuersionem.

Syllogismorũ vero, qui in secunda, vniuersales quidem reducẽtur ad primam: eorum avt qui in parte, alter solus. Sit enim A B quidem nulli: C vero omni inexistens: conuerso igitur priuatiuo. prima erit figura. nã B nulli A, A vero omni C inerit. Si vero pdicatiuũ sit ad B, priuatiuum autem ad C, primũ terminum ponendum C. hoc enim nulli A, A vero omni B: quare C nulli B, & B igitur nulli C. nanq; conuertitur priuatiuum. Sin autem in parte syllogismus, quando priuatiuum

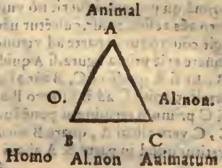
uatiuum quidem sit ad maius extremum, reducetur ad primam, vt si A nulli B, C vero alicui, conuerso enim priuatio, prima erit figura, nam B nulli A, A vero alicui C.

Modi tres secundæ figuræ, qui ad primã reducunt tum conuersione, tũ pmissarum transpositione.

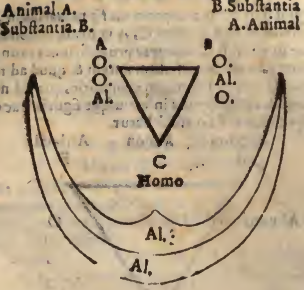

Hic mod⁹ secundæ figurę nõ reducitur ad primã, qa pmissæ essent particulares. sed per impossibile ostẽditur.

Sed cum prædicatiuum non resoluetur, veluti si A B quidem omni, C vero nõ omni, neque enim suscipit conuersionem A B, neque factus erit syllogismus.

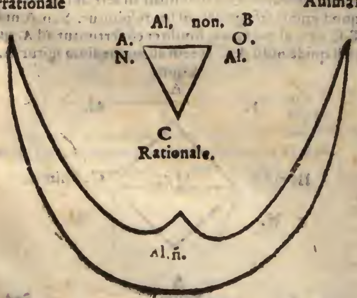

Rursus

Modi tres affirmatiui tertię figurę, qui ad prima reducuntur, tū conuersione, tum pręmissarū transpositione.

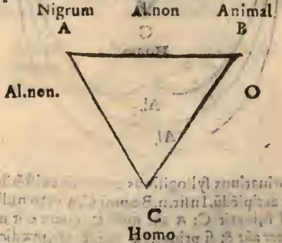
Et si priuatiuus syllogismus terminis existētib' vl'r similiter accipiēdū. Insit. n. B omni C, A vero nulli, ergo alicui B, inerit C: A aūt nulli C, quare erit mediū C. similiter aūt & si priuatiuū quidē vl'r, prędicatiuū vero in parte. nanq; A nulli C, C vero alicui B inerit.

Duo modi negatiui tertię figurę qui ad primā reducuntur minoris conuersione.

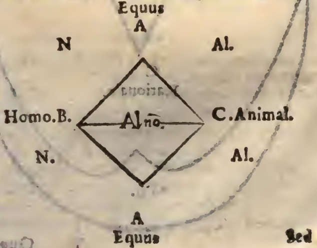
Quod si in parte acceptum fuerit priuatiuum, non erit resolutio. vt si B omni C, A vero alicui non insit. conuerso enim B C, vtræque propositiones erunt secundum partem. Manifestum autem & quod ad resoluendas figuras in seinuicem propositio, quæ ad minus extremum conuertenda in vtriusque figuris. hac enim transposita, transitio efficiebatur.

Hic mod⁹ tertiæ figuræ non reducitur ad primã, quoniam ambæ præmissæ essent particulares, sed per impossibile mõstratur.

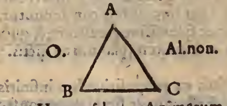

Eorum vero, qui in media figura, alter quidẽ resoluitur, alter autẽ non resoluitur in tertiam. quando. n. quod vniuersale priuatiuũ sit, resoluitur. Si. n. A nulli B: C vero alicui, vtraq; similiter cõuertuntur ad A. quare B quidẽ nulli A: C autem alicui; medium igitur A.

Hic mod⁹ secundæ figuræ reducit ad tertiam maioris & minoris conuersione.

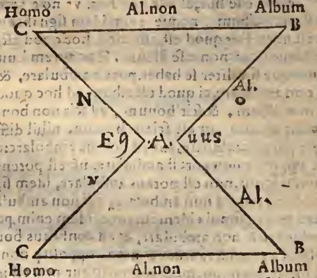

Sed qñ A omni B: ipsi vero C alicui nō insit, nō erit resolutio neutra.n.propositionū ex conuersione vl'is.

Hic mod⁹ secūdę nō reducit ad tertiā, qz ambæ propositiones essent particulares, sed per impossibile monstratur.

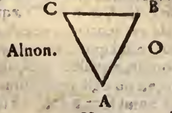
Et qui ex tertia figura resoluentur in mediā, quādo priuatiuum sit vniuersale. Vt si A nulli C, ipsum autē B alicui, aut omni. nanque & C A quidem nulli, ipsi vero B alicui inerit.

Duo modi tertię figuræ, qui reducūtur ad secūdā ambarum conuersione.

Hic modus tertiæ figuræ nō reducitur ad secūdā, quia ambę propositiones essent negatiuæ sed ostēditur per impossibile.

Quod si in parte sit priuatiuum, non resoluitur, nō enim suscipit conuersionem negatiuum in parte.

 Mani-

Manifestum igitur quòd iidem syllogismi non resoluuntur in his figuris, qui neque in primam resolue bantur,& ꝙ cum syllogismi in primā reducantur figuram, isti soli per impossibile concluduntur. quomodo igitur oportet syllogismos reducere,& quod resoluuntur figuræ in seinuicem,planum ex dictis.

De syllogismis ex propositionibus infinitis, & priuatoriis,& illarum,ac simplicium consequentiis. Cap. 3.

DIffert autem aliquid in construendo ac destruendo existimare, aut idem aut diuersum significare non esse hoc,& esse non hoc: vt nō est album, & esse non album , neque enim idem significant,neque est nega.eius quod est,esse albū, hoc quod est, esse non album, sed non esse album . Hæc autem huius ratio.nanque similiter se habet,potest ambulare, & potest non ambulare,ei quod est album,ad hoc quod est, est non album , & scit bonum , ad scit non bonum : nam scit bonum, aut est sciens bonum, nihil differt , neque potest ambulare,aut est potens ambulare:quare & opposita non potest ambulare, nō est potens ambulare.Si igitur,non est potens ambulare, idem significat , & est potens non ambulare, vel non ambulare , eadem vtique simul eidem inerunt. idem enim potest & ambulare & non ambulare, & est consultus boni & non boni , affirma . autem & nega . oppositę non insunt simul eidem.quemádmodum igitur non est idem non scire bonum, & scire bonum, neque esse non bonum,& non esse bonum idem . Eorum enim quę proportionem habent inter se,si altera sint diuersa & altera,neq; esse non ęquale, & non esse æquale. illi enim subiicitur aliquid existenti non ęquali,& hoc est inæquale , illi vero, nihil quocirca æquale quidem, aut inæquale non omne, æquale autem, aut non æquale , omne. Amplius,est non album lignum, & non est album lignum,nō simul sunt.si enim est lignum non al-

bum, erit lignum: quod aũt non est album lignum, non necesse est lignum esse. quare manifestum, quòd non est eius, qđ est, est bonũ, nega. est nõ bonũ. Si itaq; de oĩ vno, aut affirma. aut nega. vera, si nõ est nega. planũ ꝙ affirma. quodanmodo esse posset. affirma. vero omnis nega. est: & huius igitur, non est non bonum.

Simplicium enunciationum & infinitarum, seu transpositarum per uaria exempla dispositio.

Propõ affirma. simplex.	Propõ negatiua simplex.
Est album.	Non est album.
Negatiua infinita, seu transposita.	Affirmatiua infinita, seu transposita.
Non est non album.	Est non album.

Aliud exemplum.

Simplex affir. in minus.	Negatiua simplex in plus.
Est æquale.	Non est æquale.
Nega. transposita in plus.	Affir. trãsposita in minus.
Non est non æquale.	Est non æquale.

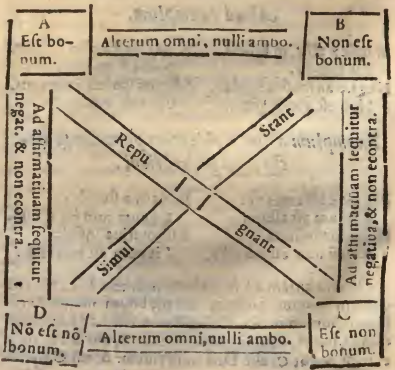
Exemplum adhuc euidentius ponendo subiecto, ipsi propositioni.

Simplex affirmatiua.	Negatiua simplex.
Lignum est album	Lignum non est album.
Negatiua infinita	Affirmatiua infinita.
Lignũ non est nõ albũ.	Lignum est non albũ.

Habent autem ad se inuicem ordinem hũc. Sit esse quidem bonum in quo A non esse boum in quo B: esse non bonum in quo C, sub B: non esse non bonum in quo D, sub A. Omni itaq; inerit aut A, aut B, & nulli eidem: & aut C, aut D, & nulli eidem: & cui C necesse

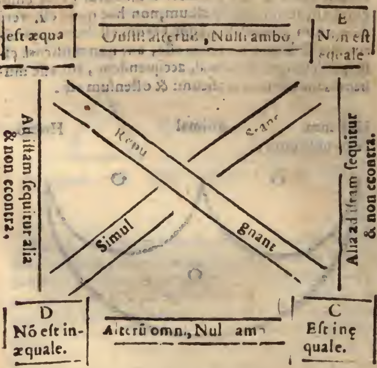
se B omni inesse: si.n.verum dicere, ꝙ est non album; & quod non est album verum:impossibile.n.simul esse album,& non esse album, aut esse ligum non album, esse lignum albũ. quare si non affirmatio, negatio inerit. C vero ipsi B non semper. quod.n.omnino non lignum,neque lignum erit,non album. Econuerso igitur D omni,cui A.nãq; aut C, aut D. Quoniam vero non possunt simul esse,non albũ,& esse,album D inerit.de existente.n.albo verum dicere; ꝙ nõ est non album:de D autem A non omni,nãque de eo,quod penitus non est lignum,non verũ dicere, ꝙ est lignum album.quare D verum,autem non verum, quoniam est lignum album.Planum vero quòd & A C nulli eidem: & si B & D contingit alicui eidem inesse.

Simplicium propositionum, ac infinitarum,uel transpositarum ordo ac consequentiæ.

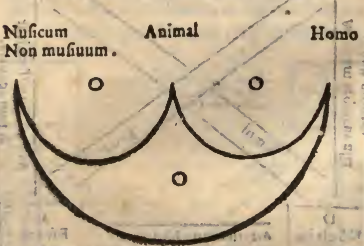
Similiter autem habent & priuationes ad prædicamenta hac positione, æquale in quo A: non æquale in quo B: inæquale, in quo C: non inæquale in quo D.

Simplicium propositionum, & priuatoriarum ordo ac consequentiæ.

Et in pluribus autem, quorum is quidem inest, illis vero non inest idem, negatio quidem similiter verificari posset, quòd non sunt alba oia, aut quòd nō est album vnūquodque. quòd aūt est non a'bū vnūquodq; aut omnia sunt non alba, falsum est. similiter autem & eius quod est, est omne animal album, non hoc qđ est, est non album omne animal, negatio (ambæ enim

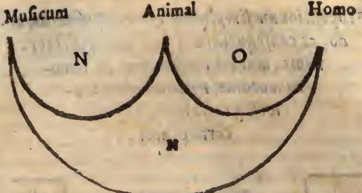
falsæ) sed hoc, non est omne animal album. Quoniã vero manifestum, ꝙ diuersum significat, est non albũ & non est album: & illud quidem affirmatio, hoc autẽ negatio, manifestum, quòd non est idem modus osten dendi vtrunque. vt quoniam quodcunque sit animal, non est album, aut contingit non esse albnm, & quòd verum dicere non album, hoc enim est esse non albũ. sed de eo, quodcunque sit album, idem modus. Cõstructiue enim ambo per primam monstrantur figurã. verum enim & esse similiter ordinantur, eius enim quod est, verum dicere album, non hoc quod est, verũ dicere non album. Si itaque verum est dicere, quodcunque sit homo, musicum esse, aut non musicum esse, quodcunque sit animal, accipiendem, aut esse musicum, aut esse non musicum: & ostensum est.

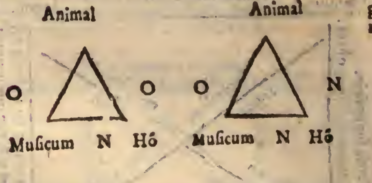
Modi probantes affirmatiuã simplicem & transpositam.

Non esse autem musicum quodcunq; sit homo destructione monstratur secundum dictos tres modos.

Musicum

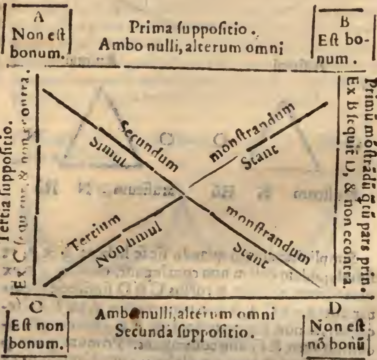
Tres modi probantes vniuersalẽ negatiuã in prima & secunda figura in sola syllogistica forma.

Simpliciter autem quando sic se habent A & B, vt simul quidem eidem non contingant, omni autem ex necessitate alterum, & rursus C & D similiter: sequitur autem ex C A, & non conuertitur: & ex B D sequetur, & non conuerteretur: & A & D contingũt eidem: B vero, & C non contingunt. Primum igitur ꝙ ex B sequitur D, hinc manifestum: quoniam enim ex C D alterum ex necessitate oĩ: cui autem B non contingit C, eo ꝙ simul infert A. A vero & B non contingunt eidem: planum ꝙ D sequetur B. Rursus, quoniã C non conuertitur cum A. omni aũt C, aut D: contingit A & D eidem inesse. B vero & C nõ contingit, eo ꝙ A consequitur ex C, accidit enim quoddam impossibile. Manifestum igitur, quòd neque B cum D cõuertitur. quoniam accidit simul D & A inesse.

Propo-

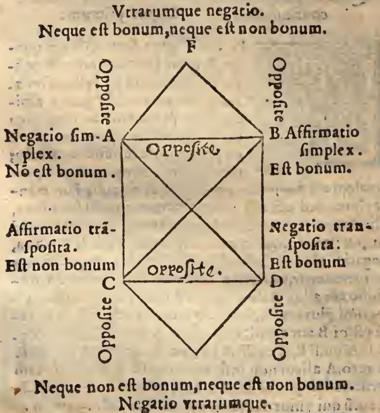
Propoſitionum ſimplicium & tranſpoſitarum ordo, ac conſequentiæ in non manifeſtis terminis, mutato nihilominus terminorum ordine. notitiæ autem maioris gratia appoſiti ſunt termini noti.

Accidit autem quandoque & in tali terminorũ ordine decipi, eo quòd non rectè accipiuntur oppoſita, quorum alterum neceſſe eſt omni ineſſe. Quemadmodum ſi A & B non contingunt ſimul eidem, neceſſe aũt alterum ineſſe cui non alterum: & rurſus C. & D conſimiliter:* ex quo autem omni C ſequatur A: accidet.n. cui D ipſum B ineſſe ex neceſſitate: quod eſt falſum. ſit enim accepta negatio eorum, quæ A B, quæ eſt

* al. le. cui autem C omni.

est in quo F.& rursus eorum.q̃ C D,quæ est in quo H. Necesse igitur omni aut A,aut F aut.n.affirmationem, aut negationem,& iterum vel C,vel H:affirmatio nã-que & negatio, & cui C omni, suppositũ fuit A: quare H,cui omni F.Rursus quoniam eorum quæ F B. omni alterum,& eorum,quæ H D consimiliter: sequitur autem ex F H,& ex D sequetur B,hoc enim scimus. si igitur ex C A, & ex D B.hoc autem falsum: ecõuerso enim erat in sic se habentibus consequentia.Non enim fortasse necessarium omni A,aut F: neque F,aut B. nõ enim F est negatio ipsius A. nam boni negatio, non bonum. non est autem idem non bonum ei, quod est neque bonum,neque non bonum. similiter autem & in C D.negationes enim acceptæ duæ sunt.

ARITOTELIS STAGIRITAE Priorum resolutiuorum

LIBER II.

SVMMA LIBRI.

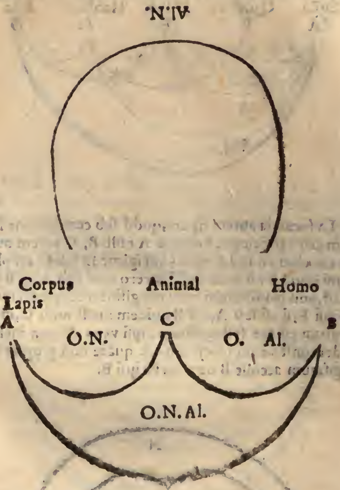
De potestatibus, & impotentijs syllogismorum & illis annexis.

De potentijs syllogisticis.

Quinam syllogismorum plures valeant concludere conclusiones. Caput primum.

IN quot igitur figuris, & per quales, & quot propositiones, & quãdo & quomodo fit syllogismus. Amplius autem, in qualia aspiciendum destruenti ac construenti, & quomodo oportet quærere de proposito secundum qualécũq; methodum. Amplius autem, per qualem viã accipiemus principia, de singulis iam transegimus. Sed qm̃ alij syllogismorum vniuersales sunt, alij ẽm partem, vniuersales oẽs semper plura ratiocinãtur, ex ijs vero, qui in parte, affirmatiui quidem plura, negatiui aũt conclusionẽ solã. aliæ nãq; propositiones, conuertuntur, priuatiua vero non cõuertitur. Conclusio aũt aliquid de aliquo est, quare alij quidem syllogismi plura ratiocinant. Quemadmodũ si A mõstratũ est oĩ B, aut alicui, & B alicui A necessarium inesse. & si A nulli B, & nulli A. hoc aũt diuersum A p̃cedẽti. Si vero A alicui non insit non necesse & B alicui A nõ inesse. contingit. oĩ inesse. Hæc itaq; cõis omnium cã, & eorũ qui vniuersaliter & eorum qui scd̃m partem.

Al.

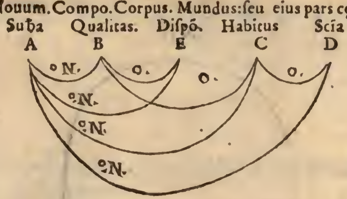

Modi tres concludentes conclusionem primo intentam, aliam deinde ex conclusionis conuersione.

Est autem de vniuersalibus, & aliter dicere. quæcunque enim aut sub medio sunt, aut sub conclusione omnium erit idem syllogismus, si hęc in medio, illa in cōclusione posita fuerit. Vt si A B conclusio per C, quęcunque sub B, aut C sunt, necesse de omnibus dici A. si enim D in toto: B vero in A. & D erit in A. Rursus si E in toto C. C autem in A, & E in A erit. Consimiliter & si priuatiuus sit syllogismus.

Nouum

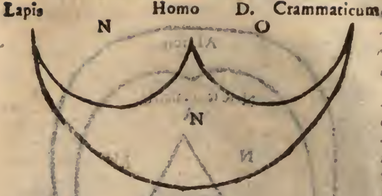
Duo modi vniuersales, affirmatiua & negatiua plures cōclusiones, per dici de omni, & dici de nullo.

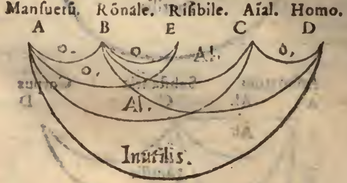
In secunda autem figura, quòd sub conclusione solum erit ratiocinari. Veluti si A nulli B, C autem omni conclusio quòd B nulli C. Si igitur D sub C est planum quòd B nō inest ipsi. Iis vero quæ sub A, ꝙ B nō inest, non manifestum per syllogismum. atqui nō inest C ipsi E, si est sub A, sed B quidem inesse nulli C, monstratum est per syllogismum, ipsi vero A non inesse, indemonstratum sumptum est. quare non propter syllogismum accidit B non inesse ipsi E.

Hic modus assum pto tertio sub minori aliā conclusionem concludit in prima figura, sub medio vero non cōcludit per syllꝰum, nisi maioris conuersione.

In his vero quæ sunt in parte, eorum quidem quæ sub conclusione sunt, non erit necessarium: (non enim fit syllogismus, quando hæc accepta fuerit in parte,) eorum vero quæ sub medio, erit omnium, veruntamē nō per syllogismum. Vt si A omni B, B vero alicui C. eius enim quod sub C positum est, nō erit syllogismus eius vero, quod sub B erit, sed nō propter antea factū.

Hic particularis modus prẹter primā conclusionem termino assūpto sua medio aliā concludit conclusionem sub minori vero inutilis est qa maiorem particularis.

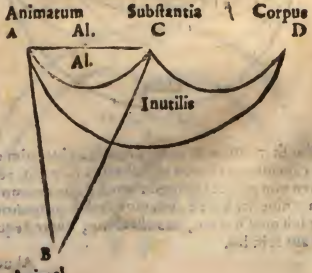
Similiter autem & in aliis figuris. eius enim quod sub conclusione est non erit: alterius vero erit. verum tamen non propter syllogismum, sed quemadmodum & in vniuersalibus ex indemonstrabili propositione, quæ sub medio erunt, monstrabitur, quare neque ibi erit aut & in his.

Al. non

Hic modus particularis in secūda figura, termino sub minori assumpto nihil concludit, quia maiore particulari, assumpto vero medio aliam concludit conclusionem sicut in vniuersalibus.

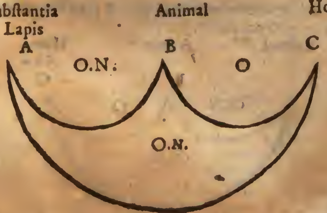
Iste in secunda figura modus eadem regitur ratione, vt & superior in secunda.

De

De eo quod est ex falsis rõcinari,ĩ prima figura.Ca.2.

Est itaque ita se habere,vt vere sint propositiones, per quas syllogismus,est autẽ vt falsę, est vero vt hæc quidem vera,illa autem falsa.conclusio aut vt vera,aut falsa ex necessitate.Ex veris igitur nõ est fal snm ratiocinari.ex falsis aũt est verũ,non tamen propter quid.sed quia eius.n.quod est propter quid,nõ est ex falsis syllogismis , ob quã vero causam in sequentibus dicetur. Primũ ergo, ꝙ ex veris nõ possimus falsum ratiocinari,hinc manifestũ.si.n.A existẽte,necesse est B esse,B non existente,necesse est A non esse.si igitur verum est A, necesse est B verum esse , aut accidet idẽ simul esse,& nõ esse.hoc autẽ impossibile. Nõ autẽ, quoniam positus est A vnus terminus,existimetur cõ tingere vno aliqno existente,ex necessitate aliquid ac cidere.nõ n.possibile.quod.n.accidit ex necessitate,cõ clusio est,per quæ aũt hoc fit,ad minus tres sunt termi ni: bina vero interualla & propositiones. Si itaque verum est,cui B inest ipsum,A omni,cui aũt C,ipsum B: cui C necesse est A inesse.& nõ põt hoc falsũ esse:simul .n.inerit idẽ & nõ inerit. A igitur tãquã vnũ ponitur duę propositiones simul acceptę.Cõsimiliter aũt & in priuatiuis se habet. nõ.n.ex veris monstrare falsum.

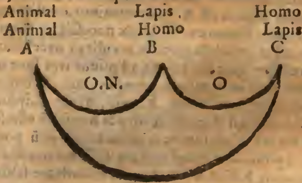

Duo modi ex veris verũ cõ cludẽtes.

Ex

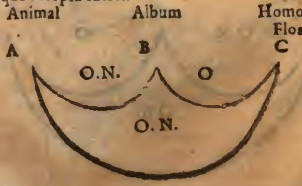
Ex falsis aũt verum est ratiocinari, & vtrisq; ꝓpositionibus existẽtibus falsis, & vna. hac aũt non vtralibet contingit, sed secũda, si totã accipiat falsam, si vero non tota accipiatur, est vtralibet. Sit.n. A toti C inexistens, eorũ aũt quę B nulli, neq; B ipsi C contingit aũt hoc, vt nulli lapidi aĩal, & lapis nulli homini. Si igitur acceptũ fuerit, A oĩ B, & B oĩ C, A oĩ C inerit. quare ex vtrisq; falsis vera cõclusio, omnis.n. homo aĩal. Similiter aũt & priuatiuũ, est.n. A, & B nulli C inesse, A tamẽ omni B, veluti si eidem acceptis terminis, medium positũ fuerit homo. lapidi.n. nec aĩal, nec homo nulli inest, aĩal vero omni homini. Quare si cui quidẽ omni inest, accipit nulli inesse, cui vero nõ inest, omni inesse, ex falsis vtrisque vera erit conclusio.

Duo modi vłes cõcludẽtes verũ ex ambab' in toto falsis.

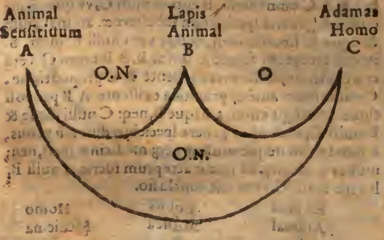
Similiter autem monstrabitur, & si ad aliquid falsa vtraque accepta fuerit.

Duo modi ex ꝓpositionib' in parte falsis, falsum concludẽtes.

Quod

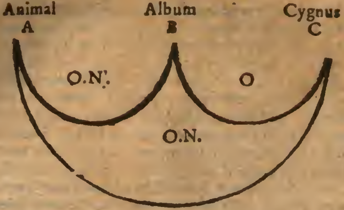
Quod si altera falsa posita fuerit, prima existēte tota falsa vt ipsa A B, non erit cōclusio vera, ipsa vero B C erit. Dico autem totam falsam contrariā, vt si nulli inexistens, omni acceptū fuit, aut si omni nulla inesse. sit enim A B nulli inexistens, B vero C omni, si B C quidē propositionē verā accepero, A B autem totam falsam, & A inesse omni B. impossibile conclusionē veram esse, nulli enim inerat A eorum quę C. siquidem cui B nulli ipsum A: B vero omni C. Consimiliter autē neq; si A omni B inest, & B oī C, accepta vero est B C propositio vera, A B autē falsa tota, & a nulli eorum quibus, B, conclusio falsa erit. omni. n. C inerit ipsum A. siquidē ipsum A omni, cui B. B vero omni C. Planū igitur, ꝙ si prima tota accipiatur falsa, siue affirmatiua, siue priuatiua, altera aūt vera, nō fit vera conclusio.

Duo modi quorū maiori in toto est falsa, minor vera. verū non concludentes.

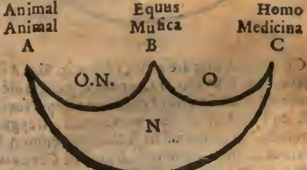
Cū vero nō tota accipitur, falsa erit. Si. n. A inest oī C, alicui aūt B, B vero oī C, vt aīal cygno quidē oī, albo aūt alicui, albū vero oī cygno, si acceptū fuerit A oī B, & B oī C, A oī C inerit vere. omnis. n. cygnus aīal Similiter, & si priuatiuū sit A B. accidit enim A B quidē alicui inesse, C vero nulli, B autē oī C: Vt aīal alicui albo, niui autē nulli, album vero omni niui. Si itaque acceptū fuerit, A nulli B. B vero oī C, A nulli C inerit.

Modi duo ex maiori in parte falſa,& mi nori vera, verum cō cludētes.

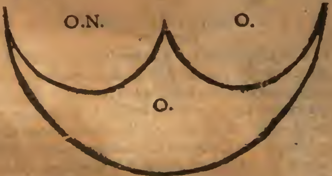
Quod ſi A B propoſitio tota accepta fuerit vera, B C autē tota falſa,erit ſyllogiſmus verus.nil.n.prohibet A,& C omni ineſſe,B autem nulli C,vt quæcūque eiuſdem generis ſpecies non ſubalternæ. animal enim & equo & homini ineſt, equus vero nulli homini. Si itaque acceptum fuerit A omni B,& B omni C vera erit concluſio, falſa tota exiſtente B C propoſitione. Conſimiliter autē & priuatiua exiſtente A B propoſitione.contingit enim,A neque B,neq: C nulli ineſſe & B,nulli C,vt ex alio. genere ſpeciebus diuerſū genus. animal enim neque muſicæ neq; medicinæ ineſt,neq; muſica medicinę. Si igitur acceptum fuerit,A nulli B, B vero omni C,vera erit concluſio.

Modi duo ex maiori vera mino ri in toto falſa, verū concluden tes.

Et si B C nô tota falsa, sed ad aliquid, & ita erit conclusio vera. nihil.n. phibet A & B, & C toti inesse: B tñ alicui C: vt genus speciei, & differentiæ. aïal.n.oï homini, & oï pedestri: homo vero alicui pedestri, & non oï. Si igitur A oï B, & B oï C. acceptũ fuerit, A oï C inerit, qđ erat verũ. Siſr aũt & priuatiua existẽte A B propositione, cõtingit.n. A & B, & C nulli inesse, B tñ alicui C: vt genus ex alio gñe speciei & dñæ, aïal.n. neque prudentiæ vlli inest neque speculatiuæ. prudentia vero alicui speculatiuæ. Si igitur acceptũ fuerit A nulli B, B aũt omni C: A inerit nulli C. hoc aũt erat verum.

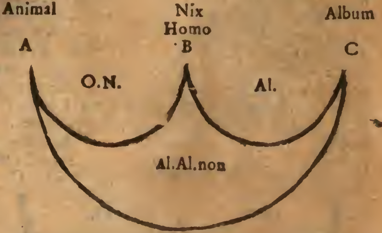
Animal	Homo	Pedestre
Animal	Prudentia	Speculatiua
A	B	C

Duo modi ex maiori vera minori in parte falsa verum cõcludentes.

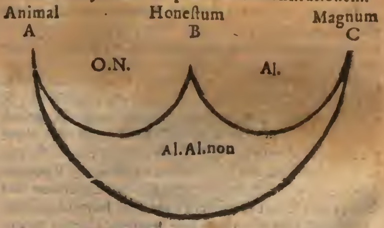
In syllogismis vero qui in parte, contingit & prima propône tota falsa, altera aũt vera, conclusionẽ veram esse: & prima existente ad aliquid falsa, & hac quidem vera, illa aũt quę in parte falsa: & vtrisq; falsis. Nihil.n. prohibet, A nulli quidem B inesse, C vero alicui, & B alicui C: veluti aïal nulli niui, albo aũt alicui inest, & nix albo alicui. Si igitur mediũ positũ fuerit nix, primũ aũt aïal: & acceptũ fuerit, A toti B inesse. B vero alicui C: A B quidẽ tota falsa, B C aũt vera, & conclusio vera. Consimiliter aũt & priuatiua existente A B propositione, accidit.n. A toti B. inesse, C vero alicui non inesse, B tamen alicui C inesse, vt animal, homini quidem omni inest albo aũt alicui non sequitur, homo autem

alicui albo ineſt. Quare, ſi medio poſito homine, accipiatur A nulli B ineſſe, B autē alicui C ineſſe, vera erit concluſio, falſa exiſtente A B propoſitionis tota.

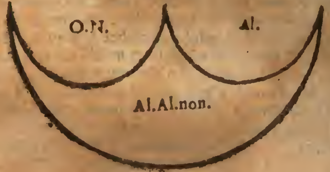
Duo modi particulares ex maiori in toto falſa, minori vera verum cõcludentes.

Et ſi ad aliquid falſa A B propoſitio, erit cõcluſio vera: nihil. n. prohibet A & B, & C alicui ineſſe: & B alicui C ineſſe, quēadmodũ aĩal alicui honeſto, & alicui magno, & honeſtũ alicui magno ineſſe. Si igitur acceptum fuerit, A oĩ B, & B alicui C. A B quidem propõ ad aliquid, falſa, erit, B C aũt vera. & cõcluſio vera. Cõſimiliter aũt & priuatiua exiſtente A B propõne. ijdem. n. termini erũt, & ſimiliter poſiti ad demonſtrationem.

Modi duo ex maiori ĩ parte falſa, minori vera verum concludentes.

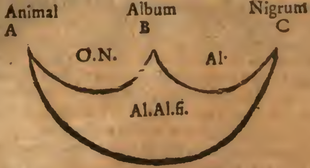
Rursus si A B quidem vera, B C aũt falsa. vera erit conclusio.nihil.n.prohibet,A B quidem toti inesse, C autem alicui, & B C nulli inesse: quemadmodum aĩal cygno quidẽ omni,nigro aũt alicui, cygnus vero nulli nigro. Quare si acceptum fuerit A oĩ B,& B alicui C, vera erit conclusio,falso existente B C. consist autẽ & priuatiua accepta A B propõne. accidit.n.A B quidẽ nulli,C vero alicui non inesse, B tñ nulli C. queadmodum genus speciei ex alio genere, & accidenti speciebus ipsius. aĩal.n.numero quidem nulli inest, albo aũt alicui,numerus autem nulli albo. Si igitur medium positum fuerit numerus, & acceptũ fuerit, A quidẽ nulli B,B vero alicui C,A alicui C, non inerit,quod erat verum.& A B quidẽ propositio vera, B C autem falsa.

Duo modi ex maiori vera & minori falsa, verum concludentes.

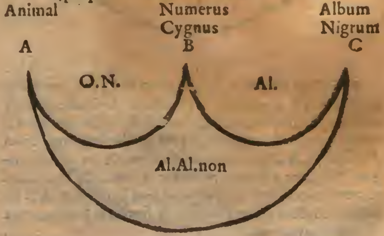
Et si aliquid falsa A B,falsa uero B C,erit conclusio vera:nihil enim prohibet A B alicui, & C alicui inesse vtrique, B autem nulli A:veluti si B cõtrarium ipsi C, ambo vero contingentia eidem generi. animal enim alicui albo, & alicui nigro inest. album autem nulli nigro. Si igitur acceptum fuerit A omni B, & B alicui C,vera erit conclusio.& si priuatiua accipiatur A B similiter. ijdem enim termini, & similiter ponentur ad demonstrationem.

Duo modi ex maiori in parte & minori in toto falsa, veru concludentes.

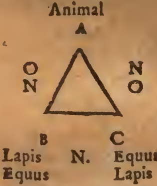
Et ex vtrisque falsis erit conclusio vera. accidit.n. A B quidē nulli, C vero alicui inesse, B aūt nulli C: quemadmodū genus speciei ex alio genere, & cōtingenti speciebus ipsius. animal.n. numero quidem nulli, albo aūt alicuius inest, & numerus nulli albo. Si igitur aceptum fuerit, A omni B, & B alicui C, conclusio quidē vera, propositiones autem ambæ falsæ. Similiter & priuatiua existente A B. nihil.n. prohibet A B quidem totī inesse, C vero alicui nō inesse, & B nulli C: veluti animal cygno quidem omni, nigro autem alicui non inest, cygnus vero nulli nigro. quare si acceptū fuerit A nulli B, B vero alicui C Alicui C non inerit. Conclusio igitur vera, propositiones autem falsæ.

Duo modi ex vtrisq; ī toto falsis concludentes verum.

Secunda figura. Cap. III.

IN media autem figura, omnino accidit per falsa verum raciocinari. & cum vtræque propõnes totæ falsæ accipiuntur. & cum vtraq; in aliquo. & hac quidē vera, illa aūt falsa existente tota, vtralibet posita falsa: & si vtręque in aliquo falsę, & si hęc simpliciter vera illa autem in aliquo vera: & in vniuersalibus syllogismis & in ijs, qui sunt in parte. Si enim A B quidem nulli inest, C vero omni: vt animal lapidi quidem nulli, equo autem omni: si ecõtrario positę fuerint propositiones, & acceptum fuerit A B quidem omni, C vero nulli, ex falsis totis propositionibus, vera erit conclusio. Consimiliter & si B quidem omni, C autem nulli inest A. idem enim erit syllogismus.

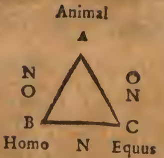

Modi duo ex vtrisq; in toto falsis, verum concludentes.

Rursus, si altera quidem tota falsa, altera autem tota vera. nil enim prohibet A inesse & B, & C omni, B tamen nulli C. vt genus non subalternis speciebus. animal enim & equo omni, & homini, & nullus homo equus. Si igitur acceptum fuerit, huic quidem omni, illi vero nulli inesse. hęc quidem tota falsa erit, illa autem tota vera, & conclusio vera: ad vtrumlibet posito priuatiuo.

Animal

Modi duo ex altera vera, altera in toto falsa veriq; verum concludentes.

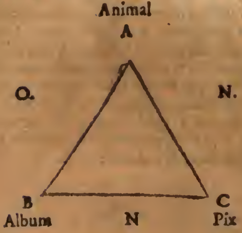
Et si altera ad aliquid falsa, altera autem tota vera: accidit enim A B, quidem alicui inesse, C vero omni B, tamen nulli C: vt animal albo alicui, coruo autem omni, & album nulli coruo. Si igitur acceptum fuerit B quidem nulli, C vero toti inesse, A B propositio ad aliquid falsa, A C vero tota vera, & conclusio vera. Et si transponatur priuatiuum consimiliter per eosdem nanque terminos demonstratio.

Duo modi vna ex maiori in parte falsa, minori vera, altera econtra, verum concludentes.

Et si affirmatiua propositio ad aliquid falsa, priuatiua autem tota vera nihil enim prohibet A B quidem alicui inesse, C vero toti non inesse, & B nulli C: vt animal albo quidem alicui, pici autem nulli, & album nulli pici. Quare si acceptum fuerit A toti B inesse, C vero nulli: A B quidem in aliquo falsa, A C autem tota vera

Animal

Modus ex maiori in parte falsa, minori vera, verũ cõcludens, ꝙ si termini trãsponanẽ fiet alter modus idẽ cõcludens.

Et si ambæ propositiones ad aliqnid falsæ, erit conclusio vera. accidit. n. A & B, & C alicui inesse, B vero nulli C: vt animal & albo alicui, & nigro alicui, album autem nulli nigro. si igitur acceptum fuerit A B, quidem omni, C vero nulli: ambæ propositiones in aliquo falsæ. conclusio autem vera: Consimiliter & transposita priuatiua per eosdem terminos.

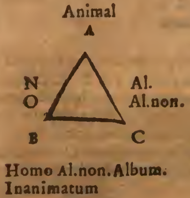

Duo modi ex vtrisq; ĩ parte falsis verum concludentes.

Manifestum vero & in syllogismis in parte. nihil.n. prohibet A B quidem omni, C autem alicui inesse, & B alicni C non inesse. vt animal omni homini, albo vero alicui, homo autem alicui albo non inerit. Si igitur positum fuerit A B quidem nulli inesse, C vero

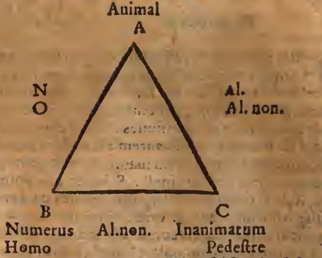
ro alicui inesse, vniuersalis propositio tota falsa, quæ autem in parte vera, & conclusio vera. Consimiliter vero, & cum affirmatiua accipitur A B. accidit enim A B quidem nulli, C autem alicui non inesse, & B C alicui non inesse. vt animal nulli inanimato albo, vero alicui. & inanimatum non inerit alicui albo. si itaque positum fuerit A B quidem omni, C vero alicui non inesse, A B quidem propositio vniuersalis tota falsa, A D autem vera, & conclusio vera.

Duo modi ex maiori falsa, minori vera verū cōcludentes.

Et si vniuersalis vera quidem posita fuerit, quæ vero in parte falsa. nihil enim prohibet A & B, & C nullum sequi, B tamen alicui C non inesse, vt animal nullum numerum, & inanimatum, & numerus aliqđ inanimatum non sequitur. si igitur positum fuerit A B quidem nulli, C vero alicui, conclusio quidem erit vera, & vniuersalis propositio, quæ autem in parte falsa. Et quum affirmatiua ponitur vniuersalis, & consimiliter. accidit enim A & B, & C toti inesse, B tamen nō seqni aliquod C, vt genus speciem & differentiam. animal enim omnem hominem, & totum pedestre sequitur, homo autem non omne pedestre. Quare, si acceptum fuerit A B quidem toti inesse, C autem alicui nō inesse, vniuersalis quidem propositio vera; quæ autem in parte falsa. conclusio autem vera.

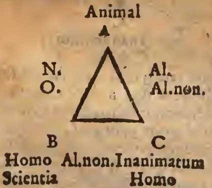
Animal

Duo modi ex minori falsa, maiori vera cōcludentes verum.

Planum vero & quod ex ambabns falsis erit cōclusio vera. siquidem contingit A & B, & C toti inesse, B tamen * alicui C, non sequi. Si enim acceptum fuerit A B quidem nulli, C vero alicui inesse, propositiones quidem ambę falsæ, conclusio autem vera. Consimiliter vero & cum vniuersalis propositio est prædicatiua quæ autem in parte, priuatiua. accidit nanque A nullum quidem B, C vero omne sequi, & B alicui C non inesse. vt animal scientiam quidem nullam, hominem vero omnem sequitur, scientia autem non omnem hominem. Si igitur acceptum sit A B, quidem toti inesse, C autem aliquod non sequi, propositiones quidem falsę, sed conclusio vera.

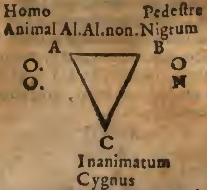
*a.le. toti inesse, huic quidem omni, illi autem nulli B tamē.

Duo modi ex vtrisq; in toto falsis, vtrum concludētes.

Figura tertia. Cap. 4.

ERit autem & in vltima figura per falsas totas,& in aliquo vtraque,& altera quidem vera tota , altera vero falsa,& hec in aliquo falsa, illa autem tota vera,& econuerso,& quotcunq; modis aliter contingit transumere propositiones . Nihil enim prohibet, & A & B nulli C inesse,autem alicui B inesse,veluti & homo & pedestre,nullum inanimatum sequitur,homo tamen alicui pedestri inest . Si igitur acceptum fuerit A,& B omni C inesse,propositiones quidem totæ falsę, conclusio autem vera . Similiter autem & hac quidem priuatiua,illa autem affirmatiua existente,accidit enim B quidem nulli C inesse,ipsum vero A omni,& A alicui B non inesse,vt nigrum nulli cygno, animal autem omni,& animal non omni n gro.Quare si acceptum fuerit B omni C,ipsum uero A nulli, A alicui B non inerit,& conclusio quidem uera,propositiones autem falsæ.

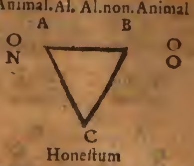

Duo modi vniuersales,ex vtrisque in toto falsis verum concludentes.

Et si in aliquo vtraq; falsa, erit conclusio vera. nihil enim prohibet & A & B alicui C inesse, & A alicui B,vt album & honestum alicui animali inest,& album alicui honesto.Si igitur positum fuerit A,& B omni C inesse paopositiones quidem in aliquo falsę,conclusio autem vera.Sed & quum A C priuatiua ponitur, cõsimiliter.nihil enim prohibet, A quidem alicui, C non

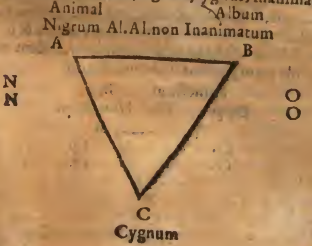
inesse

inesse,ipsũ vero B alicui inesse, & A B nõ omni inesse, vt honestum alicui animali non inest,honestum vero alicui inest , & album non omni honesto. Quare si acceptũ fuerit, A quidẽ nulli C ipsum vero B omni,ambæ ꝓpositiones in aliquo falsæ, cõclusio autem vera.

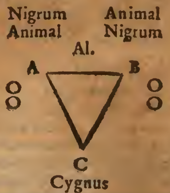
Duo modi ex vtrisq; ĩ parte falsis uerũ cõcludentes.

Consimiliter vero & cum hæc quidem tota falsa, illa autem tota vera accipitur. accidit enim & A & B sequi omne C, A tamen alicui B non inesse, vt animal & album omnem cygnum sequitur. animal tamen non omni inest albo . His igitur positis terminis, si acceptum fuerit, B quidem toti C inesse, A vero toti non inesse B C quidem tota erit vera, A C autẽ tota falsa, & conclusio vera . Consimiliter vero, & si B C quidẽ falsum, A C autem verum. nam iidem quidem termini ad demonstrationem, nigrum, cygnus, inanimatũ.

Duo modi negatiui ea altera ĩ toto falsa, hæc ex maiori, illa ex minori, altera uera cõcludentes uerum.

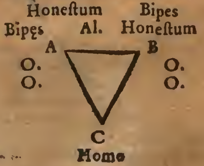
Sed & si ambę accipiantur affirmatiuę, nihil enim prohibet, B quidem sequi omne C, ipsum vero à toti non inesse, & A alicui B inesse, vt animal omni cygno, nigrum autem nulli cygno, & nigrum inest alicui animali. Quare si acceptum fuerit A, & B omni C inesse, B C quidem tota vera, A C autẽ tota falsa, & conclusio vera. Sed consimiliter & cum A C accepta fuerit vera. per eosdem nanque terminos demonstratio.

Duo modi affirmatiui vt superiores concludentes verum.

Rursus & eum hęc quidem tota vera existerit, illa autem in aliquo falsa, accidit enim B quidem omni C inesse, A vero alicui C, & alicui B, vt bipes quidẽ omni homini, honestum autẽ non omni, & honestum alicui bipedi inest. Si igitur acceptum fuerit, & A, & B toti C inesse, B C quidem tota, vera A C autẽ in aliquo falsa, sed conclusio vera. Consimiliter autem & si A C vera, B C vero falsa in aliquo accipiatur. iisdem nãque terminis transpositis, erit demonstratio.

Duo modi affirmatiui ex altera in parte falsa, altera vera concludẽtes verũ.

Et

Et si hæc priuatiua, illa aũt affirmatiua sit. qm̃.n. accidit quidem toti C inesse, A vero alicui B: & qñ sic se habeant, A non omni B, si acceptum fuerit, B quidem toti C inesse, A vero nulli, priuatiua quidẽ in aliquo falsa, altera aũt tota vera, & cõclusio. Rursus, quoniam monstratũ est, quòd cũ A nulli inest C, ipsum vero B alicui: accidit A alicui B non inesse. planũ ꝙ cũ A C tota vera sit, B C autem in aliquo falsa, accidit conclusionem verã esse. Si.n. acceptũ fuerit A nulli C, ipsum vero B oĩ. A C quidem tota vera, B C aũt in aliquo falsa.

Duo modi negatiui, superiores verum concludentes.

Cæterũ & in syllogismis in parte manifestũ, ꝙ oĩno non erit verum ꝑ falsa: ijdem.n. termini accipiendi, & qñ vniuersales sint propõnes: q quidem ĩ affirmatiuis, affirmatiui, q vero in priuatiuis, priuatiui. nihil.n. differt, cũ nulli insit oĩ accipere inesse: & si alicui inerat, vt capere ad terminorũ expõnem* itidẽ. & in priuatiuis. Planũ igiť, ꝙ si qdẽ sit cõclusio falsa, necesse ẽ falsa esse, ex quib' est ratio, aut oĩa, aut q̃dã qñ aũt vera, non necesse est verum esse, neq, aliquid neq; oĩa, sed etsi, cũ nulli eorum, q̃ in syllogismo verum sit, conclusionem consimiliter veram esse, non ex necessitate tamen. Cã autem: qm̃ quãdo sic seinuicẽ habeant, aut cum ex necessitate alterũ sit, ex necessitate alterũ existẽt: cũ hoc qdem non sit, neq; alterum erit, cum aũt sit, non necesse alterum esse: sed cum idem sit, & non sit, impossibile ex necessitate esse idẽ. Dico aũt, vt cum sit A album, B esse ex necessitate, & cum non sit album A, B ex necessitate. * quando.n. cum hoc sit album. vt A, necesse est

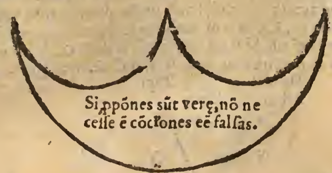
*a.l. & alicui inexistenti vniuersaliter capere inesse ad terminorum expositionem.

*a.l. B. esse

hoc magnum eſſe B: cum vero magnum B ſit C nō album neceſſe eſt ſi A album, C non eſſe album.

magnũ ex neceſsitate & cũ nō ſit albũ, A B eſſe magnũ ex neceſsitate. Ex hoc mō ōndit non fore neceſſariũ conclusio ſit vera, præmiſſas eſſe veras.

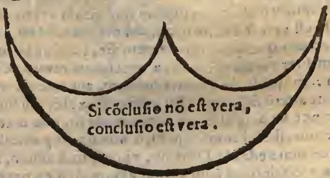
Si propōnes ſunt veræ.	Neceſſe eſt cōcluſionē eſſe veram.	Propoſitiones ſunt falſæ.
Album	Magnum	Non album
A	B	C

Et qñ duob. exiſtētib. altero exiſtēte, neceſſe eſt alterũ eſſe: hoc nō exiſtēte neceſſe eſt A nō eē: B vero non exiſtēte magno pōt A albũ eē: A vero nō exiſtēte albo ſi neceſſe eſt B magnũ eſſe accidit ex neceſsitate, B magno nō exiſtēte ipsũ B magnũ eſſe. hoc aũt impoſsibile ſi igitur non exiſtente hoc albo, B erit magnũ, accidit, ſi B non eſt magnũ, eſſe magnum, tanquam per tria.

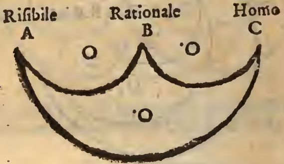
Si cōcluſio non eſt vera.	Propoſitiones non ſunt veræ.	Concluſio eſt vera.
Non magnum	Non album.	Magnum
B	A	B

Ex hoc mō ōnditur, ſi concluſio eſt falſa, ꝙ propoſitiones ſunt falſæ.

De circulari monstratione. Cap. 5.

Circulo autem & ex se inuicem monstrare, est per conclusionem, & eo quod prædicatione retrouersum se habet, alteram accipientē propositionē concludere reliquam, quam accipiebat in altero syllogismo. Quemadmodum si oportebat monstrare, ꝙ A omni C inest: monstrauit autem per B.

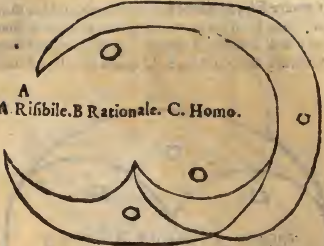
Primus modus ad conclusionem interam.

Rursus si ostenderet, ꝙ A inest ipsi B, accipiens A ipsi C inesse: C vero ipsi B & A ipsi B inerit. Prius autem econuerso accipiebat B inesse ipsi C.

Modus secūdus maiorem primi concludens, ex cōclusione & minore cōuersa.

Quartus modus cōcludēs maiorem primi cōuersā ex minore & cōclusione conuersa.

Rursus si acceptū fuerit ipsum quidem C omni A: A vero omni B: necesse est C inesse omni B.

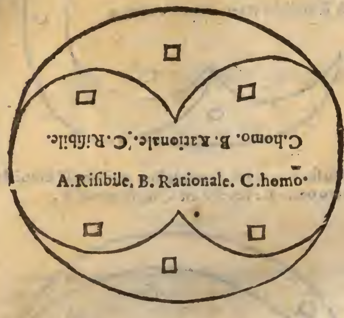
Quintus cōcludēs minorem primi, ex conclusione conuersa & maiori.

In vtrisque igitur his syllogismis, C A propositio accepta est indemonstrabilis: aliæ enim monstratæ

erant. quare si hanc demonstrauerimus, omnes monstratæ erunt per seinicem. Si igitur acceptum fuerit C omni B: & B omni A inesse: vtræq; propositiones demonstratę accipiuntur, & C ipsi A necesse est inesse.

Sextus modus concludens conclusionem primi conuersam ex ambabus propositionibus conuersis.

Manifestum igitur, quod in illis conuertentibus & circulo & per seinuicem contingit fieri demonstrationes: & in aliis vero, vt prius diximus. Accidit autem & in his eo ipso quod monstratur, vti ad demonstrationem. nam C de B, & B de A monstratur, si acceptū sit C de A dici, C vero de A, per has monstratur propositiones: quare conclusione vtimur ad demonstrationem. In priuatiuis autem syllogismis ita monstratur. Ex seinuicem sit B quidem omni C inesse: A vero nulli B: conclusio, quod A nulli C. Si igitur rursus oportet concludere, quod A nulli B, quod dudum accepit, erit A nulli C, C vero omni B: sic enim propositio econuerso.

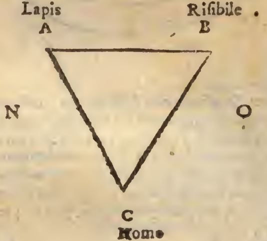
Si vero

Duo modi negatiui, primus cõcludens cõclusionem primo intentam, secundus cõcludẽs maiorem primi, ex conclusione & minori cõuersa.

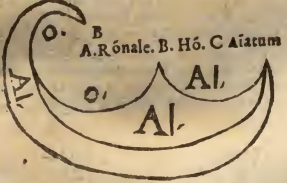
Si vero ꝙ B ipsi C oportet concludere, & non amplius similiter conuertendum est A B. nanque eadem propositio est, B nulli A, & A nulli B inesse: sed accipiendum, cui A nulli inest, B omni inesse. sit enim A nulli C inesse, quod erat conclusio: cui autem A nulli, acceptum sit B omni inesse: necesse igitur B omni C inesse. Quare cum tria sint, vnumquodque conclusio factum est, & circulo demonstrare hoc est, conclusionẽ accipientem & econuerso alteram propositionem, reliquum ratiocinari.

Modus q̃ ex assumptione ostendit minorem primi modi.

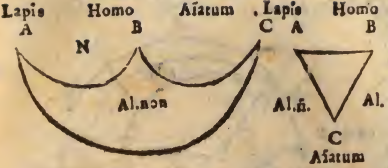
In syllogismis uero, qui in parte uniuersalem quidem propositionem nõ est demonstrare per alteram, eam vero, quæ secundum partem erit. quòd igitur non est demostrare uniuersalem, manifestum. uniuersale nanque monstratur per uniuersalia: conclusio autem non est uniuersalis: oportet autem ex conclusione monstrare, & altera propositione. Amplius, omnino neque fit syllogismus, conuersa propositione: in parte enim ambæ fiunt propositiones. Ea uero quæ est in parte, est. Sit enim monstratum A de aliquo C per B. si igitur acceptum fuerit, B omni A: & cõclusio maneat: B alicui C inerit. fit enim prima figura, & est A medium.

Duo modi affirmatiui particulares, primus concludens cõclũsionem primo intentam, secundus cõcludẽs minorẽ primi ex maiore conuersa, & cõclusione.

Si autem sit priuatiuus syllogismus, uniuersalem quidem propositionem non est monstrare. ob id, quod & prius dictum est eam uero, quæ est in parte, est si itidem conuersa fuerit A B, quemadmodum & in vniuersalibus nõ est, per assumptiomen autem est, ut cui A alicui non inest, B alicui inesse: aliter enim non fit syllogismus, eo quòd propositio, quæ in parte, est negatiua.

Lapis

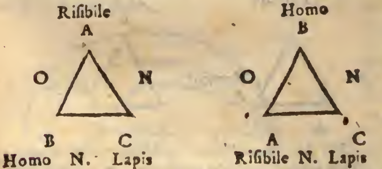

Duo modi primus cōcludēs conclusionem primo intentam, secūdus minorem primi ex assumptione.

Figura secunda. Cap. 6.

IN secunda autem figura, affirmatiuum quidem nō est monstrare per hunc modum, priuatiuum vero est. Prædicatiuum igitur non monstratur, eo quòd ambæ propositiones non sunt affirmatiuæ. conclusio autem est priuatiua: sed prædicatiuum ex ambabus monstrabatur affirmatiuis. Priuatiuum vero sic monstratur. insit A omni B, nulli autem C, conclusio, B nulli C. si igitur acceptum fuerit B omni A inesse, necesse est A nulli C inesse. fit enim secūda figura, medium B.

Duo modi vnus cō cludens cōclusionē primo intentam, secūdus minorem primi ex maiore conuersa, & conclusione.

Sin autem A B priuatiuum acceptum fuit, alterum vero prædicatiuum, prima erit figura, nam C quidem omni A: B autem nulli C, quare B nulli A, neq; igitur B ipsi A. mediũ C. Per conclusionē igitur, & vnam propōnem non fit syllogismus, accepta autem altera, erit.

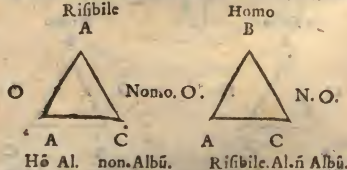
Risibile

Duo modi vnus concludens cõclusionem primo intentam, secũdus modus maiorem primi conuersam ex conclusione, & minore cõuersa, & rursus conclusio conuertitur, & sic maior primi concluditur.

Si vero nõ vniuersalis syllogismus sit, in toto quidẽ propositio nõ demõstrabatur ob eandem causam, quã diximus & prius: quæ aũt est in parte monstratur, qñ sit vniuersale prædicatiuum. Insit.n. A oĩ B: C vero non omni conclusio B C. si itaque acceptum fuerit, B oĩ A: C aũt non omni: A alicui C non inest: mediũ B.

Duo modi vnus concludens cõclusionem primo intentam, secundus minorem ex maiore cõuersa, & conclusione.

Quod si est vniuersalis priuatiua, non demonstrabitur A C propositio, conuerso A B: accidit enim aut vtrasque aut alteram propositionem fieri negatiuam: quare non erit syllogismus. sed consimiliter monstrabitur, quemadmodum & in vniuersalibus, si acceptum fuerit cui B alicui non inest. A alicui inesse.

Lapis

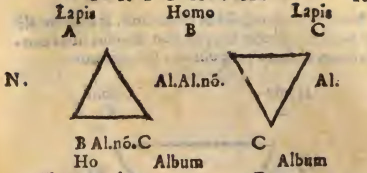
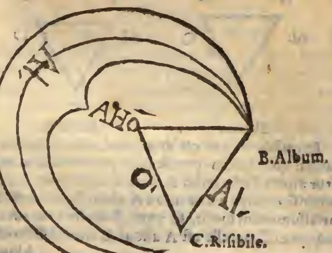

Figura tertia. Cap. 7.

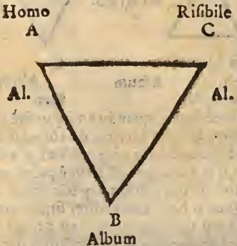
IN tertia autē figura, quando ambę quidē propōnes vniuersaliter acceptę fuerint, nō cōtingit mōstrare ꝑ seinuicē. vniuersaliter nāq; mōstrāt ꝑ vniuersalia cōclusio aūt, q̄ in hac, sēper est secūdū partē, quare manifestū, q. oīno cōtigit mōstrare ꝑ hāc figurā vniuersalē ꝓpōnē. Quod si hęc vniuersaliter sit, illa in parte aliquādo qdē erit, quādoq; aūt nō erit. Cū igit vtręque p̄dicatiua acceptæ fuerint, & vniuersaliter fiat ad min⁹ extremū, erit, cū vero ad alterū, nō erit. Insit.n. A oī C ipsū aūt B alicui. cōclusio, A B. Si ergo acceptū fuerit C oī A inesse. A aūt alicui B: C quidem ostensum est alicui B inesse: B vero alicui C non monstratum. atqui necesse est, si C & B alicui C inesse, sed non est idē hoc illi, & illud hoc inesse.

Modi duo vnus concludēs cōclusionem primo intētam, secundus minorem ex assumptione.

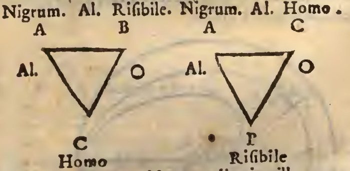
Duo modi vnus concludit conclusionem primo intentam, secundus nō concludit: quia concludit non minorem sed eius cōversam.

Sed assumendum, si hoc alicui huic, & alterum alicui huic. hoc autem acceptó non amplius fit ex conclusione, & altero propositione syllogismus.

Modus mionrem cōcludens ex assumptione.

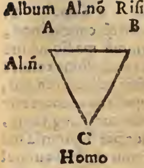
Si vero B omni C: A autē alicui C: erit demonstrare A C, quando acceptum fuerit, C quidem omni B inesse: A autem alicui. si enim C omni B A autem alicui B necesse est A alicui C inesse. medium B.

Duo modi: vnus cōclusionē primo inventā, secūdus maiorē primi, ex cōclusione, & minore conuersa.

Et quādo sit hæc quidem prædicatiua, illa vero priuatiua: quæ autem prædicatiua vniuersalis, monstrabitur altera. Insit enim B omni C: ipsum vero A alicui non insit: cōclusio erit quod A alicui B nō inest. Si igitur assumptum fuerit, C omni B inesse erat autē & A non omni B: necesse est A alicui C nō inesse: mediū B

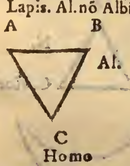
Album

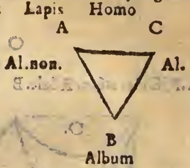

Duo modi vnus concludens cōclusionem intentā, alter minoré primi, ex conclusione & minore conuersa.

Quando autem priuatiua fiat vniuersalis, nō mōstratur altera, nisi quemadmodū in prioribus, si acceptum fuerit, cui hoc alicui non inest, alterum alicui inesse. Vt si A quidem nulli C, ipsum vero B alicui, conclusio ꝙ A alicui B nō inest. si igit̄ acceptū fuerit, cui A alicui nō inest, C alicui inesse, necesse est C alicui B inesse. aliter aūt non conuertentē vniuersalem, propositionem monstrare alteram, nullo enim modo erit syllogismus.

Duo modis. quorū primus cōcludit cōclusionem primo intentam, secundus minorem primi ex assumptione.

Manifestum itaque, quod in prima quidem figura monstratio per seinuicem & per tertiam [& per primā] efficitur figuram cum.n. prædicatiua est conclusio, per primam, cum autem priuatiua per vltimam. accipitur .n. cui hoc nulli, alterum omni inesse. In media autem cum syllogismus quidem vniuersalis fit, & per ipsam & per primam figuram. cum vero in parte & per ipsam & p vltimam. In tertia autem per ipsam omnes. Manifestum autem, & ꝙ in tertia & media, qui non p ipsas fiunt syllogismi, aut non sunt secundum circularem monstrationem, aut imperfecti.

De

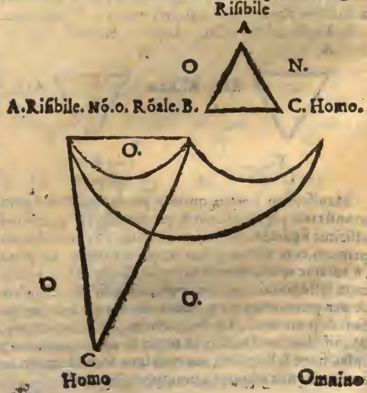
De conuersione quæ in syllogismis. Cap. 8.

CONuertere autem est transponētē conclusionē, facere syllogismum, ꝙ aut summū medio nō inerit, aut hoc vltimo. necesse.n.conclusione conuersa, & altera propōne manēte, interimi reliquā. si.n.erit, & conclusio erit. Differt autem opposite aut contrarie conuertere conclusionē, non idē efficitur syllogismus, quum vtroq; mō cōuertitur. sed hoc per sequentia manifestum erit. Dico aūt opponi oī non oī, & alicui nulli. cōtrarie vero omni nulli & alicui, non alicui, inesse.

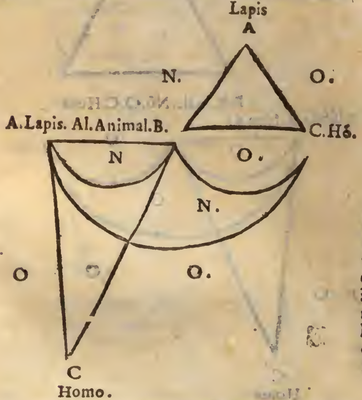
PRIMA FIGVRA.

SIt nāq; monstratū A de omni C, per medium B. Si itaq; A acceptum fuerit nulli C inesse, ipsi vero B omni. Nulli C inerit B. & si A quidem nulli C: B. autem omni C: A, non omni B. & nō omnino nulli. non.n.monstrabatur vniuersaliter p vltimā figurā.

Ex conclusionis conuersione contrarie in primo modo, tollitur vtraque propositio:

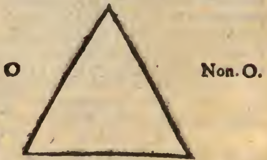
Omnino vero non est vniuersaliter destruere per conuersionem propositionis, quæ est ad maius extremum. semper enim tollitur per tertiam figuram. necesse nanque ad vltimum extremum ambas accipere propositiones. Et si priuatiuus syllogismus sit, consimiliter. Sit.n.ostensum A nulli. C inexistens per B. igitur si acceptũ fuerit A inesse oĩ C, ipsi vero B nulli. B inerit nulli C.& si A,& B.oĩ C, A alicui B: sed nulli inerat.

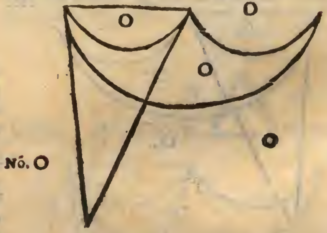

Ex cõclunonis conuersione contrariæ in secundo modo, tollitur vtraque propositio.

Quod si opposite conuersa fuerit conclusio, & syllogismi oppositi, & non vniuersales erunt. nanque fit altera propositio in parte, quare & conclusio erit secundum partem. sit enim prædicatiuus syllogismus, & conuertatur sic. igitur si A non omni C: omni autẽ B: ipsum B non omni C.& si A quidem non omni C: ipsum vero B.omni: A non omni B.

Risibile

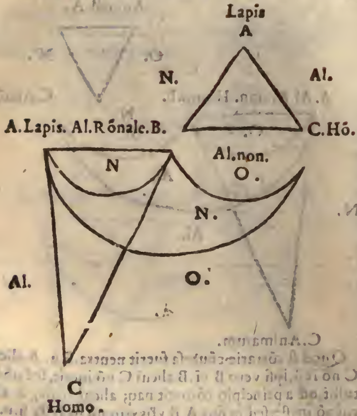

Hoc mō tollitur vtraq; p-positio, conuertē-do conclu sionē op-posite in primo mo do.

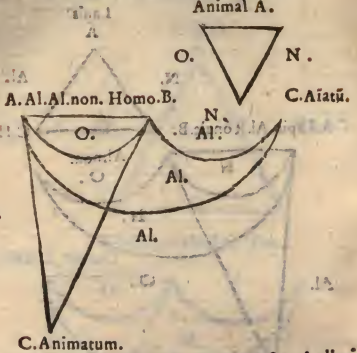
Consimiliter autem & si priuatiuus syllogismus: si enim A alicui C inest, ipsi vero B nulli, B alicui C non inerit; non simpliciter nulli, & si A alicui C, B vero omni, quemadmodpm in principio acceptum est, A alicui B inerit.

Lapis

Hoc mō couertitur conclusio opposite ī secūdo mō & tollit vtraque pro positio.

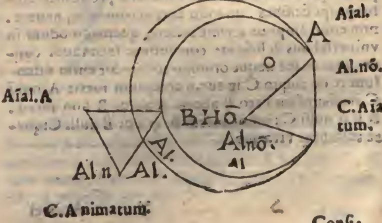
Cæterum in syllogismo, qui in parte, quando opposite quidem conuertatur conclusio, tolluntur ambæ propositiones. quando autem contrarie, neutra. non enim amplius accidit tollere, quemadmodum in vniuersalibus deficiente conclusione secundum conuersionem, sed neque omnino tollere. Sit enim ostensum A de aliquo C igitur, si acceptum fuerit A nulli C inesse: ipsum vero B alicui. A alicui B non inerit: & si A nulli C: omni autem B: ipsum B nulli C: quare tolluntur vtræque.

Cõuertĩt conclusio opposite ĩ tertio modo, & tollitur vtraq; ꝓpositio.

Quod si côtrarie cõuersa fuerit neutra. si. n. A alicui C nõ ĩest, ipsi vero B oĩ. B alicui C nõ inerit, sed nõdũ tollit, qđ a principio cõtingit naq; alicui inesse, & alicui nõ inesse. sed ip sius A B vl'is oĩo nõ fit syl'ls si. n. A ñ inest alicui C, B vero alicui ĩest, neutra ꝓpõnũ vl's ẽ.

Ex conclusionis conuersione ĩ tertio mõ contrarie, nulla ꝓpõnũ tollitur nã minor nõ destruitur per secundam.

Consi-

Consimiliter autem & si priuatiuus syllogismus. Si enim accipietur A omni C inesse, tollentur vtreque, si vero alicui neutra demonstratio autem eadem.

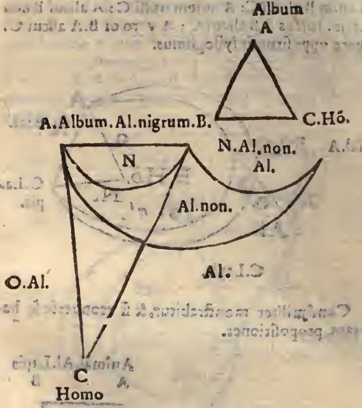

Figura secunda. Cap. 9.

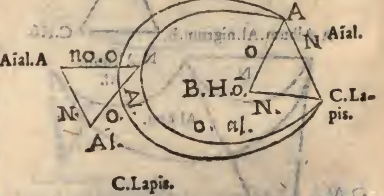
IN secunda autem figura propositionem quidem, quæ ad maius extremum, non est interimere contrariæ, facta conuersione vtrolibet modo n.am semper erit conclusio in tertia figura: vniuersalis autem non erat in hac syllogismus, alteram vero similiter tol lemus conuersioni. Dico autem similiter, si contrarie quidem conuertitur, contrarie, si vero opposite, opposite. Insit enim A omni B, ipsi autem C nulli, cō clusio B C. si itaque acceptum fuerit B omni C inesse,

figurā, cū particularis conclu datur, tanto minus maior per tertiā, esset.n. syllogismus ex puris particularib?.

Conuertitur conclusio opposite in quarto modo ad tollendā vtrāq; propositionem. Si vero contrariæ cōuertatur, nihil tollitur eadem ratione, vt supra.

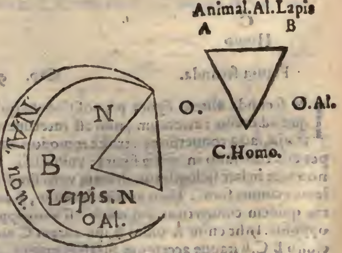
& A B maneat: A omni C inerit: nam fit prima figura. quòd si B omni C: A vero nulli C: A nõ omni B, figura vltima. Si autem opposite conuersum fuerit B. C, A B quidē itidem monstrabitur, A C vero opposite. Si enim B alicui C: A autem nulli C: A alicui B non inerit. rursus si B alicui C: A vero oī B: A alicui C. quare oppositus fit syllogismus.

Côuertit cõclusio in hoc modo contrariæ, & opposite, & tollitur vtraq; ꝑpositio.

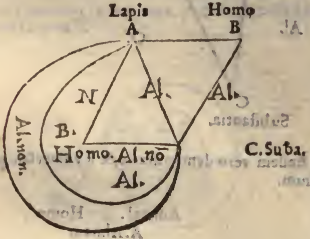
Consimiliter monstrabitur, & si econuerso se habeant propositiones.

Côuertit cõclusio in hoc modo contrarie, & opposite ad tollē dā vtrãq; ꝑpositionem, vt supra.

Quod

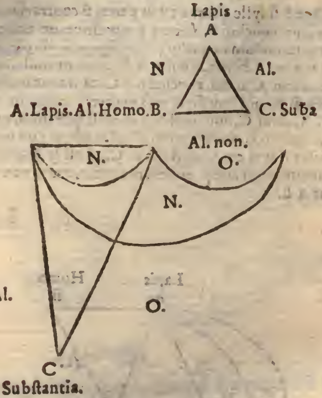
Quod si syllogismus est in parte, si contrarie conuertatur conclusio, neutra propositionum tollitur, quemadmodum neque in prima figura, si vero opposite, vtræque. Ponatur enim A B, quidem nulli inesse, ipsi autem C alicui, conclusio B C. Si itaque positum fuerit B alicui C inesse, & A B maneat, conclusio erit, quò A, alicui C, non inest. sed non est sublatum, quòd A principio, contingit enim alicui inesse, & non inesse. Rursus si B alicui C, & A alicui C, nō est syllogismus. neutrum enim acceptorum vniuersale, quare non tollitur A B.

Si conuertatur conclusio contrariæ nulla tollitur propositionum, nam minor per particulare non destruitur neque maior per duas particulares.

Quòd si opposite conuertatur, tolluntur ambæ, Si enim B omni C. A vero nulli B, nulli C ipsum A, sed erat alicui. Rursus si B omni C. A autem alicui C. A alicui B.

In hoc modo conuertitur conclusio opposite, & tollit vtraque propositio.

Eodem vero demonstratio, & si vniuersale prędicatiuum.

Hoc modo conuersa conclusióe opposite vtraque tollit ppositio. contrarie vero nulla.

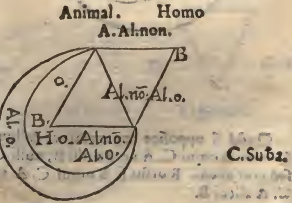
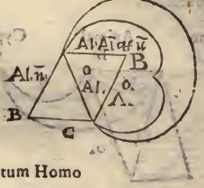

Figura tertia. Cap. 10.

SEd in tertia figura, cum contrarie quidem conuertatur conclusio, neutra tollitur propositionum. secundum nullum syllogismorum: cum vero oppositæ, ambæ, & in omnibus. Sit ostensum A alicui B inexistens: medium autem sit acceptum C: & sint propositiones vniuersales, igitur si acceptum fuerit A alicui B non inesse: B vero omni C: non fit syllogismus A & C. neque si A B alicui non insit: C autem omni: non erit B & C syllogismus. Consimiliter autẽ monstrabitur, & si non vniuersales propositiones. aut enim ambas necesse est secundum partem esse per conuersionem, aut vniuersale ad minus extremum fieri. verum sic non erat syllogismus, neque in prima figura, neque in media.

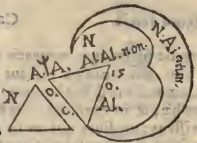
His tribus modis si conuertantur conclusio. contrarie, nulla tolliẽ propositio qa maior particularis in prima figura vel ambæ particulares in secunda.

Animatum Homo

Quod si opposite conuertantur propositiones, tolluntur ambæ. Si enim A nulli B, B vero omni C: A nulli C. Rursus si A nulli quidem B, ipsi vero si omni, B nulli C, & si altera non vniuersalis, consimiliter. Si enim A nulli B, B vero alicui C, A alicui C nõ inerit quòd si A B quidem nulli, C autem omni, nulli C ipsum B.

In his modis conuertitur conclusio appofite & vtraq; tollitur propofitio.

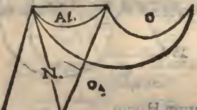
Animatum N. Homo

Similiter vero & fi priuatiuus fyllogifmus. Si enim oftenfum A alicui B non inexiftens. fit autem prædicatiuũ quidem B C. negatiuum autem A C. fic enim efficiebatur fyllogifmus quando igitur contrariũ acceptum fuerit conclufioni, nõ erit fyllogifmus. fi enim A alicui B: B vero omni C: non erat fyllogifmus ipfius A, & ipfius C. neque fi A alicui B: C vero nulli. non erat ipfius B, & ipfius C fyllogifmus. quare non tolluntur propofitiones.

Hoc ĩ modo conuertitur conclufio contrarie, & nulla tollitur propofitio, qa major in prima, & fecunda figura effet particularis.

Homo Animal Cygnus

A B C

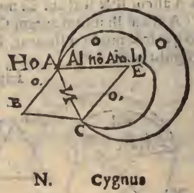

B C

Animal. Cygnus

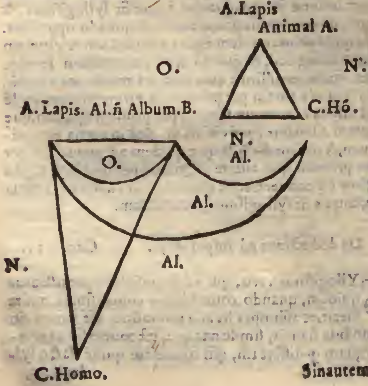
Quando autem oppofitum, tolluntur. Si enim A omni B: & B ipfi C. A omni C, fed nulli inerat. Rurfus fi A omni B, ipfi autem C nulli, B nulli C, fed omni inerat.

Animal

Conuertitur conclusio opposite in hoc modo, & vtraq; tollitur propositio.

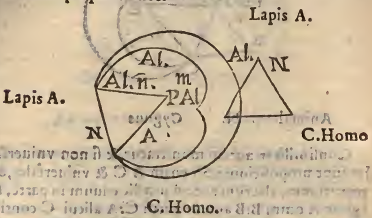
Consimiliter autem monstratur, & si non vniuersales sunt propositiones. Sit enim A C & vniuersales, & priuatiuum, alterum autem prædicatiuum in parte, si igitur A omni B: B autem alicui C: A alicui C contingit, sed nulli inerat. Rursus si A omni B ipsi autem C nulli B, nulli C.

In hoc modo conuertitur conclusio opposite, & vtraq; propositionū tollitur.

Sinautem

Sinautem A alicui B:& B alicui C: non fit syllogismus:neque si A alicui B: ipsum autem C nulli, neque sic.quare illo quidem modo tolluntur, sic autem non tolluntur propositiones.

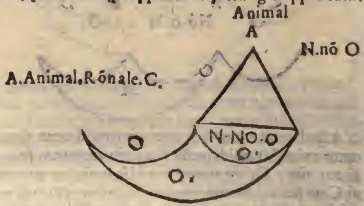
Conuertitur conclusio cõtrarie in hoc modo & nulla tollitur propositionum, sicut in superiorib⁹.

Manifestum est ergo per dicta quomodo conuersa conclusione in vnaquaque figura fit syllogismus, & quando contrarius propositioni,& quando oppositus. Et quòd prima quidem figura per mediam & vltimam fiunt syllogismi, & quæ ad minus extremum semper per medium tollitur: quæ vero ad maius per vltimũ. In secunda autem per primam & vltimam:quæ quidẽ ad minus extremum semper per primam figuram,quę autem ad maius, per vltimam. Sed in tertia per primam,& per mediam,& quæ quidem ad maius semper per primam,quæ autem ad minus, per mediam. Quid igitur est conuertere,& quomodo in vnaquaque figura,& quis sit syllogismus,manifestum.

De deductione ad impossibile. Cap. II.

SYllogismus vero, qui ad impossibile, monstratur quidem, quando contradictio conclusionis posita fuerit,& assumpta sit alia propositio. Fit autem in omnibus figuris, simile nanque, est conuersioni præterquam ꝙ differt tm̃, qm̃ cõuertitur quidẽ facto syllogismo,

logiſmo, & impoſitis ambabus propoſitionibus, deducit vero ad impoſsibile, nõ prę cõfeſſo prius oppoſito, ſed manifeſto exiſtente, q̃ verũ. Termini aũt ſimiliter ſe habebũt in ambobus, & eadẽ ambotũ acceptio. Vt ſi A ineſt omni B, mediũ aũt C ſi fuerit ſuppoſitũ A aut nõ omni, aut nulli B ineſſe. C vero omni, q̃ erat verũ neceſſe ẽ C, aut nulli, aut nõ oĩ B ineſſe. hoc ãt impoſſibile, quare falsũ q̃ ſuppoſitũ eſt, verũ igiť oppoſitum.

Modus cõuerſiuus, & ad ĩpoſſibile in ſecunda figura ad probandã minorem primi ſyllogiſmi.

Conſimiliter vero & in aliis figuris. quæcunque enim conuerſionem ſuſcipiunt, & ſyllogiſmum per impoſsibile

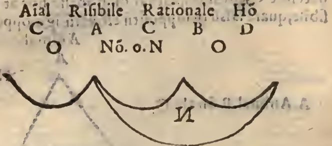
PRIMA FIGVRA.

Alia itaque problemata omnia per impoſsibile monſtrantur in omnibus figuris, vniuerſale autem prædicatiuum in media quidem & tertia monſtratur, in prima vero non mõſtratur. ſupponatur nãq; A non omni B, aut nulli ineſſe, & accipiatur alia propoſitio vtrolibet modo, ſiue C ineſſe omni A, ſiue B omni D, ſic enim eſſe poſſet prima figura. Si igitur ſuppoſitum eſt A ineſſe non omni B, non ſyllogiſmus vtrinlibet accepta propoſitione. Si autem nulli, quando B D aſſumpta fuerit, ſyllogiſmus quidem erit falſi, ſed propoſitum non monſtratur. ſi enim A nulli B, B vero omni D, A nulli D. hoc vero impoſsibile, falſum

itaque

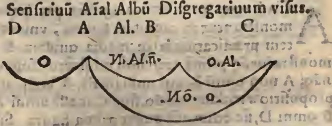
itaque A inesse nulli B. Sed non, si nulli falsum, omni verum. Quod si C accepta fuerit, non fit syllogismus, neque quãdo suppositum sit A inesse non omni B. quare manifestum, quòd omni inesse non monstratur in prima figura per impossibile.

Ex his quatuor modis ostẽditur non concludi vniuersalẽ affirmatiuã in prima figura, quia vel modus inutilis, vel ñ mõstratur propositũ, cũ cõtraria possint esse simul falsa.

Alicui vero, & nulli, & non omni mõstratur. supponatur enim A nulli B inesse B autem acceptum sit omni aut alicui C, igitur necesse est A nulli, aut non omni C inesse. sed hoc impossibile. sit enim verum & manifestum, quòd A inest omni C, quare si hoc falsum, necesse est A alicui B inesse. Quod si ad A sumpta fuerit altera propositio, non erit syllogismus, neque quando contrarium conclusioni suppositum fuerit, vt alicui non inesse. Planum igitur, quod oppositum supponendum.

Accepta ĩ his modis ad minus extremũ propõne, astruiẽ particularis affirmatiua per impossibile, ad maius vero nihil. qa minor esset vniuersalis negatiua, nec

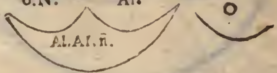

Rursus supponatur A alicui B inesse, acceptum autem sit C omni A, necesse itaque C alicui B. inesse. hoc autem sit impossibile, quare falsum, quod suppositum est. si vero sic, verum nulli inesse. Consimiliter

militer autem & si priuatiuum sumptum fuerit C A. Sed si propositio,quę est ad B,accepta fuerit,non erit syllogismus.

Et si accipiat cōclusionis contrariū, q̄a minor similiter esset nega.

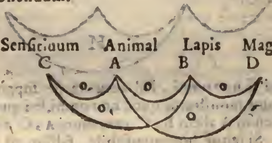
Irrōnale Rōale Inaīatū Homo Risibile
C A N B D
o.N. Al.

His in modis assūpta ad mai⁹extremū ṗpositiōe,oñditur v[l]is negatiua: ad min⁹vero nihil cōcludit, q̄a maior esset particularis.

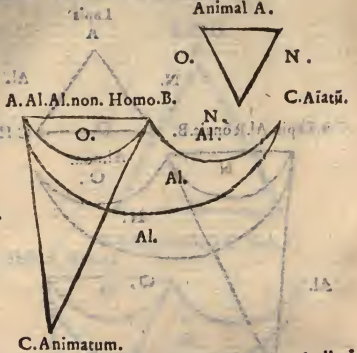
Sinautem contrarium suppositum fuerit, syllogismus quidem erit, & impossibilis, sed non monstratur propositum. Supponatur enim A omni B.& C accipiatur omni A: igitur necesse est C omni B inesse.hoc autem impossibile: quare falsum, A inesse omni B. verum nondum vtique necessarium, si non omni, nulli inesse. Consimiliter autem & si ad B accepta fuerit altera propositio, syllogismus quidem erit & impossibilis, sed non tollitur suppositio, quare oppositum supponendum.

Sensitiuum Animal Lapis Magnes
C A B D

Supposito in his modis cōtrario,& non contradictorio conclusionis, & si cōcludatur,non tn̄ oñdit ṗpositum nā cōtraria p̄nt esse simul falsa.

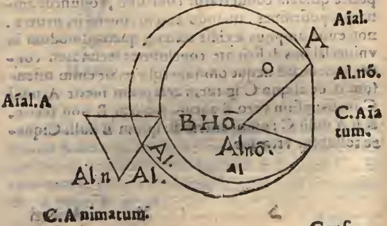
Vt autem monstremus A inesse non omni B, supponendum omni inesse. Si enim A omni B,& C omni A C omni B,quare si hoc impossibile,falsum quod suppositum est. Consimiliter autem & si ad B accepta fuit altera propositio.

Cõuertiẽ cõclusio opposite ĩ tertio modo, & tollitur vtraq; ꝓpositio.

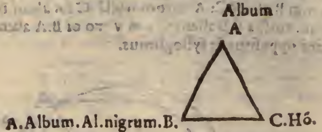
Quod sĩ cõtrarie cõuersa fuerit neutra. sĩ. n. A alicui C nõ ĩest, ipsi vero B oĩ. B alicui C nõ inerit, sed nõdũ tollit, qđ a principio cõtingit naq; alicui inesse, & alicui nõ inesse. sed ip sius A B vr̃is oĩo nõ fit syl^is sĩ. n. A ñ inest alicui C, B vero alicui ĩest, neutra ꝓpõnũ vr̃s ẽ.

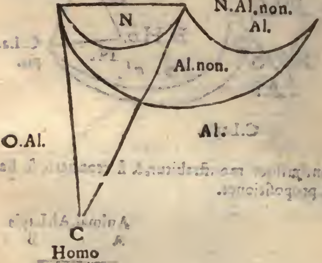
Ex conclusionis conuersione ĩ tertio mõ contrarie, nulla ꝓpõnũ tollitur nã minor nõ destruitur per secundam.

Consi-

Consimiliter autem & si priuatiuus syllogismus. Si enim accipietur A omni C inesse, tollentur vtreque, si vero alicui neutra demonstratio autem eadem.

figurã, cũ particularis conclu datur, tanto minus maior per tertiã, esset.n. syllogismus ex puris particularib'.

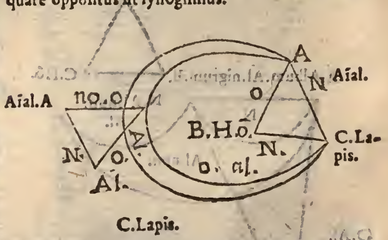
Conuertitur conclusio opposite in quarto modo ad tollendã vtrãq; propositionem. Si vero contrariæ cõuertatur, nihil tollitur eadem ratione, vt supra.

Figura secunda. Cap. 9.

IN secunda autem figura propositionem quidem, quæ ad maius extremum, non est interimere contrariæ, facta conuersione vtrolibet modo n.am semper erit conclusio in tertia figura: vniuersalis autem non erat in hac syllogismus, alteram vero similiter tollemus conuersioni. Dico autem similiter, si contrarie quidem conuertitur, contrarie, si vero opposite, opposite. Insit enim A omni B, ipsi autem C nulli, cõclusio B C. si itaque acceptum fuerit B omni C inesse,

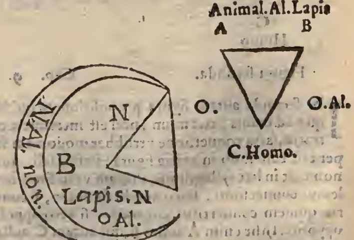
& A B maneat: A omni C inerit: nam fit prima figura. quòd si B omni C: A vero nulli C: A nõ omni B, figura vltima. Sin autem opposite conuersum fuerit B. C, A B quidẽ itidem monstrabitur, A C vero opposite. Si enim B alicui C: A autem nulli C: A alicui B non inerit. rursus si B alicui C: A vero oĩ B: A alicui C. quare oppositus fit syllogismus.

Cõuertitĩ cõclusio in hoc modo contrariæ, & opposite, & tollitur vtraq; ppositio.

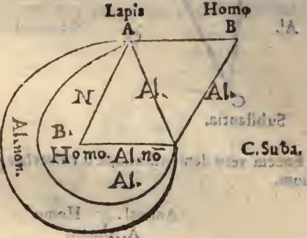
Consimiliter monstrabitur, & si econuerso se habeant propositiones.

Cõuertitĩ cõclusio in hoc modo contrarie, & opposite ad tollẽdã vtrãq; ppositionem, vt supra.

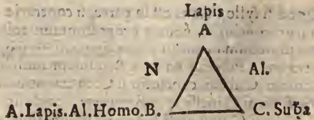
Quod

Quod si syllogismus est in parte, si contrarie conuertatur conclusio, neutra propositionum tollitur, quemadmodum neque in prima figura, si vero opposite, vtræqne. Ponatur enim A B, quidem nulli inesse, ipsi autem C alicui, conclusio B C. Si itaque positum fuerit B alicui C inesse, & A B maneat, conclusio erit, quò A, alicui C, non inest. sed non est sublatum, quòd A principio, contingit enim alicui inesse, & non inesse. Rursus si B alicui C, & A alicui C, nô est syllogismus. neutrum enim acceptorum vniuersale, quare non tollitur A B.

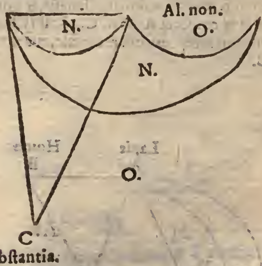

Si conuertatur conclusio contrariæ nulla tollitur propositionum, nam minor per particulare non destruitur neque maior per duas particulares.

Quòd si opposite conuertatur, tolluntur ambæ, Si enim B omni C. A vero nulli B, nulli C ipsum A, sed erat alicui. Rursus si B omni C. A autem alicui C. A alicui B.

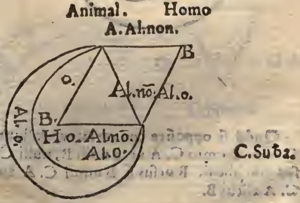

In hoc modo conuertitur conclusio opposite, & tollit vera que propositio.

Eodem vero demonstratio,& si vniuersale prędicatiuum.

Hoc modo conuersa conclusiõe opposite vera que tollit ꝓpositio. contrarie vero nulla.

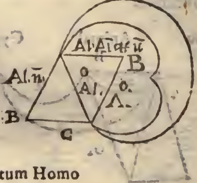

Figura

Figura tertia. Cap. 10.

SEd in tertia figura, cum contrarie quidem conuertatur conclusio, neutra tollitur propositionum. secundum nullum syllogismorum: cum vero oppositæ, ambæ, & in omnibus. Sit ostensum A alicui B inexistens: medium autem sit acceptum C: & sint propositiones vniuersales, igitur si acceptum fuerit A alicui B non inesse: B vero omni C: non fit syllogismus A & C. neque si A B alicui non inest: C autem omni: non erit B & C syllogismus. Consimiliter autē monstrabitur, & si non vniuersales propositiones. aut enim ambas necesse est secundum partem esse per conuersionem, aut vniuersale ad minus extremum fieri. verum sic non erat syllogismus, neque in prima figura, neque in media.

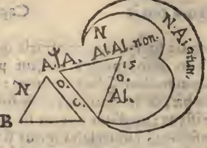
His tribus modis si conuertantur conclusio. contrarie, nulla tollit propositio qa maior particularis in prima figura vel ambæ particulares in secunda.

Animatum Homo

Quod si opposite conuertantur propositiones, tolluntur ambæ. Si enim A nulli B, B vero omni C: A nulli C. Rursus si A nulli quidem B, ipsi vero si omni, B nulli C, & si altera non vniuersalis, consimiliter. Si enim A nulli B, B vero alicui C, A alicui C nō inerit quòd si A B quidem nulli, C autem omni, nulli C ipsum B.

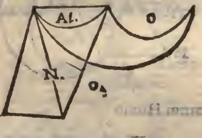
In his modis conuertitur conclusio apposite & vtraq; tollitur propositio.

Animatum N. Homo

Similiter vero & si priuatiuus syllogismus. Si enim ostensum A alicui B non inexistens. sit autem prædicatiuũ quidem B C. negatiuum autem A C. sic enim efficiebatur syllogismus quando igitur contrariũ acceptum fuerit conclusioni, nó erit syllogismus. si enim A alicui B: B vero omni C: non erat syllogismus ipsius A, & ipsius C. neque si A alicui B: C vero nulli. non erat ipsius B, & ipsius C syllogismus. quare non tolluntur propositiones.

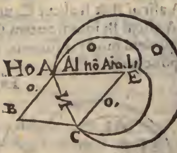
Hoc ĩ modo conuertitur conclusio contrarie, & nulla tollitur propositio, qa major in prima, & secunda figura esset particularis.

Animal. Cygnus

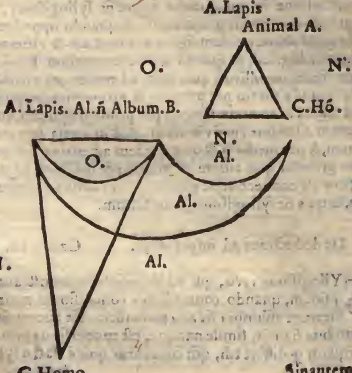
Quando autem oppositum, tolluntur. Si enim A omni B: & B ipsi C. A omni C, sed nulli inerat. Rursus si A omni B, ipsi autem C nulli, B nulli C, sed omni inerat.

Animal

Conuertitur conclusio opposite in hoc modo, & vtraq; tollitur propositio.

Consimiliter autem monstratur, & si non vniuersales sunt propositiones. Sit enim A C & vniuersales, & priuatiuum, alterum autem prædicatiuum in parte, si igitur A omni B: B autem alicui C: A alicui C contingit, sed nulli inerat. Rursus si A omni B ipsi autem C nulli B, nulli C.

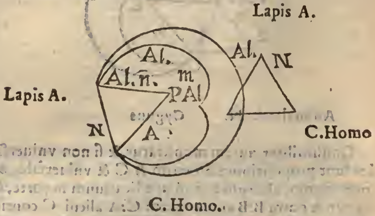

In hoc modo conuertitur conclusio opposite, & vtraq; propositionũ tollitur.

Sinautem

Sinautem A alicui B:& B alicui C: non fit syllogismus:neque si A alicui B: ipsum autem C nulli, neque sic.quare illo quidem modo tolluntur, sic autem non tolluntur propositiones.

Conuertitur conclusio cōtrarie in hoc modo & nulla tollitur propositionum, sicut in superiorib⁹.

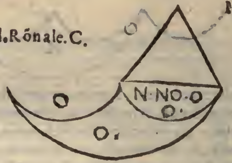

Manifestum est ergo per dicta quomodo conuersa conclusione in vnaquaque figura fit syllogismus, & quando contrarius propositioni,& quando oppositus. Et quòd prima quidem figura per mediam & vltimam fiunt syllogismi, & quæ ad minus extremum semper per medium tollitur: quæ verò ad maius per vltimū. In secunda autem per primam & vltimam:quæ quidē ad minus extremum semper per primam figuram,quę autem ad maius, per vltimam. Sed in tertia per primam,& per mediam,& quæ quidem ad maius semper per primam,quæ autem ad minus, per mediam. Quid igitur est conuertere,& quomodo in vnaquaque figura,& quis sit syllogismus,manifestum.

De deductione ad impossibile. Cap. 11.

SYllogismus vero, qui ad impossibile, monstratur quidem, quando contradictio conclusionis posita fuerit,& assumpta sit alia propositio. Fit autem in omnibus figuris, simile nanque, est conuersioni præterquam ꝙ differt tm̄, qm̄ couertitur quidē facto syl-

logiſmo, & impoſitis ambabus propoſitionibus, deducit vero ad impoſsibile, nō prę cōceſſo prius oppoſito, ſed manifeſto exiſtente, ꝙ verū. Termini aūt ſimiliter ſe habebūt in ambobus, & eadē amborū acceptio. Vt ſi A ineſt omni B, mediū aūt C ſi fuerit ſuppoſitū A aut nō omni, aut nulli B ineſſe. C vero omni, ꝙ erat verū neceſſe ē C, aut nulli, aut nō oī B ineſſe. hoc āt impoſſibile, quare falſū ꝙ ſuppoſitū eſt, verū igit oppoſitum.

Modus cōuerſiuus, & ad īpoſſibile in ſecunda figura ad probandā minorem primi ſyllogiſmi.

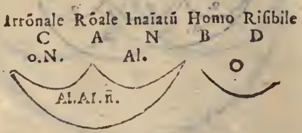
Conſimiliter vero & in aliis figuris. quæcunque enim conuerſionem ſuſcipiunt, & ſyllogiſmum per impoſsibile

PRIMA FIGVRA.

Alia itaque problemata omnia per impoſsibile monſtrantur in omnibus figuris, vniuerſale autem prædicatiuum in media quidem & tertia monſtratur, in prima vero non mōſtratur. ſupponatur nāq; A non omni B, aut nulli ineſſe, & accipiatur alia propoſitio vtrolibet modo, ſiue C ineſſe omni A, ſiue B omni D, ſic enim eſſe poſſet prima figura. Si igitur ſuppoſitum eſt A ineſſe non omni B, non ſyllogiſmus vtrinlibet accepta propoſitione. Si autem nulli, quando B D aſſumpta fuerit, ſyllogiſmus quidem erit falſi, ſed propoſitum non monſtratur. ſi enim A nulli B, B vero omni D, A nulli D. hoc vero impoſsibile, falſum

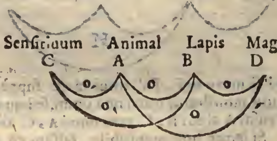
militer autem & si priuatiuum sumptum fuerit C A. Sed si propositio,quę est ad B,accepta fuerit,non erit syllogismus.

et si accipiat cõclusionis contrariũ, qa minor similiter esset nega.

His in modis assũpta ad mai. extremũ ꝓpositiõe, oñditur vtis negatiua: ad min. vero nihil cõcludit, qa maior esset particularis.

Sinautem contrarium suppositum fuerit, syllogismus quidem erit, & impossibilis, sed non monstratur propositum. Supponatur enim A omni B.& C accipiatur omni A: igitur necesse est C omni B inesse.hoc autem impossibile: quare falsum, A inesse omni B. verum nondum vtique necessarium, si non omni, nulli inesse. Consimiliter autem & si ad B accepta fuerit altera propositio, syllogismus quidem erit & impossibilis, sed non tollitur suppositio, quare oppositum supponendum.

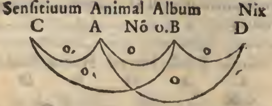

Supposito in his modis cõtrario,& non contradictorio conclusionis, & si cõcludatur,non tñ oñdit ꝓpositum nã cõtraria pñt esse simul falsa.

Vt autem monstremus A inesse non omni B, supponendum omni inesse. Si enim A omni B,& C omni A C omni B,quare si hoc impossibile,falsum quod suppositum est. Consimiliter autem & si ad B accepta fuit altera propositio.

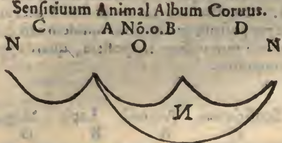
Et

His modis negatiua particularis ostenditur.

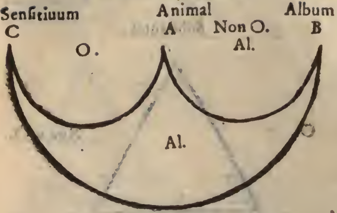
Et si priuatiuum sit C A, consimiliter, sic etenim fit syllogismus. Si vero ad B sit priuatiuum, nihil monstratur.

His modis assūpta ad maius extremū ꝓpōne ondi tūr ꝓpositū, non aūt ad minus, quia minor esset negatiua.

Quod si non omni, sed alicui inesse suppositum fuerit, non monstratur quod non omni, sed quod nulli. Si enim A alicui B: C vero omni A, C alicui B inerit. Si igitur hoc impossibile, falsum est A alicui B inesse: quare verum, nulli, hoc autem monstrato, tollitur ipsum verum. A enim alicui quidem B inerat, alicui autem non inerat. Amplius non accidit imposs ibile iuxta hypothesim esset enim vtique falsa, si quidem ex veris non est falsum ratiocinari. nunc autem est vera: inest nanque A alicui B. quare non supponendum alicui inesse, sed omni.

Sensiti-

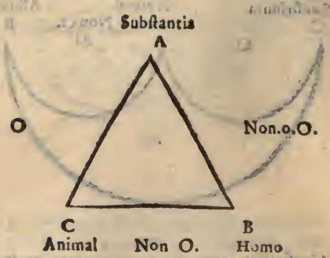
Ex hoc mõ õndit nulli, non aũt non omni & etiã nõ astruitur ꝓpositum quia vera est conclusio.

Consimiliter vero & si monstraremus A alicui B non inexistens. si enim idem alicui non inesse, & non omni inesse, eadem vtrorũque demonstratio. Manifestum ergo, quod non contrarium, sed oppositum supponendum in omnibus syllogismis. nanque sic necessarium erit & dignitas probabilis. si enim de omni affirmatio aut negatio, cum monstratum fuerit, ꝙ non si non ponit affirmationem verificari, probabile est existimare negationem. Contrarium autem neutro modo conuenit existimare, neque enim necessarium si nulli falsum omni verum esse: neq; probabile, vt si alterum falsum, quòd alterum verum. Planum igitur, quod in prima figura alia quidem problemata omnia monstrantur per impossibile, vniuersale autem affirmatiuum non monstratur.

Figura secunda. Cap. 12.

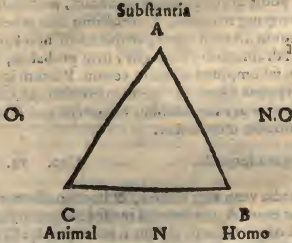
IN media vero atq; vltima, & hoc monstratur ponatur enim A non omni B inesse: acceptum autem sit A omni C inesse: igitur si non omni B: C vero omni: C non omni B. sed hoc impossibile. sit enim manifestum, quod C inest omni B. quare falsum, ꝙ supponitur: verum itaque omni inesse.

Ex hoc modo ostenditur vniuersalis affirmatiua.

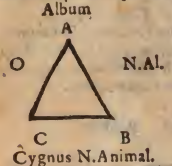
Sinautem contrarium suppositum fuerit: syllogismus quidem erit & impossibilis.non tamen monstratur propositum. si enim A nulli B: ipsi vero C omni: C nulli B:sed hoc impossibile:quare falsum nulli inesse.cæterum non si hoc falsum, omni verum.

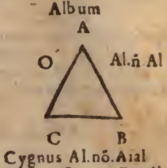
Fit ex hoc modo ad incommodum deductio, ad nõ ostenditur propositũ, cum contraria possint esse simul falsa.

Quando autem A inest alicui B, supponatur A nulli B inesse: C autem omni insit: necesse igitur C nulli B. quare si hoc impossibile, necesse est A alicui

cui B inesse. Quòd si fuerit suppositum alicui non in esse, eadem erunt, quæ & in prima figura.

Ex primo modo ostenditur particularis affirmatiua, ex secũdo nihil, quia supposito uero, nullum sequitur impossibile.

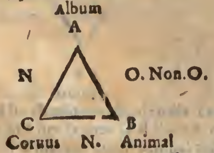
Rursus subiiciatur A alicui B inesse, ipsi vero C nulli insit, necesse itaque C alicui B non inesse. sed omni inerat, quare falsum quod est suppositum, A igitur nulli B inerit.

Ex hoc mõ ostenditur uniuersalis negatiua.

Quoniam autem A non omni B, supponatur omni inesse, ipsi vero C nulli, necesse igitur C nulli B inesse. hoc autem impossibile, quare uerum non omni inesse.

Ex hoc modo ostenditur particularis negatiua.

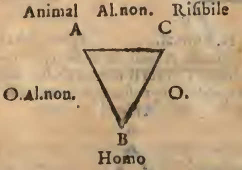

Planum igitur, quod omnes syllogismi fiunt per mediam figuram.

Figura. Cap. 13.

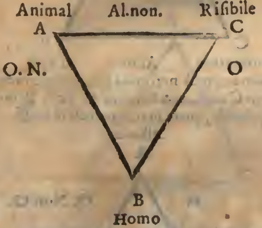
COnsimiliter autem & per vltimam. Ponatur.n. A alicui B non inesse: ipsum vero C omni: A igitur alicui C non inest. si igitur hoc impossibile, falsum alicui non inesse: quare verum omni.

Ex hoc modo concludit vniuersalis affirmatiua.

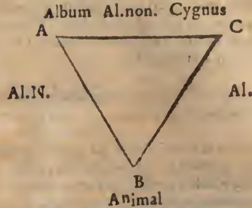
Si vero suppositum fuerit nulli inesse, syllogismus quidem erit & impossibilis, non autem monstratur propositum. nam si contrarium suppositum fuerit, eadem erunt, quæ in prioribus.

Et si ex hoc modo deducatur impossibile, non tamen astruitur propositũ, quia contraria põt esse simul falsa.

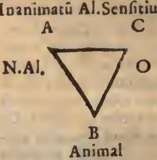
Sed ad alicui inesse accipienda est hæc suppositio: Si enim A nulli B C vero alicui B: A non omni C. si igitur hoc falsum, verum A alicui B inesse.

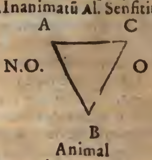
Album

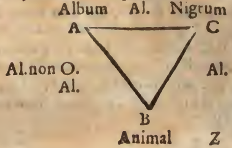
Quādo autem A inest nulli B supponatur alicui inesse accipiatur autem & C omni B inexistens. igitur necesse est ipsum A inesse alicui C, sed nulli inerat, quare falsum A inesse alicui B. si vero suppositum fuerit A inexistens omni B, non monstratur propositum.

Inanimatū Al. Sensitiuum. Inanimatū Al. Sensitiuum

Sed ad non omni inesse hæc accipienda est suppositio. Si enim A omni B:& C alicui B:A inest alicui C. sed hoc non erat: quare falsum omni inesse, si autem ita verum non omni. Quod si fuerit suppositum alicui inesse, eadem eruntquæ & in prædictis.

Manifestum igitur, quòd in omnibus syllogismis per impossibile oppositum supponendum. Planum & ꝙ in media figura monstratur quodammodo affirmatiuum, & in vltima vniuersale.

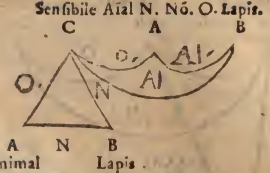
Differentia inter ostensiuam monstrationem & deducentem ad impossibile. Cap. 14.

Differt autem demõstratio ad impossibile ab ostẽsiua, eo ꝙ ponit, quod vult tollere, deducens ad confessum falsum: ostensiua vero incipit ex confessis positionibus veris. Accipiunt itaque ambæ duas propositiones confessas: sed illa quidem, ex quibus est syllogismus: hæc vero vnam quidem harũ, vnã autẽ contradictionem conclusionis. Et illic quidem non est necesse conclusionem notam esse, neque præaccipere, quòd est, aut non, hic vero necesse quòd est. Differt autem nihil, affirmatiuam aut negatiuam esse conclusionem: sed similiter se habet de vtrisque. Omne vero, quod ostensiue concluditur, & per impossibile monstrabitur, & quod per impossibile, ostensiue, per eosdẽ terminos. Quando igitur syllogismus in prima efficiatur figura, verum erit in media, aut vltima, prędicatiuũ quidem in media, prædicatiuum autem in vltima. Cũ vero in media, fuerit syllogismus, quod verum in prima, & in omnibus problematibus. Quando autem in vltima syllogismus, quod verum in prima & media, affirmatiua quidẽ in prima, priuatiua vero in media.

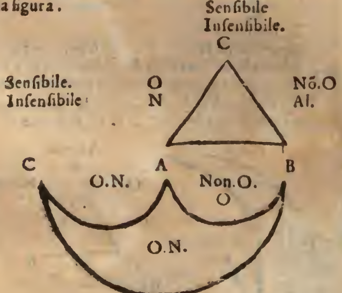
PRIMA FIGVRA.

Sit enim ostensiuum A nulli, aut non omni B per primam figuram igitur suppositio quidem erat A inesse alicui B, C vero accipiebatur, A quidem omni inesse: B autem nulli: nã sic efficiebatur syllogismus & impossibile. hoc autem media figura, si C A quidem omni: B uero nulli inest. & manifestum ex his, quòd nulli B inest A.

Sensibile

Consimiliter aũt & si non oĩ monstratum est inexistens. suppositio nanq; est omni B A inesse: C vero accipiebatur, A quidẽ omni: B vero non omni. Et si si priuatiuum accipiebatur, C A consimiliter: sic.n. efficitur media figura.

Rursus monstratum sit, A inexistens alicui B. suppositio igitur nulli inesse: B vero accipiebatur omni C inesse: & A aut omni, aut alicui C: sic enim erit impossibile hoc autem vltima figura, si A & B omni C. & manifestum ex his, quòd necesse est A alicui B inesse. similiter autem & si B, aut A acceptum fuerit inexistens alicui C.

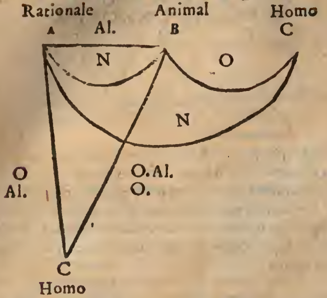
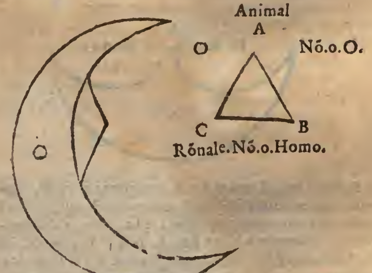

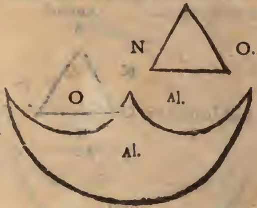
Figura ſecunda. Cap. 16.

RVrſus in media figura ſit oſtēſum, A oī B inexiſtens. igitur ſuppoſitio erat, A ineſſe nō oī B. eſt aūt acceptū A oī C, & C omni B. ſic.n.erit īpoſsibile. hæc vero prima figura, ſi A oī C: & C oī B.

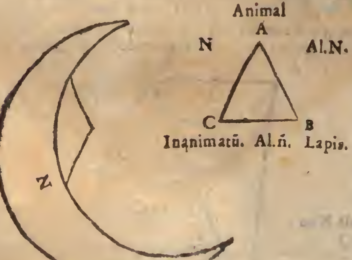
Simi-

Similiter autem & si alicui ostensum est inexistens. suppositio nanque erat A inesse nulli B sed acceptum fuit A omni C,& C alicui B.

His modis mõstratur particularis affirmatiua in secunda figura per impossibile, & in prima ostensiue.

Quod si priuatiuus sit syllogismus, suppositio quidem A alicui B: acceptum vero est nulli C: & C omni B. quare fit prima figura.

His modis ostenditur vniuersalis negatiua in secũda figura per impossibile,& in prima ostẽsiue.

Et si nō vniuersalis syllogismus, sed A alicui B mon stratum est non inesse, consimiliter. nam suppositio A inesse omni B: acceptum vero est A nulli C: & C alicui B sic.n. prima figura.

His modis ostenditur particularis negatiua in secunda fi_ura p impossibile & in prima ostensiue.

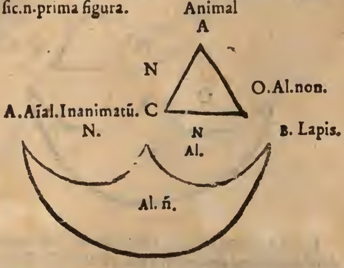
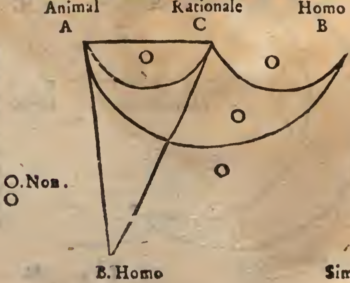

Figura tertia. Cap. 17.

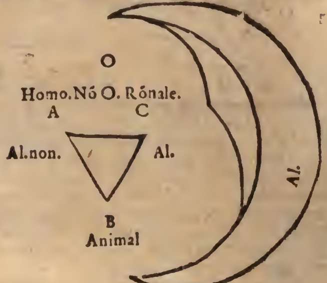
Rursus in tertia figura ostensum sit A omni B inesse. igitur suppositio erat, A inesse non omni B: acceptum autem est C omni B: & A omni C: sic enim erit impossibile hæc vera prima figura.

His syllogismis mōstratur vniuersalis affirmatiua in tertia p impossibile, & in prima ostensiue.

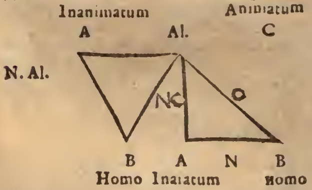
Simi-

Similiter autem & si in aliquo demonstratio. suppositio nanque A inesse nulli B: acceptum autem est C alicui B. & A omni C.

His modis monstrāt particularis affirmatiua in tertia figura per impossibile, & in prima ostēsiue.

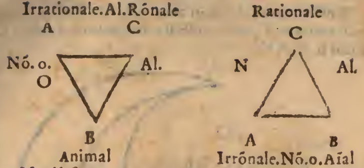
Si vero priuatiuus syllogismus: suppositio quidem A alicui B inesse: acceptū est autem C A quidem nulli: B vero omni. hæc autem media figura.

Per hos modos ostenditur vniuersalis negatiua in tertia figura p impossibile, & in secūda ostensiue.

Similiter autem & si non vniuersalis demonstratio suppositio enim erit, A inesse omni B: acceptum vero fuit C A q̄dē nulli: B aūt alicui. hęc vero media figura.

Irrationale

His modis ostenditur particularis negatiua, in tertia per impossibile, in secunda ostensiue.

Manifestum ergo, ꝙ per eosdẽ terminos, & ostẽsiue est monstrare vnumquodq; problematũ, & per impossibile. * Consimiliter aũt erit & ostensiuis existentibus syllogismis ad impossibile deducere in terminis acceptis, qñ propositio opposita cõclusioni acccepta fuerit: fiunt.n.ijdem syllogismi ijs, qui per conuersionẽ. quare statim habemus & figuras, per quas vnumquodq; erit. Manifestum igitur, ꝙ vnumquodq; problema mõstrat ambobus modis, & per impossibile, & ostensiue, & non contingit alterum separari ab altero.*

*al.le.non habet (& per impossibile.)

*al.le.non habet (ab altero.)

De eo quod ex oppositis ratiocinari. Cap. 18.

IN quali autem figura est ex oppositis propositionibus ratiocinari, & in quali non est, ita erit manifestũ. Dico aũt oppositas esse propositiones, ꝟm dictionẽ quidẽ quatuor, vt omni, ei quod est nulli, & omni, ei quod est non omni, & alicui, ei quod est nulli: & alicui, ei quod est, non alicui: secũdum autem veritatem tres: alicui enim, ei quod est, non alicui secundum dictionẽ solum opponitur.* Harum vero contrarias quidẽ, quę vniuersaliter, omni, ei quod est, nulli inesse: vt omnem scientiam esse studiosam, ei quod est, nullam esse studiosam: alias autem oppositas.

*a.l.opponitur secũdum veritatem autem non.

PRIMA FIGVRA.

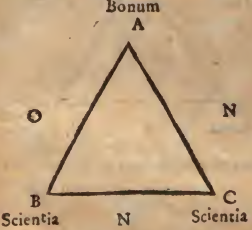
IN prima igitur figura non est ex oppositis propositionibus sillogismus, neque affirmatiuus, neque negatiuus. affirmatiuus quidem quoniã ambas oportet affirmatiuas esse propositiones. oppositæ vero affirmatio

tio

& negatio. Priuatiuus aũt, qm̃ oppositæ quidem idẽ eodem p̃dicant, & negant mediũ vero, quod in pri-, non dr̃ de ambob⁹: sed ab illo quidem aliud negaẽ, ũm aũt de alio p̃dicatur. verũ hæ non opponuntur.

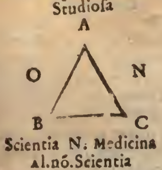
Figura secunda. Cap. 19.

N media aũt figura & ex oppositis & ex contrarijs contingit fieri syllogismum. sit. n. bonum quidem, in quo A scĩa vero in quo B, & C. si itaq; scientiã om- n studiosã accepit, & nullã: A B oĩ inest, & C nulli: are B, nulli C. nulla igitur scientia, scientia est.

Hoc modo conclu ditur vniuersalis negatiua, ex contrarijs oppositis.

imiliter aũt & si omnem accipiens studiosam, me- nã non studiosam accepit. nãque ipsum A omni B vero C nulli quare q̃dam scientia nõ erit scientia.

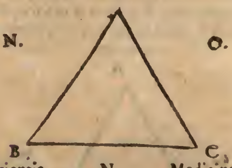
In hoc mõ ostenditur cõtradicto rie opposita cũ prius mon strata sint cõtrarie opposita.

Et si

Et si ipsum A C quidem omni, B autem nulli, est ro B quidem scientia, C autem medicina. sed A susp cio. cum enim acceperit nullam scientiam suspicione accepit aliquam scientiam esse suspicionem. D fert a ab eo qui prius, eo q terminis conuertitur: prius eni ad B, nunc autem ad C affirmatiuum.

Hic mod' idem concludit qđ superior, opposito mõ positis propositio nibus.

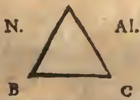
Suspitio
A

Et si altera propositio non sit vniuersaliter conf militer.

Hocmodo ostenditur particularis negatiua, ex con tradicto-rijs oppositis.

Studiosa
A

Semper enim medium est, quod ab altero quider negatiue dicitur, de altero autem affirmatiue. quar contingit opposita concludi, nõ autem semper, nequ omnino, sed si ita se habeant quæ sunt sub medio, v aut eadem sint, aut totum ad partem, aliter autem im possibile, neque enim erunt vllo modo propositiones aut contrariæ, aut neque oppositæ.

Figura

Figura tertia. Cap. 10.

.Ed in tertia figura affirmatiuus,quidem syllogismus nunquã erit ex oppositis propositionibus, ob dictã causam & i prima figura:negatiuus vero t & vniuersaliter & non vniuersaliter terminis exi ntibus.>it enim scientia in quo B & C:medicina aũt quo A.si itaque acceperit oẽm medicinam scientiã, nullam medicinã sciam,C omni A sumpsit & B nul quare erit aliqua scĩa nõ scientia.Similiter aũt & si n vniuersaliter accepta fuerit C A propositio.si.n. aliqua medicina scientia, & rursus nulla medicina entia,accidit scientiã aliquam non esse scientiã.Sunt tem cum termini vniuersaliter accipiuntur,proposi nes contrarię,cũ vero alter in parte,oppositæ,

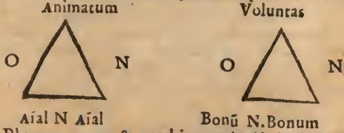
His duobus modis ostenditur particularis negat.ua, ex oppositis contrariis, & contradictoris.

Oportet aũt existimare,quòd cõtingit q̃dẽ sic oppo a,accipere,queãdmodũ diximus,oẽm sciam studiosã e & rursus nullã,aut aliquã nõ studiosam,q̃ nõ con euit latere.Est aũt per alias interrogationes ratioci ri alterũ aut, quemadmodũ in Topicis dictum est, ipẽre.Quoniã vero affirmationũ oppositiones sunt s,sex modis contingit opposita accipere, aut omni nulli,aut oĩ & non oĩ,aut alicui & nulli,& hoc con rtere in terminis,vt A oĩ B,ipsi vero C nulli aut C nni,B aut nulli,autẽ.huic quidẽ omni, illi vero non omni,

omni,& rursus hoc conuertere secundum termin
similiter autē & in tertia figura. Quare manifestū,
& quot modis & in qualibus figuris contingit per o
positas propositiones fieri syllogismum. Sed & ma
festū,qđ ex falsi quidem est verū ratiocinari,quēadm
dum dictum est prius,ex oppositis aūt,non est,semp
enim syllogismus fit contrarius rei. vt si est bonū, n
esse bonum,aut si animal.non animal,eo ꝙ ex cont
dictione est syllogismus,& termini subiecti aut ide
sunt,aut hic quidem totum,ille vero pars.

Discrimē inter syllogismū ex falsis,& ex oppositis.

Ex oppositis propositionibus cōcluditur falsum.

Planum autem & quod in paralogismi, nihil pr
hibet fieri suppositionis contradictionem, vt si est i
par,nō esse impar, ex oppositis nanque propositio
bus,contrarius erat syllogismus. si itaque tales acc
perit, erit suppositionis contradictio.

Par Numerus partius in tres vnitates æqua
Impar numerus inæqualia decisus: Ternarius

Concludūtur hoc modo opposita de eodē ex oppositis.

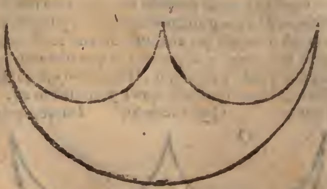

Oportet autem existimare, quod ita quidem n
erit, contraria concludere ex vno syllogismo, vt si
clusio,non existens bonum bonum,aut aliud quid t
le, nisi statim ꝓpositio talis accepta fuerit, vt anim

album

album esse, & non album, hominem vero animal.

Album & non albũ. Animal Homo

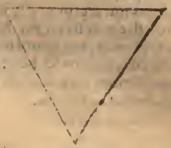

Hoc vno modo concluduntur contraria ex eodem assũpta tali propositione.

Sed aut contradictionem oportet assumere, vt quod omnis scientia suspicio & non suspicio, postea accipere, quod medicina scientia quidem est, nulla autem suspicio, quemadmodum elenchi fiunt, aut ex duobus syllogismis: quare esse quidem contraria secundum veritatem, quæ sumpta sunt, non est aliquo modo quam hoc, veluti prius dictum fuerit.

Suspicio Al.uon Suspicio

N

O

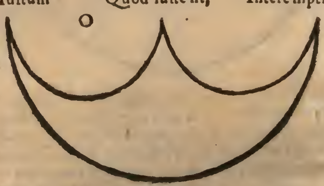
Medicina.

Hic mod⁹ destruitur parte acceptæ contradictionis.

Quod autem in principio peti, & accipere, est quidem vt genere accipiam, in eo quod non est demonstrare propositum. Hoc autem accidit multifariam. nã & si omnino non ratiocinatur, & si per ignotiora,

aut

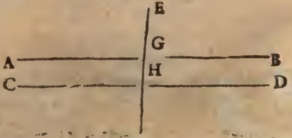
aut similiter ignota. & si per posteriora prius demonstratio nanque & ex credibilioribus & prioribus est. Horum igitur nihil est peti, quod in principio. sed quoniam nonnulla quidē per seipsam apta nata sunt cognosci quædā vero ꝑ alia, principia enim ꝑ seipsa, quæ autem sub principia, per alia, quando non per se ipsum cognoscibile conetur aliquis per se ipsum monstrare, tunc petit quod ex principio. Hoc autem est quidem sic facere, vt statim postulet quod propositum est.

Modus ostendens quæsitum, patens in principio, cum sit ex terminis sinonimis.

Contingit vero & in alia transeuntes, apta nata ꝑ illud monstrari, & per hæc demonstrare, quod ex principio. Veluti si A monstraretur per B, B autem per C: C autem natum esset monstrari per A. accidit enim ita ratiocinantes ipsum A per ipsum monstrare. quod faciunt qui coalternas putant scribere: latent enim ipsi seipsos talia accipientes, quæ non est possibile monstrare non existentibus coalternis.

Coalterna super quas cadit linea recta.

Quia

Modus cōpositus nō illico ostendens quæsitum, & potens in principio.

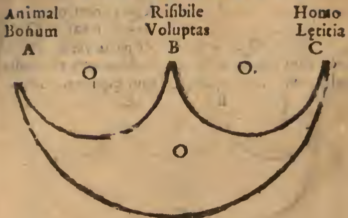
Quare accidit ita ratiocinantibus, vnumquodque esse dicere si est vnumquodque. sed ita omne erit per seipsum cognoscibile, quod impossibile. Si igitur obscuro existente, quod A inest ipsi C, similiter autem, & quod ipsi B, peteretur A inesse ipsi B: nondum clarum, si quod in principio petitur. Sed planum, quod non demonstrat. non enim est principium demonstrationis, quod similiter obscurum.

Nō est manifestū an hoc modo petat principium nā maiorignota est.

Si tamen B ad C ita se habet, vt idem sint, aut videlicet conuertuntur, aut inest alterum alteri, petitur quod in principio. monstrare enim posset per illa, quod A inest ipsi B, si conuertuntur: nunc autem hoc prohibet, sed non modus. Si vero hoc facere quod dictum est, facere vtique & conuerteret per tria.

In his est manifesta petitio in maioris & minoris terminiidẽ sũt vel. n. conuertuntur vel alterũ alteri inest.

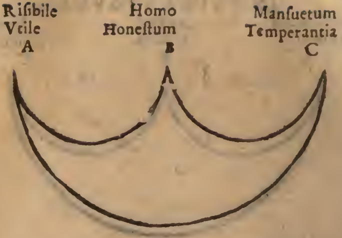
Similiter autem & si accipere B ipsi C inesse itidem obscurum existens: & si A ipsi C: nondũ quod a principio petit, sed non demonstrat.

Nihil ex hoc modo cõcluditur q̃a minor ignota est, & non est clarum an petat principium.

Si vero idem sint A & B, aut eo quod conuertuntur aut eo, quod ex B sequitur A, quod A principio est petit ob eandem causam. quid enim potest, quod ex principio dictum nobis est; quò per seipsum monstrare: quod non per seipsum manifestum.

Risibile

In his modis petitur an in minori: & termini maioris idẽ ſint qa, vel cõuertuntur, vel ex medio ſequitẽ maius extremum.

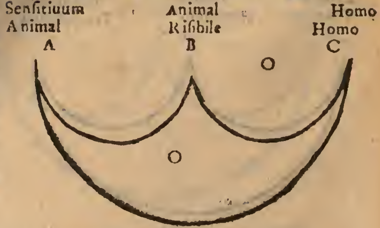
Si igtur eſt in principio peti, per ſeipſum monſtrare, quod non per ſeipſum manifeſtum : hoc autem eſt non monſtrare, cum ſimiliter obſcura ſint, & id quod monſtratur, & id per quod monſtrat: aut eo quod eadem eidem, aut eo *quod idem eiuſdem ineſt, accipiat. In media quidem figura, & tertia vtroque modo contingere poſſet peti, quod in principio. in prædicatiuo autem ſyllogiſmo & in tertia prima : quando autem negatiuæ, cum eadem ab eodem, & non ſimiliter ambæ propoſitiones. Conſimiliter vero & in media, propterea, quod termini non conuertuntur ſecundum negatiuos ſyllogiſmos. Eſt autem in principio petere in demonſtrationibus quidem, quæ ſecundum veritatem ſic ſe habent, in dialecticis vero quæ ſecundum opinionem.

*a. l. eidẽ aſſumere an aut eo

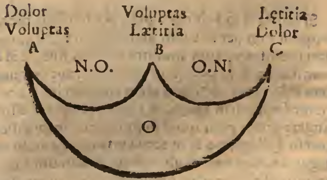
Omnes petitionis principij modi in tribus figuris.

IN PRIMA FIGVRA.

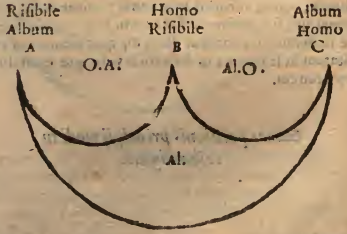
In hoc primo mō petitur in minori assumendo eadē de eisdem.

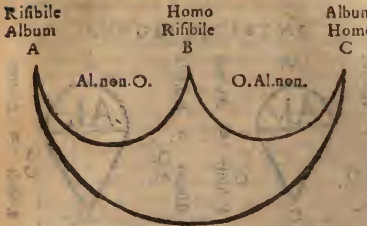

Secundus modus petit in maiori per idem ab eisdem: per eadem ab eodē nihil mōstratur, qa minor est negatiua:

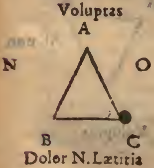
In hoc tertio mō petitur in minori per eadē de eisdē nihil autē ostēditur p idē de eisdem, quia maior est pticularis:

In hoc 4. mō non petitur principiū: nā p idē abeisdē maiorē negatiua in parte: & p eadē ab eo dē, minor negatiua ī parte, q̄ ēt non conuertuntur.

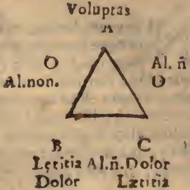
IN SECVNDA FIGVRA.

Petitur in maiori, assumendo idē ab eisdē in primo mō. in secū do vero assumendo eadē ab eo dem, petit in minori.

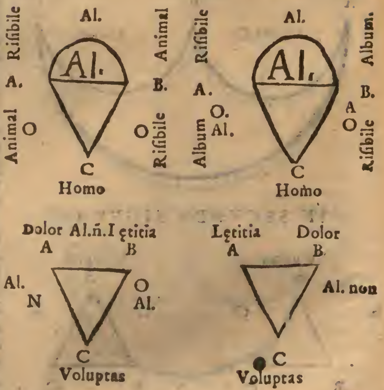

Petitur in maiori ī 3. mō p idem ab eisdē, & nō oñditur p eadem ab eodem, qa maior est particularis in quarto.

petitur in minori per idem ab eisdem, p idē ab eisdem non oñdit, q̃a maior est particularis.

In his modis p eadē de eodē petitur in minori: p idē de eisdē facta conuersione, petit in minori, si ēt assumātur termini conuertibiles, fit syllogismus ad vniuersalem affirmatiuam.

IN TERTIA FIGVRA.

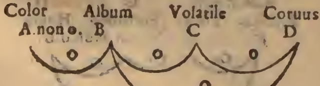
His in modis ad particularem negatiuam, ostendendum, per idē ab eisdem petitur in maiori per eadem ab eo-

De eo quod non penes hoc. Cap. 22.

NOn penes hoc artem accidere falsum, quod plerunque in rationibus consueuimus dicere. Primum quidem est in syllogismis ad imeossibile, quando ad contradictionem sit huius, quod monstrabatur ea, quæ est ad impossibile. Neque enim qui non contradixit, dicet quòd est non penes hoc, sed quòd falsum aliquid positum fuit eorum, quæ prius. neque in ea, quæ monstrat: non enim ponit, quod contra dicit. Amplius autem, quando sublatum fuerit ali-

quid

quid ostensiue per A B C, non est dicere, quòd non penes positum factus est syllogismus. nanque non penes hoc fieri tunc dicimus, quãdo sublato hoc nihil minus concludatur syllogismus. quod non est in ostensiuis: sublata enim positione, neque quæ ad hanc erit syllogismus. Manifestum igitur, quòd in ijs, quæ ad impossibile, dicitur non penes hoc: & quando ita se habeat ad impossibile suppositio, quæ à principio, vt & existente, & non existente hac, nihil minus accidat impossibile. Qui igitur manifestissimus est eius, quod est non penes positionem esse falsum, est, quando à suppositione inconiunctus sit à medijs ad impossibile syllogismus, quod dictũ est & in Topicis. non causam enim vt causam ponere. hoc est. Vt si volens monstrare, quod diameter est incommensurabilis, arguere Zenonis rationem, quòd non est moueri, & in hoc deduceret impossibile. nullo nanq; modo nullibi continuũ est falsum dictioni, quę à principio. Alius autem modus, si continuum sit impossibile suppositioni, non tamen propter illam accidat. hoc enim contingit fieri, & sursum deorsum accipienti continuum. Vt si A ponatur ipsi B inesse. B autem ipsi C. C vero ipsi D: hoc autem sit falsum, B inesse ipsi D. namque si ablato A, nihil minus inesset B ipsi C, & C ipsi D non esset vtriq; falsum propter suppositionem, quæ à principio.

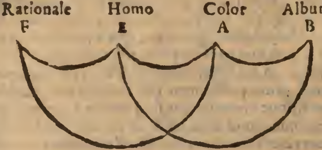
dem nihil mõstratur, qa minor esset negatiua in parte, quæ ẽt non cõuertitur.

Idẽ in lib. Elẽchorũ.

In hoc mõ affirmatiuo cõtinuũ in deorsum sumẽti nõ penes hoc accidit falsum: nam existente vel nõ existente prima suppositione, idẽ falsum sequitur.

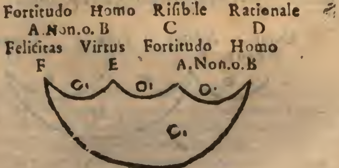
Aut rursus si quispiam rursum accipere cōtinuum; Vt si A ipsi B: E vero ipsi A: & F ipsi E: falsum esse posset. F inesse ipsi A: namque & sic nihil minus esse posset impossibile, sublata suppositione, quæ à principio.

In hoc mō nullum cō tingit falsū in sursū cō tinuum sumēti, sicut nec supra.

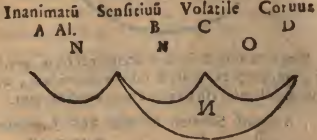

Sed oportet ad terminos, quia principio, coaptare impossibile: sic enim erit propter suppositionem. Vt deorsum accipienti continuum ad prædicatum terminorum. nam si impossibile, A ipsi D inesse, ablato A, non amplius erit falsum. Sursum vero, de quo prædicatur. si enim non accidit F inesse ipsi B, ablato B, non amplius erit impossibile.

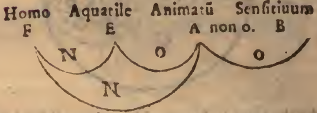
His in modis ob suppositiōem, & penes hoc falsum contingit superiori ī deorsum inferiori in sursum cōtinuum sumentibus: quia ad primos terminos aptatur impossibile.

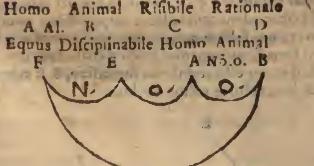
Similiter autem & priuatiuis existentibus syllogismis. Manifestum igitur, quòd impossibili non existenti ad terminos, quià principio non accidit falsum penes positionem.

In hoc mō negatiuo ñ cōtingit falsū pp suppositionē, sicut nec i prima affirmatiua.

Respondet hic modus secundo affirmatiuo.

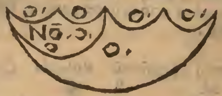

In his modis negatiuis contingit falsum ob suppositionem, vt in affirmatiuis.

Aut neque ita semper propter suppositionem erit falsum namque & si positum fuerit A inesse non ipsi B, sed ipsi K: K vero ipsi C, & hoc ipsi D: & sic manet impossibile.

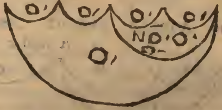
Animal

In hoc modo in deorsum accipienti contingit falsum, sed non ob primam suppositionē tantum. s. B A, quia illa auferri pōt, sed ab aliā. R. A.

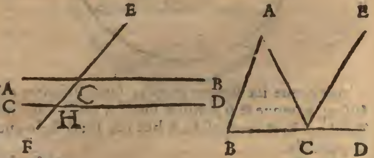
Similiter autē & sursum accipienti terminos. Quare quoniam & existenti & non existenti hoc, accidit impossibile, non esset vtique penes positionem.

In hoc modo in sursum sumēti terminos, accidit falsum: at non videtur ob primā suppositionē tantum. s. B A, qa illa remoueri pōt, sed pp aliam &, s. B G.

Aut hoc, quod est, non existente hoc, nihil minus fieri falsum, non ita accipiendum, vt cum aliud ponitur, accidat falsum. sed quando ablato hoc per reliquas ꝑpositiones, idem concludatur impossibile: quoniam idem vtique falsum per plures suppositiones accidere, nihil fortasse inconueniens: veluti coalternas concidere, & si maior est extrinsecus intrinseco, & si triangulus haberet plures rectos duobus.

His figuris ostenditur per binas suppositiones falsas, coal-

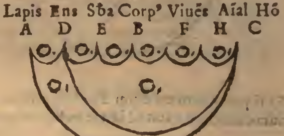

De fal-

ternas coincidere.

De falsa ratione. Cap. 23.

FAlsam autem ratio efficitur penes primū falsum, aut.n.ex duabus propositionibus, aut ex pluribus omnis est syllogismus. Si igitur ex duabus, harum alteram, vel & ambas necesse est falsas esse, ex veris.n. non erat falsus syllogismus. Quod si ex pluribus vt C per A B, hoc autem per D E, F H, ex his aliquid superiorum falsum erit. & ratio penes hoc. nanque A & B per illa côcluduntur: quare penes illorum aliquid accidit conclusio & falsum.

Falsa est hæc ratio propter A D propositionem.

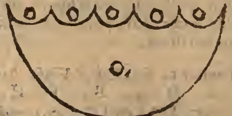
De eo quòd est non ratiocinari. Cap. 24.

AD hoc autem, ꝙ non fiat ratiocinium, obseruandum, quando sine conclusionibus rationem interrogat, ne bis in propositionibus idem detur, quoniam scimus, quòd sine medio nō efficitur syllogismus: medium vero est, quòd pluries dicitur. Qualiter autem oportet ad vnamquanque conclusionem medium obseruare, manifestum est eo ꝙ scimus, quale in vnaquaque figura monstratur. hoc autem nos non latebit, eo quod scimus, quomodo prestamus rationem. Oportet autem, quod custodire præcipimus respondentes, ipsos arguentes conari latere. Hoc autem erit, primum quidem, si conclusiones non præratiocinentur,

tur,sed acceptis necessarijs sint obscuræ. Amplius vero si propinqua non interrogat, sed quam maxime immediata. vt sit opus concludere A de F. media B C D E. oportet itaque interrogare, si A ipsi B: & rursus non si B ipsi C, sed si D ipsi E, & postea si B ipsi C. & sic reliqua.

Vtile Bonū Deside-rabile Eligi-bile scđm naturā Volu-ptas

A B C D E F

Quo pacto celatio fieri debeat.

Et si per vnum medium fiat syllogismus. à medio incidere maxime enim sic latere posset respondentem.

De redargutione. Cap. 25.

QVoniam autem habemus quando, & quo modo se habentibus terminis sit syllogismus, manifestum & quando erit, & quando non erit redargutio: cum enim omnes responsiones concedun-tur, aut vicissim ponuntur, vt hæc quidem negatiuá, illa vero affirmatiua, accidit fieri redargutionem: erat enim syllogismus, & ita, & illo modo se habentibus terminis. quare, si quod ponitur contrarium conclusioni, necesse est fieri redargutionem. redargutio namque contradictionis syllogismus. Quod si nihil concederetur, impossibile fieri redargutionem. non enim erat syllogismus, omnibus terminis priuatis existentibus: quare neque redargutio, si enim redargutio, necesse syllogismum esse. syllogismo autem existente, non necesse est redargutionem esse. Similiter vero, & si nihil

ſi nihil poneretur ſecundum reſponſionem in toto, ea dē nāq, erit determinatio redargutionis & ſyllogiſmi.

De deceptione quæ ſecundum ſuſpitionem. Cap. 26.

ACcidit autem aliquando, quemadmodum in terminorum poſitione decipimur, & ſecundum ſuſpicionem fieri deceptionem. quemadmodum ſi contingit idem pluribus primis ineſſe, & hoc quidem ſi contingit idem pluribus primis ineſſe, & hoc quidē latere quempiam, & exiſtimare nulli ineſſe, illud aūt noſſe. Sit A inexiſtens B, & C per ſeipſa, & hæc omni D ſimiliter. ſi igitur exiſtimat A omni quidem B ineſſe, & hoc ipſi D: * vero nulli C, & hoc omni D: eiuſdē ſecundum idem habebit ſcientiam & ignorantiam. *a.l. ipſi D omni.

His modis oſtenditur deceptio ob ſuſpitionem in terminis non eiuſdē coordinationis.

Rurſus, ſi quis deciperetur circa ea, quæ ex eodem coordinatione. Vt A ineſt ipſi B, hoc autē ipſi C, & C ipſi D: ſuſpicaretur vero A omni B ineſſe, & rurſus nulli C, ſimul enim & noſcet & non ſuſpicabitur ineſſe.

igitur

igitur nil aliud censebit ex his, quam quod scit, hoc non suspicari. scit enim quodammodo, quod A inest ipsi C, ueluti uniuersali, quod secundum partē. quare quod quodammodo scit, hoc penitus censet non suspicari: quod impossibile.

His modis ostenditur deceptio secundum suspitionem ī terminis eiusdē coordinationis.

Sed prius dicto, si non medium ex eadem coordinatione, secundum utrunque mediorum ambas propositiones non accidit suspicari, vt A B quidem omni: C vero nulli: hæc autem vtræque omni D. Accidit enim aut simpliciter, aut ad aliquid; contrariam accipi propositionem primā. Si enim cui omni inest B: existimat ipsum A inesse: B vero ipsi D nouit: & quòd ipsi D A nouit. quare si iterum cui C nulli existimat A inesse. cui B alicui inest, huic non existimat A, inesse. Quod autem omni existimatur cui B, rursus alicui non existimare cui B, aut simpliciter, aut ad aliquid. contrarium est. sic igitur non contingit suspicari. Secundum vtrunque vero vnam, aut secundū alterum ambas nihil prohibet. vt A non omni B. & B ipsi D. & rursus A nulli C.

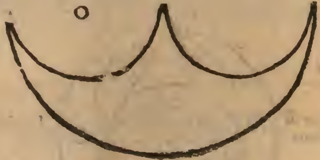
Folio

Similis enim talis deceptio, & quemadmodum decipimur circa eas, quæ in parte. Veluti ſi A ineſt omni B: B vero omni C: A omni C inerit. ſi itaque quiſpiam nouit, quod A ineſt omni cui B, nouit & quod cui C, ſed nihil prohibet ignorare C, quod eſt. vt ſi A, duo recti. in quo autem B, triangulus. in quo vero quis non eſſe C, ſciens quod omnis triangulus habet duos rectos: quare ſimul noſſet & ignorabit idem. Noſſe enim omnem triangulum, quod duobus rectis, non ſimplex eſt. ſed hoc quidem vniuerſalem habere ſcientiam, illud autem ſingularem. ſic igitur vt in vniuerſali nouit C, quod duo recti, in ſingulari autem non nouit, quare non habebit contrarias,

Vide de hoc etiam primo poſter. in princ.

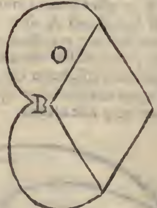
Duo

Ostēditur quo pacto sciamus aliquid in uniuersali, & ignoremus in particulari.

Similiter vero & ratio, quæ in Mennone, quod disciplina recordatio, nullibi nanque accidit præsciri quod singulare est, sed simul cum inductione accipere scienciam, quæ secundum partem. tanquam recognoscentes: quædam enim subito nouimus, quemadmodum quod duobus rectis, si nouerimus, quod triangulus. similiter autem & in aliis. Vniuersali igitur speculamur quæ in parte, propria vero non nouimus: quare accidit & decipi circa ipsa, verum non contrarie, sed habere quidem vniuersalem, decipi vero ea, quæ secundum partem. Similiter autem & in prædictis. neque enim contraria deceptio, quæ secundum medium scientiæ, quæ secundum syllogismum: neque quæ secundum vtrunque mediorum suspicio. Nihil autem prohibet scientem, & quod A toti B inest, & rursus hoc ipsi C, existimare A non inesse C. vt quod omnis mula sterilis, & ipsa mula, existimare prægnantem hanc esse. non enim scit, quod A C ipsi C non simul speculans assumptum, quod secundum vtrunque.

Sterilis

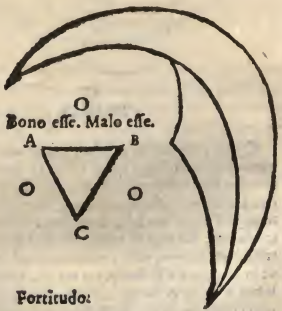
Quo pacto sciẽ ex medio nõ fit contraria scia per syllogismũ cum maior terminus minori nõ applicet.

Quare planum, ꝙ & si hoc quidẽ nouit, illud vero non nouit, decipietur. quod habent vniuersales ad sciẽtias quę secundum partem. Nullum enim sensibilium extra sensum existens nouimus, neq; si sentientes scimus, nisi sit vniuersale, & eo quod est habere propriã scientiam, sed non in eo quod actu est. Scire nanque trifariam dicitur, vel vt vniuersali, vel vt propria, vel vt in actu, quare & decipi tot modis. Nihil igitur prohibet & nosse & deceptum esse circa idem, veruntamẽ non contrarie, ꝙ accidit & secundum vtranq; cognoscenti propositionem, & non consideranti prius. suspicans enim mulam prægnantem esse, non habet scientiam secundum actum, neque iterum ob suspicionem contrariam deceptionem scientiæ: syllogismus enim est contraria deceptio in vniuersali. Qui vero suspicatur bono esse malo esse, idem suspicabitur bono esse & malo. Sit nanque bono esse in quo A: malo autem esse in quo B, rursus vero, bono esse in quo C. Quoniam igitur idem suspicabitur B & C, & esse C B suspicabitur. & rursus B A esse consimiliter, quare & C & A.

Nullũ sensibiliũ cum extra sensum sit scimus.

quemadmodum enim si erat uerum, de quo C B: & de quo B A, & de C A uerum erat. ita & in ipso suspicari. Similiter autem & in ipso esse, cum enim idem sint C & B. & rursus B & A, & C ipsi A idem erat, quare & in ipso opinari consimiliter. ergo hoc quidem necessarium, si quis dabit primum. sed fortasse illud falsum. suspicari quendam malo esse, bono esse, nisi secundum accidens, hoc nanque multipliciter opinari possibile est. considerandum uero hoc melius.

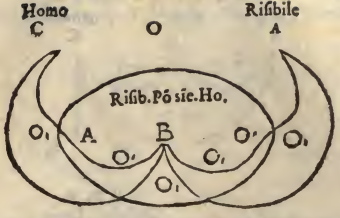
Hoc modo probatur, quõ bonũ, & malum sunt idem, si quis putauerit bono esse idẽ.

De conuersione terminorum. Cap. 27.

QVando autem extrema conuertuntur, necesse est & medium conuerti ad vtraque. si enim A de C per B inest, si conuertitur, & ipsum C inest omni cui A, & B cum A conuertitur, & inest B omni, cui B per medium C. & C cum B conuertitur, per medium A.

Homo

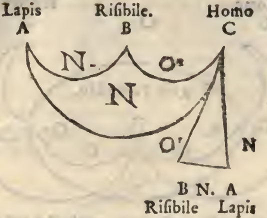
His tribus modis & vna côuersione, ostéditur, si extrema inuicem côuertantur, & mediũ cum vtraque ipsarum conuertitur.

Et in non esse consimiliter. velùti si B ipsi C inest; A vero ipsi B non inest; neque A ipsi C inerit. si igitur A conuertitur cum B, & C conuertitur cum A. sit enim B non inexistens ipsi A. neque igitur C: nam B inerat omni C.

In primo modo ostéditur vniuersalis negatiua in prima figura in secundo vero côcluditur in secunda, côuersa conclusiôe primi, ex eiusdem maiore & minore conuersa, trâsposita in maiorem;

Et si conuertitur cum B, & B conuertitur cum A, de quo enim B omni, & C. Et si C ad A conuertitur, & B conuertitur. nam cui B C; cui vero A, C non inest. & solum hoc a conclusione incipit, alia autem non similiter, vt & in prædicatiuo syllogismo.

Onditur hoc modo conuersa maior ex minori & conclusione conuersis.

De commutato conuersione.

Rursus, si A & B conuertuntur, & C & D consimiliter: necesse autem A vel C omni inesse: & B & D sic se habebunt, vt omni alterum insit. quoniam enim cui A B, & cui CD: omni autem A uel C, & non simul: planum quod & B, uel D omni, & non simul: ut si ingenitum incorruptibile, & incorruptibile ingenitum: necesse quod sit corruptibile, & corruptibile factum esse. duo enim syllogismi fiunt.

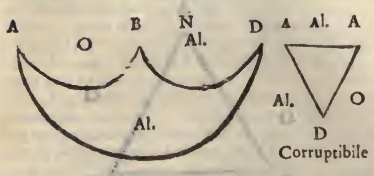
Cõiunctę potius, quã commutatæ, cõuersioni, est hæc speculatio similis.

A Conuertuntur B
Ingenerabile Incorruptibele

Omni alterum, nulli simul. Omni alterum, nulli simul.

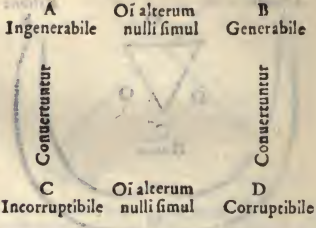
C Conuertuntur D
Generabile Corruptibile

Ingñabile Incorrupt. Corrupt. Ingñabile Gñabile

Varie formari hi modi pñt, hoc autem modo ad ĩposibile deducunt, qa si nõ est verũ, nullũ D esse B, sequuntur reliqua.

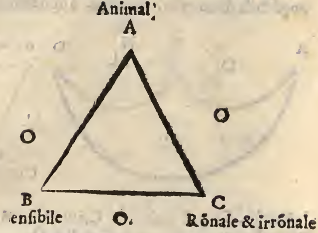
Rursus, si omni A, aut B, & C, aut D: simul vero nõ insunt: si conuertuntur A & C, & B & D conuertunt. si enim B non inest alicui D, planũm quod A inest, si A, & C, conuertuntur enim. quare simul C & D. hoc autem imposibile.

Est hęc speculatio à cõmutata conuersione.

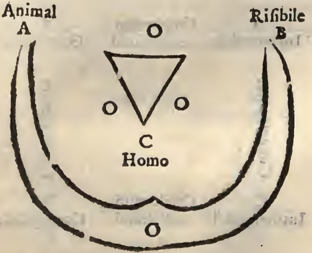
Cum vero A toti B & C insit, & de nullo alio prędicetur: insit autem & B omni C: necesse est A & B conuerti. quoniam enim A de solis B C dicitur: prædicatur autem B, & ipsum de ipso, de C; planum, quod de quibus A, & B dicetur omnibus, verum & de ipso A.

Dispositis terminis ĩ scđa figura ostenditur hæc propositio.

Rursus qñ A,& B toti insunt C. conuertitur autẽ C cum B. necesse A omni B inesse. qm̃.n. A omni C, C vero ipsi B eo ꝙ conuertitur. & A omni B inerit.

Hæc propositio est quasi præcedentis conuersio: & primum per tertiã probatur, mox per primam figuram.

De mutua oppositorum conuersione. Cap. 28.

*a.l.vt A & B, A eligibilius sit.

Qvando autem duobus existentibus vt A eligibilius sit* quam B cum sint opposita,& D quã C similiter, si obligata sunt A C, quã B D, A eligi-

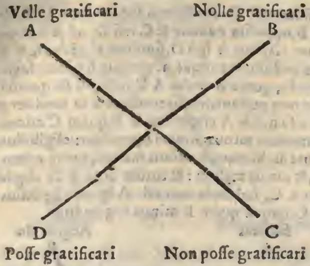
eligibilius quã D. similiter.n.ſequendum A, & fugiendum B,oppoſita nanque & C ipſi D, nã & hæc opponuntur. ſi igitur A ipſi D,ſimiliter eligẽdum, & B ipſi C fugiendum: vtrunque.n. vtrique ſimiliter fugiendũ ſequendo, quare & ambo A C ipſius B D. quoniã aũt magis non poſſunt,ſimiliter:nãque B D ſimiliter erãt. ſi vero D quam A eligibilius,& B quam C minus fugiẽdum:nam minus minori opponitur::eligibilius autem maius bonum,& minus malum, quam minus bonum,& maius malum : & totum ergo B D eligibilius quàm A C, ſed nunc non eſt. A igitur eligibilius quã D,& C.itaque quàm B minus fugiendum.

sumptum fuit hoc exemplum ab interpretibus.

Si ergo eligeret omnis amans ſecundum amorem,A ſic ſe habere, vt gratificetur: & non gratificari ; in quo C aut gratificari, in quo D, & non talem eſſe vt gratificetur,in quo B.planum quod A talem eſſe eligibilius eſt quam gratificari. Amari igitur coitu eligibilius ſecundum amorem. amor igitur magis eſt amicitiæ, quam ipſius coitus. quod ſi magis huius & finis, hoc coire igitur aut nõ eſt penitus,aut eius,quod eſt amati gratia.nanque & alij effectus & arte ſic.

Ex Platonis conuiuio acceptũ fuit istud exemplũ.

Quomodo igitur se habent termini secundum cõuersiones,& eo,quòd magis fugiendi, vel eligibiliores sint, manifestum .

De inductione,& eius syllogismo. Cap. 29.

QVòd autem non solum dialectice & demonstratiui syllogismi per prædictas efficiuntur figuras,sed & Rhetorici:& simpliciter quæcunque fides est, & secundum quancunque methodum, nunc vtique dicendum sit. omnia enim credimus, aut per syllogismum, aut ex inductione. Inductio igitur est,& ex inductione syllogismus, alterum extremum medio ratiocinari per alterum : Veluti si ipsorum A C medium sit B, per C monstrare, A inexistens ipsi B: sic enim facimus inductiones. vt sit A longęuum : in quo autem B,bilem non habens: in quo vero C singulare longęuũ,sicut homo,& equus, & mulus. A igitur inest toti B, omne enim quodlibet caret longęuum,* sed & B,bilem non habens,inest omni C. Si igitur conuertitur C cum B,& non excedit mediũ, necesse est A inesse ipsi B:monstratum nanque fuit prius, si duo q̃dam eidem insint, & ad alterum ipsorum conuertatur

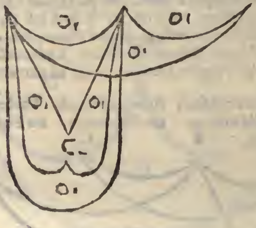
*a.l. omne enim C. longęuũ.

extremum,

extremum, quod conuertenti & alterum prædicatorum inerit. Oportet autem intelligere C ex omnibus singularibus compositum, inductio enim per omnia.

Longæuũ Bilẽ nõ habẽs Hõ Equus Mulus

A B C

Homo, Equus, Mulus.

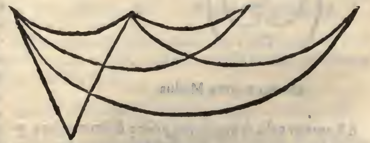
Fit syllogismus in prima figura ipsius A de C per B, postea inductiuus syllogismus in tertia ipsius B de A per C. deniq; in prima, cum minor sit in conuertibilibus terminis.

Est autem talis syllogismus primę & immediatę propositionis. quorum nanque est medium, per mediũ syllogismus: quorum vero non est, per inductionem. Et quodãmodo opponitur inductio syllogismo. hic. n. per medium extremum tertio monstrat illa autem per tertium extremum medio. Natura igitur prior & notior per mediũ syllus. nobis vero notior qui per inductionẽ.

De exemplo. Cap. 30.

Sed exemplum est, quando extremũ medio inexistens monstratum fuerit per simile tertio. oportet aũt medium tertio, & primũ simile notius esse inexistẽs. Vt sit A, malũ: B contra confines bellum inferre: in quo C, Athenienses contra Thebanos: in quo autem D, Thebanos contra Phocenses. Si itaq; velimus monstrare quòd bellum gerere cum Thebanis est malum, acci-

accipiendum, ꝙ contra confines bellum gerere est malum: huius aūt fides ex similibus, vt quoniā Thebanis quod contra Phocenses. Quia igitur malum est, quòd contra confines: quod vero cōtra Thebanos, contra cōfines est: planū, ꝙ cōtra Thebanos bellum gerere malū manifestum itaq; ꝙ B ipsi C, & ipsi D inest: ambo. n. sunt contra cōfines bellū inferre: & ꝙ A ipsi D, Thebanis. n. non fuit vtile bellum contra Phocenses. ꝙ autē A ipsi B inest, per D demonstrabitur. Eodem aūt modo si per plura similia fides fiat medij ad extremum.

Probatur A de C ꝑ B, & confirmatur exēplo D, A vero probatur de B ꝑ idem D.

Thebani contra Phocenses

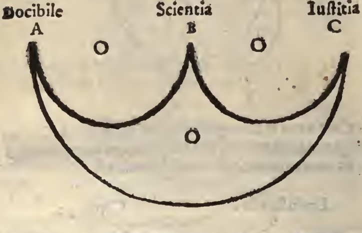
Manifestum igitur, ꝙ exemplum est, neque vt pars ad totum. neque vt totum ad partem: sed vt pars ad partem, quādo ambo sunt eodem sint, notum vero alterum. Et differt ab inductione: quoniam illa ex omnibus indiuiduis extremum monstrabat inesse medio. & ad extremum non coaptabat syllogismum: hoc autem & coaptat, & non ex omnibus monstrat.

De abductione. Cap. 51.

Abductio vero est, cum primum medio inexistens manifestum fit: vltimo autem, medium, obscurū, quidem, sed similiter credibile, aut magis quam conclusio. amplius, si pauca sint media vltimi & medij:

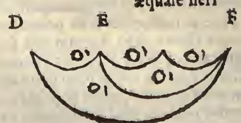
dij omnino.n.propinquius scientiæ accidit esse, vt sit A docibile, in quo B sciētia, C iustitia. quòd igitur sciētia docibilis, planum, si aut virtus scientia, obscurum. si igitur B C similiter, aut magis credibile, quam A C, abductio est. est.n. proximius ipsi scire, eo q assumpsimus A C* scientiam prius non habentes.

*al. l. eo q præassumpta est ipsi A C, B C.

In hoc modo aut magis credibile est C B, quā C A. ideoque assumimus conclusionem ipsius sciam primus non habentes.

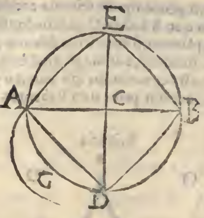
At rursus, si pauca sint media ipsorum B C, nanq; & sic proximus ipsi cognoscere. veluti si D esset quadrari. in quo autem E, rectilineum, in quo vero F, circulus, si ergo ipsius E F vnum solum esse medium, hoc quod est, cum lunulis æqualem fieri circulum rectilineo, esse posset prope ipsum cognoscere.

Ostēditur E F p vnū medium & ideo fit abductio in hoc modo.

Cum

Hoc modo probant Hippocrates circulũ quadrati.

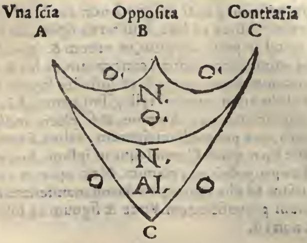

Cum vero B C neq; credibilius sit, quàm A C neq; pauca media, non dico abductionem, neque quando B C sit immediatum, tale enim scientia est.

De instantia. Cap. 32.

CAeterum, instantia est propositio propositionĩ contraria, differt autem à propositione, quoniã instantiam contingit esse in parte, propositionẽ vero, aut omnino non contingit, aut non in vniuersalibus syllogismis. Fertur autem instantia bifariam, & ꝑ duas figuras. bifariã quidem, qm̃ aut vniuersaliter, aut in parte omnis, instantia, ex duabus vero figuris quoniã opppositæ feruntur propositioni, opposita autem in prima & tertia figura concluduntur solis. qñ. n. censeat omni inesse, instamus ꝙ nulli, aut quòd alicui non inest. Horũ autem nulli, quidem ex prima figura, alicui vero non, ex vltima. vt sit A, vnam esse scientiam, in quo B, contraria. cũ igitur proponit vnam esse contrariorum scientiã, instat, aut ꝙ oino non eadẽ oppositorũ, contraria aũt opposita, quare fit prima figura, aut ꝙ noti, & ignoti non vna, hæc vero tertia. nãque ſm tertiam, noto & ignoto contraria quidem esse, verum, vnam autem ipsorum esse, falsum.

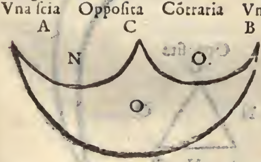
Vna

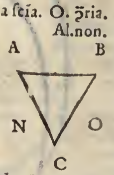

Sanabile & ægrotabile.

Fertur instantia ad negatiuam A B, vniuersalis q̄dem p̄ primam, particularis ue ro per tertiā figurā.

Rursus in priuatiua propositione consimiliter, cum enim censet nō esse vnam cōtrariorum, aut quod omnium oppositorum, aut quod aliquorum contrariorū eadem disciplinam dicimus, vt sanabilis, & ægrotabilis, omnium igitur ex prima, aliquorum vero ex tertia figura.

Notū & ignotū.

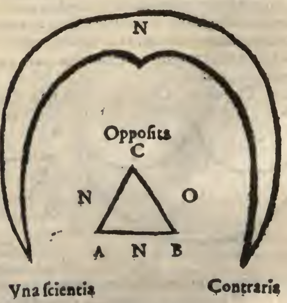
Per terminum opposita in prima figura per notum & ignotū terminū in tertia instamus huic pponi uti affirmatiuæ, contrariorū oium vnam esse scientiam.

Simpliciter enim in omnibus, cum vniuersaliter quidem instāt, necesse ad vniuersale contradictionem dicere eorum, quæ proponuntur. veluti si non existimet eandem contrariorum omnium, dicentem oppositorum vnam, sic autem necesse primam esse figuram medium enim fit quod vniuersale ad id, quod ex principio. In parte vero, ad quod est vniuersale, de quo di-

citur

citur propositio. vt noti & ignoti non eandē, cōtraria enim vniuersaliter ad hæc, & fit tertia figura, medium enim, quod in parte accipitur, ut notum & ignotū. ex quibus enim est ratiocinari contrarium, ex his & instātias conamur dicere. quare & ex solis his figuris ferimus, in solis enim oppositi syllogismi, per mediā enim non erat affirmatiue. Amplius, & si pluris indigeat orationis, quæ per mediam figuram, veluti si non det A inesse B, eo quod C non sequitur ipsum, hoc enim per alias propositiones planum. Non oportet autem instantiam ad alia euertit, sed statim manifestam haberе alteram propositionem. Vnde & signum ex sola hac figura non est.

In secunda figura nulla fertur instantia indigemus cōuersione maioris vt prædicatū instātiæ sit prædicatū in syllogismo.

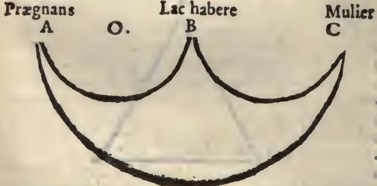
Considerandum autem & de aliis instantiis, vt de iis, quæ sunt ex contrario, & simili, & eo quod secundum opinionem, & si eam, quæ est in parte ex prima, aut priuatiuam ex media possibile capere.

De verisimili, & signo. Cap.33.

Verisimile vero,& signum non est idem, sed veri simile quidem est propositio probabilis,quòd.n. cognoscunt vt in pluribus ita fieri,aut non fieri, esse,aut non esse,hoc est verisimile,vt odire inuidêres, aut beneuolentia prosequi amator. signū aūt vult esse propositio,demonstratiua aut necessaria,aut probabilis.quo.n.existente est,aut quo pacto prius, aut posterius facta est res, signū est quod factum fuerit, aut sit.

De Enthymemate. Cap.34.

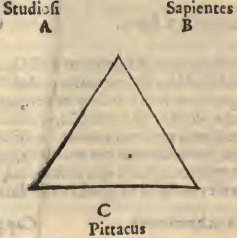
Enthymema igitur est syllogismus imperfectus ex verisimilibus, aut signis. accipitur autem signum trifariam, quot modis & medium in figuris. aut enim,vt in prima,aut,vt in media,aut,vt in tertia,veluti monstrare prægnantem, eo quod lac habet. medium enim lac habere,in quo A, prægnantem esse.B, lac habere,mulier,in quo C.

Enthymema insolubilis in prima figura.

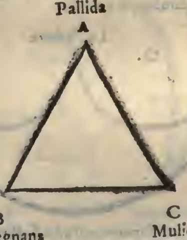
Quod autem sapientes studiosi, Pittacus enim studiosus, per vltimam. in quo A, studiosum, in quo B sapientes,in quo C Pittacus. verum igitur & A & B de C prædicare, sed hoc quidem non dicunt propter cognoscere illud autem accipiunt.

Studiosi

Enthymema in tertia figura solubilis, nec concludere pôt, cnm sit ex particularibus.

Prægnantem vero esse quoniam pallida, per mediã figuram vult esse, quoniam enim sequitur pallidum prægnantes, sequitur aũt & hanc, monstratum fuisse putant, quod est prægnans. Pallidum in quo A, prægnantem esse, in quo B, mulier in quo C.

Enthymema in secũda figura penitus solubilis, qa ex duabus affirmatiuis conficitur, & committitur fallacia cõsequentis.

Si igitur vnã dicta fuerit propositio, signum fit solum, si nautem & altera assumpta fuerit, syllogismus. Vt quoniam Pittacus liberalis. nam honoris cupidi liberales, Pittacus vero honoris cupidus. Aut rursus,

quod

q' sapientes boni: Pittacus enim bonus, sed & sapiens. sic igitur fiunt syllogismi: verũ quod per primam figuram insolubilis, si verus sit vniuersalis enim est: qui vero per vltimam, solubilis, & si vera sit conclusio, eo q non est vniuersalis, neque ad rem syllogismus: non enim si Pittacus studiosus, propter hoc & alios necesse sapientes. Qui vero per mediam figuram, semper, & omnino solubilis, nunquam enim fit syllogismus ita se habentibus terminis. non enim si prægnans pallida: pallida autem & hæc. necesse prægnãtem esse hanc. verum igitur in omnibus erit signis * differentias autẽ habent quę dictę sunt. Aut igitur sic diuidendum signũ: horum vero mediũ vestigiũ sumendum: Vestigiũ nãque, quod scire facit aiunt esse, tale autem maxime, quod medium. Aut quæ ex extremis, signum dicendũ, quæ vero ex medio, vestigium. Probabilissimum nanque, & maxime verum, quod est per primam figuram.

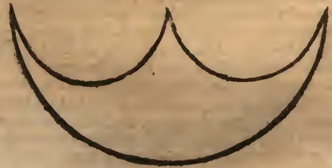
*a. le. figuris alias indicium.

De cognoscenda natura. Cap. 35.

NAturam vero cognoscere possibile est, si quis det simul mutari corpus & animam, quæcunq; naturales passiones sunt, qui. n. fortasse musicam didicit, mutauit animam in aliquo. verum passio hæc non est ex iis, quæ natura nobis insunt, sed quemadmodum iræ, & desideria, ex naturalibus motibus. Si igitur & hoc datum fuerit, & vnum vnius signũ esse, & possumus accipere propriam vniuscuiusque generis passionem & signum, poterimus naturam cognoscere si enim seorsum est alicui generi indiuiduo inexistens passio, vt leonibus, fortitudo, necesse & signum esse aliquod: simul nãque inuicem pati suppositum est. & sit hoc, magnas extremitates habere, quod & aliis inesse generibus non totis contingit. signum enim ita proprium est, quoniam totius generis propria est passio, & non solum propria, quemadmodum consueuimus dicere. Inerit igitur & in alio genere hoc, & homo erit fortis, & aliud aliquod animal. habebit igitur si-

gnum. vnum enim vnius erat. Si igitur hæc sunt & poterimus talia signa colligere in his animalibus, quę solum * vnam aliquam passionem habent propriam, vnaquęque autem habet signum quoniam necesse vnum habere poterimus naturam cognoscere. Quod si duo habet propria, totum genus, leo, forte, & communicatiuum, quomodo cognoscemus vtrum vtrius signum seorsum consequentium signorum? An & si alii alicui non toti ambo, & in quibus non totis vtrunque, quando hoc quidem habeat, illud vero non. Si enim fortis quidem, liberalis vero non, habet autem ex duobus hoc. Planum, quod & in leone hoc signum fortitudinis. Est itaque naturam cognoscere, in prima figura medium conuerti cum primo extremo, supergredi vero tertium, & non conuerti. vt fortitudo A, extremitates magnæ, in quo B, C autem leo. Cui igitur C, B omni, sed & aliis, cui vero B, & A omni, & non pluribus, conuertitur. Quod si non, non erit vnum vnius signum.

*a. l. quę & solum.

Valet hic modus ad cognoscendam leonis naturam.

Finis secundi libri Priorum.

ARISTO.

ARISTOTELIS STAGIRITAE.

Peripateticorum principis posteriorum analyticorum. Lib. I.

SVMMA LIBRI.

De demonstrationis natura, & de his, quæ ad illam requiruntur. De differentia quæstionis, Quia & propter quid. Quæ itẽ figurarũ demõstrationi aptior sit. De speciebus ignorantiæ, quæ in sciẽtijs cõtingunt. Quod finitos terminos propositiones demonstratiuæ cõtineãt. De uarijs demonstrationum speciebus, & earum inter se comparatione, & de uarijs propositionibus ad demonstrationem utilibus.

Quod omnis doctrina, atque omnis disciplina intellectiua ex præexistenti fiat notitia. Quo item sint præcognitiones quæque ea, quæ prægnoscuntur: Dubitationum demum solutio circa hanc propositionem contingentium. Cap. I.

OMNIS doctrina, & omnis disciplina *discursiua ex præexistente fit cognitione. Manifestum autem hoc speculantibus in omnibus. Mathematicæ enim scientiæ per hunc modum *accedunt, & aliarum vnaquæque artium. Consimiliter autem & circa orationes, & quæ per syllogismos, & quæ per inductionẽ. ambæ enim per prius notã faciunt doctrinam, illę quidem accipientes, tanquam a cognoscentibus, istę vero

Te...

Verbũ hoc διανοητικὴ aliqui ex antiqs hic & alibi præssius syllogistica interpretãtẽ, quidã vero latius intellectualis.

Λόγους recte etiam rationes interpraetari potest. Tex.2.

monstrantes vniuersale ex eo, quod singulare manifestum sit. Similiter & rhetoricæ persuadent: aut enim per exempla, quod est inductio, aut per enthymemata, quod est syllogismus. Dupliciter autem necessarium est præcognoscere. alia nanque, quod sunt prius opinari necessarium, alia vero quid est quod dicitur, intelligere oportet. alia aut, ambo. vt quod quidem omne, aut asserere, aut negare verum, quod est: triangulum vero, quòd hoc significat: vnitatem autem ambo, & quid significat, & quod est. non enim consimiliter horum vnumquodque manifestum nobis est.

Est autem cognoscere, alia quidem prius cognoscentem, quorundam vero, & simul accipientem cognitionem, vt quæcunque sunt sub vniuersalibus, quorum habet cognitionem. quod enim omne triangulum habet duobus rectis æquales, præsciuit, quod autem hoc, quod est in semicirculo, triangulum est, simul inducens, *cognouit. Quorundam enim in hunc modum disciplina est, & non per medium extremum cognoscitur, quæcunque iam singularia sunt, & non de subiecto aliquo. Ante vero quam inductum sit, aut acceptus fuerit syllogismus, modo quidem aliquo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non: quod enim non sciuit, si est simpliciter, hoc quodam modo sciuit, quod duos rectos habet simpliciter? sed manifestum quod ita quidem scit, quoniam vniuersaliter scit, simpliciter autem non scit. Si vero non, quæ est in Mennone, dubitatio continget. aut enim nihil addiscet, aut quæ nouit. Non enim iam veluti quidam nituntur soluere dicendum. nunquid nosti omnem binarium, quod par est, aut non? asserente autẽ attulerunt quẽdam binarium, quem non existimabat esse, quare neque parem. Soluunt enim non dicentes scire omnem binarium parem esse, sed quem nouit, quod binarius. Atqui sciunt quidem, cuius demonstrationem habent, & cuius acceperunt, acceperunt autem non de omni, de quo vtique noscant quod triangulum, aut quod numerus, sed simpliciter de omni numero,

*a.l. simul induces cognouit, ita vt coniuncti hęc verba legãtur. Hoc modo legit Ioã. Gram. illo Them. & Auerro. Tex.4. Vide. secũdo priorũ cap. 19.

mero, atque triangulo, nulla enim propoſitio accipitur talis, quod quem tu noſti numerum, aut quam tu noſti rectilineam: ſed de omni. Sed nihil, vt opinor prohibet, quod addiſcit aliquis, eſt ſic ſcire, eſt autem ſic ignorare. abſurdum enim non, ſi nouit quodammodo quod addiſcit, ſed ſi ita, vt inquantum addiſcit, & ſic.

CONCLVSIONES.

Omnis doctrina & omnis diſciplina intellectiua ex præexiſtente fit cognitione.

Duæ præcognitiones ſunt quid, et quia, triaque in omni demonſtratione præcognita, ſubiectum, paſsio & principia.

Maioris prius tempore cognoſcitur quam concluſio minor autem cum concluſione.

Tam ſyllogiſmus quam inductio per prius nota faciunt doctrinam.

Quid ſit ipſum ſcire, quid demonſtratio, & quænam conditiones ad illius propoſitionē requirātur. Quid item ſit propoſitio, immediatum principium, & eorum ſpecies: propoſitiones demum magis eſse credendas, quam concluſiones oſtendit. Cap. 2.

SCire autem arbitramur vnūquodque ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo, qui eſt ſecundum accidens, cum cauſam exiſtimamus cognoſcere, propter quam res eſt, quod illius cauſa eſt, & non contingere hoc aliter ſe habere. Planum igitur, quod tale aliquid ſcire eſt: nanque & non ſcientes, & ſcientes: illi quidem exiſtimant ipſi ſic ſe habere, ſciētes vero & habent. Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, hoc impoſſibile, aliter ſe habere. Si igitur & alter eſt ſciendi modus, poſterius dicemus. Dicimus autem & per demonſtrationem cognoſcere. demonſtrationem vero dico Tex. 1.

 ſyllogiſ-

syllogismum scientialem. scientialem autem dico, secundum quem, eo ꝙ ipsum habeamus scimus. Si itaqꝫ est scire, vt posuimus, necesse & demonstratiuam sciẽtiam ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. sic enim erunt & principia propria eius quod demonstratur. syllogismus [illegible] erit & sine his, demonstratio autẽ non erit: non enim faciet scientiam. Vera quidem igitur oportet esse: quoniam non est non ens scire, vt ꝙ diameter commensurabilis. Ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet non habens demõstrationem ipsorum. Scire enim, quorum demonstratio est, non secundum accidens habere demonstrationem est. Causas quoque & notiora oportet esse, & priora. causas quidem quoniam tunc scimus, quando causam cognoscimus: & priora, siquidem causæ. & præcognita nõ solum altero modo, eo ꝙ intelligantur, sed & eo quod cognoscantur quod sunt. Priora vero sunt & notiora dupliciter. nõ enim idem prius natura & ad nos prius, neque notius, & nobis notius. Dico autem ad nos quidem priora & notiora, quę sunt propinquiora sensui: simpliciter autem priora & notiora, quę longius. sunt autem longissimæ quidem, quæ maxime vniuersalia, proximę vero singularia: & opponuntur hæc sibi inuicem. Ex primis autem est, quod ex principiis propriis. idem enim dico* primum & principium. Principium autem est demonstrationis propositio immediata: immediata vero, qua non est alia prior. Propositio autem est, enunciationis altera particula, vnum de vno: Dialectica quidem, quæ similiter accipit vtramuis. Demonstratiua vero, quæ determinate alteram, quoniam veram. Enunciatio autem contradictionis vtrauis particula. Contradictio vero oppositio, cuius non est medium secundum seipsam. particula autem cõtradictionis, quę quidem aliquid de aliquo affirmatio, quæ vero aliquid ab aliquo, negatio. Immediati vero principii syllogistici, positionem quidem dico, quam non est monstrare, neque necesse habere docendum

*a.l. idem autem dico est.

quempiam,

quempiam, quam autem necesse est habere dicendum quempiam, dignitatem: sunt enim quædam talia, hoc enim * maxime in talibus consueuimus nomen dicere. Positionis vero, quæ quidem accipit vtramlibet particularum enunciationis, vt dico esse aliquid, aut non esse aliquid, suppositio: quæ vero sine hoc definitio. Definitio enim positio est, ponit enim arithmeticus vnitatem, indiuisibile esse secundum quantũ, suppositio autem non est. nam quid est vnitas, & esse vnitatem non idem. Quoniam autem oportere credere, & scire rem, eo quod talem habemus syllogismum, quem vocamus demonstrationem. est autem hic eo quod hæc sunt, ex quibus est syllogismus. necesse est non solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed & magis. Semper.n. propter quod est vnumquodque, illud magis est. vt propter quod amamus, illud amicum magis. Quare si quidem scimus per prima & credimus, & illa scimus, quæ & credimus magis, quoniam per illa & posteriora. Non possibile est autem credere magis his, quę scit quę non est neq; sciens neq, melius dispositus, quam si esset sciens. Accidit autem hoc nisi aliquis præcognoscet per demonstrationem* credentiũ. magis enim necesse est credere principiis aut omnibus, aut quibusdam, quam conclusioni. Habiturum autem scientiam quæ est per demonstrationem, non solum oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, quam ei quod monstratur, sed neque aliud ipsi credibilius esse, neque notius his, quę sunt opposita principiis, ex quibus erit syllogismus, qui est contrariæ deceptionis, siquidem oportet scientem simpliciter a crudelitate impermutabilem esse.

*a.l. talia quã & homo discẽs profert secũdum vnamquanque scientiam, hoc enim

*Alex. exponit credentiũ pro eo quod est creditorum.

CONCLVSIONES.

Cuius simpliciter est scientia, illud impossibile est aliter se habere.

Contradictio est oppositio, cuius secundum se nullum est medium.

Demonstratio est syllogismus faciens scire.

Dialectica propositio sumit quamlibet contradictionis partem indifferenter.

Demonstratiua propositio accipit contradictionis partem ueram.

Dignitas est propositio indemonstrabilis, quã oportet quemuis docendum habere.

Enunciatio est oratio quamlibet partem contradictionis accipiens.

Idem dicitur primum & principium.

Necessariũ est demonstrationẽ esse ex primis, ueris, immediatis, prioribus, causisq; cõclusionis.

Non est idem unitas, & unitatem esse.

Necesse est magis credere prĩcipijs q̃ cõclusioni.

Nõ omne quod scitur per demonstrationẽ scitur.

Principiũ demõstrationis est propositio ĩmediata.

Propositio immediata est qua nõ est altera prior.

Propositio est altera pars enunciationis significãs unum de uno.

Positio est oratio indemonstrabilis, quam non est necesse quemuis docendum habere.

Propter quod aliq̃d est tale, illud est magis tale.

Pars cõtradictionis, q̃ aliquid de aliquo significat affirmatio est: q̃ aũt aliquid ab aliquo negatio.

Principis nihil est notius in ueritate, & nihil notius oppositis eorum in falsitate.

Remotiora à sensu sunt uniuersalia, proxima uero particularia.

Scire

Scire unumquodque opinamur simpliciter & non sophistico modo, quod est secundum accidens, cum causam arbitramur cognoscere propter quam res est, & quoniam illius est causa, & nõ contingit aliter se habere.

Scire est per demonstrationem intelligere.

Scientia est eorum, quorum est demonstratio, & non secundum accidens.

Suppositio dicit esse, uel nõ esse, diffinitio uero nõ.

Tunc scimus cum causas oognoscimus.

Confutantur sententiæ illorum, qui omnino demonstrationem negant, & eorũ qui omnium esse demonstrationem existimant. Cap. 3.

QVibusdam quidem igitur eo quod oportet prima scire, non videtur scientia esse, quibusdam vero esse quidem, omnium tamen demonstrationes esse. quorum neutrum, neque verum neq; necessariũ. Supponentes enim non esse omnino scire, hi in infinitum existimant reduci tanquam non scientes posteriora per priora, quorum non sunt prima: recte dicentes: impossibile nanque infinita pertransire. Et si stent, ac sunt principia, hæc esse ignota cum demonstratio de ipsis non sit, quod dicunt esse scire solum, si vero nõ est prima scire, neque qui ex his esse scire, simpliciter, neq; proprie, sed ex suppositione, si illa sunt. Alii autem, ipsum quidem scire. confitentur, per demonstrationem enim esse solum. sed omnium esse demonstrationẽ nihil prohibere. contingere enim circulo fieri demonstrationem & ex his, quæ ad seinuicem. Nos vero dicimus, neque omnem scientiam demonstratiuam esse, sed eam, quæ immediatorum est, indemonstrabilem. Quodque hoc sit necessarium, manifestum. si enim necesse quidẽ scire priora, & ex quibus

bus demonstratio, stant autem aliquando immediata, hæc in demonstrabili necesse est esse. Hæc igitur ita dicimus & non solum scientiam, sed & principiũ scientiæ esse quoddã dicimus, quo terminos cognoscimus. Circuloq; quod impossibile est demonstrare simpliciter planum, siquidẽ ex prioribus oportet demonstrationẽ esse, & notioribus impossibile.n. est eadem eisdem simul priora & posteriora esse. Nisi altero modo vt alia quidem ad nos, alia vero simpliciter, quomodo inductio facit notum. Si vero sic, non esset vtique simpliciter scire bene definitum, sed duplex, aut non simpliciter altera demonstratio, quæ fit ex nobis notioribus. Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum, quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, quam quod hoc est, si hoc est. sic aũt omnia facile monstrare. Manifestum autem, quod hoc cõtingit tribus terminis positis. per multos nanque aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autem, aut duos. Quãdo enim A existẽte, ex necessitate fit B; hoc aũt, ipsum C: A existente, erit C. si itaque, A existente, necesse est B esse: hoc autẽ existente, ipsum A. hoc.n. erat circulo. Ponatur A, in quo C. dicere igitur, B. existente A esse, est ipsum C esse dicere, hoc autem, quoniam A existente ipsum C est, C autem ipsi A idem. Quare contingit dicere circulo asserentes esse demonstrationem, nihil alterum, quam, q̃ A existente, A est: sic autem facile est omnia monstrare. Verum neque hoc possibile, præterquã in iis, quæcunque se inuicem consequuntur, quemadmodũ propria. Vno quidem igitur posito, quod nunquam necesse est aliquid esse alterum, monstratum est, dico autem vno quod neque termino vno, neque positione vna posita. ex duobus autem positionibus primis & minimis contingit, siquidẽ & syllogizare. Si igitur & A sequatur ex ipso B & C, & hæc ex seinuicẽ, & ex ipso A: sic quidem contingit ex se inuicem monstrare omnia petita in prima figura quemadmodum monstratũ fuit in iis, quæ de syllogismo, monstratum autem est, & quod in

aliis

alijs figuris, aut non fit syllogismus, aut non de acceptis. Quæ vero non contra prædicantur, nullo modo est monstrare circulo. quare quoniam pauca talia in demonstrationibus, manifestum q vanum & impossibile est dicere ex his, quę seinuicem demonstrationem esse & propter hoc oium contingere esse demonstrationẽ.

CONCLVSIONES.

Demõstratio circularis simpliciter ĩpossibilis est.
Impossibile est infinita pertransire.

Quòd propositiones demonstrationis veræ sunt, necessaria veritate. Quid item sit de Omni, quid per se, quid Vniuersale. Cap. 4.

QVoniam autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique fuerit scibile, quod est secundum demonstratiuam scientiam. demonstratiua autem est, quam habemus, eo quod habemus demonstrationem, ex necessariis igitur syllogimis est demonstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualiũ demonstrationes sunt. Primum autem determinemus quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, quod sit vtique, non in aliquo quidẽ, in aliquo autem non, neque aliquãdo quidem, aliquãdo autem non. vt si de omni homine animal, si verum hunc dicere hominem, verum & animal, & si nunc alterum, & alterum, & si in omni linea punctus consimiliter. Signum autem, etenim substantias ita fermus, tanquam de omni interrogati, aut si in aliquo non, aut si aliquando non. Per se autem quæcunq; & insunt in eo quod quid est. vt triangulo linea, & lineæ punctus. substantia nanque ipsorum ex his est, & in oratione dicente quid est, insunt. Et quibuscunque inexistentium

Tex. 7.

Tex. 8.

Tex. 9.

ipsis, ipsa sunt in oratione, quid est declarante, quemadmodum rectum inest lineæ, & circulare, & impar & par numero, primum & compositum, & æquilaterum & altera parte longius, & omnibus his insunt in oratione quid est dicente, ibi quidem linea, hic autem numerus. Consimiliter autem & in alijs, talia singulis per se dico. Quæcunque autem neutro modo insunt, accidentia, vt musicum, aut album animali. Amplius quod non de subiecto dicitur alio aliquo, vt ambulans alterum quid existens, ambulans, est & album, substantia vero & quæcunque hoc aliquid significãt, nõ altera rum quid existentia sunt, quod sunt. quæ quidem igitur non de subiecto, per se dico, quæ autem de subiecto, accidentia. Amplius autem alio modo, quod quidem propter ipsum inest vnicuique per se, quod vero non propter ipsum, accidens, quemadmodum si ambulante corruscauit, accidens, non enim propter ambu-

Tex.10. lare corruscauit, sed contingit dicimus, hoc si autem propter ipsum per se. vt si quid iugulatum interit, & secundum iugulationem, quoniam propter iugulari, sed non accidit iugulatum interire. Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic vt insint prædicatis, aut illa insint subiectis, & per ipsa sunt & necessitate. non enim contingit non inesse aut simpliciter, aut opposita. vt lineæ rectum aut curuum, & numero impar aut par. est enim contrarium aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par, quod non impar in numeris, in quantum sequitur. quare si necesse affirere, aut negare, necesse & per se inesse. Quod igitur de omni & per se determinatum sit hunc in modum. Vni-

Tex.11. uersale autem dico, quod vtique & de omni sit, & per se, & secundum quod ipsum. Manifestum igitur, quod quæcunque vniuersalia ex necessitate insunt rebus. Per se autem, & secundum quod ipsum, idem. vt per se lineæ inest punctum, & rectum, etenim secundũ quod linea. & triangulo secundum quod triangulum, duo recti, etenim per se triangulũ duobus rectis æquale. Vniuersale autem est tunc, quando in quolibet, & primo monstretur

mõstretur. vt duos rectos habere, neque figuræ est vniuersale, quanuis est monstrare de figura, quod duos rectos habet, sed non de qualibet figura, neq; vtitur qualibet figura mõstrans. quadrãgulum enim figura quidem est, non habet autem duobus rectis æquales. ęquicrus vero habet quidẽ quicunque duobus rectis ęquales, sed non primo sed triangulum prius. Quod igitur quoduis primum monstratur duos rectos habens, aut quodcunque aliud, huic primo inest vniuersale, & demonstratio per se de hoc vniuersaliter est de aliis vero quodammodo non per se, neque de ęquicrure non est vniuersaliter, sed in plus.

CONCLVSIO.

De omni est quãdo nihil est sumere sub subiecto aliquo tẽpore, de quo nõ dicatur prædicatum.

Quæcunque neutraliter insunt, accidentia sunt.

Vniuersale est quid cum de omni sit & per se est, et secundum quod ipsum.

Demonstratio uniuersalis potior est particulari.

Per se insunt primo modo quæcunque insunt in ratione quid est dicente.

Quo pacto contingat errare circa vniuersale, & quomodo cognoscatur. Cap. 5.

Oportet autem non latere, quod plerunque contingit peccare & non esse quod monstratur primum vniuersale, secundum quod videtur monstrari vniuersale primum, decipimur autem hac deceptione, quando aut nihil sit accipere superius præter singulas* vel sit quidem, sed innominatũ sit in rebus specie differentibus. Vel contingat esse, vt in parte totum in quo monstratur. iis enim quæ sunt in parte inerit quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamẽ non

*Multi codices legunt singulariter aut singu-

laria, sed fortasse ad dicta fuerũt ea verba aut singularia, in aliquibus. n. codicib. nõ inueniunt.
* Vnus codex legit demonstratio ꝓprie.
Tex. 13.

non erit huius primi vniuersaliter demonstratio. dico autem huius primi, secundum quod huius. demonstrationem, quando sit primi vniuersaliter. Si quis igitur monstrarit, quod rectæ nõ conincidũt, videbitur vtiq; huius esse demonstratio * eo, quòd in omnibus est rectis, non est, aũt, siquidem, non quoniam sic æquales, fit hoc, sed secũdum quod quomodocunque æquales. Et sic triangulum non esset aliud, quam æquicrus, secũdũ quod æquicrus videretur vtiq; inesse. Et proportionale, quod etiam alternatim, secũdum quod numeri, & secundum quod lineæ, & secundum quod solida, & secundum quod tempora, quemadmodũ & monstrabatur aliquãdo seorsum. Contingens est vtique de omnibus vnica demonstratione monstrari. sed quia non sunt nominatum quiddam omnia hæc vnum, numeri longitudines, tempora, solida, & specie differunt a se inuicem seorsum accipiebatur. nunc autẽ vniuersaliter monstratur. non enim secundum quod lineæ, aut secũdũ quòd numeri inerat, sed sc̃d'm quòd hoc, quod vniuersale supponunt esse. Propter hoc neque si aliquis monstrarit singulum triangulum demonstratione, aut vna, aut altera, quòd duos rectos habet vnũquodque æquilaterũ seorsum, & gradatum, & æquicrus, nondũ nouit triangulum, quod duobus rectis, nisi sophistico modo, neque vniuersaliter triangulũ, neque si nullũ est præter hæc triangulum alterum. non. n. secundũ quòd triangulum nouit, neque omne triangulum, nisi secũdum numerum, secundum speciem autem non omne, & si nullum est quod non nouit. Quando igitur nõ sciuit vniuersaliter, & quando sciuit simpliciter, manifestum, quod si idem esset triangulo esse, & equilatero aut vnicuique, aut omnibus, si autem non idem, sed alterum, inest autem secundum quod triangulum, nõ nouit: Vtrum autem secundum quod triangulũ, aut secundum quòd æquicrus inest, & quando secundum hoc inest primo, & vniuersalicer cuius est demonstratio? Planum quòd quando ablatis inerit primo: quẽadmodum equicruri, eneo triangulo inerũt duo recti.

Tex. 14.

sed

ſed & quòd ſi æneum ablato,& quod æquicrus.ſed nō figura aut termino, ſed non primis. Quo igitur erit primo? ſi quidem triangulo, ſecundum hoc ineſt & aliis,& huius vniuerſaliter eſt demonſtratio.

CONCLVSIO.

Primo ineſt alicui quod nō propter alterū ineſt, & quibuſcunque inſit propter illud ineſt.

Demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs & propoſitionibus per ſe. Cap. 6.

SI igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſarijs principijs,quod enim ſcitur non poteſt aliter ſe habere,per ſe vero inexiſtētia neceſſaria ſunt rebus, alia quidem enim in eo quod eſt quid inſunt, alijs autem,quæ de ipſis prædicantur, ipſa inſunt in eo quod eſt quid,quorum alterū oppoſitorum neceſſe eſt ineſſe,manifeſtum quòd ex talibus quibuſdam ſit vtique demōſtratiuus ſyllogiſmus. omne enim aut ſic ineſt, aut ſecundū accidens, accidētia vero non ſunt neceſſaria. Aut igitur ſic dicendum,aut principium ponendum,quod demonſtratio neceſſarium eſt, & ſi demonſtratum eſt,non poteſt aliter ſe habere. Ex neceſſariis igitur oportet eſſe ſyllogiſmū, ex veris quidem enim eſt, & non demonſtrante ſyllogizaſſe, ex neceſſarijs vero non eſt,niſi demonſtrantem. hoc enim iam proprium demōſtrationis eſt.Signum autem, quod demōſtratio ex neceſſariis, quoniam & inſtantias ita ferimus ad eos,qui exiſtimant demonſtrare,quòd non neceſſe, ſi exiſtimemus, aut omnino contingere aliter, aut ſermonis vtique gratia. Planum autem ex his, & quod fatui ſunt qui ſe exiſtimant recte principia accipere,ſi probabilis ſit ꝓpoſitio & vera veluti ſoſphiſtæ *quod ſcire eſt ſcientiam habere.non enim quod probabile,aut non,principiū eſt,ſed primum ipſius gene- Tex.15. Tex.16.

*a.l. quoniam

Tex.17. ris, circa quod monstratur. & verum non omne proprium. Quod autem ex necessariis oportet esse syllogismum, manifestum & ex his. Si enim qui non habet rationem eius quod est propter quid, existente demonstratione, non est sciens, esset autem vtique, vt A de C ex necessitate esset, B vero medium, per quod demonstratũ est, non ex necessitate, non sciuit propter quid nõ enim est hoc propter medium. hoc enim contingit non esse, conclusio autem necessaria. Præterea si aliquis non sciuit nunc habens rationem & saluus, saluare, non oblitus, neque * prius sciuerat. corrumpi autem posset medium, si non est necessarium, quare habebit quidem rationem * saluam, salua re, non autem sciuit, neque igitur prius sciuerat. si vero non est corruptum, contingit autem corrumpi, quod accidit esset vtique possibile & contingens, sed est impossibile ita se habentem scire. Quando quidem igitur conclusio ex necessitate sit nihil prohibet medium nõ necessarium esse, propter quod monstratum est. est enim necessarium, & non ex necessariis syllogizatum esse, quemadmodum verum non ex veris. Quando autem medium ex necessitate, & conclusio ex necessitate, quemadmodum & ex veris verum semper. sit enim A de B ex necessitate, & hoc de C, necessarium igitur & A ipsi C inesse. Quando autem non necessaria sit conclusio, neque medium necessariũ potest esse, sit enim A ipsi C non ex necessitate inesse, ipsum autẽ B ex necessitate, & hoc ipsi C ex necessitate, & A igitur ipsi C ex necessitate inerit. sed nõ suppositum fuerat. Quoniam igitur quod scitur demonstratiue, oportet ex necessitate inesse, manifestum, quod & per medium necessarium oportet habere demonstrationem. aut non sciet neq; propter quid, neque quod necesse est illud esse. sed vel existimabit non sciens, si suspicetur tanquam necessarium, quod non necessarium, aut neque existimabit, similiter, & si quod sciat per media, & si propter quid, & per immediata. Accidentium vero non per se, quomodo determinata sunt per se, non est

*al. l. neque igitur prius.

*al. l. saluus.

18.

Tex.18.

est scientia demonstratiua. non enim est ex necessitate monstrare conclusionem. accidens nanque contingit non inesse. de tali enim dico accidente. Atqui dubitare fortasse quispiam posset. cuius causa hæc oportet interrogare de his, si non necesse est conclusionem esse. nihil enim differt, si quis interrogatus quæcunque, postea dicat conclusionem. Oportet autem interrogare non tanquam necessarium sit propter interrogata: sed quoniam dicere necessarium illa dicenti & vere dicere, si vere sint inexistentia.

CONCLVSIONES.

Demonstratio est eorum quę sunt per se & non eorum, quæ sunt per accidens.

Demonstratio & scientia non sunt corruptibiliū.

Ex ueris contingit colligere, demonstrare autem ex ueris non contingit, sed necessarium est.

Ex ueris semper sequitur uerum.

Ex necessarijs cōtingit colligere necessariū, similiter ex non necessarijs, sed non demonstrare.

Medio existente ex necessitate, conclusio erit ex necessitate.

Quod scitur non potest aliter se habere.

Quæ per se sunt necessario insunt rebus.

Accidens contingit non esse.

Quod necessarium sit demonstrationem constare ex propriis, quia est de his, & ex his, quæ sunt per se: & quod non licet ex alio genere, transcendentem monstrare. Cap. 7.

QVoniam autem ex necessitate insunt circa vnū quodque genus, quæcunque per se insunt, & secundū quod vnumquodque, manifestū quod de Tex. 19.

Dd his

his quæ per se sunt, sunt scientiales demonstrationes, & ex talibus sunt accidentia enim nõ necessaria. Quare non necesse est conclusionem scire propter quid est, neque si semper esset, non per se autem: veluti per signa syllogismi· quod enim per se, non per se sciet, neque propter quid. propter quid autẽ scire est per causam scire, Propter ipsum igitur oportet, & mediũ tertio, & primum medio inesse. Non igitur est ex alio genere transcendentem monstrare, vt geometricum arithmetica. Tria enim sunt quæ sunt in demonstrationibus: vnum, conclusio demonstrata: hoc autẽ est, quod inest generi alicui per se: vnum autem dignitates: dignitates autem sunt ea, ex quibus. Tertiũ, genus subiectum, cuius passiones, & per se accidentia declarat demonstratio. Ex quibus quidem igitur demõstratio cõtingit eadem esse: quorũ autẽ genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ, & Geometriæ, non est arithmeticam demonstrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus, nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem vt contingit in quibusdam, posterius dicetur. Arithmetica vero demonstratio semper habet genus, circa quod demõstratio, & aliæ consimiliter. quare aut simpliciter necesse est idem esse genus, aut aliquo modo, si debet demonstratio transcendere: aliter vero quod impossibile, manifestum. ex eodem enim genere necesse est extrema & media esse. nanque si nõ per se, accidentia erunt. Propter hoc Geometriæ non licet monstrare, quod contrariorum vna est scientia, sed neque ꝙ duo cubi cubus neq; alii scientiæ, quod alterius, nisi quęcũque ita se habent inter se vt sit alterum sub altero, vt Perspectiua ad Geometriam, & Harmonica ad Arithmeticen. Neq; si quid inest lineis, non secundũ quod lineę, & secundũ quod ex principiis propriis, vt si recta pulcherrima linearum, aut si incontrarium se habent ipsi circunferentiæ. non enim secundum quod proprium genus ipsorum est, sed secundũ quod commune aliquod est.

Tex. 30.

CON-

CONCLVSIONES.

Non est scientia nisi eorum quæ sunt per se, & eterna.

Non est unius scientiæ demonstrare quod est alterius, nisi una earum fuerit altera subalternata.

Non cõtingit descẽdentẽ de uno genere in aliud demonstrare medium, & extrema indemonstratione oportet esse eiusdem generis.

Quòd demonstrationis conclusio sit perpetua, & ꝙ non sit corruptibilium. Cap. 8.

Manifestum autem, & si fuerint propositiones vniuersaliter, ex quibus est syllogismus, quòd necesse & cõclusionem perpetuam esse huiusce modi demonstrationis, & vt simpliciter dicam demonstrationis. Non est igitur demonstratio corruptibilium, neque scientia simpliciter, sed ita, sicut secundum accidens: quoniam non* vniuersaliter ipsius est se aliquãdo & quodammodo. Quando autem fit*, necesse est alteram non vniuersalem esse propositionẽ, & corruptibilem, corruptibilem quidem quoniam, & conclusio, existente:* non vniuersalem autem, quoniam hoc quidem erit. illud vero non erit, in quibus. quare non est syllogizare vniuersaliter, sed quod nũc. Consimiliter autẽ se habet & circa definitiones. quoniam definitio est, aut principiũ demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut cõclusio quędã demonstrationis. Eorum vero, quæ sæpe fiunt demonstrationis, & scientiæ, vt lunæ defectus, manifestum, ꝙ secundum quod quidem tales sunt, semper sunt secundum quod vero non semper, secundum partem sunt. quẽadmodum autem defectus, consimiliter aliis.

Tex. ... Aduerte huius cap. expositionẽ ĩ Thẽ. post. 8. ca. in capitu suis. 18. & 19.

*al. l. vniuersaliter.

*aliqui codici addũt talis.

*aliqui codi. addunt propositione.

CONCLVSIONES.

Conclusio demonstrationis cum sit perpetuo necesse est demonstrationē ex perpetuis esse, non autem ex corruptibilibus.

Definitio est principium demonstrationis, aut conclusio, uel demōstratio sola positione differēs.

Eorum, quę contingunt in minori parte, contingit esse demonstrationem.

Quod demonstratio non constat ex cōibus. Cap. 8.

Tex. 23. QVoniam autem manifestum, quod vnumquodque demonstrare non est nisi ex vniuscuiusque principiis, si quod monstratur insit secūdū quod illud, non est scire hoc. Et si ex veris & indemonstrabilibus monstratum sit, & immediatis. est enim sic monstrare quemadmodum Bryso quadraturam. secūdum commune enim monstrant tales rationes, quod & alteri inerit. quocirca & in aliis coaptabuntur rationes non cognatis. igitur nō secundum quod illud scit, sed secundum accidens, neque enim coaptari posset demonstratio & in aliud genus. Vnumquodque autē scimus non secundum accidens, quando secundum illud cognoscamus secundum quod inest ex principiis illius secundum quod illud. vt duobus rectis æquales habere cui inest per se, quod dictū est, ex principiis, huius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem cognitione esse. si vero non, sed queādmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monstrantur quidem similiter. differunt vero: ipsum enim quod alterius scientiæ: subiectum nanque genus alterum: ipsum vero propter quid, superiori, cuius per se passiones sunt. Quare ex his manifestum, quod non est demonstrare vnumquodq; simpliciter, nisi ex vnius-

vniuſcuiuſque principiis. ſed horum principia habent commune (ſi vero manifeſtum eſt hoc, manifeſtum & ꝙ nõ eſt vniuſcuiuſq; propria principia demonſtrare erunt enim illa omnium principia & ſcientia illorum domina omnium & nanque magis ſcit, qui ex ſuperioribus cauſis ſcit: ex prioribus enim ſciuit, cum ex non cauſatis ſciat cauſis. quare ſi magis ſciuit, & maxime: & ſi ſcientia illa eſſet & magis & maxime. Demõſtratio autem nõ coaptatur in aliud genus, niſi vt dictum eſt, geometricę in perſpectiuas aut mechanicas, & arithmetica in harmonicas. Difficile autem eſt cognoſcere, ſi ſciuit, aut non difficile eſt enim cognoſcere, ſi ex vniuſcuiuſque principii ſcimus aut non, quod eſt ſcire. exiſtimamus autem, ſi habeamus ex veris quibuſdã ſyilogiſmum, & primis ſcire. hoc autem non eſt, ſed oportet primis cognata eſſe.

CONCLVSIONES.

Non eſt demonſtratio ex communibus niſi ſecundum accidens.

Scimus aliquid non ſecundum accidens quando ſcimus illud ex proprijs.

Quòd ſunt demonſtratiuarum ſcientiarũ aliqua cõia principia, & aliqua propria: & quę ſint illa, & quo modo præcognoſcuntur, vna etiam quæ demonſtrationem ingrediuntur. Cap. 9.

DIco autem principia in vnoquoque genere hæc, quæ quod ſunt, non cõtingit monſtrare. Quid igitur ſignificant & prima, & quę ex his accipitur, quod autẽ ſunt, principia quidẽ, neceſſe eſt accipere, alia vera monſtrare. vt quid vnitas, aut quid rectũ & triangulum eſſe autẽ vnitatem accipere & magnitudinem, altera vero monſtrare. Sunt autẽ quibus, vtun

tur in demonstratiuis scientiis, alia quidem propria vniuscuiusque scientiæ, alia vero coia. communia autē secundum proportionem, quoniam vtile vtique quātū in eo, quod sub scientiam est, genere propria quidem, quemadmodum lineam esse talem & rectum, communia vero, vt si ab æqualibus æqualia auferantur, quòd æqualia sunt reliqua. sufficiens autem est vnūquodq; horum, quantum est in genere. idem .n. faciet & si non de omnibus acceperit, sed in magnitudinibus solum, arithmetica in numeris. Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur inexistentia per se, veluti vnitates Arithmetica, Geometria vero puncta & lineas, hæc enim accipiunt esse & hoc esse. horum autem passiones per se, quid quidē significat vnaquæque accipiunt, veluti Arithmeticam, quid quid, impar aut par, aut quadrangulum, aut cubus, Geometria vero, quid irrationale, aut refrāgi, aut cōcurrere, quòd autem sunt, monstrant & per communia & ex demonstratis, & Astrologia consimiliter.

Tex. 25. Omnis enim demonstratiua scientia circa tria est, & quæcunque esse ponuntur. hæc autem sunt, genus, cuius per se passionum est speculatiua, & communia, quę dicimus dignitates, ex quibus primo demonstrant, & tertium passiones, quarum quod significat vnaquæq; accipit. Nonnullas tamen scientias nihil prohibet, quædam homo despicere, vt genus non supponere esse, si sit manifestum, quòd est. non enim similiter planū, quod numerus est, & quòd frigidum & calidum & passiones non accipere, quid significant, si sint planæ, quemadmodum neque cōmunia non accipit quid significant, hoc quod est, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notū. sed nihil minus natura tria hæc sunt, circa quod monstrat, & quæ monstrat, & ex quibus.

CONCLVSIONES.

Ea sunt principia in omni sciētia quæ nō cōtingit demonstrari in ea, ꝙ sint, uel quod uera sint.

Tria

Tria sunt in omni demonstratione principia, subiectum, & passio demonstrabilis.

Quidnam intersit inter Dignitates, Suppositiones, Petitionesq; ac etiam Definitiones. Quod non item dari formas oporteat propter demonstrationem. Cap. 10.

Non est autem suppositio, neque petitio, quod necesse est esse propter ipsum, & videri necesse. non enim ad extrinsecam rationem demonstratio, sed ad eam, quæ in anima: quoniam neque syllogismus, semper enim est instare ad extrinsecam rationem, sed ad extrinsecam rationem nō semper. Quęcunque igitur monstrabilia existentia accipit ipse non monstrans, hæc quidem, si apparentia discenti, accipiat, supponit, & sunt non simpliciter suppositio, sed ad illum solum. si vero, aut nulla inexistente opinione, aut & contraria inexistente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt suppositio & petitio. Est enim petitio quod sub contrarium est addiscentis opinioni, aut quod aliquis demonstrabile existens accipiat, & vtatur non monstrans. Termini quidem igitur nō sunt suppositiones, neque enim esse, aut non esse dicunt, sed in propositionibus suppositiones. terminos autem solum intelligere oportet. hoc autem non est suppositio, nisi & ipsum audire suppositionem aliquis esse dicat. sed quibuscunque existentibus eo quòd illa sunt, fit conclusio. Neque geometra falsa supponit, quéadmodū quidā asseruere dicētes, quod non oportet falso vti: Geometram vero mentiri, dicentem pedalē non pedalem, aut rectam scriptam, non rectam existentē. Geometra vero concludit eo quod hæc est linea, quā ipse locutus est, sed quæ per hæc ostenduntur. Præterea petitio & suppositio omnis aut vt totū, aut vt in parte, definitiones vero neutrum horum. Formas quidem igitur esse, aut vnum aliquid præter multa nō ne-

 cesse,

esse, si demonstratio erit. esse quidem igitur vnum de multis verum dicere, necesse est. non enim erit vniuersale, nisi hoc sit. si autem vniuersale non sit mediū non erit: quare neque demonstratio. oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus esse non æquiuoce.

CONCLVSIONES.

Suppositio dicit esse, uel nõ esse, nõ aũt definitio.

Vniuersale est, quod est in multis, & de multis uniuoce prædicatum.

Petitio & suppositio uniuersalis uel particularis est, diffinitio autem neutrum horum est.

Quo pacto vtantur scientiæ contradictionis principio. Cap. II.

Tex. 25. NOn contingere autem simul affirmare & negare nulla accepit demonstratio, nisi oprtet monstrare & conclusionem sic. Manifestum autem accipiētibus primum de medio quod verum, negare autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere: consimiliter autem & tertium. si enim datum est, de quo hominem verum dicere, si & non hominem verum, sed si solùm hominem animal esse, non animal autem non, erit enim verum dicere Calliam, si & non Calliam, tamen animal, non animal autem non. Causa autem, quoniam primum non solum de medio dicitur, sed & de alio, eo quod est in pluribus. quare neque si medium & idem est, & non idem, ad conclusionem nihil differt, Omne autem affirmare aut negare demonstratio ad impossibile accipit. & hæc neque semper vniuersaliter, sed quantum sufficiens est. sufficiens autem est in genere. dico autē in genere, vt circa quod genus demonstrationes fert, quemadmodum dictum est & prius.

GON-

CONCLVSIO.

Primo contradictionis principio nulla demonstratio uel scientia utitur, nisi contracte & uirtualiter demonstratio uero ad impossibile formaliter utitur.

Quomodo conueniat scientiæ in communibus principiis, & quomodo in hoc differat ab aliis ipsa Dialectica. Quænam ex interrogationibus in scientiis sint propriæ, & quæ non. Quam item dignæ laude sint Mathematicæ scientiæ. Quomodo demum syllogismi ampliari valeant in latus & in directum assumendo. Cap. 13.

Communicant autem omnes scientiæ sibi inuicem secundum communia communia autē dico quibus vtūtur, tanquā ex his demonstrantes, sed non de quibus monstrant, neq; q̄ monstrant. Et dialectica omnibus, & si aliqua vniuersaliter tentet mōstrare cōia: vt q̄ omne affirmare aut negare. aut q̄ æqualia ab æqualibus, aut talium nonnulla. Dialectica vero non est ita determinatorū quorundā, neq; generis alicuius vnius, non n. interrogaret: demōstrantē. n. nō est interrogare, eo q̄ oppositis existentibus non monstrauit idem, monstratū est aūt hoc in iis, quæ de syllogismo. Si vero idē est interrogatio syllogistica & ꝓpositio contradictionis: propositiones aūt secundū vnāquanque scientiam, ex quibus est syllogismus secundum vnamquanq; scientiam: erit vtique aliqua interrogatio scientialis, ex quibus, qui secundum vnamquanque proprius fit syllogismus. Planū igitur, quod non omnis interrogatio geometrica fuerit, neque medicinalis: similiter autem & in aliis: sed ex quibus, aut monstratur aliquid, de quibus geometria est: aut ex eisdem monstratur Geometriç, quemadmodum Perspectiua Tex. 27.

spectiua

ſpectiua.conſimiliter autem & in alijs. de his quidem & rationem ſubijciẽdum ex geometricis principijs & concluſionibus. De non geometricis vero principijs & concluſionibus,rationem non ſubiiciendum Geometræ inquantum Geometra. conſimiliter autem & in alijs ſcientijs. Neque igitur omnem interrogationem vnuſquiſque ſcientificus interrogare debet:neque omne interrogatum reſpondere de vnoquoque, ſed quæ ſecundum ſcientiam determinata ſunt. ſi autem diſputabit cum Geometra,inquantum Geometra,ſic, manifeſtum ꝙ bene,& ſi ex his aliquid monſtrẽt: ſi autem nõ,non bene. Planũ aũt ꝙ neque redarguit Geometram,niſi ſcd̃m accidẽs. quare nõ erit in non geometricis de Geometria diſputandum:latebit.n.male diſputans.conſimiliter autem & in aliis ſcientiis ſe habet.

Tex. 28.
*a.l.quam nam
[illegible] absq; rhythmo & forma
Tex. 29.
Vide prior.elẽchorum. c 9.
*Fortaſsis locũ hunc ĩtelligere.

Quoniam autẽ ſũnt geometricæ interrogationes, ſunt ne igitur & non geometricæ?& iuxta vnamquãque ſcientiam,quæ ſecundum ignorantiam * qualem nam geometricæ ſunt? Et verum ſecundum ignorantiam ſyllogiſmus, qui ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus?Secundum Geometriam vero, aut ex alia arte,vt muſica eſt interrogatio nõ geometrica de Geometria.coalternas vero concidere exiſtimare,geometrica quodammodo,& non geometrica alio modo. Duplex enim hoc quemadmodum * irrhythmicum,& alterum quidem non geometricum,eo quòd non habet, quemadmodum irryhthmicũ alterum vero,eo,ꝙ male habet.& ignorantia hæc, & quæ ex talibus principiis contraria. In mathematicis vero non eſt ſimiliter paralogiſmus,quoniam medium eſt ſemper,quod duplex.de hoc enim omni, & hoc rurſus de alio dicitur omni:quod autem prædicatur non dicitur omne. hæc autẽ ſunt, a c ſi intellectione videretur. In rationibus vero latet, * quid omnis circulus figura? ſi vero deſcripſerit, planum. quid autem,carmina circulus? manifeſtum,quòd non ſunt.* Non oportet autem inſtãtiam in ipſum ferre,ſi ſit propoſitio inductiua.quẽadmodum enim neque propoſitio eſt, quæ nõ eſt in pluribus

tribus,non enim erit in omnibus,vt vniuersalibus autē syllogismus,planum quod neque instantiā. eædem.n. propositiones & instantiæ. quam enim fert instantiā, hæc fieri potest propositio,aut demonstratiua, aut dialectica. Contingit autem quosdam non syllogistice dicere,eo quod ex vtrisque consequentia accipiunt:quēadmodum & Cæneus facit,quòd ignis in multiplicata proportione,etenim ignis celeriter gignitur, vt ait, & hæc est proportio, sic autem non est syllogismus, nisi celerrimam proportionem sequatur multiplex,& ignē celerrima in motu proportio. Aliquando quidē enim non contingit syllogizare ex acceptis, nonnunquam vero contingit,sed non videtur.

[illegible] verbis Arist. 2. To[illegible] non longe à principio quādo ait, amplius propositionē facientem sibiipsi instare.

Multiplicata proportio. Ignis.

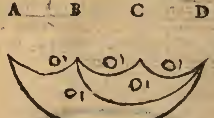
Hic modus in secunda figura nihil ostendit, qa est ex affirmatiuis, ostendit autem quia termini medius & maior cū sint couertibiles reducuntur ad primā.

Si autem impossibile esset ex falso verum monstrare,facile vtique esset resoluere,conuerteretur enim ex necessitate, sit enim A ens, hoc autem existente, hæc sunt,quæ noui,quòd sunt, vt B ex his itaque mōstrabo, quòd illud est. Conuertuntur autem magis, quæ sunt in mathematicis,quoniam nullum accidens accipiunt,(sed & in hoc differunt ab ijs,quæ sunt in dispu

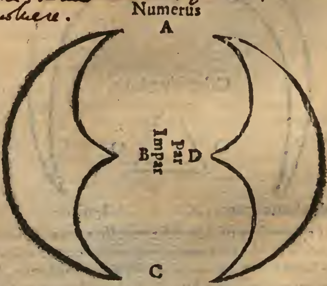
tationibus

rationibus) sed definitiones, augentur autem non per media, sed eo quod assumunt. Vt A de B: hoc autem de C: rursus hoc de D:& hoc in infinitum. Et in latus, vt A,& de C,& de E. vt est numerus quantus, vel & infinitus, hoc, in quo A: impar numerus quantus, in quo B: numerus impar, in quo C: est igitur A de C. & est par quantus numerus in quo D, par vero numerus in quo E, est igitur A de E.

Auctio p directū assumendo.

Auctio In latus.

Tria Quatuor.

CON-

CONCLVSIO.

Vnumquenque in sua scientia proprias afferre oportet interrogationes, ac responsiones, nec de omnibus solicitum esse.

Demonstratione propter quid & quod. Cap. 13.

QVod vero differt & propter quid scire primum quidem in eadem scientia. & in hac dupliciter. Vno quidem modo, si non per immediata eliciantur syllogismus, non enim accipitur prima causa, scientia vero ipsius propter quid secundum primam causam. Alio autem si per immediata quidem, sed non per causam, sed per notius eorum, quę conuertuntur. nihil enim prohibet eorum, quę cõuersim prędicantur, notius aliquando esse, quod est nõ causa, quare erit per hęc demonstratio. vt ꝙ planetæ prope, per id ꝙ non scintillant. Sit in quo C planetæ, in quo B, non scintillare, in quo A ꝓpe esse, verũ itaq; B de C dicere, planetæ enim nõ scintillant. sed & A de B, quod enim non scintillant prope est. hoc autem acceptũ sit per inductionẽ, aut per sensum. necesse igitur A inesse C. quare demonstratum fuit quod planetæ ꝓpe sũt. Hic igitur syllogismus non ipsius propter quid, sed ipsius, ꝙ est. non enim propter non scintillare ꝓpe sunt sed propterea quia prope sunt, non scintillant. Euenit autem & per alterum monstrari alterum, & erit ipsius propter quid demõstratio. Vt sit C planetæ, in quo B prope esse, A non scintillare. inest itaque & B ipsi C: quare & ipsi C A, & A ipsi B nõ scintillare, & est syllogismus propter quid, accepta enim est prima causa. Rursus quemadmodum lunam monstrant, quod sphęrica per augmenta. si enim quod ita augetur est sphęricum, augetur autem luna, planum, quod sphęrica, sic igitur ipsius quid factus fuit syllogismus. E conuerso

so autem positio medio ipsius propter quid. non. n. propter augumenta est sphęrica, sed quia est sphęrica, accipit augumenta talia. Luna in quo C. sphęrica in quo B augumentum in quo A. In quibus autem media nō conuertuntur, & est notius, quod non est causa, quod quidem monstratur, propter quid autem nō. Amplius in quibus medium extra ponitur etenim in his eius, quod est, quod, & non eius, quod est ꝓpter quid est demonstratio. non enim dicitur causa. Vt propter quid non respirat paries, quoniam non animal: si enim hoc non respirandi causa est, oporteret animal esse causam respirandi. vt si negatio causa est ipsius non esse affirmatio causa est ipsius esse. quemadmodū si hoc, quod est incommensurabilia esse calida & frigida eius, quod est nō sanum esse, hoc, quod est, commensurabilia esse eius, quod est, sanum esse. consimiliter autem & si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In iis autem, quæ si assignata sunt, non contingit quod dictum est nō enim omne respirat animal. syllogismus autem fit talis causæ in media figura. vt sit A animal, ī quo B respirare, in quo C, paries. A igitur inest omni B. omne enim respirās est animal ipsi autē C nulli, quare neq; B C nulli, non itaque respirat paries. Assimulantur tales causæ iis, quæ secundū excessum dicuntur. hoc autē est plus distans dicere medium. vt illud Anacarsidis, quod in Scythis non sunt tibicines, neq; enim vites. secūdum quidem igitur eandem scientiam & secū dum mediorum positionem istæ differentię sunt eius, quod est quod ad eum, qui est propter quid syllogismum. Alio autem modo differt ipsius propter quid ab ipso quod, eo quod per aliam scientiam vtrunque speculatur. talia autem sunt, quæcunque sic se habet inuicem vt si alterum sub altero. vt Perspectiua ad Geometria & Mechanica ad Stereometriam, & Armonica ad Arithmeticam, & apparentia ad astrologicam. Fere aūtem vniuoce sunt nonnullæ istarum scientiarum, vt astrologia & quæ mecanica & quæ nauifica, atque harmonica, & quę mathematica, & quæ secundū auditū.

Hic

Hic enim quod quidem sensitiuorũ est scire, propter quid vero Mathematicorum, hi nanque debent causarum demonstrationes, & plerunque non nouerunt ipsum quod, quemadmodum, qui vniuersale speculãtur multotiens nonnulla singularium non nouere, q̃a nõ aduertunt. Sunt autem hæc quęcunque cum alterum quid sint secundum substantiam vtuntur formis, disciplinæ. nãque circa formas sunt. nõ enim de subiecto aliquo geometrica sunt. si enim de subiecto aliquo geometrica sunt, sed nõ in quantũ geometrica de subiecto. Se habet autem & ad Perspectiuam, vt hæc ad Geometriam, alia ad hanc. vt quod est de Iride. ipsum enim quod, Naturalis est scire, ipsum vero ꝑpter quid Perspectiui, aut simpliciter, aut * secundum mathema. Multæ autem & scientiarum non subinuicem ita se habent, vt Medicina ad Geometriam. quod enim vlcera orbicularia tardius sanantur, Medici est scire, propter quid vero Geometriæ.

* κατὰ τὸ μάθημα secundum disciplinam.

CONCLVSIONES.

Planetæ non scintillant quia sunt prope.

Si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis.

Luna augetur quia sphærica est, quia uero sphærica est, augetur taliter.

Apud Scythas non sunt tibicines, quod ibi non sunt uites.

Vulnera circularia tardius sanantur.

Primam figuram maxime scientiæ esse accommodatum. Cap. 14.

Figurarum autem maxime scientialis est prima Mathematicæ nanque scientiæ per hanc demonstrationes ferunt, vt Arithmetica & Geometria, Tex. 31.

& Perspectiua, & fere, vt dixerim, quæcunque ipsius propter quid considerationem faciunt. aut enim omnino, aut vt plurimum, & in pluribus per hanc figurã ipsius propter quid fit syllogismus. quare & propter hoc esset vtique maxime scientialis. maxime nanque proprium ipsius scire est propter quid speculari. Postea & ipsius quid est scientiam per solam hanc venari possibile. in media enim figura nõ fit affirmatiuus syllogismus, ipsius vero quid, est scientia affirmationis, in vltima autem fit quidem, sed nõ vniuersaliter, ipsum autem quid est, vniuersalium est. nõ enim homo aliquo modo est animal bipes. Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illę vero per hanc condensantur, & augẽtur, quousque ad immediata venerint. Manifestũ itaq; quod maxime ad sciendum propria est prima figura.

Quemadmodũ vero cõtingebat A inesse B indiuidue ita & non inesse accidit, dico autem indiuiduis inesse, aut nõ inesse, eo quod non est ipsorum medium, sic.n. non erit secundum aliud inesse, aut non inesse. Quando igit aut A, aut B in toto aliquo sit, aut ambo, non contingit A ipsi B primo nõ inesse. sit enim A in toto C, si igitur B nõ est in toto A. (cõtingit.n. ipsum quidẽ A esse in aliquo toto, ipsum vero B nõ esse in hoc) syllogismus erit, quod A ipsi B nõ insit, si.n. C, A quidẽ omni, ipsi vero B nulli, A nulli eorũ, quæ B. Cõsimiliter aũt & si B in toto aliquo est, vt in D ipsum nãq; D omni B inest, ipsi aũt A nullis ipsum B * quare ipsũ A, nulli eorum, quæ B inerit per syllogismum eodẽ pacto mõstrabitur, & si ambo in toto aliquo sunt. Quod autem contingit ipsum B non esse in quo toto est A, aut rursus A in quo est B. manifestum ex coordinationibus, quæcunque non commutantur ad seinuicem, si enim nullum eorum quæ sunt in A C D coordinatione, de nullo prędicatur, eorũ, quæ sunt in B E F, ipsum vero H coordinato existenti, planum, quod B non erit in H, commutarentur enim coordinationes. cõsimiliter autẽ & si B in toto aliquo est. Si vero neutrũ sit in toto nullo, non insit autẽ A ipsi B, necesse est indiuidue

*a. l. ipsũ autẽ, A nulli C.

diuidue nō inesse. si enim erit aliquod medium necesse alterum ipsorum in toto aliquo esse, aut enim in prima figura, aut in media erit syllogismus: siquidem igitur in prima, B erit in toto aliquo affirmatiuā nāqne oportet, quæ ad hoc, propositionem fieri. sin autem in media vtrum contigerit, ad vtraque enim accepto priuatio, efficitur syllogismus. ambabus vero negatiuis existentibus, non erit. Planum itaque quòd contingit aliud*alij inesse indiuidue, & quando contingit, quomodo diximus. *a.l.aliqd aliud.

CONCLVSIONES.

Figurarum maxime faciens scire est ipsa prima figura.

Scire est propter quid et conclusionis causam speculari.

Secunda figura cōcludit negatiue uniuersaliter, et particulariter, Tertia uero nō nisi particularē concludit, & affirmatiuā & negatiuam.

Quot nam modis syllogisticis in immediatis vel immediatis principijs generetur ignorātia negationis, & praue disputationis. Cap. 15.

IGnorantia vero, quæ non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quæ per syllogismum fit. Hęc autem in primo quidem inexistentibus, aut non in existentibus contingit dupliciter. aut enim quando simpliciter existimet inesse, aut non inesse, aut quando per syllogismum accipiat suspitionem. Simplicis quidem igitur suspitionis simplex est deceptio, eius vero, quę est per syllogismnm, plures. Non insit enim A nulli eorum, B indiuidue, si igitur syllogizet A inesse ipsi B, mediū accipiens C, deceptus erit per syllogismum. Contin- Tex. 31

git quidem igitur vtrasque propositiones esse falsas, contingit autem alteram solum. si enim neque a nulli eorum, quę C insit, neq; C nulli eorum, quę B: assumpta vero fuerit vtraque econuerso, ambę falsę erunt: Euenit autē ita se habere C ad A & B, vt neq; sub A sit, neq; vniuersaliter in B. impossibile nanque B esse in toto aliquo, dicebatur enim A primo ipsi nō inesse, A vero nō necesse oībus entibus inesse vniuersaliter: quare ambę falsę. Sed & alteram contingit veram accipere, nō tamen vtram volueris, sed A C. C B, nanq; propositio semper falsa erit, eo q ipsū B in nullo sit: A C vero euenit. quemadmodū si A, & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. quando enim idem primo prędicetur de pluribus neutrū, in neutro erit. Differt autem nihil, neque si non indiuidue insit. Deceptio quidem igitur inexistendi & per hęc, & ita fit solum, non enim erat in alia figura inexistendi syllogismus. Quę vero est non existendi & in prima fit & in media figura.

Primum itaque dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus. Contingit quidem igitur vtrisque falsis existētibus. quemadmodum si A & ipsi C & ipsi B insit & indiuidue. Si enim acceptum fuerit A quidē nulli C: C vero omni B falsę erunt propositiones. Contingit autem & altera falsa existente, & hac vtrauis. eueuit enim A C quidem veram esse C B vero falsam: A C quidem veram, quoniā non omnib⁹ entibus inest A C, B uero falsam, quoniā impossibile est C inesse ipsi B, cui nulli inest A. non. n. amplius vera erit A C propositio simul autē si & ambę sunt vere, & conclusio erit vera. Sed & C B contingit veram esse altera existente falsa: quemadmodū si B, & in C, & in A est. necesse enim alterum sub altero esse quare si acceperit A nulli eorū, quę C inesse, falsa erit propositio. Planū igitur, q altera falsa existente & vtrisque erit falsus syllogismus. In media autem figura, totas quidem esse propositiones ambas falsas, non contingit. quando enim A omni A insit: nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri vero nulli inerit.

erit.oportet autem sic accipere propositiones, vt huic quidem insit, illi vero non insit, siquidem erit syllogismus. si igitur sic acceptæ falsæ, planum, quod e contrario e conuerso se habebunt: hoc autem impossibile. In aliquo vero vtrãque nihil prohibet falsam esse. quẽadmodum si C & A, & B alicui insit. Si enim A, quidẽ omni acceptum fuerit inesse: B vero nulli falsæ quidem ambæ propositiones, nõ tamẽ totę, sed in aliquo. Et e cõuerso autem posito priuatiuo consimiliter. Alteram vero falsam esse, & utrauis, cõtingit. quod enim inest A omni, & B inest. Si igitur acceptum fuerit ipsum C inesse quidẽ toti A, toti vero B nõ inesse: C A quidem vera erit, B C autem falsa. Rursus, quod B quidẽ nulli inest, neque a omni inerit. si enim ipsi A & ipsi B, sed non inerat. Si igitur acceptũ fuerit C A quidem toti inesse, B uero nulli, B C quidem propositio uera, altera autem falsa. Consimiliter uero & trãspositio priuatiuo. quod enim nulli inest A, neq; B nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit C A quidem toti non inesse: A C quidẽ propositio vera erit, altera autẽ falsa. Et rursus qđ omni B inest accipere inesse nulli A, falsum. necesse enim si B omni, & A alicui inesse. Si igitur acceptum fuerit, C inesse quidem omni B: nulli vero A. C B quidem vera erit, C A autem falsa. Planũ igitur, quòd ambabus existentibus falsis, & altera solum erit syllogismus, deceptorius in indiuiduis. In his vero, quę insunt non indiuiduæ, aut nõ insunt. quãdo quidem per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, nõn possunt ambæ fasæ esse propositiones, sed ea solum, quæ est ad maius extremum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis syllogismus. Insit enim A ipsi B per mediũ C: quoniam igitur necesse est C B affirmatiuã accipi. cum fit syllogismus, planum. quòd semper hæc erit uera, nõ enim conuertitur, A C uero falsa hac enim cõuersa contrarius fit syllogismus. Consimiliter autem & si ex alia coordinatione acceptum fuerit medium, ut D licet in toto A sit & de B omni prædicetur, necesse enim D B quidẽ pro-

positionem, manere alteram vero conuerti. quare hęc quidem semper vera, illa autem semper falsa. & quasi talis deceptio eadem est ei, quæ est per proprium medium. Si vero nõ per proprium medium efficiatur syllogismus, quãdo sub A quidẽ sit medium, ipsi vero B nulli insit: necesse est falsas esse ambas. accipiendę nã que sunt ecõtrario, quam se habet propositiones, si debet syllogismus fieri. sic autem acceptis, ambę efficiuntur falsę, quemadmodũ si A quidem toti D inest; D vero nulli eorum, quæ B. his enim cõuersus syllogismus erit, & propositiones ambę falsæ. Quando vero medium nõ sit sub A, vt D, A D quidẽ vera erit, D B aũt falsa: nam A D quidem vera, quoniam nõ erat in A ipsum D: D B autem falsa, quoniam si esset vera, & conclusio vera esset. sed erat falsa. Sed cum per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidem nõ contingit falsas esse propositiones totas. Cũ enim sit B sub A, nihil contingit huic quidem omni illi vero nulli inesse, quemadmodum dictum est & prius, Alteram autem euenit & vtramlibet. Si enim C, & A & B insit: si acceptũ fuerit, ipsi quidem A inesse, ipsi vero B non inesse, A C quidem vera erit, altera autẽ falsa. Rursus, si acceptum fuerit C ipsi quidẽ B inesse, A vero nulli: B C quidem vera erit, altera autem falsa. Si igitur priuatiuus sit deceptionis syllogismus, dictum est, quando & per quæ erit deceptio. Sin autem affirmatiuus, quãdoquidę per proprium medium. impossibile ambas esse falsas, necesse est enim C B manere, si quidem erit syllogismus, quemadmodũ dictum est & prius. quare C A semper erit falsa: hæc enim est quæ conuertitur. Cõ similiter autem & si ex alia coordinatione accipiatur medium, quemadmodũ dictum est & in priuatiua deceptione. necesse enim D B quidem manere, A D autem conuerti, & deceptio eadem est ei, quæ prius. Quã do autem non per propriũ: si D quidem sit sub A, hęc quidem erit vera, altera autẽ falsa: euenit enim A pluribus inesse, quæ non sunt sub inuicem: si vero non sit D sub A. planum quidem, quòd hęc semper erit falsa, affir-

sa, affirmatiua nanque accipitur, D B vero contingit & veram esse & falsam: nihil enim prohibet, A quidē nulli D inesse, vero ipsi B omni: vt animal scientiæ, sciētiam autem musicæ. Neque rursus si neque A nulli eorum, quæ D, neque D nulli eorum, quę B. Manifestum igitur, quòd nō existente medio sub A; & ambas euenit falsas esse, & utram volueris. Quot igitur modis & per que euenit fieri deceptiones, quæ secūdū syllogismum, & in immediatis, & in iis, quæ ꝑ demōstrationem, manifestum, Planum autem, & quòd siquis sēsus defecerit, necesse & sciētiam aliquam deficere, quā impossibile est accipe, siquidem addiscimus aut inductione, aut demonstratione. Est autem demonstratio ex uniuersalibus, inductio vero ex iis, quæ secūdum partem: impossibile autē vniuersalia speculari nisi per inductionem, quoniam & quæ per abstractionem dicūtur, erūt per inductionem nota, siquis uoluerit nota facere, quomodo insunt unicuique generi nōnulla, & si non separabilia sunt, secundum quòd tale* hoc unumquodque. inducere autem non habentes sensum, impossibile. singularium nanq; sensus est, nō enim cōtingit accipere ipsorum scientiā, neq; enim ex uniuersalibus sine inductione, nec; per inductionem sine sēsu.

Tex. 33: Sēsu, a natura deficiēte sciētiā quoq; ꝑpriorū sēsibiliū illius deficere.

* a.l. quale hoc.

CONCLVSIONES.

Ignorantia duplex est negationis, & praue dispositionis.

Sensus est singularium intellectus et scientia uniuersalium.

Impossibile est speculari uniuersale, nisi per inductionem.

Demonstratio est ex vniuersalibus, inductio uero ex his, quæ sunt secundum partem.

Deficiente sensu, deficit scientia sensibilium illius sensus.

Addiscimus aut per inductionem, aut per demonstrationem.

Et quot & qualibus constet syllogismus, & an sursum, deorsumue fiat in infinitum abitio. Cap. 16.

Tex. 34. EST autem omnis syllogismus per tres terminos, & qui quidem monstrare potest, quod A inest ipsi C, eo quod inest ipsi B, & hoc ipsi C: priuatiuus autem alteram quidem propositionem habens, quod aliud quid alii inest, alteram uero quod non inest. Manifestum igitur, quod principia & quæ dicũtur suppositiones hæ sunt: accipientē enim hæc ita necesse est monstrare, ut quòd A inest ipsi C per B. Rursus uero quod A ipsi B per aliud mediũ, & quòd B ipsi C consimiliter. Secundũ opinionem igitur syllogizantibus & solum dialectice, planũ quòd hoc solum considerandũ, si ex quibus contigit probabilissimis fiat syllogismus. quare & si est aliquid in ueritate eorum, quę sunt A B medium, uidetur autem non esse, qui per hoc syllogizauit, syllogizatus est dialectice. Ad ueritatem autem ex iis, quę insunt oportet cõsiderare, se habet autem sic. Quoniam est quod ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens, dico autem secundum accidens, ut album aliquã do illud dicimus esse hominem, non similiter dicẽtes & hominem album, hic quidem enim non alterũ aliquid existens album est, album uero quoniam accidit homini esse albo, sunt itaque nonnulla talia, ut per se prędicentur. Si igitur C tale, quid ipsum quidem non amplius insit alii huic autem ipsum B primo, & nõ sit aliud intermedium, & rursus ipsi E F consimiliter, & hoc ipsi B. An igitur hoc necesse estare, aut contingit in infinitum ire? Et rursus, si de A quidem nihil prędicatur per se, A uero ipsi H inest primo, intermedio aũt nulli priori, & H ipsi G, & hoc ipsi B: an & hoc stare ne-

re necesse est, aut & hoc contingit in infinitum? differt autem hoc A priori tātum, quoniam hoc quidem est, an contingit incipienti A tali, quod nulli inest alteri, sed aliud illi sursum in infinitum ire, alterum uero incipientem à tali, ꝙ ipsum quidem de alio, de illo autē nihil prædicatur, deorsum considerare, si contingit in infinitum ire. Amplius media an contingit infinita esse determinatis extremis. dico autem ueluti, si A ipsi C inest, mediū vero ipsorum B, ipsius vero B & A altera: horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit, ire aut imposibile? est autem hoc considerare idē, & si demonstrationes in infinitum uadunt: & si est demonstratio cuiuscunque, aut ad seinuicem terminantur. Consimiliter autem dico & in priuatiuis syllogismis, ac propositionis. vt A inest B nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori non inest, veluti si ipsi G, quid B inest omni: & rursus alii adhuc priori hoc, vt si ipsi H, qđ G omni inest: ī his etenim aut infinita quibus non inest prioribus, aut stant. In iis uero, quæ conuertuntur, non similiter se habet. non est enim in iis, quæ retrouersum prædicantur, de quo primo prędicatur aut ultimo, omnia enim ad omnia hæc consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prędicā tur, siue utraque sunt, quæ dubitantur infinita, preter quam quod si nō similiter contingit conuerti, sed hoc quidem ut accidens, illud vero ut prædicamentum. Quod igitur intermedia non contingit, infinita esse, si deorsum & sursum stant prædicamenta, manifestū. dico autem sursum, que in magis uniuersale; deorsum vero, que in id, quod secundum partem. si enim A prę dicato de F, infinita intermedia in quibus B: planum, ꝙ contingere posset, ut & ab A deorsum alterum de altero prædicaretur in infinitum, antequam enim in F deueniatur, infinita sunt intermedia, & ab F sursū infinita antequam ad A deueniatur, quare si imposibilia hæc. & A & F imposibile infinita esse media. neq; enim si quis diceret, ꝙ alia quidem sunt ipsorum A B C contigua inuicem, ut non sit medium, alia vero

non est accipere, nihil differt, quodcunque enim ac-cepero eorum, quæ B erit ad A, aut ad F, aut infinita media aut nō A quo vtique primum infinita, siue statim, siue non statim, nihil differt, quæ enim post hæc, infinita sunt. Planum autem & in priuatiua demonstratione quod stabitur, siquidē in prędicatiua statur ad vtraque. sit enim non contingens, neque sursum ab ultimo in infinitum ire, (dico autem ultimum, quod ipsum quidem alii nulli inest, illi vero aliud, ut F,) neque A primo in ultimum (dico autem primum, quod quidem de alio, de illo vero nihil aliud) si utique hæc sunt, & in negatione stabitur. Tripliciter nanque monstratur non inexistens, aut enim cui quidem ipsum C, B inest omni, cui vero ipsum B, ipsum A nulli, ipsius itaque B C & semper alterius distantię, necesse est ꝑgredi ad immediata, prædicatiua nanque est hæc distantia. alterum vero manifestum, quòd si alii nō inest priori, vt ipsi D, hoc oportebit ipsi B omni inesse, & si rursus a!i priori ipso D nō inest illud oportebit ipsi D omni inesse, quare quoniam * quę sursum est, via stat, & quæ deorsum stabit, & erit aliquid primo, cui non inest, Rursus si B quidem omni A: ipsi uero C nulli ipsum A eorum, quæ C, nulli inest, Rursus hoc, si oportet monstrare, planum quòd aut per superiorē modum monstrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus igitur dictus fuit: secundus vero monstrabitur. sic autem vtique monstraret, vt ꝙ D ipsi quidem B omni inest, si vero C nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi B. Et rursus, si hoc ipsi C non inerit, aliud ipsi D inest, quod ipsi C non inest: igitur quoniā inesse semper superiori stat, stabit & non inesse. Tertius uero modus fuerat, si A quidem B omni inest, ipsum vero C non inest, nō omni inest C, cui A. Rursus vero hoc aut per superius dicta, aut similiter monstrabitur. illo quidem itaque modo statur. si autem sic, iterum accipitur B inesse ipsi E. cui ipsum C, non omni inest, & hoc rursus consimilter. Quoniam autem suppositum est stari & deorsum, planum ꝙ stabit, & C non inexistens.

*a. l. quæ deorsū est via stat, & quę sursū stabit.

Mani-

Manifestum autem quòd, & si non vna via mostraretur, sed omnibus, àliquando quidem ex prima figura, aliquando autem & secunda tertia. quod & sic stabitur: finitæ enim sunt uiæ: finita autem finities necesse est finita esse omnia Quod igitur in priuatione, si quidem & in eo quod est inesse, statur manifestum. Quod autem in illis, logice quidem speculantibus, ita manifestum. In iis quidem, quæ in eo; quod est quid prædicantur, planum, si enim est definire, aut si cognoscibile ipsum quòd quid erat esse, infinita vero non est pertransire, necesse est terminata esse, quæ in eo quod quid est; prædicantur Vniuersaliter autem sic dicimus, est enim dicere vere, album ambulare, & magnum illud lignum esse, & rursus lignum magnum esse & hominem ambulare. alterum itaque est ita dicere. & illo modo. quando: enim album esse dixero lignum tunc dico, q cui accidit vt album, sit lignum est, sed non tanquam subiectum lignum album est, neque etenim album existens, neque quod album aliquid factum fuit lignum, quare non est nisi secundum accidens, quando autem lignum album esse dixero, non quòd alterum quid est album, illi uero cōtingit lignum esse. veluti quando musicum album esse dixero tunc enim quod homo albus est; cui contingit esse musicum, dico, sed lignum est subiectum, quod quidē erat non alterum quid existens, quam quod lignum. aut lignum quoddam si itaque oportet nomina ponere, sit quidem ita dicere prædicare, illo uero modo, aut nequaquam prædicare, aut prædicare quidem nō simpliciter, secundum accidens aut prædicare, est autem, ut quidem album, quod prædicatur vt uero lignum de quo prædicatur. supponatur itaque prædicatum prædicati semper de quo prædicatur simpliciter, sed nō scd̄m accidēs, sic.n. demōstratione demōstrāt; quare aut in eo, quod est quid, aut qđ quale, aut quātum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens; aut vbi aut qn̄, cum vnum de vno prędicatum fuerit. Amplius substantiā quidem significantiā, quod illud, aut quod illud

Tex. 35. Propōnis affirmatiue media nō esse infinita.

Illud aliquid significant, de quo prædicantur. quæcunque uero non substantiam significant, sed de alio subiecto dicuntur, quod non est, neque quod illud, neque quod illud aliquid, accidentia. quemadmodum de homine album. non enim est homo, neque quod album, neque quod album quid, sed animal for tasse: homo enim est, quod animal. Quæcunque uero non substantiam significant, oportet aliquo subiecto prædicari, & non esse aliquid album, quod non alterum quid existens albū est. Species enim, valeant nanque & * teretismata sunt, & si sunt, nihil ad sermonem sunt, demōstrationes enim de talibus sunt. Amplius si non est hoc huius qualitas, & illud huius, neq; qualitatis qualitas, impossibile est retrouersum prædicari inter se sic, sed uerum quidem dicere contingit, retrouersum autem prædicare uere non contingit. Vel enim ut substantia * prædicabitur, ueluti si genus existens, aut differentia prædicati. Hæc autem monstrata sunt, quòd non erunt infinita, neque deorsum, ut homo bipes, hoc animal. hoc autem alterum, neque animal de homine, hoc autem de Callia in eo quod est quid, substantiam enim omnem est definire talem, infinita uero non est pertransire intelligentem quare neque sursum, neque deorsum infinita. illam nanque non est definire, de qua infinita prædicantur. Sic itaque genera inter se non retrouersum prædicabuntur, erit enim ipsum quod ipsum quid: Neque utique qualis, aut aliorum nullum, si non secundum accidens prædicatum fuerit; omnia enim hæc accidunt, & de substantiis prædicantur: sed certe, neque sursum infinita, erunt de vnoquoque nanq; prædicatur, quod utiq; significet, aut quale quid, aut quātum quid, aut de talibus, aut quæ in substantia, hec autem determinata sunt, & genera prædicamentorū determinata sunt, aut enim quale aut quantū, aut ad aliquid, aut faciens aut patiens aut vbi, aut quādo. Suppositum autem fuit unum de vno prædicari ipsa vero de ipsis, quæcunque non quid sunt, non prædicari, acci dentia

* Io. Grā. τερετίσματα aūt uocātur precātos citharœdorum, quos in articulate canunt, vt experiātur dissonātiā chordarū, si secundū cōuenientē melodia rōne extēsæ sunt vel alias p trectationes citharedorū in articulate experiētie gr̄a disonācia chordarū factæ Argy. addit aut vt accidens. συμβέβηκε acciderūt.

dentia nanque sunt omnia, sed hęc quidem per se, illa autem secundum alterum modum. hęc autem omnia de subiecto aliquo predicari dicimus, accidens autem nō esse subiectum aliquid, nihil enim talium ponimus esse, quod non alterū quid existens dicitur, sed ipsum aliis, & alia quędam de alio. Neque sursum itaque vnum de vno neque deorsum inesse dicetur de qbus enim dicuntur accidentia, quęcunq; insunt in substantia vniuscuiusque, hęc non sunt infinita, sursum autē & hęc & accidentia utraque non infinita. Necesse igitur est esse aliquid, de quo primum aliquid pdicatur, & de hoc aliud & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius, neque de alio priori, neq; de illo aliud prius prędicatur. Vnus igitur modus dicitur demonstrationis hic. Amplius autem alius est, si de quibus priora aliqua predicantur, est horum demonstratio, quorum autem demonstratio, neque melius euenit se habere ad ipsa quam scire, neque scire sine demonstratione. si autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neque melius nos habemus ad ipsa, quam scire, neque quod per hæc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter & non ex quibusdam, neq; ex suppositione. necesse est stare prædicationes intermedias: si enim non stant, sed est semper acceptio ad superius, omnium erit demonstratio, quare, si infinita non euenit pertransire, quorū est demonstratio, hæc non sciemus per demonstrationē. si igitur neque melius nos habemus ad ipsa, quàm scire non erit aliquid scire per demonstrationem simpliciter sed ex suppositione. Logice igitur ex his quidem aliquis credere de eo, quod dictum est: resolutoria uero per hæc manifestum breuius, ꝙ neque sursum, neq; deorsum infinita predicata contingit esse indemonstratiuis scientiis, de quibus consideratio est. demonstratio nanque eorum est quæcunque per se insunt rebus. per se vero dupliciter, quæcunque etenim in illis insunt in eo, quod est quid & quibus ipsa in eo: qđ est quid inexistentibus ipsis. vt in numero impar, quod Tex. 34

inesse

inest quidem numero, inest autem ipsi numerus in ratione ipsius, rursus multitudo aut diuisibile in ratione numeri inest. horũ autem neutra contingit infinita esse, neque vt impar numeri, iterum enim in impari aliud esset, cui inerat existenti, hoc autem si sit primum numerus inerit inexistentibus ipsi. Si igitur non contingit infinita talia esse in vno neque sursum erunt infinita, sed necesse vtique omnia inesse ipsi primo, ut numero, illis numerum. quare conuertentia erunt, sed non supertendentia. Neque etiam, quæcunque in eo. quòd est quid insunt, neque hæc infinita sunt, neque enim esset vtique definire. Quare si prædicata quidem per se omnia dicuntur, hæc autem non infinita, starent vtique quæ sursum, quare & deorsum. si autem sic, & quæ in medio duobus terminis semper inerunt finita, si vero hoc, planum iam demonstrationum quòd necesse est principia esse, & non omnium esse demonstrationem, quod dicebamus quosdam dicere à principio, si enim sunt principia, neque omnia demonstrabilia, neque in infinitum iri potest, esse enim vtrumuis horum nihil aliud est, quam esse nullam distantiam immediatam, & indiuisibile, sed omnes diuisibiles. intro nanque proiiciendo terminum sed non assumendo demonstratur quod demonstratur, quare si hoc in infinitum contingit ire, contingere vtiq; duorum terminorum infinita in intermedio esse media, sed hoc impossibile, si stant prædicamenta sursum, & deorsum. Quod autem stant, monstratum fuit logice quidem prius, resolutorie vero nunc.

CON-

CONCLVSIONES.

Omnis syllogismus est per tres terminos.
Non contingit ire in infinitum in prædicatis, nec ascendendo, nec descendendo.

Quomodo propositiones mediatæ ad immediatas reducantur. Cap. 17.

MOnstratis autem his, manifestum, quòd si aliquid idē duobus insit, vt A, & ipsi C, & ipsi D, cum nō prædicetur alterū de altero, aut nullo modo, aut non de omni, ꝙ non semper secundum cōmune aliquid inerit, vt æquicruri, & gradato hoc, qđ est duobus rectis æquales habere secūdū cōe aliquod inest. ſm ꝙ enim figura quædam inest, & nō ſm ꝙ alterum. hoc autem non semper ita se habet, sit enim B, ſm ꝙ A ipsi C D inest, planū igit, ꝙ & B ipsi C & D. secundū aliud cōmune, & illud secundū alterū, quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderent termini, sed impossibile, secundū igitur commune aliquid inesse non necessariam semper idem pluribus, siquidem erunt * immediata interualla. In eodem tamen genere & ex eisdem indiuiduis necesse est terminos esse, siquidem ipsum cōmune erit ex ijs quæ per se insunt non enim erat ex alio genere in aliud transcendere quę monstrantur. Manifestum autem, & quòd quādo A insit B: siquidem est aliquid medium, est monstrare ꝙ A inest B, & elementa huius sunt hæc, & tot, quot media sunt. immediatæ nanque propositiones elemēta sunt, aut omnes, aut vniuersales, si autem non est aliquod medium, non amplius est demōstratio, sed hæc est via, quę in principia. Consimiliter autem & si A ipsi B non inest. siquid est aut medium, aut prius, cui non inest, est demonstratio, si autem non, non est, sed principia

Tex. 37.

* al. le. mediata alias infinita.

Tex. 38.

principia & elementa tot sunt, quot termini. Horum nanque propositiones principia demõstrationis sunt, & quemadmodum nonnulla principia sunt in demonstrabilia, quòd est istud hoc, & inest istud huic, ita & quòd non est istud hoc, neque inest istud huic, quare hę quidem esse aliquid, illa autem non esse aliquid, erunt principia. Quando autem opus sit monstrare, accipiendum est, quod de B prædicatur primo sit C, & de hoc consimiliter A, & ita semper procedenti nunquam extra ipsum propositio, neque existens accipitur ipsius A in demonstrando, sed semper medium condensatur, quousque indiuisibilia fiant & vnum, est autem vnum, quando immediatum factũ fuerit, & vna propositio simpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in aliis principium simplex, hoc autem non idem vbique, sed in pondere quidem minã, in cantu vero * diesis, illud autem in alio, cõsimiliter in syllogismis ipsum vnum est propositio immediata, in demonstratione vero ac scientia intellectus. In monstratiuis igitur syllogismus ipsius inexistentis, nihil extra cadit, in priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet inesse, nihil extra hoc cadit, vt, si A ipsi B, per C, non inest, si enim omni quidem B C, * A vero ipsum C nulli. rursus si opus fuerit, quòd A C nulli inest, medium accipiendum ipsius A & C, & ita semper progreditur. Si autem oportuerit monstrare, quod D ipsi E non inest, eo quòd C D quidem omni inest: E vero nulli, aut non omni, nunquam cadet extra E: hoc autem est, cui non oportet inesse, in tertio autem modo, neque A quo oportet, neque quod oportet priuare nunquam extra ibit.

* diesis; i. primus sensibilis sonus.

* a. l. A uero nullis ipsum C.

CONCLVSIONES.

Non sunt infinita media ad conclusionem mediatam probandam, sed determinata in sursum, uel in deorsum.

Quod

Quod demonstratio uniuersalis præstantior sit particulari. Cap. 18

CVm uero sit demonstratio hæc quidem uniuersaliter, illa uero secundum partem, & hæc quidem prædicatiua, illa uero priuatiua, dubitatur utra sit melior, consimiliter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & de ea, quæ ad impossibile ducit, demonstratione. Primum igitur consideramus de vniuersali, & quæ secundum partem, hoc autem cum declarauerimus, & de ea, quæ monstrare dicitur, & de ea, quæ ad impossibile, dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus, ita cōsiderantibus, eam, quæ secundum partem, esse meliorem, si enim secundum quam magis scimus demonstrationem, melior est demonstratio, (hæc enim est virtus demonstrationis) magis autem scimus vnumquodque, cum ipsum sciamus secundum se, quam quod secundum aliud, vt musicum Coriscum, quando quòd Coriscus musicus, quam quando quòd homo musicus. similiter autem & in aliis. Vniuersalis autem, quòd aliud, nō quòd ipsum contingit monstrat, vt quòd æquicrus, non quòd æquicrus, sed ꝙ triangulus, quę vero secūdum partem, ꝙ ipsum nō strat. si igitur melior quidem, quę secundum ipsum, talis autem quæ secundum partem vniuersalis magis, & melior vtique, quæ secundum partem, demonstratio erit. Amplius si vniuersale quidē non est aliquid præter singularia demonstratio uero opinionem facit esse aliquid hoc, secundum quòd demonstrat, & quandam naturam esse in entibus talē, vt trianguli pręter quosdam & figuræ pręter quasdam, & numeri pręter quosdam numeros, & melior autem, quę est de ente, quàm quę de nōn ente, & propter quā non decipietur, quam propter quam decipietur, vniuersalis autem est talis (procedentes enim monstrant,) quemadmodum de proportionato. vt quod vtique sit aliquid tale, erit proportionatum, quod neque linea, neque numerus, Tex. 39.

neque

neque solidum,neque planum,sed prẹter hẹc aliquid, si igitur vniuersalis quidem magis hæc,de ante autem minus,quàm quæ secundum partem,& facit opinionẽ falsam,peior vtique esset vniuersalis,quam quẹ secundum partem,& primum quidẽ nihil magis in vniuersali,quam quæ secundum partem,altera ratio est,s.n. quod duobus rectis inest,non inquãtum æquicrus,sed inquantũ triangulus,qui nouit,quid ẹquicrus, minus nouit inquantum ipsum,quam qui nouit,quòd triãgulus,& omnino siquidẽ non existente sit triangulus,postea monstrat,non esset vtque demõstratio, sinautem existente,qui nouit vnumquodque inquantum vnumquodque inest.magis nouit, sit itaq; triãgulus in plus est,& eadem ratio,& non secundum æquiuocationem triangulus,& inest omni triangulo hoc,quod est duos non triangulus inquantum ẹquicrus,sed æquicrus inquantũ triangulus habet tales angulos,quare qui uniuersaliter scit,magis nouit, secundum quòd inest,quã qui secundum partem.Melior itaque vniuersalis, quã

*a.l.ratio vna. quæ secundum partem. Amplius siquidem esset aliqua ratio * & non ẹquiuocatio vniuersalẹ vtique nihil minus esset quibusdam,quæ secundum partẽ, sed & magis. quanto incorruptibilia in illis sunt,qnæ vero secundum partem corruptibilia magis. Præterea nulla necessitas suspicari aliquid esse hoc præter hæc quod vnum significant nisi magis,quam in aliis,quẹcunque non aliquid significant, sed aut quale, aut de aliquid,aud facere,si vero est, non demonstratio causa,sed qui audit. Amplius si demonstratio quidem est syllogismus monstratiuus causæ,& eius,quod est propter quid,vniuersale autem magis est causa,cui enim per se inest aliquid, hoc ipsum ipsi causa, vniuersale autem primum, causa igitur vniuersale, quare & demonstratio melior,magis enim causæ & eius quod est propter quid est.Præterea vsque ad hoc quẹrimus propter quid,& tunc opinamur scire,quando non sit, qđ aliquid aliud hoc aut factum,aut existens, finis enim & terminus ipsum extremum iam sic est. vt cuius gra

tia

tia venit? vt accepiat argentum:hoc autem vt reddat, cui debet hoc autem? ne iniustitiam committat & ita præcedentes, quando non amplius propter aliud, neque alius causa, propter hoc, vt finem dicimus venisse, & esse, & fieri, & tunc cognoscere maxime propter quid uenit, sic itaq; similiter se habet in oibus causis, & ijs, quæ sunt ꝑpter quid: in iis vero, quæcunq; sunt causę sic, vt cuius causa. sic nouimus maxime: & i aliis igitur tunc maxime scimus, quando nō amplius inest hoc, quoniam aliud. quādo igitur cognoscimus, quòd quatuor, qui extra sunt æquales, quoniam ęquicrus: adhuc deficit propter quid æquicrus? quoniam triangulus: & hoc, quoniam figura rectilinea si autem hoc, non amplius propter aliquid erunt, maxime scimus, & vniuersale est tunc. vniuersalis igitur melior. Amplius quęcunque magis vtique secundū partem, sunt in infinita incidunt, vniuersalis vero in simplex & terminum: sunt autem inquantum infinita quidem non scibilia, inquantum autem finiuntur scibilia: inquantum igitur vniuersalia magis scibilia, quam inquantū secundum partem. demonstrabilia igitur magis quæ vniuersalia, demostrabilium vero magis, magis est demōstratio, simul enim magis, quę ad aliquid existunt: melior itaq; est vniuersalis, quoniam & magis est demonstratio. Amplius si eligibilior, sit illa, secundum quam hoc & aliud. quam si illa. secundum quam hoc solum nouit, qui vero vniuersalē habet, nouit: & quod secundum partem: hic autem vniuersale nō nouit, quare & sic vtique eligibilior erit. Amplius autem sic, vniuersale enim magis scire est eo, quod monstratur per medium, quod est proximum principio, valde autem proximum est immediatum: hoc vero principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ non ex principio, aut magis ex principio ea, quæ minus certior est demonstratio: est autem talis, quæ vniuersalior, melior vtiq; esset vniuersalis. veluti si oporteret demōstrare A de D, ꝑ media, in quibus B C, superius itaq; B, quare quę per hoc vniuersalior. Sed ex ijs, quæ dicta sunt,

nō nulla logica funt, maxime autem manifeftū, quòd vniuerfalis eft potior: quoniam propofitionum priorem quidem habentes, nouimus quodammodo, & pofteriorem, & habemus potentia, vt fi quis nouit quod omnis triangulus duobus rectis, nouit quodammodo & equicrurem quod duobus rectis eft potētia, & fi nō nouit æquicrurem quod triangulus, qui vero hanc habet propofitionem, vniuerfale nullo modo nouit neque potentia, neque actu. Et vniuerfalis quidem intelligibilis: quę vero fecundum partem, in fenfum definit. Quod igitur vniuerfalis melior ea, quę fecundum partem, tot nobis dicta funt.

CONCLVSIONES.

Demonftratio uniuerfalis, cum fit caufa fcientiæ, potior eft particulari.

Vniuerfale nihil eft præter particulari, fed uel nihil eft, aut pofterius eft.

Scimus maxime tunc cum ob ultimam caufam fcimus.

Vniuerfalia fubiciuntur intellectui particularia uero fenfibus.

Quod demonftratio affirmatiua præftantior fit negatiua. Cap. 19.

Tex. 40. QVod autem monftratiua priuatiua, hinc manifeftum, fit enim hæc demōftratio melior (aliis eifdem exiftentibus) quę eft ex paucioribus petitionibus, aut fuppofitionibus, aut propofitionibus. fi enim notæ fimiliter funt, clericus cognofcere p has inerit, hoc autem eligibilius eft. Ratio autem propofitionis, quod melior, quę ex minoribus vniuerfaliter hęc eft, fi enim cōfimiliter effet hoc, quod eft, nota effe media, priora notiora effent. Sit demōftratio quidem

per

per media B C D, quæ ipsi E inest, quæ vero per F G, quæ A ipsi D. Consimiliter itaque se habet, quod A ipsi D inest, & A ipsi E, quòd autẽ A ipsi D. prius & notius quam quod A ipsi E. per hoc enim illud demõstratur. credibilius aũt quod est per quod, & quæ per pauciora. igitur demonstratio melior aliis eisdem existentibus: ambæ igitur & per terminos tres & ꝓpositiones duas mõstrant, sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa uero & esse & non esse aliquid. per plura igitur quare & peior est. Præterea quoniam monstratũ fuit, quod impossibile est ut utriusque existentibus priuatiuis ꝓpositionibus, fiat syllogismus, sed hanc quidem oporteat talem esse, illã vero quòd inest. Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonstratione) necessarium est fieri plures, priuatiuas uero impossibile est plures esse una in omni syllogismo. Sit.n. nulli existens ipsum A, in quot ipsum B, C vero omni inexistẽs ipsũ, B si vero opporteat rursus augere utrasque propositiones, medium iniiciendum, ipsius quidẽ A B, sit D, ipsius vero B C E. è quidẽ igitur manifestũ quod est prædicatiuum, D vero de B quidẽ prædicatiuum ad A vero ut priuatiuũ ponitur. D enim de omni A. B autẽ nulli oportet eorum, quæ D inesse. fit igitur una priuatiua propositio, quæ est A D, idem vero modus & in aliis syllogismis. semper enim medium prædicatiuorum terminum, prædicatiuum ad utraque; priuatiui autem in altera priuatiuum necessarium est esse, quare hæc vna talis sit propositio, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius, per quod monstratur et credibilius, monstratur autem priuatiua quidẽ ꝑ prædicatiuam, hoc autem per illa non monstratur prior. & notior existẽs & credibilior melior utique erit. Amplius, si principium syllogismi uniuersalis propositio immediata est autem in monstratiua quidem affirmatiua, in priuatiua vero negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter nãque afirmationem negatio nota. Et prior affirmatio quemadmodum & esse ipso non esse, quare melius

principiũ mõſtratiue quam priuatiue. Quæ vero melioribus principijs vtitur melior. Amplius principalior, ſine enim mõſtrante non eſt priuatiua.

CONCLVSIONES.

Sicut eſſe, ſimpliciter præcedit non eſſe, ita affirmatio præcedit negationem.

Demonſtratio affirmatiua potior eſt negatiua.

Demonſtrationem oſtenſiuam potiorem eſſe ea quæ ducit ad incommodum. Cap. 20.

Tex.41. QVoniam vero prædicatiua melior eſt planum ꝙ ad impoſsibile ducente. Oportet autem ſcire quę eſt differentia ipſarũ. ſit itaque inexiſtens nulli B, ipſi vero C B omni, neceſſe vtique eorum, quæ C, nulli ineſſe ipſum A. ſic igitur acceptis oſtẽſiua vtiq; priuatiua eſſet, demonſtratio, ꝙ A ipſi C non ineſt, quæ vero ad impoſsibile ita ſe habet, ſi oporteat mõſtrare, ꝙ ipſi A nõ ineſt, accipiendum ineſſe, & B ipſi C. Quare cõtingit A ipſi C ineſſe: hoc autẽ ſit notũ & confeſſum, quòd impoſsibile, nõ igitur poteſt A ipſi A ineſſe: ſi igitur B, ipſi C, cõfeſſum eſt ineſſe A, ipſi B, impoſsibile eſt ineſſe, termini igitur cõſimiliter ordinãtur: differt autem vera ſit notior propoſitio priuatiua vtrum ꝙ ipſi B non ineſt, an quòd A ipſi C. quãdo igitur ſit concluſio notior, quod non eſt quæ ad impoſsibile, ſit demonſtratio quãdo autem in ſyllogiſmo ſit demonſtratiua natura autem prior, quòd A ipſi B. quam ꝙ A ipſi C. prius enim ſunt concluſione, ex quibus eſt concluſio. eſt autem A ipſi C nõ ineſſe, concluſio, A vero ipſi B, ex quo concluſio: Nõ enim ſi contingit ablatum eſſe aliquid, hoc eſt concluſio, illa vero ex quibus ſunt, ſed hoc quidẽ, eſt ex quo ſyllogiſmus eſt, quòd vtiq; ſic ſe habet, ut aut totius ad partẽ, aut partis ad totũ habeat rationẽ: ſed A C: & A B propoſitiones

nes non se habent ita inter se. si igitur quæ ex notiori bus & prioribus melior. sunt autẽ ambæ ex quo, ꝙ nõ sit aliquid, credibiles, sed hæc quidem ex priori, illa uero ex posteriori melior simpliciter utique erit priuati ua demonstratio ea, quæ ad impossibile, quare & quæ hac melior prædicatiua, manifestũ, quòd & ea quę ad impossibile est melior.

CONCLVSIO.

Demonstratio ostensiua potior est ducente ad impossibile.

Quæ scientia certior altera, & eiusdem plures esse posse demonstrationes. Cap. 21.

CErtior autem est scientia, scientia & prior, quæ ipsius quod & propter quid est eadẽ, sed nõ quæ seorsum ipsius quod ab ea, quæ propter quid, & quæ non de subiecto ea, quæ de subiecto. ut Arithmetica Harmonia: & quæ ex paucioribus ea, quæ est ex appositione ut Arithmetica Geometria. dico autẽ ex appositione, ut unitas est substantia sine positione, pũctus uero substantia cum positione, hos autẽ ex appositione. Vna autem scientia est quæ est unius generis, quæcunque ex primis componuntur, & partes sunt, aut passiones horum per se. Altera uero scientia est ab altera, quoruncunque principia neque ex iisdem neque altera ex alteris. huius autem signum, quando ad indemonstrabilia uenerit. oportet enim ipsa in eodem genere esse cum demonstratis: signum autem & huius, quando quæ monstrantur per ipsa in eodem genere sint, & cognata. Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit, non solum ex eadem co ordinatio ne accipienti non continuum medium, ut eorum, quę ab C & D, & E, sed & ex altera, ut sit A permutari, in quo aũt D moueri, ipsũ uero B delectare, & rursus G.

Tex. 42 s

Tex. 43 a

quiescere: uerum est igitur & D de B, & A de D prædicari nam quod delectatur mouetur. & quod mouetur permutatur: rursus A, de G, & G de B, verũ prędicari: omnis enim qui delectatur quiescit, & qui quiescit p̃mutatur: quare per altera media, & nõ ex eadem coordinatione syllogismus. non tamẽ, vt neutrum de neutro dicatur mediorum, necesse est enim eidẽ alicui ambo inesse. Considerare est autem & per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.

CONCLVSIO

Certior est scientia quæ est ex paucioribus, quàm quæ est ex appositione.

Vna est scientia, quæ est unius generis subiecti quæcunque ex primis componitur & partes & passiones harum sunt per se.

Fortuitorum non esse scientiam, neque in se suam functionem. Cap. 24.

EIus uero, quod a fortuna non est scientia per demonstrationẽ: neq; enim vt necessarium, neq; tanquam ut plurimum est quòd est a fortuna, sed quod præter hęc fit. Demostratio autem alterius, horum: omnis enim syllogismus, aut per necessarias, aut per eas, quæ ut plurimum propositiones, & si propositiones quidem necessariæ, & conclusio necessaria, si vero ut plurimũ, & conclusio talis. Quare si quod A fortuna neque ut plurimum neque necessarium, nõ esset utique ipsius demostratio. Neq; per sensum est scire, si enim & est sensus huius, & non huius cuiusdam, sed & sentire necessarium est hoc aliquid & aliquid & nũc universale uero quod est in omnibus, impossibile est sentire, non enim est hoc, neq; nunc: neque enim esset utique uniuersale, quod enim semper & ubiq; uniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes

quidem uniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est, quod neque scire per sensum est. Sed planũ quod & si esset sentire triangulũ, quod duobus recti æquales habet angulos, quereremus utique demonstrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus sentire quidem enim necesse est singolare, scientia vero est in cognoscendo uniuersale. Quare & si supra lunam existentes videremus obiectam terram, non utiq; sciremus causam defectus, sentiremus enim nunc quod deficit, & non propter quid omnino, non enim erat sensus ipsius uniuersalis, sed ex eo, quod speculamur hoc plerunque contingere, uniuersale utique uenari demonstrationem habemus: ex singularibus enim pluribus uniuersale manifestum. Vniuersale autem honoratorum est, quoniam significat causam. quare de talibus uniuersali honoratior est sensibus & intellectione quorumq; altera est causa: de primis autem alia ratio. Manifestum igitur est, quod impossibile est sentiendo aliquid sciri demonstratiuorum, nisi quispiam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem. atqui sunt nonnulla, quæ referuntur in sensus defectum in problematibus: quędam enim, si videremus, non utique quęreremus, sed non tanquam scientes. eo quod uidemus, sed ut habentes uniuersale ex eo quod uidemus: quemadmodũ si uitrum perforatum uideremus, & lumen permaneat, planum utique esset & propter quid * comburit, propter videre quidem seorsum in unoquoque, intelligere autem simul, quòd in omnibus sic est. *a.l.illuminat.

CONCLVSIONES.

Eorum quæ à Fortuna contingunt, impoßibile est demonstrationem esse, cum necessaria non sint neque ut in maiori parte contingentia.

Scire non est per sensum.

Vniuersale vbique & semper est

Non omnium syllogismorum eadem esse principia posse. Cap. 23.

EAdem vero principia omnium esse syllogismorum, impossibile, primum quidem logice considerantibus: hi quidem enim veri sunt syllogismorum, illi aūt falsi, est etenim verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit: veluti si A de C verum, medium autem B falsum: neque enim A ipsi B inest, neque B ipsi C, sed si harum media accepta fuerint propositionum, falsæ erunt, quæ sumuntur, eo quòd omnis cōclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris, altera autē sunt falsa & vera. Postea neque falsa ex iisdē sibiipsis, sunt enim falsa adinuicem & contraria & impossibilia simul esse, veluti iustitiam esse iniustitiam, aut timorem, & hominem, equum, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus. Expositis vero fit, neque enim verorum eadem principia omnium, altera enim multorum genere sunt principia, & neque conuenientia, quemadmodum vnitates punctis non conueniunt, illæ enim non habent positionem, hæc autem habent.

Necesse autem est in media conuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidem intro habere, illos autē extra terminos. Sed neque communium principiorum possunt de aliqua, ex quibus omnia monstrabuntur (dico autem communia, veluti omne affirmare aut negare) genera enim entium altera sunt, & hæc quidem quantis, illa vero qualibus insunt solis, cum quibus monstrantur per cōmmunia. Amplius principia non multo pauciora sunt cōclusionibus, principia enim ꝓpositiones sunt, propositiones vero aut assumpti termini, aut iniecti sunt. Amplius conclusiones sunt infinitæ, termino vero finiti. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur considerantibus impossibile eadem esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus. Si vero aliter quodammodo dicat aliquis, ut quòd hæc quidem geo-

metriæ,

metriç, illa uero * ratiocinorum, illa autem medicinæ: quid vtique esset, quod dicitur aliud, præterquam ꝙ sunt principia scientiarum? dicere autem eadem esse ridiculum, quoniam hęc sibi ipsis essent eadem, sic enim omnia fiunt eadem. Sed neque ex omnibus monstrari quodlibet idem est quęrere omnium esse eadem principia, valde enim satuum, neq; enim in manifestis doctrinis hoc fit, neq; in resolutione est possibile, immediate nanque propositiones principia, altera autē conclusio assumpta fit propositione immediata. Si vero quispiam diceret primas immediatas propositiones eadem esse principia vna in vnoquoque genere est, si vero neque ex omnibus, tanquam oporteat monstrari quodcunque, neque ita altero tanquam sit vnaquæq; scientia, altera derelinquitur, quòd cognata sint principia omnium, sed ex his quidem hęc, & his autem illa. Manifestum autem & hoc est, quòd non cōtingit, mōstratum nanque fuit, quòd alia principia genere sunt differentium genere. Principia nanque duplicia sunt & ex quibus, communia; quæ autem circa quod propria, vt numerus magnitudine. *

* a.l. numerorum.

* al.le. magnitudo.

CONCLVSIONES.

Non omnium syllogismorum poßibile est eadem principia esse.

Principia ex quibus communia sunt circa quæ propria:

Scientiam & scibile ab opinatione & opinabili differre, & quid solertia sit. Cap. 24.

SCibile autem & scientia differunt ab opinabili & opinione, quoniam scientia quidem vniuersalis & per necessaria, (necessarium vero non contingit aliter se habere) sunt autem nō nulla uera quidem, & quæ contingunt aliter se habere. Planum igitur, ꝙ circa

ca hęc quidem ſcientia non eſt,eſſent enim impoſsibilia aliter ſe habere,poſsibilia aliter ſe habere. Verum enimuero neque intellectus: (dico enim intellectum principium ſcientiæ)neque ſcientia indemonſtrabilis: hoc autē eſt acceptio immediate propoſitionis. verus autem eſt intellectus,& ſciētia, & opinio,& quod per hæc dicitur,quare derelinquitur opinionem eſſe circa verum quidem,aut falſum,contingens autem & aliter ſe habere,hoc autem eſt acceptio immediatę propoſitionis,& non neceſſariæ. Et confeſſum autem ſic apparentibus,nanque & opinio incertum, & naturalis. Ad hæc autem nemo putat opinari, quando exiſtimet impoſsibile aliter ſe habere, ſed ſcire,ſed quādo eſſe quidem ſic,ſed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari,tanquam ꝙ talis opinio ſit. Neceſſarij vero ſcientia, *quomodo igitur,eſt idem opinari & ſcire?& propter quid nō erit opinio ſcientia,ſi quis ponet,omne quod nouit,contingere opinari?conſequenter enim hic quidem ſciens. ille vero opinans per media, quoſque ad immediata venerit:quare, ſi quidem ille nouit, & qui opinatur nouit, quemadmodū enim & quod opinari eſt & propter quid,hoc autem ipſum medium. Aut ſi quidem ita ſuſpicabitur,non contingentia aliter ſe habere, quemadmodum ſe habent definitiones,per quas ſunt demonſtrationes,non opinabitur,ſed ſciet. ſi autē vera quidem eſſe,non tamen hæc vtiq; ipſis ineſſe ſecundam ſubſtantiam,& ſecundū formam opinabitur & nō ſciet vere ipſum quod,& ipſum propter quid, ſi quidem per immediata opinabitur,ſi autē non per immediata,ipſum quod ſolum opinabitur. Eiuſdem vero opinio & ſcientia non omnino eſt, ſed quemadmodū & falſa & vera eiuſdem quodammodo, ita & ſciētia & opinio eiuſdem.& enim opinionem veram & falſam, vt nonnulli quidem dicuntur,eiuſdē eſſe,abſurda contingit erigi,& alia,& non opinari quod opinatur falſo. Quoniā vero idē pluribus modis dicitur, eſt quidem vt contingit,eſt autē vt non, cōmenſurabilem nanq; eſſe diametrum vero opinari abſurdum, ſed quod diameter,

*al.le.quō igitur nō eſt.

meter, circa quam opiniones idem ita eiusdem, quòd quia aũt erat esse utique ẽm rationem non idem, consi militer autem & scia & opinio eiusdem, hec quidem.n. sic de aiali, ut non contingat non esse aĩal, illa uero ut cõtingat, ueluti si hæc quidem: quod hoĩs est, illa uero hoĩs quidem, non quod aũt hominis, idem.n. quoniã homo, sic autem non idem. Manifestum autem ex his, ꝙ neq; opinari simul idem & scire contingit, simul.n. habere posset suspitionem aliter se habendi & non aliter idem, quod non contingit, in alio quidem.n. utrunque esse cõtingit eiusdem, ut dictum est, in eodem aũt neq; sic posse est, habebit.n. suspitionem simul, uelꝙ homo quod animal, hoc.n. erat nõ contingere esse nõ animal, & non quod aĩal, hoc.n. sic cõtingere. Reliqua uero quõ oporteat distribuere & in discursu & intellectu & scia, & arte: & prudentia: & sapientia: illa quidẽ naturalis, hæc autem mortalis speculationis magis sunt. Disolertia c.27.30
Solertia uero est bona quædam coniectatio in nõ perspecto tempore medii, ueluti si quispiam uidens, quod luna splendorem semper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniam propter id quod splendescit a sole, aut disputantem cum diuite, nouit, quoniam feneratur, aut propter quid amici? quoniam inimici eiusdem. omnes.n. causas medias uidens, summas cognouit. Splẽdidum esse ad solem, in quo A splẽdere a sole in quo B, luna C. inest itaq; lunæ quidẽ ipsi C, ipsum B, splendere a sole, ipsi autem B, ipsum A, ad hoc esse splendidum, à quo splendet, quare & ipsi C, ipsum A per B.

CONCLVSIONES

Opinio est sciẽtia differunt quòd scientia est corũ quæ non possunt aliter se habere, opinio uero corum quæ poßibile est aliter se habere.

Solertia est quædam subtilitas in non prospecto tempore medii inueniendi.

Finis primi libri Posteriorum.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Analyticorum, Siue reſolutoriorum Poſteriorum. Lib. II.

SVMMA LIBRI.

De quatuor ipſius medij quæſtionibus. Quomodo quid eſt monſtretur, & quomodo ſe habeat ad demonſtrationem. Omnem definitionem eſſe per cauſam. De cauſarum partione, & quomodo cõcurrant, & quo pacto poßint demuſtrari De partium diffinitionis compoſitione, & quo pacto ignotę cognoſcantur.

Quod nam in diſciplinis quęri ſoleant, & quæſtiones omnes medij eſſe, & quæ ſit huius libri intentio. Caput primum.

QVAE quæruntur ſunt ęqualia numero ijs, quęcunque ſcimus. quęrimus autẽ quatuor, quod, propter quid, ſi eſt, quid eſt, quando enim utrũ hoc, aut hoc inſit quærimus in numerũ ponentes, uelut utrum deficit Sol, aut non, ipſum qđ quęrimus. Signũ autẽ huius. cum enim inuenimus quod deficit, ceſſauimus, & ſi à principio ſciremus, quod deficit, non quęreremus utrum, cum au

tem

tem ſcimus ipſum quod tunc ipſum propter quid quę
rimus ut ſciētes, quod deficit, & quòd mouetur terra,
propter quid deficit, aut propter quid mouetur, quæ-
rimus iſta ſic. Nonnulla uero alio modo quærimus, ut
ſi eſt, aut non eſt centaurus, aut deus. Si autem eſt aut
non ſimpliciter dico, ſed non ſi albus, aut non. Cum
vero cognouerimus, ꝙ eſt, quid eſt quęrimus, vt quid
igitur, eſt deus, aut quid eſt homo? quę itaque quæri-
mus, & quæ cum inuenimus ſcimus, hæc & tot ſunt:
Querimus autem, cum quærimus quod, aut ſi eſt ſim-
pliciter, an eſt medium ipſius, aut non eſt? quando au
tem cognoſcentes, aut quod, aut ſi eſt, aut quod in
parte, quidem an deficit Luna, aut augetur? ſi enim
quęrimus, aut quid eſt, tūc quęrimus quid eſt medium.
Dico autem quod, aut ſi eſt in parte, & ſimpliciter, in
parte, aut ſimpliciter, rurſus ipſum propter quid quę-
rimus eſt aliquid, aut nō eſt aliquid in talibus q̄rimus,
ſimpliciter vero ſi eſt aut nō Luna aut nox. Cōtingit
itaque in omnibus quęſtionibus quęrere, aut ſi eſt me
dium, aut quid eſt medium, cauſa enim eſt medium,
in omnibus nanque hoc quæritur, an ne deficit, an ne
eſt aliqua cauſa, aut non? poſt hæc cum cognouimus,
quòd eſt aliena quod igitur eſt hæc quærimus. Cauſā
enim quòd ſit non hoc, aut illud, ſed ſimpliciter ſub-
ſtantia, aut non ſimpliciter, ſed aliquid eorū, quæ per
ſe, aut ſecundum accidens ſunt medium eſt. dico autē
ſimpliciter quidem ſubiectum, vt Lunam aut terrā,
aut Solem, aut triangulum, ipſum vero quid defectum
æqualitatem, inęqualitatem, ſi in medio, aut non, in
omnibus nāque his manifeſtum eſt quòd idē eſt quid
eſt, & propter quid eſt. Quid eſt defectus? priuatio lu-
minis a luna propter terrę obſtructionem, propter
quid eſt defectus, aut pp quid deficit luna? eo, quòd de
ficit lumen terra obſtructa. Quid eſt conſequentia? ra
tio numerorum in acuto & graui. propter quid conſo
nat acutum graui? eo quòd rationē habēt numerorum
acutum & graue. nunquid eſt conſonare acutū & gra
ue? nunquid eſt in numeris ratio ipſorum? cum autem

acce-

acceperimus, quod est, quæ igitur est ratio quærimus. Quod autem est medij quæstio. significant quorum cunque medium est sensibile, quærimus enim cum nõ sensimus, veluti de eclipsi an est, aut nõ, si vero essemus supra Lunam, non vtique quæremus neque si fit, neque propter quid, sed simul vtique manifestũ fuisset, ex eo enim quòd sciritur, & vniuersale nobis factũ est scire, sensus nanque est, quod nunc obstruitur, manifestum enim quòd nunc deficit, ex hoc autem factũ vtique fuit uniuersale. Quemadmodum igitur, dicimus, quid est scire idẽ est, & propter quid est, hoc uero simpliciter, & non inexistentium alicui, aut inexistẽtium ut quod duo recti sunt, aut quod maius aut minus est. Quod igitur omnia, quæ quęruntur, est medij quęstio planum. Quomodo autem quòd quid est monstratur, & quis modus reductionis, & quid est definitio, et quorum, dicamus cum dubitauerimus primo de ipsis.

CONCLVSIONES.

Quæstiones sunt æquales numero his quæcunque uere scimus.

Quæstiones sunt quatuor si est, Quid est, Quia est, & propter quid est.

Causa & medium idem sunt,

Omnis quæstio est quæstio medij.

Desceptatio, quod definitio & demonstratio non sint eiusdem. Cap. 2.

PRincipium vero sit futurorum, quod est conuenientissimũ habitis sermonibus. Dubitare enim quispiam posset, an ne est idem & secundum idẽ definitione scire & demonstratione? Aut impossibile definitio nanque ipsius quid est esse uidetur, quid est autem omne, vniuersale & prædicatiuum, syllogismi

vero

vero sunt, hi quidem priuati, illa autem non vniuersales, veluti qui quidem in secunda figura, priuatiui omnes, qui vero in tertia, non vniuersales. Postea neq; prędicatiuorum omniū, qui sunt in prima figura, est definitio, vt quòd omnes triangulus duobus rectis ęquales habet. Huius autem ratio, quoniam scire, est demōstratiue demonstrationem habere, quare, si in talibus est demonstratio, planum, quod non esset vtique ipsorum & definitio, scire enim posset aliquis & secundū definitionem non habens demonstrationē, nihil enim prohibet non simul habere. Sufficiens autem est fides & ex inductione, nihil enim unquam definientes nouimus. neque eorum quę per se insunt, neque accidentium. Amplius si definitio, substantię quædam cognitio est, talia manifestum quòd non sunt substantiæ. Quod igitur non est difinitio omnis, cuius & demonstratio, planum. Quid autem, cuius est definitio, an ne omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem ratio. & de hoc eadem, unius enim inquantū vnum, vna est scientia, quare siquidem scire demonstratiuum est demonstrationem habere, cōtinget aliquid imposibile, definitionem nāque habens sine demōstratione sciet. Amplius principia demonstrationum sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes monstratū est prius, aut erunt principia demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primę definitiones erunt indemonstrabiles. Sed an ne non ominis eiusdē, sed alicuius eiusdem est definitio & demonstratio, aut imposibile? non enim est demonstratio cuius est definitio, definitio nāque ipsius quid est & substantię definitiones vero apparent omnes supponentes & accipientes ipsum quid est ut Mathematicæ quid, vnitas & impar, & alię cōsimiliter. Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, ut quod est, aut non est, in definitione vero nihil alterum de altero prędicatur. quemadmodum, neque animal de bipede, neque hoc de animali, neque vtique de plano figura, non enim est planum figura neque figura planū.

Amplius

Amplius alterum est quid est & quod est monstrare. Definitio nanque quid est significat, demonstratio autem quod, aut est hoc de hoc, aut nõ est. Alterius uero altera demõstratio, nisi tanquam pars sit aliqua totius (hoc autem dico, quoniam monstratum est ęquicrus duobus rectis ęquales habere, si omnis triangulus mõstratum fuit) pars enim hoc, illud vero totum est, hęc autem ad se inuicem non habent sic ipsum quod est. & quid est, non enim est alterius alterum pars. Manifestũ igitur, quòd neque cuius definitio huius omnis demõstratio neque cuius demonstratio, huius omnis definitio, quare omnino eiusdem nullius contingit ambo habere. Quare planum, quòd neq; difinitio & demõstratio, neque idem esse possunt, neque alterum in altero, subiecta etenim consimiliter vtique se haberent. Hęc itaque hucusque dubitata sint.

CONCLVSIONES.

Vnius inquantum unum una est scientia.

Non omnium quorum est demonstratio, horum omnium est definitio.

Definitio non dicit esse uel non esse.

Syllogismo duplicante, & per diuisionem facto, non demostrari quid est de eo cuius est. Cap, 3.

Tex. 3. Ipsius uero quid est utrum est syllogismus & demõstratio, aut non est, quemadmodũ nunc ratio supposuit? syllogismus enim aliquid de aliquo monstrat per medium, ipsum vero quid est & propriũ est, & in eo quod est quid prædicatur, hæc autem necesse est conuerti, si enim A, ipsi C, proprium est, planum quod & ipsi B, & hoc ipsi C, quare omnia inuicẽ uerũ enimuero & si A, in eo qđ est quid in est omni B, & uniuersaliter B de omni C ĩ eo, quod est quid dicitur, necesse

& A

& A in eo quod est q̇d de C dici si vero nõ sit aliquis accipiet duplicans, non necesse erit A de C prædicare in eo quòd est quid, sed si A quidem de B in eo, quod est quid, ipsum vero B non de quibuscunque, in eo, quod est quid, ipsum autem quid est ambo eadem habebunt. erit igitur & B de C quòd quid est, si itaque ipsum quid est ipsum quid erat esse ambo habent, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse. Et omnino si est mõstrare, quid eit homo. sit C homo, A vero quid est, siue animal bipes siue aliud quid, si itaque syllogizabitur, necesse est A de B omni prædicari, huius autem erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid est homo, accipit igitur quod oportet monstrare, nãq; & B est quid est homo. Oportet autem in duabus propositionibus & primis & immediatis cõsiderare maxime enim manifestum, quod dicitur, fit, qui igitur monstrant per id, q̃ cõuertitur, quid est anima, aut quid est homo, aut aliud quodcũque entiũ, quod ex principio est petunt. quemadmodum, si aliquis existimaret animam esse idem sibi ipsum causam viuẽdi, hoc autẽ numerum ipsum seipsum mouentem necesse est enim petere animam, quod numerum esse ipsum seipsum mouentem sic, vt idem existens. Non enim si A sequitur B, & hoc C, erit a quod quid erat esse ipsius C, sed verum erat dicere, erit solum, neque si est A quod quid & de B prædicatur omni, hoc enim quod est animali esse, prędicatur de eo, quod est homini esse, verum enim omne homini esse animali esse, quemadmodum & omnem hominem animal esse, sed nõ sic vt vnũ sit. Si igitur non sic acceperit; non syllogizabitur, quòd A est ipsi C quod quid erat esse, & substantia, si vero ita acceperit, prius erit acceptum C quod quid erat esse ipsius B, quare non demonstratum fuit, hoc enim in principio accepit. Verum enimuero neque quæ per Tex. 4. diuisiones via syllogizat, quemadmodum in resolutione circa figuras dictum est nusquam enim necessarium fit rem illam esse cum hæc sint, sed quemadmodum neque inducens demonstrat, non enim oportet

conclusionem interrogare, neque in eo quòd datur esse, sed necesse est esse illis existentibus, etenim dixerit respondens, an ne homo animal, aut animatum? postea accipiat animal, non syllogizatum fuit. Rursus omne animal aut pedestre, aut aquaticum, accipiat pedestre & hominem esse totum animal pedestre, nõ necesse esse ex dictis, sed accipit & hoc, differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim est. Non syllogisticus igitur vsus fit ita progredientibus, & eorum quę contingit syllogizari, quid enim prohibet hoc verum quidem esse, omne de homine, non tamẽ quid est, neque quod quid erat esse significans? Amplius quid prohibet, aut addere aliquid, aut auferre, aut supergredi substantias? hęc igitur prætermittãtur quidem. Contingit autem soluere siquis accipiat ea, quæ sunt in ipso quid est, omnia & cõsequens diuisione faciet petens primum, & nihil derelinquat. hoc autem necessarium si omne in diuisionem cadit, & nihil deficit, hoc autem necessarium indiuiduum enim iam oportet esse. Sed syllogismus tamen non est, sed siquidem alio modo cognoscere facit, hoc quidem nihil absurdum fuit, neque enim inducens forte demonstrat, sed tamen ostendit aliquid. syllogismum vero non dicit ex diuisione dicens definitionem, quemadmodum enim in cõclusionibus, quæ sunt sine mediis, si quis dicat, quòd is existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, ita & in diuisiuis definitionibus, quid est homo? animal mortale habens pedes, bipes, sine pennis, propter quid iuxta vnamquamque appositionem? dicet enim & monstrabit diuisione, vt puta, quod omne aut mortale, aut immortale, talis autẽ oratio tota nõ est definitio, & quare & si demonstraretur diuisione, sed hæc definitio non syllogismus fit. *

* a.l. non syllogismo.

CONCLVSIO.

Non est monstrare definitionẽ per diuisionis uiã.

Non

Non mostrari definitionem sumendo definitionis definitionem, neque definitione contrarii. Cap. 4.

Sed an ne est demonstrare ipsum quid est secundum substantiam? ex suppositione autem accipientē ipsum quidē quòd quid erat esse, hoc quod est ex propriis in eo quòd quid est, hæc autem in eo quod quid est sola, & proprium omne, hoc enim est esse illi. Aut rursus accepit quod quid erat esse, & in hoc? necesse enim est per medium monstrare. Amplius quēadmodum neque in syllogismo accipitur, quid est ipsum syllogizare, semper enim tota aut pars propositio ex quibus syllogismus, ita neque ipsum quòd quid erat esse oportet inesse in syllogismo, sed seorsum hoc a positis esse, & ad dubitantem, si syllogizatum est, aut non hoc, occurrendum est, quod, hoc enim erat syllogismus, & ad illud quod, non ipsum quid erat esse syllogizatum, est quod certe. hoc enim positū fuit nobis ipsum quod quid erat esse, quare necesse est & sine quid est syllogismus, aut ipsius quod quid erat esse syllogizatum fuisse aliquid. Et si ex suppositione mōstret, veluti si malo est diuisibile esse, contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscunque est aliquid cōtrarium, bonum autem malo est contrarium, & indiuisibile diuisibile, est igitur bono esse, indiuisibile esse. Hic etenim accipiens ipsum quid erat esse, monstrat, accipit autem ad monstrandum ipsum quod quid erat esse, alterum tamen fit, in demostrationibus nāque quod est hoc de hoc, sed non ipsum neque cuius eadem est ratio, & conuertitur. Ad vtrosque vero, & ad mōstrantem secundum diuisionem, & ad sic * syllogismum, eadē est dubitatio, propter quid homo est animal bipes, pedestre, sed non animal & pedestre, ex iis enim quæ accipiūtur, nulla necessitas est vnum fieri quod prædicatur, sed quemadmodum homo idē esset & musicus & grammaticus. Quomodo igitur definiens monstrabit substātiam, aut ipsum quid est? neque enim vt de

Tex. 6.

* fortasse recti legeretur syllogizātē.

monstrans ex confessis manifestum faciet, quod necesse est illis existentibus, alterum quid esse, demonstratio enim hoc est, neque vt inducens per singularia cum manifesta sint, quòd omne sic est eo quòd nihilaliter est, non enim quid est monstrat, sed quod aut est aut non est. quis igitur alius modus reliquus? nõ enim monstrabit vtique sensu aut digito. Amplius quomodo monstrabit, quòd quid est homo: necesse est enim scientem, quod quid est homo, aut aliud quodcunque scire & quòd est, non ens enim nullus nouit, quod est sed quid quidem significare, oratio, aut nomen, cũ dixero hircoceruus, quidẽ autem ex hircoceruus impossibile est scire. Verum enimuero si mõstrabit quid est & quod est, & quomodo eadem ratione mõstrabit: definitio enim vnum quid significat, & demõstratio, q̃d autem est homo, & esse hominem, aliud est. Postea & per demonstrationem dicimus necessarium esse mõstrari omne, quod est, nisi substantia sit, ipsum vero esse nulli est substantia, non enim genus est ipsum, ens: demonstratio igitur erit quod est, quod & nunc faciũt scientiæ. Quid enim significat triangulus, accepit Geometra, quod autem est, monstrare, quid igitur mõstrabit definiens quid est, aut triangulus: sciens igitur aliquis definitione quid est, si est non sciret. sed impossibile est. Manifestum autem & secundum modos definitionum, qui nunc sunt, quòd non monstrant definientes, quod est: si enim & est ex medio æquale, sed propter quid est, ipsum definitum & propter quid hoc est circulus, esset enim & definitionẽ orichalci dicere esse ipsum, neque enim quod possibile esse quod dicit, assignãt definitiones, neque quòd illud est dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid. Si igitur definies monstrat aut quid est, aut quid significat nomen si (non est nullo modo ipsius quid est) cesset vtique definitio oratio idẽ quod nomen significãs. sed absurdum. Primum quidem enim & esset non substantiarum vtique & non entium, significare enim est & nõ entia: amplius, & omnes orationes definitiones

vtique

vtique essent, esset enim nomen ponere cuicūque orationi, quare definitiones vtique disputaremus omnes & illius definitio vtique esset. Amplius nulla scientia demonstraret vtique, quod hoc nomen quid significat, neque definitiones igitur hoc assignant. Ex his igitur neq; definitio & syllogismus videtur idē ens, neq; eiusdem syllogismus & definitio. Ad hęc autem, quod definitio nihil demonstrat, neque monstrat, neque ipsum quid est, neque definitione, neque demonstratione est cognoscere.

CONCLVSIONES.

Nō demōstratur definitio suscipiēdo definitionis definitionem, nec sumēdo definitionē cōtrarij.

Scientia quid est alicuius, impossibile est nō scire quòd sit.

Definitio quid rei est solius entis, definitio nominis est etiam non entium.

Soluitur proposita disceptatio, quia vnum quid est per aliud quid est monstratur, quomodo item ipsius quid est sit demonstratio ac definitio. Cap. 5.

ITerum autem considerandum, quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio & ipsius quid est nunquid quodammodo est demōstratio & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem est vt diximus, idem scire quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio est huius, quod est aliqua causa & hæc aut eadem, aut alia, & si sit alia, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis: si igitur est alia & contingit demonstrare, necesse est medium esse causam & in prima figura monstrari, vniuersale nāque est & prædicatiuum quod monstratur, vnius igit modus

dus esset, vtique, qui nunc exquisitus est per aliud ipsum quid est monstrari, ipsorum nanque quid est necesse est medium esse quid est, & propriorum propriũ: quare hoc quidem monstrabit, illud vero non mõstrabit ipsorũ quid erat esse eidem rei. Hic igitur modus, quod non sit vtiq; demonstratio, dictum est prius: sed est logicus syllogismus ipsius quid est. Quo autem modo contingit. dicamus aggrediẽtes rursus a principio. Quemadmodum enim propter quid quærimus habẽtes quod, nonnunquam vero & simul manifesta fiunt, sed non prius vtique propter quid possibile est cognoscere. quam quod, manifestum, quod consimiliter et ipsum quid erat esse, nõ sine ipso q͞d est. impossibile est enim scire quid est ignorantes si est, ipsum vero si est, aliquando quidem secundum accidens habemus, aliquando autem habentes aliquid ipsius rei, vt tonitruũ quod sonus est quidam nubium & defectum, quod priuatio quędam luminis, & hominẽ, quod animal quoddam est & animam, quod ipsum seipsum mouẽs: quæcunq; igitur secundum accidens nouimus quod sunt necessarium est nullo modo se habere ad ipsum quid est, neque enim quod est scimus, quærere autem quid est, non habentes quod est, nihil quærere est. De quibuscunque autem habemus, aliquid, facilius, quare ut habemus quod est, ita nos habemus & ad ipsum quid est, quorum habemus aliquid ipsius quid est. sit primũ quidem sic, defectus in quo A luna in quo C. obstructio terræ, in quo B, vtrũ igitur deficit? aut nõ? quærere est, an, B sit, aut non hoc autẽ nihil differt quęrere, quam si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse Aut vtrius contradictionis est ratio, vtrum habendi duos rectos, aut nõ habendi? quando autem inuenerimus simul ipsum quod, & ipsum ꝓpter quod nouimus si per media sit, si autem nõ, ipsum quid nouimus propter quid vero non. sit igitur Luua C: defectus a in plenilunio vmbram non posse facere, nullo inter nos existente manifesto, in quo B. si igitur ipsi C. inest E q͞d: est, non posse vmbram facere nullo inter nos existente:

te:

te, huic aũt ipsum A, quod est defecisse, quod quidem deficit planum, propter quid autem nondum. & quòd quidem defectus est nouimus, quid vero est, non nouimus, cum autem planum fuerit, ꝙ A ipsi C inest, sed propter quid inest, quærere ipsum B, quid est, vtrũ obstructio aut conuersio Lunæ aut extrinseco, hoc autẽ est ratio alterius extremi, vt in is ipsius A: est.n. defectus * obstructio a terra, quod est tonitruus, ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eo quòd extinguitur ignis in nube. sit nubes C tonitrus A extinctio ignis B ipsi vtiq; C, nubi est B, extinguitur.n. in ipsa ignis, huic autem A sonus, & est B, vtiq; ratio ipsius A primi extremi, si vero rursus huius aliud mediũ sit, ex reliquis erit ration bus. Qualiter igitur accipitur ipsum quid est, & fit notum, dictum est. quare syllogismus, quidem ipsius quid est non fit, neq; demonstratio planum tamen est per syllogismum & per demonstrationem, quare neq; sine demonstratione est cognoscere ipsum quid est, cuius est causa alia, neq; est demonstratio ipsius quemadmodũ & in dubitationibus diximus. Est autem horum quidem altera quædam causa, illorum vero non est, quare planum, ꝙ & ipsorum quid est alia quidem immediata & principia sunt, quę & esse & q d est supponi oportet, aut alio modo manifesta facere, quod arithmeticus facit, etenim quid est vnitas supponit, & quod est. Habentium autem medium & quorũ est aliqua altera causa substantiæ, est per demonstrationem, quemadmodum diximus, ostendere nõ ipsum quid est demonstrantes. Definitio autem, quoniam est oratio ipsius quid est, manifestum est quòd aliqua quidem erit oratio quid significat nomẽ, aut oratio altera nominalis vt quid significat quid est triangulus, cuius habentes ꝙ est quærimus propter quid est. difficile est autẽ ita accipere, quæ non nouimus ꝙ sunt, causa vero dicta est prius difficultatis, quoniam neque si sunt, aut non nouimus nisi secundum accidens. Oratio autem una est dupliciter, hæc quidem coniunctione, vt Illias, illa vero vnum de vno significãt nõ secun

*al. le. obstructio luminis.

Tex. 9.

dum accidens. Vna quidem definitio est definitionis, quæ dicta fuit, Alia autem est difinitio. oratio significans propter quid est, quare prior quid est significat quid est, monstrat autem non, posterior vero manifestum, quod erit tanquã demonstratio ipsius quid est positione differens a demõstratione, differt, enim dicere, propter quid tonat? & qd est tonitruus? dicet enim hic quidem quoniam extinguitur ignis in nubibus, quid autem est tonitruus? sonus ignis, q extinguitur in nubibus, quare eadem oratio alio modo dicitur, & sic quidem demonstratio continua, sic autem definitio. Amplius definitio tonitrus est sonus in nubibus, hoc autem est ipsius quid est demonstrationis conclusio, immediatorum auté definitio, positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Est igitur definitio, vna quidem oratio ipsius quid est indemonstrabilis, vna vero syllogismus ipsius quid est casu differens a demonstratione, tertia autem demonstrationis ipsius quid est conclusio. Manifestũ igitur ex dictis, & quomodo est ipsius quid est demonstratio, & quomodo non est, & quorũ est, & quorum non est. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipsum quid est monstrat, & quomodo non & quorum est, & quorum non. Amplius autem ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse & quomodo non contingit.

CONCLVSIONES.

Scire quid est, & scire causam idem sunt.

Impoßibile est scire quid est ignorantes quòd sit.

Tonitruus est extinctio ignis in nubibus.

Definitio duplex est: altera quod quid est res ostendens, altera quid significet nomen.

Definitio differt à demonstratione sola positione.

De

De causarum distinctione & concursu,& quomodo earum possit esse demonstratio. Cap. 6.

QVoniam autem scire putamus, quando sciamus causam, causæ vero quatuor sunt, vna quidem, quòd quid erat esse, vna autem, quibus existentibus necesse est hoc esse, altera vero quæ aliquid primum mouit, quarta autem, cuius causa, omnes istæ per medium monstrantur, quo enim existente hoc necesse est esse, vna quidem propositione accepta non est,duabus autem ac minimum, hoc vero est,quando vnum medium habeant,hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse. Manifestum autẽ & sic propter quid est rectus, in semicirculo? aut quo existente rectus est?sit vtique rectus, in quo A, dimidium duorum rectorum, in quo B, in semicirculo in quo C, quod igitur A rectus insit ipsi C ei, qui est semicirculo,causa est ipsum B,hæc enim ipsi A æqualis, hic autem C ipsi B,duorum nanq; rectorum dimidium.cum igitur B sit dimidium duorum rectorum,A ipsi C inest,hoc autem erat in semicirculo rectũ esse, hoc vero idẽ ipsi quid erat esse,eo ꝙ hoc significat oratio,verum enimuero & ipsius quid erat esse, causa mõstrata est media. Propter quid autem Medorum bellũ factum est Atheniensibus?quæ causa bellum inferendi Atheniensibus,quoniam in Sardes cum Eretriensibus irruerunt, hoc enim primo mouit. bellum in quo A, priores irruisse B: Athenienses C inest itaq; B ipsi C, quod est prius irruisse Athenienses, A vero ipsi B bellum,inferunt enim iis, qui prius iniuria affecere, inest igitur ipsi quidem B A,quod est bellum inferre iis, qui prius incæpere,hoc autem ipsi C, Atheniensibus, prius enim cæpere. medium igitur & hic causa, quæ primo mouit. Quorumcunque autem causa ipsum gratia cuius; vt propter quid ambulat? vt sanus fiat. propter quid domus est? vt conseruetur suppellex. illud quidem gratia conualescendi, hoc autem gratie conseruandi,

CONCLVSIONES.

Causæ quatuor sunt, altera, quæ existente, necesse est hoc esse, materialis uidelicet, Quæ primo mouit, scilicet efficiens, cuius gratia, idest finis quod quid erat eße, scilicet formalis.

Finis bonus, cuius gratia aliquid fit a natura, uel ab arte fit, a fortuna uero nihil ꝓpter finẽ fit

Formalis definitio nõ habetur medium per quod demonstratur, materialis autem sic.

Quomodo propter quid differat in his quę fiunt simul, uel non simul, per circulum, uel non per circulum, semper, uel frequenter. Cap. 7.

EAdem autem causa est iis, quę fiunt, & factis, & futuris, quæ est, & his, quę sunt mediũ enim est causa, prætérquam quòd entibus quidem ens, iis uero, quę fiunt, quę fit, factis autem facta, & futuris futura, ut propter quid factus fuit defectus, quoniam facta fuit terra in medio, fit autem, quoniam fit, erit uero, quoniam erit in medio, fit autem, quoniam est. Quid est cristallus? accipiatur utique, quod est aqua congelata. aqua in quo C, congelatum in quo A, causa media in quo B, defectus calidi omnino, inest itaque B ipsi C. huic autẽ cõgelatum esse, quod est in quo A, fit autem crystallus, cum fit B, factum est autem facto, erit autẽ futuro, sic igitur est causa, & cuius causa simul fiunt, quando fiunt, & sunt, quando sunt, & in eo quod factum fuit, & futurum esse cõsimiliter. In iis uero, quæ non simul sunt, an ne sunt in continuo tempore? quemadmodum uidetur nobis alias aliorũ causas esse ipsius facti, factum alterum & quòd si futurum, alterũ futurum, & ipsius fieri, si quid prius factum fuit. Tex. 131 De fieri & facto esse cap. 1.

Est vtique posterius facto syllogismus: principium autem & horum ipsa facta quare & in iis, quæ fiunt con similiter a priori vero non est, vt quoniam hoc factũ fuit, quia hoc posterius factum fuit, & in futurum esse, consimiliter. neque enim indefiniti, neque definiti erit temporis, quare quoniam hoc verum est dicere factum fuisse, quod autem est verum dicere factũ fuisse, posterius, in intermedio nanque, falsum erit dicere, hoc iam altero facto. Eadem autem ratio & in futuro, neque quoniam hoc factum fuit, hoc erit, medium enim congenitum oportet esse, factorum factũ & futurorum futurum, eorum quæ fiunt quod fit, entium ens, id vero, quod fuit, & id quod erit non contingit esse congenitum. Amplius neque indefinitum contingit esse tempus intermedium, neque definitum

Tex. 14. falsum enim erit dicere in intermedio: Considerandum autem quid est ipsum continens. vt post ipsum factum esse, ipsum fieri sit in rebus, an manifestũ est quod non est contiguum facto, quod fit, neque.n. factum facto, fines nanque & indiuidua, quemadmodum igitur neque puncta sunt sibiinuicem contigua. neque facta, ambo enim indiuidua, neqne vtique quod fit facto propter idem, nam quod fit, diuisibile est: factum autem indiuisibile, quemadmodum igitur linea ad punctum se habet, se ita quod fit ad factum: insunt enim infinita facta in eo, quòd fit, magis autem

De physico auditu. manifestum vniuersalibus de motu oportet dici de his De eo igitur quod est, quomodo, cum generatio consequenter sit, se habeat medium, quod est causa, in tantum acceptum sit, necesse est enim & in his medium, & primum, immediata esse, ut A factum fuit quoniam C factum fuit, posterius autem C, factum, fuit, prius autem A, principiũ autẽ C, eo, quòd proximius ipsius nunc est quod est principium temporis, C uero factum est, si de factum est, cum igitur D fit, necesse est, factum esse, causa autem est C, cum enim D, factum, est, necesse est C, factum esse, C autem facto necesse est prius, A. factum fuisse. Ita uero accipienti medium, stabitur alicubi

tubi immediatum, aut semper intercidet propter infinitum, non enim est contiguum factũ, facto, quẽ admodum dictum fuit, sed incipere tamen necesse est a medio & a nunc primo similiter autem & in ipso erit si enim verũ est dicere quod erit D, necesse prius verum dicere, quod A erit, huius autem causa ipsũ C. si enim D erit, prius ipsũ C erit, si vero C erit, prius ipsum A erit, similiter autem infinita est sectio et ĩ his non enim sunt futura contigua inter se principiũ vero & in his immediatum accipiẽdum. Se habet autem sic in operibus, si facta est, domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factos fuisse hoc propter quid; * quoniam necesse est fundamentum factum fuisse, siquidẽ & domum factam fuisse, si vero fundamentum, prius lapides factos fuisse necesse est. Rursus, si erit domus cõsimiliter prius erunt lapides, monstratur autẽ per medium similiter, erit enim fundamẽtum prius. Quoniam autem uidemus in iis, quæ fiunt, circulo generationem quandam esse, contingit hoc esse, siquidem sequantur seinuicem medium & extrema, in his. n. ipsum cõuertere est, monstratum vero est hoc in primis quod conuertuntur conclusiones, quod autem circulo hoc est, in operibus autem apparet sic madefacta terra necesse est vaporem fieri, hoc autẽ factos, nubẽ, hoc autem facto, aquam, hoc autem facto, necesse est madefactam esse terram, hoc autem erat quod a principio quare circulo circuit, vno enim ipsorum quocunque existente, alterum est, & illo, aliud, & hoc primum. Sunt autem nonnulla quidem quæ fiunt vniuersaliter nãque & semper & in omni, aut sic se habent, aut fiũt alia vero semper quidem, non vt plurimum autem, vt non omnis homo masculus barbam emittit, sed vt plurimum. Talium itaque necesse est & medium ut plurimum esse, & si enim A de B. vniuersaliter prædicat, & hoc de C vniuersaliter, necesse est A de C sẽper et in omni prædicari, hoc. n. est vniuersale & in omni & semper, sed supponebatur vt plurimum, necesse est igitur & medium vt plurimum esse, quod est, ĩ quo B, erunt

*a.l.nõ habet (hoc propter qd.)

Tex. 15.

Tex. 16.

lerunt igitur & eorum, quæ vt plurimum, principia im mediata, quæcunq; vt plurimum ita sunt, aut fiunt.

CONCLVSIONES

Differt propter quid in his quę fiunt simul uel nō simul per circulum, uel non per circulum, uel semper uel frequenter.

Quo pacto definitio ex suis partibus componatur, & quando immanifeste sunt, quomodo inuestigentur. Cap. 8

Tex. 17 QVomodo igitur ipsum quid est in definitione assignatur, & quomodo demonstratio, aut definitio est ipsius, aut non est, dictum est prius. Quon[illegible]do autem oportet venari quę in eo quod quid est prædicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quæ insunt semper vnicuique, nonnulla extenduntur in plus non tamen extra genus, dico autem in plus inesse, quę cunque insunt quidē vnicuique vniuersaliter, at vero & alij, veluti est impar, quod omni inest trinitati, sed & non trinitati, quemadmodum ens inest trinitati, sed & nō * numero, sed & impar inest omni trinitati, & in plus inest, nanque & quinario inest, sed nō extra genus quinarius. n. est numerus, nihil autē extra numerum & impar. Talia itaque accipienda sunt vsque ad hoc, quousque tot accepta fuerint primum, quorum vnumquod quidem in plus inerit, omnia vero non in plus sunt, hac enim necesse est esse substantiam rei. Vt trinitati inest omni numerus, impar, primus vtroque modo, & vt non mensuretur numero, & vt non cōponatur ex numeris, hoc igitur iā est trinitas, numerus impar, primus, & ita primus, horum enim vnūquodq; alia quidem imparibus omnibus insint, vltimum vero & dualitati, omnia autem nulli.* Quoniā vero declaratum est nobis in superioribus, quod necessaria quidē sunt

*a. l. trinitati

* a l. nelli nisi tria.

sunt,quæ in eo,quod est quid predicantur. Vniuersalia
vero necessaria,trinitati autem,& in quo alia sic acci-
piuntur in eo quod est quid,quæ accipiuntur sic,ex ne
cessitate quidem essent vtique trinitas hæc. quòd aūt
substantia sit ex his planum est,necesse enim si nō hoc
esset trinitati esse,vt genus aliquid esse hoc,aut nomi-
natum,aut innominatum,erit igitur in plus,quam tri
nitati inexistēs,supponatur enim tale esse genus,vt in
sit secundum potentiam in plus,si igitur nulli inest a-
lii,quam in indiuiduis trinitatibus,hoc vtique esse,tri-
nitati esse , supponatur enim & hoc substantia vniuscu
iusque esse,quæ indiuiduis vltima talis prędicatio,qua
re consimiliter & alii cuicunque ita mōstratorum ei-
dem esse erit.Oportet autem , quando totum aliquid
negotietur quispiam, diuidere genus in indiuidua spe
cie prima,vt numerum in trinitatem & dualitatem,po *Tex. 18.*
stea sic illorum definitiones tentare accipere , vt rectę
lineæ & circuli,& recti anguli, post hæc autem accipiē
tem quid est genus,veluti vtrum quantorum,aut qua
lium proprias passiones speculari per communia pri-
ma,accidentia nāque iis,quæ componuntur ex indiui
duis,ex diffinitionibus erunt plana eo quòd principiū
est omnium *definitionum ipsum simplex, & simplici
bus solis per se insunt accidentia,aliis vero secundum
illa.Diuisiones autem quæ sunt secundum differētias,
vtiles sunt ad ita pertranseundum,vt tamen mostrāt
dictum est in præcedentibus, vtiles vero essent ita so- *Tex. 19.*
lum ad syllogizandum ipsum quid est. Atqui videre-
tur vtique nihil , sed statim accipere omnia , ac si qui-
spiam a principio acciperet absq; diuisione. Differt au-
tem aliquid primum & posterius eorum,quæ prædicā
tur prędicari,vt dicere,animal mansuetum bipes,aut
bipes animal mansuetum,si enim omne ex duobus est
& vnum quiddam est animal mansuetum,& rursus ex
hoc & differentia , homo,aut quodcunque est,qđ vnū
sit,necessarium est diuidentem petere.Amplius vt ni-
hil derelinquatur in eo, quod est quid, ita solum con-
tingit,quādo enim primum acceptum sit genus, si in-
feriorum

*a.l. definitio & ipsum simplex.

feriorum quidem aliquam diuisionem accipiat, nō in cidet omne in hoc, vt non omne animal aut integris, aut scissis pennis est, sed pennatim animal omne, huius enim differentia hęc, prima vero differentia est animalis, in quam omne animal incidit, similiter autem & aliorum vniuscuiusque, & extrinsecorum generum. & eorum, quæ sub ipso, vt auis, in quàm omnis auis, & piscis, in qua omnis piscis, ita igitur procedenti est scite, quoniam nihil derelictum fuit, aliter autem & derelinquere necessarium est & non scire. Tex. 10. Nihil autem oportet definientem & diuidentem omnia scire entia, quauis impossibile dicunt aliqui esse differentias scire, quæ sunt ad vnumquodque, nō scientem vnumquodque, sine autem differentijs nō esse vnumquodq; scire, à quo enim non differt idem esse huic, a quo autē differt, alterum ab hoc. Primum quidem igitur hoc falsum est, nō enim secundum omnem differentiam alterum est, multæ enim differentiæ insunt eiusdē speciei, sed non secundūm substantiam, neque per se. Postea, quando acceperit opposita & differentiā, & quod omne incidit hinc, aut inde, & acceperit in altero, quod quæritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut non scire, in quibuscunque prædicantur alijs differentiæ, manifestum enim est, quoniam si ita procedens venerit in hæc quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ, omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita, quorum non est mediū, non est petitio, necesse est enim omne in altero ipsorum esse, siquidem illius differentia erit. Tex. 11. Ad construendam vero definitionem, per diuisiones, tria oportet cōiectare, vt accipiantur quę prædicātur in eo, quod quid est, & hęc ordinare quod primum, aut quid secundum est, & quod hæc omnia sint. Est autem horum vnū primū per id, quod possumus, quemadmodum ad accidēs syllogizare, quod inest, & per genus construere, ordinare autem, vt oportet, erit, si primum acceperit, hoc autem erit, cum acceptum fuerit, quod omnibus sequitur, illi autem non omnia, necesse est enim esse aliquid tale

hoc

hoc autem accepto;iam in inferioribus idē modus est. ſm nanque aliorum primum,erit & tertiū conſequentium,ablato enim ſuperiori,ꝙ cōſequitur , aliorū primum erit , conſimiliter,vero & in aliis . Quod autem omnia hęc ſint,manifeſtum ex eo,ꝙ accepit & primū ſm diuiſionem,quoniā omne aut hoc,aut hoc animal ineſt autem hoc & rurſus huius totius differentiam , vltimi vero non amplius eſſe differentiā,aut & ſtatim cum vltima differentia a toto non differre ſpecie hoc, manifeſtum enim ꝙ neque plus adiacet , omnia enim in eo quod eſt quid accepta ſunt horum,neque deficit vllum, aut enim genus,aut differentia vtique eſſet,genus quidem igitur,primū,& hoc, quod cum differentis aſſumitur,differentiæ vero omnes habentur . non enim amplius ſunt poſteriora ſpecie,nanque differret vtique ipſum vltimum,hoc autem dictum eſt non differre . Quærere vero oportet inſpicientem ad ſimilia & in differentia , primum quid omne idem habent poſtea rurſus in alteris, quæ in eodem quidem genere ſunt cum illis ſunt autem ipſis quidem eadem ſpecie ab illis autem altera , quando autem in his acceptum fuerit aliquid * omni idem , & in aliis conſimiliter in acceptis omnino conſiderare, ſi idem,quouſque ad unam deuenerit rationem,hęc enim erit rei definitio, ſi vero nō proceſſerit in vnam,ſed in duas aut plures, planum quod nō eſſet vtiq; vnum aliquid quod quæritur ſed plura. Vt dico,ſi quid eſt magnanimitas quæreremus,conſiderandum in quibuſdam magnanimis . quos ſcimus,quid habent vnum omnes inquantum tales,vt ſi Alcibiades magnanimus , aut Achilles, & Aiax,quidem vnum omnes habēt, nō tolerare iniuria affecti, ille enim bellauit, iſte autem iratus eſt , hic vero interemit ſe ipſum . Rurſus in alteris, vt Lyſandro,aut Socrate , ſi vtique in differentes ſunt,& bona & mala fortuna affecti, hæc duo capientes conſidero, quid idem habent,& nō impoſſibilitas circa fortunas, & non tolerantias cum illis infertur iniurias , ſi vero nihil,duæ vtique ſpecies eſſent magnanimitatis.Sem-

Tex. 2

*a.l. omnino

per autem est omnis definitio vniuersalis, non enim alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans. Faciliusque est singulare definire, quam vniuersale. quapropter oportet a singularibus ad vniuersalia transire, equiuocationes etenim latent magis in vniuersalibus, quam in indifferentibus. Quemadmodum autem in demonstrationibus oportet esse ipsum syllogizatum fuisse, ita & in definitionibus ipsum manifestū est, hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoque genere, definire seorsum, vt simile nō omne, sed quod in colorib' & figuris & acutū, quod in voce, & ita in commune progredi obseruantem, ne æquiuocatio incidat. Si vero neque disputare oportet translationibus, planum quod neque definire, neque translationibus, neque quæcunque dicuntur translationibus, disputare enim necesse erit in translationibus.

CONCLVSIONES.

Ternarius est numerus ĩpar primus vtroq; modo

Absque differentijs impossibile est aliquid scire.

Definitio semper est rei vniuersalis.

Facilius est definire singulare quam vniuersale.

Aequiuocationes magis latent in vniuersalibus, quàm in differentibus.

Ex translationibus definitiones minime assignantur.

Quo pacto inueniantur problemata tum diuisione, tum etiam analogia. Cap. 9.

AD hoc autem, quòd habeamus problemata eligere oportet & decisiones & diuisiones, ita vero eligere supponentẽ genus cõmune omniū, vt si animalia essent, quæ speculata sunt, qualia om-

ni animali insunt: his autem acceptis, rursus reliquorum, primo qualia omnem sequantur. ut si hoc est auis, qualia omnem sequantur autem, & ita semper proxima, planum enim q habebimus iam dicere, propter quid insunt cõsequentia iis, quæ sunt sub communi. ut propter quid homini, ant equo insunt. sit autem animal, in quo A: B uero consequentia omne animal: in quibus autem C D E aliqua animalia, planũ igitur propter quid B inest ipsi D. nanque per A. consimiliter autem & aliis Et semper in eadem est ratio, nunc quidem igitur secundum tradita communia nomina dicimus, Oportet autem non solum in his considerare, & si aliud quid uisum fuerit inexistens commune, excipientem. postea quæ hoc sequitur, & qualia hoc sequũtur, ut cornua habẽtia, habere erinaciũ, non utriq; dentata esse. Rursus cornua habere, quæ sequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictum est: propter. n. cornua habere inerit. Amplius autem alius modus est in proportionale eligere: vnum. n. accipere non est idem, quod oportet vocare sepium, & spinam, & os, erunt autem consequentia & his tanquã una quadã natura tali existẽte. Eadem uero problemata sunt, hæc quidem eo q idem medium habent quoniã omnia * contra resistentia. horum autem quædam genere eadem quæcũq; habẽt d fferẽtias eo quod aliorum, aut aliter esse, ut propter q d resonat aut, propter quid apparet & propter quid iris, oia. n. hæc idẽ problema sunt genere, oia. n. * refractio, sed specie altera. Aliqua vero eo q mediũ sub altero medio est, differũt, problemata: ut pp quid Nilus decrescente mense magis fluit qm q hybernior decrescẽs est, & pp quid hybernior decrescens, qm luna deficit, hæc. n. ita se habent inter se.

Tex. 23.

Tex. 24.

* ἀντιπερίστασιν.

* al. repercussio.

CONCLVSIONES.

Fluuius magis fluit in fine mensis, quia tunc luna magis deficit.

De causis & effectis, & an unius plures sint causæ, Cap. 10.

Tex. 25. DE causa vero, & cuius causa dubitaret utique aliquis, an quando est causatum & causa est, quemadmodũ si fluunt folia, aut deficit, & causa fluẽdi folia, aut deficiendi erit, veluti, si huius est lata habere, ipsius vero deficere, est terram in medio esse, si.n. nõ est, alia quædam erit causa ipsorum, siue causa est simul & causatum, vt in medio terra est deficit, aut si latifolium, fluunt folia. Si uero sic simul utique essent, & monstrarentur per seinuicem. sit enim folio fluere, in quo A, latifolium uero in quo B: uitis autẽ in quo C, si itaq; ipsi B in est A: omne.n. latifolium fluit folio, ipsi vero C inest B, omnis.n. uitis est latifolia, ipsi C inest A; & omnis uitis fluit folio, causa uero B medium. sed & quoniam latifolia est uitis, est ꝑ folio fluere demonstrare. sit enim D quidem latifolium: E vero folio fluere: uitis autem in quo F, ipsi itaque F inest, E folio fluit enim omnis uitis, ipsi autẽ E D: omne.n. folio fluens est latifolium: omnis igitur uitis latifoliũ. causa autem est folio fluere. Si uero non contingit causa esse subinuicem, causa enim prior est eo cuius est causa, & deficiendi quidem causa est in medio terram esse, quod autem in medio terra sit, non est causa ipsũ deficere, si igitur ꝑ causam quidem demonstratio est ꝑpter quid, quæ vero non ꝑ causã ipsius quod: qđ quidẽ in medio, nouit, propter quid autẽ non. ꝙ autem deficere nõ est causa, quòd sit in mediò, sed hoc ipsius deficere, manifestum, in ratione nanque ipsius deficere, inest in medio, quare planum, quod per hoc illud cognoscitur, sed non hoc per illud. Aut contingit unius plures esse causas? si enim est idem de pluribus primũ prędicari: sit A ipsi B primo inexistens, & ipsi C alii primo, & hæc ipsi D E, inerit igitur A ipsis D E, causa vero est ipsi quidem D E, ipsi uero D C. qua causa quidem existente necesse est rem esse, re autẽ existente,

ftente non necesse est omne, quodcunque fit causa, sed causa quidem, non tamen omnis. Aut si semper uniuersale problema est, & causa totũ quidam, & cuius causa vniuersale. vt folio fluere toto aliquo determinato, licet species ipsius sint, & his vniuersaliter aut plantis, aut is plantis, quare & medĩũ equale oportet esse in his & cuius causa & conuertitur propter quid arbores folio fluunt; si itaque propter congelationem humidi & si folio fluit arbor, oportet esse congelationem, et si congelatio inest nõ cuicunque, sed arbori, est folio fluere. Vtrum autem contingit non eandem causam esse eiusdem omnibus, sed alteram nor fan siquidem per se demonstretur, & non per signum, aut accidens ? nõ potest fieri, nanque ratio extremi medium est si uero non ita, contingit. Est autem & cuius causa, & cui considerare secundum accidens, nõ tamẽ videtur problemata esse. si uero non similiter habebunt, medium siquidem æquiuoca æquiuocarum medium est, si vero ut in genere, similiter habebunt? Alia .n. causa est ĩ lineis, & numeris, & eadem utique, inquantũ quidẽ lineæ, alia, inquãtũ uero habens augmentum tale, eadẽ, ita & in omnibus, huius autem similiter esse colorem colori, & figuram figuræ, aliam alii, æquiuocum. n. est simile in his, hic quidem fortasse proportionabiliter habere latera, & æquales, angulos, in coleribus vero sensum unum esse, ut aliud aliquid tale, que vero secundum analogiam, eadem, & medium habebunt secũdum analogiam. Se habet autem sic, consequi causam sibiinuicem, & cuius causa & cui causa, singulum quidem accipienti cuius causa in plus est, ut extrinsecos æquales esse quatuor in plus est quam triangulũ, aut quadrangulum omnibus vero æqualiter, quęcunque enim quatuor rectis æquales esse extrinsecos, & medium similiter, est autem medium ratio primi extremi quocirca omnes scientiæ per definitionem fiũt, ut folio fluere simul sequitur item & excedit, & ficum & excedit, sed non oẽs, sed æquales est, si igitur acceperis

primum medium, ratio folio fluendi est, erit enim primum quidem in altera medium, quoniam talia omnia postea huius medium, quoniam succus cōgelatur, aut aliud aliquid tale. quid autem est folio fluere congelari succum in c tractu seminis. In figuris vero ita assignabit, quærēribus assecutionē causæ & cuius causa sit A inexistens B omni, B uero unicuiq; eorum q̃ D: in plus autem. B utiq; vniuersale esset iis, quæ sunt D. hoc enim dico vniuersale, cum quo non conuertitur, primum vero uniuersale, cum quo unumquodque quidem non conuertitur, omnia, autem conuertūtur & non excedunt, ipsis itaque D causa est in ipsius A, ipsum B, oportet igitur A, in plus quā B excēdi, si uero nō quid magis cā erit hoc illius? si itaque omnibus inest, ipsum A, erunt aliquid illa vnum omnia aliud A B, si enim non quomodo erit dicere, quòd cui inest B, ipsū A omni cui vero A, non omni ipsum B? Propter quid enim non erit aliqua causa vt inest omnibus D, * sed nūquid & ipsa B, erunt aliquid vnum. Considerare oportet hoc, & sit C: contingit itaque eiusdē plures causas esse sed nō iisdem specie. ut q longeua sint, quadrupeda quidem, eo quia non habent bilem, uolatilia vero eo qđ sicca sunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non statim veniunt, non solum unum est medium sed & plura, & causæ plures, verū uero cā mediorum, quod ad vniuersale primum, aut ad singulare, singularibus? planum itaque ea esse, quæ proxima sunt unicuiq; cui sunt causa, primum.n. sub vniuersali esse, hæc est causa, vt ipsi D ipsum C, quod ipsum A, * insit causa ipsi igitur D, ipsum A causa ipsius est A, ipsi uero C, ipsum B, huic autem idem. De syllogismo igitur ac demonstratione, & quid utrunq; est, et quomodo fiat, manifestum, simul uero et de scientia demonstratiua. idem enim est.

* al. l. sed nunquid et ipsis E, siquidem e aūt aliqd vnum.

* al. le. B

Tex. 25.

CONCLVSIONES.

Quæuis arbor lata folia habens, folia fluit.

Quomo-

Quomodo principia cognoſcuntur & quis principiorum ſit habitus. Cap. 11.

Tex. 27.

DE principiis vero & quõ fiũt nota, & q̃s cognoſcens habitus, hinc eſt planũ addubitantibus primũ, q̄ quidẽ igitur non contingit ſcire per demõſtrationem non cognoſcenti prima principia immediata dictum eſt prius. Immediatorũ vero cognitio, vtrũ eadem ſit aut non eadem: dubitare poſſet aliquis, & vtrum ſcientia vtriuſq; aut non, aut huius quidẽ ſciẽtia, illius vero alterũ quid genus, & vtrũ non inexiſtentes habitus innaſcantur, aut in exiſtẽtes latere. Si itaq; habemus ipſos, abſurdum, contingit.n. certiores habẽtes cognitiones demonſtratione latere, ſi vero accipimus non habentes prius, quõ vtiq; cognoſceremus & diſceremus ex nõ præexiſtente cognitione? impoſſibile nanq; quemadmodum & in demonſtratione dicebamus. Manifeſtum igitur, q̃m neq; habere poſſibile eſt, neq; ignorantibus, & nullum habentibus habitum innaſci. Neceſſe igitur habere quidem aliquam potẽtiã, non talem autem habere, quæ eſt his honorabilior ſm certitudinẽ. Apparet autem hoc vtiq, omnibus inexiſtens animalibus: habent.n. congenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant ſenſum inexiſtẽte aũt ſenſu, in aliis quidem animalium fit permanſio ſenſati in aliis vero non fit, in quotcunq, igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ nõ fit, nõ his cognitio extra ipſum ſentire, in quibus vero ineſt ſentiẽtibus, habere vnum quiddam in anima, cum multa talia fiant, iam differẽtia quædam fit, vt his quidem fiat ratio ex talium permanſione, his vero nõ. Ex ſenſu quidem igitur fit memoria, quemadmodũ dicimus, ex memoria vero, quæ plerumque eiuſdem fit experientia, multæ nanq; memoriæ numero experientia vna eſt, experiẽtia autem ex omni quieſcente vniuerſali in anima, aut vno præter multa, quod vtiq; in omnibus vnũ ſit illis idem, artis eſt principiũ & ſcientiæ, ſi circa generationem quidem artis, ſi vero circa ens, ſcientiæ. Neque itaque in-

sunt determinati habitus, neq; ab aliis habitibus fiunt notioribus, sed a sensu, vt in pugna versione facta vna stante, alter stetit, postea alter, quousq; ad principium venit, anima vero est talis, vt possit pati hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridem, non manifeste vero dictum fuit, rursus dicamus. cũ enim steterit indifferentium vnum, primũm quidem in anima vniuersale, sentitur etenim singulare, sẽsu vero ipsius vniuersalis est, vt hominis, sed non Calliæ hominis. Rursus in his statur, quousque ad impartibilia steterint & vniuersalia, vt tale hoc animal, quousq; animal, & in hoc consimiliter, planũ itaq; ꝙ nobis prima inductione cognoscere necessariũ, sensus etenim sic vniuersale facit. Qm̃ vero habitum, qui circa * intelligentiam, quibus verificamus, aliqui semper veri sunt, alii vero suscipiunt falsum vt opinio & *ratiocinatio, vera autem semper sunt, scientia & intellectus, & nullum scientię genus aliud certius, quam intellectus, principia vero demonstrationum notiora, scientia autem omnis cum ratione est, principiorum quidem scientia vtique non fuerit, quoniam vero nihil contingit esse verius scientia, quam intellectus, intellectus vtique fuerit principiorũ, & ex his cõsiderantibus, & quoniã demonstrationis principiũ non est demonstratio, quare neque scientiæ est scientia, si igitur nullum aliud præter sciẽtiã genus habemus verũ, intellectus vtique fuerit scientię principiũ & principium quidem principii vtique fuerit, * quæ autem omnis consimiliter se habet ad omnẽ rẽ.

* διάνοιαν

* λογισμοὶ.

*al.le.Fi.

CONCLVSIONES.

Ex sensu fit memoria, ex multis memorijs fit experimentũ, ab experimẽto autẽ accipitur uniuersale, quod artis & scientiæ principium est.

Intellectus est habitus primorum principiorum.

Scire est ipsius singularis, sensus aũt uniuersalis.

Finiunt Posteriora Analytica Aristo.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Peripateticorum principis Topicorum. Lib. I.

Ioachino Perionio Cormœriaceno Interprete.

SVMMA LIBRI.

De speciebus ratiocinandi & eius partibus, & instrumentibus.

Quod nam eius propositum, & quæ ratiocinandi species. Caput primum.

HOC nobis loco propositum est, viam.atq; rationẽ inuenire, qua & de omni questione proposita, probabili argumentatione poterimus differere,&.nihil repugnans, si quid in disputationibus defendamus,afferemus. Ac primũ quidem,quod sit ratiocinatio dicẽdũ est, quæque eius genera,vt ratiocinatio dialestica.quã hoc sermone eam inuestigamus,quid sit intelligãtur. Est igitur ratiocinatio,oratio, in qua quibusdam positis,aliud quiddã,quam quæ posita sunt:ex iis ipsis quę posita sunt,efficitur necessario. Demonstratio autem est.cum ex veris & perspicuis conclusio est, aut certe ex eiusmodi:quę à quibusdam perspicuis & veris causam cognitionis sumunt. Dialectica vero ratiocinatio

tio est,quę ex probabilibus concluditur. Vera quidem sunt,& perspicua ea,quæ non ab aliis,sed a seipsis fidem habent. neque enim initiorum ac principiorū, quæ scientiā gignunt,quærendi ratio est, eaque omnia per se ipsa perspicua esse debent. Probabilia autem sunt,quæ probantur aut omnibus ,aut plurimis, aut certe sapientibus,atque iis , uel omnibus,uel plurimis,uel iis quorum spectata est & perspecta sapientia. Fallax autem & certandi studio comparata ratiocinatio est,quæ ex iis progreditur,quæ probabilia uidentur,nec sunt , aut quæ ex probabilibus, uel quæ probabilia uidentur existit. Non enim omne quod probabile uidetur,etiam probabile est,quandoquidem nihil eorum quæ habentur probabilia , extrinsecus & quasi specie prima,tale existit omnino , id quod initiis conclusionum fallaciam solet contingere. Celeriter enim ac sæpe iis etiam qui parua cernere possunt, his in rebus falsi natura se offert & ostendit. Prior igitur ratiocinationū earum, quas fallaces & studio certandi comparatas esse diximus,etiam ratiocinatio vocetur. Altera falax ratiocinatio non omnino ratiocinatio dicatur,quoniam concludere videtur neque concludit. Sunt etiam præter eas ratiocinationes, quas exposuimus , fallaces conclusiones, quæ ex propriis initijs nonnullarum artium efficiuntur, & constant, quod fit in Geometria,aliisq́; ,quę huic finitimę sunt. Nam inter genus hoc & superiora aliquid interest.neque enim ex veris & primis, neq; ex probabilibus ,pgreditur is,qui falsa descriptione vtitur. Non enim in definitionem incurrit,quoniam nec sumit,quę probantur omnibus:nec que plurimis,nec quæ sapientibus,atque his nec ea quæ omnibus, nec quæ pluribus, nec quæ probatis:sed ex propriis scientiæ sumptionibus non veris,quæ vult efficit. Nā quia semicirculos describit non quemadmodum describendi sunt,aut lineas ducit non quomodo sunt ducendę,eo falsam conclusionem efficit. Ac ratiocinationum quidem genera hæc sunt a nobis plane ac pingui quadā Minerua exposita.

pō sita. Nā & de iis, quę iam diximus, & de iis, de quibus deinceps dicturi sumus: summatim quidem hęc hactenus. Si quidem de ijs non est huius instituti subtiliter & accurate disputare, sed plane quantumque satis esse duximus, ad simplicem eorum cognitionem, qua a nobis hęc postulat disputatio.

CONCLVSIONES.

Ratiocinatio est oratio, in qua quibusdam positis alind quiddā quàm quæ posita sunt ex ijs ipsis, quæ posita sunt, efficitur necessario.

Demonstratio est cū ex ueris et perspicuis cōclusio est, uel certe ex talibus, quæ à quibusdāperspicuis & ueris causam notitiæ sumunt.

Dialectica ratiocinatio est, quæ probabilibus concluditur.

Vera sunt & perspicua, quæ non ex alijs, sed à seipsis fidem habent.

Quodlibet proprium principiorū, est sibijsi fides.

Ratiocinatio litigiosa est, quæ ex his, quæ uidētur probabilia & non sunt, collecta est.

Probabilia sunt, quæ omnibus aut pluribus uidētur, aut sapiētibus, et his, uel omnibus, uel pluribus uel maxime notis & præcipuis.

At quot nam sit utile Dialecticę differendique disciplinæ studium. Cap. 2.

Sequitur vt deinceps ad quot, quasque res instituti nostri ratio conducat differemus. Tria autem sunt, quorum primum exercitatio est alterum cōgressus, tertium philosophiæ scientia. Atque ad exercitationem quidem magnum eam adferre adiumētū hinc perspici licet, quod si uia & ratione instructi uenimus

niemus ad disputandum, facilius de re proposita disse rere poterimus. Ad congressus autē & colloquia, quod multorum enumeratis expositisq; sententiis, non ex alienis & longe petitis, sed propriis, aptisq; locis sermonem depromemus, quem cum ipsis cōferamus. Ita si quid minus preclare nobis uidebuntur dicere, id facile refellemus. Ad philosophiæ aptem rationē, quod facultate in utranque partem de se quaq; disputandi instructi facilius in quaq; re quid uerum sit quid falsum perspiciemus. Atque etiam ad prima initia omnium artium cognoscēda, in hac arte uis maxima est. Nam quoniam principiis, quæ propria artis cuius sūt de qua agitur adhibitis, de iis ipsis nihil dici potest, nec concludi (sunt enim sua cuiusque artis prima & perspicua principia) certe iis, omnibus, quę in quaque probabilia sunt utamur necesse est si quid de his exponere uelumus ꝙ Dialecticę proprium est uel maxime. Cum enim hęc ratio sit quędam indagatrix, ad omnia omnium rerum, quę uia & ratione progrediuntur principia, uiam aperit. Sed huius rei tum demū perfecta in nobis erit ratio, cum id accidet nobis, ꝙ iis q arte rethorica, medicina, cæterisque artibus sunt prædici id est cum ex iis, quæ in nostra erunt potestate, efficiemus quę uolumus. Neque enim uel orator omnibus modis persuadere solet, uel medicus curationē adhibere, sed si nihil pretermitat eorum, quę adhibere posit, tum denique & peritum eum, & artificem iu dicamus.

CONCLVSIONES.

Dialectica est utilis ad tria, ad exercitationē, ad obuiationem, & disciplinas philosophicas.

Dialectica ad omnium methodorum principia uiā habet.

Nō omne quod uidetur probabile est probabile.

Ex quot quibusdam constet disceptatio Dialectica. Cap 3.

PRimum igitur ex quibus hæc constet ratio videmus. Quod si exposuerimus, quot quibusque de rebus omnis instituatur disputatio, ac ex quibus conficiatur, & quemadmodum ea omnia nobis suppetent, facile quod uolumus cõsequemur. Sunt autẽ numero paria, & ea, ex quibus sermones cõstãt, & ea in quibus ratiocinationes uersantur, quippe sermones cũ propositionibus conficiantur & ratiocinationes ducãtur a quæstionibus: Omnis aũtẽ propositio, omnisq; quæstio aut genus declarat, aut propriũ, aut accidens nam differentia quia generi, attribuitur, in codẽ inquo genus, numero reponenda est. Qñ; proprium aliud est, quod rei naturã explanat, aliud q nõ explanat diuisũ sit propriũ & distributũ in partes has duas appellaturq; vnum id quod rei uim & naturam declarat definitio: alterum communi: nomine, quod habuit uocetur proprium. Ex quo perspicuũ est, quatuor omnia fieri; ut diuisimus: vel proprium, uel distinitionem vel genus: uel accidens. Neque uero dictum uelim hæc omnia per se: aut propositionem efficere: aut quęstionem: sed hoc dico: ex his omnibus & quæstiones cõstate, & propositiones Differt autem ratione quadã, propositio e quæstione, Nam si quæratur hoc mõ, An sit animal gradiens, bipes, definitio hominis, aut sit ne animal hominis genus? propositio est. Sin hoc modo, Sit ne animal gradiens bipes definitio hominis, nec ne? quæstio est quod idem in cæteris contingit. Pari igitur numero inter se respondent, & propositiones & quæstiones præsertim cum ex omni propositione, si rationem dicendi mutes, quæstionem facere posis.

CON-

CONCLVSIO.

Quatuor sunt prædicabilia, ex quibus omnis cõficitur propositio, genus cum differentia conuertibile, diffinitio, proprium, & accidens.

De definitione proprio, genere & accidente. Cap. 4.

NVnc dicendum, est quid sit definitio, quid genus quid proprium, quid accidens. Definitio est oratio, quæ id quod definitur explicat quid sit, adhibetur aũt aut ratio pro nomine, aut ꝓ oratione oratio. Possunt enim quædã etiam orationi subiecta, quæ quid declarant & significant, definiendo aperiri. Qui autem quod vis nomen ad rem definiendam adhibẽt, ij profecto rei definitionem non explicant, quãdoquidem omnis definitio oratio est, attamen hoc referẽdũ est ad diffinitionem, ut honestum est quod decet. Itẽque hoc, verum idem sit sensus & scientia, an aliud definitioni attributum est. In definitionibus enim idẽ ne sit, an alterum, multus usus est. Ad definitioneq; pertinent ea omnia, quæ subiecta sunt eidem disciplinę, cũ definitionibus. Atque hæc omnia talia esse ex hoc ĩtelligi potest, quòd si possumus quid idẽ sit, quid aliud differre, magna nobis de definitionibus disputãdi suppetet copia. Nam si non idem esse ostendemus, definitionem infirmabimus, quanquam nõ id retro cómeat. Non enim satis est ad construendam definitionẽ, idẽ esse docere, ad euertendam autem satis est, nõ esse idẽ ostendere. Proprium autem, est quod quid sit res non explicat, in soloque inest, & uicissim de re dicit, uelut hominis proprium est natum esse ad percipiendã grãmaticã. Si enim homo sit uim habet ad percipiendam grammaticam, & si quid sit quod uim ad percipiendã grammaticam habeat, homo. Neque enim quisquam

id

id proprium esse dicat, quod in aliam rem trãsferri potest. vt dormire hominis proprium nõ est, etiam si ad quoddam tempus in solũ hominem cadat. Sed si quid tale proprium dicatur, non omnino sed ad quoddam tempus, aut ad aliquid collatũ, propriũ appellabitur. Nam a dextra esse proprium est interdum, & bipedẽ esse, proprium est, quod cum aliquo confertur. vt hominis proprium est ad æquum & canem. Atque nihil eorum, quæ in alio inesse possunt, vicissim dici, hinc perspici licet, quòd non est necesse si quid aliud dormiat, id esse hominem. Genus autem id est, quod de pluribus, specie autem differentibus dicitur in quæstione, qua quid sit res quæritur. In quæstione autẽ qua quid quicq; sit quæritur, ea dicuntur omnia, quibus accommodate & apte respondent qui rogantur quid sit id, de quo agitur. Vt si quis rogetur quid sit homo, apte respondebit animal. Generi etiam illud attributum est. sit ne aliquid in eodem genere, in quo aliud, an in alio hoc enim ad eundem locũ, ad quẽ genus referẽdũ est. Nam si animal genus hominis esse demõstrauerimus bouis etiam certe ostenderimu, quoniam in eodẽ sunt genere & si alterius esse genus docuerimus, alterius nõ esse, ea nõ ad idem genus docuerimus pertinere. Accidens est, quod nihil horũ est, nec genus, nec definitio, nec proprium, rei autem conuenit, & quod cadere potest in rem vnam aliquam, & in eadem non cadere, vt lut sedere & conuenire eidem & nõ conuenire potest. Itemq; id quod album est, quoniam nihil prohibet eũdem alias album esse, alias non album. Harum autem accidentis definitionum verior est & aptior secunda. Siquidem priore proposita & cõstituta, si quis eam sit intellecturus, his ante quid definitio sit, q̃d genus, q̃d proprium sciat necesse est, at posterior satis ipsa per se plena & perfecta est, vt quid sit accidens per se intelligatur. Accidenti attributæ sunt rerum omnium inter se comparatione, quę ab accidente ducuntur, vt vtrum expetendum magis quod honestum est, an quod vtile, & vtra vita suauior, ea ne quę virtute, an quę voluptate

ptate

ptate dirigitur, & si quid aliud eodem modo dicitur. In iis enim omnibus, vtri id de quo agitur magis, conueniat, quæritur. Ex quo perspicuũ est accidẽs ad quoddam tempus, & cum aliquo collatũ proprii nomẽ obtinere posse, veluti sedere, quod est accidens, si quis solus sedat, cum ad tempus proprium erit, & si solus quis sedeat, etiã erit proprium ad eos qui non sedent. Ita nihil prohibet accidens ad quoddam tempus & cũ aliquo collatum vim proprii ac nomen obtinere, cum interim omnino non sit futurum proprium.

CONCLVSIONES.

Diffinitio est oratio quod quid est res explicans explanans.

Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid.

Proprium est, quod non incidat quid est esse rei, soli autem inest & conuersim prædicatur.

Accidens est quod contingit eidem inesse & non inesse.

Quæcunque prędicata: aliquid continere eorum quæ a definitione continentur. Cap. 5.

Illud autem ignorare non debemus, ea omnia quę ad proprium, quæ ad genus: quæ ad accideus referuntur: attribui etiam definitionibus posse. Nam si demostrauerimus: non soli ei conuenire quod subest definitioni; ut in proprio, aut non esse in definitione genus id: quod datum est; aut non inesse ulli eorũ: quę in definitione contineantur: quod etiam in accidente dici potest, certe definitionem euerterimus. Ita quem admodum iam dixi: quæ enumerauimus: quodãmodo sub definitionem cadunt omnia. Nec verbo ob eam causam in his omnibus via & ratio vna generalis quę

renda

tenda est. Non enim hoc inuentu facile est, & si inuentum sit, tamen incertũ erit omnino, nec magnum adiumẽtum ad id, quod quęrimus adferet. at si propria eorũ sigillatim via tradatur, facilior ex iis, quæ singulorum propria sunt de re proposita erit explicatio. itaq; summatim & planè, vt ante dixi, facienda partitio est. tum sua cuique & assignanda, & tribuenda, quę eadem generi & definitioni attributa dicimus. Quanquam ferę quæ exposita sunt, apta sunt singulis.

CONCLVSIONES.

Quæcũque ad propriũ, ad genus, ad accidẽs referũtur, definitionibus etiam applicari possunt.

Quot modis idem dicatur. Cap. 6.

PRimum autem omnium de eodem differendum est, quot modis dicatur. tripartito autem, vt planius dicam distributũ est. Aut enim vero, aut specie, aut genere idem soliti sumus dicere. Ac numero quidem eadem sunt, quorum & nomina plura, & res vna est, vt vestimentum & vestis. Speciei autem eiusdem sunt ea quę multa sunt, neque specie differũt. vt duo homines, vt duo equi. Ea enim eiusdem speciei dicuntur. quę idem speciei subiecta sunt. Itemq; eiusdem generis sunt ea quę eidem generi subiiciũtur, vt homo & equs. Aqua autem quæ ab eodem fonte manat, eadem dici alio modo atque superiora videbitur. sed tamen in eodem genere numeranda est, in quo ea quę Vnius speciei quoquo modo habentur, præsertim cum cognatione quadam & similitudine hæc inter se coniuncta sit omnia. Siquidem aquę omnes quod similitudinem quandam inter se habeant eiusdem speciei sunt, & aquę ab eodem fonte flentes quę eędem dicuntur non alia ratione differunt, nisi quod excellentior sit & maior similitudo. itaq; non ab iis hoc genus

sciungimus, quæ eadem quoquo modo specie continentur. Constat autem inter omnes, id quod est unum numero, idem appellari verissime. Idque solet in multas partes distribui quarum prima est, & maxime propria ea, qua aliqua eodem nomine vel definitione explicantur, vt vestimentum & tunica, vt animal gradiens bipes, & homo. Secundo loco ea quæ eiusdem sunt proprietatis, cuius generis est hoc totum, quod uim habet ad cognitionem percipiēdam, & homo, & quod sublime natura fertur, & ignis eadem sunt proprietate. Tertio loco, cum id ab accidentibus nascitur, ut quod sedet, quodque musica præditum est, idem est quod Socrates. Vnum enim numero hæc declarare omnia, ex iis qui nominum mutationem faciunt intelligi potest. Sæpe enim si quem euocari iubemus nominatim, neq; is intelligit cui iubemus, alio tum nomine vtitur, qua si facilius ex re aduentitia sit intellecturus, ideoq; vel sedentem, vel disputantem ad non accersiri iubemus. Ex quo perspicuum est, idem existimare nos accidente declarari: quod nomine. Idem igitur tribus modis, vt expositum est, dicitur.

CONCLVSIONES.

Eadem dicuntur tribus modis, eadem genere, eadem specie, eadem numero.

Eadem numero sunt quorum sunt plura nomina, res autem una.

Eadem specie sunt, quæ non differunt specie: ut duo equi.

Eadem genere sunt quæcunque sub eodem genre contineutur.

Quæuis aqua omni aquę eadem specie.

Eadem uere sunt, quæ sunt eadem numero.

Quæ-

Quācunque dialecticam disputationem ex definitione de proprio, genere, & accidente constare. Cap. 7.

OMnem autem disputationem de iis omnibus haberi & tractari primum ex ac inductione perspici licet. Si quis enim unamquanque propositionem & quæstionem perspiciat & consideret, is certe uel ex definitione, uel ex proprio, vel ex genere, vel ex accidente eam constare animaduertet. deinde id ratiocinatione hac concludi potest. Quicquid enim de aliquo dicitur id necesse est conuersum prędicari, vel non. Si conuersi prędicatur, definitio erit, vel pprium. Nam si naturam rei explicet, definitio. si nō explicet, proprium erit præsertim cum proprium id esse definiuimus. quod uicissim diceretur, neque rei uim naturamque, explicaret. Sin, minus ipsum & res non conuertātur, aut in iis est quæ in definitionem inclusa de subiecto dicuntur, aut non Si in iis, quæ in definitione comprehensa de subiecto dicuntur, aut genus, aut differentiam sit necesse est, quando quidem a genere ac differentiis omnis dinfinitio est. Si non est in iis, quæ in definitione continētur, profecto accidens sit necesse est. siquidem accidens id esse definiuimus, quod nec definitio est nec genus, nec proprium rei autem accidit. Deinceps genera prædicamentorū exponenda sunt, ad quæ eæ quatuor rerum, quas diximus, distinctiones differentiæque referuntur. Sunt autem numero decem substantiæ, quantitas, qualitas ea quæ cū aliquo conferuntur, ubi, quando, si tum esse, habere facere, pati, Semper enim ad unam harum decem accidēs, genus proprium, & definitio pertinente ut necesse fit, omnes, quæ ex his constabunt propositione, aut quantitatē, aut aliquam aliam categoriam indicare. Id autē quod substantiam declarat, interdum substantiam significare, interdum qualitatem, interdum aliud prædicamentum.

camentum, ex hoc perspici poteſt, quod cùm propoſito homine aliquis dicit, id quod propoſitũ ſit, eſſe hominem aut animal: is & naturam dicit, & ſubſtãtiã explicat, cumque propoſito & conſtituto colore albo, dicit id de quo agitur colorem album eſſe, naturam & ſubſtantiam declarat, explicatque qualitatem. Item que ſi propoſita magnitudine unius cubiti: id cõfirmet de quo agatur: magnitudinem eſſe vnius cubiti: ſubſtã tiam dicit: & quantitatem indicat. Quod idem in cæteris contingit. Siue enim idem de ſe dicatur: ſiue genus de eodem: naturam ſubſtantiamque declarat. Sin de alio non naturam iam ſed uel qualitatem. vel quãtitatem: vel aliquod aliud prædicamentum indicat. Quare hæc tot ſunt: de quibus omnis inſtituitur diſputatio. Sequitur ut quemadmodum propoſitiones eligamus: quibuſque rebus hæc nobis facultas ſuppeditabitur: doceamus.

CONCLVSIO.

Dicibilia omnia reducũtur ad quatuor Diffinitionem, genus, proprium, & accidens, Quæ autem dicuntur ad decem prædicamenta, Sub ſtantiam, quantitatem ad Aliquid, qualitatem, Actio paſsio, quando Vbi, poſitio & Habitus.

alio

De dialectica Propoſitione. Cap. 8.

PRimum igitur exponendum eſt quid ſit propoſitio dialectica, quid quæſtio dialectica. Neque enim ꝓpoſitio quæſtioque omnis dialectica putãda eſt, præſertim cũ nemo qui quidẽ mentis ſuæ ſit, proponat diſputandum, quod uideatur nemini, neque id quærat, quod perſpicuum ſit omnibus, aut plurimis quandoquidem quæ nullam dubitationem habent, de illis

illis disputare nemo velit. Est autem propositio, interrogatio, probabilis quæ non sit contra opinionem uel omnium, vel complurium, vel sapientum, ac sapiẽtũ aut omnium. aut permultorum, aut eorum, quorũ maxime perspecta est & spectata sapientia. Ponere enim licet quod sapientibus probetur, dummodo maxime partis sententiis minime repugnet. Pertinent etiã ad propositiones huius generis ea omnia, & quæ ad pbabilium similitudinem accedunt, & quæ contraria ac disperata iis sunt, quæ probabilia uidentur, omnesque sententiæ, quæ iis artibus, quæ inuentæ sunt, cõgruũt & consentiunt. Nam si hoc probabile est. eãdem in cõtrariis artem uersari, etiam illud eidem sensui subiecta esse contraria probabile uideatur. Et si unam numero grammaticam esse, tibiarum etiam artem vnã esse probabile erit. Sin plures grammaticæ plures etiã artes esse tibiarum. Hæc enim similia & cognata sunt omnia. Itemque ea, quæ probabilibus contraria sunt, modo disperatorum, si proponantur, probabilia uidebũtur. Si etiã hoc probabile sit. Afficiendos esse beneficijs amicos, illud enim probabile erit. De amicis non esse male merendum. Atqui cõtrarium est, male merẽdum esse de amicis. disparatum vero, nõ esse male merendum. Similiter, si de amicis bene merendũ sit, de hostibus nõ esse bene merẽdũ, quod in numero eorũ contrariorum est, quæ disparata dicuntur. Contrariũ enim est, Bene merendum esse de hostibus. Eadẽ est ratio ceterorum. Ex similitudine etiam probabile existet, contrarium de contrario. Si enim de amicis bene merendũ est, de inimicis etiam male, quorum illud, Bene de amicis merendum est contrarium est huius. De inimicis male merendum est. vtrum autem id vere dicatur, necne, deinceps cum de contrariis differemus, docebimus. Hoc autem perspicuum est, sentẽtias omnes, q̃ artibus consentiunt, propositionibus iis, quę dialecticæ sunt, attribui oportere. Licet enim ea pponere, omnia, quæ probantur iis, qui in illis artibus uersati sunt, veluti ea quæ medicina tractat, vt medici-

ea etiam quę geometria continentur, vt geometrę officio fungamur. Quod de aliis iudicandum est eodem modo.

CONCLVSIONES.

Propositio dialectica & probabilis interrogatio, quæ non sit contra opinionem, uel omnium, uel complurium, uel sapientum eorum, quorum maximæ perspecta & spectata sapientia est.

De quæstione & proposito dialectico. Cap. IX.

Quæstio autem dialectica est, quęstio aut ad expetendum & fugiendum, aut ad ueritatem cognitionemq; pertinens, uel per se uel adiumentum afferens ad aliquid aliud eius generis, de qua aut neutram in partem, aut contra plerique ac sapientes sentiunt, aut sapientes contra ac plerique, aut utriq; ipsi secum discordant. Sunt enim quæstiones quædam ad persequendum quid & declinandum, cuius generis hæc est, Vtrum uoluptas bonum est, necne. Aliæ sunt solum cognitionis & sciẽtiæ. vt si quæratur, sit, necne mundus sempiternus. Quædam ipsæ per se ad neutrũ horum valent, habent tamen vim ad id efficiẽdũ, Multa n. sunt, quę per se ad cognoscendum nos nõ mouẽt nisi aliorũ cã, ut per ea alia discamus. Sunt etiam quæstiones, ex quibus ratiocinationes contrariæ conficiuntur. Vtrum enim sic, an ne secus sit, quæstio est, propterea quod in vtraque partem rationes probabiles supperãt. & de quibus quia magna & ardua sunt, disserere non possumus, rati difficilem esse causæ explicationẽ quo ex genere hæc est, utrum mũdus æternus est, necne. id enim incidere potest in disputationem. Ac propositio quidẽ & quæstio expositæ sunt. Propositũ autẽ sententia est admirabilis, contraq; opinionẽ omnium, alicuius eorum, quorum in philosophia illustris est &

peruu-

peruagata fama. veluti non posse contradici, vt placet Antistheni, vel moueri omnia, Heracliti sententia. vel vnum esse omnia, quemadmodum ait Melissus. (nā cu rare quæ quisque cōtra opinionem & sententiam om nium afferat, amentia est.) aut ea de quibus cū sint cō tra opiniones, disputamus, quale illud est, Non omne quod est, aut factum est, aut sempiternum, vt Sophistis placet Eum.n. qui musicus sit, esse grāmaticū, cū neque natus sit, neque sempiternus. Id enim & si vni alicui non probatur, tamen probabile videtur ꝙ ratio & argumentatio probabilis in promptu sit. Ac propositum quidem etiam quæstio est, non omnis quæstio propositum, quādoquidem nonnullæ quęstiones sunt eiusmodi. de quibus neutram in partē sunt sententię. Propositum aūt esse quæstionem, hinc perspici potest, quòd necesse est, aut dixi, aut multos de proposito a sapiēti bus, aut quoquomodo a se ipsos dissentire, quippe cū propositum sit sententia contra opinionem omnium. Quanquam autem omnes fere dialecticę quæstiones hodie proposita vocantur, tamen nihil refert quocūq; nomine vtamur. Neq;.n. hęc ita distinximus, quasi nomina cōstruere velimus, sed vt ne ignoraremus quę sit eorū distinctio. Nec vero omne propositū omnem vo qōnem nobis ad disputandū proponere debemus, sed de qua quærat aliquis eorum qui rationem desiderēt, non pena digni sint, aut sensu carent. Nam & qui quę runt, Sint, necne Dii colendi, & amandi parentes, supplicio coercendi sunt. & qui, sit ne alba nix necne, sensu carent. Nec de iis etiam questionibus & propositis disputare debemus, quorum fides vicina est, & facilis explicatio, aut nimium remota & difficilis, quoniā illa nullam dubitationem afferant, hæc maiorem, quam vt eam ferre possit exercendi consuetudo.

CONCLVSIONES.

Quolibet proferente contraria opinionibus sapientum solicitum esse stultum est.

Qui dubitant utrum oporteat Deos uenerari, & parentes honorare, an non indigent pœna. Qui dubitat utrum nix sit alba indiget sensu.

De differendi dialecticæque augumentationis speciebus. Cap. x.

HIs autem expositis, deinceps quot sint genera argumentationum dialecticarum, dicendum est, est autem vna, quæ inductio, altera, quæ Ratiocinatio nominatur. Ac ratiocinatio quid sit iam diximus, Inductio autē est, ex rebus singulis ad vniuersas progressio, vt si gubernator is demum sit optimus, qui peritus & doctus, itemq; auriga, in quaque etiā re qui sit peritus & exercitatus omnino sit optimus & pstantissimus. Inductio quidem plus valet ad faciendam fidem, aptiorque est sensumque iudicio familiarior & notior, ac sępius in populi ore versatur: Ratiocinatio autem magis vrget, ad eosque qui contradicunt, refellendos potentior est. Ac genera quidem ē quibus argumentationes dicuntur, ea sunt, que diximus.

De rationibus, quibus magnam argumentorum copiam nobis ad disputandum comparamus. Cap. 11.

RAtiones autem, quibus magnam ratiocinationum argumentorumq; copiam comparabimus, sunt quatuor quarum vna est in propositionibus eligendis, altera in distinguendo, quot modis quieque dicatur, tertia in differentiis inueniendis, quarta in similitudinis cognitione & scientia. Sunt etiam quodammodo eorum trium propositiones. Licet enim ex vnoquoque eorum propositionem ducere, vt expetēdum esse, vel quod honestum est, vel quod iucūdū est, vel quod vtile, & hoc inter sensum & scientiam interesse, quod si sciencia amissa sit, rursum comparari potest,

test, sensus semel erutus & amissus, non potest recipi.
Et quam rõnem habet id quod efficit bonam valetudinem ad bonam valetudinem, eandem habere id quod firmam constitutionem facit ad firmam cõstitutionẽ. Atqui prima propositio est ex iis, quę multis modis dicuntur, secunda è differentia, tertia ex similitudine.

CONCLVSIONES.

Duplex est argumentationes dialecticæ species, Ratiocinatio, & inductio.

Inductio plus ualet ad faciendam fidem, Ratiocinatio autem magis urget.

De propositionum acceptione. Cap. 12.

PRopositiones igitur eligendę sunt, quot modis de propositione diximus, vt vel omnium sententias seligamus, vel plurimorum, vel sapientum: atque eorum vel omnium, vel plurimorum, vel eorũ, in quibus valet opinio sapientiæ, vel eas etiã quę contrariæ sint iis, quæ ex disperatis fiunt, vt ante diximus. Hoc etiam vtile, in iis eligendis non solum probabiles sumere, sed eas etiam, quæ ad earum similitudinem accedunt. vt eundem sensum in contrariis versari, quoniã etiam ars & scientia versatur, itemque nos cernere aliqua re in aspectum intromissa & recepta non inde eiecta & emissa. quoniam eodem modo audimus gustamus, & olfacimus. Quod idem fit in cæteris. Iam ea pro initio & proposito assumenda sunt, quæ in omnibus, vel certe in plurimis rebus intelligantur. Dant enim: qui non satis acute inspiciunt, in aliqua re non ita reperiri. Delectus etiam ex iis argumentationibus habendus est, quæ descriptæ sunt, sed descriptiones ita faciendę sunt de quoque genere, vt separatim ppona mus, veluti de bono, aut de animantibus, ac de omni genere bonorum, initio facto a quæstione naturæ. No

tanda

tandæ etiam sunt omnium sententiæ, vt placet Empedocli, quatuor esse corporum initia & elemēta. Dictū etiam clari hominis proponamus licet. Propositiones autem & quęstiones in partes tres distributę sunt. partim enim ad vitam & mores partim ad naturę obscuritatem, partim ad differendi rationem pertinent. Ad vitam & mores, quales hæ sunt, Sitne parentibus potius parendum an legibus, si discrepent? Ad differendi rationem hæc, Vtrum eadem ars in contrariis versetur? Ad naturę obscuritatē, vt, Sitne mūdus sempiternus? eadem est ratio quæstionum. Quanquam autem quæ singulæ sunt earū, quas diximus, de iis difficile est certum aliquid tradere, tamen diligentia nobis adhibenda est, inductionis consuetudine, vt ex forma, quā præscripsi quæ sit, quæque intelligamus. Ac instituto quidem philosophorum, ad veritatem, dialecticorum, ad opinionē & verisimilitudinem, hæc omnis de his dirigi debet disputatio. Sumendæ sunt autem quam maxime vniuersę oēs propositiones, & vna in multas distribuenda est. vt, eadē arte contraria contineri, deinde aduersa, tum ea, quæ cum aliquo conferuntur. Eodemq; modo hæ in partes diuidendæ sunt, quoad diuidi possunt. vt bonorum & malorum eādem esse artem, alborum & nigrorū, frigoris & caloris, itemque in cæteris faciendum est. Ac de propositione quidem satis multa dicta sunt.

CONCLVSIONE.

Tres sunt propositionum species, Ethicæ physice & Logicæ.

Contrariorum eadem est disciplina.

De distinctione Multiplicis. Cap. 13.

contrariorum modo.

IN illo autem, quot modis quidque dicatur, non solum videnda sunt quę alio modo dicuntur, sed danda etiam opera est, vt rationes afferantur. veluti

non

non solum explicandum est, bonum alio modo dici iustitiam & fortitudinem, quam id, quod ad firmam affectionem corporis, & id, quod ad bonam ualetudinem efficiendam ualet, sed etiam illa hoc ipso, quod affectiones quædam sunt & qualitates, hæc ob eam causam, quod uim habent efficiendi aliquid, nō quod ipsa sint qualitates. Quod in cæteris omnibus uidendū erit diligenter, An autem specie multis modis, uel uno modo, aliqua dicantur, ex his perspici potest. Primum ex contrario considerandum est, an multis modis dicantur, siue specie siue etiam nomine discrepēt. Sunt enim quædam quæ statim nominibus aliis atque aliis differant. vt ei quod acutum est in uoce, contrarium est graue, in magnitudine obtusum. Perspicuum est igitur, id multis modis dici quod acuto contrarium est. Quod si hoc, etiam hoc acutum est utriusque. n. ratione alterū erit contrarium, quoniā nō idē acutū obtuso & graui contrarium futurum est. atqui utrinque acutum est contrarium. Rursum grauitati ī uoce contrarius est acutus, sonus ī magnitudine. leuitas, ita grauitas multis modis dicitur, quando quidē etiā eius contrariū. Itēq; quoniam honestū in animali, turpe cōtrarium est, in domo uitium, fit, ut honestum si homonymum In quibusdam cum nomina nō sint uaria, tamē aperta speciei distinctio est, ut in albis & nigris cōtingit. Vox enim & clara, & fusca dicitur, itēq; color albus & niger. Non igitur nomine discrepant cum interim perspicua speciei aut generis declaretur differentia. Non enim eodem modo color fuscus, & uox fusca appellatur Atque etiā in sensu id perspicui licet. Que enim eiusdem sunt generis, eidem sensui subiecta sunt de eo autem, quod in voce clarum est, & albū in colore, non eodem sensu iudicamus, sed hoc aspectu, illud auribus. Itēque eius, quod acutū est & obtusum, in saporibus & magnitudinibus, non in eodem sensu iudicium est sed huius in tactu, illius in gustu. Neque enim hæc nominibus discrepant, neque ipsa per se neque cōtraria, quippe cum obtusum utrique sit contrariū. Præ

terea videndum est, vni ne quid si contrarium alteri nihil sit omnino vt voluptati quæ ex potione capitur, contrarius dolor erit is, quem sitis affert, at huic quę ex cognoscendo & discendo capitur diametron lateri incomparabilem esse, nihil contrarium est, ita uoluptas multis modis dicitur. Cũq; amare ex animo et odisse contraria sint, amare autem, ut ad actionem corporis referatur, nihil habeat, ob eam causam amare multis modis dicitur. Hoc etiam considerandum est ĩ iis inter quæ media interiecta sunt, utrum aliquorum sit medium, aliorum nihil sit aut sitne utriusque, nec tamen idem medium, ut inter album & nigrum colorẽ, fuscus est interiectus, inter uocem claram & fuscam, nihil nisi forte raucum interiectum est, vt placet quibusdam, raucam uocem esse interiectam, vt sit albus in homonymis itemq; niger. Preterea hoc etiam uidendum est, sitne aliquorum plura media aliorum unum ut inter album & nigrum colorem plura sunt interiecta. Coloribus.n. multa sunt interiecta, uoci vnũ raucedo. In disperatis etiam uidendum est, dicantur ne multis modis. hoc modo, Si enim unius multi sunt modi etiã cõtrarii multi modi erunt. vt si nõ cernere multis modis dicatur, uno, priuatum esse oculis, altero, nõ fungi oculorum officio, cernere etiam multis modis dicatur necesse est. Vtique enim non cernere aliqua ex parte opponetur. vt non habere aspectum, & habere, & non fungi officio oculorũ, ac fungi. In iis autem contrariis, quæ priuantia dicuntur, hoc spectandum est. Si unum multis modis dicatur, etiam alterum. vt, si sentire animo & corpore multis modis dicatur, etiã multis modis dicetur nihil sentire nec animo nec corpore. Ea autem priuantia esse hinc intelligi licet, quod animantia nata sunt ad sentiendum animo & corpore. Iã uero in coniugatis hæc spectanda sunt. Si iustæ multis modis dicatur, eius etiã quod iniustum est multa erũt genera. Ex utraque enim iusta re quod iustũ est nominatur. Vt si iuste appelletur, ex sua sententia iudicare & recte, eodem modo etiam quod iniustum est appellabitur.

labitur similiterq; si quod ad ualetudinem pertinet multis modis dicatur, etiam accommodate ad ualetudinē multis modis dicetur. Vt quoniam quod ad ualetudinem ualer. dicitur, & quod efficiens est valetudinis, & quod conseruans est, & quod indicans, sic accōmodate ad valetudinem, vel efficiendam, vel tuendam, vel indicandam. Itemq; in ceteris, si vnius multa sint genera, casus etiam multa erunt, & si casus multa, etiam illius. Atque etiam uidendum est sin ne genera prædicamentorum, quæ ex nomine dicuntur eadem omnibus. si enim non eadem est appellatio, certe id de quo agitur, ambiguum est. vt bonum in cibo id est, quod est efficiens uoluptatis, in medicina, quod efficiēs est ualetudinis, in animo, affectum esse, ut temperatū esse, vel fortem, vel iustum. Quod idē in homine contingit. Hoc etiā aliquoties in prædicamento. Quādo reperitur, ut in tempore bonum. Bonum. n. dicitur, quod oportune fit & in tēpore. Hoc fit in prædicamēto quantitatis sæpius, ut quod fit modice. Bona. n. est mediocritas, qua pp bonū multis modis dicitur. Itēque candor in copore color appellatur, in uoce q intelligi potest. Eodemq; modo id quod acutū est. neque .n. similiter ī omnibus idē dicitur. vt nox acuta est ea q cita, vt placet iis qui modos & concentus in numeris cōsectātur, angulus aūt acutus is est, qui minor est recto, & machęra, cuius est acutus angulus. Videndum est ēt, sinene generis eorū, quę eidē nomini subiecta sunt varia, ne vnū ab altero cōtineatur. vt ὄνος animal & vas. Eorum enim varia est nominis definitio & ratio. Nā animal qd declarat, uas quale quid. Sin unū genus ab alio cōtineatur nō necesse est uarias esse rationes vt corui animal genus est, & auis. Cum igitur coruum aūt esse dicimus, animal quoddā ēē dicimus. ita de eo utrunque genus dicitur. Itemque cum corum animal pennigerum bipes nuncupamus, autem eū esse declaramus. Ita utrunque genus in coruo, eorumq; ratio intelligetur. In iis, autem generibus, quorum unū non ab altero contineatur, hoc non contingit. Neque enim

Locus à casibus.

enim cum uas dicimus, animal dicimus, neque uas cũ animal. Nec uero in eo solum de quo agitur spectare debemus, an sint uaria genera, quorum neutrũ alterũ continebit, sed ex contrario etiam id perspici debet. Nam si contrarium multis modis dicatur, profecto id etiam quod propositũ est dicatur multis modis necesse est, Vtile est etiam definitionem eius quod concretũ est diligenter ponderare & exquirere: ut albi corporis & claræ uocis. Sublato enim eo quod proprium est, eadem relinqui debet definitio, quod in homonymis non contingit: uelut in iis ipsis, quæ a nobis modo prolata sũt, Superioris enim hæc erit definitio. Corpus album, corpus est, quod tali est colore affectum. Posterioris hæc, Vox clara, est uox, quę facile intelligitur. Sublato igitur corpore & uoce, non idem in utroque relinquitur At qui deberet, si quidem synonymum erat album, quod in vtroque idem esse dicebatur. Et quoniã sæpe in definitionibus homonymũ, quod cõsequẽs est, ignoratur, iterum spectanda definitio est. Vt si quis efficientia valetudinis & indicantia esse dicat ea, quæ aptam compositionem quandam valetudini adhibent, non id respuendum est sed exquirendum quid in vtroque aptam compositionem adhibere ualetudini dixerit: ut si illa tanta esse dicat, ut efficiant ualetudinem hæc eiusmodi, ut indicent qualis sit affectio. Præterea illud etiam considerandum est, possint ne conferri ex maiore vel ex similitudine. vt vxor clara, & alba uestis acutus sapor, & vox acuta Hæc enim nec eodẽ modo alba & acuta dicuntur; nec alterum altero magis tale. Ex quo fit, ut id quod acutum est, & quod albũ, sint homonyma, quippe cum synonyma omnia ualeant ad cõparationem. Nam aut similia dicentur, aut aliud alio maius. Quoniam autem diuersorum generum, quorũ neutrum ab altero continetur, alterius generis & speciei differentiæ sunt (vt animalis & scientiæ, quoniã eorum sunt diuersæ differentiæ) uidendum est, an ea, quæ eidem nomini subiecta sunt, differentię sint diuersorum generum, quorum vnum ab altero non cõtineatur,

Idem ĩ an te pędicamentis.

tur, vt qđ acutū eſt, vocis & magnitudinis. Vox enim a voce differt, quod acuta ſit item magnitudo a magnitudine. Ita fit, vt acuti vocandum ſit in homonymis. Diuerſorum enim generum, quorum vno ab altero non continetur, diuerſæ ſunt differentiæ. iam illud etiam ſpectare debemus, eorum ne, quę eidem nomini ſubiecta ſunt, diuerſæ ſint differentiæ. vt coloris eius qui in corpore ineſt, & eius qui in cantibus, varię ſunt differentiæ. illius quod valet ad ſperandum aſpectum, & quod ad comparandum huius non eædem ſunt, quo fit vt color variis modis dicatur. Earundem enim rerum eædem ſunt differentiæ. Poſtremo, quoniam ſpecies nullius differentia eſt, (homo enim & bos non in numero differentiarum habentur, cum ſpeciei nomen vimque obtineant,) videndum eſt diligenter, eorū ne quæ eidem nomini ſubiecta ſunt, vnum in ſpecie, alterum in differentia numeretur. veluti candoris qui accidit corpori, coloris eſt ſpecies, qui autem in voce ſpectatur, differentia. Differt enim vox a voce, quod clara ſit & candida. Ac in iis quæ multis modis dicuntur, hæc conſideranda ſunt omnia.

CONCLVSIONES.

Quod modis dicitur unum oppoſitorum tot modis dicitur & reliquum.

Diuerſorum generum quorum unum nō continet alterum, diuerſæ ſunt ſpecies & differentiæ.

De differentiarum inuentione, & ſimilium conſideratione, & inſtrumentorum vtilitatibus. Cap 14.

Differentias aūt ex iis gn̄ibus, quæ ad imum quaſi caput referūtur, perſpicere, & iudicare debemus veluti quid inter iuſtitiā fortitudinem inter ſit & inter prudentiam ac temperātiam, quoniam hæc ex eodem genere virtutis nata ſunt omnia. Præterea,

ex generibus, quę diuersis continentur, differentias rerum intelligemus, ea inter se comparando, inter quæ non est valde magna distantia. vt quid sensus à scientia differt. In iis enim quæ multum inter se discrepãt: facile apparent eorum distinctiones & similitudines. Similitudo vero in iis spectanda est, quæ in diuersis generibus collocantur. vt alterum ad alterũ est, sic aliud ad aliud, hoc modo. Quam rationem habet sciẽtia ad id quod scientiæ subiectum est, eandẽ sensus habet ad id quod sub sensum cadit. Itemque, vt alterum in altero est, sic aliud in alio, hoc modo. Quemadmodum aspectus in oculo est, si mens in animo, & sicut in mari tranquillitas ita serenitas est in aere, quoniam vtrunque est quies vacuitasque ventorum. Earum autem rerum, quarũ magnę sunt dissimilitudines & distinctiones, vsus exercitatio capienda ex maxime. Sic enim facillius quæ aliarum sunt similitudines perspicere poterimus. Atque etiam illud spectandũ est, in ea ne omnia quæ ad idem genus pertinent, aliquid idem conueniat. vt in hominem, equum, & canem. Si enim vnũ & idem in eos cadat, hoc ipso erunt similes. Meditatum autem & in promptu habere quot quicque modis dicatur, magnum ad perspicuitatem affert adiumẽtum. Facilius enim quid sit id de quo agitur, si explanatum sit quod modis dicatur, intelligitur. In eo etiam magna uis est, vt de re ipsa, non de nomine tractetur argumẽtatio. Nam si incertũ sit, quot modis id de quo agitur dicatur, fieri poterit, vt & is qui respõdet, & is qui interrogat, non eodem animi sensum referat & intelligentiã. At si explicata sit ambiguitas, & is qui rem proponit ad disputandum, animi sensum de re ipsa exprimat, profecto ridiculus sit is, qui rogat, nisi eodem omnem conferat conuertatque orationem. Magnam etiã vim habet, & vt ne fallaci conclusiones ab aliis capiamur, & vt alios capioso conclusionis genere fallamus. Si enim quot mod:s id de quo agitur sciamus, nõ decipiemur, intelligemusque iis ne qui rogat, ad eandem intelligentiã omnem conferat orationem, & nos si ponamus

namus quęstionē,eum qui respondeat,si ignoret quot modis id de quo agitur dicatur,fallaci conclusione poterimus captare. Sed huius rei non semper est locus, sed cum eorum quæ ambiguæ dicuntur,alia vera, alia falsa sunt Nec vero hic locus aptus est & proprius dialecticæ. Itaque iis omnibus qui ratione & vere differere volunt,hoc omnino fugiendū est, ne eorum in nomine versetur disputatio & controuersia,nisi forte aliquis non possit aliter de re proposita disputare. Differentiarum autem inuentio & ad ratiocinationes conficiendas de eodem & alio vtilis est, & ad cognoscēdum quid quicq; sit. Cōferre quidē ad ratiocinationes de eodem & alio,hinc perspici potest,ꝙ si rerum propositarū dissimilitudines distinctionesque inuenerimus. facile non esse idem docebimus ad perspiciendum autem quid quicq; sit,ꝙ eam orationē, quæ vim & naturam cuiusque rei exprimat,ex ꝓpriis cuiusque rei differentiis intelligere solemus. Similium vero cognitio hanc nobis commoditatem afferet,vt argumētationes & per inductionem & per ratiocinationes,quę ex causa dicuntur,tractemus,& definiendo,vim naturamque rerum explicemus. Argumentationes quidem per inductionem tractabimus, quia rerū singularū,quę similes erunt inductione,& res vniuersas cōcludi existimamus. Neque enim facile inducere possunt ij, qui ignorant rerum inter se similitudines.eas autem, quę per ratiocinationes ex causa tractātur,quod probabile est, vt res habet in vno eorum,quæ similia sunt,sic in reliquis habere. Ita de quacunque re copiose differere poterimus,illud ante dicemus cōuenire oportere,quemadmodum in his res se habet,ita in eo quod propositū se habere. Cum autem illud docuerimus, etiam id de quo quæritur in causa,docuerimus. Nam cū id positum sit a nobis quemadmodum in his sit,ita esse in eo de quo quęritur, necessaria cōclusione confecta res sit a nobis. Definiendi autem artem tenebimus,ꝙ si possimus quid in quaq; re idem sit perspicere, nō ignorabimus ad quod genus ii qui definiunt,rem propositā re-

ferre debeant. Genus enim id est, quod ex iis quæ cõmunia sunt, in definiendo q̃d quicq; sit latissime patet. Atque etiam in iis quæ multum discrepant ad definitionem vtilis similitudinis cognitio est. vt idem esse tranquilitatem in mari, & in aere serenitatem, quoniam vtranque est quies. & quòd punctum in linea, id vnum in numero, quia. vtrumque principium est. Quapropter si genus commune in rebus omnibus dederimus non videbimur alienis verbis definiendo rem explicasse. Quin etiam ii qui definiunt, fere eundem modum in definiendo seruare solent. Nam & vnum principium numeri, & punctum lineę principium esse definiunt. Ex quo perspicuum est eos commune vtriusque genus dicere. Ac oportunitates, quidem & habilitates, quibus ratiocinationes tractabũtur, diximus. Locus autem, ad quorum usum hęc ipsa accommodanda sunt, deinceps trademus.

CONCLVSIONES.

Genus in difinitione assumẽdum est illud, quod ex his, quæ communia sunt in defiendo quid quidque sit latißime patet.

Vnum est principium numeri, & punctum lineæ.

Primi libri Topicorum Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Topicorum. Lib. II.

SVMMA LIBRI.

De locis absolutis accidentis uel ad refellendum, & destruẽdum: siue ad asserendum, & construendum.

De quæstionibus uniuersalibus: & in quibus nam prædicatis esse & inesse conuerti contingat. Cap. I.

QVAESTIONES autem partim vniuersales sunt, partim singulares. vniuersales sunt hæ, Omnis voluptas bona est, nulla voluptas bona est, Singulares hę, Est quædam voluptas bona, quædam voluptas non est bona. Vtruuque autem genus quæstionum vniuersis quæstionibus, quæ ad confirmandum & infirmandum valent, continetur. Si enim docuerimus aliquid in totum genus cadere, etiam in partem aliquam cadere ostendimus. Itemque si in nullam rem cadere ostendemus, non in totum genus docebimus cõuenire. Primum igitur de vniuersalibus, q̃ ad refellendum valent dicendum est, quod ad generales & eas quæ tanquam partes subiectæ sunt generi, pertinent, & quod proposita sępius afferũt ad disputãdum quæ aiunt, quam quæ negant, ii autem qui contra disputant, solẽt ferre refellere: Sed difficilime eã quæ ab accidente propria trahitur, reciprocatur argu- mentatio

A conuersione.

A diffinitione.

mentatio. Aliqua enim ex parte, nō totum, in solis accidentibus potest. Nā & a proprio. & a definitione & a genere, vicissim etiam retro commeet argumētum necesse est. vt si cui insitū sit vt sit animal gradiēs bipes uicissim id animal gradiens, bipes esse vere, dicetur. Similis est generis ratio. Si cui enim conuenit esse animal, id animal est. Quod idem contingit in proprio. Si cui enim id tributum sit ut aptum animum habeat ad percipiendam grammaticam, id aptum animū habebit ad percipiendam grammaticam. Nihil. n. horum potest aliqua ex parte conuenire, aut non cōuenire, sed omnino vel conuenire, vel non conuenire. At accidens, vt candorem, & iustitiam, nihil prohibet quadā ex parte inesse. Quo circa non satis est candorē et iustitiam docere inesse, si docere velimus aliquē album esse vel iustum. Habet enim dubitationem propterea ꝙ quadam ex parte albus est vel iustus. Non igitur in accidētibus uicissim hæc retro commeant necessario. In quæstiones autē duo peccata incidunt, quæ exponēda sunt. peccatur enim aut mentiendo, aut discendēdo a verbis, quę imposita sunt rebus. Nam ab iis peccatur qui quod nō cadit in aliquem, cadere cōfirmant, & ab iis qui res minus visitatis & tritis nominibus appellāt vt qui hominē platanū appellant, nominum impositorum fines transeant propositæ institutæq; rationis.

A genere.

CONCLVSIONES.

Propositionū aliæ vniuersales, aliæ particulares: Diffinitio, Genus, & proprium prædicata conuertibilia sunt, non autem accidens.

Loci quæstionum quòd aliquid insit vel non insit. Cap. 2.

PRimum videndum est, an id quod alio modo dicitur, p accidēte explicarit, quod peccatum in genere versatur maxime vt si quis cādori accidere dixe-

re dixerit, vt si color: nō enim accidit candori ut si color, cum eius sit genus color. Atqui id quidem fieri potest, vt nomine is, qui rem proposuit, explicet: veluti accidere iustitiæ, vt sit virtus. Sæpissime autem etiam, non exprimat, tamen facile intelligitur genus pro accidente dictum esse. vt si quis candorem colore perfusū esse dixerit, aut incisum moueri. Nullo enim ex genere de nominatiue prædicatio de specie dicitur sed omnia vniuoce genera de speciebus prædicantur. species enim & nomē generis sibi uindicatur & definitionē. Qui igitur candorem colore tinctum dixit, nec pro genere usus est colore, quia denominatiue dixit, neq; pro priopcio aut definitione, quia proprium & definitio ad nullam rem aliam transferri possunt. At colore perfusa sunt etiam permulta, vt lignnm, lapis, homo, equus. Ex quo perspicuum est, id expressum esse, tanquā accidens esset. Alius locus est, si videas id ne quod dictū est, in totum genus cadat, an in partē nullam. Quod in formis non in infinitis uidendum est. Si.n.uia, & ratione tradetur in paucioribusque cōsistet tractatio Initio autem a primis faciēdum est, deinde usque ad indiuidua progrediendum deinceps. vt si in contrariis uersari scientiā dixerit, videndum an in iis, quæ cum aliquo conferuntur, & in iis, quæ aduersa appelātur, & ī priuātibus & in negātibus eadem spectetur sciētia. Quod si tum ne quidē id p̄spici poterit, rursū hæc in partes usque ad indiuidua tribuenda sunt, vt ī iustis, ne & iniustis rebus, aut in duplo & simplo, aut ī cęcitate & aspectu, aut in affirmantibus & negātibus Si enim in eorum aliquo ostensum sit non esse eandē sublata & infirmata erit a nobis quæstio. Quod idem iudicandum est si in nullo eorum id reperiatur. Hic autem locus & ad confirmandū, & ad infirmandum ualet et Si enim diuisione adhibita, vel in omnibus intelligatur, vel in plerique, poscendū est, vt aut uniuersum detur, aut certe occurratur nobis non ita in quodam reperiri. Nam si neutrum horum faciat ineptus uidebitur q non concedat. Alius locus ducitur ex definitio

Secundus locus.

Locus est cōstructiuus & destructiuus

Tertius locus.

ne accidentis, & rei, cui id accidit vel vtriusq; vel alterius. In quo id cosiderandum est, nunquid in definitionibus non verum pro vero sumptum sit. veluti, si quæratur, Deus ne iniuriam faciat, constituendum est, quid sit iniuriam facere. Nam si sit sponte nocere profecto Deus non facit iniuriam, quoniã Deus nocere non potest. Si etiam ponatur inuidus sapiens, statuendum est quis sit inuidus, & quid inuidia. Cum enim inuidia ægritudo sit ex rebus secundis alicuius boni viri, certe sapiens non inuidet, esset enim improbus. Itemque si ponatur, an qui indignatur inuidus sit definiendo aperiendum est, qui sit vterq;. Sic enim verum ne sit, an falsum quod dictum est intelligetur. veluti, si is inuidere dicitur, qui bonorum dolet rebus secundis, & indignaris, qui dolet improborum secundis rebus, perspicuum est, non inuidere eum, qui indignetur. In quo adhibẽdæ sunt definitiones pro iis nominibus, quæ in definitionibus cõtinentur, nec ab hoc desistendum, quod ad res intelligatur. sæpe enim tradita tota definitione, non intelligimus quod quæritur, at definitione adhibita pro aliquo nomine eorũ, quæ in definitione sita sunt, intelligimus. Præterea, siquis ex quæstione sibi propositionem conficiat, occurendum erit. Si enim occurramus, hoc ipso propositum confirmare videbimur. Quanquam autem hic fere locus idem valet, quod is, quem iam exposuimus, uidendum est, vtrum in toto genere, an in illo reperiretur quod pro accidente dictum esset, tamen modo quodã & ratione differunt. Tam vero exponendum est, quæ appellanda sint, vt pleriq; solent, quæque non sint appellanda. Qui locus & ad confirmandum & refutandum valet plurimum. vt res nominibus ijs, quæ trita sunt, vulgo & vsitata, appellandas esse, at vero in cõstituendo quæ res tales vel non tales sint, non audiẽdã esse multitudinem. veluti salubria ea esse, quæ valetudinis efficientia sint, statuenda sunt illa quidem vulgi opinione, sed verũ id, de quo agitur efficiens sit nec ne valetudinis, de eo non iam vulgi, sed medicorum iudicium

cium expectare debemus . Præterea si multis modis quid dicatur, propositum autem sit, conuenire, vel nõ conuenire alterum eorum, quæ multis modis dicũtur, exponendum est si vtrumque nõ possit. Hoc autẽ ob seruandum est in iis, quæ obscura sunt non aperta . Nam si incertum non sit quot modis dicatur, occurret statim, non esse id explicatum, quod quæreret ac dubi taret, sed alterum. Hic autem locus & ad probandum & ad reprehendendum valet. Nam si confirmare vole mus, alterum accidere docebimus, si vtrumque, nõ po terimus. Refellentes autem si vtrunque nõ possimus, alterum certe non dici & reperiri ostendemus. Sed hoc interest, quod is, qui reprehẽdit & refutat, nihil debet ex iis, quæ cõcessa sunt & conueniunt disputare, nec si in toto genere, nec si in illa parte expositum sit quid reperiri. Nam si cuiuis non accidere docebimus, in toto genere reperiri aliquid reprehendemus. Itemque, si in vno aliqui reperiri demonstrabimus, nulla ex parte reperiri confutauimus. At is, qui probat ante debet profiteri, si in parte aliqua intelligatur, in toto genere intelligi, si modo pronunciatum verisimile habeatur. Neque enim satis est ad probandum aliquid in totum genus cadere, in aliquem partem cadere, docere, veluti si hominis animus immortalis sit, omnem etiam animum esse immortalem. Quapropter ante conuenire oportet si quęuis anima sit immortalis, omnem etiam immortalem esse, quanquam hoc non semper obseruã dum est, sed tum denique, cum de toto genere cõmunem & vniuersam rationem non poterimus exponere. quemadmodum Geometra, triangulum tres angu los habere duobus rectis pares. Quod si non sit incer tum, quod multis modis dicitur, cum explicatum erit quot eius sint genera & modi, tum id & confirmandũ erit, & refellendũ. vt si id quod deceat, vtile sit, aut honestum, oẽm diligentiã adhibere oportebit, vt vtrunq; ꝓbemus, vel refutemus, in eo, de quo agatur, vt esse honestum & vtile, aut neque honestum, neque utile. Sin vtrumque non potest, alterũ docendum erit, hac signi

Sextus locus a multiplici, cõstructiuus & destructiuus.

Locus septimus a multiplicis diuisione.

 ficatione

Locus octauus a fine, & his quæ sunt ad finem.

ficatione intelligi, hoc illud nõ intelligi. Eadem ratiõ est, si plures sint partes in quas id, quod propositum sit tribuatur. Præterea exponenda ea sunt quæ nõ ambigue multis modis dicuntur, sed alio modo. vt artẽ vnã esse multarum rerum, aut quia ad eas tãquam ad finẽ referatur, aut quia earum sit rerum quę ipsę ad finem pertinent, atque referũtur. veluti medicina est valetudinis, & rationis victus, aut quia est rerũ duarum, quarum vtraque finis est, veluti rerum contrariarum eandem esse artem, neque enim ex eo, quia alterum alterius dicitur finẽ esse finis intelligere possumus, aut q̃ vnius est per se & vi sua, alterius temere & casu. vt p se, triangulũ habere tres angulos pares duobus rectis; temere & casu, id quot latera habet æqualia. Nam forte temere & casu triangulum esse lateribus æqualibus triangulum, ex eo sciri potest, quòd duobus rectis pares habet eos, qui intrinsecus adhibentur. Si igitur eadem ars esse multarum rerũ nullo modo potest, certe omnino esse non potest. aut si quodammodo potest, perspicuum est id fieri posse. In quo ad vtilitatem causæ nostræ referẽda est diuisio, vt si cõfirmare quid velimus, proferenda sunt omnia, quæ possunt, eaq; tribuenda sunt in eas solum partes, quę etiam ad probandum valebunt. Sin autem refellamus, in eas, quæ non possunt, cætera vero omittenda erunt. Hoc etiam in his obseruandum erit tum, cũ incertum erit quot modis quicque dicatur. Atque hoc in illo versari, aut non versari iisdem locis cõfirmandum erit. vt artem hanc in hac re cerni, aut tanquam in fine, aut tanquã in iis, quæ ad fine referuntur, aut in iis, quæ forte temere accidunt, aut contra non cerni aliquid vllo modo eorũ, quos modo diximus. Eadem etiam ratio est cupiditatis, eorumq; omnium, quæ sunt multarum rerum. Est enim cupiditas huius, aut illius rei, vel quasi finis, vt valetudinis, vel vt eorũ, quę ad finẽ pertinent, veluti remedii, vel quasi forte temere eueniat, quemadmodum in vino affectus est, qui in eo dulcedinem sequitur, non qua vinum sit, sed quia dulce. Dulcedinem

enim persæ expetit, vinum temere & casu, quandoquidem si acescat, id iam appetit. Ita fit vt vinum forte temere appetat. Huius autem loci vsus est plurimus in iis, quæ, cum aliquo conferuntur, quoniã in eorum numerum veniunt omnia, quæ sunt eius generis. Præterea commutandum est verbum in id, quod magis dilucidum esse videatur. vt pro eo quod accuratũ & exquisitum est in opinione, apertum & perspicuum dicẽdum est, & pro nimia cura rerum agendarum, studium rerum agendarum. Si enim apertius & planius fiat quod dictum est, tum denique propositum facilius argumento concludi poterit. Valet autem hic locus & ad confirmandum quid, & ad refellendum. Vt autẽ contraria in eadem re cerni doceamus, genus spectare debemus, veluti si volumus cõfirmare in sensu versari integritatem & deprauationem, si sentire iudicare est, & iudicare licet recte, & non recte, certe in sensu integritas & prauitas versetur necesse est. Qui locus ex genere ducitur. iudicare enim genus est sentiendi; quoniam qui sentit, quodammodo iudicat. Ex forma etiam generis duci potest. Quæ enim speciei accidunt eadem etiam in genere intelligũtur omnia. vt si scientia sit bona & mala, recta etiã sit & praua affectio necesse est, si quidem affectio genus est scientiæ. Ac prior quidem locus vitiosus est, si ad cõfirmandum adhibeatur, alter verus, & commodus. Neque enim necesse est quæcunque generi accidant, eadem speciei accidere, quãdo quidem animal est pennigerum & quadrupes, homo non item. Omnia autem quę cadunt in speciem eadem necesse est cadere in genus. Si enim homo probus sit, animal etiam probum. In refellendo contra prior locus versus est, alter vitiosus. Nam & quæ generi non accidunt, speciei accidere nõ possunt, & quæ in speciem non cadunt, ea non necesse est in genus nõ cõuenire. Quoniam autem necesse est, in quibus genus dicitur in iis etiam speciem aliquam dici, quęcunque etiam genus habet, aut quæ a genere nomen duxerũt eadem aliqua species retineat necesse est, aut nomen ab

Locus nõ nusab eui dẽtiori appellatiõe.

A genere & a specie.

ab aliqua specie ducunt. veluti si de aliquo scientia dicatur, certe de eodem vel grammatica dicetur, vel musica, vel aliqua scientia. Et si quis arte sit instructus & præditus, aut nomen ab arte habebat, certe grammatica, vel musica, aut aliqua alia arte instructus, sit necesse est, aut nomen ab arte aliqua ducet. veluti grammaticus vel musicus appellabitur. Si quis igitur proponat quod nomen a genere duxerit. veluti animum moueri considerandũ est, moueatur ne animus aliquo genere motionis, vt crescat ne, an imminuatur, an intereat, an oriatur, an alio genere pulsus agitetur. si.n. nullo genere pulsus agitetur: certe non mouetur. Atq; hic locus ad confirmandum valet, & ad reprehendendum. Nã si aliquo genere motus moueatur mouetur, & si nullum genus in eum cadat certe non mouetur. Cui autem copia non suppetet argumentorum ad propositum confirmandum, aut infirmandum, is a definitionibus præsidium petere debebit, aut quę rei ꝓpositę propriæ sint, aut quæ esse videãtur, quod si ab vna non posit, a pluribus petat. Nam iis qui rem definiendo explicarint, facilius erit argumentum ducere, quippe cum facilior sit a definitione ducta argumentatio. Videndum etiam est cui rei res proposita adiuncta sit, aut quid necessario res proposita si sit vna, secum esse velit. Ac is quidem, qui confirmare volet, cui res proposita adiuncta sit, videbit quoniam si rem illam doceat cadere, rem etiam propositam docebit. Qui autem refellendi partes tenebit, que res rei propositę sit adiuncta, considerabit. Si enim id quod rei propositæ sit consequens, non esse ostendemus, rem etiã propositam non esse docebimus, spectandum est etiam an tempus alicubi discrepet, aut si quis id dixerit, quod alitur augescere necessario. Et si enim animalia semper aluntur, tamen non semper augescunt. Itemque si quis scire dixerit memoria tenere. Nam hoc ad præteritum tempus pertinet, illud & ad instans, & ad futurum. Nam & scire dicimur præsentia & futura, vt solis defectionem fore, meminisse nisi præterita non possumus.

mus. Iam locus captiosus & fallax est, eò loci impellere alterum, vbi magna argumentorum copia nobis suppetet. Quod interdum necessarium est, interdum necessarium videtur, interdum nec videtur, nec necessarium est. Necessario autem id faciendum est tum, cum is, qui contra disputat, negat aliquid eorum, quæ ad rem propositam pertinent, & alter de illo disserit quod eiusmodi est, ad quod probandum amplissimus locus suppetat. Quod idem facere licebit cum inductione ad aliquid ex re proposita adhibita, id euertere conabimur. Eo enim sublato & infirmato, res etiā de qua agitur, infirmabitur. Necessarium autem id uidetur, cum id ad propositum pertinere uidebitur, ad id autem, ad quod sumitur, non pertinebit argumentum, siue neget is, qui respondet, siue inductione probabili ex proposito ad illud ipsum adhibita, id ipsum infirmare conetur. Reliquum autem tum incidit, cum nec cogit, nec cogere videtur res ea, de qua disputatur. Aliter solet is, qui contra disputat, reprehendi. Hoc autem extremum genus, quoniam omnino a disserendi ratione alienum remotumque est, declinare debemus. Quo circa debet is etiam, qui respondet, nō grauate adhunc locum confugere interdum, eaq; dare quę ad propositum nō pertineant, iis expositisque minus probētur, dat autem propterea quòd fere ī maiore animi distractione uersari solent ii qui ponūt quęstionem, si iis talibus omnibus positis minime cōcludant. Iam vero quoniam omnes, qui quiduis dixerint quodam modo multa complexi sunt (vnanquanque enim rem multa necessario consequuntur, vt is qui hominem esse dixit, & animal esse dixit, & animatū et bipedem, & mentis ac disciplinæ compotem) fit, ut infirmata & reprehensa unaquaquis re, earum, quæ sūt cōsequentes, id etiam quod initio dictum est, reprehendatur. Sed uerendum est, ne ad rem difficiliorem delabamur. Interdum enim facilius est id quod res propositam consequitur, interdum rem ipsa propositam euertere. In iis autem rebus, quibus alterum inest ne-

Locus. 16 a facultate copiosa argumentorum.

cessario

cessario, aut nō inest, veluti in homine vel morbus inest, vel ualetudo, si de altero magna nobis ad disputādum suppetet copia in vtranque partē, de altero etiā suppetet. Quod ad utranqué partem trahi potest. si enim alterum accidere doceamus, alterum non accidere docebimus, & si alterum non conuenire demonstremus, reliquū docebimus cōuenire. Perspicuum est igitur, ad probandum & refellendum valere hunc locum. Atque etiam argumentum ducendum est a notatione verbi, quæ multo aptior fit, quam uerbum quod sit usitatum veluti magnanimum non fortem, vt ponnitur, sed eū, qui bene animo sit affectus, & cōfidentē eum qui bona expectat. itemque ingeniosum eū esse, cuius genius fuerit bonus. quemadmodum Xenocrates ingeniosum ait esse eum, cui animus bonus datus sit: eum enim demum esse omnibus. Iam cum res aliæ necessario eueniant, aliæ plerunque, aliæ forte temere, si quis eam quæ necessario euenit, plerūque fieri ponat, aut eam quæ plerunque fit, necessario fieri, aut eā contrarium ei, quæ plerunque fit, his semper locum sibi suppeditabit ad differendum. Nam si id quod necesse est fieri, plerunque fieri ponat. profecto non in toto genere inesse dixerit, quod toti conuenit. Ita aberrauit, siue id, quod plerunque accidit, necessario fieri dixerit, quoniam de toto genere dixit, quod toti non accidit. Quod idem fit, si id dixit, quod rei contrariū est, quæ plerunque eueniunt, eueniret necessario. Semper enim in paucioribus dicitur, quod rei, quæ plerunque fit, cōtrarium est. veluti si fere mali sint homines boni rarius, certe vehementius errauit si quis bonos dixerit esse necessario. Eodēque modo si id, quod temere fit, necessario fieri, aut plerunque dixerit. Neq; enim id quod temere & casu fit, necessario fieri potest, neq; id quod plerunq; Fieri autem potest, vt etiam si quid dixerit, neq; exposuerit, vtrum ne plerunque fieri, an ex necessitate affirmarit. fiat autem plerunque, tamen disputet alter, quasi ille ex necessitate fieri asseuerit. ut si malos exhæredes esse dixerit, neq; exposuerit se ita dispu-

Locus a pōne unius pro altero.

disputare,quasi ex necessitate id ille concesserit. Illud etiam videndum est,an eandem rem sibi accidere qua si aliam posuerit, quòd alterum eidem sit nomen impositum, Quemadmodum Prodicus diuisit voluptatē in gaudium,delectationem,& lætitiam.Eiusdem enim nominis voluptatis hæc sūt omnia. Si quis ergo gaudere verbo lætandi accidere dicat,is idem sibi accidisse confirmabit.

CONCLVSIONES.

Iniuriam facere Deo non inest,cum iniuriam facere sit sponte nocere.

Nullum genus prædicatur denominatiue de speciebus,sed uniuoce.

Inuidus est qui tristatur de bonorum prosperitate, indignans uero qui de malorum prosperitate tristatur.

Quæcunque generi contingunt, eadem generi aliquo pacto conuenire necesse est, non autem econuerso.

Scire præsentia,& futura dicimur,meminisse uero præterita.

Quæcunque fiunt , aut fiunt ut in pluribus , aut frequenter,aut in minori parte.

Quæcunque casu & temere fiunt,non in pluribus contingunt,& econtra.

Alij loci de eijsdem quæstionibus terminandis. Cap. 3.

QVoniam autem sex modis inter se contraria iunguntur, & quatuor solum modis iuncta repugnantiam efficiunt, sumenda sunt contraria, vt com-

vt commodum erit & ei qui, confirmandi, & ei qui refellendi partes tuebitur. Ac sex mcdis ea componi inter se hinc perspici potest, quòd aut vtrunque contrarium vtrique comparatur, idque bifariam, vt de amicis bene mereri, & de hostibus male mereri, aut contra, de amicis male mereri, & de hostibus bene, aut utrunque uni, quod etiã duobus fit modis, ut de amicis bene mereri, & de amicis male mereri, vel de inimicis bene mereri, & de inimicis male mereri. aut vnum vtriq, quod etiam fit dupliciter, vt. de amicis bene mereri, & de inimici bene mereri, vel de amicis male mereri, & de inimicis male mereri. Ac duæ quidem primę comparationes nõ sunt pugnantes, quoniam de amicis bene mereri non est illi contrarium, male de hostibus mereri, quippe cum sint expetenda, eumdemque statum deceant, nec illud de amicis male mereri, huic repugnat, bene mereri de inimicis. Sunt enim hæc fugienda, eundemque statum decent. Nec res quæ fugiẽda est ei quę fugiẽda est aduersatur, nisi vnum sit nimium, alterum parum, quoniam quod nimium est, id in rebus fugiendis ducitur, itemq; paruum. At reliqua quatuor contraria sunt inter se. Nam & de amicis beme mereri, illi contrarium est, de amicis male mereri quando quidem a contrariis moribus proficiscũtur. atque illud sequendum est, hoc fugiendum. Eadẽ est ratio cæterorum. In coniunctionibus enim singulis quiddam est expetendum, & quiddam repellẽdum, & illud boni status est, hoc mali. Ex quo perspicuum est eidem plura data esse contraria. Huic enim de amicis bene mereri, illud cõtrarium est, de inimicis bene mereri, & illud, de amicis male mereri. Itemque ei, qui illa omnia intuebitur, duo videbuntur contraria. Sumẽda igitur sunt ea contraria, quæ prodesse poterunt causæ nostrę. Iam si quid sit accidenti contrarinm, cõsiderandum est, an ei accidat, cui accidens conuenire dixerit. Si enim hoc conueníꝛ, illud nunquam conueniet quoniam fieri non potest, vt simul eidem cõtraria cõueniant. aut an tale aliquid dixerit aliqua ex parte, qđ si ex-

si extet, necesse sit contraria conuenire, vt si ideas in nobis esse dixerit. Nam & moueri eas, & stare concludetur, sub sensum cadere, ac ratione & intelligentia contineri. Nam & quiescere eas & immobiles esse, & sub intelligentiam cadere placet iis, qui eas ponunt. Quæ si in nobis sitę sint, profecto nõ poterũt esse immobiles. cum præsertim si ipsi moueamur, necesse sit ea omnia quæ in nobis sunt, vna moueri atq; etiã sensu eas percipi, si modo in nobis sint, ex hoc intelligi potest, quòd sensu oculorum formam vniuscuiusq; rei cognoscimus. Rursus si positum est accidens, id cui quid est contrarium, videndum est an vim habet ad recipiẽdum contrarium, quemadmodum etiam ad accidens. Eadem enim res vim habet ad recipiẽda contraria, veluti si odium nasci ex ira dixerit, profecto odium in ea parte anima, in qua irarum existit ardor, insit necesse est. est enim sedes irę. Considerandum igitur, sit ne cõtrarium in ea parte animi, in qua irarum existit ardor qualis amicitia est. Nam si non insit, in eaq; parte animi, que voluptate alitur insit amicitia, certe non committatur iram odium. Eadem ratio est si eam partem animi, quæ voluptate alitur, ignorare dixerit. Sedes.n. erit sciẽtię, si quidem etiam ignorationis sit. quę pars, non videtur sedes esse scientie. Atq; ex hoc loco, quemadmodũ docui ei qui refellẽdi partes obtinebit, depromenda erunt argumenta, eũ aũt qui confirmare volet nihil adiuuabit hic locus, quatenus accidẽs conueniţ, quatenus vero potest conuenire, adiuuabit. Nã si non posse contrarium recipere doceamus, nec cõuenire accidens, nec conuenire posse docebimus. Ac vero non sit contrarium conuenire, aut vim habere ad recipiendum contrarium doceamus, idcirco etiam accidens cõuenire demonstrauerimus, sed posse cõuenire tantummodo conformatum erit. Quoniamq; quatuor sunt cõtrariorum genera spectanda erunt repugnantia, ex eo argumento, quod vicissim retro cõmoueat, & reciprocatur, & ei qui probabit, & ei qui refellet. Per inductionem vero argumentatio tractãda erit hoc modo, Si homo est

Motis nobis quęcũque in nobis existẽtia moueri oportet p accidẽs.

mo est animal,quod non est animal,id non est homo. Itemque in cæteris,hoc enim loco vicissim retro commeat argumentatio.Cum enim hominem sequatur & committetur animal tamen non si quid nō sit homo, id continuo sequitur nō esse animal sed contra,si quid non sit animal, sequitur nō esse hominem. In omnib⁹ ergo id pronunciādum est,vt si quod honestum est,id iucundum sit, etiam si quid non sit iucundū,id nō sit honestum.Quod si hoc non est consequēs,ne illud q̄dem erit. Itemque si quòd iucundum est, id nō sit honestum,certe quod honestum est,etiam iucundum sit necesse est.Perspicuum est igitur, reciprocari in aientibus & negantibus argumentationem, si retro tracte tur. In his autem contrariis,quæ aduersa appellantur hoc vidmethod endum est,& ei qui probabit, & ei qui reprehendet,an ex contrario contrarium sit consequens,an ex eiusdem argumentatio a consequentibus vera sit, an vero contra. Tractari autem argumétatio debet per inductionem eornm,quo ad cōmodum videbitur. In eandem autem rem valebit argumentatio a consequē tibus;vt quę fortitudinem & ignauiam committantur. Illam enim virtus,hanc vitium sequitur,& fortitudinem sequitur id q̄ expetendum est,ignauiam id quod fugiendum. In his ergo valebit de iisdem a consequētibus ductum argumentum, quoniam id quod expetē dum est,ei quod fugiendum contrarium est. Quod idē fit in cæteris.Contra autem,consequentia sunt. vt firmam corporis affectionem sequitur bona valetudo infirmam vero affectionē morbus non sequitur,sed contra,morbum infirma constitutio. Ex quo perspicuum est,contra in his argumentationem a consequentibus valere. Raro autem illud contra in contrariis incidit, ac fere in iisdem reciprocatur argumentatio. Quod si nec in eisdem contrariū ex contrario erit consequens nec vicissim retro cōmeabit, profecto in iis de quibus agitur,nunquam alterum ex altero erit consequēs. Sin in aduersis sequatur,etiam in propositis alterum alteri cōsequentur necessario. Quod itē in prosperis perinde atque

A cōtrariorum cō sequētia.

de atque in aduersis cõsiderandũ est, nisi quòd in his non vicissim retro cômeat argumentum ex consequẽtibus, sed de iisdem necessario. Quemadmodum aspectum sensus sequitur, sic cęcitatem sensus priuatio. Opponuntur enim sensus & priuatio sensus vt priuantia, quoniam eorum illud res est, hoc eius rei priuatio. Atque etiam de iis quæ cum aliquo conferuntur, eodem modo quo de priuantibus iudicandum est. In iis enim etiam valet a consequentibus ductum ex iisdem argumentum, vt si triplum multiplex sit, etiam subtriplum submultiplex erit. Cõfertur enim triplum cum subtriplo, & multiplum cum submultiplici. Rursum, si scientia opinio est, etiam quod sub scientiam cadit, erit opinabile. Et, si aspectus sensus sit, id etiã quod aspectabile est, sub sensum cadat necesse est. Hic autẽ occurritur, non duci necessariam in iis, quæ cum aliquo conferuntur argumentationem a cõsequentibus, quemadmodum dixi. non enim id, quod sensum mouet, scientia contineatur, tamen sensus non est sciẽtia. Nec vere certe quidem occuritur. Multi enim negant ea, quæ sensus mouentia sunt, cadere sub scientiam. Nec minus contra hoc quod dixi valet. veluti id, quod sub sensum cadit, non posse scientia comprehendi, quoniam ne sensus quidem sit scientia. Rursum a coniugatis casibus ducendum est argumentum, siue confirmemus quid, siue refellamus. Coniugata autem sunt hęc, iusta, & iustus, cum iustitia, & fortis, cum fortitudine. Itemque efficientia & conseruantia coniugata eorum sunt, quorum sunt & conseruantia & efficiẽtia. vt efficientia valetudinem, valetudinis, & conseruantia firmam corporis constitutionem, firmæ corporis constitutionis. Eodemque modo de cæteris iudicandum est. Atque hæc quidem coniungata appellari solent. Casus autem sunt, vt iustæ, fortiter, salubriter, & apte ad firmam corporis affectionem, quæque eodẽ modo dicuntur. Sunt etiam ea, quæ ex casibus dicuntur in coniugatis, vt iuste cum iustitia, & fortiter cum fortitudine coniugata sunt. Coniugata autem dicun- Locus a cõiugatis & casibus.

tur, quę sunt ex verbis generis eiusdem, vt iustitia, iustus, iusta, iuste. Perspicuum est igitur, si quid probatũ sit eorum, quę eiusdem sunt generis & coniugationis esse in bonis, & laudabilibus, cętera probata esse omnia. Veluti si iustitia sit in rebus laude dignis, etiam iustus in iis sit, & res iusta, & quod iuste fit, necesse est cõcludeturq; quod iuste fit, etiã laudabiliter fieri, ex eodem casu, quoniam a laudabili re ortum est, quemadmodum illud iuste a iustitia. Non solum autem ex eo quod exposui, sed etiam ex cõtrario sæpe contrarium intelligitur, vt quod bonum sit, non necessario esse iucundum. Neque enim quod malum est, necessario molestum est, aut si hoc: etiam illud. Et si iustitia scientia sit, iniustitia ignoratio erit, & si quod iuste fit, id fiat scienter & perite, id etiam quod iniuste, inscite & imperite fiat necesse est. Aut si hæc non placent, ne illa quidem, quemadmodum ex eo quod modo cõmemoraui, perspici potest, multo enim magis perspici potest quod iniuste fit, id perite, quã imperite fieri. Atque his locus expositus est tum, cum de contrariis, que aduersa dicuntur, disputaremus. Nihil enim nunc aliud volumus, nisi cõtrarium ex cõtrario esse consequens. Præterea, ab ortu & interitu rerum, ex causis efficientibus & corrumpentibus magna copia supetit ad disputandum, siue cõfirmare velimus, siue refellere. Quarum enim rerum ortus & origo est in bonis, eæ etiam in bonis sunt, & si hæ in bonis sint, origines etiam earum erunt. Si vero origo sit in malis, eæ etiam in malis numerabuntur. A rerum interitu contraducitur argumentum e consequentibus. Si enim interitus rerum sit in bonis, res ipsæ erũt in malis. Et si interitus & euersio rerum sit in malis, res ipsæ ducentur in bonis. Eadem est etiam ratio causarum efficientium & euertentium. Quorum enim effectorum causæ sunt in bonis effecta etiam in bonis erunt. Quarum autem rerum causæ euertentes sunt in boni, eæ sunt numerandæ in malis.

CONCLVSIONES.

Impoßibile est contraria eidem simul inesse, & si uni plura contingant contraria.

Idem est susceptibile contrarium.

Motis nobis quæcunq; in nobis existunt moueri oportet.

Quorum generationes bona sunt, ipsa bona sũt, & quorum sunt malæ, sunt malæ. Quorũ uero corruptiones sunt bonæ, ipsa sunt mala, quorũ sunt malæ, ipsa sunt bona.

De amicis bene mereri, et de hostibus malæ non contrariantur, sed de amicis bene mereri & malæ, si bijnuicem aduersantur.

Ira, & odium in eadem animi parte resident.

Ex similibus, appositione, magis & minus, simpliciter & secundum quid loci. Cap. 4.

PRoximus locus est a simili. in quo videndum est an res similes eodem modo se habeant, vt si sciẽtia vna sit multarũ rerum, etiam opinio. Et si aspectum habere, sit videre, etiam auditum habere, sit audire. Quod idem contingit in cęteris omnibus, & quę sunt, & quę videntur. Valet autem utrunq, partẽ hic locus. Si enim in aliqua re pari valeat, in cęteris etiam partibus ualeat necesse est, & si in aliqua re simili non valet, nec in cęteris ualebit. Considerandum etiam est, an in una & in pluribus eodem modo res se habeat, quoniam interdũ discrepat & dissimilis est. ut si scire sit animo cernere & intelligere, multa scire sit etiã multa animo cernere, quod nõ est uerũ. Multa .n. scientia cõprehendi possunt, multa intelligi nõ itẽ Qđ si nõ hoc uel illud, scire esse intelligere. Sumuntur etiam ex maiore & minore argumenta. Suntq; ex ma-

iore & minore quatuor loci, vnus si maior res ex maiore sit consequens, hoc modo. Si voluptas bonū sit, maior voluptas maius sit bonū. Si iniuriam facere malum est, maiorem iniuriam facere maius malum erit. Atque in vtranque partem hic locus trahi potest. Si enim rei subiectæ progresſionem & incrementū accidentis sequatur progreſſus & incrementū vt dixi, certe conclusum est: si minus sequatur, non concluditur. Hic autem locus per inductionem tractandus est. Alter locus est, cum vna res duabus comparatur, si cui verisimilius est conuenire, non conueniat, ne illi quidē cui minus, & si cui minus probabile est conuenire conueniat, ei etiam cui verisimilius. Tertius est, cum duæ res cum vna conferuntur, si quæ magis cōuenire videtur non conueniat, nec quæ minus, & si quæ minus videtur cōuenire, cōueniat, ea etiam, quæ magis conuenire videbitur conueniet. Extremus locus est huiusmodi, cum duæ res duabus comparātur: Si quæ alteri magis videtur conuenire, non conueniat, ne reliqua quidem reliquæ conueniet, si ea quæ minus conuenire alteri videtur, conueniat, reliqua etiam reliquæ cōueniet. Sequitur locus, ex iis quæ eodem modo conueniunt, aut videntur conuenire, atque is triplex, quemadmodum exposui de tribus locis, quos ex maiore posterius elici dixi. Si enim vna aliqua res duabus eodē modo conueniat, aut conuenire videatur neque alteri conueniat, ne alteri quidem conueniet. Quod si vni, etiā alteri. Alter locus tractatur hoc modo, si duæ res eidem similiter conueniat, & altera nō conueniat, ne altera quidem conueniet. Tertius hoc modo. Si duæ res duabus eodem modo conueniat, vnique altera nō conueniat, reliqua etiam reliquæ cōueniat necesse est. Atque ex maiore & minore, ac simili tot argumenta duci elicique possunt. Alius locus sequitur ex adiectione. hoc modo, si vna res, ad alteram adiecta, eam facit bonam, aut albam, cum prius bona & alba nō esset quę adiecta est, bona erit & alba, quale, etiam totum reddidit. Præterea, si ad aliquid quod inest quippiam addatur,

tur, quod illud magis tale efficiat, quale inerat, id tale erit. Eadem est ratio cęterorum. Quanquam hic locus nō valet in omnibus, sed in iis tantummodo, in quibus præstantia magnitudinis nascitur. Atque idem non vicissim retro commeat in refellendo. Non enim si id quod additur, non facit, id cui adiectum est bonū propterea id non bonum esse necesse est. Quod enim bonum est, si ad id quod malum sic addatur, totum nō efficit bonum necessario, nec rem nigram candor albā facit, nec dulcedo rem amarā dulcem necessario si addatur efficit. Iā vero si quid maius aut minus dicitur, omnino enim conuenit. Nam quod bonum nō est, neo album, id nec maius bonum neque minus dicitur, neq; albius neque minus album, quippe cum id quod malū est nulla re maius bonum sit, aut minus bonū. sed maius malum, aut minus dicitur. Nec vero hic locus in refellendum vicissim retro commeat. Multa enim eorum quæ illud magis respuunt, omnino dicuntur. Homo enim & si magis, aut minus, quam alius homo, nō dicitur non tamen propterea homo esse desinit. Eodemq; modo videndum est, quid quadā ex parte q̄d aliquando, & alicubi esse dicatur. Si quid enim quadā ex parte possit esse, aut aliquando, aut aliquo in loco, id certe omnino esse potest. Quod enim omnino fieri non potest, id nec aliqua ex parte, nec interdū, nec alicubi fieri potest. Quanquam huic loco occurritur, quod quadam ex parte homines natura boni sunt, vt liberales, vt tēperati, cum interim boni non sint omnino. natura siquidem nemo prudēs natura dicitur Itē que fieri potest interdū, ut aliquid eorum quæ interire possunt, non intereat & occidat, cum fieri nō possit omnino, quin occidat. Eodemque modo, alicubi hāc vel illam victus rationem seruare, vt in locis pestilentibus & in salubribus prodest, omnino nō prodest. Aliquo etiam in loco fieri potest vt vnus modo accidat, et tamen vnus modo esse non possit omnino. Itaque alicubi etiam immolare patrem laudi dictū est, vt apud. Trrbalos, omnino autem, non datur laudi & gloriæ. Ni

si forte hoc non aliquo in loco fieri declarat, sed apud aliquos, quoniã nihil refert ubi sunt. ubiq, enim apud Tribalos id gloriæ ducitur. Rursum medicamentorũ usus interdum, ueluti cum sis in morbo adiuuat nec adiuuat omnino. Nisi forte ne hoc quidem aliquando fieri significat, sed curationem ei, qui sic affectus est, adhiberi. Neque enim refert, quocunque id tempore fiat, dummodo ita sit affectus. Id autem demũ, omnĩ nò & absolute laudi datur. quod si nihil addas, glorię ducitur, & gloriatione dignum prędices. ut patrẽ immolare, non dicas honestum esse, sed apud nonnullos honestum esse: non igitur omnino honestum est. At Deos colere, pulchrum dices, etiam si nihil adiungas: est enim pulchrum omnino. Quare quod sine adiunctione uidetur esse pulchrum, aut turpe, aut aliquid aliud eiusdem generis, tale esse id dicetur omnino.

CONCLVSIONES

Homines boni sunt ut in paucioribus, quia non natura boni sunt.

Immolare patrem apud Tribalos laude dignum est, non autem simpliciter.

Si de quo magis uidetur inesse & non inest, nec, de quo minus, & si de quo minus uidetur inesse & inest, & de quo magis.

Simpliciter dicitur quod nullo addito dicitur.

Secundi libri Topicorum Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Topicorum. Lib. III.

SVMMA LIBRI.

De cōparationū locis qui accidentibus attribuū tur, da variisque locis accidentis absolutis.

De locis meliorum ac eligibiliorum quæstionum dialecticarum. Caput primum.

RELIQVVS est comparationis locus: in quo vidēdum est, duobus propositis, vtrū sit optabilius, aut melius. Ac primum exponēdum illud est, nobis hoc loco non esse propositum de iis differere, quæ valde dissimilia sint, quorumque magnæ sint differentię & distinctiones. neque enim est quisquā cui in dubium veniat, sit ne beatitudo, quàm diuitię magis expetenda, sed de iis, quę cognata sunt & vicina, & iis duobus, quibus propositis dubitamus, vtrum elationem habeat an submissionem, propterea quòd quid alterum alteri pręstet, minime videamus. Ex quo perspicuum erit, exposita harum rerum præstantia vna aut pluribus, animum assensurum & approbaturum id esse magis expetendum, quod eccellet. Ac diuturniore quidem anteponenda sunt breuioribus, & quæ prudentes anteponant, aut viri boni, aut leges rectæ, aut quæ antepo nant ii, qui in aliqua re excellent, quia ii sint, aut quæ

iis, qui in vnoquoq; genere scientes sunt, aut quę plures, aut etiā omnes, vt in medicina & fabrica. quę plures, aut medici anteponant, aut omnes, aut quę omnino plures, vel omnes, vel omnia quale est summum bonum. expetunt enim summum bonum omnia. Id autum quod commemorabitur ad id, cui vsui esse possit est omne reuocandum. Suntque omnino anteponenda ea, quæ a meliore arte proficiscuntur, vt quoniam philosophia melior est ars, quàm architectura, omnino ea, quæ a philosophia efficiantur, iis quę ab architectura, anteponantur. Quæ autem a cuiusque arte efficiuntur, ea quisque alienis anteponit. Deinde anteponenda sunt ea, quæ vi sua in genere sunt, iis quæ non sunt, vt iustitia viro iusto. Iustitia enim in genere est bonorum, vir iustus non est, & illa vi sua bonum est, hic non item. Nihil enim id quod genus dicitur, quod nō sit in genere, vt homo albus non coloris nomen obtinet. Quod idem in cæteris contingit. Anteponuntur etiā, quæ propter se expetuntur, iis, quæ propter aliud vt valetudo exercitationi, quoniam illa propter se expetenda, hæc propter aliud. Et quę propter se expetuntur, iis quæ forte temere & casu vt amicorum iustitia hostium iustitiæ, quod illa per se expetenda est, hæc casu & fortuito, vt ne nobis noceant. Hic autem locus eandē ferè vim habet, quam superior, ab eoq; nisi modo non differt. Nam amicos per se iustos esse optamus etiam si nihil inde ad nos redeat, & apud Indos habitent, at hostes sic propter aliud iustos esse optamus, vt nihil nobis obsint. Ex quibus per se bona propagantur iis ex quibus casu & temere, vt virtus fortunæ. Illa. n. per se efficiens est cā bonorum, hęc fortuito. & si quid aliud tale est. Eodem mō de cōtrariis iudicandum est. Ea. n. quæ per se causę sunt malorum, postponūtur iis, quę casu & fortuito, vt vitiū fugiendū est potius quam fortuna. illud enim per se malum est, hęc casu. Et quę omnino bona sunt, iis anteponuntur quę alicui bona sunt, vt valere quam secari magis optandum est, qm̄ illud omnino bonum est, hoc alicui qui sectione egeat.

Et

Et innata ac insita bona assumptis & aduentitiis, vt iustitia viro iusto, quoniam illa insita est & innata, illud aduētitium. Et quæ in re meliore insunt, & quæ iustiorem habent venerationē iis, quæ in deteriore, vt bona Dei hominū bonis & animi corporis bonis sunt anteponenda. Et quæ propria sunt melioris rei iis, quę deterioris, vt diuina humanis. Cum enim bonis quę illis inter se sunt communia, non differant inter se, ꝓprijs alter alteri præstat. Et quæ in melioribus, aut antiquioribus aut ī iis quæ in maiore sunt pretio & honore, eā sunt anteponenda iis quæ in deterioribus vt valetudo viribus corporis, & pulchritudini corporis. valetudinis enim sedes est in humore, siccitate, calore, & frigore, iisq; omnibus ex quibus primitùm animal cōstat & cohæret, hæc vero in iunioribus, uiā & vis corporis in neruis atque ossibus sita est, & pulchritudo corporis est apta quædam cōpositio membrorum. Fines iis quę ad finem pertinent atque cōducunt ex duobus, quod ad finem proprius accedit. Quę ad vitæ finem pertinent, iis quæ ad alium aliquem. vt quæ ad vitam beatā pertinent, iis quæ ad prudentiam, quod enim ad beatitudinem pertinet, antè ponēdum est. Quæ fieri possunt, iis quæ non possunt. E duobus efficientibus, cuius finis melior. id etiam præstantius. Ex efficientibus, & finibus proportione concludendum est hoc modo. Cum pluribus partibus finis fini, pręstet, quàm finis ille suę caulę efficienti. vt si beatitudo valetudinem pluribus partibus superet quā valetudo salubria efficitur, vt efficientia beatæ vitæ vincat valetudinem. Quanto enim beatitudo valetudinem præstat, tanto salubria prestant efficientia beatitudinis. Atqui minore interuallo salubria valetudo antecibat, pluribus igitur partib⁹ salubribus præstant beatitudinis efficentia, quā valetudo salubribus. Ex quo perspicuum est. efficientia beatę vitæ sanitati, quia ei præstent, esse anteponendā. Præstantiore per se, quæ in maiore sunt honore & ꝑtio, & laudabiliora anteponenda sunt, ut amicitia diuitiis, iustitia valetudini & viribus corporis. Illa enim numeran-

tur propter se in iis bonis quæ sunt honorabilia & lau dabilia, hæc non propter se, sed propter aliud. nemo enim opes propter se amat, sed propter aliud. Amicitiam autem propter se colimus, etiam si nihil inde fructus speremus nos esse percepturos.

CONCLVSIONES.

Amicitia diuitiis anteponenda est.
Cuius finis est melior ipsum quoque est melius.
Pulchritudo & decor est quædam membrorum corporis commensuratio.
Finis potior & melior est his, quæ sunt ad finem.
Magis est expetenda, & eligenda beatitudo, quàm prudentia,
Nullus propter se honorat diuitias, sed propter aliud, amicitiam vero propter se.
Omnia bonum appetunt.
Quod per se eligibile magis est eligendum quam quod propter aliud.
Robur existit in neruis & ossibus.
Vitium potius quàm fortuna fugiendum est.
In unoquoque genere id expetibilius est, quod magis bonum est, & malo impermixtius.

Alii eiusdem quæstionis loci. Cap. 2.

IAm si duo quædam sunt valde inter se simiglia, nec quid alterum alteri præstet & eccellat, perspicere possimus, id ex consequentibus intelligi licet, hoc modo. Quo enim maiora bona propagantur, id anteponendum alteri est, quod si mala consequantur, quo minora mala propagantur, id est eligendum. Nam si sit vtrumque eligendum, nihil prohibet aliquid molestiæ

consequi.

consequi. Ex consequentibus autẽ duo argumenta sũmũtur, quoniã & aliquid antecedit rei, & præcurrit, et aliquid rẽ sequitur. veluti discenti antecedit ignoratio, & consequitur scientia. Fere autem melius est quod rẽ sequitur. Argumẽtum vero a consequentibus sumẽdum est, vt commodum fuerit. Plura bona paucioribus anteponenda sunt, aut omnino aut sunt, in aliis quę plura continentur. cum alia quæ pauciora. Huic autem loco occurritur, si vnũ alterius gratia petatur. Neque enim vni vtrunq; anteponitur. veluti valere & valetudo nõ pluris sunt quã valetudo, quãdoquidẽ valere optamus valetudinis gratia. Nihil etiam prohibet ea, quæ non sint in bonis, bonis anteponi, vt beatitudinẽ coniunctam cum aliqua re, quæ nõ numeratur in bonis iustitiæ ac fortitudinis, Et eadem coniuncta cum voluptate, magis expetenda sunt, quam sine voluptate, & eadẽ ipsa cum indolentia copulata, quã cum dolore In quo etiam quicque tempore maiorem vim habet, id in eo magis optãdum est, vt in senectute sine vlla molestia & cura viuere, quam in adolescẽtia. plus enim potest in senectute. Eademq; ratione in senectute magis expetenda prudentia est. itaque nemo adolescentes imperatores deligit: quod prudentes eos non esse existimet contraq; sit in fortitudine, cuius in iuuentute necessarium munus & officium est. eadem est etiã temperantiæ ratio, adolescentes enim magis quam senes cupiditatibus seruiũt. Quæ per omne tempus ætatis plus possunt, iis quæ maxima parte, vtiliora sunt. vt iustitia tẽperantia & fortitudine, quia illis semper, hæc interdum. Quæque seipsis contenta sunt, meliora, quam quæ egent aliis, quod in iustitia & fortitudine cernere licet. Nam si iusti omnes essent, nihil loci esset fortudini, at si fores essent iustitiam requirerent. Comparatio etiam ex interitu, abiectiones, origine, acceptione, contrariisque sumi, potest hoc modo. Quorum bonorum interitus magis declinandi sunt, ea meliora. Quod idem in abiectionibus & contrariis contingit. Cuius enim præmissio & expulsio, quam contrarium

trarium, magis fugienda est, id etiam optabilius. Contra fit in ortu & acceptione. Quarum enim rerum origines & assumptiones optabiliores sunt, eæ alijs anteponuntur. Alius locus. Quod ad bonum propius accedit, id & optabilius & melius est, quodq; ad bonū simi litudine proprius accedit, id melius, vt iustitia viro iusto. Quæ meliori similiora sunt, ea meliora, quemadmodum Aiacem Vlisi anteponunt, quod Achilli similiori esset. Occurritur huic loco, quòd nihil prohibeat. Aiacem non qua parte Achilles optimus fuerit, ei similiorem fuisse, & tamen alterum virum bonum fuisse, et si dissimilem. In quo viuendum est an etiam in iis quæ magis ridicula sunt inueniri posit similitudo, quēadmodū simia similitudine ad hominē prope accedit, cum equus non sit similis. Neque enim præstātior est simia, & si similior homini quā equus. Rursum, e duobus si vnum meliori, alterum deteriori similius, sit melios erit quod similius est præstantiori. Atque etiam huic loco occurritur. Nihil enim prohibet vnum meliori paulum similem esse, alterū valde deteriori, vt si Aiax paulum admodum similes sit Achilli, & Vlisses valde Nestori. Et, si id quod meliori similius sit, mala eius imitetur, quod autē ad deterius similitudine, pro plus accedat, bonam in partem simile sit. vt equus asino, & simia homini. Quæ magis insignia sunt, minus insignibus anteponuntur laboriosa procliuibus. chariora enim nobis sunt ea quæ difficulter parātur, & priuata communibus, quæque molestię minus habēt. quę enim nullam molestiam afferunt, iis quæ afferūt anteponuntur. aliis Quæ aliis præstantiora sunt iis duæ in altero genere sunt pſtātisſima, anteponuntur veluti si nobilior equo homo sit nobilissimus homo, etiā sit generosissimo æquo præstantior. Et si res præstātissime & clarissime nobilissimis alterius generis præstāt, et omnino illis rebus excellūt, vt si clarissimus homo generosissimo equo præstet, etiam homo æquo præstat omnino. Quæque cum amicis communicare licet, iis quæ nō licet, quæ in amicos præstare cupimus, ijs quæ

in

quemuis, vt officia seruare, & bene mereri magis opta mus quàm videri bene mereri, & officia seruare, quoniam beneficia malumus in amicos conferre, quam uideri, in quemuis contra. Non necessaria necessariis meliora sunt, eaque interdum magis expetuntur. Bene. n. viuere præstat, qua viuere, cum bene viuere nō sit necessarium, & viuere in necessariis. Fit autem interdum, vt quæ meliora sunt, non etiam magis expetātur. Nō enim si quid melius, propterea id necesse sit etiam magis esse expetendum. Philosophorum enim vita cum eo genere vitæ quod in pecuniis quærēdis cōsistit, sit melior, autem ei cui res ad viuendum, necessariæ nō suppetunt, non magis expetenda est. Nō necessaria autem sunt, cum suppetunt res necessariæ, & aliæ præterea quædam honestæ parantur, ac fere quidem certæ necessaria magis expetenda sunt, non necessario meliora. Quæ ab alio non suppeditari possunt & accipi, iis quæ possunt quomodo iustitia ad fortitudinē affecta est, quæ sine aliis expetenda sunt, iis quæ nisi cōiūcta cum aliis non expetuntur, vt vires corporis sine prudētia non sunt expetendæ, sine viribus etiā prudētia extendenda est. E duobus si unnm dissimulemus aut negemus in nobis esse, ut alterum in nobis esse videatur, id anteponendum est, quo prædici esse videri velimus, vt laboriosos non esse negamus, vt ingenio valere videamur. Quorum bonorum defectio minus in iis vituperanda est, qui moleste ferunt. Et quorum defectio in iis qui non acerbe ferunt, ea a se abesse, magis reprehendenda est.

CONCLVSIONES.

Nemo eligit imperatores adolescētes, quod prudentes eos esse nullus existimet.

Similius præstantiori excellentius est.

Grata nobis magis sunt cum labore & difficultate parta, quàm sine labore.

Melius

Melius est non indigenti necessariis philosophari, quam ditari.

Melius est bene uiuere, quam uiuere.

Alii meliorum, eligibiliorumque loci. Cap. 3.

EOrum quæ in eodem genere sunt, quod apta & propria virtute & laude valet, alteri quod eo caret anteponendum est. Ex iis in quibus inest, id in quo maior est. Quæ bonū eum in quo sint efficiūt eo quod non calefecit. Ex iis quæ efficiunt, ea quę magis efficiunt, aut quæ id quod melius est & magis p̄cipuum bonum efficiunt, vt quæ animum bonū effi ciūt iis, quæ corpus. Ex casibus etiam & vsu, actionibus, & operibus comparationis locus sumitur, & quæ ab illis orta sunt concluduntur: Alterū enim alter cōsequens est, ut si id quod iuste fit, ei quod fortiter antiponēdū sit, iustitia fortitudini anteponetur. Et si iustitia fortitudini anteponenda sit etiā, id quod iuste fit ei quod fortiter. Quod idem fit in cæteris. Si quo bono vnum maius bonum sit, minus alterum, maius magis expetēdum est, vel si maiore aliquo maius sit alterum. Quin etiam et duobus quæ alicui præponēda sint, id ꝙ magis expetēdum sit, potius eligēdum erit, quam id qđ minus quorum præstantia, & laus, præstantiæ laudiq; aliorum anteponitur, etiam anteponenda sunt, ut amicitia diuitiis. Amicitiæ enim excellentia & gloria, opum excellentiæ & exuperantię anteponenda est. Quę ipsum vbi quisque parare & quęrere malit, quā alterum, ea anteponenda, vt amici opibus. Ex adiunctione hoc modo, Si eidem rei aliquid adiungatur, totumq; melius efficiat, id magis expetendū est, In quo cauendum est, ne ad ea progrediamur, an quibus altero eorū, quę coniunguntur vtatur id quod vtriusq, cōmune est uel aliqua alia ei adiumenta afferat, reliquo non utatur, neque ei sit adiumento, quales sunt cū fa-

brica ferra & fallax cōiuncta quarum ferra si cōiuncta sit,optanda magis est, cū magis expetenda non sit om nino. Rursum , si quid ad minus additum maius totū efficiat magis expetendum est.Quod idem ex detra-ctione effici potest.Quicquid enim est eiusmodi , quo detractio,id quod reliquū est minus efficitur, id omne anteponendum . Quęque propter se expetenda sunt, iis quę ad existimationem hominum & opinionem ac commodantur,vt valetudo pulchritudini anteponen-da est . Illud autem ad iudicium hominum & opinio-nem dirigitur,quod si nesciant,nullus in eo parādo la bor impendatur . Quæ etiam propter se expetuntur, & ad hominum commendationem,iis quæ alterius so lum gratia,quæque vi sua per se & propter se in maio re pretio & honore sunt,eadē meliora sunt, & magis expetenda . Ea autem per se in maiore honore sunt, & pretio , quæ detracta omni opinione vtilitatis, ta-men magis propter se peteremus.Diuisio etiam rerū expetendarum,&,quarum causa expetantur,magnam suppeditabit copiam disputandi vt vtilitatis vel hone statis vel voluptatis gratia res omnes expetendas. Qui bus enim ad omnia vel ad plura vtimur, ea iis antepo nenda sunt,quibus ad tot res non vtimur. Quod si in vtrisque eadem reperiuntur , in vtris magis reperian-tur, vidēdum est vtrum iucundiora sint an honestio-ra an vtiliora . Quæ melioris rei causa cōparata sunt, eadem magis expetenda.vt quæ virtutis, quam q̄ vo-luptatis gratia . Eadem ratio est rerum fugiendarum . Fugienda enim sunt magis quæ res expetendas impe-diunt,veluti morbus magis declinādus & vitādus,est, quam deformitas, quòd magis nos a voluptate & vir tute morbus detorquet . Ex eo etiā argumēta sumun tur,si rem propositam & expetendā & fugiendam es-se doceamus . Minus enim expetenda est res eiusmo-di,quam expetere ęque ac fugere liceat , quam altera , quæ tantummodo sit expetenda . Ac compatationes quidem rerum inter se tractandæ,sunt,quemadmodū a me præscriptum est.

CON-

CONCLVSIONES.

Quod quippiam bonum reddit, & quod magis eligibilius est quam quod nõ efficit, uel qđ minus.
Amici ipsis opibus sunt anteponendi.
Sanitas pulchritudini anteponenda.
Id omne fugiendum est, quod rebus expetendis impedimentum affert.

De eligendis fugiendisque documenta ac communes loci. Cap. 4.

QVin iidem quidem loci valent etiam ad faciendam fidem, quid sit expetendum, quidque fugiendum. Detrahenda enim modo alterius excellentia & præstantia est. Si enim quæ in maiore honore sunt & pretio, eadem magis expetẽda sunt, certe quæ in honore sunt, & ducuntur glorię, eadem sunt expetenda, & si quæ vtiliora sunt, ea magis expetenda vtilia etiam expetũtur. Quod idem fit in cæteris, quę comparantur. Sunt autem quędam, ex quorum inter se comparatione statim vtrunque expetendũ esse aut alterum intelligimus, veluti cum vnũ naturale bonũ, alterum non innatum & insitum dicimus. perspicuum est enim id quod insitum & innatum sit, esse expetendum. Sumẽdi sunt autem a maiore & minore loci, qui quam latissime pateant, si enim ad plura concludenda valebunt. Possunt etiam quidam ex iis locis, quos exposuimus, generaliores effici, si parua nominũ fiat mutatio, veluti quod natura tale vel tale est, eo est magis tale qđ non est tale, vel tale natura. Ex duobus si vnũ efficit, alterum non efficit tale, vel tale, id quod ipsum habet, aut in quo inest, magis tale est, quod interdũ facit, quam quod non facit. Sin vtrumque vim efficiendi habeat, id quod plus efficit. & magis tale vel tale est. Et, si e duobus hoc plus illud minus quã vnũ aliquid

efficiat

efficiat eiusmodi. Si è duobus vnum magis tale vel tale sit, quam quod tale est, alterum magis quam quod non est eiusmodi, profecto primnm in eo genere vincat necesse est. Ex coniunctione idem efficitur. Si quid ad eandem rem addatur, totumque magis tale vel tale efficiat. Et si quid ad rē addatur, quæ minus sit eiusmodi totam magis talem reddet. Itemque detractione. Nam si quid detrahatur ab aliquo, ex eoque quod reliquū est minus tale vel tale existat, id in eo genere præstat. Quæ mixra coniunctaque suut minus cum cōtrariis. ea magis talia vel talia, veluti id albius est quod minus ad mixtum habet nigrorem. Superioribns accedi hic locus. Quod sibi magis rei de qua agitur, verā a discifcit definitionem, velut si candoris hæc sit definitio. Color aspectum oculorum diuidens, is albior color erit, quo magis dispertit aspectum. Quod si quęstio nō generalis, sed quæ subiecta sit generi, tāquā pars ponitur, primum loci qui expositi sunt ad confirmādum vel reprehendendum omnes valent plurimum. Siquidem enim omnino & totum confirmèmus aut refellamus etiam partem ostēdimus, propterea quot si quid in toto genere reperiatur, etiam in parte, & si in nulla parte, in aliqua intelligi non potest. Aptissimi autem sunt loci, latissimeque patēt ij, qui ex contrariis coniugatisque sumuntnr. Aeque enim probabile est effari, si omnes voluptas sit in bonis, etiā dolorem omnē in malis esse, ac si qua voluptas sit bonum, aliquem etiam dolorem esse in malis. Et si quis sensus non sit vis & facultas, sequitur vt sensus priuatio non sit imbecillitas. Et si quod opinabile est, scientiæ subiectum sit, fit vt quædam opinio sit scientia. Rursum, si qua res iniusta sit in bonis. aliqua etiam res iusta sit in malis necesse est, & si quid eorū quę iniuste fiunt, malum est. aliquid etiam eorum quę iustę fiunt, erit bonum, & si quid eorum quæ iucunda sunt, in rebus fugiendis sit, aliqua etiam voluptas fugienda. Eodemque modo, si quid eorum quæ iucunda sunt, vtile sit, aliqua etiam voluptas erit in bonis. Quod idem in ij, quæ vim inte-

rimendi habent, in ortu & interitu contingit. Si quid enim quod vim habeat interimendæ voluptatis & sciētiæ, in bonis est, fit etiam necesse est aliqua voluptas & scientia in malis, Itemque si aliquis interitus scientiæ sit in bonis, aut ortus in malis, erit in malis aliqua sciētia, vt si ignoratio flagitiorum alicuius in bonis, aut recordatio in malis numeretur, certe & cognitio flagitiorum alicuius in malis ducitur. Quod idem in cæteris contingit, propterea quot eodem ratio verisimilitudinis valet in omnibus. Idem ex maiore, minore, & pari efficitur, hoc modo. Si quid eorum, quę ex alio genere sunt magis tale vel tale sit, illorum autem nihil sit, efficitur vt id quod expositum est, non sit eiusmodi, vt si qua scientia bonum sit potius quam voluptas, nec vlla sit in bonis scientia, ne voluptas quidem in ijs numerabitur. Similiter ex pari & minore licebit confirmare & refellere, nisi quod ex pari & vtrunque efficietur, ex minore constituere solū, non etiam destruere. Si enim pari ratione vis aliqua in bonis sit & scientia, si autem aliqua in bonis, etiam scientia erit: si nullla vis & facultas, ne vlla quidem scientia. Si autem minore ratione vis aliquo bonum sit, quam sciētia, sitque vis aliqua bonum, etiam scientia: sin nulla vis in bonis ducatur, non necesse est nullam etiam scientiam duci in bonis. Ex quo perspicuum est, locum ex minore solum vim habere ad probandum. Non solum autem ex alio genere copia & ratio refellendi suppetit, sed ex eodem etiam genere, si quis sumat quod sit tale vel tale maxime, vt si qua ponatur esse in bonis scientia, probatumque sit nō esse in bonis prudentiam, nulla alia numerabitur: quippe cum ne ea quidem, quæ maxime vt videatur. Ex functione idē efficitur, si enuncietur, pari ratione si cui conueniat etiā omnibus conuenire, aut non conuenire: vt si hominis animus sit immortalis, etiam cæterorum. Quod si non hic, ne cęterorum quidem esse. Si igitur ponatur alicubi conuenire non conuenire alicui docere debemus. Sic enim consequens erit ex fictione, nulli conuenire. Quod si cui non cōuenire

nire ponatur, probandum est alicui cōuenire: sic enim illud consequens erit, conuenire omnibus. Illud autē perspicuum est, eum qui aliquid ponat & fingat, ad generalem & specialem reuocare quæstionē, cum enim vult qui partem concedat, totū etiam cōcedere, quādoquidem si vni, pari ratione ęquum putat cōuenire omnibus. Ac infinitę q̃dē quęstiones vno modo euerti, refelliq́ue possunt, vt si voluptatē bonū esse dixerit, aut non esse bonum, neque aliud quicquā exposuerit. Nam si voluptatem aliquam in bonis esse dixerit, nullam esse omnino probandum est, si rem propositā velit euertere. Item si voluptatem aliquam non bonam esse enunciarit, omnino demonstrandum est omnem esse, alteri enim non potest reprehendi. Nam, si voluptatem aliquam non esse bonum, aut esse doceamus, nondum proposita res reprehensa est. Ex quo perspicuum est, rem infirmari vno modo posse, confirmari duobus. Siue enim omnino doceamus omnem in bonis voluptatem duci, siue aliquam, res confecta erit. Itemque si opus sit ostendere, aliquam voluptatem non esse in bonis, si nullam esse doceamus, aut aliquā non esse: vtrum effecerimus & omnino & ex parte, aliquam in bonis non esse voluptatem. Definitā autem quæstione, duo ad refellendum loci suppetēt, vt si quis ponat in bonis voluptatem aliquam esse, aliquam non esse, siue omnis in bonis esse doceatur, siue nulla esse, res proposita infirmata erit. Quod vnam tantūmodo in bonis voluptatem posuerit, tribus modis id poterit refelli. Si enim omnem esse, vel nullam, vel plures docuerimus, rem propositam euerterimus. Si vero quæstio definita, expositaque sit pluribus, veluti prudentiam solam ex virtutibus esse scientiam, ad id reprehendēdū quatuor modis instructi erimus. Nam si doceamus omnem virtutem scientiam esse, aut nullam, aut etiam aliam veluti iustitiā, aut ipsam prudentiam non cōtineri scientia euersum erit id de quo agitur. In quo vtile erit, quid cuique rerum singularum, quas exposui, accidat, aut non accidat videre, quemad

modum de generalibus quæstionibus tradidi. Genera tiam videnda sunt diligẽter,eaque in partes, vt dixi. sque ad indiuidua distribuenda.Siue enim in toto ge ;ere perspiciatur inesse,siue in nulla parte,cum multę adferuntnr,petendnm est,vt omnino totũque conce dat. aut certe occurrat, in qua non ita reperiatur.Po stremo,quibus in rebus aut specie aut numero consti tui potest accidens,nunquid conueniat videndũ est: vt tempus non moueri,aut non esse motum,si probari velimus,quot sint genera motus docẽdũ est. Si enim nullum eorum conueniat tempori,tempus certe neć mouetur,nec motus est.Itemque animum nõ esse nu merum licebit docere diuisione adhibita, omnem nu merum aut parem esse,aut imparem. Nam si animus neque par,neque impar sit profecto esse numerus nul lo modo potest. Ac ex his quidem locis argumenta du cenda sunt & depromenda ad confirmandum,vel re fellendum accidens.

CONCLVSIONES.

Tale additum tali reddit ipsum magis tale.
Omnis numerus est par,uel impar.

Tertij libri Topicorum
FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Topicorum. Lib. IIII.

SVMMA LIBRI.

De omnibus generis locis, & de nonuullis ipſius differentiæ.

Nonnulli ipſius generis loci. Cap. I.

DEINCEPS ea, quæ ad genus & proprium pertinent, videamus. In ijs autem elementa definiendi tradentur, quæ quidem raro in diſputationem incidunt. Si igitur ponatur genus aliorum, quæ ſunt, primum videndum eſt, an de aliquo eorum, quę illi proxima ſunt & vicina, minime dicatur, vt fit in accidentibus, vt ſi voluptatis genus bonum ſtatuatur, an aliqua voluptas non ſit bona, videndum erit. Nam ſi ita fiat, certe voluptatis bonum non eſt genus, quippe cum genus in ſpeciebus omnibus, quæ ſub ipſum ſubiectę ſunt, intelligatur. Deinde conſiderandum eſt, an in quęſtione qua quid ſit res exquiritur, minime dicatur, ſed vt accidens. vt id quod album eſt de niue, aut de animo id, quod pulſu ſuo & interiore agitatur. Neque enim idem nix eſt quod album aliquid, itaque non eſt id quod album eſt niuis genus, nec animi id quod à ſe mouetur. accidit enim ei, vt moueatur, quemadmodũ ſępe animali, vt ambulet. Pręterea, quod à ſe mouetur, non aliquid quod eſt, ſed aliquid quod facit aut pa-

titur indicat. Itemque id quod album est, non naturam niuis significat, sed qualitatem. Ita neutrum eorum in naturæ q̃stione dicitur. Maxime vero, an definitio accidentium in id genus, quod datum est cõueniat, spectare debemus. Nam, vt in eo exemplo, quod modo protuli, permaneam, fieri potest, vt aliquid se ipsum & moueat, & non moueat, itemque vt album sit aliquid, & non album: ex quo efficitur, neutrum eorum genus esse, sed accidens: quandoquidem accidens diximus esse id, quod & conuenire alicui potest, & non conuenire. Iam illud etiam videndum est, an non in eadem diuisione genus & species numerata sint, vnumq; eorum ad substantiam, alterum ad qualitatem: aut illud ad ea, quæ cum aliquo conferuntur, hoc ad qualitatem pertineat veluti nix & cygnus ad substantiam, id autem quod album est, non ad substantiam, sed ad qualitatem pertinet, ita id quod album est, nec niuis genus est, nec cygni. Rursus, quoniam scientia in ijs est, quæ cum aliquo conferuntur, bonum autem & honestum in qualitate, fit vt honestum aut bonum non sit genus scientiæ, præsertim cum eorum, quæ cum aliquo conferuntur genera, etiam ipsa in eodem genere esse debeant. id quod in duplo cernere licet. Nam cum multiplum dupli sit genus, ipsum etiam in ijs est, quæ cum aliquo conferuntur. atque vt summatim dicam. eidem diuisioni, cui species genus subijci debet. Siue enim species substantia sit, etiam genus: siue qualitas sit species, etiam genus qualitas sit necesse est. Vt si candor ad qualitatem referatur, color etiam refertur. Quod etiam fit in cęteris. Præterea, videndum est, an necesse sit, aut possit ne genus eo participare quod in genere positum est definitio autem participandi est, eius quod participatur recipere definitionem. Ex quo perspicuum est, species generum participes esse, genera specierum non esse, quandoquidem generis cum specie communicatur definitio, speciei cum genere non item. Illud ergo videndum est, genus ne id de quo agitur, particeps sit, an possit esse speciei

particeps.

particeps. vt, si quis eius quod est, aut vnius illud aliquid genus tradat. Ita enim fiet, vt particeps sit specierum genus. quoniam in rebus omnibus, q̃ sunt id quod est & vnum intelliguntur, ergo etiam eorum definitio. Illud etiam, an species data & proposita in aliqua re vere dicatur, genus non dicatur. veluti si id quod est, aut quod sciri potest opinabilis ponatur genus, de his enim rebus quæ nullæ sunt, opinabile dicitur, quoniam multa eorum q̃ nulla sunt, in opinione confidunt. Id autem quod est, aut quod scientia comprehenditur, de ijs quę nulla sunt, vt perspicuum est, non dicuntur. Ex quo fit, vt neque id quod est, neq; id quod scientia comprehenditur, sit genus opinabilis, prę sertim cum quibus species dicitur, genus quoq; dici debeat. Prę terea illud etiam considerandum est, an nullius speciei id quod positum est genus particeps esse possit: fieri enim non potest, vt generis sit particeps, id quod nullius specierum est, nisi forte aliquid eorum quę in diuisione prima specierum collocantur, q̃ omnia genere tantummodo participant. Quod si motus ponatur voluptatis genus esse, an neque interitus, neq; commutatio, neq; vllus motus alius eorum qui propositi sunt voluptas sit, videndum est. Perspicuum est enim nullius formæ recipere posse communionem, ita ne generis quidem. quandoquidem id necesse est, quod generis est particeps, alicuius etiam particeps esse formarum. Ita fit vt motionis species voluptas esse non possit, neque indiuiduorum, neque eorum quę subiecta sunt sub specie motionis, quandoquidem generis speciei que cum indiuiduis definitio communicatur, vt certus homo, & hominis particeps est & animalis. Præterea illud etiam uidendum est an id quod positum est genus esse in pluribus q̃ genus intelligatur, vt opinabile in pluribus q̃ id quod est, dicitur. Etenim id quod est, & quod non est: in opinione confidit. Ita opinabile eius quod est, species esse nullo modo potest. Semper enim ad plura genus q̃ species pertinet. Itemque illud, an genus in

totidem rebus quot species dicatur, vt si, eorum quę res omnes consequuntur, vnum genus, alterum species statuatur, qualia sunt id quod est & vnum. Omnibus enim in rebus id quod est & vnum intelliguntur. Neutrum igitur alteri esse genus potest, quandoquidem in rebus paribus ęqualibusq; dicuntur. Quod etiam fiet, si quod primum est & principium, alterum alterius genus esse statuatur. Nam & initium primum est, & quod primũ est, id initium. Ita si vtrũq; idem valet, certe neutum alterius genus futurum est. In quibus omnibus illud initium, & quasi elementum nobis propositum esse debet, Genus ad plura quàm speciem differentiamque pertinere. Pauciora enim quàm genus etiam continet differentia. Animaduertendum etiam est, an id quod pro genere adhibitum est, non est genus alicuius eorum, quę specie differũt. an etiam non possit videri. Is quidem qui rem confirmabit: sit ne cuiuspiam videbit. Est enim omnibus ijs, quę specie non differunt, idem datum genus. quod si vnius docuerit esse, profecto omnium esse ostenderit: sin vnius non docuerit, certè nullius docuerit. vt si quis indiuiduas lineas ponat, dicatque earum genus esse id, quod secari non põt, linearum.n.earum, quæ diuidi possunt, non est genus id quod datum est, cum specie non differant: quandoquidem rectę lineæ omnes specie non differunt.

CONCLVSIONES

De quibus species prædicatur, & genus prædicari oportet.

Genus ad plura se extendit, & de pluribus prædicatur, quàm species.

Impossibile est aliquod participare genus quod non participet aliqua suarum specierum.

De ipso genere varij loci. Cap. II.

ILlud etiam, an sit aliud aliquod genus eius speciei quæ data est, quòd nec genus propositum contineat, neq; sub illo subiectum sit. vt si quis iustitiæ genus esse scientiam ponat, quoniam enim genus est etiam virtus neutrumque genus alterum continet, scientia genus esse iustitiæ nullo modo potest. Cum enim species vna duobus generibus subiecta est, cum alterū altero continetur. Quanquam de nonnullis quæstio est: nonnullis enim & virtus & scientia prudentia videtur esse, nec alterum genus altero contineri, non tamen omnium consensu prudentia scientia est. Quod si quis id quod dixi verum esse concedet, at certe alterum alterius genus esse, aut sub eodem genere vtrūque subijci quod eidem genus sit necesse est, quod & in virtute & in scientia contingit. vtrunque enim eidem generi subiectum est, quippe cum eorum vtrunq; habilus sit & affectio. Illud igitur videndum est, an neutrum generi proposito conueniat, quoniam si nec alterum altero continetur, nec vtrunque eodem, certe id quod propositum est, esse genus nullo pacto pōt. Spectandum etiam genus est propositi generis. itaque semper id genus quod supra est: omnia ne illa de specie dicantur, & in quæstione naturę intelligantur. De specie enim in questione naturę genera quę supra sunt, dici debent omnia. Quod sicubi hęc non constet ratio, profecto id, quod propositum est, non est genus. Iam illud etiam considerandum est, an speciei cum genere, aut cum aliquo genere eorum, quę supra sunt, communicetur definitio. Quod enim genus supra est, nullius eorum, quę infra sunt definitione participat. Ac ei quidem, qui partes infirmandi obtinet, ita vt dixi, hic tractandus locus est. Ei autem qui probabit rem, si speciei genus propositum connenire constiterit: in dubium autem veniat, an vt genus conueniat, satis erit aliquod eorum generum, quæ supra

sunt,

sunt, dici de specie in quæstione, qua quid quicque sit exquiritur, docere. Etenim, si vnū aliquod in illa quæstione dicatur, certe omnia, & quæ hoc priora antiquioraque sunt, & quę posteriora, si quidem specie dicantur in naturę quæstione dicentur. ex quo efficit id genus, quod datum sit in eadem quæstione dici. Quod si vnum in naturæ quęstione dicatur, cętera etiam omnia, si quidem dicantur, in eadem dictum in quęstione, inductione concludendum est. Sin omnino genus propositum conuenire in controuersia versetur, non satis est docere, vnum aliquod genus eorum, quæ supra sunt, in naturæ q̃stione dici de specie: velut si quis ingressui genus dederit delationem, non satis est ingressum esse motionem docere, ad probandum ingressum, esse delationem, quandoquidem alia sunt etiam motionum genera, sed ante docendum est, ingressum nullius eorum, quæ in eadem diuisione, qua delatio collocantur, nisi delationis retinere definitionē. Quod enim particeps est definitionis generis, id alicuius, etiā specie-um, quę prima partitione continentur, definitione participet necesse est. Quod si ingressus nec accretionis, nec imminutionis, neque aliarum motionum sibi definitionem vendicet, profecto delationis vē dicet necesse est, ita ingressus delatio genus erit. Pręterea, in quibus species posita vt genus dicitur, considerādum est, an etiam genus, quod datum est, in quęstione naturę, de ijs, de quibus etiam forma dicatur, itemque an quæ supra genus sunt omnia. Nam si quo loco hoc non conueniat, certe id, quod datum est, generis nomen obtinebit. Etenim si genus esset, omnia & quę supra sunt, quòd ipsum illud in naturę q̃stione dicerentur, quemadmodum etiam species in ea q̃stione dicitur. Commodnm ei qui refellendi partes obtinebit, non dici genus in quæstione, qua quid sit q̃retur; de ijs omnibus, de quibus etiam forma dicatur: at ei q̃ confirmabit in ea dici q̃stione: Ita enim efficietur, & genus, & speciem de eodem in questione naturæ dici, ex quo consequens erit, idem duobus generibus esse

subie-

subiectum. Alterum igitur altero contineatur necesse est. Quod si demonstratum sit, id genus quod constituere volumus, non esse subiectum sub specie, profecto species sub eo subiecta erit. ita ostensum erit, generis id nomen obtinere. Videndum etiam est, an speciei propositę, ijsque quibuscum species communicatur generum conueniat definitio. Necesse est enim in specie, ijsque omnibus, quæ specie participant, generum dici definitiones. Quod si quo loco non conueniat, certe quod datum est, generis nomen non obtinet. Illud etiam num differentiam pro genere adhibuit, vt si immortale genus Dei dixerit. est enim animatum differentia immortale, quandoquidem animantiū alij sunt mortales, alij immortales. ex quo perspicuum est in errore illum esse versatum, ꝙ nullius rei genus differentia sit. Quod verum esse ex hoc intelligi potest, ꝙ differentia quid res sit, non indicat, sed potius quale quid sit, quemadmodum gradiens & bipes. Illud etiam, an differentiam in numerum generum loco speciei adscripserit. vt si quis impar pro numero dixerit. differentia enim numeri est impar, non species, nec differentia generis est particeps, prȩsertim cum quicquid generis est particeps, id vel species sit, vel indiuiduum & differentia nec speciei nec indiuidui nomen obtineat omnino. ita fit vt generis non sit particeps differentia. Non igitur impar, species est, sed differentia. quandoquidem non est particeps generis definitionis. Prȩterea, illud etiam considerandum est, an genus in specierum numerum retulerit, vt contiguitatem idem esse quod continuationem, aut permixtionē idem, quod temperationem; aut, vt Plato definit, delationem, loco mutationem. neque enim necesse est contiguitatem cōtinuationem esse, sed contra, continuationē contiguitatē esse necesse est: quippe cum non omne quod coaptatur, continuetur: sed quod continuatur, aptatur. Quod idem fit in cȩteris. neque enim confusio omnis temperatio, est, quoniam siccorum permixtio non est permixtio, nec mutatio loci omnis, delatio. Ingressus

enim

enim delatio non videtur esse, propterea quod in ijs tantummodo, quæ vi, non sponte & voluntate sua locum mutant, dicitur, id quod in rebus inanimis contingit. Ex quo intelligitur speciem quàm genus in pluribus dici, in ijsque quæ data sunt, cum contra necesse sit fieri. Videndum etiam illud est, an in specierum numero differentiam collocarit, veluti si immortale idem esse quod Deum dixerit. Ex eo enim consequens erit, in paribus aut pluribus dici speciē, semper enim in paribus rebus, aut in pluribus quàm species differentia dicitur. Etiam illud, an genus in numerum differentiarum reposuerit, vt colorem ad id quod vim habet ad aspectum oculorum comparandum, vel numerum imparem. Itemque illud, an genus dixerit differentiam. Fieri enim potest vt aliquis hoc propositum afferat, & indicat temperationis differentiam esse confusionem, aut delationis loci immutationem. Atque hęc omnia ex ijsdem locis, quoniam inter eos communio est & societas quędam intelligenda sunt. Nam & genus in pluribus dici debet quàm differentia, & differentiæ non esse particeps, quod si ita, vt in superioribus exemplis, genus detur neutrum eorum, quæ exposuimus accidere potest. Sin enim & in paucioribus dicetur genus, & participabit differentia. Præterea, illud intelligendum est, si differentia nulla earum quæ generi subiectæ sunt de specie, quę data sit dicatur ne genus quidem dictum iri. Nam quoniam de animo, nec impar, nec par dicitur, eo fit vt ne numerus quidem. Iam vero si species sit prior, naturæ ordine, & genus vnà secum tollat & euertat, quod contra videtur, genus esse nullo modo potest, quod idem sit, si genus expressum & propositum aut differentiam potest relinquere, vt animus moueri, aut opinio verum & falsum, neque enim alterum eorum genus potest esse, aut differentia, quoniam quandiu species est, eam & genus & differentia sequuntur.

CON-

CONCLVSIONES.

Cum una species sub duobus fuerit generibus, unum sub altero contineri necesse est.

Nullum genus superius participat definitionem eorum, quæ inferiora sunt.

Quod generis definitione participat, id alicuius earum, quæ sub genere sunt specierum definitione participare necesse est.

Differētia nō quid res sit, sed quale quid indicat.

Nulla differentia est de essentia generis.

Non omne contiguum continuum est, sed ecōtra.

Alij de genere loci. Cap. 3.

Atque etiam illud videndum est, an id, ipsum quod positum est genus esse alicuius contrarij generis, particeps sit diffinitionis, aut esse possit, sic enim eadem res simul cōtrariorum poterit esse particeps, propterea quod nuuquam genus prætermittit, & contrarij est aut potest esse particeps. Illud etiā, an cum specie aliquid communicetur quod iis, quæ subiecta generi sunt, conuenire non posit omnino. vt si animus vitæ est particeps, nec ullus numerus posit viuere, certe animus esse numeri species nullo modo potest. Illud etiam videndum est, a species multi variisq; modis cum genere collata dicatur. In quo ex locis eorum, que multis modis dicuntur, quos exposuimus, argumenta nobis suppetent. Sūt enim genus & species synonyma. Cumq; omnium generum multæ sint formæ a species considerandum est, an posit alia species esse illius generis, quod datum est. Nam si non sit alia species, profecto id quod propositum est, in numero generum non est habendum omnino. Illud etiā

an quod per translationem dicitur, pro genere sit positum, veluti si quis temperantiam, concordiam concētumq; dixerit. Nam cum genera omnia proprie de speciebus dicantur; concentus de temperantia non proprie, sed per translationem dicitur, quandoquidē concentus omnis in sonis cernitur. Iam vero an aliquid speciei contrarium sit videndum est, qui sane locus multis modis tractari potest. Primum si in eodē genere etiam contraria reperiantur, cum interim nihil sit generi contrarium. In eodem enim genere cōtraria inesse debent, si nihil generi sit contrarium. Quod si quid contrarium sit generi, an contrarium contrario sit, videndum est. Contrarium enim si quidem sit generi aliquid contrarium in contrario necesse est esse, quæ omnia ex inductione intelligi licet: Præterea illud etiam, an in nullo omnino genere id insit quod speciei contrarium est, sed genus ipsum, quale est bonum. Nam si illud in genere non reperiatur, nec contrarium quidem eius in genere reperietur sed ipsum in generem numero habebitur. Quod in bono maloq; contingit, quorum neutrum ad genus refertur vllum, sed vtrunqne eorum genus est. Illud etiam an contrarium & genus sit alicui & species, & quibus aliquid est interiectum, & quibus nihil est. Nam si quid interiectum sit generibus, etiam speciebus est, & si speciebus etiam generibus vicissim. Quod in virtute & vitio iustitia & iniustitia perspici licet, quorū vtrisque aliquid interiectum est. Huic loco occurritur inter valetudinem & morbum nihil medium esse inter malum & bonum aliquid esse. Tum videndum est, an inter species & genera aliquid interiectum sit, nec eodem modo, sed ita, vt inter alia negatio interiecta sit inter alia res aliqna subiecta, siquidem eodem modo vtriusque probabile est data esse. Id quod videre licet in virtute, & in vitio, & in iustitia, quibus aliqua interiecta est negatio. Porro quando nō erit generi contrarium, non solum illud videndum est an contrarium in eodem genere reperiatur, sed etiam

illud

illud quod medius eſt, quandoquidem in quo extrema etiam medium collocatur, quod in candore & nigrore contingit. Nam & eorum & calorum omnium, qui mediis ſunt, & interiecti, color genus eſt. Cui tamen loco occurritur. Parum enim & nimium cum in eodem genere reperiantur (ſunt enim in malis) tamen mediocritas, quæ iis interiecta eſt, non in malis eſt, ſed in bonis. Illud etiam, an genus alicui, ſpecies nulli ſit contraria, nam ſi genus alicui contrarium eſt, etiam ſpecies eſt, veluti virtus & vitium iuſtitia & iniuſtitia. Quod idem in cęteris omnibus, perſpici licet. Hoc tamen loco nobis occurritur, valetudo enim vniuerſa morbo contraria eſt, certus autem morbus, cum morbi ſit ſpecies, nulli contrarium eſt, vt febris, vt oculorum dolor, & ſinguli alij. Ac ei quidem, qui refellendi partes vtebitur, tot modis hęc videnda ſunt, quoniam ſi ea ipſa, quæ expoſuimus minus reperiantur, certe quod datum eſt & propoſitum, non eſt genus. Ei autem, qui confirmabit tribus locis ad diſputandum ſuppetet copia. Primus eſt, ſi quod contrarium eſt ſpeciei, id in eo genere ſitum ſit, quod poſitum eſt, cum interim contrarium generis minime reperiatur. Si enim contrarium ad aliquod genus pertineat, profecto propoſitum etiam genus pertinebit; Alter locus eſt, ſi id quod interiectum eſt & medium, ad genus propoſitũ referatur, ad quod enim genus media, etiam extrema referuntur. Tertio loco, ſi quid contrarium eſt generi, an etiam contrarium ſit in contrario, videndum eſt, enim ſit profecto propoſitum etiam genus ſit in propoſito neceſſe eſt.

CONCLVSIONES.

Contraria ſunt eiuſdem generis.
Medium & extrema ſunt eiuſdem generis.
Cõtrariorũ aliqua ſunt mediata alia immediata.

enim in nullo omnino genere eodem aut certe nō in extremo priuatio est. Veluti si aspectus in extremo genere sensui insit, certe sensus, cæcitas esse non potest. Deinde si & generi & speciei contraria sit priuatio, neque sit contrarium in contrario, ne id quidem genus quod propositum est, in propositio intelligetur. Atq; iis quidem qui refellit, argumenta sumet, quemadmodum exposui: qui autem confirmabit, vnum tantummodo depromet, hoc modo: si contrariarum in contrario, etiam propositum genus in proposito reperiatur necesse est. ut si cęcitas quædam sensus vacuitas sit, etiam aspectus sensus sit necesse est. Ab affirmantibus autem & negantibus, eodem modo, quo a communibus & accidentibus expositum est, argumenta ducēda sunt hoc modo Si quod iucundum, est, bonū est: quod non est bonum, id iucundum est. si enim non ita sit, erit aliquid, iucundum, quod nō est bonum. Feri enim non potest, vt si bonum genus sit eius quod iucūdum e sit aliquid non bonum, iucundum, præsertim cum in quibus genus non dicitur, ne vlla quidem species in iis dici queat. Hoc quidem modò ei qui confirmabit ducendum argumentum est. Si quod non est bonum, id iucundum non est, ꝙ iucundum est in bonis est, ita genus est bonum eius quod iucundum est. Quod si in ijs sit species, quæ cum aliquo conferuntur, an etiam genus in iis sit videndum est. si enim species in eorum habeatur numerò, quę cum aliquo conferuntur, etiam genus habeatur necesse est, quod in duplo & multiplo cernere licet, quorum vtrumque in iis est, quæ cum aliquo conferuntur. At vero nō si genus ad ea pertineat, speciem etiam pertinere necesse est. Nam & scientia in iis est, & grammatica non item aut certe ne id quidem, quod supra diximus, verum videri potest. nam; cum virtutis in bonis sit, & in rebus honestis, virtusq; in iis, quæ cum aliquo cōferuntur, tamē nec bonum, nec honestum in iis sunt, quæ cum aliquo conferūtur, sed in qualibus. Præterea videndum est, an species non ad idem referatur, per se, & generis ratione, vt si

duplum simpli dicitur duplū, etiam quod multiplum est, ad simplum referri debet; si minus, certe multiplū esse genus dupli nullo modo potest. Itemque illud, an minime ad idem referatur, & generis & omniū generū generis ratione referatur. si enim duplum sit simpli, & multiplum etiam quod simplum uincit & superat dicetur, omninoque omniū generū, quę supra sunt ad simplum nomine referetur. Quanquam huic loco occurritur, propterea quod non necesse sit ipsum per se, & generis nomine adhibito, cum eadem re conferri. Nam cum scientia ad rem, quæ scientia comprehenditur, referatur tamē habitus & affectio non ad rem, quę sub scientiam cadit, sed ad animum pertinet ac refertur. Illud etiam an genus & species iisdem casibus explicētur, vt an alicui tribuatur, an vero alicuius sit, aut alione modo dicatur. Eadem enim est ratio speciei & generis. Id quod sit in duplo, iisq; omnibus quę supra sunt. Alicuius enim rei & duplum & multiplum, duplum multiplumq; dicitur. quod eodem modo de scientia iudicandum est. Alicuius enim scientia & ipsa scientia & genere, vt affectio, vt habitus esse dicuntur. Occurritur tamen interdum, non ita rem habere, propterea quod differens & contrarium alicui contrario dicitur, cum interim diuersum, quod illorum genus est, non alicui diuersum, sed ab aliquo dicitur. diuersum enim quid ab aliquo nominatur. Rursum, illud videndū est, an ea quæ cum aliquo cōferuntur iisdem casibus explicentur, minime reciprocentur eodem modo; vt fit in duplo & multiplo, quorum vtrūque alicuius & ipsum & vicissitudine, quadam dicitur. Nam & simplum & subduplum alicuius rei simplum & submultiplum appellatur. quod idem in scientia & opinione contingit, quę alicuius esse dicuntur. Itemq; reciprocantur. Nam quod sub opinionem capit & scientiam, alicuius sub opinionem & sciētiam cadit. ex quo fit, vt si in aliquo non vicissim, respōdeat alterum alteri, non sit futurū genus. Illud etiam videndum est, an in hoc ipso genere, quod tractamus, genus & species paribus casibus

explicentur,

explicentur, quoniam iisdem partibusq; casibus utrunque dici debet quod fit in dono & largitione. Nam & domum alicuius donum, & alicui dono datũ esse dicitur, & largitio alicuius largitio, & alicui facta largitio dicitur, quorũ largitio genus doni est. Est enim donum largitio, quæ reddi non debet. Quanquam nonnulla sunt in hoc genere, quæ paribus casibus nõ efferãtur. Duplum enim alicuius duplum est, quod autem uincit & maius est, & aliqua re maius est, & aliqua magna re maius est, & aliqua re maius est. Quicquid enim præstat, id excellentia aliqua præstat, & alicui rei præstat. Ita non sunt genera dupli; quæ proposita sunt, quandoquidem paribus casibus & specie non exprimuntur, aut certe nõ omnino verum est, speciẽ & genus paribus casibus efferri. Atque etiã illud uidendum est, vt contrarii contrarium genus sit, vt dupli multiplum, & simpli submultiplum. contrarium enim contrario genus esse debet. Quod si quis, scientiam ponat esse sensum, id etiam quod sub scientiam cadit sub sensum cadere oportebit, non ita est, neque enim omne quod scientia comprehenditur, mouet sẽsum, cum præsertim quædam eorum quæ intelligentia & ratione cõtinẽtur, subiecta sint scientiæ, ita non est genus eius, quod scientia comprehenditur, id quod sub sensum cadit. quod si ita non est, ne sensus quidem scientiæ genus est. Quoniam autem eorum quæ cum aliquo conferuntur, partim necesse est in iis sita esse quibuscum conferuntur, vt affectio, vt habitus, vt apta compositio membrorũ, quæ in nullo alio possunt inesse, quam in iis, ad quæ referuntur, partim nõ est necesse in iis sita esse, ad quæ pertinẽt: fieri autem potest (vt si animus scientia contineatur, nihil prohibet animum sui cõtineri scientiam, & tamen non est necesse: cum præsertim fieri possit, vt hæc ipsa in alio sita sit) partim non possunt in iis inesse omnino, ad quæ referuntur. vt contrarium in contrario esse non potest, neque scientia in eo quod subiectum est scientiæ, nisi animus & homo scientia cõtineatur, illud videndum est,

an aliquis ad aliquod genus eiusmodi quippiam retulerit, quod non est eius generis. vt si quis memoriam sedem scientiæ dixerit. Omnis enim sedes & retentio in eo sita est, quod retinet. Ita fit, vt scientiæ sedes & retentio in scientia sita sit memoria igitur in scientia sita erit, quandoquidem sedes scientiæ propria est; quod fieri nõ potest. Omnis enim memoria in animo sita est. Hic autem locus ad accidens referri potest. nihil enim interest, vtrum memoriæ genus sedem et retentionem dicamus, an ei hoc accidisse. quoniam si quouis modo memoria retentio sit scientiæ, eadem ei attribuetur definitio,

CONCLVSIONES.

Donum est largitio rei, quæ reddi non debet.
Memoria sedes est scientiæ.

De eodem alii loci. Cap. 5.

Illud etiam intelligendum est, si quis habitum pro actione dixerit, aut actione pro habitu, eorum neutrum esse genus. ut si quis sensum, motum corporis, dixerit: est enim sensus habitus, motus autem actio. Quod idem fiet, si memoriam habitum continẽdæ opinionis appellauerit, nulla enim memoria habitus est, sed potius actio. Errant etiam ii, qui habitum statuunt esse vim, quæ cõsequens est ex habitu, vt clementiam iræ continentiam, & fortitudinem, atque iustitiam, metus lucrique continentiam. Nam & fortis clemensque vacuus a perturbatione dicitur & continens iis, qui est in perturbatione, neque ab ea vincitur. ac vis quidem ex vtroque talis fortasse consequitur, vt si quis sit in perturbatione, non ab ea vincatur, sed eam uincat. nec est id quidem fortem aut clementem esse, sed nihil omnino ab iis perturbationibus agitari. Interdum etiam quod ex re qualibet, consequẽs

est,

est, id pro genere dicunt, vt dolorem iræ genus, et fidei opinionem. vt vtrunque enim eorum cũ speciebus propositis quodammodo consequatur, neutrũ tamẽ in numerum generum venit. Qui enim irascitur, dolet ille quidem, sed cum dolor eum prius confecerit quandoquidem non ira doloris, sed dolor iræ causa est. Ex quo efficitur, vt ira non sit dolor omnino. Ex quibus etiam intelligi potest, fidem non esse in opinione. Fieri enim potest, vt is etiam qui non fidẽ habeat, eandẽ habeat opinionem. quod fieri non potest, si quidem fides sit opinionis species. Nõ enim fieri potest. vt idẽ etiam permaneat, si ex specie omnino aut genere ĩ genus transferatur, quemadmodum fieri nõ potest ut aliquid idem sit in vita, & alias homo sit, alia non sit. Quod si quis contendat. necesse esse eum, qui opinetur etiam credere, idem paria esse & æque patere opinionem ac fidem fatebitur. Ita non erit genus, quoniam genus ad plura debet pertinere, Illud etiam videndũ est, an in aliquo eodem vtrunque inesse posit. In quo enim genus inest, etiam species. ut in quo candor existit solet existere. Si quis igitur uerecundiam metum esse dicat, aut iram dolorem, non efficietur, vt in eodem genus speciesque intelligantur, est enim uerecũdiã in ea parte animi sita, quæ rationis est particeps metus autem in ea, qua irarum existit ardor, & dolor in ea, in qua cupiditates versantur, quoniã in ea etiam voluptatis est sedes. Ita vero, in qua ira versãtur. Ex quo efficitur, non esse genera ea, quæ proposita sunt, quando quidẽ non in eo ipso in quo species & species solent existere. Itemque sit amicitia in ea sit parte, in qua voluptates habitant, non erit voluntas aliqua, præsertim cum volũtas omnes in ea parte sita sit quę rationis est particeps. Valet etiam hic locus ad communia & accidentia confirmanda. in quo enim accidens situm est, etiam id cui conuenit simus est. ita fit vt si in eodem non existant, non sit accidens. Illud etiam, an quadam ex parte cum specie genus, quod

datum est, communicetur. Non enim quadam ex parte genus communicatur, quippe cum homo nõ sit quadam ex parte animal, nec grammatica aliqua ex parte scientia, quod idem in cæteris contingit. Illud ergo considerandum est, an quædam cum genere quadam ex parte communicentur. veluti si animal cadere sub sensum, aut aspectabile dictũ est. Animal enim & sub sensum & sub aspectum quadam ex parte cadit, quandoquidem corpore sensum & aspectum mouet, animo autem non mouet. Ex quo sequitur nõ esse genera animalis aspectabile, & quod sensum mouet. Falluntque nos interdum ii, qui totum ad partem transferũt, veluti anima ad corpus animatum. at ęqui pars in toto nullo modo dicitur, non est igitur corpus genus animalis quãdoquidem pars eius est. Atqui illud etiã spectandum est, nunquid eorum, quæ vituperanda & fugienda sunt, ad vim, aut ad id, quod aliquid potest, relatum sit, vt sophistam eum statuerit aliquis, qui potest parere pecunias sapiẽtia, quæ in eo videtur existere, aut calumniatorem eum, qui potest calumniari & ex amicis inimicos facere, aut furem eum, qui potest clam aliena furari. nemo enim eorum, quos exposuimus, eiusmodi appellatur ex eo, quod possit aliquid eorum efficere. Quandoquidem & Deus potest, & vir bonus, quæ mala sunt efficere cum interim non sint eiusmodi. Omnes enim improbi ex animo et uoluntate nominantur. Præterea, omnis vis & facultas in numero expetendorum habetur, etenim malorum vis expetenda est. Itaque Deũ & viros bonos iis ipsis prædictos esse dicimus, eos enim fatemur res malas & flagitiosas agere posse. Ita fit vt vis nullius rei, quæ quidem vituperanda sit, genus possit esse. Sin secus certe efficietur vt aliquid eorum quæ uituperãda sunt, sit expetendũ. Sic enim vis aliqua vituperanda erit. Item que illud uidẽdum est, an aliquid eorum, quæ propter se & per se honorabilia sunt, aut expetenda, ad vim & facultatem, aut ad id quod potest aliquid, aut efficere potest, relatũ sit. Vis enim omnis, & quicquid aliquid

potest,

poteſt, aut efficiens eſt, id omne propter aliud expe- tendum eſt, aut, an aliquid eorum, quę duplex habent genus, aut plura, ad alterutrum retulerit. Sunt enim quædam quæ ad vnum genus referri non poſſunt, quo in genere ſunt impoſtor & calumniator. neq; enim iis calumniator aut impoſtor habẽdus eſt, q vult, nec po- teſt, neq; is qui põt. neq; vult, ſed is demũ in quo verũ que horũ ineſt ex quo efficitur, ea quæ poſita ſunt, nõ in vno genere, ſed in vtroque eſſe collocanda. Tã vero contra interdum genus pro differentia, & differentiã pro genere dicunt. vt ſtuporem magnetudinem admi- rationis, & fidem ſtabilitatem opinionis, neque enim magnitudo, neq; firmitas & ſtabilitas generis, ſed dif- ferentiæ nomine appellari debent, quoniam & ſtupor admiratio eſt nimia, & fides firma opinio. Ex quo per- ſpicuum eſt, & admirationẽ genus eſſe, & opinionem, magnitudinem vero nimiam, & firmitatem eſſe diffe- rentiã. Præterea, ſi quis exuperantiã & firmitatem pro genere explicauerit, efficietur vt res inanimæ & fidem habeant, & conſternentur. Nam quoniam ineſt vniuſ cuiuſq; rei firmitas & magnitudo aut exuperantia in eo, cuius eſt firmitas & exuperãtia, certe ſi ſtupor exu perãtia eſt admirationis, ſtupor inerit in admiratione, ita obſtupeſcet admiratio. Itemq; fides erit in opinio ne, ſi quidem firmitas opinionis eſt, ex quo efficietur opinionem credere Conſequens etiam erit, vt is, qui iſto pacto de genere ſentiet, firmitatem firmam exupe rantiamq; nimiam eſſe fateatur, quandoquidem fides aliqua firma eſt. Si igitur fides firmitas ſit, certe firmi tas firma futura eſt. Itemque, quoniam ſtupor aliquis nimis eſt, ſi ſtupor exuperantia ſit, erat nimia exupe- rantia, quorũ neutrum verum eſt, quemadmodũ nec ſcientia ideſt quod ſub ſcientiam cadit, neq; motus id quod mouetur. Errant etiam interdum ii qui affectio nem ad genus, quod affectum, referunt, quales ſunt ii, qui immortalitatẽ vitam ſempiternam eſſe definiunt. Eſt enim affectio quædã aut certe omnes vitæ immor talitas, quod verũ eſſe fiet, perſpicuũ, ſi quis ex mortali

immortalem effici concesserit. Nemo enim eum hominem aliam vitam degere, sed aliquid ei conuenire, aut affectionem accidere fatebitur. Ita fit, vt immortalitatis vita non sit genus. Quo etiam in errore versantur ii, qui affectionem eius rei, cuius est affectio, genus esse ponunt, vt ventum esse aerem motum & agitatum. Est enim potius ventus, aeris impulsio, quãdoquidem idem aer & cum agitatur, & cum stat, permanet. Ex quo efficitur, ventum non esse omnino aerem. Esset enim ventus, etiam si aer non impelleretur, siquidem idem aer, qui ventus erat, permanent. Similis est ratio cæterorum eius generis. Quod si etiam in hac re ventum esse aerem impulsum & agitatum concedere debeamus, ad certe non omni ex parte id approbandum est, non iis quidem in rebus, in quibus hoc tale genus non vere dicitur, sed in iis, in quibus vere intelligitur genus id, quod propositum est. Sunt enim quædam in quibus non vere dicitur, ex quo genere sunt nix & cœnum. Aiunt enim niuem esse aquam conglobatam, atque concretam, cęnum vero terram humore temperatam. Atqui neque cœnum terra est, neque nix aqua. Neutrum igitur genus esse eorum generũ, quæ propo sita sunt vllo modo potest. quippe cum semper genus de speciebus vere dici debeat. Item ne vinum quidẽ aqua est putris, vt ait Empe: Aqua putruit in ligno.

CONCLVSIONES.

Sensus est habitus, motus autem actio.
Fides est opinionis species.
Nulla pars est genus totius,
Ira non dolor, sed ex dolore causatur.
Improbi ex animo et uoluntate denominantur
Ventus est magis aeris impulsio & agitatio, quàm aer motus & agitatus.

Alii

Alii de genere loci. Cap. VI.

IAm vero si omnino nullius sit genus id quod datum est, perspicuum est, ne eius quidem, quod positum est esse. quod hinc intelligi potest, quia non specie differunt ea omnia, quibus cum genus id quod datum est communicatur. Cuius generis sunt alba, quæ specie a se non differunt. Species autem omnis generis differunt. Non igitur id quod album est, vllius genus esse potest. Illud etiam videndum est, id ne pro genere aut differentia dixerit, quod ex rebus omnibus cõsequens est. Sunt enim multa, quę res omnes consequuntur, veluti id quod est, & vnum in iis sunt, quæ rem omnem sequuntur. Itaque si id quod est genus esse posuerit, certe omnium rerum genus futurum est, quandoquidem in iis dicitnr genus autem de nullo nisi de speciebus dicitur. Ita vnũ eius, quod est, species esset. ex quo efficeretur, in iis omnibus, in quibus genus etiam speciem dici. quandoquidem & id quod est, & vnũ de rebus omnibus dicitur, cum species pauciora quam genus continere debeat. Quod si id quod omnibus ex rebus sequatur differentiam appellauerit profecto paria aut plura, quam genus differentia continebit. Nam si genus etiam in iis est, quæ consequentia sunt ex omnibus ex ęquo, sin minus ex omnib⁹ sequatur, plura eo cõtineat differentia necesse est. Iam si in subiecta specie genus id quod datum est, vt id quod album est in niue, dicatur perspicuum est id non esse genus Solum enim genus de subiecta specie dicitur. Atque illud etiam videndum est, an genus & species sint synonyma. Genus enim de speciebus omnibus nominis definitionisq; communi societate dicitur, qui etiam error nascetur, quando generi & speciei aliquid erit contrarium, meliusq; contrariorum ad genus deterius referetur. ita enim fiet vt id, quod reliquũ est, insit in alio, quando enim in contrariis generibus sunt contraria, fit vt melius sit in deteriore: atqui optimæ cuiusq;

rei etiam genus optimum est. Illud etiam videndum est, idem ne aliquid, quod ad vtrumque eodẽ modo affectum sit, ad deterius genus, non ad præstantius retulerit. vt si animum motum vel id quod mouetur dixerit. Nam, quoniam idem animus æque vim habet standi ac mouendi, profecto si status melior est, in eo genere animus statuendus erat. Iam ex maiore & minore elicere argumẽta licet ei qui refellit, si genus accessionem capiat, & species non capiat, nec ipsa capiet, neque quòd ab eo deductum est, hoc modo. Si virtus relationem habeat, etiam iustitia & iustus habebunt. alius enim alio iustior dicitur. Nam si genus, quod datum est, accessionem accipiat, speciesq; non accipiat, neq; ipsa, neque id, quod ab ea natum sit, id datum est esse genus nullo modo potest. Præterea, si id, quod magis, aut æque videtur genus, non est genus, certe ne id quidem quod datum est. Atque huius loci, in iis plurimus vsus est, in quibus multa de specie in quæstione dicentur, qua quid res sit quæritur, nec diuisio tradita est. neq; quod eorum genus sit possimus explicare, vt de ira, & dolor & opinio contemptus in naturę quæstione dicuntur præsertim cum is, qui irascitur, angatur, seque contemni putet. Quę eadem tractatio in specie per locum comparationis suppeteret, hoc modo. Si quæ species magis, aut ęque inesse videtur in genere quod datum est, non inest in genere, ne ea quidem quæ data est in genere erit omnino. Atque is quidem qui infirmabit quemadmodum exposui, hunc tractabit locum, qui autem confirmandi partes tenebit, ei hic locus nihil ad argumentandum suppeditabit, quoties genus, quod datum est, & species recipient accessionem, nihil enim prohibet si vtrumque recipiat, alterum alteri non esse genus. Nam & id quod album est quodque honestum, accessionem capit, nec alterum alteri genus est. Sed generum ac specierum inter se comparatio magnam ei suppeditabit argumentorum copiam, hoc modo, si eadem est huius & illius generis ratio, & alterum genus est, etiam alterum

tum erit. Itemque ex minore & maiore idem effici potest, hoc modo. Si continentiæ vis magis quam virtus genus est, virtus autem genus est, vis etiam erit. Quod de specie eodem modo iudicandum est. Si enim æque hoc atque illud eius, de quo agitur, species est, & alterum est species etiam reliquum. Et si quod minus videtur, species est, etiam quod magis videtur. Illud etiam in confirmatione videndum est, an genus de iis, quibus datum est & tributum, in naturæ quæstione dicatur, nec vna sit species eius, quod genus esse positum est, sed plures & differentes. Sic enim genus erit. Quod si vna sit species ea, quæ, data est, videndum est, an etiam de aliis speciebus genus dicatur in quæstione naturæ: ex quo iterum efficietur, & de pluribus ipsum ac differentibus dici, & genus approbari. Quoniam autem quibusdam placet differentiam in q̃one naturæ dici de speciebus, scernendũ est genus a differentia, iis locis, quos exposuimus, quorum primus est, Genus plura quam differentiam continere. Alter, Genus in respondendo quid quicque sit aptius dici posse quam differentiam. Qui enim hominem animal esse dixerit, planius facit quid sit homo, quam si gradiens dicat. Tertius est Differentiam generis qualitatem declarare semper, genus differẽtiæ qualitatem non item. Nam & qui gradiens dixerit, quale quid animal exprimit, & qui animal dicit, quale qd gradiens explicat. Ac differentia quidem a genere hoc pacto separanda est. Quoniam autem uidetur musicus quia musicus sit, sciens esse, etiam musica sciẽtia quædam est, quoniamq; si quod ingreditur, ob eã causam quia ingreditur, & ambulat, mouetur ingressus etiam quædam est motio. In quo genere aliquid confirmare & efficere uelimus, quemadmodum dixi, diligenter uiuendum est, hoc modo. Si scientia est eidem quod fides, & is qui scientia præditus est, quia sciat, credit, profecto scientia fides sit necesse est, eademque ratione in aliis omnibus facere licebit. Postremo, quoniam quod alicui consequens est semper nec

vicissim

vicißim retro commeat, id difficile est improbare non esse genus, si hoc ex illo omni ex parte sequatur, illud vero ex hoc non omnino, veluti ex trãquilitate quies sequitur, & ex nũmero id quod secari potest, cõtraq; non sequitur quandoquidem non quicquid diuidi potest numerus est, nec quies tranquillitas omnis, eo quidem vtendum est pro genere, quod semper sequitur tum cum alterum non reciprocatur. Quod si alterum proponatur, non in omnibus, neque omni ex parte ꝓbandum est, ei autem locum occurrendum est, id, ꝙ non est, ex rebus omnibus quæ gignuntur consequẽs esse, cum præsertim quod gignitur non sit, neq; retro id commeat vicißim. Non enim omne quod non est generatur? Quanquam non est genus id quod non est eius rei, quæ gignitur, quandoquidem eius quod non est nullæ sunt species omnino. Ac in genere quidem probando vel improbando, eam viam ac rationem quã præscripsi, sequi ac tenere debemus

CONCLVSIONES.

Interrogati quod res sit aptius genus respondemus, quam differentiam.

Genus plura continet, quàm differentia.

Differentia generis qualitatem declarat, non autem econtra.

Quarti libri Topicorum Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Topicorum. Lib. V.

SVMMA LIBRI.

De ipsius proprij modis ac locis, & de locis dialecticis omnibus quæstionibus communibus, uidelicet ab oppositis, a simili, ab eo, qđ est magis et minus, & æquales: uel a casibus & cõiugatis & quia rerum interitu & ortu sumuntur.

De modis ipsius proprii. Cap. I.

VTRVM autem propriũ sit necne, id quod propositum est, ex iis locis, quos deĩceps exponemus ĩtelligetur. Explicatur quidẽ ꝓpriũ, aut ꝑ se, & vi sua, ac sẽper aut alterius cõparatione, & interdũ veluti hominis ꝓprium est ꝑ se ac vi sua, animal esse humanũ natura, alterius autem comparatione, vt animi ad corpus, quod animus imperare, corpus parere debet. proprium autem semper est, exempli causa Dei animal esse immortale. Interdum proprium est, vt certi, hominis deambulare in gymnasio. Nascuntur autem ex eo quod collatum cum altero proprium explicatur aut duæ aut quatuor quæstiones nam si alicuius proprium esse ponat, alterius idem neget esse, duæ tantũ modo quæstiones oriuntur, vt hominis cum equo collati proprium est, bipedem esse. Nam hominem non

esse

esse bipedem, aliquis possit concludere, & æquum bipedem, ita in vtranqe partem proprium exagitatur. Quod si vtriusque alterum proprium concedatur, & vtriusque negetur, quatuor quæstiones existent, veluti hominis cum equo collati proprium est bipedē esse, & equi quadrupedem. Nam & hominem nō esse bipedem, & natura quadrupedem esse, argumento concludere licet. Itemq; equus bipes esse, & non quadrupes, probari potest. Ergo si quis modo doceatur, quod propositum est refellitur. Proprium autem per se ac vi sua, id est, quod omnibus tribuitur, & ab omni genere separatur, vt hominis proprium est mortale esse animal, & natum ad cognitionem & scientiā. Propriū vero ad alterum est, quod non ab omnibus, sed à quodā certo distinguit & separat, vt uirtutis cū scientia collatæ proprium est, in pluribus animi partibus esse sciētiæ, in ea solum quæ rationis est particeps & in iis animalibus, quæ ratione vtuntur existere. Semper proprium est quod per omne tempus vere dicitur, nec unquam amittitur, vt animalis, ex animo & corpore cōstare. Aliquando id proprium est, quod ad aliquod tēpus vere dicitur, nec semper consequens est necessario, veluti cuiuspiā hominis, in foro deambulare. Fieri autem potest vt proprium proponamus ad aliud, & differentiam dicamus, uel quod in toto genere & semper, aut fere, & in maxima parte reperiatur, veluti hominis cum equo collati bipedem esse ita proprium est, vt & omnibus hominibus id & semper intelligatur. quandoquidem omnes homines bipedes sunt per omne vitæ tempus, equus autem nullus vnquā bipes est. Imperari autem parti ei animæ, in qua voluptates uersantur, & ei, in qua irarum ardor existit, sic proprium est eius partis animi, quæ rationis est particeps, vt fere & maxima in parte intelligatur, huius enim imperare est illarum parere, nec pars animi rationis particeps omni ex parte imperat, interdumq; cōtra paret. Neq; pars ea, in qua voluptates habitant, & in qua iræ parēt semper, sed interdum imperant, tum cū hominis ani

mus

mus vitiosus est & deprauatus. Sed ea plurimũ ad differendũm valent propria, quę per se sunt, & semper cõ ueniunt & ea, quæ cum aliquo cõferuntur. Nam ex eo quod proprium est cum altero collatum, multę, quem admodum supra dixi, quæstiones nascuntur, aut enim duæ, aut quatuor inde eliciuntur necessario, multa igi tur argumenta ex eis ducentur. Ex eo vero quod per se & perpetuo proprium est multa argumẽta licet du cere, aut ad plura tempora trahere, quod enim per se inest, ad multa pertinet, quandoquidem ei cui propriũ est etiam si cum omnibus, quæ sunt in rerum natura conferatur, conuenire debet. Quamobrem si cum omnibus collatum non ab iis seiungitur, certe nõ est com mode attributum proprium. Quod autem semper proprium est, id in pluribus temporibus obseruari de bet an conueniat, nam si conueniat & conuenerit & cõ ueniet, nõ est futurum proprium, quod interdum proprium est non in aliis temporibus nisi in instanti spectatur. Itaque pauces argumentationes ducũtur ex eo. quæstio autem ad differendum valet ea, ex qua & crebra & firma argumenta trahuntur. Atque iisdem ex locis quos in accidente exposuimus argumenta ex eo proprio quod ad alterum est, suppetent, si propriũ alicui conueniat alicui nõ conueniat. Ex eo autem quod semper proprium est, & per se, ii loci qui deinceps exponentur, magnam nobis ad argumentandum copiã suppeditabunt.

CONCLVSIONES.

Animi proprium est imperare, corporis autem parere.

Proprium dicitur quatuor modis, primo quod om nis, sed non soli inest, quod soli, sed non omni, quod omni & soli, sed non semper, & Demum quod omni, soli & semper inest.

De

De locis proprii. Cap. 2.

AC primum quidem videndũ est, an recte & apte nec ne explicatum sit proprium. Esse autem recte aut minus recte explicatum, ex vno loco, illo intelligemus si rebus minime notioribus, aut rebus magis perspicuis expositum sit proprium. Ac is quidem, qui refellit, num rebus minus notis, is autem qui confirmabit, an verbis magis perspicuis proprium illustratum sit, videbit. Esse autem expositum verbis minus perspicuis & notis cognoscemus primum, cum omnia obscurius & magis inuolutum erit proprium quod datur, quam id, cui attribuitur proprium. Neque enim proprium apte & cõmode propositum erit, quãdoquidem cognoscendæ & illustrandæ rei gratia proprium inuẽtum est. Nam & proprium, & definitiones discendi cognoscendiq; causa adhibemus. Verbis igitur magis perspicuis illustranda sunt, sic enim facilius intelligemus. Vt qui posuit ignis propriũ esse, proxime ad animi similitudinem accedere, is certe obscuriore vsus est verbo animi, quam ignis, quoniam facilius quid ignis sit, quàm quid animus, cognoscimus, ita nõ recte minusq; apte propositum fuit proprium ignis esse ad animi similitudinẽ proxime accedere. Deinde, cum minus planum sit ac perspicuum hoc illi conuenire, non enim solum primum re clarius & notius esse debet, verum etiam rei conuenire, qui enim nescit an huic rei proprium conueniat, ne illud quidem, an huic rei soli cõueniat, intelliget. Ita sit, vt si alterutrum horum interueniat, incertum & obscurum futurum sit proprium. vt quando aliquis ignis proprium esse ponit quo, primum animi sedes est, eo vtitur, quod obscuris est igne, animum in igne, & in eo primum consistere, ex quo fit, proprium ignis non esse apte positũ id, in quo primo animus inest natura. In confirmatione autem, vt rebus magis perspicuis, & ijs perspicuis magis duobus modis, quos exposuimus, vidẽdum est.

Sic

Sic enim apte & commode proprium explicabitur: quandoquidem loci ij, qui ad confirmandum aliquid recte exponi ualent, alii ex hoc solum, alii, omnino recte expositum docebunt, veluti, si quis proprium animalium dicat habere sensum, is rebus magis perspicuis & planius, utroque genere proprium explicabit. Apte igitur expositum est, ex eo animalis proprium esse sensum habere. Proximus locus est in refutatione, si quod verbum eorum, quibus proprium explicatur, pluribus modis dicatur, aut oratio ipsa multa declaret omnino. Sic enim minus apte positum erit proprium, veluti quoniam sentire plura significat, vnum habere sensum, alterum vti sensu, certe animalis non erit apte explicatum propriũ, sentire natura. ob eamq; causam non est vtendum verbo, aut oratione, quę pluribus modis dicatur, qua proprium exponamus, propterea quod ea, quę multis modis dicuntur, obscuram faciunt orationem, cum præsertim in dubium veniat ei, qui argumentaturus est, vtrum tandem alter dicat eorum, quæ multa declarant. profecto enim cognitionis causa comparatum est proprium. Iam vero propterea necesse est eos reprehendi, qui isto pacto explicant proprium, quando aliquis ratiocinationem conficit ex eo, quod multis modis dicitur. In confirmatione huius loci vsus est, si id quod propriũ datur, nec multa significat neque vllum verbum, neque ipsa oratio. sic enim ex eo apte proprium ponetur, veluti quoniam nec corpus multa declarat, nec id quod celerrime sursum fertur, neque ea, quę ex his verbis constat oratio, ob eam causam recte ponetur ignis proprium esse, corpus quod maxima celeritate sursum mouetur. Sequitur locus in refutatione, si multis modis dicatur id, cuius proprium explicetur, neque exponatur cuius eorum ponatur esse proprium. Neque enim recte proprium illud datum est. quibus autem de causis, ex iis, quæ supra dixi intelligi potest. Eadem enim necesse erit concludere hoc modo. Quoniam aliquid scire multa significat (nam & scientiam habere aliquid, &

ſcientia vti aliquid,& ſcientiam eſſe eius, & ſcĩetia vti eius) ob eam cauſam nullum proprium recte dari poterit illius ſcire aliquid,niſi cuius eorum proprium ponat, explicetur. In confirmatione autẽ eius vſus erit, ſi multis modis non dicatur id, cuius proprium ponitur,vnumq; ſit & ſimplex.ex hoc enim proprium apte explicabitur.vt quoniam homo uno modo dicitur,homini recte proprium tribuetur animal manſuetum natura. Coniunctus huic locus in refutatione valebit,ſi ſæpe idem in proprio dictum erit. ſæpe enim fallunt nos iis qui hoc faciunt,vt in definitionibus, ſic in propriis. quod ſi in proprio contingat, non erit recte datum,quippe cum,id quod ſæpe dicitur & iteratur,auditorẽ conturbet,ex quo ſit, vt obſcura ſit oratio, & præterea delirent. & nugentur,qui eam inducũt.Duobus autem modis aliquid idem ſæpe repetitur.Primo cum eandem rẽ ſæpe nominabit.vt ſi quis dicat,ignis proprium eſſe corpus leuiſsimum corpornm, ſic enim ſæpe dixit corpus.Deinde, ſi quis pro nominibus orationes dicat. vt ſi quis terræ proprium tribuat natura quæ naturaliter fertur celerrime corporũ deorſum,deinde vtatur pro corporum illo nomine ſubſtantiarũ talium,quoniam corpus idẽ valet, qnod ſubſtantia talis,ex quo efficitur ſubſtantiæ nomẽ iterari,vt neutrũ proprium recte tributum eſſe videatur. At vero in cõfirmatione huius loci vſus erit, ſi nullo verbo eodem ſæpe vtare.hac enim ex parte apte proprium ſtatuet, vt ſi quis proprium hominis dixerit animal ad cognitionem & ſcientiam natum, is nec ſæpe eodem verbo vtetur, & hac ex parte recte homini propriũ ſtatuet. Sequitur locus in refutatione, ſi tale aliquod verbũ in proprio expreſſerit,qđ cõueniat rebus omnibus.inuſitatum enim,& minus aptum erit verbum, quod a nullo ſeparat. Atqui,vt in definitionibus,ſic quod in propriis exprimitur,debet ſeiungere: non igitur recte expoſitum erit proprium. vt ſi quis proprium ſcientiæ dicat opinionem,quæ ratiõne dimoueri nõ poteſt, cũ ſit vna, quoniã in proprio exponendo aliquo eiuſmo
di

di vſus eſt, vnius, ſcilicet nomine, quod rebus omnibus conuenit, profecto ſcientiæ proprium recte poſitum nullo modo videri poteſt. In confirmatione valebit hic locus, ſi nullum verbum cõmune adhibeatur, ſed eiuſmodi quod a re aliqua ſeparet. hac enim ex parte præclare poſitum erit proprium, vt ſi quis animali propriũ tribuat habere animũ, is, quoniam nullo verbo communi vſus eſt habere animum, recte hac ex parte animalis proprium dedit. Proximus locus eſt in refutatione, ſi quis plura propria eidem ſtatuat, neque ſe plura ponere explicet, tum enim haud recte poſitũ erit proprium. Vt enim in definitionibus nihil adhibendum eſt, præter orationem, quæ rei vim, & naturam explicet, ſic ne in propriis quidem, præter orationem, quæ proprium id, quod datum eſt efficiat, quicquã exprimẽdum eſt, quandoquidẽ inuſitatum, minusq; aptum eſt, quod præterea additur. Id quod continget, ſi quis ignis proprium dixerit corpus tenuiſsimũ, & celerrimum, vtrunque enim de ſolo igne vere dici poteſt. ex quo efficitur ignis proprium corpus tenuiſsimum, & leuiſsimũ non eſſe recte datum. in confirmatione huius loci vſus erit, ſi nõ plura propria eiuſdem, ſed vnũ eſſe ponatur. hac enim ex parte proprium recte ponetur. vt ſi quis dicat humoris proprium corpus, quod in omnem formam flectitur, is, quoniam vnum expreſſit proprium, non multa, eo recte vſus eſt humoris proprio. Sequitur locus in refutatione, ſi vel eo vtatur, cuius proprium explicat, aut eorum aliquo, quæ ei tribuuntur. Nam quoniam cognitionis gratia inuentum eſt proprium, eo modo non recte ponit. Eadem quidẽ res ſemper æque obſcura eſt, quod autem alicui tributum eſt, id, quoniam eo eſt poſterius, non eſt magis perſpicuum, ita fit, vt ex his nihil diſci, cognoſciq; poſsit: vt, ſi quis proprium animalis ponat ſubſtantiam, cuius eſt ſpecies homo, is, quia aliqua re vſus eſt earum, quæ animali tributæ ſunt, profecto non commode vſus eſt proprio. In confirmatione autem ita demum proprium recte hac ex parte ſtatuetur, ſi nec eo,

neque aliquo eorum,quę ei tributa sunt vtamur.quod fiet,si proprium animalis ponamus, quòd ex animo & corpore cōcretū est.sic enim neq; ipsum,neque quicquam ipsius adhibemus:ex quo efficietur, vt præclare hac in parte animalis proprium explicemus. Eadéq; ratione ea spectanda sunt in alijs etiam rebus,quæ nō faciunt,aut quæ faciunt aliquid planius,iā vero in refutatione videndum est,an tale aliquid adhibitum sit quod aut contrarium sit,aut omnino æque antiquum naturę ordine,aut posterius, neque enim recte proprium ponetur. Nam contraria sunt ordine naturæ æque antiqua,quod autem æquale est alicuius naturę ordine,& eo posterius,non facit ipsum planius ,neque declarat. Vt si quis boni proprium dicat,malo maxime esse contrarium,is bonis contrarium adhibuit, ob eamq; causam proprium boni haud recte explicauit. In cōfirmatione autem huius loci vsus erit,si nec contrario vtemur,neque vllo alio, quod ęquale sit ordine naturæ,vel posterius,sic enim recte hac in parte statuemus proprium.vt si quis scientię proprium ponat, opinionem,quæ maxime fidē facit,is quia nihil adhibuit,nec quod scientiæ esset cōtrarium,nec quod omnino simul esset cum ea, aut ea posterius naturę ordine,eo recte propriū scientiæ hac ex parte statuit. Sequitur locus in refutatione.si quod non semper sequitur,proprium positum est,sed id quod interdum,non proprium est, non enim præclare & commode proprium erit explicatum. Neque enim in eo nomen necessario vere dicitur,in quo inesse ipsum intelligimus, neque in eo necesse est nomen non dici,cui illud non intelligimus conuenire. Ita non erit recte expressum proprium.Prętcrea, non erit perspicuum an cōueniat id quod statutum est esse proprium,si tale sit,vt prætermitti separarique possit. Itaque non erit perspicuum,neque apertum proprium.vt si quis proprium animalis ponat,moueri interdum,aut stare,is quia tale statuit propriū, quod interdum nō proprium efficitur,certe haud apte proprium statuit. In cōfirmatione

ne considerabimus, an id proprium statutum sit, quod semper est in re necessario, hac enim ex parte recte proprium ponetur. vt si quis virtutis proprium dicat, cum in quo sit, bonũ efficere, is quia propriũ statuit, quod semper consequens est ob eam causam recte virtutis proprium hac ex parte constituit. Sequitur locus in reprehensione, si id quod hoc tempore proprium est statuat, neque se proprium huius temporis dare expo nat. neque enim recte statuet proprium. Primum enim quod contra mores & consuetudinem statuitur, id om ne enodationis indiget. Atqui solet fere omnes id pro prium statuere, quod sempiternum est. Deinde, incertum est is, ne qui non explicat mentem suam, velit id ponere, quod hoc tempore sit proprium. Non igitur dare debet repræhensionis occasionem, quod continget, si quis ponat alicuius hominis proprium esse, sedere vna cum aliquo homine, illudq́ hoc tempore pro prium esse non statuat. Neq; enim illud recte statuat proprium nisi se dixisse hoc tempore proprium esse explicet. Atque hic locus ad confirmandum ualebit, si explicemus cum aliquid proprium statuemus hoc tem pore, nos proprium hoc tempore ponere, sic enim recte proprium hac in parte statuemus. Exẽpli causa, si quis alicuius hominis proprium dicat esse, aliquo in loco hoc vel illo tempore deambulare, quoniam distinctione usus est, recte id proprium esse posuit. Pro ximus in repræhensione locus erit, si quis tale statuat proprium, quod conuenire aliter, quam sensu perspici non licet. Neque enim tum positum proprium erit, quãdoquidem quicquid mouet sensum, si id extra sen sum sit, obscurum est. incertum enim est an iam conueniat, propterea quod sensu tantummodo intelligatur. Quod verum esse in iis, quę non necessario semper consequuntur, perspeciemus. veluti si quis Solis proprium esse dicat, astrum splendissimum, quod supra terram fertur, is adhibet in proprio illud, quod supra terram fertur, quod quidem quia sensu cognoscitur, non recte solis proprium statuit. Incertum enim

erit, cum ſol occiderit, an ſupra terram feratur, quòd cum ſenſus oculorum nos deficit. At in confirmatione huius loci vſus erit, ſi proprium ſtatuamus eiuſmodi, quod ſenſu non ſit perſpicuum, aut certè quod ſi ſenſum mouet, perſpici poteſt neceſſario conuenire, hac enim ex parte rectè ſtatutum erit proprium. vt ſi quis ſuperficiei proprium ponat quod primum colore inficitur, is illo toto colore inficitur, quod ſenſum mouet, ille quidem vtitur, ſed eiuſmodi quod perſpicuum eſt, ſemper conuenire. ita hac ex parte recte ſtatutum eſt ſuperficiei proprium. Iam in reprehenſione videndũ erit, an definitionem vt proprium poſuerit, ſic enim proprium non recte ponetur, quandoquidem non debet, proprium rei vim naturamque explicare. Cuius exemplũ erit, ſi qnis hominis ꝓprium dicat, animal gradiens, bipes. propriũ enim hominis ſtatuet, quod quid res ſit explicat. Nõ igitur rectè ſtatuit hominis proprium. In cõfirmatione autem huius loci vſus erit, ſi proprium eiuſmodi ſtatuamus, quod viciſsim dicatur, neq; rei vim naturamq; declaret. Erit enim hac ex parte recte explicatũ ꝓpriũ, vt ſi quis hominis propriũ ponat, animal manſuetum natura, proprium ille quidẽ ſtatuet quod viciſsim dicitur, ſed quod non quid res ſit indicat. Ita fiet, vt hac ex parte recte ſtatutum ſit hominis proprium. Coniunctns huic locus eſt in reprehenſione & refutatione, cum proprium datur, cuius nihil quid res ſit explicet. Oportet enim vt definitionum, ſic proprium primum genus exprimi, deinde iam hoc pacto adiungi cęteraque ſeparant, atque ſe iungunr. Non igitur recte proprium ponetur, quod nõ eo modo ſtatuetur. Vt ſi quis proprium animalis dicat, animum habere non ponet in quæſtione naturæ animal, ex quo ſequetur, animalis proprium non recte poſitum eſſe. In confirmatione autem conſiderandum eſt, an collocatum ſit in quæſtione naturæ, id cuius proprium explicetur, & ita demum adiungantur cętera. Hac enim ex parte recte proprium datum erit, veluti ſi quis proprium hominis ponat, animal

ad scientiam & cognitionem natum: ijs & proprium quod in quæstione naturæ aliqua ex parte positū est, dabit, & ea ex parte hominis proprium rectè explicabit. Ac vtrum rectè, an minus rectè proprium datum sit & explicatum: ex ijs locis qui adhuc sunt expositi, intelligere debemus. Vtrum autem id proprium sit oīno quod explicatur & datur, nec ne, ex ijs quos deinceps exponemus, licebit concludere. ijsdem enim locis aliquid recte poni proprium concludemus, quibus proprium omnino statuitur. Quorum primus erit in refutatione diligens eorum omnium animaduersio, & consideratio, quorum propria dabuntur, veluti videndum erit, an ex ea parte qua datur, non vere dicatur, an vero non sit proprium vniuscuiusque corū eius, ratione cuius proprium explicetur. sic enim nō erit proprium quod esse ponebatur, vt quia de geometra non vere dicitur, cum nulla ratione falli posse (fallitur enim geometer in falsa descriptione) non est ꝓprium futurum docti, & artificis non falli ratione. in confirmatione autem, an omni ex parte vere dicatur: & hac ex parte videndum est: quoniam proprium erit, quod positum est esse proprium, vt quia animal ad cognitionem, & disciplinam percipiendam natum, in omni homine vere dicitur: & quia homo sit eo hominis proprium erit; animal ad disciplinam percipiendam natum. Huius autem loci vsus erit in refutatione: quoties in quo nomen non etiam oratio vere dicetur: & cum in quo oratio: non etiam nomen intelligi licet. In confirmatione autem, cum in quo nomen, etiam oratio: & in quo oratio, nomen quoque intelligetur. Alter locus & refutationis: cum de quo oratio, non etiam nomen vere dicitur: & cum de quo nomen, non etiam vere dicitur oratio, cum enim quod positum est esse proprium, non erit proprium, quod ex hoc exemplo intelligi potest. Animal enim ad disciplinam, & scientiam percipiendam natum in Deo vere intelligitur, homo non intelligitur. Ex quo efficitur, non esse proprium hominis hoc totum,

animai, quòd ad disciplinam cognitionemq́; percipien dam natum est. In confirmatione autem valebit, quoties in quibus omnibus oratio, nomen etiam dicetur, & in quibus nomen, etiam oratio, quod enim propriũ positum est esse, proprium erit, quod hinc intelligi potest, quia de quibus illud totum habere animum, etiã animal vere dicitur, & de quibus animal, etiam animatum, ita habere animum, animalis proprium est. Refutationis tertius locus erit, si subiectum eius esse proprium statuatnr, quod in subiecto esse dicatur, vt si quis proprium statuat tenuissimæ rei ignem, quia subiectum proprium ei qnod dicitur tribuit, certè non rectè posuit ignem proprium esse rei tenuissimę. Ob eamque causam, non est futurum proprium subiectum eius, quod in subiecto esse dicitur: sic enim idẽ multorum, & quæ specie differunt proprium est, quãdoquidem multa quędam, quæ specie differunt, eidem conueniunt, quę de eo solo dicuntnr quorum omnium subiectum proprium futurum est, si quis isto pacto statuat proprium. Ad confirmandum autem valebit, si id, quod in subiecto inest, subiecti proprium esse ponatur, quandoquidem proprium futurum est id, quod positum est non esse proprium, si quidem in solo eo intelligitur, vt dixi, proprium, cuius proprium esse dicitur, vt si quis terræ proprium dicat, corpus grauissimum specie, quia proprium subiecti dedit eiusmodi, quod & de sola re, & vt proprium dicitnr, efficitur, vt recte positum sit terræ proprium. Sequitur locus proprius refutationis, si quis per communicationem proprium tribuat, non enim erit proprium quod positum est esse proprium, quippe cum id quod communione quadam conuenit, ad vim naturamque rei explicandã pertineat, quod sanè in differentiarum numero habebitur, propterea ꝙ id specie aliqua dicitur, vt si quis proprium hominis dicat hoc totum, gradiens bipes, per communionem quandam proprium explicabit. ex quo fiet, vt non sit proprium hominis, gradiens bipes. Hoc loco videbit is, qui confirmandi partes obtinebit,

ne

ne per communionem proprium explicet, neque vim, naturamque rei declaret, ita tamen, vt vicissim de re dicatur. Quod enim positum est non esse propriũ, id proprium, futurum est, vt si quis animalis proprium ponat hoc totum, quod vim habet sentiendi, is nec ꝓprij communionem explicabit, neque tale quod vim, naturamque rei declaret, & tamen eiusmodi, quod vicissim de re dicatur. Ita proprium erit animalis hoc totũ, quod vim habet sentiendi. Proximus locus refutationis erit, si doceatur proprium non posse vna cum re, cuius proprium ponitur, cohærere, sed vel posterius vel prius, quàm id cuius nomen est. Sic enim aut nunquam, aut certè non semper proprium est futurum id, quod positum est esse proprium, vt si volitare in foro hominem potest, & posterius quàm homo alicui conuenire, certè volitare in foro, aut nunquam, aut non semper, hominis est proprium. In confirmatione autem huius loci vsus erit, cũ id quo proprium ponitur, vnà cum re semper aderit necessario, neque definitionis vim, neque differentię habebit. Sic enim proprium erit, quod positum est non esse proprium, vt quia hoc totum, animal, quod ad disciplinam, cognitionemque natum est vnà cum homine semper extitit necessario neque differentia est neque definitio; certe hominis proprium id ipsum futurum est. Sequitur locus refutationis cum eorundem; quia eadem sint: non est idem proprium. Non enim quod positum est proprium esse, proprium erit. Quod intelligi potest ex hoc exemplo. Nam quia eius quod persequendum est proprium nõ est, videri nonnullis bonum ne eius quidem quod expetendum est proprium erit videri nonnullis bonum; idem enim valent quod persequendum est: & quod expetendum. Is autem, qui confirmabit, ex hoc loco argumentum ducet; quando eiusdem rei: quia eadem sit idẽ ꝓprium esse ponetur. Nam proprium erit quod positum est non esse ꝓprium, vt hominis quatenus est homo propriũ dicitur; habere animum tripartitum, & mortalis, quatenus mortalis est; tripartitum animum

habere

habere, ꝓprium erit. Valet etiam hic locus in accidente, quoniam iisdem quatenus eadem sunt, eadem conuenire, aut non conuenire debent. Coniūctus huic locus est in refutatione, cum eorum quæ sunt eiusdem speciei, non id quod semper est eiusdem speciei propriū explicatur; non enim rei illius id, quod positum est, ꝓprium erit, vt quoniā eiusdem generis homo & equus habentur, neque semper proprium est equi à se stare, ne hominis quidem proprium erit à se semper moueri & agitari. Sunt enim eiusdem generis moueri & stare per se, quoniam vtriq; eorum quatenus animalia sunt hæc conueniant. In confirmatione autem illud videndum est, an eorum, quæ sunt eiusdem generis, id proprium statuatur, quod semper ad idē genus referatur: erit enim proprium, quod non esse proprium positum est, vt quoniam hominis proprium est esse gradientē, bipedem, auis etiam proprium erit volucrem esse bipedem. Sunt enim hæc eiusdem generis omnia. alia enim vt species, quæ sub eodem sunt genere, cum sint animal, subiecta, alia vero vt generis animalis differentiæ. Sed hic locus falsus est, cū alterū eorum, quæ numerata erunt, vni alicui soli speciei conueniet, alterum pluribus, qualia sunt gradiens quadrupes. Quoniam autem idem & alterum multis modis dicuntur, difficile est si fallaciter sumas vnius & solius alicuius rei explicare proprium. Quod enim conuenit alicui, cui quid accidit, etiam accidenti conueniet si cum eo intelligatur, & sumatur cui conuenit, vt quod inest in homine, etiā in albo homine, si modo sit albus, reperietur. itemque quod in albo homine inest, id etiam in homine inerit. Sed quispiam multa propria refellet, si subiectū aliud per se faciat, aliud si cum accidente coniunctum sit, vt si dicat, aliud esse hominem, aliud album hominem, idē fiet si aliud ponat habitum, aliud id, quod ex habitu nominetur. Vt enim quod in habitu inest, in eo etiam inest, quod ab habitu appellatur, sic quod in eo quod ex habitu nominatur, inest, etiam in habitu insit necesse est: veluti, quoniam artifex arte & scientia sua

affici

affici dicitur, non erit scientiæ proprium non posse ratione dissuaderi, quippe cum isto pacto artifex sit futurus eiusmodi, qui nulla ratione de sententia deduci dimoueriq; posit. in confirmatione autem dicendum est, non esse aliud omnino id quod accidit, & aliud id ipsum cui accidit, si cum eo comprehendatur, cui conuenit, sed ob eam causam aliud dici solere, quod eorũ sit natura diuersa, quoniam aliud est hominem esse hominem, & aliud hominẽ albũ esse hominẽ album. Præterea à casibus ducendum argumentum est non futurum esse artificem aliquid, quod ratione mutari non posit, sed eum qui ipsum ratione dissuaderi non posit nec artem & scientiam esse id, quod ratione sit immutabile, sed ipsam rationem esse immutabilem. Nam ei q̃ omnino, omniq́ue ex parte occurret, contrarius omnino ordo opponendus est. in refutatione proximus locus erit, si quis velit aliquid q̃d natura inest explicare eoq́ue verbo id ponat, vt id semper inesse declaret. Sic enim fiet, vt iacere id, & ruere quod positum est, propriũ videatur, vt si quis hominis proprium dicat, esse bipedẽ, vult ille quidẽ exponere aliquid, quod natura insitum est, sed oratione sua id quod semper insitũ est, significat, ita non est futurum hominis proprium bipedẽ esse, quandoquidẽ non omnis homo duos habet pedes. in confirmatione autem huius loci vsus erit, si id, quod natura insitum est, propriũ statuere velimus, idq́ue oratione nostra exponamus. Neque enim propriũ ex hac parte tolletur aut corruet, si quis proprium hominis ponat hoc totum, animal ad disciplinam & cognitionem percipiendam natum, idq́ue significet oratione sua, natura illud esse insitum proprium, hac ex parte nunquam improbabitur hominis proprium est id quod diximus. iam vero omnium eorum, quæ ad aliquid aliud primum referuntur, aut vt primum ipsum difficile est explicare proprium. Nam si eius proprium dederit, quod in alio aliquo intelligitur, etiam de primo vero dicetur, sin autem primi proprium ponat, etiam in illo quod in alio intelligitur, reperietur.

Vt

Vt si quis superficiei proprium dicat colore infici, etiã colore infici in corpore dicetur, quod si in corpore, etiam in superficie. Ita fiet, ut nõ in quo oratio, nomen quoque vero dicatur. Sæpe autem accidit, ut in quibusdam proprijs explicãdis peccetur, propterea quod nec quo modo, nec quorum proprium ponat, explicent. Omnes enim enitũtur proprium statuere id, quod aut natura insitum est, quale est hominis bipes, aut quod hoc tempore conuenit, ut hominis alicuius quatuor habere digitos, aut specie, quemadmodum ignis tenuissimis ex partibus constare: aut omnino & per se ut animalis uiuere, aut per aliud, ut animi prudentia esse præditum: aut quasi in quo primum aliquid inest, ut ĩ parte animi, quæ rationis est particeps, prudentiæ esse sedem, aut ex eo quod aliquid habet, quemadmodũ artificis est proprium ratione de sententia deduci non posse, neque enim ex alia re, quàm ex eo quod habet quicquã ratione de sententia deduci potest. Aut etiam statuitur proprium ex eo quod aliquid habetur, sicuti proprium est scientię, ratione nõ posse mutari, aut ex eo quod aliquid communicatur, quale proprium est animalis sentire. Nam & si aliquid aliud ueluti homo sentit, tamen iam cum illo hoc communicatur, aut ex eo quod communicat, ut alicuius animali uiuere. Si igitur non adiungatur illud natura, certe in eo peccatur, propterea quod fieri potest, vt quod natura insitũ est, ei non conueniat cui natura conuenit: quemadmodum homini duos habere pedes. Quod si nõ explicet se id dare, quod inest, quòd non est futurum eiusmodi, vt ei certo tempore conueniat, tale est, quatuor habere digitos hominem. Quod si non exponat se id proprium ponere quod primum sit, aut quod ex alio ducitur, non in quo oratio, etiam nomen vere dicetur. vt si quis colore infectum esse, vel extremitatis vel corporis proprium exposuerit. Quod si non ante explicarit se id proprium dare, vel quia habeat ipsum, vel quia habeatur certe id quod dedit, nõ est futurũ proprium. Nam si ex eo quod habeatur & contineatur, proprium

statuerit,

ſtatuerit,etiam ei,qui habet conueniet, quod ſi etiam ei,qui habet conuenit,ei etiam quod habetur & continetur,quod fiet,ſi hoc totũ ratione non poſſe diſſuaderi ſcientiæ aut artificis proprium eſſe ponatur. Atque etiam peccabit in explicãdo proprio, qui non expoſuerit ſe id ſtatuere proprium quod dat, vel ex eo quod cõueniat,vel ex eo quod communicetur,propterea quod iſto pacto alijs quibuſdã conueniat propriũ. Nam ſi ex eo ſtatuat,quia communicatur cum ijs,qui participant conueniet,ſin ex eo q́d participat, ijs quæ communicantur. vt ſi quis alicuius animalis,aut animalis proprium ponat viuere, nec de ſpecie id explicet,certe vni ſoli eorum,quæ illis ſubiecta ſunt, cuius proprium ſtatuitur conueniet.Quod enim pręſtat, & excellit, id vni ſoli conuenit,vt igni conuenit celeritas maxima.Fit etiam interdum, vt is aberret in tradendo proprio,qui ſpecie mentionem inducit. Eorum.n. quæ exponuntur,debet eſſe vna ſpecies, quando ſpeciei fiet mentio,quod in nonnullis non contingit,quo ex genere ignis eſt,neque enim vna eſt ſpecies ignis, quandoquidem ſpecies inter ſe differunt,pruna,flamma,& lumẽ,quorum vnumquodque ignis eſt,ob eamque cauſam,cum ſpeciei nomẽ adiungitur,alia ſpecies eius quod dictum eſt,non debet eſſe quaſi alijs magis alijs minus id quod proprium explicatum eſt, debeat cõuenire.Cuius generis eſt tenuiſsimum eſſe, ſi ignis proprium eſſe ponatur,nam & prunarũ, & flammę lumen tenuiſsimum eſt, quod non debet accidere, quoties nomen non dicitur magis in eo, in quo oratio verius dicitur,ſin minus,non eſt futurum aliquid, in quo ſit magis oratio,etiam nomen magis potiusq; dicatur.Pręterea, ita fiet,vt ſit idem proprium, & illius quod omnino.& illius,quod maxime ineſt in eo quod omnino tale vel tale exiſtit, qualem habet rationem ſubtiliſsimum corpus ad ignẽ. Nã & luminis, & ignis omnino illud ipſum futurũ propriũ eſt, quippe cũ lumẽ ſit tenuiſsimũ.Ac ſi quis iſto pacto proprium ſtatuerit, argumenta contraducenda erunt,nec tamẽ

ex

ex hoc loco occurrere, & resistere debebit, sed vt primũ proprium posuerit, quemadmodũ & cuius generis proprium ponat explicare. In refutatione proximus erit locus, si quis aliquid sui ipsius proprium statuat, neque enim proprij vim obtinebit, quod positum est esse proprium. Quicquid enim idem est, quod aliquid idem, id naturam explicat, quod autem naturam explicat, non est proprium, sed definitio, vt si quis honesti propriũ dicat esse decorum, is quia aliquid sui ipsius ponit proprium (honestum enim idem est quod decorum) certe non erit honesti decorum proprium. Huius autem loci vsus erit in confirmatione, si aliquid sui ipsius non ponamus esse proprium, & tamen eiusmodi, quod vicissim dicatur, sic enim quod proprium non esse statutum est, proprij vim & nomẽ obtinebit, quod fiet, si qs proprium animalis ponet hoc totum, natura animata, neque enim aliquid sui ipsius proprium esse ponit, cũ interim vicissim dicatur. Ita propriũ animalis erit, animata natura. Iam in ijs, quæ ex similibus, eiusdemque generis partibus constant, videndum erit in refutatione, totius ne proprium in parte non vere intelligatur an proprium partis in toto minime dicatur, quoniam non recte explicatum erit, quod positum est esse proprium, hoc enim in quibusdam solet contingere, fieri enim potest, vt ijs quispiam proprium tribuat, quæ ex sui similibus, eiusdemq; generis partibus constant, modo totius, modo partis habita ratione, quorum neutrum recte explicabit. Exemplum totius erit, si quis dicat maris proprium hoc totum, aqua, quæ maxima ex parte salsa est. Nam alicuius, quod ex sui similibus partibus concretũ est proprium ponit, sed eiusmodi, quod in parte non vere dicatur, quandoquidẽ certum quoddam mare non est, aqua maxima ex parte salsa, ita maris proprium non erit hoc totum, plurima aqua, quæ salsa est. Partis autem exemplum tale est, si quis aeris proprium esse dicat, quod respirabile est, si alicuius, quod ex sui similibus partibus constat, ponit proprium, sed eiusmodi, quod & si de quodam aere vere

 dicitur

dicitur, tamen de vniuerso non dicatur, quippe cum non omnis aer sit respirabilis, quare spirabile aeris futurum non est propriu m. In confirmatione autem ex hoc loco argumentum ducemus, si proprium, quod dabimus de vnoquoque, quod ex sui similibus partibus constat, vere dicetur, ita tamen vt proprium sit eorũ totius ratione, sic enim qnod proprium non esse positum est, erit proprium. vt, quoniam in vniuersa terra vere intelligitur in inferiorem locum ferri natura, certe proprium erit hoc ipsum alicuius terræ omnino, quia terra est, nam de terra, & de natura terræ dicitur. ex quo efficitur, vt terræ sit proprium, natura ferri ad inferiores partes.

CONCLVSIONES.

Virtutis propriũ est reddere eũ in quo est, bonũ.
Proprium non explicat naturam rei.
Tres sunt ignis species; lux. flamma. & carbo.
Quod p superabundãtia dicitur, cũ soli cõuenit.

De locis communibus omnibus dialecticis quęstionibus, sumptis vel ab oppositis, vel a simili, aut ab eo, quod est magis & minus, & æquale, siue a Casibus & coniugatis, vel ab ortu & interitu. Cap. 3.

EX contrariis autem multa argumẽta in vtranqne partem elici possunt. Primum, in refutatione ex contrariis, quæ aduersa dicuntur, erit, quando cõtrarii non est contrarium proprium. neque enim proprium contrarii contrarium futurum est, hoc modo, Si iustitia iniustitiæ contraria est, & optimo id quod est deterrimum, iustitiæ autẽ optimũ non est propriũ, nõ erit igitur iniustitiæ quod deterrimũ est, propriũ. In confirmatione autem vsus erit quoties contrarii contrarium est proprium, sic enim fiet, vt cõtrarii proprium

prium fit contrarium, exemplum tale est. Si malū bono contrarium est, & id quod fugiendum est, ei quod est expetendum, est autem boni proprium id, quod expetendum est, profecto mali proprium erit, id quod fugiendum est. Alter locus est ex iis, quæ cum aliquo coferuntur. In refutatione quidem hoc modo tractabitur, si quid eorum quæ cum aliquo conferuntur, alicuius eiusdem generis non est proprium, ne id quidem quod est in iis, quę cum aliquo conferuntur, vllius eiusdem generis proprium erit, quod ex hoc exemplo intelligi licet. Si duplum simplici duplum dicitur, & id quod vincit illius quod vincitur, id autē quod vincit non est dupli proprium, certe simpli id quod vincitur & superatur, nō erit propriū, In confirmatione autem hoc modo, si illius, quod cum aliquo confertur, aliquid eiusdem generis proprium est, id etiam quod ex eo genere est, alterius eiusdem generis erit proprium. Cuius exemplum est, Si duplum cum simplo confertur, vnum cum duobus, & duo cum vno, dupli autem proprium est id quod duorum habet rationem ad vnū profecto dupli proprium fit, id quod vnius ad duo rationem habet, necesse est. proximus locus est ex priuantibus, qui in refutatione tractabitur hoc modo. Si rei res non est proprium, ne priuationis quidem proprium priuatio erit. Et si priuationis priuatio non est proprium, ne rei quidem res proprium erit, vt si surditatis proprium nō est, vacuitatē esse sensus (est enim id cæterorum sensum commune) ne auditus quidem sensum esse proprium videbitur. In cōfirmatione hoc modo. Si res rei proprium est, etiam priuationis proprium erit priuatio, & si priuationis priuatio proprium est, rei etiam res proprium erit, vt si aspectus proprium est cernere, ex eo quod aspectum habemus, cęcitatis etiam proprium erit non cernere, quia aspectum non habeamus, cum natura datus nobis aspectus esse videatur. Sequitur locus ex affirmantibus & negantibus, qui in multas partes distributus est, ac primi quidem, qui ex iis quæ dicuntur, dicitur in refutatione

tione solum usus est hoc modo, Si id quod affirmat, alterius quod affirmet est proprium non erit proprium id quod negat. Et si id quod negat, eius quod negat proprium sit, id quod affirmat nō est illius futurum proprium. vt si animalis proprium est id quod animatum est, non erit animalis proprium id, quod non est animatum. Alter est ex iis, quæ dicuntur, aut non dicuntur, & ex iis, de quibus dicuntur, aut non dicuntur, qui in cōfirmatione tractabitur hoc modo, Si id quod affirmat eius quod affirmat nō est proprium, ne id quidē quod negat, eius propriū est quod negat. Et hoc modo, Si id quod negat eius propriū non est quod negat ne id quidem, quod affirmat, eius quod affirmat futurū est proprium. Cuius exemplū est tale, Si hominis propriū nō est animal, ne eius quidē, quod nō est homo, proprium erit id quod non est animal, vicissimq; , Si eius rei, quæ non est homo. ea non videatur propria, quę non est ex genere animalium, ne hominis quidē animal propriū est futurū. In confirmatione autē huius loci tractatio est talis. Si eius quod ait, id quod ait est propriū, etiam eius quod negat, id quod negat erit propriū, & si eius quod negat id quod negat proprium est, etiā eius qđ ait, id quod ait proprium erit. quod hoc exemplo illustrari potest, Si eius quod nō est animal proprium est nō viuere, certe animalis viuere erit propriū. contraq; si viuere animalis est propriū, certe eius etiam rei quæ est non animal, propriū erit non viuere. Tertius locus est ex iis, quę subiiciuntur, cuius in refutatione tractatio erit talis, Si ea quæ statuta sunt esse propria affirmantium sunt propria nō erunt eadem etiā negantiū propria. & si negantium expressa sint propria, aientiū propria non erunt. Exemplum tale est, Si animalis propriū est quod animatum est, certe quod animatū est, esse proprium eius quod est nō animal nullo modo potest. In confirmatione autem hoc modo. Si ea q̄ posita sunt esse propria, nō sunt affirmantium, negantiū erūt. Quanquā dic locus interdum vitiosus est: & captiosus. Nam nec affirmantia negantium, nec negātia affirmantium propria sunt affirmātia enim negātibus nō con-

ueniunt omnino, negantia auté affirmantibus illa qui dé conueninnt, sed nō vt propria. Sequitur locus ex diuisione, cuius in refutatione tractatio talis est, Si eorū quæ in diuisione enumerantur: nihil vllius reliquorū est proprium, ne id quidē quod eius positū est esse proprium, illius futurū est ꝓprium: vt si animal, quod sensum mouet, nullius aliorum mortallum animantiū est proprium, ne id quidē animal quod intelligentia & ratione cōtinetur, Dei propriū est. In confirmatione aūt hic locus nobis copiā ad argumentandū suppeditabit, quoties quiduis reliquorum oīum q̄ in diuisione enumerata sunt, sumetur proprium vniuscuiusq; eorum, quę distributa sunt. Quod est alicuius eorum propriū quę enumerata sunt in diuisione, etiam reliquum proprium erit illius alterius, cuius ꝓprium nō esse statuetur. id quod ex hoc exemplo intelligi poterit si prudentiæ ꝓprium est, per se virtutem esse eius partis animi quæ rationis est particeps cæterarū q; virtutum, quarū singulę hoc modo assumuntur, certe temperantię proprium erit ꝑ se naturaq; sua virtutē esse eius partis animi, in qua voluptates versantur. Sequitur locus ex similiter cadētibus, qui in refutatione hoc modo tractabitur, si casus alterius casus nō est proprium, ne id q̄dē, quod similiter cadit, alterius ꝓprium erit. cuius exēplū est tale. Si eius quod iuste fit nō est ꝓprium pręclare fieri, nec iusti id quod præclarum est proprium erit. In confirmatione autē eius loci talis est aractatio. Si id quod cadit alterius proprium est, etiam casus erit alterius ꝓprium; vt si hominis ꝓprium est hoc totum gradiens bipes, et homini proprium erit gradientē bipedē esse. Nō solum autem ex iis. quæ exposuimus a similiter cadentibus sed etiā a contrariis, quéadmodum in superioribus locis explicatum est, argumenta ducenda sunt, ac in reprehensione quidem hoc modo, si contrarii casus non est proprium casus alicuius contrarii, ne contrarii quidem casus alterius casui contrarii futurā esse proprium. cuius axemplum est tale, si eius quod iuste fit: nō est proprium recte fieri, certe eius quod est iniuste fit, improbe fieri proprium non erit. In confirmatio-

matio-

matione aūt ducetur hoc modo, Si contrarii casus alterius contrarij casui proprium statuitur, etiam contrarii casus alterius contrarii casui ponetur proprium, vt si boni proprium, est optimum, mali quoque id quod deterrimum, est proprium erit. Sequitur locus a simili, cuius in reprehensione talis erit vsus Si similium similia non sunt propria, nec similium similia propria erunt. Si enim exempli gratia, architectus eandem habet rationem ad extruendam domū, quā medicus ad efficiēdā & restituendam valetudinē, medici autem propriū nō est efficere valetudinem, ne architecti quidem extruere domum propriū erit. In confirmatione autē hic locus hoc modo exponitur. Si similiū similia propria sunt, similium quoq; propria erunt similia, vt si medicus eādem habet rationem ad efficiendā valetudinem, quā gymnasij præfectus ad efficiendam firmā constitutionem, & sic proprium præfectis gymnasij vim habere ad efficiendā firmā corporis constitutionē, erit etiā medici proprium esse effectorem valetudinis. Proximus locus est eorum, quæ habent eandem proportionē, cuius tractatio est eiusmodi in refutatione. Si ea, quę eandē habēt proportionē aliorū, quæ eandem habent proportionem, non sunt propria, nec ea, quæ eodem modo effecta sunt, aliorum quæ eandem habent affectionem propria erunt. Et si quid eorū, quę eodem modo affecta sunt, alterius proprium est, id non erit proprium eius, cuius propriū esse ponitur, vt si eodem modo prudentia affecta est ad honestum, & turpe, quod vtrunq; eorū est scientia, prudentiæ aūt proprium non est scientiam esse honesti, profecto non erit proprium prudentiæ, rei turpis esse scientiā. Et si prudentiæ proprium est honesti scientiam esse, eius certe rei turpis scientiam esse non erit proprium, quādoquidem idem proprium multorum esse non potest. In confirmatione autem huius loci nullus est vsus. quippe cum id quod eodem modo affectum est vnum cum multis comparetur. Proximus locus est ex ijs quæ ad naturam, originē, interitumque referūtur, qui in reprehensione tractabitur hoc modo. Si id quod ad naturam & statum refertur, non est eius

quod ad naturã,& ſtatũ pertinet proprium,ne id quidẽ quod ad interitũ pertinet, illius quod eiuſdem eſt generis,nec quod ad ortũ vllius,eiuſdẽ generis proprium erit vt ſi exẽpli cauſa,hoĩs non eſt propriũ,eſſe animal, nõ erit propriũ huius totius,hominẽ gigni, illud totũ, aĩal fieri nec hoĩs interitus proprius eſt interitus occaſusq; aĩantis.Eodẽq; modo ſumẽda argumẽta ſunt ex ortu cõcludẽdo ſtatũ & interitũ, itẽq; ex interitu, concludẽdo ſtatũ & ortũ,quẽadmodũ paulo ante, ex ſtatu cõcluſus ortus & interitus eſt.In cõfirmatione aĩt hoc modo:Si id quod ad ſtatum ꝑtinet, eſt alicuius eiuſdẽ generis proprium,eius etiã, quod ad ortũ pertinet erit proprium id qđ eiuſdẽ eſt generis,& illius quod ad interitũ,quod eiuſdẽ generis eſſe ponitur.cuius exemplũ tale eſt:Si hominis propriũ eſt eſſe mortalem etiã hoĩs, ortus propriũ erit,naſci mortalem,& interius hominis, mortalẽ interire,eodẽq; modo cõcludendus eſt, ex ortu & interitu,ſtatus & ortus quẽadmodum hic locus in refutatione expoſitus eſt, Sequitur locus ex forma rei ꝓpoſite.In refutatione quidẽ huius loci talis erit tractatio.Si formæ nõ cõuenit,aut certe non ex ea parte qua id dicitur conuenire cuius propriũ datũ eſt, quod propriũ poſitum eſt nõ erit ꝓpriũ.vt ſi ipſi homini nõ cõuenit quies,quia homo ſit,ſed quia idea,non erit propriũ quieſcere.In confirmatione autẽ locus eſt eiuſmodi, ſi quid ſpeciei conuenit, idq; ex hoc ipſo conuenit, quia dicatur de eo ipſo cuius ponitur nõ eſſe propriũ, erit propriũ id quod poſitũ eſt non eſſe propriũ, vt ſi cõuenit ipſi aĩali,ex animo & corpore concretũ eſſe, idq; ei,quia animal ſit cõuenit, certe animalis propriũ erit ex animo & corpore cõſtare. Sequitur locus cõparationis ex maiore & minore, qa quadripartito diſtributus eſt.quorũ primus in refutatione tractabitur hoc mõ: Si quod elationẽ habet alterius, eiuſdẽ generis non eſt ꝓpriũ,ne id quidẽ,quod ſubmiſsionẽ habet vllius eiuſdẽ generis proprium erit,nec quod minimã habet alterius,nec quod maximã habet elationẽ alteri eiuſdẽ generis,nec deniq; id quod omnino dicitur vllius eiuſdẽ generis.vt ſi,exempli cauſa,maiore colore infectũ eſſe,

maioris

maioris corporis nõ eſt propriũ, nec minus colore cor
poris propriũ erit nec infectũ eſſe colore corporis om-
nino. In confirmatione autẽ huius loci tractatio erit
talis. Si id quod elationẽ habet, eiuſdẽ generi alicu-
ius proprium eſt, id etiã quod ſubmiſsionẽ habet, ali-
cuius eiuſdẽ generis propriũ erit. Itẽq; id quod mini-
mã habet ſubmiſsionẽ alterius eiuſdẽ generis, & ꝙ ma
ximã habet elationẽ alicuius eiuſdẽ generis, & ꝙ om-
nino dicitur, & ſemel alicuius eiuſdem generis ſit pro
priũ neceſſe eſt, cuius exẽplũ eſt eiuſmodi. Si eius quod
magis uiuit, magis ſentire propriũ eſt, etiam eius quod
minus uiuit, id quod minus ſentit, & eius rei, quę ma
xime viuit, maxime ſẽtire, & eius quod minimo bene
ficio uitæ utitur, minime ſentire, & eius quod omnino
uiuit, oĩno ſentire propriũ erit. Atq; ẽt ex eo ꝙ om-
nino dicitur, argumẽta ducenda ſunt. In reprehẽſione
quidẽ hoc modo. Si id quod oĩno dicitur, alterius eiuſ
dẽ generis non eſt propriũ, ne id quidẽ quod elationẽ
habet, eius quod eſt eiuſdẽ generis, neque id quod ſub
miſsionẽ habet alterius eiuſdẽ generis, neque id ꝙ ma
ximam habet elationem alterius neque id quod mini
mam habet ſubmiſsionẽ alterius erit propriũ. quod ex
hoc exẽplo intelligi poteſt. Si hoĩs nõ eſt ꝓpriũ, bonũ
eſſe, ne eius quidẽ, qui hoĩs nomine magis aut potius
appellatur probiorẽ eſſe propriũ erit. At in cõfirmatio
ne argumẽtũ ab hoc loco ſic ſumetur. Si id ꝙ omnino
dicitur eius quod eſt eiuſdẽ generis propriũ eſt, id etiã
ꝙ maiorem elationem habet alterius, & qđ minorem
habet ſubmiſsionem, quodq; minimã ac maximã ha-
bet, alterius eiuſdẽ generis ꝓpriũ, futurũ, eſt vt ſi ignis
ꝓpriũ eſt ſurſũ ferri natura, eius etiã propriũ erit, ꝙ
ignis potius dicitur celerius in ſuperiorem locũ ſuapte
natura ferri. Eodemq; mõ ex cæteris hæc cõcludenda
ſunt oĩa. Alter locus eſt in reprehenſione talis. Si qđ
elationem habet, nõ eſt ꝓpriũ alterius eiuſdem gñris
non erit ꝓprium id qđ habet ſubmiſsionẽ illius quod
eſt generis eiuſdem. Eius loci tale exẽplũ erit, Si aĩalis
magis ꝓpriũ eſt ſentire. quã hominis ſcire, nec propriũ
eſt animalis ſentire, nõ erit hominis ſcire propriũ. In

confirmatione autem hoc modo tractabitur, Si id cũ illud minus additur, alterius cui idem adiungitur, est ꝓpriũ etiam id cui magis additur, alterius cui idem adiungitur est futurum proprium, vt si minus hominis proprium est, cicurem & humanum esse natura, quam animalis viuere, hominis aũt est proprium mãsuetum esse suapte natura, & humanũ, profecto animalis proprium erit, viuere. Tertius locus ex maiore & minore in reprehensione talis est, Si quid eius cuius magis est proprium, proprium nõ est, ne eius quidem proprium erit, cuius minus est proprium, si illius est, nõ ẽt huius erit: vt si colore infici extremitatis magis propriũ est, quam corporis, nec proprium est extremitatis, nõ erit proprium corporis omnino colore infici. quod si est extremitatis proprium nõ erit corporis proprium. At uero in cõfirmatione huius loci nullus vsus est cum præsertim idem multorum proprius esse nullo modo possit. Quartus locus est in refutatione huiusmodi, Si qđ magis proprium vr̃ alicuius id non est eius proprium, ne id quidem proprium erit, quod minus propriũ eius vr̃. Cuius exemplum tale est, Si animalis magis proprium est sensu percipi quã secari in partes, & animalis non est proprium sensũ percipi, non erit animalis ꝓprium in partes secari. In confirmatione autem tractabitur hoc mõ, Si ꝙ minus proprium est alicuius id eius proprium est, certe quod magis propriũ est, eius erit proprium. vt si minus est proprium animalis sentire quam viuere, & animalis sentire est proprium, profecto animalis propriũ erit uiuere. Deinceps sequitur locus eorum, quæ æqualiter conueniant, cuius loci tractatio in refutatione hæc prima erit, Si quod æque est proprium, non est proprium alicuius, cuius æque proprium est, ne id quidem quod ęque proprium est, eius erit proprium, cuius ęque proprium est. vt si ęque propriũ est partis animi in qua voluptates uersantur appetere, ac eius quæ rationis est particeps ratiocinari, & eius partis in qua voluptates versantur non est proprium appetere, non erit ẽt rõcinari eius, quæ rationis est particeps, proprium. In confirmatione autẽ huius

loci tractatio erit eiusmodi, si id quod æque proprium est, eius est proprium, cuius æque proprium est, erit ēt qd æque proprium est, eius proprium cuius æque proprium est. cuius exemplum tale est. Si æque proprium est parti animi, q̄ rōnis est cōpos, primā esse sedem sapientiæ, atq; eius in qua voluptates habitāt, primā esse sedem temperantię, & partis eius, q̄ cōpos est rōnis, primā esse sedem sapientiæ proprium est, illius etiā in qua voluptates habitāt propriū erit primā sedem esse temperātiæ. Alter locus in rephensione talis est. Si qd parī ratione alicuius est proprium, non est proprium eius, quod æque proprium est, id nō erit eiusdem proprium vt si cernere æque pprium est hoīs ac audire, hoīs autem nō est pprium cernere, non erit etiā audire hoīs pprium. In confirmatione autem talis vsus erit. Si qđ pari rōne alicuius est pprium, id eius pprium est, etiā id qđ æque pprium, eius erit proprium, vt si æque proprium est animi, eius partem valere ad appetendum, ac posse ratiocinari primum, animi autem proprium est eius partem esse, q̄ primum appetat, animi etiā proprium erit, partem eius primum posse ratiocinari. Tertius locus est in rephensione eiusmodi, Si qd nō est pprium eius, cuius æque pprium est, non erit proprium eius cuius pari rōne est proprium, & si illius est proprium, alterius pprium nō erit. Quod hoc exemplo illustrādum est, Si, exempli cá, incendere æque pprium est flammę atq; prunarum, & flammę incendere non est pprium, non erit prunarum proprium incendere. quod si flammæ proprium est non erit prunarum proprium. Huius autem loci nullus vsus est in confirmatione. Interest autem iter locum eorum, q̄ eodem modo ad rem affecta sunt, & locum similitudinis, quod ille ex proportione sumitur, non ex eo quod aliquid conuenit, hic autem ex comparatione rerum ducitur. Deinceps locum in refutatione tractatur, si quis ex vi proprium statuet, propriumque vi ad id quod non est, accommodabit, nec vis poterit rei, quæ non est conuenire, non erit proprium quod positum est pro-

prium esse, vt si quis dicat aeris proprium esse spirabilem esse, ex vi proprium statuit quādoquidem tale propriū, quod respirari pōt, respirabile est, atq; ēt propriū statuit rei, q̄ nulla est, si quidē sublato aīali, quod respirare aerē solet, aer esse pōt. nec tñ si nullū sit aīal fieri pōt vt quid respiret, ita fit vt aeris non sit futurum proprium eiusmodi qđ respirari pōt, tum cū aīal nullum erit tale, quod respiret quare aeris ꝓpriū non erit spirabilem esse. At in cōfirmatione huius loci vsus erit, qñ ex vi proprium explicabimus, ꝙ aut id qđ est, aut id quod nō est refert, vt vis ipsa rei, quæ nulla est, posit conuenire, sic enim proprium erit, id quod positum est non esse propriū. vt si quis eius quod est proprium ponat esse pati vel facere, is ex vi ꝓprium expresit, idq; ad id quod est accōmodauit. Quandiu.n. aliquid est, id & pati aliquid & facere potest. ita, eius qđ est propriū, erit posse pati vel facere. Extremus locus refutationis erit, quando ex præstantia & excellentia proprium exponitur, proprium non est quod positū est esse propriū. ij.n. qui hoc pacto propriū statuunt faciunt in quo oratio, in eo non ēt nomen vere dicat. sublata.n. re, tñ stabit oratio, quippe cum alicui earum rerum, q̄ sunt, coueniat maximè, vt si quis ignis ꝓpriū dicat esse hoc totum, corpus leuissimum, igne sublato erit corpus aliquod leuissimum, non est igitur ignis proprium hoc totum corpus leuissimum. In cōfirmatione āūt, ne pstantia statuamus proprium prouidendum est. ex ea.n. parte recte ponet proprium. vt si quis hominis proprium ponat hoc totum, aīal natura cicur & humanum, is, qñ nō explicauit proprium ex pstantia, ex ea parte proprium recte statuit.

CONCLVSIONES.

Sapientia est in parte animi rationis compotē, temperantia uero in parte animi, quæ uoluptatibus afficitur.

Quinti libri Topicorum finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Topicorum. Lib. VI.

SVMMA LIBRI.

De locis definitionis: deque locis acceptis ab ipsis differentijs. De locis definitionum rerum compositarum, & quæ omnibus prædicamentis communes sunt.

De locis definitionis, & primo ipsius generis. Caput primum.

IN tractatione autem locorũ definitionis, quinque ad reprehendẽdum nobis proponere debemus: Primum omnino non vere dici, de quo nomen, etiam orationẽ; debet enim in omni homine verè dici hominis definitio. Alterũ non esse positum pro genere, aut pro accõmodato genere id genus, qđ est ĩ definitione. Nã qui definit rem, debet ad genus differentiã adiungere. cum pſertim eorum, quæ in definitione collocantur, rei quæ definiendo explicatur, naturã genus declaret maximè. Tertium non esse propriam orationẽ, quoniam debet propria esse definitio, quemadmodũ supra dixi. Quartum, vt omnia, q̃ dixi, perfecta sint, non tamen rem definitam esse, nec eius vim explicatam. Postremum est vitium, si omnia explicata sunt, non autem recte. Ac si de quo nomen, non etiam ora-

tio

rio uerè dicitur,ex locis accidentis ad id demonstran dum & concludendum argumenta ducenda erunt. Illic enim hoc vnum egimus, vt vere ne,an falso diceretur,cognosceremus, cum præsertim quando differebamus accidens conuenire, vere dici,quando non conuenire,non vere dici fatemur. Non esse autem aptum genus id,quod positum est, aut non esse propriam orationē,quæ data est.quo ex locis generis & proprii, qui sunt expositi,docebimus.quod autem reliquū est,non esse definitam rem,aut non recte definitam, quemadmodum intelligemus,meditamur dicere.Primum quidem,an minus apte res definita sit,videndum est.quādoquidem facilius est facere aliquid, quam recte facere,ex quo perspicuum est, sæpius in hoc ipso peccari, quandoquidem difficilius est, ita argumenta facilius in hoc quā in illo genere suppetent.Sunt autē duę partes eius rei,quæ non apte definita est.Vna, si dubia & obscura interpretatione vtamur. debet eum is, qui rem definit, quam potest apertissima interpretatione vti,qñ quidem cognoscendæ rei causa traditur definitio.Altera est, si ad rem aliam definitio transferatur, sic enim superuacaneum erit,quicquid adiectum erit in ea definitione. Rursus vtrunq; eorum quæ exposita sunt ī plures partes distributum est. Ac primus quidem locus ad probandum definitionem esse obscuram,erit,cum aliquod verbum,quod in definitione cōtinetur, ambiguum erit vt si quis definiat ortum motum ad naturam ferentem.aut valetudinem esse apta caloris & frigoris temperationem & moderationem. est enim vt motus, sic moderationis ambiguum verbum, ita dubium eit, vtrum velit significare eorum quæ explicata sunt & declarata,eo verbo,quod multis modis dicitur.Quod idem continget, quoties, quæ definitur,multis modis dicitur, neque explicatur. Sic enim incertum erit, vtrius definitionem explicauerit,inciduntq; tum cauillationes, quasi nō ad omnia, quæ definiendo explicata sunt,accommodetur definitio,idq; tum incidet maxime, cum obscura est & latēs

 ambiguitas

ambiguitas. Atq; etiam ratiocinatio confici potest, diuisione & explicatione adhibita, quot modis dicatur, id quod in definitione concluditur. Si enim satis explicatum non sit, vlla ratione earum, quibus id dicitur, profecto eo modo res recte explicata non erit. Proximus locus est, quando per translationem definitio explicatur. vt si quis scientiam definiat immutabilem esse, & quæ nunquam decidat, aut terram altricem, aut temperantiã concentum. Est enim obscurum quicquid per translationem dicitur. Calumniari etiam poterimus aduersus eum, qui trãslatione usus erit, quod nõ proprio verbo sit usus, quandoquidem non apta erit explicata definitio quæ in temperantia contingit, quandoquidem in sonis omnis cõcentus cernitur. Præterea, si concentus genus sit temperantiæ, idem in duobus generibus erit, quorum neutrum alterum continet. neq; enim concentus virtutem continet, nec uirtus concentum. Deinceps locus sequitur quando aliquis in definiendo uerbis inusitatis utitur. id quod Plato fecit; qui oculum [illegible] i. cilij umbram definiuit, & araneam [illegible] i. vt ita dicam putrimordacem. aut si quis medullam ossium procreatricem dicat. quicquid enim inusitatum est id obscurum est. Sunt etiam nonnulla, quæ nec per ambiguitatem, nec per translationem, nec proprie dicuntur. vt si lex definiatur esse modus vel imago eorum, quæ natura iusta sunt, quæ omnia translatione deteriora sunt. Translatio enim illustrat, declaratq; quodammodo propter similitudinem id, quod significatur, quippe cum omnes, qui transferũt verba, ea propter quandam similitudinem transferãt. At vero illud tale nullo modo rem illustrat, quandoquidem similitudo nulla reperitur, propter quam lex, modus, aut simulachrum dicatur, nec id proprie dici solet. ita si modum proprie, aut simulachrum legem dicãt esse, mentiuntur, si sic definiant; mentiuntur. Est enim simulachrum, id cuius origo ab imitatione profecta est, quod in lege non reperitur. Quod si improprie id dicant, certe obscure loquuntur, atque dete-

rius

rius quàm ea, quæ per translationem dicuntur. Locus alius erit, quando contrarij definitio ex ea quæ data est, non intelligetur. Quæ enim recta definitiones cõstituuntur, etiam contrarias significant, atque declarant. At quando per se prolata, non perspicuum erit cuius sit definitio, idq; in iis vsu venit, quę veteres pingebant, quæ quidem, nisi quæ superscripsisset, nunquã cognosci intelligique potuissent. ac ex iis quidem locis ad probandum non esse definitionem dilucidam argumenta ducentur. Quãdo autem ea, quæ ad aliã rem transferetur, dabitur, & constituetur definitio, primũ videndum erit, an verbum aliquod adhibitum sit eiusmodi, quod cõueniat omnibus rebus, aut q̃ sunt oĩno in rerum natura, aut quæ subiectæ sunt generi eidem rerum earum, quæ definiuntur. sic enim ad aliam rem transferatur definitio necesse est. Nam & genus à cęteris, & differentia ab aliquo eorum, quæ sunt in eodem genere, debet rem, quę definitur seiungere. Atqui nec quod rebus omnibus cõuenit omnino, à nulla separat, nec quod omnibus, quæ subiectæ sunt eidem generi conuenit, ab iis quæ sunt in eodem genere secernit, ita superuacaneum est tale illud quod adiectum est. Alius locus erit qñ id quod adiectum est, est proprium, quo sublato, & reliqua oratio propria est, & naturam rei explicat. Quare est in hominis definitione hoc totum, quod adiicitur, natum ad disciplinam: eo enim sublato propria est definitio, naturamq; rei indicat: atque vt vno verbo complectatur omnia, id omne superuacaneum est & redundans: quo sublato, quod reliquum est planum facit rem eam quæ definitur. Qualis est etiam animi definitio, si quidem numerus sit, se ipse mouens & agitans. Est enim animus id, qđ se ipsum mouet, quemadmodum Plato definiuit, nisi forte proprium est illud quidem, quod expositum est, sed numero sublato, rei vim naturamq; non declarat, quorum vtrum versus sit, difficile est explicare. in his autem omnibus, quantum vtilitatis ratio postulet, videndum est. Qualis est pituitæ definitio illa humor

primus

primus ex cibo incoctus vnus enim primus humor est non multi, ita redundat illud incoctus, quandoquidem sublato illo, propria reliqua est futura definitio. Fieri enim non potest, vt aliquid ex cibo decidat, & aliud primũ decidat, nisi forte priuatiua non est id omnino quod ex cibo primum decidit, sed primum est eorum, quæ non sunt concocta, vt illud vnum concoctum addendum esse videatur. Nam si illo modo dicatur, non vera erit definitio, siquidem non est primũ omnium. Proximus locus erit, quoties aliquid eorum, quæ in definitione continentur, non omnibus iis, quæ sunt sub eadem specie, conuenit. Qualis definitio deterius & absurdius explicata est ijs omnibus, in quibus aliquid adhibetur, quod omnibus naturis conuenit, illo enim modo reliqua propria erit definitio, & tota propria erit, quandoquidem si ad propriũ aliquid quod verum est addatur, omnino propria est tota oratio. At si quid eorum, quę in definitione collocata sunt, non omnibus conueniat iis, quæ eidem speciei subiiciuntur, tota esse oratio propria nullo modo potest. Neque enim de re vicissim dicetur, cuius generis est hoc totum, animal gradiens bipes quatuor cubitorum, neque enim eiusmodi definitio de re vicissim dicitur, propterea quod non omnibus ijs, quæ eidem speciei subiiciuntur, magnitudo quatuor cubitorum conuenit. Illud etiam videndum erit, an verbum idem iteratum est, vt si quis appetitionem definiat, voluptatis & delectationis cupiditatẽ. Rei enim iucundæ omnis appetitio est, ita idem valet iucũdi cupiditas, quod appetitio. Non erit igitur appetitionis definitio cupiditas rei iucundæ & suauis, nihil enim interest, appetitionem dicamus an cupiditatem rei iucundæ, vt vtrũque eorum proprium sit voluptatis, nisi forte hoc alienum videri non potest, homo enim cum bipes sit, certe bipes idem est quod homo. Est autem idem, quod homo, animal gradiens bipes, ita animal gradiens bipes, bipes est. Sed non ex hoc alienum quicquam & incommodũm efficitur, quandoquidem

neris sunt & puncti & lineæ & plani definitiones, om nes enim res antiquiores posterioribus explicantur, vt lineæ punctum, plani lineam solidi planum extremum esse definiunt. Sed tamen illud intelligendum est eos, qui ita definiunt, vim & naturam rei, quę definitur explicare non posse. Nisi forte idem sit & nobis notius, & notius omnino, si quidem omnes qui recte rem definiunt, genere differentiisq, definire debent, quæ in iis sunt rebus, quæ omnino & per se notiores sunt, & magis perspicuæ, quam forma, quippe cum sublato genere, sublata differentia, forma tollatur. Ex quo fit, vt specie priora sint, & antiquiora. Atque etiã notiora esse, ex hoc intelligi potest, quod cognita specie, genus & differentiã cognosci necesse est, qui enim hominem nouit, etiam animal & bipes nouit, ad cognito genere, aut cognita differentia, non necesse est speciem esse cognitam, ita species minus nota & perspicua est, Iam vero ita fiet, vt ii qui definitiones eiusmodi veras esse confirmant, quæ ex iis constant, quæ cuiquæ perspicua sunt & nota, multas eiusdem rei definitiones esse fateantur, Non quoniam alia aliis, nec eadem omnibus notiora sunt, vna cuique & alia assignanda erit definitio, siquidem definitio ex iis, quæ cuique planiora sunt & notiora, constitui debet. Præterea eiusdem alia alias magis aperta videntur. Nam a primo ortu ea, quę sub sensum cadunt, vbi autem acriori sunt iudicio, contra. Ita ne eidem quidem semper eandem definitionem dare debent ii qui definitionem rebus, quæ cuique magis perspicuæ sint tractari volunt. Ex quo perspicuum est non iis talibus, sed iis quę omnino clariora sunt, rem esse definiendam, quippe cum ita demum vna & eadem semper si futura definitio. Ac fortasse quod omnino & vi sua notum est, non omnibus perspicuum est, sed is demum, qui bene animo constituti sunt, quemadmodum id etiã, quod omnino salubre est, iis salubre est, quorum bene affectum est corpus. Tractari ergo hæc debent omnia accurate & subtiliter, adhiberi autem in disputationibus pro re

rum

rum vſu. Sed conſenſu omnium euerti definitio tum poteſt facilime,cũ nec omnino perſpicuis & notis, nec iis,quæ nobis nota ſunt explicabitur. Ac vna quidem ratione ita intelligetur, non eſſe perſpicuis tradicam & apertam definitionem,ſi poſterioribus(quemadmodum ſupra dixi)priora declarabuntur, alia autem ratione,ſi eius rei,quę ſtabilis & certa eſt, incertis & mutabilibus nobis ſtatuetur definitio, quippe cum prius ſit & clarius quod ſtabile & certum eſt, quam quod incertum & mutabile. Ad probãdũ autem non prioribus apertam definitionem eſſe, tribus ex locis argumenta ſumentur,Primus erit,ſi contrariis contrarium definiendo aperietur,vt ſi bonum malo definiatur.ſimul enim naturæ ordine ſunt contraria & quibuſdam eadem ars in vtroque verſari videtur.Ex quo fit,vt alterum altero non ſit notius. Sed tamen illud connenire non debemus,quædam eſſe, quæ aliter definiri non poſſunt.cuius generis eſt duplum, quod ſine ſimplo definiri non poteſt.Itemque omnia, quæ per ſeipſum aliquo conferuntur.Nam cum eorum omnium vis & natura idem valeat, quod ad aliquid quodammodo affectum eſſe, profecto vtrunque ſine altero cognoſci non poteſt,vt neceſſe ſit alterum in alterius definitione cõtineri. Ac ſunt cognoſcenda illa quidem eius generis omnia,eiſque in his(vt res feret)ita vtendum eſt.Alter locus nobis argumenta ſuppeditabit, quando in definitione aliquid adhibetur,quod idem valet quod res quæ definitur,id quod obſcurum eſt tum cum nõ eodem verbo vtuntur,quod eſt rei quę definitur.vt ſi Solem aſtrum luce perſpicuum definiant, qui enim locis vocabulo vtitur,etiam Solis vtitur.Vt autem hæc manifeſto deprehendantur,pro nomine definitio ſumendo eſt hoc modo.Dies eſt ſolis motus ſuper terram.ſic enim perſpicuum erit, eum qui motum ſuper terram, dixerit,etiam ſolem nominaſſe, vt ſolis nomine vſus ſit,qui diei vſus fuerit.huius etiam loci vſus erit, quando eo quod in eadem diuiſione numeratur, alterum eiuſdem generis definitur.vt ſi quis imparem numerũ

definiat,qui parem vno vincit.Sunt enim simul ordine naturæ ea, quæ ex eodem genere distribuuntur in partes,cuiusmodi sunt impar & par quæ numeri sunt differentiæ. Quod item fiet si superiora inferioribus definiendo aperiantur vt si par numerus definiatur esse qui bifariam diuiditur,aut bonum habitus virtutis. Nam & bifariam à duobus,quæ sunt paria ductum est, & virtus quædam est pars bonorum,ita hæc illis subiecta sunt. Necesse est etiam eum qui eo quod infra est vtatur,etiam superiore vti cum præsertim qui virtutis nomen vsurpat, boni etiam nomen vsurpet, quandoquidem virtutis in numero bonorũ habetur. Itemque is qui bifariam dicat,pari vtitur,quoniã illud bifariam aliquid in duas partes distributum declarat,& duo paria sunt. Atque hic quidẽ locus vnus est, vt generatim dicam,ex quo ad docendum definitionem non prioribus & magis perspicuis esse illustratam, argumenta ducentur. Cuius partes erunt duo superiores. Secundus locus erit, quando res,quæ definitur ex aliquo est genere, neque in genere ponitur. qui error in ijs omnibus versatur, in quibus non ponitur genus definitionis. vt si quis corpus definiat, id quod habet tres dimẽsiones,aut hominẽ, id quod rationem numerorum tenet,is genus nõ dicit magnitudinem esse, quæ tres habeat dimensiones,aut genus hominis animal, quod rationem numerorum tenet. Genus autem quid res sit, declarat,& primum eorum quæ in definitione dicuntur,collocatur,idem fiet,si res,quæ definitur in multis dicatur,neque ad omnia pertineat definitio, vt si quis grammaticam definit, artem esse scribendi id, quod dictatur & profertur. De est enim,& legendi, quandoquidem non potius scribendi, quam legendi eam artem tradidit is, qui eam definiuit, vt non qui alterum. sed qui vtrunque dixerit, definijsse videatur. siquidem eiusdem rei multæ definitiones esse non possunt.Ac in nonnullis quidem hoc vere dicitur quod expositum est,in quibusdam vero non item.cuius generis ea sunt omnia, in quorum vtroq; non per se res

quæ

quæ definitur cernitur, quemadmodum medicina in morbo & in valetudine versantur, quorum in valetudine vi sua & per se, in morbo temere & casu cernitur præsertim cum omnino alienum sit a medicina morbum efficere atque generare. Ita non verius medicinam definiendo aperit is, qui vtrunque complexus est, quam is qui alterum, imo vero deterius. quando quidem quiuis alius morbum efficere potest. Proximus locus erit, quando non ad id quod præstãtius est, se ad id quod deterius, res quæ definitur accommodatur, cum plura sint in quibus vis eius intelligatur. Omnis enim ars visq; omnis ad id quod continet prę stantissimũ omniũ referri videtur. Rursus si res, quæ definitur in proprio & accõmodato genere, non collocetur, argumenta ex his locis generis, quos supra exposuimus, ducentur. Iam si quis superiora genera definiendo dicat, non recte definiet. vt si quis iustitiam definiat, esse habitum efficientẽ æquabilitatis aut habitum, qui suum cuique tribuit, is enim ita definiẽdo, virtutem transit & transilit. Quoniam igitur iustitię genus prætermittit, vim eius & natura non explicat, quippe cũ cuiusque rei vis sit cum genere coniuncta. Hic autem locus idem valet quod ille. Non in proximo genere aliquid collocare. Qui enim proximo genere numerarit aliquid, is superiora dixit omnia, quãdoquidẽ in inferioribus ea quæ sumpta sunt intelligũtur. Quocirca aut proximũ genus in definitione vsurpandum est, aut generis quod supra est, adiungendę sunt differentiæ omnes, quibus vicinum genus definiatur. Sic enim nihil prætermittetur. exprimeturq; oratione inferius genus pro nomine. At qui superius genus solum dixerit, non etiam inferius explicat. veluti qui plantam dicit, non etiam arborem declarat.

CONCLVSIONES.

Facilius est facere quam recte facere.

Diffiniẽtẽ oportet planissima interpretatione uti.

confirmatione autem hoc modo tractabitur, Si id cu illud minus additur, alterius cui idem adiungitur, est ꝓpriũ etiam id cui magis additur, alterius cui idem adiungitur est futurum proprium, vt si minus hominis proprium est, cicurem & humanum esse natura, quam animalis viuere, hominis aũt est proprium mansuetum esse suapte natura, & humanũ, profecto animalis proprium erit, viuere. Tertius locus ex maiore & minore in reprehensione talis est, Si quid eius cuius magis est proprium, proprium nõ est, ne eius quidem proprium erit, cuius minus est proprium, si illius est, nõ ẽt huius erit: vt si colore infici extremitatis magis propriũ est, quam corporis, nec proprium est extremitatis, nõ erit proprium corporis omnino colore infici. quod si est extremitatis proprium nõ erit corporis proprium. At uero in cõfirmatione huius loci nullus vsus est cum præsertim idem multorum proprius esse nullo modo possit. Quartus locus est in refutatione huiusmodi, Si qđ magis proprium vr̃ alicuius id non est eius proprium, ne id quidem proprium erit, quod minus propriũ eius vr̃. Cuius exemplum tale est, Si animalis magis proprium est sensu percipi quã secari in partes, & animalis non est proprium sensũ percipi, non erit animalis ꝓprium in partes secari. In confirmatione autem tractabitur hoc mõ, Si ꝙ minus proprium est alicuius id eius proprium est, certe quod magis propriũ est, eius erit proprium. vt si minus est proprium animalis sentire quam viuere, & animalis sentire est proprium, profecto animalis propriũ erit uiuere. Deinceps sequitur locus eorum, quæ æqualiter conueniant, cuius loci tractatio in refutatione hæc prima erit, Si quod æque est proprium, non est proprium alicuius, cuius æque proprium est, ne id quidem quod ęque proprium est, eius erit proprium, cuius ęque proprium est. vt si ęque propriũ est partis animi in qua voluptates uersantur appetere, ac eius quæ rationis est particeps ratiocinari, & eius partis in qua voluptates versantur non est proprium appetere, non erit ẽt rõcinari eius, quæ rationis est particeps, proprium. In confirmatioae autẽ huius loci

loci tractatio erit eiusmodi, si id quod æque proprium est, eius est proprium, cuius æque proprium est, erit & qđ æque proprium est, eius proprium cuius æque proprium est. cuius exemplum tale est. Si æque proprium est parti animi, q̃ rõnis est cõpos, primã esse sedem sapientiæ, atq; eius in qua voluptates habitãt, primã esse sedem temperantię, & partis eius, q̃ cõpos est rõnis, primã esse sedem sapientiæ proprium est, illius etiã in qua voluptates habitãt propriũ erit primã sedem esse temperãtiæ. Alter locus in rẽphensione talis est. Si qđ pari ratione alicuius est proprium, non est proprium eius, quod æque proprium est, id nõ erit eiusdem proprium vt si cernere æque ꝓprium est hoĩs ac audire, hoĩs autem nõ est ꝓprium cernere, non erit etiã audire hoĩs ꝓprium. In confirmatione autem talis vsus erit. Si qđ pari rõne alicuius est ꝓprium, id eius ꝓprium est, etiã id qđ æque ꝓprium, eius erit proprium, vt si æque proprium est animi, eius partem valere ad appetendum, ac posse ratiocinari primum, animi autem proprium est eius partem esse, q̃ primum appetat, animi etiã proprium erit, partem eius primum posse ratiocinari. Tertius locus est in rẽphensione eiusmodi, Si qđ nõ est ꝓprium eius, cuius æque ꝓprium est, non erit proprium eius cuius pari rõne est proprium, & si illius est proprium, alterius ꝓprium nõ erit. Quod hoc exemplo illustrãdum est, Si, exempli cã, incendere æque ꝓprium est flammę atq; prunarum, & flammę incendere non est ꝓprium, non erit prunarum proprium incendere. quod si flammæ proprium est non erit prunarum proprium. Huius autem loci nullus vsus est in confirmatione. Interest autem inter locum eorum, q̃ eodem modo ad rem affecta sunt, & locum similitudinis, quod ille ex proportione sumitur, non ex eo quod aliquid conuenit, hic autem ex comparatione rerum ducitur. Deinceps locum in refutatione tractatur, si quis ex vi proprium statuet, propriumque vi ad id quod non est, accommodabit, nec vis poterit rei, quæ non est conuenire, non erit proprium quod positum est pro-

prium esse, vt si quis dicat aeris proprium esse spirabilem esse, ex vi proprium statuit quãdoquidem tale propriũ, quod respirari põt, respirabile est, atq; ẽt propriũ statuit rei, q̃ nulla est, si quidẽ sublato aĩali, quod respirare aerẽ solet, aer esse põt. nec tñ si nullũ sit aĩal fieri põt vt quid respiret, ita fit vt aeris non sit futurum proprium eiusmodi qđ respirari põt, tum cũ aĩal nullum erit tale, quod respiret quare aeris ꝓpriũ non erit spirabilem esse. At in cõfirmatione huius loci vsus erit, qñ ex vi proprium explicabimus, ꝙ aut id qđ est, aut id quod nõ est refert, vt vis ipsa rei, quæ nulla est, possit conuenire, sic enim proprium erit, id quod positum est non esse propriũ. vt si quis eius quod est proprium ponat esse pari vel facere, is ex vi ꝓprium expressit, idq; ad id quod est accõmodauit. Quandiu.n. aliquid est, id & pati aliquid & facere potest. ita, eius qđ est propriũ, erit posse pati vel facere. Extremus locus refutationis erit, quando ex præstantia & excellentia proprium exponitur, proprium non est quod positũ est esse propriũ. ij.n. qui hoc pacto propriũ statuunt faciunt in quo oratio, in eo non ẽt nomen vere dicat. sublata.n. re, tñ stabit oratio, quippe cum alicui earum rerum, q̃ sunt, cõueniat maximè, vt si quis ignis ꝓpriũ dicat esse hoc totum, corpus leuissimum, igne sublato erit corpus aliquod leuissimum, non est igitur ignis proprium hoc totum corpus leuissimum. In cõfirmatione aũt, ne pſtantia statuamus proprium prouidendum est. ex ea.n. parte recte ponet proprium. vt si quis hominis proprium ponat hoc totum, aĩal natura cicur & humanum, is, qñ nõ explicauit proprium ex pſtantia, ex ea parte proprium recte statuit.

CONCLVSIONES.

Sapientia est in parte animi rationis compote, temperantia vero in parte animi, quæ voluptatibus afficitur.

Quinti libri Topicorum finis.

ARI-

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Topicorum. Lib. VI.

SVMMA LIBRI.

De locis definitionis: deque locis acceptis ab ipsis differentijs. De locis definitionum rerum compositarum, & quæ omnibus prædicamentis communes sunt.

De locis definitionis, & primo ipsius generis. Caput primum.

IN tractatione autem locorũ definitionis, quinque ad reprehendẽdum nobis proponere debemus. Primum omnino non vere dici, de quo nomen, etiam orationẽ; debet enim in omni homine verè dici hominis definitio. Alterũ non esse positum pro genere, aut pro accõmodato genere id genus, qđ est ĩ definitione. Nã qui definit rem, debet ad genus differentiã adiungere. cum pŕsertim eorum, quæ in definitione collocantur, rei quæ definiendo explicatur, naturã genus declaret maximè. Tertium non esse propriam orationẽ, quoniam debet propria esse definitio, quemadmodũ suprà dixi. Quartum, vt omnia, q̃ dixi, perfecta sint, non tamen rem definitam esse, nec eius vim explicatam. Postremum est vitium, si omnia explicata sunt, non autem recte. Ac si de quo nomen, non etiam ora-

rio uerè dicitur, ex locis accidentis ad id demonstrandum & concludendum argumenta ducenda erunt. Illic enim hoc vnum egimus, vt vere ne, an falso diceretur, cognoscetemus, cum præsertim quando differebamus accidens conuenire, vere dici, quando non conuenire, non vere dici fatemur. Non esse autem aptum genus id, quod positum est, aut non esse propriam orationē, quæ data est. quo ex locis generis & proprii, qui sunt expositi, docebimus. quod autem reliquū est, non esse definitam rem, aut non recte definitam, quemadmodum intelligemus, meditamur dicere. Primum quidem, an minus apte res definita sit, videndum est. quādoquidem facilius est facere aliquid, quam recte facere, ex quo perspicuum est, sæpius in hoc ipso peccari, quandoquidem difficilius est, ita argumenta facilius in hoc quā in illo genere suppetent. Sunt autē duę partes eius rei, quæ non apte definita est. Vna, si dubia & obscura interpretatione vtamur. debet eum is, qui rem definit, quam potest apertissima interpretatione vti, qn̄ quidem cognoscendæ rei causa traditur definitio. Altera est, si ad rem aliam definitio transferatur, sic enim superuacantem erit, quicquid adiectum erit in ea definitione. Rursus vtrunq; eorum quæ exposita sunt ī plures partes distributum est. Ac primus quidem locus ad probandum definitionem esse obscuram, erit, cum aliquod verbum, quod in definitione cōtinetur, ambiguum erit vt si quis definiat ortum motum ad naturam ferentem. aut valetudinem esse apta caloris & frigoris temperationem & moderationem. est enim vt motus, sic moderationis ambiguum verbum, ita dubium erit, vtrum velit significare eorum quæ explicata sunt & declarata, eo verbo, quod multis modis dicitur. Quod idem continget, quoties, quæ definitur, multis modis dicitur, neque explicatur. Sic enim incertum erit, vtrius definitionem explicauerit, inciduntq; tum cauillationes, quasi nō ad omnia, quæ definiendo explicata sunt, accommodetur definitio, idq; tum incidet maximè, cum obscura est & latēs

 ambiguitas

ambiguitas. Atq; etiam ratiocinatio confici potest, diuisione & explicatione adhibita, quot modis dicatur, id quod in definitione concluditur. Si enim satis explicatum non sit, ulla ratione earum, quibus id dicitur, profecto eo modo res recte explicata non erit. Proximus locus est, quando per translationem definitio explicatur. ut si quis scientiam definiat immutabilem esse, & quæ nunquam decidat, aut terram altricem, aut temperantiã concentum. Est enim obscurum quicquid per translationem dicitur. Calumniari etiam poterimus aduersus eum, qui trãslatione usus erit, quod nõ proprio verbo sit usus, quandoquidem non apta erit explicata definitio quod in temperantia contingit, quandoquidem in sonis omnis cõcentus cernitur. Præterea, si concentus genus sit temperantiæ, idem in duobus generibus erit, quorum neutrum alterum continet. neq; enim concentus uirtutem continet, nec uirtus concentum. Deinceps locus sequitur quando aliquis in definiendo verbis inusitatis [illegible]. id quod Plato fecit, qui oculum [illegible]. i. cilijs umbratum definiuit, & araneam [illegible] [illegible]. i. ut ita dicam putrimordacem. aut si quis medullam ossium percatricem [illegible]. quicquid enim inusitatum est id obscurum est. Sunt et ã nõnullis, quæ nec per ambiguitatem, nec per translationem, nec proprie dicuntur. ut si lex definiatur esse modus vel imago eorum, quæ natura iusta sunt, quæ omnia translatione deteriora sunt. Translatio enim illustrat, declaratq; quodammodo propter similitudinem id, quod significatur, quippe cum omnes, qui transferũt verba, ea propter quandam similitudinem trãsferãt. At vero illud tale nullo modo rem illustrat, quandoquidem similitudo nulla reperitur, propter quam lex, modus, aut simulachrum dicatur, nec id proprie dici solet. ita si modum proprie, aut simulachrum legem dicãt esse, mentiuntur, isq; definiant, mentiuntur. Est enim simulachrum, id cuius origo ab imitatione profecta est, quod in lege non reperitur. Quod si improprie id dicant, certe obscure loquuntur, atque deterius

riua

rius quàm ea, quæ per translationem dicuntur. Locus alius erit, quando contrarij definitio ex ea quæ data est, non intelligetur. Quæ enim recta definitiones cõstituuntur, etiam contrarias significant, atque declarant. At quando per se prolata, non perspicuum erit cuius sit definitio, idq; in iis vsu venit, quę veteres pingebant, quæ quidem, nisi quæ superscripsisset, nunquã cognosci intelligique potuissent. ac ex iis quidem locis ad probandum non esse definitionem dilucidam argumenta ducentur. Quando autem ea, quæ ad aliã rem transferetur, dabitur, & constituetur definitiõ, primũ videndum erit, an verbum aliquod adhibitum sit eiusmodi, quod cõueniat omnibus rebus, aut q̃ sunt oĩno in rerum natura, aut quæ subiectæ sunt generi eidem rerum earum, quæ definiuntur. sic enim ad aliam rem transferatur definitio necesse est. Nam & genus à cęteris, & differentia ab aliquo eorum, quæ sunt in eodem genere, debet rem, quę definitur seiungere. Atqui nec quod rebus omnibus cõuenit omnino, à nulla separat, nec quod omnibus, quæ subiectæ sunt eidem generi conuenit, ab iis quæ sunt in eodem genere secernit, ita superuacaneum est tale illud quod adiectum est. Alius locus erit qñ id quod adiectum est, est proprium, quo sublato, & reliqua oratio propria est, & naturam rei explicat. Quare est in hominis definitione hoc totum, quod adiicitur, natum ad disciplinam: eo enim sublato propria est definitio, naturamq; rei indicat: atque vt vno verbo complectatur omnia, id omne superuacaneum est & redundans: quo sublato, quod reliquum est planum facit rem eam quæ definitur. Qualis est etiam animi definitio, si quidem numerus sit, se ipse mouens & agitans. Est enim animus id, qđ se ipsum mouet, quemadmodum Plato definiuit, nisi forte proprium est illud quidem, quod expositum est, sed numero sublato, rei vim naturamq; non declarat, quorum vtrum versus sit, difficile est explicare. in his autem omnibus, quantum vtilitatis ratio postulet, videndum est. Qualis est pituitæ definitio illa humor

primus ex cibo incoctus vnus enim primus humor est non multi, ita redundat illud incoctus, quandoquidem sublato illo, propria reliqua est futura definitio. Fieri enim non potest, vt aliquid ex cibo decidat, & aliud primū decidat, nisi forte priuatiua non est id omnino quod ex cibo primum decidit, sed primum est eorum, quæ non sunt concocta, vt illud vnum concoctum addendum esse videatur. Nam si illo modo dicatur, non vera erit definitio, siquidem non est primū omnium. Proximus locus erit, quoties aliquid eorum, quæ in definitione continentur, non omnibus iis, quæ sunt sub eadem specie, conuenit. Qualis definitio deterius & absurdius explicata est ijs omnibus, in quibus aliquid adhibetur, quod omnibus naturis conuenit, illo enim modo reliqua propria erit definitio, & tota propria erit, quandoquidem si ad propriū aliquid quod verum est addatur, omnino propria est tota oratio. At si quid eorum, quę in definitione collocata sunt, non omnibus conueniat iis, quæ eidem speciei subiiciuntur, tota esse oratio propria nullo modo potest. Neque enim de re vicissim dicetur, cuius generis est hoc totum, animal gradiens bipes quatuor cubitorum, neque enim eiusmodi definitio de re vicissim dicitur, propterea quod non omnibus ijs, quæ eidem speciei subiiciuntur, magnitudo quatuor cubitorum conuenit. Illud etiam videndum erit, an verbum idem iteratum est, vt si quis appetitionem definiat, voluptatis & delectationis cupiditatē. Rei enim iucundæ omnis appetitio est, ita idem valet iucūdi cupiditas, quod appetitio. Non erit igitur appetitionis definitio cupiditas rei iucundæ & suauis, nihil enim interest, appetitionem dicamus an cupiditatem rei iucundæ, vt vtrūque eorum proprium sit voluptatis, nisi forte hoc alienum videri non potest, homo enim cum bipes sit, certe bipes idem est quod homo. Est autem idem, quod homo, animal gradiens bipes, ita animal gradiens bipes, bipes est. Sed non ex hoc alienum quicquam & incommodum efficitur, quandoqui

dem

dem in animante, qui gradiens est solum bis bipes non dicitur. Si enim bis de eodem bipes diceretur cum autem de animante gradiente & bipede nomen bipedis dicatur, semel tantummodo bipes dicitur. Eadem est ratio appetitionis, propterea quod non in cupiditate intelligitur illud esse delectationis, sed in tota oratione ita fit, vt semel etiam hoc loco ratio dicendi exprimatur. Atque iterare idem verbum non est incommodum, sed illud demum incommodum est sępe idem de aliqua re dicere, quod Xenocrati vsu venit, qui sapientiam ait esse cōstitutionem & cognitionem naturarum, quippe cum constitutio quædam sit cognitio, ita bis idem dixit adiecto verbo cognitionis. In eodem errore versantur ij, qui refrigerationem caloris naturalis priuationem esse definiunt, nam cum eius quod insitum est omnis sit priuatio, superuacaneum est nomen naturalis addere, satisque erat addere caloris priuationem, quandoquidem ex ipso nomine priuationis rei naturalis esse intelligitur. Rursus videndum est, an id quod omnino dicitur aliquid ei aut quod in parte sit adiungatur, vt si quis æquitatem definiat imminutionem rerum vtilium atque iustarum. Cum enim quod iustum est, etiam vtile sit quidem, profecto in rebus vtilibus continetur. Ita illud rerum iustarum redundat. ex quo fit, vt quod omnino & in totum dicitur, id adiectū sit in parte. Quod idem fiet si medicinam aliquis definiat scientiam rerū salubrium animali & homini. aut legem imaginem eorum, quæ natura & vi sua bona sunt, & iusta. Nam quoniam quod iustum est, quædam pars est boni, is qui ita definit, sæpe idem dicit. Ac verum recte nec ne definitio explicata sit ex his locis & aliis eiusdem generis intelligemus. Ad probandū autem naturam rei explicatam esse, aut non esse definiendo, ex iis, quę deinceps exponemus, argumenta sumentur. Primum videbimus, num prioribus & magis perspicuis verbis exposita sit definitio. Definitio enim rei cognoscendæ gratia traditur. Et rem cognoscimus non ex rebus,

bus,& verbis quibuslibet:sed ex prioribus & magis p̄spicuis: quemadmodum in demonstrationibus contingit. ea enim vis & omnis doctrinæ & disciplinę. Ex quo perspicuum est: eum non explicare rem definiendo:qui non rebus eius generis rem illustret & aperiat definitione. Si enim rem definiuit:certè multæ erunt eiusdē rei definitiones:quippe cum perspicuum sit eum:qui rebus magis perspicuis & notioribus definierit:aptius & commodius rem definiendo explicasse ita eiusdem ei vtraque definitio erit propria: quod non ita est. Sua enim cuiusque rei vna est vis:atque natura. Itaque: si multæ eiusdem rei definitiones erunt: vis & natura rei eius: quę definitur: erit eadem: quæ vtraque definitione declaratur. Atqui & naturę non sunt eędem: quandoquidem aliæ & diuersę sunt definitiones. Perspicuum est igitur:eum non definiuisse rem: qui non magis perspicuis neque notioribus rebus definierit. Ad probandum igitur non esse explicatam definitionem magis perspicuis rebus: duplex locus suppetet. Nam aut videbimus:an ex magis dubiis omnino & ignotis: aut an nobis magis ignotis & dubiis exposita sit res definiendo:quoniam vtroque modo id fieri potest. Quod enim prius est, id eo quod posterius est: notius est omnino. vt punctum linea:& linea plano:& planum solido: quemadmodum vnitas numero notior est:quoniam prior initiumque est omnis numeri.itemq; elementum syllaba. Ac vero in nostra cognitione contra interdum contingit. Nam & quod solidum est magis sub sensum cadit:quā quod planum est: & qđ planum est magis quā linea:& linea quā punctum:quippe cum hæc plerisque nota sint omnia. Hęc enim cuiusuis: illa subtilis & otiosi ingenii est discere. Et quanquam præstat omnino eniti. vt posteriores res ex prioribus intelligamus & cognoscamus (habet enim id maiorem vim ad scientiam) tamen apud eos: qui rem ex his talibus non possunt cognoscere, necesse est profecto rem definiendo aperire iis rebus: quæ illis notę sunt & perspicuę. Cuius generis

neris sunt & puncti & lineæ & plani definitiones, omnes enim res antiquiores posterioribus explicantur, vt lineæ punctum, plani lineam solidi planum extremum esse definiunt. Sed tamen illud intelligendum est eos, qui ita definiunt, vim & naturam rei, quę definitur explicare non posse. Nisi forte idem sit & nobis notius, & notius omnino, si quidem omnes qui recte rem definiunt, genere differentiisq, definire debent, quæ in iis sunt rebus, quæ omnino & per se notiores sunt, & magis perspicuæ, quam forma, quippe cum sublato genere, sublata differentia, forma tollatur. Ex quo fit, vt specie priora sint, & antiquiora. Atque etiã notiora esse, ex hoc intelligi potest, quod cogita specie, genus & differentiã cognosci necesse est, qui enim hominem nouit, etiam animal & bipes nouit, ad cognito genere, aut cognita differentia, non necesse est speciem esse cognitam, ita species minus nota & perspicua est. Iam vero ita fiet, vt ii qui definitiones eiusmodi veras esse confirmant, quæ ex iis constant, quæ cuique perspicua sunt & nota, multas eiusdem rei definitiones esse fateantur, Non quoniam alia aliis, nec eadem omnibus notiora sunt, vna cuique & alia assignanda erit definitio, siquidem definitio ex iis, quæ cuique planiora sunt & notiora, constitui debet. Præterea eiusdem alia alias magis aperta videntur. Nam a primo ortu ea, quę sub sensum cadunt, vbi autem acriori sunt iudicio, contra. Ita ne eidem quidem semper eandem definitionem dare debent ii qui definitionem rebus, quæ cuique magis perspicuæ sint tractari volunt. Ex quo perspicuum est non iis talibus, sed iis quę omnino clariora sunt, rem esse definiendam, quippe cum ita demum vna & eadem semper si futura definitio. Ac fortasse quod omnino & vi sua notum est, non omnibus perspicuum est, sed is demum, qui bene animo constituti sunt, quemadmodum id etiã, quod omnino salubre est, iis salubre est, quorum bene affectum est corpus. Tractari ergo hæc debent omnia accurate & subtiliter, adhiberi autem in disputationibus pro re

rum

rum vſu. Sed conſenſu omnium euerti definitio tùm poteſt facilime,cũ nec omnino perſpicuis & notis, nec iis,quæ nobis nota ſunt explicabitur. Ac vna quidem ratione ita intelligetur, non eſſe perſpicuis t radicam & apertam definitionem,ſi poſterioribus(quemadmodum ſupra dixi)priora declarabuntur, alia autem ratione,ſi eius rei,quę ſtabilis & certa eſt, incertis & mutabilibus nobis ſtatuetur definitio, quippe cùm prius ſit & clarius quod ſtabile & certum eſt, quam quod incertum & mutabile. Ad probandũ autem non prioribus apertam definitionem eſſe, tribus ex locis argumenta ſumentur,Primus erit,ſi contrariis contrarium definiendo aperietur,vt ſi bonum malo definiatur.ſimul enim naturæ ordine ſunt contraria & quibuſdam eadem ars in vtroque verſari videtur.Ex quo fit,vt alterum altero non ſit notius. Sed tamen illud conueniri non debemus,quædam eſſe, quæ aliter definiri non poſſunt.cuius generis eſt duplum, quod ſine ſimplo definiri non poteſt.Itemque omnia, quæ per ſeicum aliquo conferuntur.Nam cum eorum omnium vis & natura idem valeat, quod ad aliquid quodammodo affectum eſſe, profecto vtrunque ſine altero cognoſci non poteſt,vt neceſſe ſit alterum in alterius definitione cõtineri. Ac ſunt cognoſcenda illa quidem eius generis omnia,eiſque in his(vt res feret)ita vtendum eſt.Alter locus nobis argumenta ſuppeditabit, quando in definitione aliquid adhibetur,quod idem valet quod res quæ definitur,id quod obſcurum eſt tum cum non eodem verbo vtuntur,quod eſt rei quę definitur.vt ſi Solem aſtrum luce perſpicuum definiant, qui enim locis vocabulo vtitur,etiam Solis vtitur.Vt autem hæc manifeſto deprehendantur,pro nomine definitio ſumendo eſt hoc modo.Dies eſt ſolis motus ſuper terram.ſic enim perſpicuum erit, eum qui motum ſuper terram, dixerit,etiam ſolem nominaſſe, vt ſolis nomine vſus ſit,qui diei vſus fuerit.huius etiam loci vſus erit, quando eo quod in eadem diuiſione numeratur. alterum eiuſdem generis definitur.vt ſi quis imparem numerũ

definiat, qui parem vno vincit. Sunt enim simul ordine natura ea, quæ ex eodem genere distribuuntur in partes, cuiusmodi sunt impar & par quæ numeri sunt differentiæ. Quod item fiet si superiora inferioribus definiendo aperiantur vt si par numerus definiatur esse qui bifariam diuiditur, aut bonum habitus virtutis. Nam & bifariam à duobus, quæ sunt paria ductum est, & virtus quædam est pars bonorum, ita hæc illis subiecta sunt. Necesse est etiam eum qui eo quod infra est vtatur, etiam superiore vti cum præsertim qui virtutis nomen vsurpat, boni etiam nomen vsurpet, quandoquidem virtutis in numero bonorũ habetur. Itemque is qui bifariam dicat, pari vtitur, quoniã illud bifariam aliquid in duas partes distributum declarat, & duo paria sunt. Atque hic quidẽ locus vnus est, vt generatim dicam, ex quo ad docendum, definitionem non prioribus & magis perspicuis esse illustratam, argumenta ducentur. Cuius partes erunt duo superiores. Secundus locus erit, quando res, quæ definitur ex aliquo est genere, neque in genere ponitur. qui error in ijs omnibus versatur, in quibus non ponitur genus definitionis. vt si quis corpus definiat, id quod habet tres dimẽsiones, aut hominẽ, id quod rationem numerorum tenet, is genus nõ dicit magnitudinem esse, quæ tres habeat dimensiones, aut genus hominis animal, quod rationem numerorum tenet. Genus autem quid res sit, declarat, & primum eorum quæ in definitione dicuntur, collocatur, idem fiet, si res, quæ definitur in multis dicatur, neque ad omnia pertineat definitio, vt si quis grammaticam definit, artem esse scribendi id, quod dictatur & profertur. Deest enim, & legendi, quandoquidem non potius scribendi, quam legendi eam artem tradidit is, qui eam definiuit, vt non qui alterum. sed qui vtrunque dixerit, definijsse videatur: siquidem eiusdem rei multæ definitiones esse non possunt. Ac in nonnullis quidem hoc vere dicitur quod expositum est, in quibusdam vero non item. cuius generis ea sunt omnia, in quorum vtroq; non per se res

quæ

quæ definitur cernitur, quemadmodum medicina in morbo & in valetudine versantur, quorum in valetudine vi sua & per se, in morbo temere & casu cernitur præsertim cùm omnino alienum sit a medicina morbum efficere atque generare. Ita non verius medicinam definiendo aperit is, qui vtrunque complexus est, quam is qui alterum, imo vero deterius. quando quidem quiuis alius morbum efficere potest. Proximus locus erit, quando non ad id quod præstãtius est, se ad id quod deterius, res quæ definitur accommodatur, cum plura sint in quibus vis eius intelligatur. Omnis enim ars visq; omnis ad id quod continet pręstantissimũ omniũ referri videtur. Rursus si res, quæ definitur in proprio & accõmodato genere, non collocetur, argumenta ex his locis generis, quos supra exposuimus, ducentur. Iam si quis superiora genera definiendo dicat, non recte definiet. vt si quis iustitiam definiat, esse habitum efficientẽ æquabilitatis aut habitum, qui suum cuique tribuit, is enim ita definiẽdo, virtutem transit & transilit. Quoniam igitur iustitię genus prætermittit, vim eius & natura non explicat, quippe cũ cuiusque rei vis sit cum genere coniuncta. Hic autem locus idem valet quod ille. Non in proximo genere aliquid collocare. Qui enim proximo genere numerarit aliquid, is superiora dixit omnia, quãdoquidẽ in inferioribus ea quæ sumpta sunt intelligũtur. Quocirca aut proximũ genus in definitione vsurpandum est, aut generis quod supra est, adiungendę sunt differentiæ omnes, quibus vicinum genus definiatur. Sic enim nihil prætermittetur, exprimeturq; oratione inferius genus pro nomine. At qui superius genus solum dixerit, non etiam inferius explicat. veluti qui plantam dicit, non etiam arborem declarat.

CONCLVSIONES.

Facilius est facere quam recte facere.

Diffiniẽtẽ oportet planissima interpretatione uti.

Omne in consuetum est obscurum.
Qui bene diffin it contraria consignificat.
Simpliciter notum non est quod ab omnibus notũ est, sed à bene dispositis intellectu.
Quæuis bona definitio debet constare ex genere & duabus differentijs.
Illud est superfluum in definitione, quo ablato, illud quod remanet, manifestat diffinitum.
Ductio & comensuratio sunt æquiuoca.
Definitio debet dari per notoria & priora.
Impoßibile est unũ oppositorũ cognosci sine alio.
Dies est latio solis super terram,
Opposita sunt simul natura.
Vnius rei non possunt plures definitiones esse.

De locis acceptis a differentiis constituentibus definitionem. Cap. 2.

Rursum in differentiis eodem modo videndum est, an generis differentias definiendo explicarit. Nam si rem aliquam non suis propriis differentiis definierit, aut etiam aliquid dixerit eiusmodi, quod nullius rei differẽtia esse posit, vt animal, vt substantiam, is, quoniam nihil tale differentiæ nomen obtinet, certe definiendi genere non vtetur. Atque ẽt illud vidẽdum est, sit ne aliquid, quod diuisum quasi ex altera parte differentiæ, quæ proposita sit, respondeat. Si enim non sit, profecto quæ data est, non erit generis differentia, quandoquidem in differentia, quę diuiduntur ex contrariis partibus, genera, omnia tribuuntur; vt animal in terrenũ & pẽnigerum, in aquatile & bipes. Aut si est differentia, quam ex altera parte generis diuidant, nec de genere vere dicatur, perspicuum est, neutram generis esse differẽtiam, præsertim,

cum omnes differētiæ, in quas genus tribuitur, de ꝓprio & suo genere vere dicantur. Itemque, si vere illa quidem dicatur, neq; adiecta generi speciem efficiat, profecto non erit generis hæc talis speciei procreatrix differentia, quippe cum speciei effectrix differentia speciem procreet, si cum genere iungatur. Quòd si hęc in differentijs nō numeretur, nec ea quidem, quę prolata est, quandoquidem in hanc etiam genus diuisum est. Illud etiam considerandum est, an in negatione genus sit distributum. Quod ij faciunt, qui lineam definiunt longitudinem esse latitudine carentem. Nam enm nihil aliud indicet, nisi quod non habet latitudinem, ita fiet, vt genus definitionis formæ sit particeps, quandoquidem longitudo omnis aut caret latitudine, aut habet latitudinem. & de rebus omnibus aut affirmatiua, aut negatiia vere dicuntnr. Ita longitudo cum lineæ genus sit aut non habebit, aut habebit latitudinem. Atqui longitudo non habens latitudinem, speciei ratio est. itemque habens latitudinē præsertim cum quod latitudinis expers est, & particeps, sint differentiæ, ex differentia autem ac genere speciei constat ratio & diffinitio, ita genus sibi formæ definitionem vendicabit. Itemque differentiæ, quandoquidem altera differentiarum quas exposuimus, de genere dicitur necessario. Hic autem locus valet contra eos, qui ponunt ideas esse. Si enim non est ipsa longitudo, quonam tandem pacto de genere dicatur. quod aut latitudine caret, aut laritudinis est particeps? Debet enim alternm eorum de omni longitudine dici, siquidem futurum est, vt vere de genere dicatur. Quod non sit, cum sint longitudines, quæ latitudine careant, & quæ habent latitudinem. Ergo hic locus contra eos solos valebit, qui genus vnum numero esse contendunt, quod ij faciunt, qui ideas ponunt. Nam & ipsam longitudinem & ipsum animal volunt genus esse. Quanquam in quibusdam definiendis negatio adhibenda est necessario, cuius generi sunt priuationes. Cęcum enim est id, quod aspectum non ha-

beat eum,cum ei est aptus natura. Nihil autem interest,negatione res definiatur, an affirmatione eiusmodi,cui necesse sit negationẽ ex altera parte in diuidendo,respondere, vt si quis lineam longitudinem, quæ latitudinem habeat,definierit. Quod enim habet latitudinem,ei quod ea caret, cum in eas quid diuiditur, respondet,prætèrea nihil,ita rursus in negationem genus tribuetur. Illud etiam videndum est speciem ne definiendo pro differentia dixerit. quod faciunt ij, qui conuicium contumeliam cum irrisione definiunt. Nã cum irrisio qnædam sit contumelia,fit,vt non differẽtia,sed species sit irrisio. Iam illud etiam,an genns in differentia definiendo numerarit, vt si quis virtutem, habitum bonum definiat. Est enim bonum virtutis genus. Nisi forte non genus bonum est, sed differentia,siquidem verum est illud, non posse idem in duobus generibus enumerari,quin vnum altero contineatur. Neque.n.bono habitus,neque habitu bonum cõtinetur,quandoqnidem non omnis habitus bonus est. neque omne bonum habitus. ita vtrunque esse genus nullo modo potest. Quod si habitus virtutis genus est,profecto bonum non virtutis genus, sed differentia est. Pręterea habitus quid sit, virtutis declarat, bonum autẽ non quid sit,sed qualis indicat. Atqui quale quid significat differentia. Videndum etiam est,an quid non quale quid,quę data est differentia,declaret, quoniam qualitatem omnis differentia declarat. Atq; illud,etiam,forte,ne an temere rei, quæ definiatur differentia conueniat. Vt enim nullum genus, sic differentia nulla in iis numeratur, quæ temere, & casu rei conueniunt,præsertim cum alicui conuenire, & non conuenire non posſit differentia. Iam si de genere dicatur differentia, aut species, aut aliquid eorum quæ speciei subiecta sunt, nulla definitio est. Nihil enim eorum quæ enumerata sunt,de genere dici potest,quãdoquidem in pluribus genus quàm differentia reperiatur. Quod idem fiet, si de differentia genus dicatur, cum præsertim non de differentia genus, sed de

ijs de quibus differentia dicatur Veluti animal in homine, boue, cęterisque terrenis animalibus dicitur, nō in ea differentia quæ de specie dicitur. Si enim de singulis differentiis animal dicetur, certe multa animalia de specie dici poterunt, cum præsertim in specie differentia intelligatur. Præterea isto pacto aut in speciebus, aut in indiuiduis, omnes differentiæ numerabuntur, siquidem animalia esse ponantur. quandoquidem omne animal vel speciei vel indiuiduorū nomē obtinet. Similiterque considerandum est, an species, vel aliquid eorum q̄ subiecta sunt sub speciem, de differentia dicatur, quod fieri non potest, quandoquidem ad plura differentia quàm species transfertur. Isto ēt pacto fiet, vt in specie differentia numeretī, si quid eorū quæ speciei subiecta sunt de ea dicatur. Si enim de ea homo dicatur, certe homo dr̄a est. Illud ēt vidēdum est, an specie non sit prior dr̄a. debet n. vt genus sequi. sic speciē antecedere dr̄a Illud ēt, an alterius generis sit differentia ea, q̄ producta est, quod quidem nec cōtineatur, nec contineat. Neque enim in duobus generibus data eadem differentia, quorum alterum ab altero minime contineatur. Sin secus, profecto illud etiam fiet, vt eadē species in duobus generibus, quorū vnum non contineatur ab altero. ex differentia enim genus concluditur, vt ex terreno & bipede, animal. Ita fit, vt in quo differentia etiam genus vtrunque dicatur. Ex quo perspicuum est, speciem in duobus generibus esse, quorum vnum altero non comprehendatur. Nisi forte non omnino fieri non potest, vt eadem differentia duorum sit generum, quorum neutrum alterum contineat sed adiungendū est, quorum vtrūq; eidem minime subijcitur. Nam terrenum animal, & pennigerum animal genera sunt, quorum neutrū alterum complectitur, quorum vtriusq; bipes differentia est: ita addendum illud est, quorum vtrunque sub idē genus non subijcitur. hæc enim duo animali subiecta sunt. illud etiā perspicuum est, non necessario ex omni differentia suum concludi genus, quandoquidem

esse duorum generum quorum vnum altero non continetur, eadem potest quorumque altera necesse est ex ea concludi & probari, eaque quæ supra sunt omnia: quemadmodum animal pennigerum vel terrenum ex bipede concluditur. Videndum etiam, an id, quod in aliquo esse quid significat, differentiam naturæ explicarit. Neque enim inter substantiam & substantiam hoc interest, ꝙ alicubi sit. Itaq; eos, qui animal in terrenum & aquatile partiuntnr, reprehendũt: propterea qnòd terrenum & aquatile in aliquo esse declarant. nisi forte in his non iure reprehendunt. Neque enim in aliquo esse, aut alicubi aquatile & terrenum, sed quale quid indicat, præsertim cum si sit in loco, sicco, tamen æque aquatile, & si in humido loco terrenum, non aquatile sit futurum. Sed tamen hoc perspicuum est, si quid esse in aliquo significet differentia, in ea exponenda & explicanda peccari. Præterea videndum est, an perturbationem in differentia numerauit. Omnis enim perturbatio amplificata, ex statu suo naturam dimouet, ex quo genere non est differentia. Magis enim statum eius cuius est differentia, differentia conseruat, neq; fieri potest omnino, vt sine sua quicq; differentia permaneat, sublata enim terreni differentia, esse homo nullo modo potest. Quibus autem cõmutatur id, in quo ea sunt, eorum nihil illius differentia est, quandoquidem omnino eiusmodi amplificata naturam e statu suo dimouent. Quapropter qui talem aliquam differentiam dederit, in eo peccauit, quoniam differentiis omnino non commutare solemus. Iam si quis definiendo aliquid eorum, quæ cum aliquo conferuntur, non constituerit differentiam, quæ ad aliud aliquid referatur, errabit. Eorum enim, quæ cum aliquo conferuntur, tales etiam debent esse differentiæ Quod in arte perspici potest, quæ animo cernere, agere, & moliri dicitur, quæ ad aliquid referuntur omuia. Nam & rem omnino cernere & aliquid agere, & aliquid moliri, ac efficere dicitur. Illud etiam considerandum est, an ad id

defi-

definitionem accõmodauit is,qui rem definit,ad quod natura apta sunt omnia,quę cum aliquo conferuntur. Sunt enim quædam,quibus ad id solum vt licet,ad qđ natura aptũ est vnumquodq; eorum, quæ cum aliquo conferuntur, sunt quibus etiam ad aliud licet, veluti aspectu ad cernendum,tantummodo vti licet,at labro etiam quis hauriat,tamen si quis definiat,labrum instrumentum esse ad hauriendum, peccabit, quoniam ad id non est natum & comparatum. Definitio autem illius,ad quod natum est institutum est, hæc est, id ad quod prudens,quia prudẽs fit,vtitur,& propria cuiusque rei ars & scientia. Peccabit etiam definiendo, qui rei,cui primum conuenit,non accommodat definitionem,quoties in pluribus intelligetur,vt si quis, exempli causa, prudentiam definiat,hominis aut animi virtutem,non eius partis animi, quę rationis est particeps. Est enim prima sedes prudentiæ in parte animi, quę ratione vtitur,quandoquidem ex ea & animus,& homo prudens esse dicitur. Prętere a si non habeat vim ad recipiendum id, ad quod exposita est perturbatio, quę definitur,vel affectio,vel quiduis aliud,vitiose definiuit. Omnis enim affectio, omnisque perturbatio in eo sita esse solet,cuius affectio & perturbatio,quem admodum ars in animo,cuius est affectio, sita est. Interdum autem in his ipsis peccatur, velut ab ijs, qui aiunt somnum esse sensus imbecillitatem,& dubitationem,æqualitatem rationum contrariarum,& dolorem discordiam partium cõiunctarum natura,vehemẽtiore motu excitatam.neque enim somnus inest in sensu, quod necesse esset,sic esset sensus imbecillitas. Itemq; ne dubitatio quidem in contrarijs rationibus inest, nec dolor in cõiunctis natura partibus dolebunt enim res inanimæ,si quidem dolor eis aderit. Atque etiam illa ex eo genere valetudinis definitio est, apta compositio caloris & frigoris. Sic enim necesse erit valere res calentes & frigidas. Nam cum cuiusque rei apta cõpositio in illis sit,quorum est apta cõpositio, certe in his etiam valetudo insit necesse est. Prætere a, ita fiet

vt ij, qui sic definiũt, id quod fit in eo numerent necessario, quod vim habet ad efficiendum; aut contra. Neq; n. dolor distensio partium natura coniunctarum. sed q ad eam efficiendam vim habet. nec imbecillitas sensus somnus, sed alterum alterius efficiens est, quippe cum aut propter imbecillitatem sensus somno opprimamur, aut propter somnum, sensuum munere nõ fungamur. Itemque dubitationem afferre solet contrariarum rationum æqualitas. Cum enim in vtranq; partem de aliqua re cogitamus, & paria sunt momenta rationum, tum denique quid nobis agendum sit, dubitamus. Iam omnium temporum habenda ratio est, sicubi discrepent, vt si quis immortale animal, nunc non quod interit, definiat. Sic enim fiet, vt animal quod nũc interitus expers est, hoc tempore sit immortale. Nisi forte in hoc id non est verum, est enim ambiguum, nũc interitus esse expers aliquid. Aut enim non interisse nunc significat, aut non posse interire hoc tempore, aut esse hoc tempore eiusmodi, vt nunquam intereat. Cum igitur dicimus; hoc tempore interitus expers esse animal, non hoc dicimus, tale esse nunc animal, vt nunquam occidat, hoc enim idem esset, quod immortale. Ita minime efficitur, vt id nunc sit immortale. At tamen sicubi id accidat, vt quod oratione explicetur hoc tempore insit, aut superiore, id autem quod nomine declaratur non insit, nunquam idem erit. Vsus ergo huius loci talis est. Atque etiam illud videndum est, id ne quod definitum sit, alia oratione, ac ea quæ allata est, aptius explicetur. Vt si iustitia definiatur, ius suũ cuique tribuens, iustus est enim potius qui suũ cuique vult tribuere, quam qui id potest. ex quo fit vt non sit iustitia ius suum cuique tribuens, præsertim cum is demum iustus sit, qui suum cuique pro dignitate tribuere velit. Illud etiam vitiosum est definiendi genus cum res accessionem recipit, id autem quod oratione explicatur, non recipit aut contrà, cum id, quod oratione explicatur, recipit, res autem non recipit accessionem. Aut enim vtrunque, aut neutrum capere

perè debet, siquidem idem est quod oratione explicatur, & res ipsa. Vitiosum etiam illud genus est, cum vtrunq; accessionem illud quidem recidit, sed non simul. vt si amor cupiditas concubendi definiatur. Cum enim is, qui vehementius amat. non magis concubitum appetat, fit vt non recipiat simul vtrunq; accessionem, quod quidem deberent, si quidem idem valerẽt. Quod idem fiet, si propositis duobus, de quo magis res dicetur, de eo minus dicetur oratio. Vt si ignis definiatur corpus tenuissimum. Nam & ignis luce magis flamma est & corpus tenuissimum flamma est minus luce. Atqui vtrunq; eidẽ magis conuenire deberet, si quidem idem valent. Vitiosum etiam est definiendi genus, si, duobus propositis, vnum vtrique æque cõuenit, alterum non æque, sed alteri magis. Item cum duo complectitur definitio, quorum vtrunque compleatur. vt si pulchrum definiatur id esse, quod vel oculos, vel aures demulceat. & id quod est, quod pati, vel facere quid potest. Sic enim simul idem & pulchrum erit & non pulchrum, itemque idem erit & non erit, quandoquidem quod aures mouet ac demulcet, idem erit quod pulchrum. Ita quod non demulcet aures, idem valet, quod id, quo minime pulchrum est. Rebus enim eisdem eadem data sunt contraria. Contrarium autem est pulchro id, quod pulchrum non est, eique quod sensum aurium suauitate quadã mouet, id, quod non mouet sensum aurium. Perspicuum est igitur, idẽ valere id, quod non mouet aures suauitate quadam, & id quod non est pulchrum. Si quid igitur est, quod sensum oculorum moueat, non aures, id & pulchrum & non pulchrum futurum est. Eodemque modo idem esse & non esse doceremus. Iam vero si orationes pro nominibus sumamus & generũ & differentiarum, & eorum omnium, quę definitione complectatur, an aliquid eorum discrepet, videndum est. Quod si res, q̃ definitur in iis sit, quæ cum aliquo conferuntur, vel per se, vel generis societate considerandum erit, an in definitione expressum non sit id, cum quo vel ipsa

per se, vel generis communione conferatur, vt si quis scientiam opinionem immutabilem definiat, vel voluntatem cupiditatem ab ægritudine vacuam. Eorum enim omnium, quæ cum aliquo conferuntur natura, ad alterũ refertur, quandoquidem vniuscuiusque eorũ quæ ex illo sunt genere, natura idem valet, quod ad aliquid quodammodo affectũ esse. Debuit ergo scientia definiri, opinio de eo quod scientia continetur, & voluntas boni cupiditas. Quod item fiet, si grammatica literarum scientia definiatur. Exprimendum enim fuit definitione, cum quo ipsa genusve conferretur. Aut illud videndum est, an alicuius eorum, quæ cum aliquo conferuntur, non ad finem directa sit definitio, finis autem vnicuique propositum est quod optimũ est, aut quo cętera omnia referuntur. Ita aut quod optimum est, aut finis & extremum exprimi debet. Vt cupitatem non rei, quæ voluptatem affert, sed ipsius voluptatis, quippe cum eius gratia etiam id, quod eam efficit, expetamus. Vidẽdum etiam est, id ne ad quod retulerit, in ortu vel actione consistat. Nihil enim eorum finis est, egisse enim, & ortum esse, finis potius nomen, quàm vel oriri, vel agere obtinet. Quanquam non in omnibus rebus ita est, ferè enim omnes voluptatem capere ex quaque re malunt, quàm desiisse capere, ita agere potius finem constituunt, quam egisse. Iam in quibusdam si quanta qualiaq; sint, & vbi fiant; itemq; cęteræ dissimilitudines minime explicentur, vitiosa erit definitio. Vt si non aperiatur, qualis & quantæ gloriæ cupidus sit ambitiosus, nam quoniam omnes gloria ducuntur, non satis est cupidum gloriæ dicere eum, qui gloriæ sit appetens, addendæque sunt differentiæ, quas enumerauimus. Itemq; si auarus definiatur, quanto studio pecuniæ teneatur, exponẽdum est, aut si impotens, quarũ voluptatum sit, in quibusq; versetur. Neq; enim si quis qualicunq; & quauis voluptate vincatur, is continuo impotens habendus est, sed is demum, qui certa quadam superetur voluptate. Eiusdem generis sunt definitiones, & qua noctem definiunt

finiunt vmbrã terræ & qua terremotum, motum terrę, & qua nubem aeris crassitudinem, & qua ventum, aeris motionem. Addendum enim quantum & quale id sit & vbi fiat & vnde. Quod eodem modo de aliis eiusdem generis iudicandum est. Qui enim quamuis differentiam prætermittit, is naturam rei non explicat. In id autem quod prætermissum est, omnis semper dirigi debet argumentatio. Non enim si quomodocũq; quãtũlibet terra mota sit, cõtinuo terræmotus est, nec si aer quoquomodo aut quouis pellatur, vẽtus est. Eodem modo peccatur in appetitionibus definiendis, cum quod videtur non adiicitur, in cæterisque omnibus, in quibus illud adiiciendum est, vt si voluntas definiatur appetitio boni, & cupiditas appetitio rei, quæ voluptatem efficit, nec addatur, eius, quod bonũ videatur, aut eius rei, quæ voluptatem afficere videatur. Sæpe enim ignorant ij, qui cupiditate tenẽtur bonum esse, aut iucundum esse id quod cupiunt. Ita non est necesse id esse bonum, aut iucundum, sed modo videri, debuit ergo eo pacto explicatio fieri. Quod si ita vt dixi, rem tradat & aperiat, ad species impellendus erit is qui ponit ideas esse. Neq; enim idea est in vlla re, quæ esse videatur & appareat, & species ad speciem referri videtur, vt ipsa cupiditas ipsius iucundi est, & ipsa volũtas ipsius boni. Non igitur eius quod bonum esse videatur, ipsa voluntas erit, neq; rei, quę voluptatem afferre videatur, ipsa cupiditas, ita non est eius quod bonum esse videatur, nec eius quod voluptatem afferre videatur. Absurdum est enim, esse aliquid ipsum visum bonum, aut iucundum. Iam si habitus definitio explicetur, ex eo in quo est habitus ducetur argumentum, & si eius in quo est habitus ex habitu. Itẽq; in cæteris talibus, vt si iucundum dicatur quod prodest, etiã qui voluptate afficitur, adiuuatur. In definitionibus autem eius generis, fit, nescio quo modo, vt is, qui rem definiendo aperit, plura vno definiat. Qui enim scientiam definit, quodammodo etiam definit ignorationem, itemque is, qui quod doctum & indo-

ctum est, scire & ignorare. Si enim primum planum fiat, quodammodo etiam perspicua fient omnia. Quapropter in his talibus, si quid discrepet ex iis locis, quos in contrariis & coniugatis exposuimus, argumenta ducemus. Atque in iis etiam, quæ cum aliquo conferuntur, videndum est an ad quod genus accommodatũ est, etiam ad illud aliquid relata sit forma. Vt si opinio cum eo quod opinabile est confertur etiam opinio quædam cum quodam opinabili conferetur. Et si res multiplex ad submultiplicem refertur, etiam quædam multiplex ad quandam & certam sub multiplicem referetur. Si enim non ita explicata res est, profecto vitiosa definitio. Et illud videndum an contrarii explicat expositaque sit definitio contraria, vt sit ne simplicis definitio contraria dupli definitioni. Si enim duplum est quod pari vincit, etiam simplum erit quod pari rei vincitur. Eadem est ratio eorum contrariorum quæ aduersa dicuntur. Contrarij enim contraria erit definitio, una quadam contrariorum coniunctione, hoc modo. Si id prodest, quod bono afficit, etiam id obest, quod malis afficit, aut quod bonis priuat. Alterum enim eorum contrariũ sit eius quod priore libro dictũ est, necesse est, quod si neutrũ contrarium sit eius quod initio expositum est, certe neutra eorum, quæ posterius exposita sunt, esse cõtrarij definitio nullo modo potest, ita ne ea quidem, quę initio data est, vere & recte fuit explicata & constituta. Quoniamque contraria sunt quædam, quæ alterius priuatione dicuntur, vt inæqualitas æqualitatis priuatio videtur esse. Inequalia enim sunt, quæ non sunt æqua & paria, profecto id semper, quod priuatione dicitur, altero contrario definitur necessario, alterum non etiam necesse est illo, quod ex priuatione nominatur definiri. Sic enim fieret, vt vtrunque ex altero cognosceretur. Quare hoc vitium in contrariis animaduertere debemus, vt si quis æqualitatem definiat, id quod inæqualitati contrariorũ est, definiẽdo enim aperit rem, eo quod ex priuatione appellatur. Iam vero

ro necesse est eum, qui ita definiat, ea re vti, quæ definiatur. Quod ita intelligetur si cum nomine commutetur oratio. Quando enim nihil interest inæqualitatem dicamus, an æqualitatis priuationem, certe erit æqualitas contrarium æqualitatis priuationi, ita eadem re vsu est. Quod si neutrum contrariorum priuatione dicatur, eodemque modo explicetur definitio, vt, bonum est quod malo est contrarium, certe bono malum erit contrarium. Eorum enim, quæ ita contraria sunt, similiter explicanda definitio est. Sic rursus fiet, vt eam ipsam rem, quæ definiatur, adhibeat in definitione, præsertim cum insit bonum in mali definitione, ita si bonum malo contrarium est, malum autem nihil refert, dicas, an quod bono est contrarium, efficitur, vt bonum contrarium sit eius, quod bono contrarium est, ex quo perspicuum est, eodem vsum esse eum, qui ita definiat. Vitiosa etiam definitio est, cum ita aliquid eorum quæ priuantia sunt aperitur, vt cuius sit priuatio, veluti habitus ne, an contrarij, an cuiusuis minime explicetur. Quod idem fiet, si cuius aut in quo solet esse priuatio, non addatur omnino, aut in quo primo soleat habitare, vt si quis ignorationem priuationem esse dicat, nec addat priuationem esse sciētiæ, aut non adiungat in quo versari soleat, aut si adiūgat, non dicat in quo primo id habitare soleat. vt si quis non in ea parte animi, quæ rationis est particeps, sed in homine vel in animo aliquid situm esse definiendo explicet. Si enim quiduis horum prætermiserit, aberrabit. Eodemque modo si quis cecitatem, non aspectus priuationem in oculis dixerit. Qui enim vim & naturam, rei alicuius accommodate apteque explicare vult definiendo, is debet & cuius rei sit priuatio, & quæ res priuetur exponere. Illud etiam considerandum, an priuatione explicetur quod non numeratur in priuantibus. Qui quidem error in ignoratione versari videtur ijs, qui ignorationem negatione non definiunt. Quod enim artis & scientiæ expers est, id ignorare minime videtur, sed id demum, quod errat

&

& fallitur, itaque nec res inanimas, nec pueros ignorare dicimus. Ita non priuatione scientiæ, ignorantia dicitur. Iam illud videndum est, an similibus nominis casibus similes definitionis casus respondeant. vt si id prodest quod efficiens est valetudinis, vtiliter, accommodate ad valetudinem efficiendam, etiam quod profuit id valetudinē effecit. Spectandū est etiam ex idea, sit ne vera & propria, quæ data est definitio, in nonnullis enim non contingit. Quemadmodum Plato definit, mortale, adiungens animantium definitionibus. Si enim idea est, certe non est mortalis, veluti ipse homo, ita ideæ minime conueniet definitio. Omnino necesse est, si addatur id, quod efficiens est, aut patibile, in idea discrepare definitionem. Impatibiles enim & immutabiles videntur ideæ ijs, qui ideas defendunt. Quales definitiones contra eos valent.

Vitiosum etiam genus definiendi est, si omnium eorum, quæ ambigue dicantur, communis vna definitio statuatur. Cum synonyma sint ea, quorum vna est nomini congruens definitio, nullius certe eorum, quæ nomen complectitur, propria definitio est, quandoquidē æque omnibus homonymum conuenit. Quod etiam vitium in vitæ definitione reperitur, quam Dionysius tradidit, motus generis quod aliter, coniūctns comesq; naturæ. Neque enim id animantibus magis inest, quā in iis, quæ terra gignuntur, cum interim vitæ non vnū genus sit, aliudque vitæ genus animantibus, aliud iis quæ è terra gignuntur, tributum esse videatur. Atque fieri potest, vt arbitratu nostro sic definitionem vitæ explicemus, quasi sit synonymum verbum, vnumq, sit genus vitæ, sic nihil etiam prohibet, eum qui homonymam & ambiguum perspiciat, velitq; alterius definitionem tradere, ita dissimulanter facere, vt non propriam, sed cōmunem vtrique statuat definitionē. Sed tamen, vtrouis genere definiendi vtatur, certe aberrabit. Quoniam autē quædam homonyma obscura sunt, is quidem qui interrogat, eis pro synonymis vti debebit, non enim alteri vnius conueniet definitio. Ita alter

ter

ter quodammodo definiisse non videbitur, quoniã in omnia conuenire debet synonymum. is autem qui respondet. ambiguum debet distinguere. Quoniamque nonnulli eorum, qui rem aliquam defendunt in disputationibus synonymum ambiguum esse dicunt, quoties non conuenit in omnia, quę statuta est definitio & ambiguum in synonymis ducunt, si vtrisque conueniat, ante conuenire debet, quę illa sint, aut ante ratiocinandum est & concludendum ambiguum esse, aut synonymum, aut vtrumlibet. Facilius enim concedũt ii, qui quid sequatur non prouident. Quod si non conuenerit inter eos qui disserũt, & aliquid synonymum ambiguum esse dicat, propterea quod ea definitio, quæ data est in hoc vel illo minime intelligatur, tum videndum est, an huius vel illius in cætera conueniat definitio. Perspicuum est enim id reliqua omnia communi quadam nominis societate complecti. Sin minus, plures certe erunt reliquorum definitiones. due enim nominis definitiones ad ea accommodabuntur, & prior, quæ data est, & posterior. Rursus, si quis quid eorum, quæ multis modis dicuntur definiat, neq; in ea omnia quę verbum ambiguum complectitur, definitio, cõueniat, quod ambiguum non dicat, & nomen nec omnibus conuenire, quoniam ne definitio quidem in omnibus reperiatur, cõtra eum afferre debemus, appellatione vtendũ esse ea, quæ & tradita sit, & cõsequatur, nec illum equum esse infirmare. quędam autem esse in quibus a vulgi consuetudine discedendum esse videatur.

CONCLVSIONES.

Omnis differentia specifica cũ genere facit speciẽ
In definitione poni debet genus proximũ, uel omnes differentiæ proximum genus determinãtes.
Quęlibet paßio magis facta abijcit à substãtia, differentia uero saluat id, cuius est differentia.

Synonyma sunt quorum est una nominis definitio,

De locis acceptis a definitionibus rerum compositarum. Cap. 3.

SI autem alicuius eorum uerborum, quæ coniuncta sunt, definitio statuatur, detracta alterius eorum, quæ copulata sunt oratione, an reliqua ei quod reliquum est conueniat, uidendum est. Si enim secus, profecto ne tota quidem toti conueniet. vt si quis hoc totum lineam finitam rectam definiat, extremitatem plani habentis extremitatem, cuius mediũ extremitatibus adiungitur, si finite lineę hęc definitio est, extremitas plani quod habet extremitatis, hæc reliqua debet esse recti definitio, cuius medium extremitatibus addatur. Atqui linea infinita nec medium habet nec extremitates, cum interim recta sit, ita non est eius quod reliquum est, reliqua definitio. Vitiosum etiam definiendi genus est, cum id quod definitur, copulatum est, eiq; attribuitur definitio eiusmodi, quæ æqualibus & paribus quasi membris respondeat. Definitio autẽ paribus membris refertur, cum quot sunt coniuncta, totidem etiam sunt & nomina & verba in definitione. In his enim talibus ipsorum nominum aut omnium, aut aliquorum mutatio facienda est necessario, quandoquidem non plura sunt hoc tempore quam superiore nomina. deberq; is qui definit, pro nominibus omnibus maxime, sin minus pluribus explicare definitionem. Sic enim simplicia verba nunquam definiat is, qui verba commutat, vt si pro veste tunicam. Vehementius etiam in definiendo errabit, si verba magis dubia assumat vt si pro homine albo, terrigenam & mortalem candidum. Neque enim definiunt, cum minus apertum & perspicuum sit, quod ita dictum est. Atq; etiam in commutandis verbis, illud videndum est, an definiendo non idem esse declararit Vt si quis artem, quę rem animo cernit definiat opinionem, quæ rem animo cernit & contemplatur. Opi-

nio enim non est idem quod ars & scientia:quod quidem deberet,si modo totum idē sit futurum:Nam qđ animo rem cernit & contemplatur,in utraq; oratione est,quod reliquum est ab his abhorret ·Iam,si quis alterum verbum commutet,neq; differētiam,sed genus commutet, vitiosa erit definitio. Quod in exemplo quod modo protuli cernere licet. hoc enim totum quod rem non cernit & contemplatur,verbo artis obscurius est, quoniam hoc genus est,illud differentia, & genus,quoniam latissime patet,omnium est clarissimum, & planissimum. Ego non genus mutandū fueit, sed differentia. quandoquidē obscurior est. Nisi forte ridicula hæc reprehensio est. præsertim cum nihil prohibeat differentiam notissimo verbo significari,genus non item.Quæ cum ita erunt,certe generis,non differentiæ nomen mutandum erit. Quod si quis non nomen pro nomine,sed orationem pro nomine mutet, profecto magis differentiæ quam generis explicanda definitio est. quandoquidem rei illustrandæ & cognoscendæ gratia definitio traditur, & minus nota differentia quam genus est. Si vero differentiæ diffinitionem explanarit, an ad aliquid aliud definitio transferatur, videndum est. Vt si numerum imparem dicat,numerum,qui medium aliquid habeat exponendum est,quēadmodum medium habeat. Nā & numerus in vtraque oratione est, & imparis verbum in definitione mutatum. Atqui medium aliquid & linea & corpus habent, cum non sit imparia. Non igitur propria est illa imparis definitio. Quod si multis modis dicatur id,quod medium aliquid habet, distinguendum est, quemadmodum medium cōplectatur, ita aut refelletur reprehendenturq; definitio,aut vitiosa esse concludetur, Præterea vitiosa etiam erit, si id cuius definitio statuitur, in iis, quæ sunt, numeretur,quod autem definitioni subiicitur, non numeretur, vt si quis,exempli gratia,rem albam esse dicat,colorem cū igne permixtum.neq; enim quod expers est corporis permisceri potest cum corpore. Ita color

permixtus & confusus cum corpore nullus est, & aliquod albũ est. Iam omnes, qui non distinguunt in iis, quæ cũ aliquo conferuntur, id cũ quo conferũtur, pluraq; cõplectũtur dicẽdo aut omnino aut quadã ex parte, vitiose definiunt. ut si quis exempli causa medicinã dicat artem esse eius quod est? Nam si nullius eorum, quæ sunt, medicina ars est, certe vitiosa falsaq; est omnino definitio. Sin alicuius est, alicuius nõ est ars quædam ex parte falsa est, debet enim esse omniũ, si quidẽ per se nõ temere & casu eorum, quæ sunt esse dicitur id ꝙ in cæteris, quæ cũ aliquo cõferũtur perspici licet, Quicquid enim scientia & arte continetur cũ scientia & arte cõfertur. Eadem est ceterorum ratio, quãdoquidem, quæ cũ aliquo conferuntur, reciprocãtur omnia. Omnem enim quod arte cõtinetur, in iis est, q̃ cũ aliquo conferuntur. Præterea, si is, qui non per se, verum fortitudo & casu rem explicat, recte explicet & aperiat definiendo, non cum vno, sed cum pluribus unum quodq; eorumq; cum aliquo conferuntur, comparabit. Nihil enim prohibet, eandem rem & esse albam, & bonam esse, Itaq; ut cum quouis eorum collatũ quid definiat, recte definierit, si modo is qui re aduentitia temere aliquam explanat, recte explanat. Postremo hæc talis definitio propria rei, quæ explicata est & data, esse non potest. Neq; enim medicina sola sed pleræque etiam aliæ artes in rebus, quæ sunt versantur, ita vnaquaquæ ars in eo quod est, versabitur. ex quo perspicuum est, hanc ipsam nullius artis esse definitionẽ, præsertim cum propria non cõmunis definitio esse debeat. Sed interdum non, rem nudam, verum rem, quæ in laude versatur, beneq; affecta & perfecta est, definiunt, quo ex genere oratoris & furis definitio est. Si enim oratoris est, qui quod in quaq; re ad faciendã fidẽ ualet, perspicere potest, neq; quicquam eorũ prætermittit, & furis qui clam accidit, certe vterq; bonus erit, qui sit eiusmodi, & oratori bonus, & fur bonus. Neq; enim fur est qui clam sumit, sed qui vult clã sumere. Rursus vitiosa erit definitio, si id quod ꝑ se

expeten-

expetendum est, ut ad agendum faciendum ve impellens, aut quiduis propter aliud expetēdum, explicetur. Vt si. iustitia, legum custos, vel sapientia beatę uitę effectrix definiantur. Efficientia enim conseruantia in rebus sunt, quę propter aliud expetuntur. Et quanquā nihil prohibet, id quod propter se expetitur, etiam propter aliud expetendum tamen in eo peccatur, si quis ita id quod propter se expetendum est definiat. Nam cum in cuiusque rei ui & natura explicanda optimum quicq; adhibendum sit, id autem quod propter se expetitur, ei quod propter aliud anteponatur, fit ut illud ipsum potius significare debeat definitio. Atque etiam illud considerandum est, is ne, qui aliquid definit, hoc & illud esse, an ex hoc & illud esse definiat. Nam si hoc & illud esse definiat, fiet, vt & vtriq; cōueniat & neutri ut si quis exempli gratia, iustitiam definiat temperantiam esse & fortitudinem. Nam si duo sunt, quorum vterq; altero fit prędirus, vterq; & neuter iustus erit. quandoquidem ambo iustitiam habet, & uterq; non habet. Quod si hoc non videtur admodū absurdū esse, propterea quod in aliis quibusdā hoc contingit (nihil enim prohibet duos habere minimā, & neutrum habere) ut aliud certe perabsurdū videbitur, eisdem contraria conuenire. Quod fiet, si eorum vnus tēperantia & ignauia sit prædicus, in altero fortitudo & in temperantia insit. Vterque enim iustitiam & iniustitiam habebit. Si enim iusticia est fortitudo & temperantia, iniustitie etiam ignauia erit & intemperantia. Omninoq; omnia argumenta, quę sumi possunt ad demonstrandū totum non esse idem quod partes, ad efficiendum id quod dictum est, valebunt, quippe cum is, qui eiusmodi definitionem statuit, & inducit idē esse partes, & totū confirmare videatur. Aptissima autem omnium in hoc genere argumēta ducētur ab iis, in quibus aperta & perspicua partim compositio est, cuius generis est domus, si & quā sunt similia. Perspicuum est enim si partes sint, nihil prohibere nō esse totum. Ita nō sunt idem sunt totū & partes vero

res, quæ definiatur non esse hoc & illud, sed ex hoc & illo constare dicatur, primum uidēdum erit, an vnum aliquid ex iis ipsis minime natura cōstare queat. Quædam.n. veluti linea & numerus, ita affecta sunt inter se se, vt nihil ex eis effici possit. deinde id ne quod deffinitione apertum est, & in vna re aliqua prima sitū esse soleat, ea aūt, ex quibus ipsum constare ille dixerit, nō in una re, prima inesse soleat, verum vtrunq; ī altero. Perspicuum est enim ex iis, nunquam illud ex his constare posse, præsertim cum in quo partes, ēt totum necesse sit existere. Ita non in una re prima totū, sed in pluribus inerit. Quod & si partes & totum in vna re prima insit, illud considerandū est, an nō in eadē re sed in alia partes, in alia totum. Tum sublato toto, an una etiā partes tollantur, & intereant, uidēdū est. Contra enim effici debet, vt interemptis partibus, totum intereat, intēpto vero toto, nō necesse est pars interire. Aut illud, an totum bonum uel malum est, & partes neutrū, uel contra partes in bonis aut in malis sint, & totum ī neutro. Neq;.n. ex re ulla, quæ nec bona, nec mala est, aliquid quod bonum sit aut malum effici potest: neq; ex iis: quæ ipsa mala sunt vel bona, fieri: aliquid pōt, quod sit in malis vel bonis. Aut maius ne altera pars bonum sit: quam altera malū: quod autem ex iis constare dixerit: non sit maius bonum quam malum. Vt: si: exempli gratia: imprudentia & fortitudine & falsa opinione cōstare dicatur. quorum fortitudo maius bonum est: quam malū falsa opinio. Debuit igitur etiam id: quod ex illis est: & maiore esse consequens: & esse aut bonum omnino: aut maius bonum quam malum. Quod non necesse est. nisi vtrūque per se in bonis malis ve ducatur: quippe cum multa efficientia per se non sint illa quidem bona: coniuncta autem & commixta cum quibusdam: in bonis numerentur: alia sunt contra: quorum vtrunq; bonū est, quæ si coniūgantur; vel mala erunt: vel indifferentia. Quod autem posterius dictum est: facillime in rebus salubribus vel pestilentibus perspici potest. Quædam

enim medicinę eam vim habent,vt & vtraq; per se pᷓ-sit,& si coniunctę mixtęq; adhibeatur,sint ob.futurę. tam illud quoq; videndum est,an ex meliore & deteriore parte aliquid constare dicatur, quorum meliore totum non sit deterius,& deteriore præstantius.Quanquam autem hoc non necessarium est, nisi per se sint ea,ex quibus illud cõcretum est, in bonis,tamen nihil prohibet totum in bonis nõ numerari.quod in iis quę modo commemoraui,perspici licet illud etiam,eodem ne nomine totum & pars altera appellẽtur . Non.n.debent, sicuti nec sillabæ quidem, quoniam nec syllaba, nec quicquam eorum elementorum,ex quibus cõstat, eodem appellantur nomine.Vitiosum etiã est, rationem concretionis non exponere.Nõ enim satis est ad aperiendum declarandumq; aliquid,id ex his, vel illis constare dicere,pręsertim cum eorum omnium, quæ concreta sunt,& vix natura non sit ex his vel illis constare,sed hoc vel illo modo ex his, vel illis effici . Id quod animaduerti licet in domo. Neque enim si quæ res quouis modo disponatur, continuo domus erit. Quod si quid esse hoc cum illo definiat, primum admonendus est hoc cum illo aliquid esse, idem quod hoc & illud, aut quod esse ex hoc & illo valere. Qui enim dicit aliquid mel cùm aqua esse, is vel mel & aquam dicit esse, vel ex melle & aqua constare. Ita si vtrumuis horum idem esse, concedat quod esse hoc cum illo aliquid, eadem omnino sumenda erunt argumenta,quæ ad vtrunque refellendum supra exposuimus. Deinde, diuisione adhibita, quot modis aliquid cum alio dicatur esse, nullo modo ne hoc cum illo sit, videndum erit. Vt si dicatur aliquid esse cum alio,vel vt in aliquo eodem, ꝙ ea capiat, veluti iustitia & fortitudo in animo insunt, vel in eodem loco, vel in eodem tempore, & nullo modo id quod quęritur de his vere dicatur,profecto nullius erit propria & vera ea,quæ statuta est definitio, quandoquidem nullo modo hoc cum illo est.Sin diuisione adhibita quot modis aliquid cum altero esse dicatur, vere sit in eo-

dem tempore vtrumque, videndũ est, an vtrunque mi nus ad eundem finẽ pertinere possit. vt si quis fortitu dinem definiat, audaciam cum recta ratione. fieri enim potest, vt audacia prouectus sit aliquis spoliandi, cum recta ratione ac intelligentia de rebus salubribus sit prędictus. Atqui non habebitur fortis is, qui eodem tẽ pore hac re cum illa valebit. Iam verò illud etiam, an ad idẽ vtrunq; referatur, an ad res medicas, nihil enim prohibet aliquam audaciam & rectam intelligentiam ad medicinam afferre, cum interim fortis non erit is, qui hoc cum illo coniunxerit. Neque enim ad illud & aliud vtrunq; eorum referri debet, neque ad quamuis eandem rem, sed ad finẽ fortitudinis: qualia sunt Martis & belli pericula, aut si quis alius magis ei propositus est finis. Sunt autem quædam, quæ non in eam, quam exposui cadãt diuisionem. vt si ira, ægritudo est cum contemptus opinione. hoc enim declarat, ex opinione eiusmodi nasci ægritudinem. hoc autem ex illo nasci, non idem est quod hoc cum illo esse, vllo genere eodem, quę exposita sunt a nobis. Rursus, si quis definiendo aliquarum rerum concretionem, totum esse dixerit, vt corporis & animi concretionem esse animal. illud videndum est, an qualis sit concretio explicarit; vt si quis definiendo carnem: vel os, dixerit esse, ignis, terræ aerisque concretionẽ. neque enim satis est cõcretionem dicere, sed qualis ea sit, exponendum est, quãdoquidem non si quouis, non hæc ipsa coalescant, continuo caro nascitur: sed si hoc modo calescant, caro: sin illo modo, os gignitur: præsertim cum omni concretioni direptio & dissolutio contraria sit, neq; sit ulli eorum, quæ exposuimus. iam si æque probabile est, esse quod concretum est concretionem aut nihil, nullum autem animal, quorum vnumquodque concretũ est, concretio est ne vllum quidem eorum, quę concreta sunt, concretio erit. Præterea, si pari ratione alicui conuenire natura sua solent contraria, & altero rem definiendo aperuerit aliquis, certe non vera erit definitio. Sin secus profecto plures eiusdem rei definitiones

erunt.

erunt. Qui enim hoc potius, quàm altero rem definierit, quandoquidem æque in eodem vtrumque reperiri solet? ex quo genere est illa animi definitio, natura capax sciētiæ. Pari enim ratione ignorationis est capax. Quod si cui ad totam definitionem, euertendam nullum suppetat argumentum, propterea, quod totum obscurum est & abstrusum, is ad partem aliquam, quę nota erit, & non recte explicata videatur, omnem argumentationem dirigere debebit. Euersa enim parte, tota etiam euertetur definitio. Quæq; obscurę sunt definitiones, eas, ita vt exposui, omnes exquirere ac considerare debemus, corrigendo & restituendo, vt & aliqd locis argumentorum copiam afferamus. Necesse est enim eum, qui audire vult, aut quod ab eo, qui interrogat assumitur approbare aut certe ipsum, quod tandē definitione aperiatur exponere. Iam vero quemadmodum in concionibus legem sunt soliti fere, quæ si melior sit, superiorem abrogant, sic in definitionibus faciendum est, aliaq; inducenda ex definitio. Si enim verior videatur, magisq; id, quod definitur declarare, certe euersa erit prior, quandoquidem non sunt eiusdem rei plures definitiones. Ad omnes autem definitiones non minima in eo vis est, si id, de quo agitur, ipse tecum considerare definias, aut definitionem, quæ recte tradita & explicata sit, assumas. Nam vt maior quædam nobis argumentorum copia suppetet, necesse est quasi exemplar, & quid in definitionibus prætermissum sit, & quid redundet intueri. Ac de definitionum quidem locis hactenus.

CONCLVSIONES.

Fur est non tantum qui clam sumit, sed qui clam sumere uult.

Sexti libri Topicorum finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Topicorum. Lib. VII.

SVMMA LIBRI.

De varijs locis eiusdem & diuersi, & constructionis & destructionis prædicatorum.

Loci de eodem & diuerso. Capuc primum.

NVNC vtrum id de quo agitur idem sit, an alterum, eo genere ꝙ de eodem maxime proprium exposui, dicendum est. Idem autem maxime propriè dixi, quod vnum est numero. Ac primus locus sumitur ex casibus coniugatis & contrariis. Si enim iustitia & fortitudo idẽ sunt, iustus & fortis idẽ erunt, & iuste idẽ quod fortiter. Eadẽ est cõtrariorũ ratio. Nã si qua eadẽ sunt, eorũ etiã contraria eadẽ in quauis repugnantia eorũ, quas exposui. Nihil enim interest huic, an illi contrariũ sumatur, quandoquidem eadem sunt. Alter locus ex iis ducitur, quæ vim habent efficiendi quid vel interimẽdi, itẽq; ex hortu & interitu, & vno nomine ex iis, quæ ad vtrũque eodem modo affecta sunt. Quę enim omnino eadem sunt, eorum etiam origines, & interitus iidem sunt, & ea, qui vim habent efficiendi, & ea, quę interimendi. Atque etiam illud videndum est, an quorum alterum maxime quibus dicitur, eorũ etiam alterum eodem modo dicatur. Quemadmodum Xenocrates beatãm vitam & rectã eandem esse docet, quandoquidem

doquidem recta & integra vita, & beata maxime una ex omnibus expetenta est, vnum enim esse quod maxime expetatur, & quod maximum sit. Quod idē ī cęteris contingit. Sed illud intelligendum est, vtrunque eorum, quæ maxime expetenda esse aut etiā maxima dicentur, vnū numero esse oportet. Sin secus, esse idē non docebimus. Nō enim si Grecorum fortissimi sint Peloponnesii & Lacedemonii, continuo Peloponnesios & Lacedæmonios eosdem esse necesse est, quandó quidem non unus numero est Peloponnesius & Lacedæmonius, sed unum alterum complectatur necesse est, quemadmodum Lacedæmonios Peloponnesii, aliter enim, fiet ut si alteri alteros non complectantur, ipsi inter se meliores sint. Nam necesse est Lacedemoniis meliores esse Peloponnesiis; si alteri alteris non complectantur, sunt enim cęteris omnibus præstantiores. Itemque Peloponnesiis anteponuntur Lacedæmonii, quoniam ipsi cæteros uincunt. Ita fiet, ut alteri alteris prestantiores sint. Perspicuum est igitur, unum numero esse oportere id, quod optimum & maximum dicitur, si futurum est, ut idem esse doceatur. Itaque Xenocrates non demonstrauit, quandoquidem non eadem numero est beata & recta uita. Nō igitur necesse est eadem esse uitam, quod utraque expetenda sit maxime, sed alterám ab altera contineri. Rursus uidendum est duobus propositis, si quid unum eorum idem sunt, an etiam id & alterum idem sunt. Si enim ambo non idem ualent quod aliquid, quod idem est, profecto eadem ipsa non erunt. Iam ex attributis rerum, & iis rebus, quibus hęc ipsa attributa sunt, ducenda sunt argumenta, hoc modo, Duobus propositis, quę uni attributa sunt, eadem omnia alteri etiam attribui debent, ut quibus unum eorum attributum est, etiam alterum attribui debet. Et si quid horum abest, profecto ea, quę proposita sunt, non sunt eadem. Videndum est etiam, an in uno genere categorię minu utrunque numeretur, unumque qualitatem, alterum quātitatem, aliud relationem indicie. Illud etiam,

an vtriusq; minime sit idem genus, sed vnum bonum alterum malum, aut hoc virtus, illud scientia. Aut si genus idem eædem ne minus sint differentiæ, quę de vtroque dicantur sed de hoc, quę rem animo cernit scientia de illo, ea cuius opus est in agendo. Quod idē in cęteris omnibus viuendum est diligenter. Ex maiore hoc modo ducentur, Si vnum elationem habet, alterum non habet aut si vtrūque habet, sed nōn simul. Quemadmodum qui vehementius amat, non magis concubitum appetit, ita non idem est amor, quod concubitus appetitio. Ex adiunctione hoc modo, Si vtrūque ad idem additum, idem totum non faciat, & reddat, aut si eadē re ab vtroque detracta, quod reliquū est aliud manet, vt si quis duplum simpli, & multiplū simpli idem esse dicat. Deiunctio enim ab vtroq; simplo, quę reliqua sunt idem declarare debent, neque dēclarant, cum pręsertim duplum & multiplum nō idē efficiant. Neque vero id modo videndum est, an ex proposito iam aliquod incommodum efficiatur, sed illud etiā, an ex fictione posit aliquid tale effici. Quod ij suscipere coguntur, qui inane aliquid & plenum aeris idem esse dicunt. Perspicuum est enim si aer euadat, & abeat, non minus inane: quin etiam magis futurum esse, plenum aeris quid non futurum. Ergo posito aliquo, siue quod falsum, siue quod verum sit, (nihil.n. refert) si alterum tollatur eorum, alterum non item, eadem illa non erunt. Atque, vt summatim complectar, in ijs quę de vtroque quouis modo dicuntur. & in quibus hæc ipsa dicuntur, illud considerandum est, aliquo ne loco hęc discrepent. Quæ enim de uno eorū, quæ eadem sunt dicatur, ea de altero etiam dici debent omnia, & in quibus unum dicitur, alterum etiam dici debet. Et quoniam multis modis idem dicitur, an alio genere aliaq; ratione eadem sint, uidendum est. Quę enim eiusdem generis vel speciei sunt, ea non eadem numero sunt necessario. In quo an genere necne eadem aliqua sint, considerabimus. Postremo, si unum sine altero cohęrere potest, certe non idem ualebunt.

Ac loci qui ex eodem ducuntur, expositi sunt. Ex iis autē quæ adhuc exposita sunt, intelligi potest, omnes locos, qui ex eodem sumuntur, ad refellendum valere, & in eis quemadmodū supra dixi magnam vim esse ad uertendum definitionem Nam si nomen & definitio non idem declarent, certe non vera erit, quæ cōstituta definitio est, Eorum autem locorum qui ad cōfirmandum quid sumuntur, nullus ad definitionē probandum valet. Non enim satis est ad confirmandā definitionē idem esse id quod definitioni, nominique, quod definitur subiectum esse docere, sed cætera omnia, que proposuimus complecti debet definitio. Sic igitur definitionem ex iisque locis euertere debemus. Quod si probare eam & constituere uelimus, primum intelligendum est, neminem, aut paucos certe eorum qui disputant, definitionem per raciocinationem tractare & concludere solere, eamque omnes principio initioque sumere. Cuiusmodi sunt geometræ, & ii, qui in numerorum ratione versantur, cæterisque disciplinis generis eiusdem, deinde illud intelligendum est, non esse huius disputationis subtiliter explicare, quid sit definitio, & quemadmodum sit definiendum. Nūc quidē quo ad hic locus postulare videtur, eatenus hoc solum dicendum est, & deffinitionem & vim naturam. que rei per raciocinationem posse concludi. Nam cū definitio oratio sit, quæ quid sit res explicat, eaq; sola quæ in definitione dicuntur, in natura dici debeant, (dicuntur autem de natura rei genere & differentiæ) profecto si quis ea solum sumat, quæ de natura rei dici debent, que hec ipsa complectetur oratio, definitio sit necesse est, non enim aliud definitio esse pōt, quando quidem nihil aliud in rei natura dicitur. Ergo illud quidem perspicuum est, definitionem per raciocinationem posse concludi. Quibus autem ex locis sumenda sint argumenta ad probandam definitiones, aliis libris accuratius exposuimus. qui iidem ad hunc locū pertinent. Ex iis enim contrariis, quæ aduersa dicimus, & cæteris contrariis elicienda sunt argumenta, siue to

tam

tam definitionem siue singulas partes spectemus. Nã si opposita & cõtraria oppositi definitio est, ea etiã quæ statuta & posita est eius sit de quo agitur necesse est. Quoniam autem aduersorum plures sunt coniunctiones, sumenda est ex aduersis quæ contraria definitio videatur maxime. Ac ex tota quidẽ definitione argumenta, quemadmodum exposui tradenda sunt. Ex partibus autem hoc modo, & primum ex gneere Si cõtrarium in cõtrario est, id autẽ de quo agitur, nõ est in eodem, certe in contrario genere erit, quandoquidem necesse est contraria aut in eodem genere esse, aut in contrariis. Atque etiam contrarias differentias de contrariis dici æquum putamus, vt exempli causa, de albis & nigris, quorum de his quod vim habet cõparãdi, de illis quod vim habet dissipãdi aspectus, dicitnr. Ita si de contrario contrariæ, dicuntur, profecto de eo quod propositum est, eæ etiam differentiæ quæ statutæ sunt, dicentur. Ex quo fit, vt quoniam & genus & differentiæ recte explicatæ sunt, definitio uera sit, quæ data est. Aut non necesse est in cõtrariis cõtrarias dici differentias, nisi in genere eodẽ contraria reperiantur. Quorum autem contraria sunt genera, nihil prohibet eandem differentiã de utrisq; dici, ut de iustitia & iniustitia quorum illa uirtus, hæc uitium, de animo dicitur. Ita animi differentia in utroq; dicitur, quoniam corporis etiam sua uirtus est & uitium. Hoc igitur uerum est quidem certe, contrariorum aut cõtrarias, aut easdem esse differentias. Si ergo de contrario contraria dicitur, de hoc autem non item, profecto in hoc ipsa ea, quæ statuta est intelligetur. Cum autẽ ex genere & differentiis definitio sit, si contrarii perspicua & clara sit definitio, eius etiam de quo agitur, perspicua claraq; erit definitio. Quoniam enim contrarium in eodem genere est in quo alterum contrarium, aut in contrario, quandoque item differentiæ aut contrariæ de coutrariis, aut eędẽ dicuntur, certe de eo quod in controuersiam incidit, aut idem genus, quod etiam de contrario dicetur & differentiæ contrariæ vel omnes,

nes; vel nonnullæ, & cæteræ eædem, vel contra differentiæ eædem & genere contraria, vel vtraque contraria & genera & differentiæ, quoniam eadem esse vtraque non possunt. Sin secus, ex contrariis eadem erit definitio. Ex casibus etiam & coniugatis ducuntur argumenta. Genera enim alia sequuntur, & definitiones aliæ alias hoc modo, si obliuio est depulsio scientiæ, etiam obliuisci depellere scientiam erit, & oblitum esse idem, quod depulisse scientiam. Si igitur vnum eorum, quæ dixi concessum sit, cætera etiam cõcedantur necesse est. Itemque si interitus dissolutio est naturæ, interimere etiam erit dissoluere naturam, & accommodatæ ad interimendum, idem quod accomodatæ ad dissoluendum. Et si id, quod vim habet ad interimendum, idem est quod id, quod vim habet ad dirimendam naturam, interitus etiam direptio erit naturę. Eadẽ est cęterorum ratio. Ita fit vt si vnum quodlibet sumptum sit, etiam reliqua omnia concedantur. Ex iis, quæ eodem modo inter se affecta sunt, hoc modo, Si id quod salubre est, efficiens est valetudinis, id etiam quod valeat ad firmam constitutionem corporis efficiens erit firme corporis constitutionis, & quod prodest, ad bonũ efficiendum pertinebit. Eodem enim modo ad suum quicque eorum finem affectum est. Ita si vnius eorum definitio est, vim habere ad efficiendum finem, vniuscuiusque etiã cæterorum, hæc propria erit definitio. Ex maiore etiam & ex similitudine quot modis licet cõfirmare, duo cum duobus comparantur, hoc modo, Si hæc magis huius rei, quam illa illius rei definitio est, quæ autem minus videtur definitio est, etiam quæ magis videtur, definitio erit. Et si pari ratione hæc huius rei &, illa illius rei definitio est, & vna alterius rei est, reliqua etiã reliqua rei erit. Quod si vna definitio cum duabus rebus, aut res vna cum duabus definitionibus conferantur, nullus huius loci usus erit. Neque enim duarum rerum vna definitio, neque duæ vnius rei definitiones esse possunt. Maxime autem apti & accommodati sunt ex omnibus lo-

ei ii,qui modo expositi sunt,& qui ex casibus coniugą tisque sumuntur. Itaque ii maxime in mente & cogitatione defixi atque parati esse debent.(maxime enim apti sunt ad multas quæstiones) atque etiam ex cęteris omnibus ii qui latissime patent,quoniam ex cæteris omnibus valeant plurimũ. vt si propositis rebus singulis & formis, videas, an in ea omnia cõueniat definitio, quandoquidem synonyma est species.

Qui quidem locus contra eos etiam valet. vt supra dixi,qui ideas esse ponunt. Iam si per translationem nomen quod definitur dixit,aut idem de se dici, vt alterum,& si quis alius locus,late pateat firmusque sit, is adhibendus est.

CONCLVSIONES.

Quæcunque eadem simpliciter sunt, earum generationes & corruptiones sunt eadem.

Idem maxime est quod est unum numero.

Vita integra & beata ex omnibus maxime expetenda est.

Contraria sunt vel in eodem, vel in contrarijs generibus.

Definitio non est aliud quàm res diffinita.

Quæ ambo eidem non sunt eadẽ, sibi inuicem non sunt.

Loci de prædictorum constructione & destructione. Cap. 2.

Difficilius autem esse confirmare & probare, quam refellere ad definitionem, ex iis quæ deinceps dicemus, perspici poterit. Neque enim facilis est cognitu definitio, neque ii, quos interrogamus,libenter dent propositiones eiusmodi. Eorum quę

data

data definitio complectitur, vnum genus esse, alterum differentiam. Et in natura rei genus differētiasq; dici, sine quibus ratiocinatione concludi non potest definitio. Nam si quædam etiā alia in rei natura dicantur, certe dubium est, ea ne, quę statuta est, an alia eius definitio sit, quandoquidem definitio oratio est, quæ quid res sit explicat. Quod etiam ex his intelligi potest, quia facilius est vnum quam plura concludere. Ac ei quidem, qui euertit, satis est in vnum dirigere argumentationem, quippe cū si vnum qualecunque refellamus, euerterimus definitionem. At vero ei, qui confirmat, omnium eorum, quę definitio complectitur, necessaria concursio est. Præterea ei, qui probat definitionem, de toto genere tractanda est ratiocinatio. Debet enim de omnibus definitio dici, quæ nomen complectitur, & præterea vicissim, de quibus definitio, nomē etiam dici debet, si futura sit propria, quæ est statuta definitio. At ei, qui refellit, non est necesse de toto genere monstrare. Satis est enim docere, non vere dici de aliquo eorum, quæ nomini subiecta sunt, definitionem. Quod si totum & omnino refellendum sit, certe non necesse est reprehendendo reciprocari argumentationem. Satis enim est eum, qui refellit omnino ostēdere, in aliquo eorum, quæ nomen complectitur, definitionem non intelligi, contraque non necesse est docere, de quibus oratio non dicatur, nomen quidem dici quod definiatur. Iam si omnibus etiam, quę nomen complectitur conueniat, non solis autem ijs, definitio euersa erit. Similis est ratio proprij & generis. Vtrunque etiam eorū facilius refellitur quā probatur. Atque id quidem de proprio, ex ijs, quę dicta sunt perspici potest. fere enim in coniunctione explicatur proprium. Ita vno verbo reprehensio licet refellere. at ei qui probat proprium, omnia cōcludenda sunt necessario. Cætera autem omnia fere, quę ad definitionem, ad proprium etiam conueniet assumere. Eum enim oportet qui probat, omnibus ijs, quæ subiecta sunt nomini, docere conuenire at eum, qui refellit, satis est vni doce-

re non conuenire: ſin conueniat omnibus, at non ſolis, hoc etiam pacto reprehenſum, erit quēadmodū in definitione diximus. Genus autem vno modo licet probare, ſi omnibus conuenire doceamus, refelli autē duobus. Nam & ſi nulli, & ſi cui doceatur non conuenire euerſum erit. Iam eum qui probat, non ſatis eſt ipſum, ineſſe monſtrare, ſed eū etiam oportet, quare vt genus inſit oſtendere. At eum qui refellit, ſatis eſt non ineſſe docere in aliquo, vel in nullo. Videtur aūt vt in cæteris rebus, facilius eſſe diſſipare quam diſſipata & diſperſa connectere, ſic in his refellere quam probare. Accidentis porro generalis facilior refutatio, quā confirmatio eſt. Confirmando enim docendum eſt, conuenire omnibus, in refutatione ſatis eſt, vni oſtendere non cōuenire. Contra id quod tanquam pars ſubiectum eſt generali, facilius confirmatur quam reprehenditur. Ad probādum enim ſatis eſt alicui docere conuenire, refutando autem, nulli conuenire docendum eſt. Atq; etiam illud perſpicuum eſt quid ita facillima ſit vna ex omnibus refutatio definitionis. plura enim quam pleraque eorum, quæ expoſuimus complectitur, atque ex pluribus facilius efficitur concluſio, quoniam in multis ſæpius quam in paucis rebus error verſari ſolet. Præterea ad definitionem euertendam ex alijs argumenta ſumi poſſunt. Siue oratio non eſt propria, ſiue non eſt genus quod datum eſt, ſiue aliquid eorum quæ complectitur, non cōueniat, euerſa erit definitio. Ac vero ad cætera refutanda neque ea, quæ ex definitionibus exiſtunt, neque alia ſumi poſſunt. Sola enim ea, quæ ad accidens ſumuntur, ei ſunt cū cæteris omnibus communia, quippe cum ineſſe & conuenire omnia debeant. Si vero genus non vt proprium conueniat, nō idcirco genus euerſum erit. Itemque nō neceſſe eſt proprium vt genus, neque accidens vt genus vel propriū conuenire, ſed ſolum conuenire. Ita fieri non poteſt, vt ex cæteris ad alia, niſi ad definitiones argumenta ducantur. Perſpicuum eſt, igitur definitionis vnius ex omnibus & refutationem facillimam eſſe, & difficillimam

nam probationem. Nam effici,& illa concludi debent omnia. Siquidem & conuenire illa ipsa docendum est, & genus esse id quod affertur & propriam esse orationem, & præterea rei naturam declarari oratione. atqui id præclare obeundum est. Ad definitionis hanc naturam proxime ex reliquis accedit proprium. Nam & facillimum est ad refutādum, quod fere constet ex multis verbis,& probandum difficillimum, quod multa concurrere & quasi conuenire debeant,quodque soli rei insit, & cum ea reciprocetur. Omnium autem accidens facillimum est ad probandum. Cum enim cętera non solum conuenire,sed etiam hoc vel illo modo conuenire docendum sit,tamen satis est ostendere conuenire & inesse accidens, difficillimeque accidens refellitur, propterea quod per pauca complectitur,neque enim declaratur in accidente quomodo cōueniat. Itaque cætera omnia duobus modis refelli possunt,& docendo non conuenire ea, & non hoc vel illo modo conuenire, accidens autem refutari non potest, nisi ostendatur non conuenire. Ac loci quidem fere expositi sunt,ex quibus nobis ad quamque quęstionem magna argumentorum suppetet copia.

CONCLVSIONES.

Facilius est destruere quam construere.
Verisimile est in multis fieri peccatum, quàm in paucis.

Septimi libri Topicorum Finis.

Sf 2 ARI-

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Topicorum. Lib. VIII.

SVMMA LIBRI.

De locis communibus aptis ad instruẽdum interrogantem, & respondentem.

Loci pro instructione interrogantis. Cap. I.

SEQVITVR, vt de dispositione & ordine argumẽtorum interrogandiq́ue ratione dicendũ esse videatur. Primum quidem locum ex quo argumentũ sumat inueniri debet is, qui quęstionem positurus est, deinde quærere ipse per se, & disponere omnia, postremo hæc omnia apud alios tractare & eloqui, ac loci quidem philosopho cum dialectico communis inuentio est, argumentorum autem dispositio, & interrogatio, quoniam hoc totum alterum, qui contra disputet requirit; propria sunt dialectici. Philosophus enim quippe per se & solus exquirit omnia, verà ne sint & nota ea, ex quibus efficitur conclusio, neque ipsa concedat is, qui contra disputat, minus laborat, quod finitima sint & coniuncta iis, quæ a principio proposita sunt, & quod prouideat, quid effici concludiq́ue oporteat. In quo profecto dabit operam, vt quam clarissimæ sint, maximeq́ue coniunctæ cum re enunciationes, quippe cum ex hic talibus conficiantur, quæ scientiam gignunt ratiocinationes. Loci quidem, ex quibus ducenda sunt argumenta, supe-

rioribus

rioribus libri expositi sunt a nobis. Nunc de eornm dispositione q̃rẽdiq; ratione ita dicemus, si ante eas propositiones, quę preter necessarias reliquę sunt, partiamnr. Necessarie autẽ dicuntur eę, ex qnibus ratiocinatio constat. Quatuor aũt genera sunt earum, quę pręter has assumuntur. Aut enim inductionis gratia, vt quod vniuersum est detur, aut augẽde & amplificande argumentationis, aut occulende celandæq; conclusionis, aut illustrande aperiendeq; orationis causa, eo omnis propositio sumitur, pręterea nulla. Sed eo omnis diligentia conferenda est, vt his ipsis vel argumẽtatione amplificemus, vel in interrogãdo utamur. Quanquam autẽ eas, qne occulende conclusionis causa assumuntur, certandi studio adhibemus, eis tamen quoniam hoc totum cum altero transigendum est, vti necesse est. Necessarias igitur ex quibus conficitur ratiocinatio, non statim propontre, sed ad summas proficisci debemus. Non.n. debet aliquis exempli causa, contrariorum quæ aduersa dicuntur, eandẽ artẽ esse sumere, etiam si id velit, sed contrariorum. Hoc.n. concesso & posito, etiã aduersorum eandem artem esse concludet, siquidẽ aduersa subiecta sunt contrarijs. Quod si non concedat, tum per aduersorum singulorum inductionem tractanda erit argumantatio. Nam aut in ratiocinatione, aut in inductione sumendæ sunt necessariæ propositiones, aut quędã in ratiocinatione, quædam in inductione. Quæq; valde perspicuæ & claræ sunt, eas proponere debemus: propterea quòd obscurior est semper magisq; dubia in recessu, & in inductione conclusio, & quod facile est eas proponere, quæ vsui esse possunt; ei etiam qui illo modo sumere non posit. Quæ autem pręter necessarias enumeratæ sunt, & illarum ipsarum causa sumi debent, & ita adhiberi, vt à singulis ad vniuersas & generales, à non dubijs clarisq; ad obscuras dubiasq; perueniamus inducendo. Clariora autem sunt ea, quę sensui subiecta sunt, aut per se, aut certe plerisque. Qui autem conclusionem occulere instituit, is ante ratiocinari debet fere, ex quibus

 id,

id,quod initio propositum est, concludi efficiq; possit. Quod ita fiet, si quis non solum necessarias, sed aliquā etiam earum, quæ ad illas vtiles erunt concludat. Illud etiam proderit conclusiones tacere, easq; post vniuersas enumerare. Sic enim à primo proposito aberrabit longissime. Atque etiam eum oportet qui obscure vult interrogare, ita hoc pręstare; vt quesita tota oratione, effectaque conclusione, alter causa, quę sit, requirat. idque ex superiore loco efficietur facillime. Si enim sola conclusio pronuncietur, incertum erit quemadmodum efficiatur, ꝙ is qui contra disputat, vnde efficeretur non prouideret; cum priores ratiocinationes in membra digestę non esset. Minime autem digeritur in membra ratiocinatione conclusionis; tum cum eius sumptiones non enumerantur, & disponuntur, sed illa ex quibus conficitur ratiocinatio. Vtile erit ẽt, non crebras enunciationes sumere, ex quibus ratiocinationes constāt, vicissimq; aliam & aliā efficere conclusionem. Collatis enim vnum in locum ijs omnibus, quę apta sunt & coniuncta, facilius quid ex eis efficiatur intelligi potest. Atqui etiam generalis quædam ex definitione non eorum de quibus agitur, sed coniugatorum, sumenda propositio est. Falsa enim conclusione se ipsi capiunt ij, qui respondent, cum cōiugati sumitur definitio, quasi vniuersam generalemq; minime concedant propositionem. vt si hoc sumendū sit, eum qui irascatur, appetentem esse vltionis, sumaturque ita libido esse puniendi eum, qui contempsisse videatur, certe sumpto hoc, omnino quod volumus habebimus. At si quis definitionem afferat eorum de quibus agitur, fere sit, vt is quī respondet ei resistat, quod facilior sit in his occurrendi ratio. Cuius generis illud est. Non omnes qui irascuntur pœnam appetere. nos enim parentibus irascimur, neque eos supplicio affici optamus. & quanquam non videtur vere hoc loco occurri: propterea quod nonnullis satis grauis pœna est aliorum molestia & pœnitentia, habet tamen aliquid probabilitatis & authoritatis;

vt non

vt non sine causa propositum negatum esse videatur. Definitioni autem iræ tam facile resisti non poteſt. Præterea ijs qui quæſtionem ponit,ait;proponere debet vt non ad id de quo agitur,sed alio quod affert pertinere videatur. Declinant enim omnes qui poſcunt quæſtionem: ea omnia quæ ad propositum pertinent. Dare etiam operam debet,vt quàm maxime incertum sit, vtrum id de quo agetur, an eius contrarium velit sumere. Cum enim id, quod ad propositum pertinet, obſcurum eſt, æque apparet, tum facilius concedunt quod illis probatur. Iam vero ex similitudinis collatione interrogandi erunt,quoniam quod verisimile eſt vniuersa re & toto genere obſcurius & occultius eſt. velut quemadmodum ars & inertia eadem eſt contrariorum,sic ſenſum eundem verſari in contrariis. aut contra, quando ſenſus in contrarijs rebus cernitur, ēt autem. Quod quidem genus finitimum eſt inductioni,non idem valet. Illic enim eſt rebus singulis ad vniuerſas peruenit,in similitudine autem non peruenitur ad vniuerſas,in quibus similia omnia continentur.ipſe etiā ſibi interdum debet resistere.Suſpectos.n. non habent eos,qui æqui in diſputādo videntur. Vtile eſt etiam ea proponere quæ inusitata & tria sunt, in omniumque ore verſantur. Neque enim audent vsitata repudiare & tollere,quod vnde reſiſtāt, nō habēt. & quia hæc illis vsitata sunt,haud periculum eſt, ne ea reprehendant. Iam & ſtudium noſtrum in aliqua re sumenda diſsimulare, ēt ſi vtile ſit debemus (ijs enim qui magnum ſtudium in aliqua re ponunt,resiſtunt libentius) & similitudinum collatione proponere: quia facilius concedunt id quod alterius causa, quàm quod ipsum aer ſe ſumitur. Magna etiā vis in eo eſt,ad probandum obſcure quod volumus, ſi id non proponamus quod ſumendum eſt, ſe id quod illud conſequitur neceſſario. Facilius enim dant & concedunt illud ipsum,quod non æque ex eo percipi poteſt,quid ſit efficiendum, quo quidem ſumpto, illud etiam ſumptum erit. Illud etiam plurimum valet, extremo loco

id proponere, quod in primis efficere velimus. Solēt.n. omnes primæ disputationi resistere acrius & diligētius, propterea ꝙ oēs qui disputant, ea in primis proferre solent. in quibus maius studium curamq́ue posuerunt. Quanquam apud nonnullos hęc prima dici debent, cuiusmodi sunt difficiles: qui quidem ea concedūt facilius, q̄ prima disputatione afferunrur; si modo quid sequatur, non oīno appareat, ad extrema aūt, difficiles se proteruosq́ue p̄bent. quod idem de ijs iudicandū est, q. acutos se putaut in respondendo. positis.n. concessisq́; permultis, captionibus & quasi p̄stigijs quibusdam vtūtur in conclusione: quasi ex ijs, q̄ posita sunt, minime sequat. illud facile cōcedunt, & freti ingenio suo & rati nullum se incōmodū consecuturū. Postremo producēda erunt & amplificāda, interijciendaque in argumentatione ea omnia q̄ nihil ad rem pertinere videbūtur. id quod ij soliti sunt facere, qui falso aliquid describūt & delineant. Nā cum multa sunt, difficilis est falsi diiudicatio: itaque celant & obscurant rem interdum ij, q. obscure vtuntur interrogationibus, ea proponentes sumentesq́; omnia, quę nunquam per se ac singula darentur. Atque ex his locis argumenta ducenda erunt, ad celandam dissimulandamq́ue conclusionem.

CONCLVSIONES.

Discenti semper sunt uera proponenda.
Qui magnum studium in aliqua re ponunt libentius resistunt.

Alij loci pro inductione respondentis. Cap. 2.

IN ornanda autem amplificandaque disputatione rerum finitimarum & coniunctarum adhibenda inductio atque diuisio est. Inductio quidem quid sit, facile perspicitur. Diuisio autem talis est, vt artem arte præstantiorem esse, aut quia certior sit, aut quia in

rebus

rebus melioribus versetur. Et artium alias esse, quarũ omnes opus est in cognoscendo, alias quarum in agendo, alias quarum in faciendo. Hæc enim & ornatum afferunt, orationi, nec necessaria sunt ad efficiendã conclusionem, dilucidam autem & perspicuam argumentationem facient. exemplũ similitudinisq; collatio. Exempla aũt ꝓpria & ad rem apta esse debent, & eiusmodi ex quibus res intelligatur. Cuiusmodi ilam sunt quæ Homerus, non quę Cherillus, commemorat. Sic enim notius erit, & clarius id, quod proponitur. In differendo autem renunciatione vtendum erit apud dialecticos potius q̃ apud multitudinem. Inductio cõtra magis multitudinem cõmouet. Sed de his generibus iam dixi. In quibusdam rebus facile potest is qui inductione vtitur, quærere, & inuenire id, quod totum dicitur, in aliis non facile potest, quod omnibus similitudinibus non est cõe nomen impositum. Quinetiam cum genus vniuersum concludi debet, eãdemq; cæterorũ similium rationem, aiunt esse tum id profecto difficillimum est, quę nam eorum quæ commemorata sunt eiusdem sint generis, quæ non sint explicare dicendo. Ob eamq; cãm sæpe disputantes inter se dissident, & hærent, dum alij similia esse confirmant, quæ non sunt similia, alij similia num similia sint, ambigũt. Quocirca in his oĩbus omni rõne efficiendum est: vt nomina fabricentur, vt nec ei qui poscit q̃stionem, num eius quod affertur non sit similis ratio; herere licet, nec ei qui rogat, calumniari, eandem esse rationẽ, quod multa eorum, quorum similis ratio non est, eodem modo dici videantur. Cum autem inductione multarum rerum adhibita, non dat alter, id de toto genere, tum equum est vt resistat & refellat, postulare. Quod si in aliquibus non doceat, hoc modo contingere non erit equum rogare, quorum tandem non sit similis ratio. Primum enim argumentatio per inductionem tractanda est, tum postulandum, vt resistatur. Sed postulandum est, vt occurratur nobis, non in eo ipso quod proponitur, nisi forte vnum est so-

lum eius generis, vt duo sunt tantummodo parium nu merorum primus. Debet enim is, qui resistit in alio genere resistere, aut certe dicere, hoc vel illud solum esse ex eo genere. Quod autem ad eos attinet, qui in toto genere occurrunt nobis, nec in eodem genere occurrunt, sed in eo quod eodem nomine, sed ambiguo continetur (veluti habere aliquem non suum colorem, aut pedem aut manum; quoniam & pictor habeat non suũ colorem, & cocus non suum pedem) in his omnibus, diuisione adhibita, interrogare debemus. Nam si ambiguum lateat, neq; aperiatur, recte in propositione nobis videbitur resistere. Quod si in simili genere, non in ambiguo resistens, nostrum labefactet rogatum, detracto eo, in quo resistit nobis, quod reliquum est in toto genere valere docebimus, dum quod cõmodum est effecerimus. Quod in obliuionis verbo & oblitũ esse animaduerti potest. Non enim concedunt eum oblitum esse, qui commutatione aliqua artem amiserit, ꝙ casu & interitu eius eam amisit, non obliuione obruit. Quod ergo reliquum est, dempto eo in quo occursum est, nobis, cõmemorari debet: vt si quis remanente re, artem amisit, eum oblitum esse. Eodemq; modo de ijs iudicandum est, qui hoc loco nobis occurrunt. Maiori bono maius malum esse contrarium. Proferunt enim valetudinem, quæ cum minus sit bonom quàm firma corporis constitutio, tamen ei maius bonum contrarium est. morbum enim maius malum esse infirma affectione corporis. Ex his ẽt id detrahendum est, in quo occurritur. eo enim sublato, facilius licebit proponere vt maiori bono maius malum contrarium esse, nisi vnũ alterum vnà secum inferat, vt firma corporis affectio valetudinem. Quod idem faciendum erit, non solum, si quis nobis occurret, sed etiam si non occurret, & tamen id negabit, & abnuet, ꝙ aliquid tale prouideat futurum. Sublao enim eo in quo nobis resistit, dare & cõcedere cogetur id, quod reliquum est, ꝙ in eo quod reliquum est, aliquid contineri, quod non sit ita: minime animaduertat. Quod si dare nolit etiam tum,

cum

cum petitum est, vt resistet, certe quo resistat nobis non habebit. Sũt autem propositiones eiusmodi, quæ quadam ex parte falsæ sunt, quadam ex parte vere. in quibus eo quod ex parte est sublato, reliquum licebit verum relinquere. Si uero multa proponamus, in quibus nobis minime resistat, tum vt concedat omnino, petere debemus. Propositio enim dialectica est, quæ magna ex parte rem ita habere declarat, neque refelli tur. Cum autem eadem res & sine incommodo & cum incommodo per ratiocinationem concludi potest, hoc an illo modo efficiatur, nihil ad eum qui necessaria ratione non probabili concludit. is autem, qui probabili ratione vtitur, non debet argumentationem tractare per ratiocinationem, per quam alter incommodo vrgeatur. Nam & cum nullo incommodo vrgent, concludendo, nihil controuersiæ loci relinquunt, & cum incommodo vrgent, tum nisi sit euidens & perspicuum id falsum esse, alij incommodum id negant esse. Ita non habent quod volunt ij, qui quæstionem ponunt. Proponenda autem sunt ea, quæ magna ex parte ita se habent, & refelli aut non possunt omnino, aut certe id facile, quasi prima facie perspici non potest. Cum .n. in rebus quibusdã non ita esse perspicere nequeunt, tum id quod propositum sumptũq; est, quasi verum sit solent concedere. Nunquam autẽ quęri debet conclusio: sin secus, cum alter resistet, ratiocinatio nunquam ad exitum perduci poterit. Sępe enim etiam cum nulla interrogatio & quęstio ponitur, sed vt consequens concluditur, id negatur effici. quod cum faciunt illi, certe ab iis qui non vident qui ex concessis sequatur, minime reprehendi videntur.

Cum igitur vnus rogat, neq; id ait effici, alter autem negat omnino, tum ratiocinationi nihil omnino loci relinqui videtur. Neq; vero quicquid de toto genere dicitur, dialectica propositio est. ex quo genere illud est, quid est homo? aut hoc; quot modis bonũ dicitur? Propositio .n. dialectica est, ad quem respondere licet etiam, aut non: quod non licet ad superiores. Ita non

est

eſt dialectica quæſtio vlla, niſi is qui proponit, eã explicet aut diſtinguat hoc modo: An bonum hoc vel illo modo dicãtur? quã quidẽ q̃ſtionem licet vel negare vel concedere. Quocirca enitendum eſt, vt ita vt dixi omnes hę ponantur quæſtiones. Quin illud etiam par eſt ab illo requirere, quot ſint bonorũ genera qñ explicatione & diuiſione adhibita à nobis ille vllo modo cõcedet. Qui autem vnam orationem in multas q̃ſtiones rogando diſtribuit, is inſcienter quęrit. Nam ſi is qui rogatur, ad rogatum reſpondeat, profecto ille aut multas queſtiones ponere, aut ſępe idem querere videatĩ neceſſe eſt. ita aut nugatur, nihilq́; agit, aut ratiocinationem, per quam argumentationem tractet, non habet, quandoquidem ex paucis quibuſdam omnis conſtat ratiocinatio. quod ſi minus reſpondeat, hic illum coarguere non poteſt, aut certe eum relinquit. illud autem intelligendum eſt, omnia propoſita, quæ argumentis perdifficiliter probantur, eadem facilia eſſe ad defendendũ, cuius generis ea ſunt quæ & prima ſunt, & vltima ordine naturæ. Nam & prima ac perſpicua certum modum definitionemq́ue requirunt: & vltima multis concludantur neceſſe eſt ab eo, qui iam inde perſpicuis & primis continuatam feriẽ argumentorũ perſequi velit. Aliter enim fallaces ac captioſę argumentationes videbuntur: preſertim cum aliquid doceri non poſsit nec demonſtrari: niſi à proprijs initijs & principiis capto exordio vſque ad vltima perueniatur. Ac conſtitui explicarique rem definiendo nolunt ij qui reſpondent: nec ſi explicemus; attendunt. Sed profecto facilis non eſt differendi ratio; niſi quid ſit; aut quale id de quo inſtituitur diſputatio; intelligatur quod in principiis & perſpicuis contingit maxime: de quibus cętera probantur, ipſa aliis non poſſunt: definitioneq́ue aperienda ſunt & cognoſcenda neceſſario. Difficilia etiam probatu ea ſunt omnia, quę principiorum vicinitatem ſequuntur. Neque enim multa ad ea probanda, argumenta poſſunt ſuppetere; cum pauca interiecta ſint inter ipſa & initium, qui-

bus

bus necesse est consequentia omnia monstrari. Definitiones autem eæ ex omnibus euerti possunt difficillime, quæ verbis eiusmodi explicatę sunt, vt primum dubium sit vno modo, an pluribus dicantur, deinde incertum, vtrum proprie de re, quę definitur dicantur, an per translationem. Nam quia dubium est illud non perspicuum, inde nulla argumentorum copia suppetit quia hoc incertum, an per translationem dicantur, non possunt refelli. Omnino quęstio omnis si difficilis est probatur, vel definitionem requirit, vel in iis est, que multis modis, aut que per translationem dicuntur, aut non longe abest a principiis, aut eo certe difficilis est, quia non est prima facie perspicuum, quo sit ex genere eorū, quæ exposita sunt, id quod in controuersiam venit, affert dubitationem. Nam si quo ex genere sit intelligatur, illud etiam intelligetur, aut definitione explicandum id esse, aut diuisionem adhibendam, aut definiendas esse medias propositiones, quibus vltimæ probentur. Pleraque etiam proposita, nisi recte tradita & explicata definitione, neq; disputari facile, neq; probari argumentando possunt, quo ex genere illud est. Sit ne vnum vni contrarium, an multa? Quod si contraria definiantur, certe illud facile erit explicare, sint necne plura eorundem contraria. Quod eodem modo iudicandum est de iis, quæ definitionem requirunt. Atq; etiam in mathematicis videntur quædam non facile describi posse, prætermissione definitionis, quale est illud, Eam lineam, quæ ad latus planum secat, simili ratione & lineam secare & locum, quod definitione adhibita facile intelligetur, quoniam & loco & lineæ eadem respōdet, quasi ex altera parte diuisio, quæ quidem analogi definitio est. Omnino prima elementa & initia, definitionibus expositis, vt quid sit linea, quid orbis, facile probari demonstrariq; possunt, verum ad singula eorum probanda non multis argumentis vti possumus, propterea q̄ non multa sunt in medio eorū collocata. Definitionibus autem initiorum prætermissis,

uix

uix, aut ne vix quidem probari possunt. Quod idē fit in ijs principiis, quæ disserendo adhibētur. Hoc igitur intelligendum est, cum propositum aliquod difficile est probatū id aliqua de causa earū quas exposui, euenire. Cum autem propositio & enunciatio difficiliorem habebunt probationem, quæ propositū dubitare liceat, sint necne sic probandæ. Nam si eas nō probet, sed iis etiam ad rem propositam concludendā vti velit, maius sibi quidē opus, quæ quod initio præscripserit, sin eas probet, ijs certe, quæ minus valent ad faciendam fidem, alter adducetur vt credat. At si quæstio difficilior non reddetur, ponenda est, si non, dubiis & perspicuis dubia concludenda erunt, non est probanda. At ei qui se dat in disciplinam, ponenda non est, nisi sit notior; ei autem qui exercitationis gratia disputat ponenda, si modo vera esse videatur. Ex quo perspicuum est, non eodem modo ab eo, qui probabili ratione, & eo qui necessaria concludit, propositiones esse afferendas. Quemadmodum ponenda & disponenda sit quæstio, satis fere dictum est.

CONCLVSIONES.

Ars & scientia arte & scientia præstantior est vel quia certior, uel quia melior, idest de rebus melioribus.

Inductio multitudinem magis mouet.

Maiori bono maius malum contrariatur.

De locis respondentis. Cap. 3.

NVnc de ratione respondendi ita disseremus, si ante quod eius sit officium, qui & recte poscit, & recte ponit quæstionem, dixerimus. Est autem eius qui ponit quæstionem, ita argumētationem tractare, vt eum qui cum disputet, absurdissima quæ ex proposito efficiuntur necessario, cogat concedere,

eius

eius vero,qui quæstionem posſit,dare operã, ne quod incommodum ſua culpa, ſed ex propoſito ſequi efficique videatur,nec quicquam,quod ſit contra opinionem omnium. Aliter enim peccatur,cum quis proponit primus quod non debet,aliter,cum eius,quod proponitur ea vis & natura eſt, vt defendi nullo modo queat. Non ſunt autem certa neque conſtituta adhuc a quoquam officia eorum,qui exercitationis & periculi faciendi gratia diſputant,neque enim idem propoſitum eſt doctoribus aut diſcipulis,quod ijs qui certandi ſtudio diſputant, neque idem his ipſis, & ijs quorum ad cognitionem & ſciẽtiam omnis dirigitur exercitatio. Nam & diſcipulis ea ſemper tradenda ſunt, quæ probantur omnibus, quoniam nemo eo operam confert, vt falſa doceat, & eorum qui certandi ſtudio diſputant, is qui quæſtionem ponit, ſemper aliquid facere videri debet & is qui cum diſputat nulla in re illi concedere. Quoniam autem in conuentu & congreſſu dialecticorum,qui non certandi ſtudio, ſed vel tentandi,vel cognitionis gratia inter ſe diſſerunt,non eſt adhuc a quoquam,vt dixi,expoſitum & traditum, quid inueſtigare,quid dare, aut non dare oporteat eũ, qui poſcit quæſtionem,vt grauiter, aut nõ grauiter, ac præclare decreta ſua defendat, nos hoc loco inſtituimus dicere. Qui igitur reſpondendi munere fungitur, is conſultationẽ defendat neceſſe eſt, vel probabilẽ vel nõ probabilẽ,vel neutrã,ita tñ vt aut probetur,aut nõ probetur omnino,vel cũ adiunctione, vt alicui vel eidem,vel alij. Quo aũt modo probabilis,vel nõ probabilis ſit,nihil intereſt, quandoquidem idem genus retinendum erit pręclare reſpondendi ad rogatum,aut dãdi,aut non dandi rogatum. Ac non probabile quidem ſi ſit propoſitum probabilẽ,ſin probabile,nõ probabilem neceſſe eſt,concluſionem effici. Cõtrarium.n.propoſiti ſemper concludit is qui interrogat. Quod ſi id de quo agitur ſi eiuſmodi,vt nec probetur, nec improbetur,eiuſdem generis efficietur concluſio. Quoniam autem is qui ſcire ratiocinatur & concludit, rebus non

dubijs

dubiis & perſpicuis id quod dubium eſt, aperit,& oſtē dit, profecto ſi id de quo quæritur nō ſit probabile omnino, non debet is qui poſcit quæſtionem neq; id dare quod non probetur omnino, neq; id quod illud quidē probetur, ſed minus quam concluſio, quippe cum propoſitum non ſi probabile ſit, concluſio probabilis ſit futura. Ita fit, vt ea, quæ ſumuntur, omnia probabilia eſſe debeant, ac magis probabilia quam id de quo quæritur, ſiquidem magis perſpicuis minus probabilia velit concludere. Ita ſi non ſit ex eo genere id qđ quæritur, non id debet, qui reſpondet concedere. Sin autem probabile omnino ſit propoſitum, improbabilis etiā omnino concluſio erit. Itaq; danda erunt quæ probantur omnia, & eorum quę non probantur, ſi qua magis probabila ſint concluſione. Sic.n. ſatis abunde diſputatum fuiſſe videbitur. Quod idem faciendum erit, ſi nec minus ſit probabilis nec probabilis quæſtio. Sic.n.& quæ probantur, danda ſunt omnia, & quæ non probātur, ſi qua magis probabilia, quam concluſio, erunt. Sic enim fiet, vt probetur magis oratio. Ac ſi id de quo agitur omnino probabile, ſit, aut non probabile, tum cum iis comparandum erit, quæ omnino probantur. Sin autē non omnino probabile aut nō probabile, ſed ei modo qui reſpondet, tum ex iis quæ ei probantur, aut minus probantur iudicare debet, quid concedendum, aut nō concededum eſſe videatur. Quod ſi alterius ſententiam defendat is qui reſpondet, certe eius mentem & ſententiam ſpectare debebit, vt quid cōcedendum ſit aut negandum intelligat. Itaq; qui alienas ſententias introducunt, vt bonum & malum eſſe idem, vt placet Heraclito, ij non dant, in eodem ſimul non ineſſe cōtraria, non quod non probetur hoc eis, ſed quod Heracliti ſententia ita dicendum eſt. Quod etiam ij faciunt, qui alii ab aliis propoſi ta accipiūt. Exquirunt enim illi, quid ſit reſpōſurus, is qui rem proponit. Hoc igitur perſpicuum eſt, quæ exquirere is debeat, qui reſpōdet, ſiue omnino ꝓbabile, ſiue alicui ſit id quod quæritur. Quando autem neceſſe eſt omne rogatum aut probabile

bile esse, aut non probabile aut neutrum, & vel ad conclusionem efficiendam valere vel nõ valere rogatũ, si probetur neque ad conclusionem efficiendã valeat, id & dare & probabile dicere debemus. Eo.n. posito & cõcesso, propositum primum non euertitur. Si autem neque probetur ipsum, neque ad cõclusioné efficiendam valeat, id quidem dandum est, sed ita, tamé, vt nõ probari significemus vitandę amentiæ gratia. Si vero & probabile sit, & ad rem pertineat, respondendum erit id quidem videri & probari, sed propositum adeo finitimum esse, vt eo concesso propositum tollatur necessario. Si ad conclusionem efficiendam valeat, & admodum sit in probabile, respondendum erit conclusionem eo posito & concesso effici, sed stultum id esse quod afferatur. Cum autem nec probabile quid, nec minus probabile rogabitur, tum si ad conclusionem efficiendam nihil valeat, id dandum erit, nulla facta distinctione, sin valeat, exponendum est, eo posito, sublatum iri, id, de quo agatur. Si enim & eo qui poscit quæstionem, nihil eius culpa futurũ est, si quid concedere & dare debeat, prouidebit, & is qui quæstionem ponit, conclusionem efficiet, cum ei ea dabuntur omnia, quæ magis quam conclusio probentur. Qui autem instruunt argumentationem tractare per ratiocinationem, sumptis iis quæ minus quã cõclusio approbantur, iis quoniam inscienter ratiocinantur, quæ rogant, dari concediq; non debent. Eodem modo eis occurrendum erit, cum res dubias & obscuras, & quæ multis modis dicuntur, afferent. Nam quoniam ei qui poscit quæstionem, si minus intelligat, licet dicere, Non intelligo, & quod multis modis dicitur non necessario id aut concedere aut negare debet. profecto si quid afferatur quod obscurum sit, sine vlla dubitatione & mora se id non intelligere fatebitur. Sępe enim ex eo, quod dant & concedũt ii, quibus obscura nec aperta quæstio ponitur, absurdum aliquid incidit. Cum autem cognitum apertũque erit id quod multis modis dicitur, si omnis ex parte &

omnino verum sit, aut falsum quod affertur, id omnino concedi negative debebit. sin quadam ex parte falsum sit, & quadam ex parte verum id ambigue dici, & in illo vere, & in hoc falso dici indicabit. Nam si id posterius distinguat, dubium erit, an in prima disputatione ambiguum perspexerit. Quod si ambiguum verbum nō attendat, idque tum cum alterius habet rationem, concedat, si ad alterum impellatur, fateri debet, se id concessisse, cum non ipsum illud ad quod vocatur, sed alterum ipse spectaret & attenderet. Cum enim plura eidem nomini & orationi subiecta sunt, tum facile existit controuersia. Sin rogatum & planum sit & simplex, aut etiam, aut non respondendum est. Quoniamque omnis propositio quæ valet ad conclusionem efficiendam, aut aliqua earum est ex quibus ratiocinatio conficitur, aut ad aliquam earum refertur (perspicuum est autem cum alterius probandę gratia assumitur, eo sumi quod multa similia requirantur, quippe cum fere per inductionem, vel similitudinem id quod de toto genere & omnino dicitur, concludatur) singula omnia concedenda sunt, si vera sint & probabilia, vniuersa autem refelli debent. Impedire enim cursum orationis nisi resistas vere, aut saltem videare, hoc est iniquum se in disputando difficilemque prębere. Ita similia existant, neq; det in toto genere dici, cum refellere nequeat profecto difficilem se proteruumq; præbebit. Iam vero si non habeat contra argumentum sumere ad refellendum, tum multo etiam magis difficilis proteruusque videbitur. Quanquam ne hoc quidem satis est. Multæ enim rationes extant, sententiis omnium contrarię, quarum difficilis est explicatio. cuius generis est *Zenonis* ratio, qua tollit motum, & stadii traiectionem. nec vero propterea eorum contraria minus defendi concediq; debent. Ergo si quis nec contradicere possit, nec resistere, & tamen non concedat, is profecto iniquum se præbebit in disputando. est enim in disputationibus iniquitas & proteruia responsio quæ præter modo quos exposuimus,

vim habet ad interimendam tolendamque conclusionem. Defendere autem & propositum & definitionem ita par est, si ante argumenta ipsi in nos quasi aduersariorum tela iaciamus. Quibus enim rationibus infirmant nostra decreta ii qui ponunt quæstionem, iis ipsis resistere debemus. Propositum autem non probabile, timide defendendum est. Multis autem modis non probabile esse potest. Nam & id non probabile est, ex quo efficitur, vt incommoda & absurda quędam fateamur, vt si quis uel omnia vel nihil moueri dicat, & ea omnia quæ deterior status & constitutio sequi solet, & quæ hominum voluntatibus repugnāt quale illud est. Voluptas est bonum, & facere quam accipere præstat iniuriam. Non enim quasi disputationis gratia defendat, sed tanquam ea dicat, quæ probet sentiat, ita eum oderunt. Argumenta autem quibus falsum concluditur, dissoluenda sunt, infirmando euertendoque eo, ex quo falsum effectum est. Neque enim quouis sublato argumentum explicatus, ne si falsum quidem sit id quod sit euersum. Multa enim falsa in argumentatione contineri possunt, vt si quis sumat eum qui sedeat scribere, & Socratem sedere, ex his efficitur scribere Socratem. Euersa igitur hac enunciatione. Socrates sedet non tamen dissoluta & explicata argumentatio. Et quanquam falsa enunciatio est, non tamen falsa est oratio. Si quis enim sedeat, neque scribat, non iam in hac tali causa hæc ipsa accommodata explicatio est. Non igitur hoc refellendum est, sed illud, eum qui sedeat scribere, cū præsertim non omni scribat qui sedet. Ita fit ut dissoluat argumentum is qui falsi causam tollit, & explicationem intelligit is qui causam argumentationis cognouerit, quemadmodum in iis quæ falso & uitiose describuntur contingit. Neque enim satis est resistere, etiam si falsum si quod refellitur sed etiam cur falsum sit docendum est. Sic enim vitium occurrendo ratione & consilio ductus nec ne sit intelligetur.

CONCLVSIONES.

Discipulis uera semper proponenda sunt.
Cum respondenti proponitur multiplex quod nõ intelligat, cõcessum est ei dicere, Nõ ĩtelligo.
Defendere quippiam uolẽtes par est ut ipsi prius in se argumenta quasi tela iaciant.
Facere quàm suscipere iniuriam prestat.

Communes loci pro interrogante & respondente. Cap. 4.

IMpediri autem argumentatio potest, nec concludatur, quatuor modis. Primum id ex quo falsum est refellendo. Secundo, occurrendo ei qui quæstionem ponit. Sæpe enim non explicato & dissoluto argumento, tamen is qui rogat progredi non potest longius. Tertio refelendo rogatum. Fit enim interdum, vt ex iis, quę quæruntur, non quod volumus cõsequamur, propterea quod vitiose quæstio ponitur, quibusdam autem positis & concessis, efficiatur cõclusio. Ac si vltra progredi is qui rogat non potest, occursum erit roganti, sin potest rogato. Quarum genus resistẽdi, & deterrimũ id est, quod ad tempus refertur Nonnulli enim in refellendo ea afferunt, quæ ad disserendum plus temporis desiderant, quàm disputãdi consuetudo. Ac resistendi quidem quatuor, vt dixi, genera sunt. Sed prima vna ex omnibus explicatio est cętera impedimenta sunt quędam conclusionum. Reprehensio autem argumentationis non eadem ex eius natura, & ex interrogandi ratione nascitur. fere enim fit culpa eorum, qui rogantur, ut nõ recte tractetur argumentatio, quod non cõcedant ea, quæ magnã facultatem suggerant, ad id efficiendũ, quod quæritur. Neque enim in alterutro solum positum est, vt communis recte ad finem exitumq; perducatur. Quapropter

propter interdum qui aliquid respondet, refellendus est necessario, non ipsum propositum, tum denique cum is, qui quæstionem poscit instructus calumniis paratus venit ad contradicendum. ita in quos se præbentes, disputationes non dialecticas, sed concertatio num plenas instituunt & inuehunt. Et quoniam ex ex citationis approbationisq; causa non eruditionis, hæ tales disputationes comparatæ sunt, profecto non modo vera, sed etiam falsa concludenda sunt, nec ex ueris, semper sed interdum etiam ex falsis. Nam & plerunque vero posito, is qui contra disputat refellere debet. vt sint proponenda falsa, & falsum ꝙ positum est interdum falsis euerti tolliq; debet, cum præsertim nihil prohibeat falsa alicui, magis quam vera probari. Ita si ex iis, quæ illi probantur, progrediatur argumentatio facilius assentietur, non adiuuabitur. Sed omnes debent, qui alio disputationem recte traducere & trahere volunt, ut Geometra geometrice sic dialectice, non pugnaciter traducere, siue falsū siue uerum sit id, quod concluditur. Quæ autem sint dialectice ratiocinationes, supra expositum est. Vt autem in rebus vsu venit vt socius iniquus & sceleratus sit is, qui rem communem impedit, sic in disputationibus, in quibus etiam commune quiddam propositum est vtriq;, præterquam in iis, qui certandi studio disputant. Neque enim vtrique eorum licet eundem finem consequi, præsertim cum plures vno vincere non posint. Vtrum autem in respondendo, an in rogando id efficiant, nihil interest. Nam & qui certandi studio rogat, vitiose & præpostere differit, & qui respondendo non concedit, neque dat quod videtur probabile, neqne inducit in animum audire, quid tandem velit is, qui ponit quæstionem. Ex quo perspicuū est, non eodem modo argumentationem si per se cōsideretur, reprehendendam esse, & eum, qui eam rogando tractat. Nihil enim prohibet, vitiosam argumentationem esse, cū interim is, qui quæstionem ponit, quā poterit accommodatissime, cum eo, qui respondet,

 disputabit.

disputabitur. Nam si res sit cum difficilibus & proteruis non potest profecto statim quas quisque velit, sed quas possit, tractare per ratiocinationem argumentationes. Quoniam autem incertum est, quando contraria homines sumunt, & quando id quod principio sumptum est, (sæpe enim ipsi secum & soli cum aliquid loquuntur, repugnantia dicunt, negatoque eo quod prius est conueniunt posterius. itaque cum rogantur, sæpe repugnantia, & quod primo loco propositum est concedunt) eo uitiosas argumentationes necesse est effici. Culpa est ista eorum qui respondent, qui quædam non concedunt, alia eiusdem generis concedunt. Ex quo etiam perspicuum est, non eodem modo refellendos esse eos qui quæstionem ponunt & ipsam argumentationem. Argumentatio autem quinque modis reprehendi solet. Primo, cum ex iis quæ rogata sunt & quæsita, nihil concluditur, omnino, nec quod ad rem pertineat, quod falsa sint, vel non probabilia omnia, aut certe plurima eorum, ex quibus conclusio efficitur, & quod nec detractis quibusdam nec additis, nec aliis detractis, aliis additis efficitur conclusio. Secundo, si tractetur per ratiocinationem, quæ ad rem non pertineat, ex iis argumentatio, & ita ut supra dictum est. Tertio, si additis quibusdam conficiatur ratiocinatio, sed quæ deteriora sint quam quæ rogata sunt minusque probabilia conclusione. Quarto, si detractis quibusdam idem contingat. Interdum enim plura sumuntur quam necesse est, ut non ex eo quia hæc concessa sunt, efficiatur conclusio. Postremo, si ex minus probabilibus, & credibilibus efficiatur, quam si conclusio, aut si ex ueris, sed quæ difficilius & maiore negotio quam id quod quæritur, ostendi possunt. Neque uero id postulandum est, ut omnes quæ de proposito instituuntur, æque probabile sint ratiocinationes, & æque valeant ad faciendam fidem. Eorum enim quæ exquiruntur partim prima facie faciliora sunt natura sua, partim difficiliora, vt si quibuscunque probabilibus possint concludentur, recte

conclusa

conclusa videantur. Perspicuum est igitur: non eodem modo argumentationem refellendam esse, cum ad quæstionem refertur:& cum ꝑ se exquiritur. Nihil enim prohibet argumentationem per se vitiosam esse quæ si ad quæstionem referatur, vera erit: vicissimque vera per se considerata: cum quęstione collata vitiosa esse potest; cum facile est ex multis probabilibus & veris esse conclusionem. Fit autem interdum, vt argumentatio etiam quę concludit, ea quæ non concludit sit deterior, cum illa ex iis quę minus probantur, concludit: nec ex eo genere quæstio est, hæc autem talia requirit, quę probabilia & vera sint nec ex iis quę assumpta sunt, argumentatio est. Neque vero ii qui ex falsis verum concluditur, iure reprehendi possunt: cum pręsertim & necesse sit semper falsum ex falsis, & liceat interdum verum ex falsis concludi. quod ex libris quos de iudicio scripsi, perspici potest. Cum autem argumentatio quę exposita est, alicuius rei demonstratio erit, si qua sit alia propositio, quę cum conclusione nullam habeat cõiunctionem: ex ea non efficietur conclusio, sin speciem prę se ferat coniunctionis, fallax erit conclusio: non necessaria. Est enim φιλοσόφημα ratiocinatio necessaria, epicherema autem ratiocinatio probabilis. sophisma autem, ratiocinatio pugnax. ἀπόρημα, ratio in vtrunque partem differendi. Quod si ex vtraque propositione probabili aliquid ostendatur, neq; ę que probentur, nihil prohibet id quod demonstratum est, magis quàm vtranque probari. At si vna sit probabilis, altera neutro modo, aut si hęc probetur: illa non probetur æquę, cum æque & non ęqualiter, quod demonstratione concluditur, probabitur. sin altera magis probetur, magis etiam probabitur. Atque etiam in tractandis, argumentationibus per ratiocinationem peccatur: cum aliquid pluribus ostenditur: quod paucioribus potest, quę etiam in argumentatione reperiuntur. Cuius generis illud est quod sumitur ad probandum,

opinionem aliam alia verius dici opinionem. Si quis velit & poscat hanc enunciationem, ipse res singulæ sunt maxime. Sunt autem res opinabiles ipsum quod vere est, Sunt igitur illæ, res, quę ipsæ sunt, aliquibus verius. Quod autem ex eo nominatur, quod magis & verius est, ipsum magis est, & vere est etiam ipsa opinio, quæ quibusdam certior est. Atqui hæc duo placuerunt, & ipsam opinionem veram esse, & ipsas res singulas esse maxime: ita ea opinio quæ verissima est, certior erit. Sed quod vitium in hac est ratiocinatione? An ob eam causam, quod facit vt causa ex qua ratiocinatio conficitur, ignoretur? Argumentatio autem perspicua est vno modo, qui maxime in populi ore versatur, cum ita conclusa est, vt iam nulla sit opus interrogatione. altero, qui etiam crebris vsurpatur sermonibus, cum sumpta sunt ea, ex quibus esse necesse est quod concluditur: sint autem ea ex aliis conclusionibus collecta. præterea, si quid prætermissum sit, quod valde sit probabile. Falsa autem dicitur quatuor modis, & cum videtur concludere, neque concludit, quod vocatur conclusio & ratiocinatio ad concertationes spectans. & cum efficit illa quidem aliquid, sed quod minus ad rem pertineat, quod iis contingit maxime, quibus incommodo alii vrgentur. aut aliquid concludit, quod ad id quod agitur pertinet, sed non propria accommodataque ratione, id est, si ea, quæ non est medicinæ propria, videatur medicinæ esse, aut geometrarum quæ non est, aut dialecticorum quæ non est, siue verum, siue falsum sit quod efficitur. Alio modo falsa est argumentatio, cum ex falsis concludit. cuius generis erit alia falsa, alia vera conclusio. Nam ex falsum semper ex falsis & verum interdum ex falsis, vt supra dixi, concluditur. Ac oratio quidem, quod falsa sit, culpa est eius qui argumentationem tractat potius, quam argumentationis. Nec vero culpa est semper disputantis, sed tum denique cum falsam se

aliquam

aliquam argumentationem tractasse ignorat. quandoquidem falsam orationem & propositionẽ per se quidem magis quã multas vera approbamus, dum iis quę maxime probantur, aliquid eorum quæ vera sunt ipsa refellit. (Nam cum sit eiusmodi, tamen verorum necessaria conclusio est.) quippe cum aliquid eorum, quæ posita sunt, ab esse debeat omnino, vt id demonstretur. Si vero & falsis & valde absurdis verum concludat argumentatio, multo certe deterior iis futura est; quæ falsum concludunt. Cuius generis argumentatio, etiam falsum concludere potest. Perspicuum est igitur, primum videndum esse, an concludat argumentatio, deinde, verum ne an falsum, tũ, ex quibus. Nam si ex falsis, sed quæ probabilia sint, dialectica erit, sin ex veris, sed quæ non probentur, vitiosa, si & falsa, & quæ valde improbentur, profecto vitiosa erit aut omnino aut in re de qua agitur. Quemadmodum autẽ is qui quęstionem ponit: id quod initio propositum est & contraria petat; ad veritatem expositum est in iis libris quos de iudicio scripsimus; quemadmodũ ad opinionem. nunc dicendum est. Petendi autem id quod initio dictum est: quinque sunt genera. Primum & clarissimum: si quis id petat: quod eget probatione quod quidem in eadem re non facile ignoratur: Synonymis autem: iisque omnibus quorum se nomen & definitio idem declarant magis. Alterum cum id quod singillatim demõstrari debet omnino & totum aliquis petit. vt si quis probãs contrariorum quæ aduersa dicuntur: vnam esse artem: putat contrariorum omnino vnam esse. videtur enim quod per se probari debeat: id vna cum aliis pluribus petere. Tertium: si quis sigillatim petat, quod propositum est ad demonstrandum omnino. vt si omnium aduersorum esse propositum sit aliquorum petat. Nam videtur hic etiam quod cum multis erat docendum: id petere per se ac separatim. Rursus si quis adhibita diuisione: id de quo agitur petat: vt si demonstrandum sit: medicinam esse salubrium & contrariorum, separatim petat vtrũque, aut si quis

alterum

alterum petat eorum,quorum alia aliis consequuntur necessario, vt latus cum diametro componi non posse, cum probandum sit diametrum cum latere posse. Cõtrario etiam tot modis, quot ea,quæ,initio dicta sunt petuntur. Primum, si cõtraria petat,affirmantia & negantia. Secundo,si cõtraria ex oppositione, vt bonum & malum,esse idem. Tertio, si quis omnino & totum sumpserit,& in parte petat quod repugnat, vt si quis hoc sumpto, aduersorum vnam esse artem, petat salubrium,& in salubrium alia artem, aut si hoc posterio re petitio,de toto genere repugnãtiam sumat. Rursus si quis contrariorum petat eius, quod expositis, & cõcessis efficitur necessario. Item si quis contraria ipsa non sumat duo autẽ petat eiusmodi, ex quibus repugnantia sequetur. Sumere autem contraria, & petere id,quod initio positum est,hoc differunt, quod huius error in conclusionem incidit. (illud enim spectantes peti id dicimus,quod initio positum est)contraria autem id propositionibus cernuntur, quod inter se quodammodo aspectæ sunt. Vt autem exercitatio & meditatio in argumentationibus eiusmodi paretur, primũ assuescendum est argumẽtationes cõuertere. Sic enim maior nobis ad disputãdum argumentorum suppetet copia & in paucis multas argumẽtationes tenebimus, Conuertere enim est, vnum eorum,quæ data sunt refellere, cõmutata cũ reliquis interrogationibus conclusione. Nam si tollatur conclusio,vna aliqua propositio tollatur necesse est, siquidem positis iis omnibus, necesse sit conclusionem effici. Ad omne vero propositum multum valet: in hanc an illam partem argumentum firmum sit videre, & inueniat eius explicatione, illico quæstionem ponere. sic enim fiet,vt simul & in quærendo & in respondendo exercitati simus. Si nemo alius sit, quo cum disputemus conferamusque, hæc ipsa, at certe nobis vicissim per nos & nobiscum licebit, qua exercitatione ad omnem quæstionem argumenta diligemus. Hoc enim & ad cogendum, & ad refellendum multum valet, cum alicui magna argu-

mentorum copia in vtranque partem disserẽdi suppetit, nam ad contrarias partes fiet tutior. Posseque ante perspicere, & perspexisse, quid vtranque quæstionem & causam sequatur, non primum adiumentum adfert ad cognitionem, philosophiæque rationem. Relinquetur enim, vt eorum recte alterũ sequamur. Sed ad id efficiendum ingenio opus est. Verumque ingenium & indoles in eo est. vt possis verum recte sequi & declinare falsum quod quidem ii quibus acumen ingenii & indolem naturam largita est & præclare efficere possunt. Cum enim amant & oderunt, quod affertur, & proponitur, vere de eo quod præstantissimum est iudicant. Cum vero, ad quæstiones, quæ sepissime in disputationem incidunt, parati & instructi argumẽtorum copia uenire debemus tum maxime ad eas, quibus capita prima proposita & quæstiones generales disputantur, quoniam in his ferre ii qui respondent non habent quod dicant. Iam definitionum nobis magna uis suppetere debet, easque in promptu habere debemus maxime, quibus ea, quæ probantur, & prima & perspicua declarantur, cum præsertim ex iis ratiocinationes constent. Danda est etiam opera, vt ea, in quæ alia argumenta incurrunt, teneamus. Vt enim in geometria vtile est, elementa & initia exercitatione parata & meditata habere, & in numerorum rationes prima quasi capita in promptu habere magnaq; in hoc ipso uis est, ut alium etiam numerorum multiplicatũ cognoscant, sic in argumentationibus, principia tenere, & propositiones in ore habere. Quemadmodũ enim in ea parte, in qua memoriæ sedes est, locis collocati & dispositi, statim faciunt vt recteant res nobis in memoriã ita hæc ipsa magnã nobis ad disserendum copiam suggerẽt, quod loci ipsi certi sint, quos spectemus. Sed locus communis potius quam ratiocinatio memoriæ mandandus est: quippe cum difficile sit, mediocrem principiorum propositorum vim ac numerum suppetere, pręterea argumẽtum vnum in multa distribuere. assuescendum est nobis, ita tamen: ut id obscurissime

facere

facere videamur. Quod ita fiet, si quis lõgissime aber ret à vicinitate eorum, de quibus agitur. Ea autem argumenta in hoc genere plurimum valebunt, quę de toto genere id maxime efficere possunt. Cuius generis illud est. Non esse vnam multarum rerum artẽ. Eadem enim ratio est eorum, quæ cum aliquo conferuntur, & contrariorum, quę aduersę dicuntur, & coniugatorum. Atq; etiam ad uniuersi generis quęstionem reuocari debet disputatio, etiam si in parte sit tractata. Sic enim ex una multas etiam facere licebit. Quod explicari in arte Rhetorica de entymematibus eodẽ modo iudicandum est. Idemque conferre se sæpissime ad uniuersi generis quæstionem debet, ex qua conclusionẽ eliciat. Vidẽdum est etiam semper, vt de pluribus rebus communibns tractetur oratio. Omnis enĩ quæ de parte, etiam de toto genere exponetur, inestq; in priuata singulari causa totius generis expositio & demõstratio, quod sine totius generis locis nihil concludi potest. Vsus autem argumentationem earum, quæ per inductionem tractantur, ad adolescentes, & ignaros earum, quæ per ratiocinationem ad peritos transferri accommodarique debet. Enitendũque est, ut ab iis, qui argumentatio nes per ratiocinationem tractare possunt, locos & propositiones, ab iis qui p inductionem, similitudinem collationes comparationesque accipiamus. Sunt enim vtrique in hoc genere exercitati. Omnino is, qui exercitationis gratia dispu'tat conari debet vel ratiocinacionem de re aliqua, efferre, vel explicationem, vel propositionem, vel argumento resistere. siue quis recte ponat quęstionẽ, siue non recte ipse, aut alius, & qua de causa vtrunque ipsi efficiant. Ex his enim hæc tota ratio & facultas constat, exercitatio autẽ facultatis gratia suscipitur, eius præsertim, quæ in proponendo aliquid & resistẽdo argumentis cernitur. Dialecticus enim instructus paratusque est & ad proponendum quid, & ad resistendũ. Est autem proponere, vnum facere ex multis, quando quidem vnum omnino sumi debet ad id de quo agitur

resistere vero, multa ex vno, aut enim distinguit, aut euertit, cum ex iis, quæ proposita sunt, hoc concedit, illud non concedit. Quoniam autem vitiose, & iniquæ disputationes cum quibusdam futurę sunt necessario, nec cum quouis disputationes instituere, nec quemlibet in societatem exercitationis recipere debemus. Itaque consuetudo eius uitāda est, qui hoc vnum agit, hoc conatur ut se ostentet in disputando. Et quanquā æquum est omnino disputare tamen nō semper decet. Quocirca non temere cum quibusuis exercitationis causa confidendum est, hinc enim maledicta, hinc contumeliæ, hinc iracundę contentiones concertationesque nascuntur. Neque enim fieri, potest, vt qui unum in locum discendi exercendeque artis gratia conueniunt, sine concertationibus disputare desinant. Atq; vt finem discendi faciam parata & expedita argumenta nobis esse debent ad eiusmodi quęstiones, quorum quo minor copia suppetet, eo plura ualebunt, quo ex genere sunt & ea, quę per totius generis quæstionem fusa sunt, & ea, quorum ex tempore difficilior suppeditatio & inuentio est.

CONCLVSIONES.

Socius iniquus & sceleratus est qui commune bonum impedit.

Verum ex falsis nonnunquam, falsum autem non nisi ex falsis concludi licet.

Octo librorum Topicorum Finis.

ARISTOTELIS

STAGIRITAE

PERIPATETICORVM PRINCIPIS

ELENCHORVM.

Liber primus.

Ioachimo Perionio Cormœriaceno Interprete.

SVMMA LIBRI.

Quæ nam sit libri intentio, & disputationum uariis generibus. De locis sophisticis in dictione et extra dictionē, & de causis sophisticarū deceptionū. De ueris & falsis redargutionibus. De tētatiua interrogatione, q̄ differentia sit inter sophisticum contentiosum. De captionibus denique Nugationis & Solœcismi, & de sophistica occultatione cōtra molestè respondētes.

Quod nam sit libri propositum: & esse aliquem syllogismum sophisticum ostendit. Caput primum.

DE reprehensionibus fallacibus, iis quę quę reprehensionis speciē præ se ferunt, cum captiones sint, non reprehēsiones, hoc ego sermone dicere institui. In quo à primis & elemētis, naturæ ordinē secutus, ordiar. Ac illud quidem perspicuū est, alias esse ratiocinationes, que vere proprieque dicantur, aliàs que illarum speciem & similitudinem imitentur.

imitetur. Quod quidē vt in cæteris rebus, sic in sermonibus ꝓpter similitudinē solet cōtingere. Vt enim in aliis hominib' vera corporis cōstitutio inest, ī aliis eius imago ac species, ꝙ more pomparū se ipsi comunt, & cōparant, quorū illis elegantē honestamq; faciem forma, his fucus largitur, Sic in rebus inanimus cōtingit quarū partim argumētū sunt reuera, partim aurū. Aliæ nō proprie vereq; dicuntur, iudicio tamē sensus videtur, qualia sunt lithargirina & stānea, q̄ argētea & felle infecta, quæ aurea videnť. Eadē est & ratiocinationis & reprehēsionis ratio, quarū alia vere dicitur, alia non, sed quædā illius, q̄ ignaros capiat species ac simulatio. Imperitis. n. idem vsu venit, ꝙ iis, q̄ res procul prospiciūt. Ratiocinatio enim est ex nōnullis, quibus positis, aliquid aliud præter ea, q̄ posita sunt, ex his ipsis necessario efficiť. Reprehēsio aūt ratiocinatio, est cū oratione cōtra cōclusionis. Aliæ aūt id non efficiūt, & tamē efficere videtur, idq; multis de causis, quarū illa verissima est, & vulgarissima, quā verba peperunt. Nā qm̄ nō licet nobis vna ferre nobiscū res, de quibus per se ac soli disputemus, vtimurq; ꝓ rebus verbis, quasi quibusdā notis, qđ in verbis vsu venit, idem in rebus vsu venire existimamus, quēadmodū in calculis iis vsu venit, q̄ rationē subducunt. Quāquā nō est eadē huius rei verborumq; ratio, ꝓpterea ꝙ verborū certus est, numerus, multitudinisq; sermonū rerū infinitior, ita eadem oratio vnumq; verbū multa declarat necessario. Vt igitur illic a peritis falluntur ii, qui rationes subducere nesciūt, sic in disputationibus ii, qui verborū vim ignorant facile, & cū ipsi disputā t, & cum alios disputantes audiūt, falluntur atque capiuntur. Atque hæc quidē causa est, alię quæ per multæ quas exponemus, ex quibus ficta & simulata nata ratiocinatio & reprehensio est.

CONCLVSIONES.

Verborum ac nominum certus est numerus, rerum vero infinitior: ideo unū nomē plura significat.

De disputationum generibus. Cap. 2.

QVoniam autem quibusdam vtilior & melior est sapientiæ opinio ipsa sapientia, detracta opinione (est enim sophistice simulachrum simulatioque sapientiæ, non vera sapientia, & sophistes is, qui simulatione specieque sapientiæ, non vera sapientia quęstum facit) profecto hi tales homines fateantur necesse est, malle se videri sapientis fungi officio, quem fungi nec uideri. Est autem perfecte sapientis officium, iis in rebus, quas quidem cognitas meditatasq; habeat, nec fallere, nec decipere, alteriusq; nodos & captiones indicare posse, quorum hoc in eo positum, est, vt defendere, alterum in eo, vt refutare possis id, de quo disputetur. Quo circa qui sophisticæ esse volũt, eos necesse est genus harum disputationum exquirere & adipisci, est enim in promptu, quandoquidem hac ipsa facultatem id, quod volunt, sapientiæ simulachrum assequẽtur. Illud igitur perspicuum est, tale genus esse disputationũ, eamque vim & facultatem eos expetere, quos sophistas vocamus. Deinceps sequitur, vt quot genera sint disputationum captiosarum, quotque ex partibus hæc ipsa cõstet facultas, & quot sint nostri instituti partes, & de iis, quæ ad hanc artem pertinent differamus. Sunt igitur earum disputationum, quæ sunt in differendo, genera quatuor. Aliæ enim ad docendum, alię ad differendum valent, partim tentandi & experiundi, partim studio certandi instituuntur. Sermones ad præcipiendum comparantur ii, qui ex propriis verisque initiis artium omnium, non ex respondentis arbitrio sententiaque concludun tur, debet enim is fidem adhibere, qui discit. At differendum autem valent ii, qui ex probabilibus aliquid contra quam dictum est, efficitur. Tentandi autem experiundiq; gratia suspiciuntur ii, qui ex iis concludũt, quæ probat iis, qui respondet, quæque tenere debet, necessario, is qui sibi artem arrogat. Quo de genere alio

loco diximus. Certandi autem studio adhibentur, qui ex iis, quæ probabilia videntur, nec sunt aliquid concludunt, aut ii, qui speciem præ se fuerunt cōclusionis. Ac de iis, qui ad præcipiendum demonstrandumque comparantur in libris de iudicandi arte disseruimus. de iis autem, quæ ad disserendum, & tentandum in superioribus. de iis quæ cetādi studio, nunc dicendū est.

CONCLVSIONES.

Oportet addiscentem credere.

Sophistica est apparens sapientia.

Nonnullis magis operæ pretium est, uideri sapiētes & non esse, quàm esse & non uideri.

Sophistarum fines, & de locis sophisticis indictione. Cap. 3.

SEd primum intelligendum est, quot exquirant & inuestigent ii, qui certandi vincendique studio disputant. Sunt autem numero quinque, reprehensio, falsum admirabile, & contra opinionem, solœcismus, & quintum, facere vt nugetur is, qui contra disputet, quod in eo positum est, vt sæpe idem iterare cogatur, aut quod non est quidem, sed speciem quandam præ se fert illorum omnium. Volunt primum illi quidem ac maxime videri coarguerre eos, qui contra disputant, deinde falsum aliquid ostendere, cum ad aliquid, quod est contra opinionem omnium compellere, tū ad solœcismum impellere id est facere vt barbare loquatur ex disputatione is, qui contra disputat, postremum omnium idem sępe dicere. Genera autem coarguendi & reprehendendi sunt duo. Aliæ enim reprehensiones in verbis sunt, aliæ in rebus. Eorum, quę in verbis spectantur, sex genera sunt, homonymia, ambiguitas adiunctio, distinctio, accentus, forma orationis. Atque illud & inductione & ratiocinatione, siue

alio aliquo argumento docere poteſt, tot nos modis iiſdem verbis & orationibus non eaſdem res ſolere declarare. Ex homonymia autẽ captiones ducuntur hoc modo. Qui ſciunt, diſcunt. quæ enim memoriæ prodita ſunt, diſcunt grammatici. Diſcere enim homonymum eſt. nam & ſcire is dicitur, qui doctrina vtitur & is cui ars traditur. Eiuſdem generis illud eſt, mala eſſe in bonis, quoniam quæ oportet facere bona ſunt, & mala oportet facere. Dupliciter enim oportere dicitur, quod neceſſarium eſt id quod etiam in malis ſæpe contingit, propterea quod malum aliquod neceſſarium eſt, & bona oportet fieri dicimus. Simile illud eſt etiam. Eundem ſedere & ſtare, ægrotare & valere. Qui enim ſurgebat ſtat, & qui curabatur, valet; atqui ſurgit aliqui ſedens, & curatur ægrotans. ſed ægrum aliquid facere aut pati & accipere, non vnum aliquid declarat, verum interdum cum hoc tempore ægrotare; aut ſedere, interdum cum ante hac ægrotaſſe. tamen verum eſt, curatum eſſe ægrotantem: at valere non cum ægrotat & ægrotare non nunc quidem, ſed prius. Ex ambiguitate hoc modo. Velle me hoſtes capere: &, Num quod quis cognoſcit, id cognoſcit? fieri enim pôt, vt & is, qui cognoſcit, & id quod cognoſcitur. pro eo qui cognoſcit, hac orõne exponatur.

Cuius generis eſt illud, Num quod quis videt, id videt? columnam autem videt, videt igitur columna. Item illud, An quod tu ais eſſe, id tu ais eſſe? ais autem lapidem eſſe, tu igitur lapidem eſſe tu ais. Et liceat ne ſilẽtia loqui? ambiguũ eſt enim, etiam ſilentia dicere, vt & eum qui dicit, & ea quæ dicuntur tacere intelligamur. Sunt autem atria genera eorum, quæ ex homonymia & ambiguitate naſcuntur. Vnum, cum oratio vel verbum aliquod proprie multa ſignificat, vt aquila vel canis. alterum: cum ſoliti ſumus ita dicere tertium quando coniuncta verba multa ſignificãt: ſeparata vnum, quale eſt, ſcire literas, vtrunque enim & ſcire, & litæ, fortaſſe vnum aliquid per ſe ſignificat, coniuncta autem, plura, aut ipſas literas habere ſcien-

 tiam,

tiam,aut alium habere literarũ ſcientiam. Ac homonymiæ quidem & ambiguitatis genera expoſita ſunt. Ex coniunctione autem hæ ſunt orationes,hoc modo ſedentem ambulare poſſe.&.eum qui non ſcribat,ſcribere. Neque enim idem ſignificat, ſi quis diſtinctione vtatur in proferendo,quod ſi coniunctione, vt poſſe eũ, qui ſedeat ambulare, & eum qui non ſcribat,ſcribere,idem quod ſi quis cum adiunctione dicat, eũ q̃ non ſcribat ſcribere. Significabit enim, eius eam uim eſſe vt cum non ſcribit. ſcribere queat.at ſi non adhibeat adiunctionem, eum poſſe tum cum non ſcribat, ſcribere, Et diſcere non literas, ſiquidem didicit quæ ſciebat. Et eum qui vnum tantummodo poſsit ferre multa ferre poſſe:Ex diſtinctione hoc modo, quinquẽ ſunt tria & duo, & par numerus & impar. Et illud, Quod maius eſt,æquale eſſe, propterea tantum eſt, & eo amplius. Non enim ſemper idem diſtincta, quod coniuncta eadem ualet oratio. Cuius generis illa eſt, Ego te feci ſeruum exiſtentem liberum, Et illa, Quinquaginta virum centum hæros,liquit Achilles. Accentus autem ratio,facit,vt in is quæ ſcripto non cõſtant, qui differunt non facile ſermonem habere poſsint, in iis,quæ ſcripto conſtant,& in poëmatibus facilius poſſint.Quo in genere Homerum nonnulli corrigunt, & defendunt aduerſus eos,qui eum coarguũt, quaſi abſurde dixerit, Hoc ου putreſcit imbre.Quod illi dum accentu diſſoluunt, & explicant, ου acuto tono aiunt notatum.Et illud de Agamemnonis ſomnio ita explicant,vt dicant non ipſum Iouem dixiſſe, ſed dare victoriã velle,ſed eum ſomno id dediſſe mandatum. Ab accentu hæc naſcuntur omnia. Et forma autem orationis eueniunt, cum non idem eodem modo exponitur.ut ſi quis virile nomen pro muliebri dicat, aut muliebre pro virili, vel quod is interiectum pro altero; aut quantitatẽ pro qualitate, aut qualitatẽ pro quantitate, aut quod facit pro eo quod patitur, aut quod affectum ſit pro eo:quod facit, & ſi qua ſunt alia eiuſdem generis. Licet enim aliquid quod non eſt in iis

quę faciunt, sic oratione explicare, vt si in iis, quę faciunt esse. vt valere eadem orationis forma, qua secare & ędificare dicitur, cum interim illud quale quid et affectum quodam modo, hoc aliquid facere declarat. Quod eodem modo de aliis iudicandum est,

CONCLVSIONES.

Quinque sunt termini, ad quos respondentes ducere conatur disputãtes, Redargutio, Falsum, Inopinabile, Solœcismus, & Nugatio.

De locis Sophisticis extra dictionem. Cap. 4.

Ex his quidem locis reprehensiones eę, quę ex uerbo existunt ducuntur. Rerum autem captiosa sunt genera septem. Vnum ex accidente, alterum cum omnino aut non omnino, sed quodammodo aut alicubi, aut aliquãdo, aut collatum cum aliquo dicitur. tertium, ex reprehensionis ignoratione, quartum, a consequentibus, quintum, ex eius, quod initio dictum est petitione, sextum, cum pro causa id, quod non est causa, ponitur, septimum, cum rogata plura pro vno proponuntur. Ac ex accidente quidem, tum captiosa est & fallax conclusio, cum aliquid eodem modo ęque rei, atque accidenti volunt conuenire. Quãdo enim eidem rei multa accidunt profecto non est necesse ea omnia & iis omnibus, quę dicuntur et ei de quo dicuntur, conuenire. Sic enim futura sunt eadem omnia, vt sophistę contendunt. vt si Coriscus ab homine diuersus est, ipse a se, quia homo est, diuersus erit aut, si Coriscus alius est, alius Socrates: & Socrates homo est, Coriscum ab homine diuersum aiunt esse concessum, propterea quod accidit, vt is sit homo, a quo ille dictus est esse diuersus. Ex eo autę, quod hoc vel illud omnino dicitur, aut quodammodo non proprie, tum captiosum nascitur genus concludendi, cum

id, quod in parte dicitur, omnino & in totum dictum esse sumitur. vt si res, quæ nullæ sunt, sumantur nō esse quia sunt opinabiles. Neque enim idem valet esse quadā ex parte, quod esse omnino, aut si aliquid quod est non esse sumatur, quod rerum, quæ sunt, aliqua ut homo non sit. Neque enim nō esse aliquid, idem quod non esse omnino efficit. Sed quia uicina sunt & finitima hęc dicendi genera esse aliqua ex parte, esse omnino, & non esse aliqua ex parte, non esse omnino, neq; inter ea multum inter est, ob eam causam idem ualere & efficere videntur. Similis est ratio illius generis quod ex his duobus nascitur, quodammodo & omnino. vt si Indus omnino niger, candidis sit dentibus, ex eoque albus; non niger concludatur, & si vtrunque quodammodo conueniat, ex eo idem contraria conuenire. Atque hoc quidem genus captiosi argumenti in nōnullis facile est perspicere omnibus, vt si quis sumpto eo, Aethiopem esse candidis dentibus, an albus sit requirat, & absoluta interrogatione; si hac ex parte sit albus; illud eundem nigrum & non nigrum esse, disputando effectum esse & conclusum putet. Sunt autem quædam, in quibus id obscurum est frequenter. cuius generis ea sunt omnia, in quibus cum illud ipsum quodammodo & quadam ex parte dicitur illud etiam omnino consequens videtur. Itemque ea omnia, quibus non est facile perspicere; vtrum eorum recte dandum sit, qualia sunt ea omnia, quibus pari iure & æqualiter contraria conueniunt. Videtur enim aut vtrunque, aut certe neutrum dandum esse, dici omnino vt si quid ex dimidia parte sit album, & dimidii altera nigrum, id quæratur album sit an nigrum. Ea autem captiosa argumenta, quæ ex eo oriuntur, quia quid ratiocinatio sit, quid reprehensio, non expositum sit, ex prætermissione definitionis eueniūt: Est enim reprehensio, oratio cōtraria vnius eiusdem que non verbi; sed rei & verbi non synonimi, sed eiusdem, quæ quidem ex iis, quæ data sunt & concessa: efficitur concluditurque necessario, non adiuncto

eo q initio dictũ est, quod eadem ex parte, & in eadem re, eodemque modo, & in eodem tempore dicatur. Eodemq; modo falsum quid de aliquo dici potest. Sũt etiam quidam, qui alicuius eorum, quæ exposita sunt, prætermissione videntur refellere, vt eandem rem duplã esse, & non duplã, duo enim vnius esse dupla, triũ non esse dupla, aut si eadẽ res eiusdem dupla sit, & nõ dupla, sed non ex eadem parte, vt longitudine dupla sit latitudine autẽ non dupla, aut si eiusdem rei sit, & eadem ex parte, eodemq; modo sed non eodem tempore, ita speciem piæ se ferunt reprehensionis. Quod quidem genus ad ea, quæ ex verbo existũt, referri potest. Quæ autem ex sumptione & repetitione eius quod initio dictum est eueniunt, totidem modis existunt, quot potest repeti id quod initio dictũ est. Reprehendere autem in hoc genere uidentur, propterea quod quid idem sit, quid alterum, non possit perspici. Ex cõsequentibus captiosum genus reprehẽdẽdi ex eo nascitur, quia retro vicissim consequens commeare putetur. Quando enim si hoc est, illud esse necesse est. putat si illud sit, alterum etiam esse necessario. Ex quo fallaciæ & captiones. quę in opinione & sensu consi-dunt, oriuntur, sępe enim fel esse mel existimamus, quoniam flauus color mel sequitur. Et quia si pluit, sequtur vt terra madeñat vicissim si madefacta sit, pluisse etiam putamus, quod nõ est necesse. In arte autem rhetorica argumenta, quę per signa tractãtur sunt ex consequentibus. Ad probandum enim aliquem adultęrum, id quod consequens est sumunt, eum comptum esse, aut eum noctu errantem uideri, quę quidem in multis reperiuntur, ea autem. quę dicuntur, non itẽ Quod idem fit in iis artibus, quę ad concludendum efficiendum quæ valent. Cuius generis est illa Melissi conclusio, Infinitam esse vniuersitatem, assumto illo, vniuersitatis nullum esse ortum, ex eo enim, quod non est, nihil gigni posse, quod autem ortũ habuit: ex initio natum esse. Si igitur non est generata, initium nõ habet vniuersitas. Ita infinita est & interminata.

minata. Quod certe non efficitur necessario. non enim si quicquid natum est, id initium habet, iccirco vicissim, si quid initium habet, etiam natum est, sicut nec si qui febre iactatur calidus est, necesse est eum qui calidus est, febre iactari. Reprehensio autem captiosa ex eo, quod pro causa id quod causa non est, ponitur, tum existit, cum id quod causa non est, assumitur, quasi ex illo reprehendendi nascatur occasio. quod in ratiocinationibus contingit, iis quibus alii incommodo vrgentur, quoniam iis ipsis necesse est ali quid eorum, quæ posita sunt refellere. Si igitur iu necessariis interrogationibus ante conclusionem enumeretur id quod efficitur, & concluditur, nec fieri potest, ex eo sæpe nasci videbitur reprehensio, vt si animus idem quod vita. Si enim interitui ortus est cōtrarius, etiam alicui interitui ortus aliquis contrarius erit, mors autem quidam est interitus, & contraria vitæ est, ortus igitur vita est, & viuere oriri. quod fieri non potest. Non igitur idem est animus quod vita. Ita non effectum est, animum idem quod vitam esse (efficietur enim ac concludetur ex eo, id quod fieri non potest, etiam si quis neget animum idem esse quod vitam.) sed solum vitam morti, quæ est interitus, & interitui ortum esse contrarium. Argumenta igitur huius generis non sunt illa quidem omnino infirma ad efficiendum aliquid, se ad id modo, quod positum est concludendum nihil valent. quod tamen genus latet plerunque eos ipsos, qui interrogant. Atque ex consequentibus, & ex eo quod pro causa, id quod non est causa, ponitur, quæ argumenta captiosa ducerentur: exposui, ex eo autem quod multę interrogationes pro vna habentur, tum existunt cum ignorantur multæ esse, & ad eas tanquam vna sit semel respondemus. Ac nonnullas quidem interrogationes multas esse facile est cernere, neque respondendum esse. Cuius generis illa est, Sit ne terra mare, an cœlum? In quibusdam difficilius est hoc perspicere. Nam tāquam vna sit, aut concedunt, propterea quod ad rogatum non respon-

dent, aut coargui videntur. Quo ex genere illa est, An huic & ille modo est? si quis igitur hunc & illum feriat hominem, non homines feriet. Item hæc, propositis multis quorum partim bona sunt, partim non bona, sint ne bona omnia; an non bona? Vtrumuis enim respondeat, vel reprehensioni causam dabit, vel certe id, quod perspicue falsum est, dicere videbitur: Dicere enim aliquid eorum, quæ non sunt in bonis, bonum esse, vel eorum quæ in bonis sunt, non bonum falsum est. Interdum assumptis quibusdam, vera erit reprehēsio, vt si quis det eadem rationem vnum multaque dici alba, nuda, & cęca. Si enim cęcum idest, quod non despicit, & cui natura aptus est aspectus, etiam cęca erunt ea, quę sensu oculorum carent; qui eis natura sit aptus. Propositis igitur duobus, quorum vnū videat, alterum non videat, vtrumque aut respiciet, aut cæcum erit, quod fieri non potest.

CONCLVSIONES.

Redargutio est oratio qua conceditur & admittitur iam negatum, vel negatur iam concessū.

Quascunque redargutiones sophisticas ad ignorantiam redargutionis reduci. Cap. 5.

OMnes quidem ratiocinationes ac reprehensiones, quæ propriæ veræque non dicuntur, sed has imitantur fallaciter, aut in has, quas exposuimus formas reducendæ sunt, aut certe omnes ad reprehensionis ignorationem redigendæ, atque reuocandæ. Nam, vt hic potissimum exordiar, omnia genera, quæ exposui, sub definitionem reprehensionis concludi licet. Primum, si nihil valeant ad efficiendū aliquid, quod cum ex iis, quæ posita sunt, effici debeat conclusio necessario etiam dici, non videri dici debent omnia. Deinde ex singulis etiam definitionis partibus,

id perſpici poteſt. Eorum.n. captioſorum argumentorum,quæ in verbo ſpectantur, alia ex eo quod multis modis dicitur, ducuntur,vt homonymia,vt ambiguũ, vt ſimilis forma. Solent.n.hoc vel illud ſignificare omnia,adiunctio autem & diſtinctio & accenſus, qđ non ſit eadem oratio,aut nomen, quod differat. Atqui vt res eadem,ſic eadem oratio & verbum debet eſſe,ſi futura ſit vera reprehenſio,aut ratiocinatio.vt ſi hoc cõcludendum eſt, veſtem non eſſe tunicam ſed veſtem. Quanquam.n.id verum eſt,non tamen eſſe effectum; ſed præterea quæſtionem vnam; an idem declaret: opus eſt ponere ei, qui cauſam requirat. Quæ autem ex accidente ducuntur,definita ratiocinatione perſpici poſſunt, quandoquidem etiam reprehenſionis eadem debet eſſe definitio,niſi quod contrarię orationis nomen,addendum eſt.Eſt.n.apprehenſio, enunciationis contrariæ concluſio. Quod ſi accidens non concluditur,non reprehenditur.non enim ſi his poſitis,illud effici neceſſe eſt, hoc autem album eſt,neceſſe eſt illud album eſſe concluſione. Nec ſi triangulus duobus rectis pares habet angulos ei,autem accidit,vt forma ſit aut primum,aut principium,efficitur vt forma,aut initium aut primum ſit. Non enim quia forma ſit; aut quia principium,aut primum,ſed quia triangulus,neceſſaria fuit concluſio. Eadem eſt ratio cæterorum.Si igitur reprehenſio quædam ratiocinatio eſt,nunquam certe reprehenſio valebit, quæ ex accidente ducetur. quin etiam ex eo artifices ac docti ab inſciis coarguuntur,propterea quod ad doctos ratiocinationes ex accidente adhibent. At hi quoniam non poſſunt explicare,aut rogati concedunt,aut etiam,ſi non dent,tamen ſe dediſſe putant.Quæ vero ex eo,quod ex parte & in totum dicitur,ſumuntur argumenta,intelligi poſſunt, quod non in eodem in quo affirmatio: etiam negatio dicitur.Cum enim rei, quæ quadam ex parte alba eſt, illa,quæ aliqua eſt parte non eſt alba,& eius,quæ omnino eſt alba, illa, quæ omnino non eſt alba, negatio ſit,ſi quis det aliquid eſſe quadam ex parte album, &

omnino

omnino id album. esse alter accipiat, eius profecto nulla erit reprehensio, etiam si ignoratione naturæ reprehensionis esse videatur. Facillime autem ex omnibus, quæ supra sunt exposita, ea, quæ ex reprehensionis definitione sumuntur, intelligi possunt. itaque hoc nomen habuerunt. Prætermissione enim verbi, aut orationis videntur esse, quæ non vere dicuntur reprehensiones. Quæ si in has partes distribuantur, in omnibus hæc ipsa definitionis prętermissio communiter & promiscue adhibenda erit. Ea etiam, quæ ex assumptione eius, quod initio dictum est, eueniunt, & quod id causa ponitur, quod non est causa, definitione reprehensionis explicantur, presertim cum ob eam causam, quia aliqua posita sunt, effici cōclusio debeat. quod in iis, quæ non sunt causæ, non contingit, & tum sequi etiam debeat; cum id quod initio dictum est, non enumeratur, quam vim non habent ea argumenta captiosa, quæ sunt ex eius, quod initio dictum est, repetitione. Quę autem sunt ex consequentibus, accidenti quasi partes subiiciuntur. Quod enim consequens est, id efficitur & concluditur, sed ab eo, quod concluditur, differt. quod id, quod concluditur in vno solo intelligi licet, veluti quod flauum est, idem est quod mel, & quod album est, idem quod cygnus. At quod est ex cōsequente, semper in pluribus cernitur. Quæ enim res idem sunt, quod vna & eadem aliqua esse easdem ęquum censemus. Ex quod consequentis nascitur reprehensio. Nec vero id omni ex parte vere dicitur, vt si quid album sit fortuito. nix enim & cygnus idem sunt quod album nisi forte id in Melissi argumentatione perspicitur, in qua sumit & accipit natum esse idem valere, quod principium habere, aut paria fieri idem esse, quod eandem accipere magnitudinem. Nam quoniam quod natum est, principium habet, iccirco id etiam quod initium habet, vult natum fuisse, quasi hęc duo idem declarent, propterea quod initium habeat, & quod natum est, & quod finitum ac terminatum. Quod idem in iis, quę paria sunt

et

& ęqualia:contingit. Si ea quæ vnam & eandem magnitudinem sumunt: paria sunt:ea etiam : quę paria fiunt: eandem accipiunt magnitudinem ita sumit id, quod est consequens. Quando igitur reprehēsio ea: quę est ex conclusione in reprehensionis ignoratione consistit: profecto etiam ea quæ est ex consequentibus. Reprehensiones autem: que ex eo oriū tur, quod ex multis vna fit interrogatio, ob eam causā eueniunt:quod vim naturamque propositionis nō explicamus: aut patimur. Propositio enim vnum de vno enunciat. quoniam vnius solius rei & omnino rei vna definitio est: vt hominis & vnius solius hominis: ceterarumq; rerum omnium. Quod si vna sola propositio vnum de vno dicit: omnino etiam propositio erit: que ex hoc genere est interrogatio: cumque ex propositionibus ratiocinatio constet: reprehensio autem sit ratiocinatio:reprehensio etiam ex propositionibus erit. Si igitur vnum aliquid de uno enunciat pronunciatio: certe ex ignoratione reprehēsionis hęc quoque:quam tractamus:reprehensio nascatur necesse est: quippe cum ea: que nō vere dicitur propositionis speciem præ se ferre uideatur. Quod si quis det responsum:quasi vna sit interrogatio: reprehensioni vere locus relinquetur sin secus, at dedisse videtur, falsa erit reprehensio. Quare hoc quidem confectum est,omnia hec genera in reprehensionis ignorationem cadere ac referri,ita tamen, vt ea, que in oratione & verbis cernuntur, ob eam causam referantur,quod cōtrarie enunciationis & repugnantie species quędam in eis existat; quod reprehensionis est proprium; cætera ex raciocinationis definitione.

CONCLVSIO.

Vnius rei simpliciter una est definitio.

Decee

Deceptionum ac sophisticarum captionum causæ. Cap. VI.

Captiosa autem sunt & fallacia ea quæ ex homonymia & ambiguo eueniunt, tum deniq; cum distinguere non possumus id, quod multis modis dicitur. quorundam enim non est facilis distinctio & explicatio, cuius generis sunt; vnum id quod est, & idem. Quæ autem ex coniunctione & distinctione ducuntur, ea captiosa sunt, propterea quod nihil interesse putatur inter coniunctam & distinctam verbis orationem. Quod in plurimis cernere licet Similis est eorum ratio, quæ ex ro͞nis oriuntur. neq;.n. aliud contenta aut remissa oratio declarare in vno videtur. nisi quod in pluribus. quæ vero ex forma dicendi existu͞t, captiosa sunt, propter similitudinem orationis difficile est enim quæ eodem modo, quæ alio dicantur, explicare quandoquidem is demum proxime ad veri cognitionem accedit, qui hoc ipsum præstare potest. Ideq; annuere & nutu indicare solet, quod in vno dicitur, id omne nos aliquid esse existimare, & pro vno accipere solere, quod vnum & naturam singulæ res, & id quod est sequantur maxime. Quocirca in his, quæ ex verbis existunt, hoc genus ponendum est. Primum quod sæpius aut facilius falli capiq; solẽt ij, qui inter se, quàm qui per se ac soli disputant, aut rem aliquam exquirunt & considerant. Quę enim cum alio institui tur disputatio & consideratio in oratione, ea autem, quàm secum & per se quisq; meditatur, in ipsa potius re cernitur. Deinde tum deniq; falli solent ii qui ipsi per se de re aliqua exquirunt, cum tractationem & institutum ad argumentationem traducu͞t. Tum autem similitudinę & specie veri fallimur. similitudo autem ex verbo nascitur. Quæ autem sunt ex accidente, propterea fallaces sunt conclusiones, quia quid idem sit, quid aliud, quid vnum, quid multa di iudicare no͞ possimus. neque quibus verbis, quæ de aliquo dicantur,

nec

nec cui rei hæc omnia conueniant. Quod eodem si modo de iis, quæ sunt ex consequentibus, iudicādum est. consequens enim pars accidentis est. Iam vero in multis hoc perspicuitur, enunciaturq; hoc modo. Si hęc res ab illa non diuellitur, nec altera ab altera. Quæ autem prætermissione definitionis, quæq; illis duobus, dici aliqua ex parte & omnino, eueniunt, captiosæ, sunt quod aut nulla, aut parua eorum videtur distinctio. Quasi enim nihil efficiat illud quadam ex parte, aut omnino, aut quodam modo, aut nunc, ita omnino concedimus. Similis est ratio earum, quæ id assumunt, quod initio dictum est, & quæ non habent uim efficiēdi, quæq; plures interrogationes pro vna faciunt. Error enim in his omnibus versatur, ꝙ parua distinctio videatur, Neq; enim ī his subtiliter & accurate, ꝓpter eam, quam dixi, causam, propositionis raciocinationisque definitionem exquirimus.

CONCLVSIONES,

Quæ cum alio instituitur disputatio in oratione, q̄ uero secū quisque meditatur, ī ipsa re cernit Sæpius falli capiq; solēt hi, qui inter se, quàm qui per se ac solis his disputant.

Ex quibus nam locis captiones falsi sint. Cap. 7.

QVoniam autem quot causæ conclusiones efficiant, eas, quæ non vere dicuntur, sed earum præ se ferunt speciem, tenemus etiam causas fallacium & conclusionum & reprehensionum. Appello autem fallacem & sophistarum propriam non solum conclusionem ac reprehensionem, quæ non proprie, vereque dicitur species, quę est modus & simulatio verę, sed eam etiam, quę vera est, sed ei rei, de qua agitur, accommodata est fallaciter. Quo ex genere sunt eę, quibus ignari non in eo, quod agitur redarguuntur

darguũtur,& docentur,quod rationis tentandi est proprium. Est autem ratio tentandi pars dialecticæ,quapropter imperitiam eius, qui dat conceditq; argumentum,falsum concludi potest at vero sophistæ, & si ratiocinationibus suis repugnantia concludunt, tamen, si forte alii. qui contra disputant,ignorent,minus ea exponunt,quibus argumentationibus etiam doctis & peritis tenebras offendunt. Atq; eas nobis esse cognitas,hac etiam via & ratione intelligi licet. Nam quibus de causis auditores putant aliqua, quasi rogata sit, conclusa esse & effecta ,eædem causæ ei etiam,qui contra disputant conclusionis videbuntur, ita hæc ipsa vel omnia,vel quædam causæ sunt,cur falsæ sint cõclusiones. Cui enim quæstio posita non est & se dedisse & concessisse conclusionem putat,is si interrogatus esset,dedisset,nisi quod in quibusdam fere fit, ut simul & ante id,quod deest interrogamus, & falsum indicemus. Quo ex genere sunt eæ,quæ in verbo & solœcismo versantur. Quod si falsæ conclnsiones contrariæ orationis & repugnantiæ,ex reprehensione,quæ simulata fictaque est, existunt, certe a totidem causis conclusiones falsi efficientur, quot habet fallax reprehensio. Fallax autem partes habet veræ, vniuscuiusq; enim prætermissione existet reprehensio, vt ex eo, quod non efficitur oratione & argumentatione; existit argumentatio ea, quæ incommodo vrget, & ea quæ ex duabus vnam interrogationem facit ex propositione, & ea quæ ex accidente & consequentibus, quæ pars est eius,sumitur ex eo, quod per se & vi sua conuenit, itemque ea quæ non in re, sed in nomine versatur, præterea ex aliqua parte, aut ex eo omnibus his reprehensiones videntur eæ, quæ omnino & totum dicunt, contrariam orationem, aut ex eadem parte, & cum eadem re collatum, & eodem modo, ea etiam, quæ ex eius,quod initio dictum est, assumptione existit,propter eius totius, quod initio concessum est, enumerationem vitiosa est. Quapropter quæ sint falsarum conclusionum causæ, intelligemus.

gemus, Nam & plures non possunt esse, & ex, quas ex posuierunt omnium, Sophistarum autem reprehensio, non omnino reprehensio est, sed contra aliquem tantummodo, quod eodem modo de conclusione iudicandum est. Ac si non sumant eam, quæ ex homonymia euenit vnum declarare aliquod verbum, & eam quæ ex simili forma est, hoc uel illud solum, itemq; cętera, eę profecto nec reprehensiones, nec ratiocinationes omnino, aut contra eum, qui interrogatur ualebunt. Sin sumant, contra eum, qui rogatur ualebunt omnino non valebunt, quandoquidem sumpserunt, quod unum declarat, sed quod videtur, idque huic ipsi unum aliquid declarare.

CONCLVSIONES.

Sophistæ, & si rationibus suis repugnantia concludant, tamen si forte alij, contra disputantes ignorent, minus ea exponunt, quibus etiam doctis & peritis tenebras offundunt.

De veris ac falsis redargutionibus. Cap. 8.

QVod aũt causas sibi proponat in reprehẽdendo, ii, qui vere reprehendunt, non est quod sine rerũ omniũ, quæ sunt, scientia sustinere & explicare conemur. Hoc autẽ nõ vnius artis est, quãdoquidem incertus & infinitus sciẽtiarũ numerus est, ex quo fit, vt etiã demõstrationũ. Sunt etiã veræ reprehensiones. Quæ enim monstrari, ac necessaria ratione conclũdi possunt, ea omnia etiam refellere ac reprehendere licet, si veri contrariam orationem ponas, vt si quis diametron mensura definiri ponat, necessaria ratione reprehendendi potest: eam non posse. Ita rerũ oĩum cognitionẽ teneat oportebit: pręsertim cũ reprehensiones quædam ex geometriæ: aliæ ex medicinę; non-

nullæ cęterarum artium ex initijs, earumq; conclusionibus existant. Quin etiam falsę reprehensiones infinitæ, incertæque sunt. Sua enim ex quaq; arte vitiosa efficitur conclusio, vt ex Geometria geometrica, ex medicina medicinæ. Cum autem ex arte dico, ex illius initiis dico. Ex quo perspicuum est, non omnium reprehensionum, sed earum modo, quæ ex dialectica petuntur, esse sumendos & explicandos locos quippe qui ad omnem artem & facultatem pertineant. Ac ęam quidem reprehensionem, quę cuiusq; artis propria est, artificis ęst tenere & cognosse, siue vere non dicatur, & tamen eius speciem præ se ferat, siue vera sit, & quamobrem, eam autem, que ex communibus progreditur, neque vlli certæ arti subiicitur Dialectici. Si enim ex quibus constet ratiocinationes probabiles quacunque de re sit, teneamus, ex quibus etiam reprehēsiones proficiscātur, tenebimus. Est enim reprehensio, repugnantiæ contrariæque orationis conclusio, ita reprehensio est vna aut duæ ratiocinationes contrariæ enunciationis. Tenemus ergo, ex quibus omnes eiusmodi existent. Quod sit tenemus, etiam explicationes tenemus. Eis enim resistere, id demum eas explicare ęst. Dictum etiam est, ex quibus eueniant reprehensiones, quę apparent & videntur, non cuius, sed certis quibusdam. Infinitæ enim erunt, si quis quibus de causis quibuscūque videantur animaduertat. Ergo illud quidē perspicuū est, Dialectici esse posse explicare quibus de causis ex cōmunibus si progrediatur, vera reprehensio vel simulata & ficta, vel dialectica vel que dialecticam fallaciter immitatur, vel quæ tentandi & experiundi studio adhibetur, existat.

CONCLVSIO.

Scientiarum & demonstrationum incertus est numerus.

Non

Non recte deduci ad intellectum & nomen ipsas orationes. Cap. 9.

NEque uero captionum ea est dissimilitudo ac distinctio, quam aiunt quidā esse, alias uerborū esse, alias sententiarum. Existimare enim captiones quasdam in verbis: alias in sententiis consistere, non easdem esse, amentia est. Quid est enim: nō mentem & sententiam spectare, nisi cum nō vtitur is qui interrogare se putat, nomine: ad id ad quod is qui rogatus est concessit? Atqui hoc ipsum est etiam contra nomen disputare. Ad mentem autem & sententiā dirigere disputationē est, cum ad id adhibuit nomen, ad quod retulit intelligentiam & mentem is, qui respondet. Quod si quis nomen, quod multa significat: vnum declarare putet, & is: qui interrogat. & iis; qui cōtra disputat: veluti id: quod est, & vnum, certe multa significant. Verum & is: qui respondet, & Zeno ponens quæstionem, vnumq́; putans esse id: quod est, interrogauit, estq́; illa conclusio, vnum esse omnia, is ad nomen vel ad mentem eius: qui rogatus est: omnem diriget disputationem. At si quis plura significare arbitretur: profecto non illius spectauit sententiam. primum enim hęc ipsa duo: de verbis & sententia controuersiā esse: in iis posita sunt captionibus; quæ multa declarant. Deinde in alterutro eorum qui disputant. Neque enim in oratione positum est; ad mentem: & sententiam conferre disputationem: sed in eo: vt is: qui respondet: ad ea: que dedit: quodammodo sit affectus tum vero ad nomen dirigi hæ omnes possunt, quoniam nomen hoc loco est, non sententiam spectare, si enim non omnes sint, certe aliæ erūt, quę nec ad nomen, nec ad sententiam conferentur. Hi autem omnes ita distribuunt, vt alias ad nomen, alias ad mentem sententiamque referant, alias non item. atqui ex ratiocinationibus, quæ ex iis constant, quæ ambigua sunt, quedam verborum sunt ratiocinationes &

captiones.absurdum est enim, non omnes,quæ verborum sunt,dicere ad nomen pertinere. Atqui sunt captiones quædam, non ex eo quod is,qui respondet,ad eas quodammodo affectus est,sed quod ipsa argumentatio interrogationem complectitur eiusmodi, quæ multa declaret. Omninoq; perabsurdū est de reprehensione,ante quam de ratiocinatione disputare. Cū enim reprehensio repugnantiæ sit ratiocinatio, sit vt de ratiocinatione prius,quam de refutatione differendum sit necessario. Est.n.reprehensio talis,ficta & simulata conclusio repugnantiæ. Itaque vel in conclusione vitium est,vel in contraria enunciatione (addenda est enim contraria oratio) vel in vtraq;. Est autem huius captionis,silentia loqui,in contraria oratione, non in conclusione, illius vero, quæ non habet quis dabit, in vtraque illius. Homeri poema formam & figuram propter circum in conclusione. Quę autem ratiocinatio in neutro versatur,ea demū vera est.Sed vnde fluxit,eo se referat oratio. Illud igitur quæro,eæ ratiocinationes & captiones quæ in matematicorū disciplinis versantur,num ad sententiarum captiones referantur?certe non. Illud etiam requiro, si cui triangulus multa significare videatur,atque is dederit eum duos angulos pars habere,non qua ex parte ac figuram cōcludit, alter duos angulos rectos habere, num ad sententiam alterius hic argumentationem direxerit,certe non. Iam si nomē multa significet, vnusq; neque intelligat,neque putet,qui alter contra eius sententiam disputauit? aut quo tandem pacto ponenda quæstio est,nisi diuisionem adhibēdo,si quis roger,liceatne silentia loqui, nec ne? aut liceatne hoc modo, non illo? certe. Quod si quis non det vlla ex parte,altera autem concludat,nonne & sententia & mente eius effecit cōclusionem? Atqui videtur hæc captio in iis esse, quæ in nomine consistunt. Non igitur aliquod genus est captionum, ad sententiam disputationem dirigere, sed alię ad nomen diriguntur, neque omnes eius generis,nec verę reprehensiones,neq; eæ,quæ veras falla-

citer imitantur. Sunt.n. fucatę & simulatæ reprehensiones in iis etiam,quę nō sunt uerborum,ex quo sunt genere accidentis, & aliorum.Quod si quis putet distinctione hac opus esse, dico silentia loqui, alia hoc modo, alia illo modo,hoc certe quidem primum uitiosum est, putare.Interdum enim rogatum non dicitur multis modis. Fieri autem non potest, ut quis distinguat,quod distinguendum non putet.deinde uitiosum est & absurdum aliquid docere:quandoquidem planū facturus est quę sit uis uocabuli ei,qui nec attēdat, neque sciat, neque existimet id aliam uim habere.Pręterea id etiam in iis, quæ non duobus modis dicuntur, quid prohibet contingere? ueluti,sitne in quatuor unitates pares duabus? Sunt autem duo hæc hoc modo in quatuor, illa illo modo.Et sit ne contrariorum eadem ars, neche?Sunt autem contraria alia ignorata,alia cognita:ex quo fit,ut qui hoc faciendum existimat,aliud esse docere,aliud disputare,ignorare uideatur. Illud etiam,eum qui doceat non rogare oportere,sed perspicuū & planum facere, eum autē quid disputet,rogare.

CONCLVSIONES.

Existimare ex captionibus nonnullas in uerbis, nonnullas autem in sententijs consistere, & non easdem esse, amentia est.

Ad mentem & sententiā dirigere disputationē est cum ad id adhibuit nomen,ad quod mentē retulit respondens.

De tentatiuę interrogatione;& quid differat,contentiosus a Sophistico. Cap. 10.

POstremo, postulare ut affirmes, aut neges, non est eius, qui rem demonstrat, sed eius, qui periculum facit. Ratio enim experiundi quædā pars

Dialecticæ est. Itaq; in rebus omnibus versatur, proponitq; sibi nō doctum & peritum sed ignarum et imperitum, eumq; qui rerum sibi scientiam non esse simulat. Atq; is demum dialecticus est, qui ex re, de qua agitur, ea spectat, quæ sunt omnium artium communia qui autem hoc fallaciter facit, sophistes. Atq; etiā ratiocinatio uincendi studio comparata & fallax una est, quæ ea uidetur concludere, in quibus dialectica periculum facit, etiam si uera sit conclusio. Causam enim ne cognoscamus, nobis insidias parat. Eæ etiā captiosæ & fallaces conclusiones, quæ non ex iis progrediūtur, quæ cuiusq; artis sunt, ex arte proficisci uidentur nam uitiosæ describendi rationes non sunt in iis, quæ fallendi studio adhibentur, quandoquidem ex iis, quæ arti subiecta sunt, captiones progrediūtur. Nec si qua uitiosa describendi ratio in uera uersatur qualis est Hippocratis, cuius quadratum lunulis conficiebatur, sed. si ut Bryso circulum in quadrati formam redigebat sic, circuli quadrati figuram efficiat, certe quia nō accommodate ad rem ob ea causam fictus est simulatusq; non verus, itaque in his, uel illis rebus versatur ratiocinatio, & si ratiocinatio est, tamen simulata & ficta est oratio. Cum enim ad rem accōmodata uideatur, fit, ut fallax sit & iniqua Vt enim ea, quę in causis forensibus uersatur iniustitia, speciem quandā prę se fert iustitiæ, estq; iniusta quædam pugna, sic contraria oratio, iniqua pugna est, ad litesque spectat. Quemadmodum. n. illic omnes. qui sibi uictoriam proponūt, sic hic, hi, qui pugnaces sunt, tentante experiūturque. omnia. Ac ii quidem, qui uincendi studio eos se præstant, homines litigiosi & amantes litium uidētur, qui autem ostentationis, aut quæstus causa sophistæ. Est enim sophisticę, ut diximus. quædā ratio quæ rēdi opes simulatione sapientię. Itaq; studio est illius conclusio quæ necessariam fallaciter imitetur. Sūtque orationum earundem amantes, & ii, qui uincendi studio disputant, & sophistæ, sed non eundem sibi finē proponunt. Eademque oratio litigiosa & fallax est,

sed

ſed non eadem ex parte ſed quia victoriæ ſpeciem ſequatur, litigioſa, quia ſapientiæ fallax nominatur. Eſt enim ſophiſtica quædam fucata ſimulataque ſapientia, non uera, Qui autem certandi ſtudio diſputat, id eſt quodammodo ad alia lecticum, quod is, qui uitioſe deſcribit, ad Geometram: ex eiuſdem enim, ex quibus dialectica: fallacem concluſionem efficiunt. quemadmodum is, qui uitioſe deſcribit: ex iiſdem ex quibus Geometra. Sed hic non certandi ſtudium ſequi dicitur, quod ex principiis cõcluſionibusque artis uitioſe deſcribit, ille ex is, quæ dialecticæ tributa ſunt Ao illud quidem dubium non eſt, quin is qui certãdi ſtudio diſputat, in aliis diſciplinis uerſetur, vt quadratum quolumelis efficitur, non eſt litigioſum, Brysonis litigioſum eſt. Atq; illud non ad alias artes transferri licet, niſi ad geometriam, quod ex propriis initiis efficiatur, hoc ad multo licet, qui quid in quaque arte effici poſsit, quid non poſsit non intelligunt. Apte enim transferetur aut quemadmodum Antiphõ quadratum efficere ſolebat, aut ſi quis neget ad valetudinem rectius & ſalubrius eſſe, a cœna deambulate, Zenonis ratione ductus, ea quoniam late patet, nõ eſt medicinæ. Ac ſi non omni ex parte eandem habet rationem is, qui pugnaciter diſputat, ac dialecticam, quam is qui vitioſe deſcribit, ad geometriam, nunquam is qui pugnaciter diſputat in illis uerſaretur.

CONCLVSIONES.

Ex veriendi diſciplina eſt pars dialecticę.

Dialectici eſt quę in omnibus cõia ſunt ſpeculari.

Sophiſtica eſt quędam ratio quęrendi opes ſimulatione ſapientię.

Qui uincendi ſtudio contendunt, litigioſi & litiũ amat‑res uidentur, Qui quęſtus uero gratia, Sophiſticę.

Non esse determinati generis orationes dilecti-corum ac tentatiuorum. Cap. XI.

NVnc dialectico ad differendum non est ullum certum genus propositum neque ad demonstrandum & concludendum, neque vero talis est, qualis theologus. Neque enim posita sunt in uno certo genere omnia, nec si sint, iisdem possint initiis naturæ & res quæ sunt subiici. Itaque ars, nulla earum, quæ certam quandam naturam demonstrant, interrogare solet, propterea quod non licet alterutram partem ratiocinationis, concedere, & quod ex utraque parte non efficitur conclusio. at dialectica interrogat. Quod si demonstret, si minus de omnibus, at certe de perspicuis, & suis initiis nunquam quæstionem ponit. Si enim ea minus det & concedat, iam quæ ad resistendum proferat non habebit. Quæ quidem & ratio tentandi eædem. sunt Neque enim ratio tentandi, talis est qualis Geometram, sed eiusmodi, qua etiam inscius preditus esse possit. Potest enim etiam is qui rem ignorat, & inscio periculum facere, si quidem dat & concedit, non ex iis quæ nouit, neq; ex propriis, sed ex consequentibus ea omnia, quę eiusmodi sunt, ut eum, qui ea teneat, nihil prohibeat, artis esse expertem & ignarum, eum autem qui nesciat, necesse sit ignorare. Ita fit ut ratio tentandi nullius sit certi generis scientia. Itaque omnibus in artibus uersatur. Omnibus enim artibus communes quidam loci propositi sunt. Quocirca omnes etiam idiotæ & ignari differendi tentandique ratione quodā modo utuntur, quoniam est quatenus omnes defendere ac refellere conantur. Atqui hec ipsa late patent, que tamen ipsi tenent, etiam si de iis sine arte dicere videantur. Refutant ergo omnes q̃ ea tenēt sine arte, que arte & ratione tractat dialectica, & qui arte differendi valet ad faciendum periculum. dialecticus. Quando autem hec multa sunt, & in rebus omnibus

uersantur; nec sunt eiusmodi, vt intra certam quandam naturam generisq; consistant, sed quasi negationes infinita sunt, alia autem eam vim non habent, sed propria sunt artium singularum, licet & illis instructum periculum facere in omnibus, & ex ipsis artem quandam efficere, quæ non eandem vim, quam eæ artes quæ demonstrãt habebit. Quapropter is qui certandi studio disputat non eandem vim continet omnino, quam is, qui vitioso genere describendi & componendi vtitur, propterea quod non ex certis cuiusdam generis initijs capit ignaros, ac decipit, sed certandi studio in omnis generis disputatione versatur. Sunt igitur hæc fallacium reprehensionum genera. Dialectico autem esse hæc proposita, eumq; hęc præstare posse hinc facile perspici potest, quod viæ & rationi, quæ in propositionibus versatur, hæc omnia proposita tractatio est. Ac de fictis quidem & simulatis reprehensionibus diximus.

CONCLVSIONES.

Dialecti munus est de omnibus interrogare.

Loci communes interrogantibus ad falsum, vel inopinabile. Cap. XII.

Ea autem pars, in qua falsum aliquid ostendere, & ad ea, quæ contraria sunt opinionibus omnium compellere instituunt sophistæ: (est enim hæc pars altera instituti sophistarum) primum ex quo dam interrogandi genere nascitur maxime. Interrogatio enim nulla certa proposita constitutaque re, de qua agatur ad hæc exquirenda & indaganda valet. Qui enim temere loquuntur, fere errant vehementius. Temere autem dicunt tum, cum nullum certum genus propositum est, de quo disputetur. Multas etiã quęstiones ponere, etiam si certum constitutumque

sit id, de quo disputetur, & postulare, vt quę alteri videantur, dicat, id certe ad compellendum eum ad ea, quæ sunt cōtraria opinioni omnium, & falsa, magnam copiam argumentorum suppeditat. Quòd si is, qui rogatur, aliquid horum concedat, aut inficietur, vtile est eo loci eum impellere, vbi magna suppetet argumentorum copia. Sed hoc tempore rarius, quam superioribus, locus his captionibus datur, propterea quod statim quærunt, quid hoc ad rem, de qua agatur, pertineat. Hoc autem ad eliciendum aliquid, quod aut falsum sit aut sententiis omnium repugnet, plurimū valet, nullum statim propositum in quęstionem vocare, sed profiteri, se discendi causa quærere. dabit enim hęc ratio argumento locum. Ad falsum autem demonstrādum proprius locus est sophistarum, ad ea eum, qui cōtra disputet compellere, in quibus magna argumētorum copia suppetet. Quod, vt supra docui, & recte & vitiose facere licebit. Rursus vt cogamus alterum aliquid concedere, quod sit contra opinionem omnium, cuius sit generis aut sectæ is, qui contra disputat, vidēdum est. Deinde interrogare par est, de eo quod cōtra opinionem multorum illi esse fateantur. Sunt enim cuiusq; eorum opiniones, in quo multum valet in propositionem distribuisse, & se legisse proposita singulorum. Explicatio autem horum locorum apta illa fertur, exponere id, quod cōtra opinionem est omnium, non ex oratione effici. Quod semper ei propositum est, qui certandi studio disputat. Idem concludi potest & voluntatibus hominum, & perspicuis opinionibus. Non enim eadem volunt & loquuntur homines, sed cum oratione honestissima vtuntur, tum ea, quę vtilitatis speciem pręse ferunt, sequuntur velut. mori per decus, magis quàm iucunde viuere aiunt oportere, & iuste & integre vitam per inopiam agere melius, quam in opum abundantia turpiter. at contraria sequuntur. Ac is quidem, qui in respondendo voluntates sequitur, ad certas & claras opiniones reuocandus erit, is autem, qui has ipsas, ad incertas & obscu-

tăi. vtroq; enim modo ea,quæ sententiis omnium re pugnant,dicat necesse est,quoniã vel de perspicuis.vel de obscuris & in certis opinionibus loquẽtur cõtrarias Plurimũ autem valet ad exprimendum aliquid quod sit cõtraria opinionem omnium. Id quod Callicies in Gorgia cõmemorat Atque etiam veteres omnes, ex eo ꝙ naturæ,& quod legi consentaneũ est, id effici pu tabant. Naturam enim legi repugnare, & iustitiã le-ge honestam esse,natura non esse. Debet igitur ei, qui naturæ consentaneũ aliquid dixerit,lex opponi & natura ei, qui legem proferet. Vtroque enim modo aliquid dicẽt admirabile, & quod sententiis oĩum repugnet. Hi aũt verum, quod naturę congruit sequebantur,quod aũt legi,id multitudini probatur. Perspicuũ est igitur etiã illos,quemadmodũ etiã huius ætatis homines conatos esse, vel refellere eos, qui contra disputabant vel coegisse, vt aliquid quod esse contra oĩum opinionẽ concederent. Sunt aũt interrogationes quędam,ad quas si in alterutrã partẽ respondetur, admirabile quiddam existet,contraque opiniones. vt sit ne parendũ sapientibus,an parenti? Et sint ne ea,quæ vtilia sunt facienda, an quæ iusta? Et accipere iniuriã præstat,an facere? Cõpellendus aũt is, qui cõtra disputat, ad ea,de quibus sapientes a multitudine dissentiunt; ita tamẽ,vt si qd dicet de sententia sapientũ,ad vulgi opinionẽ. sin ꝙ vulgus ꝓbet, ad sapientũ sententias opinionesq; reuocet: Aiunt.n.hi beatũ iustũ esse necessario,multitudini aũt nõ ꝓbatur,regem nõ esse beatũ. Cõpellere aũt ad ea, quæ hoc modo nõ probatur idẽ valet atq; efficit ꝙ ad legis & naturæ repugnãtiã reuocare. Nã & lex vulgi est opinio,& ad naturã ac verum orationem suã sapientes dirigunt. Ac ea quidem, quæ opinionibus repugnant,ex his locis petenda sunt.

CONCLVSIONES.

Qui temere loquuntur, vehementius errant.

Iuste

& Esse dissimilitudinem faciunt & distinctionem. Atq; similis est quodammodo solœcismus iis reprehēsionibus, quæ ex dissimilitudine. aut ex forma euenire dicuntur ut enim in illis rebus sic in his ex uerbis accidit, ut solecismus fiat, quod homo & albus & res et nomen. est Perspicuum est igitur, dandam esse operā, ut solæcismum ex ijs casibus, quos exposuimus concludamus. Ac genera quidem argumentationum, quæ certandi causa tractantur, & generum partes modisque expositi sunt.

CONCLSIONES.

Ficti & non ueri solecismi contingunt ex illo pro nomine hoc, cum casus nec masculinum, nec fœmininum sed medium horum, uel utrunque declarat.

De sophistica occultatione contra moleste respondentes. Cap. XIIII.

PErmagni autem interest ad occulendum, ut in dialecticis, sic hoc in loco, quemadmodum disponantur ea, quæ ad interrogationem pertinent. His igitur ita constitutis, deinceps sequitur, ut horum aliqua præcepta demus. Ad reprehendendum quidē multum ualet prolixitas, propterea quod difficile est simul, & quasi uno aspectu multa perspicere. Vt autem prolixitatem assequamus, ab ijs locis, quos supra exposuimus præsidium petendum erit. Celeritas etiam in concludendo multum potest. Qui enim tardi sunt, minus res prouident. Iam uero ira & disceptatio adiuuant, quoniam qui aliqua perturbatione animi commoti sunt, minus uirium habent. ad obseruanda & defendenda omnia. Ad iracundiam autem impellemus, si alterum, qui nobiscum disputat, & nobis iniuriam uelle facere, & nullo affici pudore

docebimus. Iam utile erit, uicissim interrogationes quæstionesque ponere, siue ad eandem probandum aut refellendam, cui multa argumenta suppetant, siue in vtranque partem. Sic enim fiet, vt vno tempore, vel plura, vel contraria defendat. Atque ut vno verbo finiam, omnia quæ ualere ad occulenda argumenta dicta sunt superiore libro, ad argumentationes etiam quæ certandi causa tractantur, valent plurimum. Nam & occulere latendi causa volumus, & latere decipiendi, atque captandi. Quod autem attinet ad eos, qui negant ea quæ argumentationi prodesse putant, interrogandi sunt à nobis per negationem, quasi contrarium efficere velimus, aut etiam vtraque pars simul, & ex æquo quærendo ponenda est. Cum enim dubium est & obscurum, quid sumere uelimus, minus ii, qui contra disputant, proteruiunt. Iam uero si quis quasi membratim concedat res singulas per inductionem, sæpe id, an in toto genere vere dicatur, non est rogandus, sed id quasi datum sit accipiendum est. Interdum enim illi se dedisse hoc ipsum putant, & auditoribus uidentur propter inductionis recordationem, quasi illa non frustra & temere rogata sint, in quibus etiam totum genus non significatur, & appellatur ullo nomine, similitudine utendum erit quo ad res postulabit, propterea quod sæpe latet & obscura est similitudo. Vt autem sumamus propositionem, contrarium per comparationem quærere debemus, ueluti; si concludendum sit, patri in omnibus parendum esse, utrum in omnibus parentibus parendũ sit, an in omnibus non parendum? & illud sæpe, sint ne multa concedenda, an pauca? Multa enim potius, si quidem necesse est tribuenda parentibus uidebuntur, Contraria enim inter se comparata atque composita, & maiora & magna, & deteriora & meliora hominibus uidentur. Atque etiam cauillatio eorum, qui interrogant, facit plerunque ut iis, qui contra disputant, refelli vel maxime uideantur, propterea quod cum nihil effecerint, & concluserint, tamen non vo-

nullæ cęterarum artium ex initijs, earumq; conclusionibus existant. Quin etiam falsę reprehensiones infinitæ, incertæque sunt. Sua enim ex quaq; arte vitiosa efficitur conclusio, vt ex Geometria geometrica, ex medicina medicinæ. Cum autem ex arte dico, ex illius initiis dico. Ex quo perspicuum est, non omnium reprehensionum, sed earum modo, quæ ex dialectica petuntur, esse sumendos & explicandos locos quippe qui ad omnem artem & facultatem pertineant. Ac ęam quidem reprehensionem, quę cuiusq; artis propria est, artificis ęst tenere & cognosse, siue vere non dicatur, & tamen eius speciem præ se ferat, siue vera sit, & quamobrem, eam autem, que ex communibus progreditur, neque vlli certæ arti subiicitur Dialectici. Si enim ex quibus constet ratiocinationes probabiles quacunque de re sit, teneamus, ex quibus etiam reprehēsiones proficiscātur, tenebimus. Est enim reprehensio, repugnantiæ contrariæque orationis conclusio, ita reprehensio est vna aut duæ ratiocinationes contrariæ enunciationis. Tenemus ergo, ex quibus omnes eiusmodi existent. Quòd sit tenemus, etiam explicationes tenemus. Eis enim resistere, id demum eas explicare ęst. Dictum etiam est, ex quibus eueniant reprehensiones, quę apparent & videntur, non cuius, sed certis quibusdam. Infinitæ enim erunt, si quis quibus de causis quibuscūque videantur animaduertat. Ergo illud quidē perspicuū est, Dialectici esse posse explicare quibus de causis ex cōmunibus si progrediatur, vera reprehensio vel simulata & ficta, vel dialectica vel que dialecticam fallaciter immitatur, vel quæ tentandi & experiundi studio adhibetur, existat.

CONCLVSIO.

Scientiarum & demonstrationum incertus est numerus.

Non

Non recte deduci ad intellectum & nomen ipsas orationes. Cap. 9.

NEque uero captionum ea est dissimilitudo ac distinctio, quam aiunt quidā esse, alias uerborū esse, alias sententiarum. Existimare enim captiones quasdam in verbis: alias in sententiis consistere, non easdem esse, amentia est. Quid est enim: nō mentem & sententiam spectare, nisi cum nō vtitur is qui interrogare se putat, nomine: ad id ad quod is qui rogatus est concessit? Atqui hoc ipsum est etiam contra nomen disputare. Ad mentem autem & sententiā dirigere disputationē est, cum ad id adhibuit nomen, ad quod retulit intelligentiam & mentem is, qui respondet. Quod si quis nomen, quod multa significat: vnum declarare putet, & is: qui interrogat. & iis: qui cōtra disputat: veluti id: quod est, & vnum, certe multa significant. Verum & is: qui respondet, & Zeno ponens quæstionem, vnumq; putans esse id: quod est, interrogauit, estq; illa conclusio, vnum esse omnia, is ad nomen vel ad mentem eiusqui rogatus est: omnem diriget disputationem, At si quis plura significare arbitretur: profecto non illius spectauit sententiam. primum enim hęc ipsa duo: de verbis & sententia controuersiā esse: in iis posita sunt captionibus: quæ multa declarant. Deinde in alterutro eorum qui disputant. Neque enim in oratione positum est: ad mentem: & sententiam conferre disputationem: sed in eo: vt is: qui respondet: ad ea: que dedit: quodammodo sit affectus tum vero ad nomen dirigi hæ omnes possunt, quoniam nomen hoc loco est, non sententiam spectare, si enim non omnes sint, certe aliæ erūt, quę nec ad nomen, nec ad sententiam conferentur. Hi autem omnes ita distribuunt, vt alias ad nomen, alias ad mentem sententiamque referant, alias non item. atqui ex ratiocinationibus, quæ ex iis constant, quæ ambigua sunt, quedam verborum sunt ratiocinationes &

captiones. absurdum est enim, non omnes, quæ verborum sunt, dicere ad nomen pertinere. Atqui sunt captiones quædam, non ex eo quod is, qui respondet, ad eas quodammodo affectus est, sed quod ipsa argumentatio interrogationem complectitur eiusmodi, quæ multa declaret. Omninoq; perabsurdũ est de reprehensione, ante quam de ratiocinatione disputare. Cũ enim reprehensio repugnantiæ sit ratiocinatio, sit ve de ratiocinatione prius, quam de refutatione differendum sit necessario. Est. n. reprehensio talis, ficta & simulata conclusio repugnantiæ. Itaque vel in conclusione vitium est, vel in contraria enunciatione (addenda est enim contraria oratio) vel in vtraq;. Est autem huius captionis, silentia loqui, in contraria oratione, non in conclusione, illius vero, quæ non habet quis dabit, in vtraque illius. Homeri poema formam & figuram propter circum in conclusione. Quę autem ratiocinatio in neutro versatur, ea demũ vera est. Sed vnde fluxit, eo se referat oratio. Illud igitur quæro, ex ratiocinationes & captiones quæ in matematicorũ disciplinis versantur, num ad sententiarum captiones referantur? certe non. Illud etiam requiro, si cui triangulus multa significare videatur, atque is dederit eum duos angulos pars habere, non qua ex parte ac figuaram cõcludit, alter duos angulos rectos habere, num ad sententiam alterius hic argumentationem direxerit, certe non. Iam si nomẽ multa significet, vnusq; neque intelligat, neque putet, qui alter contra eius sententiam disputauit? aut quo tandem pacto ponenda quæstio est, nisi diuisionem adhibẽdo, si quis roget, liceatne silentia loqui, nec ne? aut liceatne hoc modo, non illo? certe. Quod si quis non det vlla ex parte, altera autem concludat, nonne & sententia & mente eius effecit cõclusionem? Atqui videtur hæc captio in iis esse, quæ in nomine consistunt. Non igitur aliquod genus est captionum, ad sententiam disputationem dirigere, sed alię ad nomen diriguntur, neque omnes eius generis, nec verę reprehensiones, neq; ex, quæ veras falla-

citer imitantur. Sunt.n. fucatę & simulatæ reprehensiones in is etiam,quę nō sunt uerborum,ex quo sunt genere accidentis, & aliorum. Quod si quis putet distinctione hac opus esse, dico silentia loqui, alia hoc modo, alia illo modo,hoc certe quidem primum uitio. sam est, putare. Interdum enim rogatum non dicitur multis modis. Fieri autem non potest, ut quis distinguat,quod distinguendum non putet.deinde uitiosum est & absurdum aliquid docere;quandoquidem planū facturus est quę sit uis uocabuli ei,qui nec attēdat, neque sciat, neque existimet id aliam uim habere. Pręterea id etiam in iis, quæ non duobus modis dicuntur, quid prohibet contingere? ueluti,sitne in quatuor unitates pares duabus? Sunt autem duo hæc hoc modo in quatuor, illa illo modo. Et sit ne contrariorum eadem ars, necne? Sunt autem contraria alia ignorata,alia cognita:ex quo fit,ut qui hoc faciendum existimat,aliud esse docere,aliud disputare,ignorare uideatur. Illud etiam,eum qui doceat non rogare oportere,sed perspicuū & planum facere, eum autē quid disputet,rogare.

CONCLVSIONES.

Existimare ex captionibus nonnullas in uerbis, nonnullas autem in sententijs consistere, & non easdem esse, amentia est.

Ad mentem & sententiā dirigere disputationē est cum ad id adhibuit nomen,ad quod mentē retulit respondens.

De tentatiuę interrogatione;& quid differat,contentiosus a Sophistico. Cap. 10.

POstremo, postulare ut affirmes, aut neges, non est eius, qui rem demonstrat, sed eius, qui periculum facit. Ratio enim experiundi quædā pars

Dialecticæ est. Itaq; in rebus omnibus versatur, proponitq; sibi nō doctum & peritum sed ignarum et imperitum, eumq; qui rerum sibi scientiam non esse simulat. Atq; is demum dialecticus est, qui ex re, de qua agitur, ea spectat, quæ sunt omnium artium communia qui autem hoc fallaciter facit, sophistes. Atq; etiā ratiocinatio uincendi studio comparata & fallax una est, quæ ea uidetur concludere, in quibus dialectica periculum facit, etiam si uera sit conclusio. Causam enim ne cognoscamus, nobis insidias parat. Eæ etiā captiosæ & fallaces conclusiones, quæ non ex iis progrediūtur, quæ cuiusq; artis sunt, ex arte proficisci uidentur nam uitiosæ describendi rationes non sunt in iis, quæ fallendi studio adhibentur, quandoquidem ex iis, quæ arti subiecta sunt, captiones progrediūtur. Nec si qua uitiosa describendi ratio in uera uersatur qualis est Hippocratis, cuius quadratum lunulis conficiebatur, sed si ut Bryso circulum in quadrati formam redigebat sic, circuli quadrati figuram efficiat, certe quia nō accommodate ad rem ob ea causam fictus est simulatusq; non verus, itaque in his, uel illis rebus versatur ratiocinatio, & si ratiocinatio est, tamen simulata & ficta est oratio. Cum enim ad rem accōmodata uideatur, fit, ut fallax sit & iniqua Vt enim ea, quę in causis forensibus uersatur iniustitia, speciem quandā prę se fert iustitiæ, estq; iniusta quædam pugna, sic contraria oratio, iniqua pugna est, ad litesque spectat. Quemadmodum.n. illic omnes. qui sibi uictoriam proponūt, sic hic, hi, qui pugnaces sunt, tentante experiūturque omnia. Ac ii quidem, qui uincendi studio eos se præstant, homines litigiosi & amantes litium uidētur, qui autem ostentationis, aut quæstus causa sophistæ. Est enim sophisticę, ut diximus, quædā ratio quærēdi opes simulatione sapientię. Itaq; studio est illius conclusio quæ necessariam fallaciter imitetur. Sūtque orationum earundem amantes, & ii, qui uincendi studio disputant, & sophistæ, sed non eundem sibi finē proponunt. Eademque oratio litigiosa & fallax est,

sed non eadem ex parte sed quia victoriæ speciem sequatur, litigiosa, quia sapientiæ fallax nominatur. Est enim sophisticæ quædam fucata simulataque sapientia, non uera, Qui autem certandi studio disputat, id est quodammodo ad alia lecticum, quod is, qui uitiose describit, ad Geometram: ex eiusdem enim, ex quibus dialectica: fallacem conclusionem efficiunt. quemadmodum is, qui uitiose describit: ex iisdem ex quibus Geometra. Sed hic non certandi studium sequi dicitur, quod ex principiis cõclusionibusque artis uitiose describit, ille ex is, quæ dialecticæ tributa sunt Ao illud quidem dubium non est, quin is qui certãdi studio disputat, in aliis disciplinis uersetur, vt quadratum quolumelis efficitur, non est litigiosum, Brysonis litigiosum est. Atq; illud non ad alias artes transferri licet, nisi ad geometriam, quod ex propriis initiis efficiatur, hoc ad multo licet, qui quid in quaque arte effici possit, quid non possit non intelligunt. Apte enim transferetur, aut quemadmodum Antiphõ quadratum efficere solebat, aut si quis neget ad valetudinem rectius & salubrius esse, a cœna deambulate, Zenonis ratione ductus, ea quoniam late patet, nõ est medicinæ. Ac si non omni ex parte eandem habet rationem is, qui pugnaciter disputat, ac dialecticam, quam is qui vitiose describit, ad geometriam, nunquam is qui pugnaciter disputat in illis uersaretur.

CONCLVSIONES.

Ex ueriendi disciplina est pars dialecticę.

Dialectici est quę in omnibus cõia sunt speculari.

Sophistica est quędam ratio quęrendi opes simulatione sapientię.

Qui uincendi studio contendunt, litigiosi & litiũ amatores uidentur, Qui quęstus uero gratia, Sophisticę.

Non esse determinati generis orationes dilecticorum ac tentatiuorum. Cap. XI.

NVnc dialectico ad differendum non est ullum certum genus propositum neque ad demonstrandum & concludendum, neque vero talis est, qualis theologus. Neque enim posita sunt in uno certo gen ere omnia, nec si fint, ijsdem possint initiis naturæ & res quæ sunt subiici. Itaque ars, nulla earum, quæ certam quandam naturam demonstrant, interrogare solet, propterea quod non licet alterutram partem raciocinationis, concedere, & quod ex utraque parte non efficitur conclusio. at dialectica interrogat. Quod si demonstret, si minus de omnibus, at certe de perspicuis, & suis initiis nunquam quæstionem ponit. Si enim ea minus det & concedat, iam quæ ad resistendum proferat non habebit. Quæ quidem & ratio tentandi eadem. sunt Neque enim ratio tentandi, talis est qualis Geometram, sed eiusmodi, qua etiam inscius preditus esse possit. Potest enim etiam is qui rem ignorat, & inscio periculum facere, si quidem dat & concedit, non ex iis quæ nouit, neq; ex propriis, sed ex consequentibus ea omnia, quę eiusmodi sunt, ut eum, qui ea teneat, nihil prohibeat, artis esse expertem & ignarum, eum autem qui nesciat, necesse sit ignorare. Ita fit ut ratio tentandi nullius sit certi generis scientia. Itaque omnibus in artibus uersatur. Omnibus enim artibus communes qui dam loci propositi sunt. Quocirca omnes etiam idiotæ & ignari differendi tentandique ratione quodã modo utuntur, quoniam est quatenus omnes defendere ac refellere conantur. Atqui hec ipsa late patent, que tamen ipsi tenent, etiam si de iis fine arte dicere videantur. Refutant ergo omnes ꝙ ea tenet fine arte, que arte & ratione tractat dialectica, & qui arte differendi valet ad faciendum periculum. dialecticus. Quando autem hec multa sunt, & in rebus omnibus

uersantur, nec sunt eiusmodi, vt intra certam quandam naturam genusq; consistant, sed quasi negationes infinita sunt, alia autem eam vim non habent, sed propria sunt artium singularum, licet & illis instructum periculum facere in omnibus, & ex ipsis artem quandam efficere, quæ non eandem vim, quam ea ar tes quæ demonstrãt habebit. Quapropter is qui certandi studio disputat non eandem vim continet omnino, quam is, qui vitioso genere describendi & componendi vtitur, propterea quod non ex certis cuiusdam generis initijs capit ignaros, ac decipit, sed certandi studio in omnis generis disputatione versatur. Sunt igitur hæc fallacium reprehensionum genera. Dialectico autem esse hæc proposita, eumq; hęc præstare posse hinc facile perspici potest, quod viæ & rationi, quæ in propositionibus versatur, hæc omnia proposita tractatio est. Ac de fictis quidem & simulatis reprehensionibus diximus.

CONCLVSIONES.

Dialecti munus est de omnibus interrogare.

Loci communes interrogantibus ad falsum, vel inopinabile. Cap. XII.

EA autem pars, in qua falsum aliquid ostendere, & ad ea, quæ contraria sunt opinionibus omnium compellere instituunt sophistæ: (est enim hæc pars altera instituti sophistarum) primum ex quodam interrogandi genere nascitur maxime. Interrogatio enim nulla certa proposita constitutaque re, de qua agatur ad hæc exquirenda & indaganda valet. Qui enim temere loquuntur, fere errant vehementius. Temere autem dicunt tum, cum nullum certum genus propositum est, de quo disputetur. Multas etiã quęstiones ponere, etiam si certum constitutumque

sit id, de quo disputetur, & postulare, vt quę alteri videantur, dicat, id certe ad compellendum eum ad eas quæ sunt cōtraria opinioni omnium, & falsa, magnam copiam argumentorum suppeditat. Quòd si is, qui rogatur, aliquid horum concedat, aut inficietur, vtile est eo loci eum impellere, vbi magna suppetet argumentorum copia. Sed hoc tempore rarius, quàm superiori bus, locus his captionibus datur, propterea quod statim quærunt, quid hoc ad rem, de qua agatur, pertineat. Hoc autem ad eliciendum aliquid, quod aut falsum sit aut sententiis omnium repugnet, plurimū valet, nullum statim propositum in quęstionem vocare, sed profiteri, se discendi causa quærere. dabit enim hęc ratio argumento locum. Ad falsum autem demonstrā dum proprius locus est sophistarum, ad ea eum, qui cō tra disputet compellere, in quibus magna argumétorum copia suppetet. Quod, vt supra docui; & recte & vitiose facere licebit. Rursus vt cogamus alterum aliquid concedere, quod si contra opinionem omnium, cuius sit generis aut sectæ is, qui contra disputat, vidē dum est. Deinde interrogare par est, de eo quod cōtra opinionem multorum isti esse fateantur. Sunt enim cuiusq; eorum opiniones, in quo multum valet in pro positionem distribuisse, & se legisse proposita singulo rum. Explicatio autem horum locorum apta illa fertur, exponere id, quòd cōtra opinionem est omnium, non ex oratione effici. Quod semper ei propositum est, qui certandi studio disputat. Idem concludi potest & voluntatibus hominum, & perspicuis opinionibus. Non enim eadem volunt & loquuntur homines; sed cum oratione honestissima vtuntur, tum ea, quę vtilitatis speciem prę se ferunt, sequuntur velut mori per decus, magis quàm iucunde viuere aiunt oportere, & iuste & integre vitam per inopiam agere melius, quam in opum abundantia turpiter. at contraria sequuntur. Ac is quidem, qui in respondendo voluntates sequitur, ad certas & claras opiniones reuocandus erit, is autem, qui has ipsas, ad incertas & obscu-

tas: vtroq; enim modo ea, quæ sententiis omnium re pugnant, dicat necesse est, quoniã vel de perspicuis vel de obscuris & in certis opinionibus loquẽtur cõtraria. Plurimũ autem valet ad exprimendum aliquid quod sit cõtraria opinionem omnium. Id quod Callicles in Gorgia cõmemorat Atque etiam veteres omnes, ex eo ꝙ naturæ, & quod legi consentaneũ est, id effici putabant. Naturam enim legi repugnare, & iustitiã lege honestam esse, natura non esse. Debet igitur ei, qui naturæ consentaneũ aliquid dixerit, lex opponi & natura ei, qui legem proferet. Vtroque enim modo aliquid dicẽt admirabile, & quod sententiis oĩum repugnet. Hi aũt verum, quod naturę congruit sequebantur, quod aũt legi, id multitudini probatur. Perspicuũ est igitur etiã illos, quemadmodũ etiã huius ætatis homines conatos esse, vel refellere eos, qui contra disputabant vel coẽgisse, vt aliquid quod esse contra oĩum opinionẽ concederent. Sunt aũt interrogationes quędam, ad quas si in alterutrã partẽ respondetur, admirabile quiddam existet, contraque opiniones. vt sit ne parendũ sapientibus, an parenti? Et sint ne ea, quæ vtilia sunt faciẽda, an quæ iusta? Et accipere iniuriã præstat, an facere? Cõpellendus aũt is, qui cõtra disputat, ad ea, de quibus sapientes a multitudine dissentiunt; ita tamẽ, vt si q̃d dicet de sententia sapientũ, ad vulgi opinionẽ. sin ꝙ vulgus ꝓbet, ad sapientũ sententiã opinionesq; reuocet: Aiunt.n.hi beatũ iustũ esse necessario, multitudini aũt nõ ꝓbatur, regem nõ esse beatũ. Cõpellere aũt ad ea, quæ hoc modo nõ probãtur idẽ valet atq; efficit ꝙ ad legis & naturæ repugnãtiã reuocare. Nã & lex vulgi est opinio, & ad naturã ac veritã orationem suã sapientes dirigunt. Ac ea quidem, quæ opinionibus repugnant, ex his locis petendã sunt.

CONCLVSIONES.

Qui temere loquuntur, vehementius errant.

Iuste

Iuste viuere in inopia, melius est, quàm in opibus & diuitijs turpiter uiuere.

Lex uulgi opinio est, & ad naturam ac verum orationem suam sapientes dirigunt.

De Nugationis & Solœcismi locis. Cap. 13.

NVnc sequitur, vt quomodo nugari cogant sophistæ differamus. ac quid appellemus nugari iam iam diximus. Omnes autem hæ argumentationes hoc ita efficere volunt, si verbum dicas, an orationem nihil interest. Duplum autem, & duplũ simpli idem valent. Si igitur est simpli duplum, erit simpli simpli duplum. Rursus, si pro duplum duplum, simpli ponat, ter dicentur, erit simpli simpli simpli duplum. Et sit ne cupiditas voluptatis? Hoc autem est apetitio voluptatis. Est igitur apetitio cupiditas voluptatis voluptatis. Sunt autem eius generis captiones in iis, quæ cum aliquo conferuntur, quorum non solum genera, sed ipsa etiam cum aliquo conferuntur, & ad vnum, idemque referuntur, vt cupiditas alicuius cupiditas, appetitio alicuius appetitio, & duplum alicuius duplum, & simpli duplum dicitur. Itemq; in iis, quæ in genere eorum, quę cum aliquo cõferuntur, nõ numerantur, & de natura alicuius dicuntnr, cum interim eornm definitio naturam eis subiectam cõplectatur, & vno nomine in iis, quornm habitus, & affectiones, & si quid simile per se de subiectis naturis dicuntur. Vt impar numerus est qui medium habet: est autem numerus impar, est igitur numerus, numerus, qui medium habet. Et si simitas naris est concauitas, est autem etiã naris sima, est igitur naris naris concaua. Sophistæ autem videntur cogere nugari, nec cogunt interdum, propterea quòd non ante quærunt, verum (exempli causa) duplũ aliquid, an nihil per se dictum significet, & si quid significet, idem ne, an aliud. sed continuo conclusionem efficiunt, quæ sequi videtur,

quod nomen solum idem quod oratio valere & declarare videatur. Solœcismus autem qui sit, supra dictū est: Fieri autem potest, vt is qui non facit, solœcismum facere, & qui facit, non facere videatur. vti Leuinus dixit, si venus masculinum est, nam qui dicit Aliuam solœcismum quidem facit secundum illum, non videtur autem alijs. Qui vero alinum videtur autē, sed solœcismum nō facit. Ex quo perspicuum est, artem aliquam solœcismum facere posse. Itaque multæ orationes, quæ non efficiunt quod sumitur, solœcismum videntur concludere. Quod fit reprehensionibus. Omnes autem solœcismi ficti non veri, fere ex illo pronomine. Hoc oriuntur & existunt, cum casus nec virile nec muliebre nomen, sed medium horum vel utrumque declarat. Nam & hic uirile significat, & hæc muliebre, at Hoc neutrum, vult illud quidē declarare, sed tamen sæpe utrunque illorum significat, ut si quæratur, quid sit hoc? & Calliope, lignum vel Coriscus, respondeatur. Ac maris quidem & feminini casus omnes differunt, neutrius, alij non item. Quocirca plerunque cum illud hoc datur et conceditur, hunc, quasi dictum sit, concludunt, itemque alium casu pro alio. Fallax autem conclusio propterea efficitur, quod illud hoc commune sit multorum casuum, quandoquidem hoc alias idem quod hic, alias quod hunc efficit. Sed uicissim declarare hæc debet si cum verbo. Est coniunctum sit, hic, sin cum Esse, hunc, ut Hipponicus est, esse Hipponicum, quod de femineis iudicandum est eodem modo, & nominibus suppellectilium, quæ uirilium uel muliebrium inflexionē habent. Quorum enim ο & ω extremæ sunt literæ, ea sola suppellectilis nominū inflexionem retinet, ut ξύλον, idest lignuum σχοῖνος funis. Que autem non in eas literas desinunt, masculinorum uel feminorum, quorum nonnulla ad suppellectilia referimus, ut ἀσκός, idest uter nomen est masculini generis, κλίνη, idest lectus, feminini. Itaque in his etiam talibus nominibus eodem modo & verbum Est

&

& Esse dissimlitudinem faciunt & distinctionem. Atq; similis est quodammodo solœcismus iis reprehēsionibus, quæ ex dissimilitudine, aut ex forma euenire dicuntur ut enim in illis rebus sic in his ex uerbis accidit, ut solecismus fiat, quod homo & albus & res et nomen est. Perspicuum est igitur, dandam esse operā, ut solæcismum ex ijs casibus, quos exposuimus concludamus. Ac genera quidem argumentationum, quæ certandi causa tractantur, & generum partes modisque expositi sunt.

CONCLSIONES.

Ficti & non ueri solecismi contingunt ex illo pro nomine hoc, cum casus nec masculinum, nec fœmininum sed medium horum, uel utrunque declarat.

De sophistica occultatione contra moleste respondentes. Cap. XIIII.

PErmagni autem interest ad occulendum, ut in dialecticis, sic hoc in loco, quemadmodum disponantur ea, quæ ad interrogationem pertinent. His igitur ita constitutis, deinceps sequitur, ut horum aliqua præcepta demus. Ad reprehendendum quidē multum ualet prolixitas, propterea quod difficile est simul, & quasi uno aspectu multa perspicere. Vt autem prolixitatem assequamus, ab ijs locis, quos supra exposuimus præsidium petendum erit. Celeritas etiam in concludendo multum potest. Qui enim tardi sunt, minus res prouident. Iam uero ita & disceptatio adiuuant, quoniam qui aliqua perturbatione animi commoti sunt, minus uirium habent. ad obseruanda & defendenda omnia. Ad iracundiam autem impellemus, si alterum, qui nobiscum disputat, & nobis iniuriam uelle facere, & nullo affici pudore doce-

docebimus. Iam vtile erit, uicissim interrogationes quæstionesque ponere, siue ad eandem probandum aut refellendam, cui multa argumenta suppetant, siue in vtranque partem. Sic enim fiet, vt vno tempore, vel plura. vel contraria defendat. Atque ut vno verbo finiam, omnia quæ ualere ad occulenda argumenta dicta sunt superiore libro, ad argumentationes etiam quæ certandi, causa tractantur, valent plurimum. Nam & occulere latendi causa volumus, & latere decipiendi, atque captandi. Quod autem attinet ad eos, qui negant ea quæ argumentationi prodesse putant, interrogandi sunt à nobis per negationem, quasi contrarium efficere velimus, aut etiam vtraque pars simul, & ex æquo quærendo ponenda est. Cum enim dubium est & obscurum, quid sumere uelimus, minus ii, qui contra disputant, proteruiunt. Iam uero si quis quasi membratim concedat res singulas per inductionem, sæpe id, an in toto genere vere dicatur, non est rogandus, sed id quasi datum sit accipiendum est. Interdum enim illi se dedisse hoc ipsum putant. & auditoribus uidentur propter inductionis recordationem, quasi illa non frustra & temere rogata sint, in quibus etiam totum genus non significatur, & appellatur ullo nomine, similitudine utendum erit quo ad res postulabit, propterea quod sæpe latet & obscura est similitudo. Vt autem sumamus propositionem, contrarium per comparationem quærere debemus, ueluti; si concludendum sit, patri in omnibus parendum esse, utrum in omnibus parentibus parendũ sit, an in omnibus non parendum? & illud sæpe, sint ne multa concedenda, an pauca? Multa enim potius, si quidem necesse est tribuenda parentibus uidebuntur. Contraria enim inter se comparata atque composita, & maiora & magna, & deteriora & meliora hominibus uidentur. Atque etiam cauillatio eorum, qui interrogant, facit plerunque ut iis, qui contra disputant, refelli vel maxime uideantur, propterea quod cum nihil effecerint, & concluserint, tamen non vo-

cant

gant in quæstionem id quod extremum,& conclusum fuit, sed quasi concluserit ita concludunt. Non igitur hoc & illud. Illud etiam fallax & captiosum est, proposita re admirabili, & quæ sit contra opinionem omnium, velle id, quod uideatur respondeti, ppositio eo initio disputationis,quod probetur, de iis,quorum ea uis sit,quærere hoc modo. Tibi ne uidetur? Si enim in iis sit interrogatio ex quibus conclusio efficitur, certe uel reprehendat alter uel concedat id, quod sententiis repugnet, necesse est. Si enim dederit, reprehendetur; si non dederit, neque id probabile dixerit,aliquid quod sit contra opinionem omniū, dabit, si non concedat, probabile autem fateatur, incurrere in reprehensionem. Iam quemadmodum in arte Rhetorica, sic in ratione refutandi contraria & pugnantia elicienda sunt, vel ex sermone eorum,qui contra disputant, vel ex eorum quorum dicta & facta honesta esse concedunt. Itaque ex eorum dictis, qui euiusmodi uel similes habentur, vel ex plurimū, vel omnium sermonibus Iam quemadmodum ii, qui respondent, sępe cum refelluntur,distinguunt, si futurum est,ut coarguantur,sic ii,qui quæstionem ponūt, hinc præsidium petere debent cōtra eos qui resistunt, si hoc modo efficiatur,illo non item, se hoc modo intellexisse. Quod etiam Cleophon facit in mandrubulo. Atque etiam a proposito aberrantes,reliquas argumentationes concidere debemus,quod si is,qui posuit,quæstionem præsentiat, ei occurrendum,& prędicendum erit. Interdumque ex iis,quæ aliena sunt a proposito argumenta ducere licebit,si quis ex eo, de quo agitur,argumenta non poterit sumere, quod Lycophron,fecit,cum lyram laudādam suscepisset. Quod uero ad eos attinet, qui aliquid argumentis probari uolunt,quoniam placet causam afferri oportere, certequibusdam positis & concessis, minus totum est ad defendendum id quod uniuersum est si refellere uelimus, affirmare sequi repugnantiam, ut quod affirmarunt negare eos, aut quod negauerint concedere,

Quale

Quale illud est, eandem in contrariis artem versari aut non versari eandem. Conclusiones autem quæri non debet more propositionum. Et quædam quærenda non sunt, sed pro concessis accipienda. ac ex quibus interrogationes constarent & quemadmodũ interrogaremus, satis fere dictum est.

CONCLVSIONES.

Celeritas in concludendo multum ualet.
Qui tardi sunt, non multum prouident.
Ad iracondiam nobiscum certantes impellemus, si nobis eos iniuriam uelle facere ostendemus, & nullo nos affici pudore dicemus.
Opposita iusta se posita magis elucescunt.
Simul multa conspicere est impossibile.

Primi libri Elenchorum Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

Elenchorum. Lib. II.

SVMMA LIBRI.

De ſophiſticarũ orationũ vtilitate, et quo dilui poßint. De Solutiene ſex vltimorũ locorũ extra dictionẽ. Nugationis, et ſolœciſmi. De Facili, difficili & acuta oratione. Epilogus itẽ octo librorũ Topicorum et duorum præſentiũ.

Quam vtile ſit cognoſcere ſophiſticas orationes, & quomodo diſſolui poſſint. Cap. I.

DEINCEPS de reſponſione, & quemadmodum argumenta diſcutienda & explicanda ſint, & quis ſit horum argumentorum vſus dicendum eſt. Valent quidem ad philoſophiam duabus de cauſis. Primum, quod cum verbis naſcantur, faciunt, vt quot modis quidque dicatur, & quę ſimiles ſint, quæ diſſimiles res, & verba facilius intelligamus. Deinde valent ad quæſtiones, quas quiſque per ſe ſeparatimque tractat. Qui enim facile decipitur, & capitur ab alijs, neque id ſenſit id etiam ſæpæ ei per ſe res conſideranti accidat neceſſe eſt. Poſtremo valent ad opinionem, quod in rebus omnibus exercitati, & nullius imperiti ignarique videbimur. Nam ſi ita quis diſputet cum altero, vt argumenta refellat, neque corũ

vitia exponere aut explicare possit, iis aliis opinionem adfert, se non a veritate coactum, sed imperitia ductum iniquum esse in disputando. Quo autem pacto ii, qui poscunt quæstionem armati esse debeant, vt his talibus argumentationibus possint occurrere faci le intelligi potest, si modo recte supra exposuimus, ex quibus fallaces & captiosę conclusiones constarent, & in interrogationes nimię, satis explicauimus. Aliud autem est, cum quis argumentationem sumit, perspicere & discutere eius vitium, aliud cum interrogatur, celeriter posse resistere. Quod enim scimus, id sæpe, cum ordo verborum traiectione mutatus est, ignoramus. Iam vero, vt in cæteris artibus & rebus sic fere in argumentis exercitatione celeritatem maiorem, tarditatemve comparamus. itaque siquid nobis apertum perspicuumque sit, neque id meditatum habeamus, in eo fere fit, vt commoditatibus opportunitatibusque destituamur. Quod autem in descriptionibus vsu euenit, vt propositiones in partes tributas interdum retexere non possimus, si in reprehensionibus nonnunquam scimus, vnde conclusio efficiatur, & argumenta explicare non valemus.

CONCLVSIONES.

Quod scimus, sæpe transpositum ignoramus

Sicut in artibus, ita in argumēti, celeritatem & tarditatem exercitatione comparamus

Ad plures interrogationes non est danda una responsio.

De apparenti Solutione respondentis. Cap. II.

PRimum ergo, quemadmodum dicimus interdum præstare disserere probabili argumentatione, quam vera, sic probabili explicatione potius quam vera, argumentorum captiones nonnunquam discutere & dissoluere debemus. Omnino enim

pugnandum est contra eos, qui contentionis cõcertationisque causa disputant, non tanquam refellant, sed tanquam reprehensionis specie contra nos armentur. Cum enim eos concludere negemus, certe ad speciem & simulationem omnis nostra dirigẽda est responsio. Cum enim refutatio sit oratio repugnans, non ambigua, quę ex quiqusdam efficitur, nulla certe ad ambigua & homonymiam adhibenda erit distinctio, neque enim ratiocinationem, argumentando tractat, sed nulla alia de causa ant e distinguendum erit. nisi quod reprehensionis speciem præ se fert conclusio. Non igitur hoc loco nobis refutatio extimescenda est, sed eius solum simulachrum. Quippe cum interrogatio ambigua, & homonymia, cæteræque eius generis captiones & veram reprehensionem obscurent, & faciãt, vt eos: qui refella nt ac non refellant, ignoremus. Nam. quoniam licet cuius tota argumentatione conclusa dicere, se non quod alter affirmauerit negare, sed ambigue, etiam si eo toto impetu ferretur, incertum est, an sit reprehensus, dubium est enim, an verum nunc dicat. Quod si diuisione adhibita, interrogasset, id quod ambiguum est, certe reprehensio perspicua fuisset. Nam quia volunt ii, qui certandi studio disputant, hoc quidem tempore rarius, quam superioribus eum, qui rogatur, aut etiam autem non respondere, id fieri potest. Nunc autem propter vitiosum morem inteerogandi, necesse est aliquid ante respondere, corrigendo interrogationis vitium. Quandoquidem si tolerabilis partitio adhibita sit, eum necesse sit, qui contra disputet, aut etiam, aut non dicere. Quod si quis putet eam reprehensionem, quæ ex ambiguitate nascirur, veram esse nullo modo reprehensionem effugere poterit; is, qui respondebit. quippe cum in iis rebus, quæ sub oculos cadunt, necesse sit eum & quod nomen intelligi dixerit, id negare, & affirmare id, quod negarit. Nihil enim adiuuat quorundam emendatio, qui Coriscum non confirmant esse & musicum, & musica expertem, sed hunc, quem monstrant musicum.

ſicum, & hunc eundem expertem muſicæ. Eadem enĩ erit oratio hæc, Coriſcum muſicum eſſe, quæ illa hũc Coriſcum eſſe muſicum, quod ſimul & confirmabũt & negabunt sed fortaſſe dicent, non idem ſignificare, cum in altera nomen collatum ſit; ita aliquid inter eas intereſſe. Sin autem hoc omnino dixerit, illi hoc, vel hunc adiunxerit, abſurdum erit. Nam nihilo magis alteri adde, præſertim cum nihil interſit, vtri libet addat. Sed quoniam incertum eſt, utrum is, qui ambiguitatem non diſtinxit, reprehenſus necne ſit (conceſſum eſt enim in diſputando ambigua diſtinguere) certe date rogatum omnino, nulla adhibita diſtinctione, eſt in uitio. Itaque, ſi minus is, qui dat, at certe oratio eius reprehendetur, & pro refutata habebitur. Fit autem plerunque, vt qui ambiguitatem cernunt, tamen eam non audent, diſtinguere, propter eorum, qui tali proponunt acerbitatem, vt ne ſe in omnibus difficiles & iniquos præbere videantur. Deinde, quod nunquam putaſſent ex hoc concluſionem poſſe effici ſæpe occurrit aliquid contra opinionem omnium. Quapropter quoniam conceſſum eſt, vt ſupra dixi: non dubitabimus diſtinguere. Si quis autem duas interrogationes: non unam ponat: non ea exiſtet captio: quæ ex homonimia & ambiguitate naſcitur: Quid enim intereſt: vtrum nunc roges: an Callias & Temiſtocles ſint muſici: an tum: cum idem nomen utrique impoſitum eſſe: nec iidem forent? Nam ſi plura vno declarat: plura interrogauit. Quod ſi iniquum eſt ad duo rogata velle reſponſum vnum dari omnino, profecto ad ambiguum nullum ſemel reſponderi conuenit, ne ſi in omnibus quidem id vere dicatur quorundam ſententia. Nihil enim hoc intereſt, an ſi quis rogaret: vtrum Coriſcus & Callias ſint domi, necne ſint domi: ſiue adſit uterque: ſiue abſit: utroq; enim modo plures erunt enunciationes. Nec enim ſi uere dici poteſt, propterea una eſt interrogatio. Poſſunt enim ſexcenta alia quæri: ad quæ aut etiam: aut non reſpondere vere liceat. Attamen non unum

 reſpon-

responſum dandum eſt, ſic enim diſputatio tollitur. Hoc autem ſimiliter fiat, ac ſi quis idem nomen diuerſis hominibus imponat. Cum ergo ad rogata duo non ſit ſemel reſpondendum, perſpicuum eſt, aut etiam, aut non, non eſſe dicendum in ambiguis. Neque enim qui dixerit, quamuis dixerit, reſponderit; ſed hoc volunt in diſputando quod quid efficiatur ſit incertum. Quoniam igitur, quemadmodum diximus, quædam ſimulachra ſunt reprehenſionum, reprehenſiones nullo modo, ſic quædam ſunt ſimulatæ explicationes, nec explicationes ſunt quas quidem interdum a ferri dicimus oportere potius, quam veras explicationes. Veluti cum diſputatur pugnaciter, & cum rei, quæ duobus modis dicitur, occurritur. Ac in iis quidem diſputationibus, quæ ſpeciem quidem veratum præ ſe ferent, reſpondendum eſt, Eſto, Sic enim nullus erit reprehenſioni locus. Si quid autem contra opinionem omnium cogatur concedere, tum vel maxime addendum eſt, Id videri. Sic enim nec reprehenſioni, nec ei, quod admirabile ſit, & contra opinionem omnium, dare locum videbitur. Perſpicuum eſt quidem, quemadmodum a principio repetatur diſputatio. Si qua autem proxime ad id accedant, ea ſententia omnium refellenda ſunt, non concedenda, quod primam diſputationem repetere uideatur. Cum vero aliquis eiuſmodi a nobis petet, quod ex cauſa differendi illud quidem efficiatur neceſſario, ſed quod falſum ſit, aut improbabile, idem reſpondere debebimus. Quæ enim neceſſario ſequuntur eiuſdem eſſe cauſæ uidentur. Iam vero, cum res vniuerſa non nomine ſuo, ſed ſimilitudine tractabitur, reſpondendum erit nobis, eum nec quo modo a nobis data ſit, nec quemadmodum ipſe propoſuerit, ſumere. Ex hoc enim plerunque exiſtit reprehenſio. Qui autem in commoditatem deſtitutus erit, is confugere ad uitioſam probationem debebit, vt ei occurrat eo genere diſtinctionis, de quo ſupra diximus. Ac in iis quidem diſputationibus, in quibus propriis

hominibus

nominibus vtetur, aut omnino respondendum erit nobis aut certe adhibenda distinctio. Quæ autem aliquid in mentem reseruantes proponimus ad disputādum, qualia sunt ea omnia, quæ non plane, sed truncatim interrogantur, ex iis reprehensio nasci solet. Cuius generis est illud, an quicquid est Atheniensium possessio, id Athaniensium est? Certe. item que in cæteris, atqui homo est animalium, possessio igitur animalium est homo. Hominem enim animalium esse dicimus, quod sit animal. & Lysandrum Lacædemoniorū quod sit Lacedemonius. Ergo illud quidem perspicuum est, cum dubium est id, quod proponitur, tum non esse omnino dandum. Cum autem duo erunt huiusmodi, quorum sit alterum sit, ex eo alterum necessario concludetur, sin hoc sit, illud ex eo non concludetur necessario, debebit is, qui interrogabitur, id dare quod minus lateat. Difficilius est enim ex pluribus concludere. Quod si argumentando concludat alicui datum esse contrarium, alicui non esse, si vera sit oratio, contrarium esse dicendum est, sed non esse nomen impositum alteri. Quoniam aut nonnulla plerique concedunt, quæ si quis minus det, eum falsum putare fatebuntur; alia, non item, cuius generis sunt ambigua omnia (utrum enim animantiū animus intereat, necne, nō est multis exploratum (in quibus eorum non est certum, vtro modo soleat concedi id, de quo agitur, vtrum ut sententiæ solent, quorum nomine appellant & veras opiniones, & vniuersas negationes, qualis est illa, diametros mensura definiri non potest, in iis non est respondendum, aut etiam, aut non. Præterea cuius de veritate plurimæ sunt ambiguæ opiniones, eius si nomina ex alio transferas, non id perspicuum erit. Nam quoniam dubium est, utra in parte insit veritas, sophistarum partes agere non videbere, quoniamque ambiguum non mentiri, neque quod falsum sit afferere. Translatio etiam faciet, vt ne reprehendatur oratio. Præterea, vt quisque rogata

præsenserit, ita eis ante occurrere, eaq; prædicere debebit. Sic enim ei, qui rogabit, resistet facillime.

CONCLVSIONES.

Cum quippiam obscurum proponitur non est concedendum simpliciter.

Num anima sit icorruptibilis uel corruptibilis, non est omnibus exploratum.

De congrua loci solutione. Cap. III.

SEd quoniam vera explicatio: expositio est falsæ ratiocinationis: quacunque ex interrogatione falsum efficiatur. Falsa autem ratiocinatio: quoniam duplex est: altera: cum falsum conclusum est: alteram: cum si minus est ratiocinatio: attamen uidetur: esse certe hæc ipsa explicatio eius etiam explicatio sit necesse est: quæ ratiocinationem ueram fallaciter imitatur. Ex quo perspicitur interrogationem correctio. Ita fit, vt orationes: quæ conclusæ sint; refellendo; eæ autem; quæ videntur concludere, distinguendo explicentur, atque dissoluantur. Rursus, quoniam argumentationum, quæ conclusæ sunt, aliæ veram, aliæ falsam conclusionem habent; eas, quibus falsum concluditur, duobus modis licet dissoluere, tum refellenda aliqua interrogatione, tum docendo eam esse naturam conclusionis. Eas autem quarum vera conclusio est refutanda, aut propositione, aut assumptione; cum præsertim uera sit conclusio. Quare iis; qui argumentationem discutere & explicare uelint; hoc primum uidendum est; sitne conclusa; an minus conclusa; deinde; utrumuera sit; an falsa conclusio; ut eam aut distinguentes; aut refellentes dissoluamus & refellentes uel hoc uel illo modo; quemadmodum supra diximus. Permultum autem

intereſt

intereſt, verũ interrogati ab alio, necne, argumentationem explicemus. Nam & prouidere difficile eſt, & facile eſt, cum otioſi ſumus & ſoli: videre explicationẽ. Atque reprehenſionum quidẽ quæ ex ambiguo & homonymia oriuntur, partim habent aliquam interrogationem, quæ plura declarat, partim conclusionem, quæ multis modis dicitur, veluti in ea reprehenſione, quæ ſilẽtia loqui concludit, concluſio duobus modis dicitur in ea autẽ, qua efficitur, eum qui ſciat aliquid, neſcire, qualis eſt hæc, An is qui ſcit dicere aut facere: illud etiã ſciat quod dicit, aut facit? hic autem ſcit iambica dicere, hic igitur ſcit iambica. in hac, in inquam, vna interrogatio ambigua eſt. Et quod duplex eſt, interdum non eſt: ſed ambiguum aliqua ex parte eſt: aliã qua ex parte non eſt in illa argumentatione. Ac in quarum concluſione aliquid multis modis dicitur: niſi cõtrariam enunciationem aſſumpſerit: non erit reprehẽſio. vt in ea, qua quis cæcus videre demonſtratur neque enim ſublata contradicente pronunciatione: eſſe reprehenſio vllo modo poteſt. In quarum autem interrogationibus ambiguum eſt: non eſt neceſſe plane illud negare, quoniam non ad illud rogatum argumentatio adhibenda eſt: ſed concluſionis cauſa eſt omnis comparata. Initio ergo argumentationis: ſi quod ſit ambiguum verbum, vel ipſa oratio ſit, ita reſpondendum eſt, vt quodammodo eſſe & quodam modo non eſſe dicamus. Vt ſilentia loqui aliqua intelligentia verum eſſe, quadam non eſſe. Et cum quæritur, ea ne, quę oportet facienda ſint, alia eſſe, alia non eſſe, dicendum eſt. Quod enim oportet, multis modis dicitur. Quod ſi ambiguum in propoſitione & aſsumptione lateat, id in concluſione, interrogatione adiuncta, corrigendum erit. Licet igitur ſilentia dicere. non, ſed nunc ſilentia. De iis etiam: in quarum propoſitione & aſſumptione ambiguum ineſt, iudicandum eſt eodem modo. Non igitur ſciunt quod ſciunt; immo vero ſciunt: ſed non hoc modo.

Aliud est enim nihil sciri posse, aliud eos qui hoc vel illo modo sciunt, non posse. Omninoque pugnandum nobis, etiam si plane argumentum concluserit eum non eam rem, quam concesserimus, sed verbum solum refellisse. ex quo efficietur, vt illa nulla sit reprehensio. Perspicuum etiam est, quemadmodum diluendæ sint eæ, quæ ex distinctione & coniunctione existunt reprehensiones. Etenim si distincta & coniuncta verbis aliud declaret, quæ concludatur argumentatio, contrario dicendum erit. Sunt autem hæ argumentationes & coniunctione & distinctione. An quo vidisti tu hunc verberari, eo ipse verberatus est? quo verberatus est, eo ne eum verberari vidist? Habent illæ quidem simile aliquid ambiguarum interrogationum attamen ex coniunctione sumuntur. Neque enim ambiguum est id, quod existit ex distinctione, cum præsertim coniuncta & distincta non eadem sit oratio. Siquidem nec hora & ora, eodem accentu pronunciata aliud efficiunt. Sed quemadmodum in scripto idem est verbum, si iidem literis scriptum sit, sic etiam illic efficiunt notæ. In voce autem non sunt eadem nomina. Quapropter reprehensio ea, quæ ex distinctione est, non ad ambiguitatis reprehensionem refertur. Atque etiam illud perspicuum est, non omnes, vt quidam dicunt, reprehensiones ex ambiguo existere. Distinguere ergo & secernere verba a verbis debebit is, qui respondendi partes tenebit. Neque enim idem efficit, oculis videre verberari aliquem, quod oculis verberari aliquem videre. Et Euthydemi illa oratio, Vidistine triremes nũc, quæ sunt in Piræo ex Sicilia? eodem modo diluenda erit. Itemque illa, Fierine potest, vt sutor peritus sit malus? potest autem fieri, vt aliquis peritus sutor sit malus? malus igitur sutor, Et illa, An bonarum artium bonæ sint notitiæ? mali autem bona est notitia, malum igitur est bona notitia. atqui malum & notitia est & malum: malum igitur, notitia mala est. Item illa, An verum

rum est, nunc te natum esse? nunc igitur natus est. Nisi forte aliud declarat, cum nunc distinctum est. Nunc.n. verum est, te natum esse. sed te nunc natum esse, haud verum est. An vt potes & quę potes, sic & ea facies? cũ autem non canis fidibus, canere fidibus potes, tunc igitur cum non canis fidibus, fidibus canes. nisi forte non eam vim habet, vt tum cum non canit fidibus, canat sed vt faciat, cum id non facit. Hoc autem quidam aliter diluunt. Dicunt enim non siquis dederit alterum facere vt potest, icirco effici, vt is, qui non canit fidibus, fidibus canat. Neque enim datum esse omnino vt possit, eum esse facturum, nec idē valere, vt potest omnino quod vt potest facere. sed eos non recte dissoluere hinc apparet, quod cum omnium rationum & argumentationum, in quibus est idem vitium, eadem sit explicatio, hæc ipsa non ad omnes, neq; ad eas, qnæ omnino proponentur accōmodabitur, sed ad eum qui rogat modo, non ad argumentationem. Ex accentu autē nullæ extant orationes, neq; in scripto, neque in voce, nisi perpaucæ. Eiusmodi est hæc, An quod habitas, est domus? est ergo quod habitas, negatio illius, habitas, dixisti autem quod habitas domum esse, domus igitur negatio est. Perspicuum est quomodo id explicari debeat. non enim idem significat graui tono prolatū aliquid, & circumflexo. Perspicuū etiam est illud, quemadmodum occurendum est eis reprehensionibus, quæ ex eo nascuntur, quod quæ non sunt eadem, eadē esse dicunt, quandoquidem categoriarum genera tenemus. Nam alter interrogatus, respondendo concesserit non inesse aliquid eorum, quæ naturam rei declarant, alter autem docuerit aliquid conuenire eorum, quæ cum aliquo conferuntur, aut quę quanta sunt, cū propter dicendi genus rei naturam significare videantur. vt in hac oratione, fierine possit, vt aliquid simul quis & faciat & fecerit? Atqui fieri potest, vt aliquis quid simul & videat, & eadem etiam ex parte viderit. Rursus an pati aliquid, sit aliquid facere? Ergo secatur, vritur, sentitur eadem ratione dicuntur, eaq; omnia

nia quid pati declarant. Quid, dicere, currere, uidere, eodem ne modo inter se affecta esse dicuntur? Atq; uidere sentire quid est, ita simul & quid patitur & facit. Quod si quis in superiore oratione det fieri non posse ut idem simul faciat & fecerit, ut autem uideat, atque, uiderit fieri posse, is nondum reprehensio erit dummodum uidere, non facere quid, sed pati dicat, ea enim desideratur interrogatio, sed ab audientibus existimatur dedisse, tum cum secare facere quid, & cum secuisse concessit, etiam ea omnia, quæ eandem analogiam habent. Nam quod reliquum est, auditor præponit, quasi eandem habeat rationem, cum non habeat, sed propter genus dicendi habere videatur. Idemq; hic vsu venit, quod in ambiguis. Illic enim is, qui vim verborum ignorat, rem putat negatam esse, non verbum, cũ quæstio etiam illa reliqua sit, an ambiguum vna ex parte quam intelligat, concedat. Si enim hoc modo det, coarguetur. Similes sunt his quæ sequuntur. Si quod quis habebat, post non habeat, idne amisit? Isto enim pacto qui vnum modo calculum amiserit: decem calculos non habebit. Aut quod quis non habet, prius autem habuit, idne amisit? Neque enim necesse est, quantum vel quot non habuerit quis, cũ tot amisisse. Ergo naturæ quæstionem ad quantitatis transtulit, decem enim multa sunt. Quod si initio ita interrogasset. Quot non habet quis, cum prius haberet, an tot amisit? nemo dedisset, sed vel tot vel aliquid eorum. Et dare quis potest, quod non habet, non enim tantummodo vnum calculum habuit, nisi forte non quod non habuit sed quatenus, vt vnum non habuit, dedit. tantummodo enim nec quid significat, nec tale, vel tantum quid, sed cum alio confertur, vt significet non cum alio. vt ergo si quæsiuisset. num quis dat quod non habeat, nec ille dedisset, rursusq; interrogasset, num quis quod non habet cito, cito det, quo dato, ille hoc conclusisset, id aliquem dare quod non habeat tum perspicuum fuisset, nullam esse conclusionem, quoniam cito dare non est aliquid dare, sed dat

hoc

hoc modo. Et aliquo modo dare aliquid quis potest quo modo non habeat, vt libenter habeat, & det inuitus. Sic de illa causa iudicandum est. Eiusdem generis hæ omnes sunt, an ea manu, quam quis non habeat, verberet? Aut eo ne oculo quis videat, quē non habet? Non enim vnum modo habet. Ac nonnulli quidem has captiones ita discutiunt, vt dicant, eum qui plures habeat, vnum modo etiam oculum, et quid uis aliud habere. Alii quomodo quis quid habeat, eo etiam accepisse. Dedisse enim aliquem vnum tantum modo calculum, & alterum ab illo vnum solum accepisse calculum. Sunt etiam qui initio disputationis interrogationem ita refellant, vt quod quispiam non acceperit, id eum habere posse fateantur, velut eum qui vinum dulce acceperit, eo corrupto in acceptione acetum habere. Sed hi omnes, vt supra diximus, nō ad argumentationem, sed ad hominem explicationē referunt & accomodant, præsertim cum, si hæc verā esse explicatio, is qui contrarium daret, non posset dissoluere. Id quod in aliis fit vt si unum verum est, altērum falsum, & plane eodemq; modo quis utrunq; dici concedat, & explicatio non concludet, si explicatio non concludet, nulla erit explicatio. Quapropter in iis captionibus, quæ expositæ sunt, etiam si dentur concedanturq; omnia, non tamen ratiocinationem conclusionemq; effici dicimus. Atq; hæ etiam orationes sunt eiusdem generis. Idne quod scriptum est, aliquis scripserit? scriptum autem est nunc sedere, te, quæ falsa est oratio, vera autem erat, cum scriberetur, simul igitur scribebatur vera, falsaq; oratio. Nam veram, falsamve orationem dicere, vel opionem esse, non rem, sed rei qualitatem modumque declarat. Eadem enim etiam in opinione manet oratio Et, an quod discit quispiam, id est quid discit? discit autem quis celeriter id, quod tarde percipitur. Non enim qui id dederit, aliquid eum, sed quodam modo discere concesserit. Et illa, Idne, quod aliquis ambulat, calcat? ambulat autem totum diem. Sed

non

non rem ambulare illum concesserit sed tempus, cum pergit. Nec cum poculum bibit, rem quæ est poculum bibit, sed ex poculo. Itemq; illa, An quod aliquis scit, id vel inueniendo scit, vel discendendo? eorum autem, quæ scit, aliud inuenit, aliud ab alio didicit, quorū neutro utrunq; continetur, sed fieri potest, vt eorum, quæ scit quispiam, & aliquid inuenerit ipse, didiceritq; ipse, & inuenerit didiceritq; aliquid. Illa etiam, qua efficitur, esse hominem quendam præter ipsum homine, & homines singulos, homo enim & quicquid commune est, non rem quampiam, sed qualitatem, vel comparationem, vel modum, effectionem ve vel tale aliquid significat. Eadem est eius ratio, qua quæritur, Coriscus & Coriscus musicus idem sunt, an ne diuersi? Hic.n. rē declarat, ille qualitatem, itaq; non est per se, neq; ulla habet soliditatem aut eminentiam. Nam enumeratio tertii hominis non facit hominem quendam tertium, sed si concedatur, vt singuli homines, sic tertius homo aliquā rem declarare. Neq; enim si Callias & homo quid significet, id circo homo etiā tertius. Nec quicquā interest, id ne aliquis, quod enumer atur & exponitur, non rem & substantiam significare, sed qualitatem dixerit. Nam præter multos, unus quidam, veluti homo futurus est. Illud igitur perspicuum est, nō esse dandum id, quod communiter in omnibus dicitur declarare aliquid, sed vel quantitatem, vel qualitatem vel relationem; vel aliquid aliud generis eiusdē. Omnino argumentationum omnium captiones, quæ ex verbo erunt, semper ex contrario eius vnde captio orta est, diluentur, veluti si ex coniunctione existet, distinctione explicabitur, sin ex distinctione coniūctione. Rursus, si ex accentu acuto nascetur, in graui erit explicatio contraq; si ex graui in acuto erit. Si vero homonymum uerbum eam effecerit, contrarium verbum erit proferendum, vt si vsu veniat vt animatum esse quid dicat, ille autem neget esse, profecto id inanimatum sit necesse est. Sin inanimum esse quid dedegis, alter autem contra animatum esse concludat, tibi

dicendum

dicendum erit; te eam rem, quæ uacet animo intellexisse. Similis est ambiguorum ratio. Si autem ex similitudine verbi oriatur a contrario petenda erit explicatio. Vt in hac, Id ne det aliquis quod non habeat? non quod non habet, sed quemadmodum non habet veluti vnū modo calculum. Et si quæratur. An quod scientia quis comprehendit, id vel inueniendo vel discendo comprehenderit? respondendum est, non quæ sciat. Et, An, quod pergit calcat? respondendum, non eo tempore cum calcat. Quod eodem modo de cæteris iudicandum est.

CONCLVSIONES.

Prouidere dificile est, uidere autem facile,
Recta solutio est falsi manifestatio.
Respondentem opportet quæ multiplicia sunt celeriter distinguere.

De diluendis accidentis argutiis. Cap. 4.

QVod autem attinet ad eas captiones, quæ ex attributis rerum nascuntur, vna omnium explicatio est. Nam quoniam nondum a quoquam expositum est, quando in re ipsa, vere dicatur id quod accidentibus & attributis, conuenit, & in non nullis videtur, dici, idq; confirmant qui hanc explicationem inuenerunt, alia autem sunt, in quibus non necessario effici afferunt, nobis certe dicendum est æque de omnibus, id non necessario effici, & quid vel quale proferamus habere debemus. Hę autem orationes, ex attributis & accidente omnes oriūtur. Scis ne quid ex te sim quæsiturus? Nostin' eum qui ad nos venit; aut eum qui opertus est? an statua opus tuum est? an tuus canis pater? an admodum pauca, pauca sunt? Perspicuum est enim, in his omnibus non necesse esse, quę in accidente vere dicantur, ea etiam in re intelligi præ-

tertius

fertim cum in eas tãtummodo res, quæ natura et substantia non differunt omnia eadem cadere videantur. Aliud autem est bonum, bonum esse, & interrogandũ, & eum, qui accedat opertus, accedere, & Coriscum esse. Quocirca non si Coriscum, noui & eum qui accedit ignoro, eundem & noui, & ignoro. Nec si hoc opus est, & meum est, idcirco meum est opus, sed vel possessio, vel res, vel quid vis aliud. Quod idem in cæteris fit captionibus. Nonnulli autem hæc distinctione interrogationis refellunt, fieri enim posse aiunt, ut idem & noscatur & ignoretur, sed non eadem ex parte atq; cogitatione. Itaque eum qui venit ignorare se, & Coriscum noscere, cum dicunt idem se & nosse & ignorare fatentur, sed alia atque alia ratione. Atqui primum, quemadmodum iam diximus omnibus captionibus, quæ ex eodem vitio oriuntur, eadem adhibenda est correctio, cui hoc loco non erit locus. Siquis eandem enunciationem sumat, in qua non Cognosco verbum, sed Sum, aut aliqua affectio modusq; ponatur, vt si hic pater sit, & si tuus. Vt enim in quibusdam hoc uere dicatur, fieriq; posit vt idem & noscatur & ignoretur, at non hoc in loco Nihilq; prohibet, multa uitia in eadem inesse argumentatione, sed non omnis vitii declaratio, explicatio est, quippe cum aliquis posit docere, falsum conclusum esse, & unde conclusum sit non docere, ve, luti Zenonis argumentatione, qua efficiebatur non esse motum. Itaq; si quis det operam, vt Zenonem incommodo conclusa argumentatione vrgeat, errabit, etiam si millies concludat, neque enim hæc explicatio est, cum sit explicatio, explanatio causæ, cur falsa sit conclusio. Ergo si non concluserit quidvis, aut etiam verum aut falsum conetur concludere, illius explanatio explicatio est. Quanquam autem illud explicandi genus in quibusdam nihil prohibet ualere, tamen in his, quæ supra allata sunt, non ualet omnino: Nam Coriscum quia Coriscus est, nouit, eumque qui venit, quia venit. Et fieri potest, vt

idem & noscatur & ignoretur, veluti albus esse noscetur, & musicus esse ignorabitur. Sic enim eundem quis nouit, & non nouit, sed non eadem ratione & cogitatione. Simili in errore versantur ii, qui omnia in numeris, multa & pauca refellunt Cum enim conclusio non sequatur, tamen id dicere prætermittunt, &, verum conclusum esse concedunt, vel multa in numeris, vel pauca esse omnia. Quod peccatum est vel maximum. Sunt etiam qui ex ambiguo conclusiones & argumenta explicent, vt dicant tuum esse patrem, aut filium, aut seruum, A qui si ex ambiguo nasci ea ptio videretur, profecto vel verbum, vel ipsa oratio multorum propria esse deberet, & hunc esse huius filium, si filii sit dominus, nemo proprie dicit, sed ex attributis personarum hæc omnis est verborum collocatio. Est ne hic tuus? etiam, est autem hic filius, hic igitur tuus est filius quod accidit, vt hic esset & tuus & filius, sed non filius tuus. Eadem est ratio illius, qua aliquid malorum bonum esse ostenditur. Prudentiam enim malorum esse artem. Aliquid autem esse aliquorum non ambigue dicitur, sed possessio, quod si forte dicatur peccatum in eo est, quoniam hominem animalium esse dicimus, sed non possessionem, ac si quid ad mala quasi illorum gignendi casu sit referatur, propterea malorum est, non tamen id in malis. Ita ex eo quo quodammodo est, etiam omnino videtur. Quanquam fieri potest fortasse, vt bonum malorum sit duobus modis & ambigue, non in superiori oratione, sed si quis si sit seruus probus improbi, immo vero ne sic quidem erit. Non enim si bonum sit, & huius sit, propterea simul huius sit bonum. Quin, ne illud quidem hominem esse animātium ambigue dicitur, Neque enim si quid interdum detracta & tacita aliqua parte significamus, id ambiguum est, quippe cum pronunciatio dimidiato versu, veluti. Musa mihi memoria, si dicamus, da mihi. Iliadam significemus.

CONCLVSIO.

Potest quippiam ignorari, & sciri, sed non una & eadem ratione.

De sex vltimorum locorum extra dictionem solutione. Cap. 5.

CAptiones autem, quę ex eo maxime nascuntur, quod aliquid, aut aliqua ex parte, aut alicubi, aut quodammodo, aut cum aliquo collatum dicitur, non omnino, ita facillime dissoluemus, si ex cōtraria oratione spectabimus, eorum ne quippiam in conclusione videatur. Contraria enim & quæ proprio & quę cōmuni nomine appellantur, & affirmantia & negantia in eodem omnino essa non possunt, cum interea verumq; quadam ex parte, aut quodammodo, aut cum alio atque alio collatum, aut hoc quadam ex parte illud omnino nihil prohibet. Itaque, si vnum quadam ex parte: alterum omnino in eandem rem cadat: nondum reprehensio est. Idque ex contraria oratione in conclusione spectandum est. Hęc autem insunt in his orationibus: fierine posit: vt id sit quod non est: est autem aliquid: quod non est. similiter quod est non erit: non enim aliquid eorum: quę sunt: futurum est. Fierine posit: vt idem simul sancte iuret & peieret? fierine posit: vt idem simul eidem & credat: & non credat? sed aliud est esse aliquid: & esse omnino: quod non est: non si quippiam est: etiam omnino est: nec si quis aliquid se iuret facturum: aut aliqua ex parte: religiose iurat necessario. Etenim qui se peieraturum iurauit: sancte iurat ille quidem: peierans in hac re tantummodo: tamen sancte non iurat omnino. Nec qui non habet fidem credit, sed quadam ex parte credit. Similis est etiam ratio illius: mentiri eundem simul & verum dicere. Sed quia

non

non facile cognosci perspicique potest, detne quispiam mentiri plane, alterum & vere dicere. id difficile videtur, cum interim nihil prohibeat, eundem & omnino mendacem esse, & quadam ex parte veracem, aut veracem aliquem in re quipiam, veracem autem non omnino. Eodem modo de iis, quæ ex comparatione, & ex eo, quod quadam ex parte, & aliquando fit, oriuntur, iudicandum est. Omnes enim hæ captiones ex eo nascuntur. Sin ne valetudo & diuitiæ in bonis? atqui insipienti, & ei, qui non probe vtitur, non sunt bono, in bonis igitur sunt, & in non bonis. An valere & posse in ciuitate vtile est? incidere autem potest tempus, cum etiam non vtilius & satius sit, idem igitur eidem vtile & inutile. Quanquam nihil prohibet, id, quod omnino sit bonum & vtile, alicui non esse bono. Sit ne id malum, quod prudens nolit? bonum autem prudens non vult mittere, malum igitur id quod bonum. aliud est enim, bonum malum esse dicere, & bonum repudiare. Similis est etiam quæ de fure tractari solet argumentatio. Non enim sit fur malus sit, & furari malum, propterea ille vult malum, sed bonum. accipere enim bonum est, & morbus malum, at morbum respuere non est. An ius magis expetendum sit, quam iniuria, & facere iuste quam iniuste? at mori iniuste magis expetendum est. An sua quemque tenere æquum est? Quæ autem aliquis de sua sententia iudicarit, si falsa sint, ex lege rata sunt, idem igitur iustum & non iustum. Itemq; illa vter condẽnandus est, is ne, qui ea quæ iusta sunt, commemorat in iudicio, an is, qui iniusta? Atqui æquum est eum, qui iniuriam accepit, ea quæ passus est accommodate exponere, quæ eadem iniusta sunt. Adhuc captiones exposui, nunc quemadmodum discutiendæ sint, dicam. Non si quid pati iniuria expetendum est, idcirco iniuria præstat pati, quam iure, sed iure pati præstat omnino, aliquid autem nihil prohibet iniuria

pati præstare, quam iure? Itemq; tenere sua quemque iustum est, aliena iniquum: & tamen iudicium hoc iustum esse nihil prohibet. vt si factum sit iudicis sententia. Non enim si quid iustum est, aut aliquo modo iustum propterea omnino iustum est. Itemque nihil prohibet, eorum, quæ in iusta sunt atque iniqua, iustam esse expositionem. Neque enim, si qua æquum est commemorare, ea etiam iustam esse necesse est. Sicuti nec si qua vtile est dicere, idcirco vtilia sunt. Quod eodem modo de rebus iustis iudicandum est. Quo circa non si ea quæ dicuntur, iniusta sunt, is, qui res iniustas commemorando vincit, ea enim dicit quæ & iustum est dicere, & iniquum ferre omnino: ijs autem captionibus, quæ ex reprehensionis definitione existent, occurendum erit ea ratione qnam supra perscripsimus, conclusione enim cum oratione contraria, collata quemadmodum erit idem & eadem ex parte, & cum eodem collatum, & eodem modo eodemque tempore videbimus. Quod si initio disputationis quæratur, non concedendum est fieri non posse, vt idem sit duplum & non duplum, sed dandum est, non tamen eadem ratione. Id enim esset reprehendi sine controuersia. Captiones quæ sunt ex hoc genere, sunt huiusmodi. Noritne rem, qui quanque rem qualis quæque est nouit, itemque is qui ignorat? atqui idem qui nouit Coriscum, quia Coriscus sit, eundem quia musicus, ignorat eandem igitur rem & nouit & ignorat. Et rursus. An res quæ tuor cubitorum magnitudine, ea, quæ trium est, maior sit? fieri autem potest ex trium cubitorum magnitudine quatuor in longitudinem magnitudo, & quod maius est, minore maius est, eadem igitur res se ipsa & maior erit, & minor. Eas vero, quæ ex eo oriuntur quod initium disputationis petitur, vel sumitur, is qui respondendi partes obtinebit, si id perspicuum sit: non dare; sed vitium iudicare debet, etiam si probabile videatur. Sin obscura illa erit primæ di-

sputationis

sputationis petitio vel sumptio, ignorationem suam propter uitium talium disputationum ad interrogantem, vt qui minime differat retorquebit. Reprehensio enim primę disputationis petitionem sumptionemve respuit. Deinde admonere debebit, sed id dedisse, non vt eo ad id quo usus sit, vteretur, sed ut eius contrarium argumentando concluderet. Iam cum ex inci dent, quæ a consequentibus sumuntur, in ipsa argumentatione docendum erit, duplex argumentū esse a consequentibus. Vnum cum ex parte totum concluditur, vt ex homine animal. volunt enim, vt hoc ex illo consequens est, sic illud ex illo esse. Alterum, ex contrario. Si enim hoc illud sequitur, illius etiam contrarium alterius contrarium sequetur. Ex quo ducta est Melissi argumentatione, si enim quod ortū est, initium habet, id quod non ortum est & generatum, vult non habere ita si cælum ortum non habet, idem termino caret. Non ita est. contra enim argumentatio ducitur. In iis autem, quæ ex eo concluduntur, quod aliquid adiunctum sit illud primum uidendum est, an eo sublato quod adiectum est, nihilominus incommodum sequatur, deinde eo plano facto, dicendum est id datum esse a nobis, non quod ita videretur, sed disputationis gratia. id autem quomodo vsus est, nihil ad disputationem pertinere. Eæ vero, quibus ex multis interrogationibus una fit, initio distinguendæ sunt, cum præsertim ad interrogationem vnam semel sit respondendum. Itaque nec plura de uno, nec unum in multis: sed vnum ex uno enunciandum & negandum est. Vt autem in homonymis interdum vtrique, interdum neutri conuenit, vt eos, qui semel & omnino ad unum rogatum respondent, incommodum nullum sequatur, sic in his, cum multa uni, vel unum multis conueniunt, cum, qui concedit uerſabiturque in hoc errore nulla sequetur repugnantia. Cum autem vnum cadit, alterum non cadit, aut multa

In multis dicuntur. & multa multis conueniunt, contraque non conuenit vt in quæstionibus, tum nec concedendum est nec abnuendum. Cuiusmodi sunt orationes, in quibus si vnum sit bonum, alterum malum, est verum, hæc bonum esse & malum. Et rursus, neque bonum neque malum, neque enim vtrumque cadit in alterum. Ita idem bonum erit & malum, & nec bonum nec malum. Et si quæque res eadem est ipsa & sui similis, & a cæteris diuersa. hæc autem, cum non eadem, quæ alia sint, sed sui similia, & a sese diuersa, fit vt eædem res & a se diuerse sint, & sui dissimiles. Præterea, si quid ex bono malum fiat, & ex malo bonum, iam duo erunt, quorum duorum, inequalium utrunque ipsum sibi par & æquale erit. Ita eædem res ipse sibi & equales & inequales erunt. Ac he quidem captiones aliter etiam explicari possunt. Cum enim plura hec nomina ambo & omnia declarent, fit, vt eandem dicamus & negemus, nomen tamen alii atque alii, quam significet accommodemus, in quo nulla reprehensio est. Sed illud perspicuum est, si qua res vna vni conuenire, aut non conuenire significetur interrogando, non plura semel querentur ex nobis nos respondendo, nihil incommodi esse suscepturos.

CONCLVSIONES.

Contraria non possunt simul eodem esse.
Non omnia, quæ scire & addiscere utile est ea, utilia sunt.

Nugationis & solecissimi solutiones. Cap. 6

Quod autem attinet ad eas captiones, quæ eo deducunt nos, vt idem iteremus uerbum, illud perspicuum est, non esse conce-

denda per se ac separatim aliquid significare ea nomina, quæ cum aliquo conferuntur. Cuiusmodi est, duplum, quod solum sine verbo simpli nihil significat, propterea quod in simplo inest. Nam & decem in iis, quæ vno dempto decem sunt, intelliguntur, & verbum facio in hac oratione, non facio, & omnino in nugatione affirmatio. Sed tamen non si quis dicit quippiam non esse album propterea ipsum album esse confirmat. Duplum, autem per se nihil fortasse declarat. sicut nec id quod in simplo intelligitur, quod si forte significat. at certe non idem quod cum simpli verbo coniunctum. Ne ars quidem in specie quid significat, vt cum medicina ars esse dicitur, in quo artis uocabulum totum est; in illo autem ars & scientia eius est, quod sub scientiam cadit scientia. In iis autem nominibus; quibus alia definiuntur, hoc dicendum est; non idem per se significare id, quo vtimur in deficiendo, quod in oratione: Nam concauum promiscue & passim idem in simo & in obliquo declarat coniunctum autem cum ijs, vt illud cum, naris, hoc cum cruris verbo coniungatur, nihil prohibet significare. Nec interest, utrum dicas nasum simum, an nasum concauum. Præterea in his uerbis non est concedenda in recto dicendi ratio. Est enim falsa, quoniam, vt hoc verbo utar, simitas non est nasus concauus; sed nasi quædam quasi affectio. Quapropter non est alienum, nares simas nares esse, quæ concauitatis narium habent. Quibus autem de causis solœcismi fiant, supra diximus. Quemadmodum autem discuti, dissoluique debeant in ipsis captionibus intelligimus. Omnes enim, quas subiiciam; solœcismum facere uolunt. An quod uere dicis, id vere est? ais autem quippiam esse lapidem, est igitur quippiam lapidem. Sed dicere lapidem, non est dicere aliquid, quod neutrius, sed quod maris

genere declaratur. Quo circa si quis roget. An quem nominas, vere hunc est? non Latino loqui videbitur, sicut nec si quis requirat, hiccine est quam esse dicis? Verum autem lignum hic, an ea, quæ nec marem, nec feminam significent, nihil interest. Itaque non fit solecismus in hac argumentatione, An quod ais esse, lignum est? lignum autem ais esse: lignum igitur est. Lapis autem, & hic magis habet inflexionem. Quod si quis interroget, sit ne hic hæc? Deinde rursus quid num hic Coriscus est? tum dicat, Est igitur hic hæc, non concluserit solœcismum, ne si Corisci quidem uerbum feminam significet, modo id non dederit is, qui contra disputabit, sed hoc ante quærendum est. Si vero sit illud, nec ille dederit, certe is nec uere, nec contra eum, qui rogatus est concluserit. Eodem ergo modo illic lapidem huius uocabulum declarare debet. Sin minus nec alter id dedit significare, non est appellanda conclusio, sed uidetur esse, propterea quod dissimilis casus nominis simi lis apparet. Verumne est, hanc esse id, quod eam ais esse? esse autem eam aspidem ais, est igitur hæc aspidem. Sed non necesse est, si aspidem non id significet, sed aspis & aspidem hanc nec quod ais esse, id hic est, ais autem esse Cleonem, est igitur hic Cleonem. Dictum est enim, quem ais hunc esse, hic est, non hunc. neque enim Latina sit interrogatio, si hoc modo proferatur. Scin tu hoc? est autem lapis, scis ergo lapis. Sed non idem significat in interrogatione, Scin tu lapidem? quod in assumptione, est autem lapis. Sed in illa est accusandi casus, in hac recti. An cuius scientiam habes, id scis, lapidis autem scientiam habes: scit igitur lapis. Sed cum dicis, cuius, lapidem in gignendi casu intelligis, cum autem id, lapidem in accusandi casu, & maris genere. Datum est autem, cuius scientiam haberes, id scire te, non eius, ita non la-

pidis

pidis, sed lapidem. Atque illud quidem perspicuum est, ex iis quæ diximus, hæc argumenta non concludere solœcismum, sed speciem, quandam præ se ferre conclusionis, & quemadmodum eis sit occurrendum.

CONCLVSIONES.

In non facere intelligitur facere.

De facili, & difficili & acuta oratione. Cap. VII.

INtelligendum est autem, facile esse perspicere in quibusdam argumentis, in aliis difficile, qua de causa, & qua in re auditorem capiant atque decipiant cum sæpe eadem hæc sint quæ illa. Eadem enim argumentanda captiosa vocanda sunt omnia, quæ ex eodem vitio nominantur: idem autem argumeutum captiosum aliis ex verbo, aliis ex attributis & accid ente quibusdam ex alio videtur existere propterea quod cum quicque concluditur, non idem declarare videatur. Vt ergo captionum earum, quæ ex homonymia oriuntur, quę ex omnibus maxime solent vsurpari, partim cuius perspicuę ac notę sunt omnesque captiones ridiculę fere in verbo versantur, cuiusmodi hę sunt, Vir vehebatur curru per scalas vbi venit seruus apud Cęream? Et Boreas purusne? non æquidem, interfecit enim mendicum & emptorem. An non Euarchus, sed Apollonides? aliæque eius generis plurimę, sic partim eos etiam, qui in captionibus diu multumq; versati sunt & exercitati, fallunt & fugiunt. Idque ex eo intelligi potest, quod ferè verbis dissentire & discrepare solent, velut verum idem significet in rebus omnibus vnum,

& id, quod est, an aliud. nonnulli enim vnum, & id quod est, & idem declarare existimant: alij Zenonis & Parmenidis rationem explicāt, propterea ꝙ vnum, & id quod est, plura significare videantur similiter eę captiones, quæ in accidente aliisque rebus cernuntur, eam vim habent, vt in alijs facilius, in aliis difficilius perspici poßit, & genus ipsum captionis, & sit necne reprehensio. Difficilis autem & grauis est argumentatio, quę eam vim habet, vt animi dubitando in contrarias partes distrahuntur. ferit enim hæc, pungitque maxime.

Dubitatio autem duplex est: quarum altera in disputationibus dialecticorum versatur, cum dubitamus quod potissimum rogatum sequamur, altera in iis cernitur, quæ pugnandi studio comparantur, cum in quo captionis genere propositum argumentum versetur, ambigunt. Argumenta autem dialecticorum tum demum ad refellendum difficilima erunt, si ex ijs, qui videntur quam maxime probari id, quod maxime probabile est euertent & confirmabunt. Vna enim, cum sit argumentatio, tamen contraria & contradicente enunciatione translata, omnes ratiocinationes sui similes obtinebit, quippe cum futurum sit semper, vt ex probabilibus item probabile infirmet & confirmet, vt ambigere & dubitare animis necesse sit. Ac difficilis quidem illa maxime est, quæ interrogationibus parem, ac similem facit conclusionem. Secundo loco ea, quæ ex similibus omnibus progreditur, quæ facit item, vt dubium sit, vtrum rogatum negandum sit, id quod difficile factum est. Nam & infirmandum est, & tamen vtrū sit, incertum est. Earum autem, quę certandi studio comparantur, ea primum difficillima est, quę cum primum tractata est, dubium est rem, necne concluserit & efficerit, & vtrum in distinctione ac falsitate illius consistat explicatio. Deinde & reliquis ea, cuius explicationem perspicuum est vel in falsitate, vel in distinctione

stinctione versari; sed dubium est vtrius rogati euersione, aut distinctione sit dissoluenda; quin etiam vtrum in conclusione, an in altero rogato explicatio queri debeat. Ac interdum quidem facile est argumentum: ex quo nihil effectum est tum cum nimis improbabiles aut falsæ sunt assumptiones, interdum autem non est negligendum. Nam cum aliquod rogatum de est: in quo illa vis inest, vt in eo versetur, & vt ex eo ducatur argumentum: neque id assumptum est: & tamen tractatum est & explicatum argumentum: inepta ratiocinatio est, & cum aliquid pretermissum est eorum, que extrinsecus ad rem que proposita est confirmandam assumuntur, non facile contemni negligique debet, sed argumentum facile est; & is qui interrogat, non preclare suo functus est munere. Explicatio autem alias ad totam argumentationem: alias ad eam: que rem querit, & ad rogatum, interdum ad neutrum eorum referri potest. Eedem q̃ue modo querere licet, & tractare argumentationem tum contra id, quod venit in disputationem; tum contra eum, qui respondet, tum contra tempus; cum plus temporis desiderat explicatio, quam quantum datum sit ad disserendum contra explicationem.

Epilogus omnium præcedentium librorum, & eorum, quæ his duobus dicta fuerunt.

Cap. 8.

DIximus ex quot quibusque nascantur captiones in disputando, & quemadmodum eum qui mentiatur indicemus, impellamusque alterum, vt admirabilia quædam & contra opiniones omnium dicat. Ostendimus præterea: ex quibus efficiatur ratiocinatio & quæ nam sit interrogandi ratio, & quis nam sit interrogationum ordo. Illud etiam docuimus: qui sit vsus horum argumentorum.

Diximus de ratione & disciplina respondendi, & quemadmodum argumēta captiosa dissolui debeant. Reliquum est, vt de instituti nostri ratione enumerantes, nostrumque sermonem concludentes, pauca dicamus. Propositum nobis fuit, rationem quandam de omni re proposita differendi ex ijs, quæ maxime probarentur inuenire, hoc enim officium est dialectices, & eius rationis, quæ periculi faciendi causa comparata est. Quoniam autem ante confirmauimus dialecticen propter sophistices quam sequuta est vicinitatem, non solum posse probabili, sed etiam necessaria ratione differet, ob eam causam non solum eius officium in eo posuimus, vt ea instructi, argumenta sumere, sed etiam, vt argumentis resistentes, causam differendi iis afferendis, quæ maxime item probabuntur, defendere possimus. Cuius nos modo quæ causa esset diximus, ob eamque causam Socrates quærere solebat non respondere quippe qui nihil se scire fateretur, quæ quidem facultas ad quas res esset vtilis, & quibus quotque rebus comparari posset, atque vnde harum rerum nobis magna suppeteret copia, in superioribus libris demonstrauimus. Illud etiam exposuimus, quæ esset interrogandi ratio & ordo, quæ respondendi,& quomodo explicanda argumenta. Cætera etiam ostendimus quæ ad eandem rationem differendi pertinent. denique, vt etiam supra dictum est, de captiosis & fallacibus argumentis diximus. Quæ cum ita sint certe hinc instituti nostri ratio commode habebit terminum. Quod autem in ea, de qua agitur arte vsu venerit, ignorare minime debemus, eorum omnium, quæ inueniuntur, partim cum prius ab aliis percepta & comprehensa essent, & sigillatim elaborata, opera eorum, qui posterius accepissent, progressa esse longius, partim a prima origine paruam primum progressionem facere solent, sed multo vtiliorem ea, quam assequuntur ex his, amplificatione.

Cum enim maxima est principio totius rei, uis, vt dicitur, tum difficultas maxima. Quo enim maior est in eo vis, eo quoniam per exiguum est difficilius cadit sub aspectum, hoc autem inuento, facilius est reliqua addere & conducere, quod etiam in libris de ciuili scientia contingit, ac fere in ceteris artibus omnibus. Qui enim artes inuenerunt, omnino paulum aliquid processerunt, ii autem, qui nunc in honore habentur: cum à multis quasi hereditario iure, iis, qui uicissim propagarunt, accepissent, sic auxerunt. Tisias quidem primus successit. Tisiæ Thrasymachus, Thrasimacho Theodorus, multique multas partes contulerunt. vt hanc magnam esse artem, nihil mirum esse videatur. Ac vero huius artis non partes aliquæ perfectæ erant, initio aliæ erant, sed ne vna quidem omnino suberat. Nam eorum, qui disputationes eas, quæ certandi studio instituebantur, mercede docebant, similis erat disciplina Gorgiæ instituto. Nam cum orationes alii ad dicendum, alii quæ ad quærendum & interrogandum valerent, darent ediscendas, in quas vtrique sæpe mutuis sermonibus incidere solebant, fiebat, vt discipuli celeriter illi quidem, sed sine arte perspicerent quæ ab illis traderentur, præsertim cum ita demum se instituerer & docere existimarent, si non artem, sed ea, quæ artis essent traderent, vt si quis artem se traditurum profiteretur, qua pedum dolori mederemur, deinde non artem doceret calceorum conficiendorum, nec unde hæc pararetur traderet, suppeditaret autem varia genera calceorum is certe, ut adiumentum ad usum adferret, artem tamen non traderet. Et eloquentiæ quidem multa profecto & veterum præceptas extiterunt, dialectices autem nullum omnino habemus ante aliud quam longo usu quærendo multum temporis consumpsimus. Quod si vobis in hæc ipsa intuentibus, non uidetur hæc ipsa differendi ratio ex

iis,

iis: que ab initio suppetebant: satis preclare constituta esse: preceteris artibus: que hereditario quodam iure ad tantam amplitudinem clare sunt: hoc profecto vnum reliquum est vobis: aut iis: qui audient: officium. vt si qua pretermissa sint: iis: qui pretermiserunt veniam detis: & si qua inuenta. inuentoribus gratiam habeatis.

DVORVM LIBRORVM ELENCHORVM.

FINIS

REGISTRVM

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

omnes ſunt quaterniones.

V E N E T I I S
Apud Cominum de Tridino
M D L X X I.